UNIVERSITAT DE BARCELONA

La canònica de Santa María de l'Estany. Orígens i primera extensió (1080-1157). El seu diplomatari

Francesc de Rocafiguera i Garcia

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència ***Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 4.0. Espanya de Creative Commons***.

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia ***Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 4.0. España de Creative* Commons**.

This doctoral thesis is licensed under the ***Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0. Spain License***.

DEPARTAMENT D'HISTÒRIA MEDIEVAL, PALEOGRAFIA I DIPLOMÀTICA. DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA:

PER OPTAR AL TÍTOL DE DOCTOR EN HISTÒRIA MEDIEVAL.

LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY. ORÍGENS I PRIMERA EXPANSIÓ (1080-1157). EL SEU DIPLOMATARI..

DOCTORAND: FRANCESC DE ROCAFIGUERA I GARCIA.

DIRECTORA DE LA TESI. DRA. CARME BATLLE i GALLART.

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA
0700909371

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA ÀREA D'HUMANITATS - GEOGRAFIA/HISTÒRIA -

EXCLÒS DE PRÉSTEC

LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE 'L'ESTANY.
ORIGENS I PRIMERA EXPANSIÓ. 1080-1157. EL SEU DIPLOMATARI.

1. INTRODUCCIÓ.. 6.

2. LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.
- *2.1 El marc físic. 10.*
- *2.2 Les primeres notícies històriques: La capella de Santa maria i l'alou de l'Estany subjectes als Gurb. 14.*
- *2.3 Els precedents de la fundació.*
  - *2.3.1. La reforma: Les canòniques agustinianes. 16*
  - *2.3.2. L'ordre de Sant Ruf i la regla de Sant Agustí. 19.*
  - *2.3.3. El bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà. 21.*
  - *2.3.4. L'intent d'aplicació de la reforma a la canònica de la catedral de Vic. 22.*
- *2.4. La fundació de la canònica de Santa Maria de l'Estany.*
  - *2.4.1. La recuperació de l'alou de l'Estany per la canònica de la catedral de Vic. 27.*
  - *2.4.2. La relació de Santa Maria de l'Estany i la canònica de la catedral de Vic. 28.*
- *2.5. La vida religiosa a Santa Maria de l'Estany.*
  - *2.5.1. La comunitat. 34.*
  - *2.5.2. Els membres de la comunitat. 36.*
  - *2.5.3. L'entrada a la comunitat.38.*
    - *2.5.3.1. Els oblats. 38*
    - *2.5.3.2. L'entrada de sacerdots. 40..*
    - *2.5.3.3. Un cas d'entrada d'un adult laic. 40.*
- *2.6. Els oficis claustrals.*
  - *2.6.1. El prior. 44*
  - *2.6.2. Els primers priors de Santa Maria de l'Estany.49.*
    - *2.6.2.1. El prior-abat Bernat (1087-1122). 49.*
    - *2.6.2.2. El prior Guillem. (1125-1157). 51.*
    - *2.6.2.3. El prior Guillem Bonfill. 53.*
  - *2.6.3. El cambrer. 54.*
    - *2.6.3.1. El cambrer Artal. 54*
  - *2.6.4. El cillerer. 54.*
  - *2.6.5. El sagristà. 54.*
  - *3.6.6. Els pabordes. 54.*
- *2.7. La vinculació de laics a la canònica. La familiaritat.*
  - *2.7.1. L'elecció de sepultura. 58.*
  - *2.7.2. La participació i societat en els beneficis espirituals. 60.*
  - *2.7.3. L'acoliiment quasi frater. 61.*
  - *2.7.4. La reserva per a la canònica de futures donacions. 62.*
  - *2.7.5. Les fundacions pietoses. 62.*

3. EL PATRIMONI DE LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

- *3.1. Els benefactors. 66.*
  - *3.1.1. Els Castellterçol o Tedmar, senyors de Castellterçol. 66.*
  - *3.1.2. Els castlans de Castellterçol. 75.*
  - *3.1.3. Els senyors del castell de Múnter. 77,*
  - *3.1.4. Els senyors del castell de Centelles. 78*
  - *3.1.5. Els Oló, castlans majors del castell d'Oló. 80.*
  - *3.1.6. Els Oló, castlans menors del castell d'Oló. 86.*
  - *3.1.7. Els castlans d'Aguiló. 89.*
  - *3.1.8. Els Sentfores. 90.*
  - *3.1.9. Els castlans menors de Sentfores. 91.*
  - *3.1.9. Els Olost. 91.*

3.1.10. Els Gurb. 93.
3.1.11. Els Gurb-Queralt. 94.
3.1.12. Els Òdena.. 95.
3.1.13. Els Mujal. 96.
3.1.14. Els Vilagranada. 97
3.1.15. Els Balsareny. 98.
3.1.16. Els Avinyó. 98.
3.1.17. Els Llissà. 99.
3.1.18. Els Calders. 100.
3.1.19. Els Malla. 101.
3.1.20. Els Aguilar. 101.
3.1.21. Els Merola. 103.
3.1.22. Els Rocafort. 104.
3.1.23. Els Súria. 106.
3.1.24. Els Talamanca. 106..
3.1.25. Els Terrassola. 107.
3.1.26. Els Castellcir. 108.
3.1.27. Els Lluçà. 108.
3.1.28. Els Taradell. 109.
3.1.29. Els Muntanyola i els Montcada. 110.
3.1.30. Els Heures. 111.
3.1.32. Els Agudes-Montseny. 112.
3.1.33. Altres benefactors. 113.

3.2. La formació del patrimoni.
3.2.1. Les donacions pures. 115.
3.2.2. Les donacions amb reserva del domini útil a cert cens. 115.
3.2.3. Les donacions amb compensació. 116.
3.2.4. Els llegats testamentaris. 117.
3.2.5. Les compres.117.
3.2.6. Les penyores. 117.
3.2.7. Les permutes.117.
3.2.8. Les solucions a conflictes per la propietat de béns. 117.

3.3. Els béns de la canònica.

3.3.1. Les esglésies sotmeses a la canònica.
3.3.1.1. Les canòniques. 119.
3.3.1.1.1. Santa Maria de Manresa.119.
3.3.1.1.2. Sant Pere dels Arquells. 123
3.3.1.1.3. Sant Celoni. 124.
3.3.1.2. Les esglésies parroquials.
3.3.1.2.1. Sant Fructuós de Castellterçol o de Genebreda. 126.
3.3.1.2.2. Sant Esteve de La Garriga. 126.
3.3.1.2.3. Santa Maria de Moià. 127.
3.3.1.2.4. Sant Feliu de Rodors. 128.
3.3.1.2.5. Santa Maria de Rubinat. 128.
3.3.1.2.6. Sant Esteve de Sallent. 128.
3.3.1.2.7. Sant Feliu de Terrassola. 129.
3.3.1.3. Les capelles.
3.3.1.3.1. Sant Llorenç de Boada. 130.
3.3.1.3.2. Sant Jaume d´Olzinelles. 131.
3.3.1.3.3. Sant Iscle de Tolosa. 132.
3.3.1.3.4. Sant Salvador d´Arraona.132.
3.3.2. Els castells. 135.
3.3.2.1. Castellterçol. 137.
3.3.2.2. Castellcir. 138.
3.3.2.3. Muntanyola. 139.
3.3.2.4. LLindars. 141

3.3.3. Les viles.
3.3.3.1. Moià. 142.
3.3.3.2. Sant Andreu d'Aigüestoses. 143.
3.3.4. Les propietats agràries.
3.3.4.1. Situació geogràfica. 145.
3.3.4.1.1. Anoia. 145.
3.3.4.1.2. Bages. 145.
3.3.4.1.3. Baix Llobregat. 153.
3.3.4.1.4. Barcelonès. 153.
3.3.4.1.5. Berguedà. 154.
3.3.4.1.6. Cerdanya. 154.
3.3.4.1.7. Garrotxa. 154.
3.3.4.1.8. Maresme. 154..
3.3.4.1.9. Osona. 155.
3.3.4.1.10. Segarra. 161.
3.3.4.1.11. Vallès. 161.
3.3.4.1.12. Vallès Occidental. 161.
3.3.4.1.13. Vallès Oriental. 162.
3.3.4.1.14. Llocs indeterminats i Mapes de situació d'esglésies, castells, viles i propietats. 166.
3.3.5. Els plets. 177.
3.3.6. Relacions de censos, drets, deixes d'immobles i de numerari, ingressos i despeses en moneda. 181.
3.3.6.1. Relació de censos i drets de l'Estany segons els documents continguts al diplomatari, llevat del capbreu de 1138-1139. 181.
3.3.6.2. Rendes de l'Estany segons el capbreu de 1138-1139.183.
3.3.6.3. Relació de llegats testamentaris en béns mobles. 187.
3.3.6.4. Relació de llegats testamentaris en moneda. 189.
3.3.6.5. Relació d'altres ingressos en moneda. 190.
3.3.6.6. Relació de despeses en moneda. 190
3.3.7. L'administració del patrimoni.
3.3.7.1. Els contractes. 192.
3.3.7.2. Els agents de l'administració del patrimoni: els batlles. 194.
3.3.7.3. La reforma de l'administració dels béns de la canònica: el capbreu de 1138-1139 i la creació de les pabordies. 195.

4. EL DIPLOMATARI DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

4.1. La documentació de Santa Maria de l'Estany. 200.
4.1.1. La decadència i extinció de la canònica de Santa Maria de l'Estany i la dispersió del seu arxiu. 201.
4.1.1.1. La compra del castell i terme d'Oló i la devastació de 1395.201.
4.1.1.2. Les crisis del segle XV. 202.
4.1.1.3. Revifalla i secularització de la canònica. 202.
4.1.1.4. La dispersió de l'arxiu de la canònica. 204.
4.1.1.5. L'organització de l'antic arxiu de Santa Maria de l'Estany. 206
4.1.2. La localització i descripció de la documentació procedent de Santa Maria de l'Estany i la que hi fa referència. 208.
4.1.2.1. Museu Episcopal de Vic.
4.1.2.1.1. Manuscrit 283. Cartulari de l'Estany. 208.
4.1.2.1.2. Manuscrit 284. Capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany. 210.
4.1.2.1.3. Arxiu de Sant Llorenç del Munt. 211.
4.1.2.1.4. Peça 10522. 211.
4.1.2.2. Arxiu Episcopal de Vic.
4.1.2.2.1. Cambreria de l'Estany. 211.

4.1.2.2.2. Pergamins de l'Estany. 211.
4.1.2.3. Arxiu Capitular de Vic.
4.1.2.3.1. El Calaix 6 i el seu episcopologi i l'episcopologi del Calaix 9. 212.
4.1.2.3.2. Liber Dotationum Antiquarum. 212.
4.1.2.3.3. Speculum instrumentorum cunctorum Albergeriae. 213.
4.1.2.4. Arxiu de la Mensa Episcopal de Vic. 214.
4.1.2.5. Arxiu de la Corona d'Aragó.
4.1.2.5.1. Pergamins de Cancelleria. 214.
4.1.2.5.2.. Cartulari de Sant Cugat del Vallès. 215
4.1.2.5.3. Liber Feudorum Maior. 215.
4.1.2.6. Arxiu de la Catedral de Barcelona.
4.1.2.6.1. Pergamins del Diversorum C. 215.
4.1.2.7. Arxiu Diocesà de Barcelona.
4.1.2.7.1. Fons de Santa Anna. 216.
4.1.2.8. Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany. 217.
4.1.2.9. Museu-Arxiu Comarcal de Moià.
4.1.2.9.1. Pergamins. 217.
4.1.2.9.2. Manuals notarials. 217.
4.1.2.9.3. Regest dels pergamins de l'Arxiu de Moià fet el segle XVIII. 217.
4.1.2.10. Biblioteca del Sant Esperit, de Terrassa.
4.1.2.11. Textum Argenti. 217.
4.1.2.11. Arxiu- MuseuComarcal Fidel Fita d'Arenys de Mar.
4.1.2.11.1. Pergamins de les batllies d'Arenys i Sant Celoni. 218.
4.1.2.12. Arxiu Històric de Sabadell. 218.
4.1.2.13. Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Terrassola. 218.
4.1.2.14. Arxiu de la Seu de Manresa. 219.
4.1.2.15. Obres manuscrites i impreses.219.
4.1.2.16. Quadre de procedència de la documentació. 219.
4.1.2.17. Quadre de cronologia de la documentació. 220.
4.2. La datació dels documents. 225.
4.3. Normes de transcripció.226.

4.4. Diplomatari. 229
4.5. Index de noms de persona i de lloc. 840.
4.6. Taula d'escrivans.918.
4.7. Regests dels documents continguts al diplomatari per ordre cronològic. 925.

5. Bibliografia. 962

6. Conclussions.969.

1.INTRODUCCIÓ

L'estudi i el diplomatari de Santa Maria de l'Estany que enceten aquestes línies són fruit d'un treball començat l'estiu de 1982 a suggerència de mossèn Miquel S. Gros, director de l'Arxiu Episcopal de Vic. Començar aquest treball va ser reemprendre el contacte amb la documentació i la història després d'un parèntesi obligat pel servei militar el resultat del qual va ser el trencament amb la investigació i el rovellament dels coneixements. En aquell temps teniem la llibertat de moviment necessària per esmerçar hores als arxius per reunir la documentació, però aviat la coincidència de la jornada laboral amb els horaris d'atenció al públic dels arxius de Barcelona, on hi ha bona part de la documentació que constitueix el diplomatari, va alentir l'avenç del treball en haver de destinar a la recerca de la documentació part dels dies de vacances i llicències sense causa justificada anyals, no tan abundants com voldriem. Després, el progressiu augment de les responsabilitats professionals i familiars van fer avençar el treball a batzegades. Va ser a partir de gener d'enguany que les circumstàncies ens ha permés gaudir del temps necessari perquè aquest treball arribi a la seva fi

En principi teniem pensament de recollir la documentació i fer l'estudi de tot el segle XII, però la quantitat de documentació que hi ha entre 1157 i 1200 i l'amplitud que representa el seu estudi en haver d'abordar altres qüestions, farien que aquest treballs'eternitzés. Això ens ha fet decidir a acabar aquest diplomatari i estudi el 1157, a l'últim document on apareix el prior Guillem. Al següent document per ordre cronològic ja consta com a prior el seu successor Berenguer. L'elecció d'aquesta data ha estat arbitrària i no obeeix a cap canvi en la vida religiosa, ni en el patrimoni ni en la seva administració, sols al canvi de prior. Tot i aquest tall sovint esmentem documentació posterior per aclarar algunes qüestions.

Aquest estudi es basa en el diplomatari que figura com a apèndix i també en la documentació coetània d'institucions relacionades amb el monestir, com és la del Capítol de la Seu de Vic, i en la bibliografia sobre les qüestions que planteja la documentació. El contingut del diplomatari obre molts camps d'estudi que hem acotat per fer viable l'acabament del treball a l'estudi dels orígens, la comunitat, la vida religiosa i la formació del patrimoni i la seva administració. Sobretot els apartats dedicats als benefactors i al patrimoni de la canònica són carregosos de llegir per la gran quantitat de dades que contenen, per alleugerir-los els hem subdividit més que altres i posant notes al final de cada subdivisió. A les notes les referències bibliogràfiques les fem constar abreujades, a la bibliografia que consta al final del treball es poden trobar completes i quan remetem a un document contingut al diplomatari sols fem constar el seu número. Hem d'advertir que el document número 205 l'hem retirat del diplomatari a darrera hora per ser datat pel regnat de Lluís el jove quan a la data consta el nom del rei Lluís, anomalia detectada pel seu context. El document 332 que correspon a l'any 1077 ha estat incorporat a darrera hora en ser esmentat per la bibliografia i haver-nos passat per alt. En repàs de darrera hora es va detectar error en la data del

document 86, la dotalia de Sant Feliu de Terrassola, en haver-lo datat el 1093 i no el 1098 com li correspon. Aquestes anomalies no es donen a la relació de regests dels documents continguts al diplomatari, feta posteriorment. Manquen les mides dels documents 168 i 313 que són 19 x 32 cm i 13 x 43 cm aproximadament. Manquen les pàgines 72 i 666 per omissió involuntària. En alguns documents del diplomatari es pot apreciar un tipus de lletra no habitual que és conseqüència d'haver quedat obsolet l'equipament informàtic en el qual es va entrar el diplomatari En la introducció al diplomatari ja explicarem la tasca de recerca als arxius i les característiques de la documentació. El text d'alguns dels documents que integren aquest diplomatari o col.lecció factícia de documents directament relacionats amb Santa Maria de l'Estany han estat publicats en altres diplomataris, cartularis o col.leccions de documents d'edició recent, en tal cas i si la referència a l'Estany és mínima, per exemple una deixa en un testament o una signatura, no transcribim el document sinó que remetem a l'obra on és publicat i transcribim el text on s'esmenta la canònica.

El diplomatari no recull solsament els documents que fan referència directa a Santa Maria de l'Estany sinó que inclou també els documents de béns que foren de la canònica posteriorment al perióde que abarca aquest estudi, com per exemple els castells d'Oló i de Muntanyola. El diplomatari conté documentació dispersa força costosa de localitzar, sobre tot a l 'Arxiu de la Corona d'Aragó per manca d'instruments de descripció. Amb aquest treball volem també posar la documentació més a l'abast dels medievalistes ja que el seu interés trascendeix la canònica de l'Estany en contenir abundant informació sobre els castells d'Oló, Aguiló, Castellterçol, Castellcir, Muntanyola i altres, sobre els seus senyors i castlans, sobre les seves famílies i sobre moltes localitats ubicades sobretot al Moianès, Osona, Bages i Vallès Oriental. Som conscients que en limitar l'estudi a la canònica deixem de banda molta informació, sobretot en el cas dels testaments, de molts dels quals sols utilitzem la deixa al monestir, que donaria per fer una altra tesi com a mínim.

La història de la canònica de Santa Maria de l'Estany no és un tema inèdit, i en línies generals és ben coneguda gràcies a l'abundant bibliografia que tracta del monestir. La importància de les construccions, sobretot el claustre romànic, ha fet que molts estudiosos del romànic es fixessin en Santa Maria de l'Estany i la tractessin des d'un punt de vista artístic, posant la història com a complement sense aprofundir-hi gaire, de manera que la bibliografia que tracta de les construccions és molt més abundant i elaborada que la dedicada a la història. Durant molts anys dues monografies escrites els anys vint d'aquest segle que tractaven quelcom de la història de la canònica, era tot el que s'havia publicat sobre el tema tot i que els seus autors havien consultat poca documentació, són les obres de J. Tresserra: Ressenya històrica del monestir i claustre de l'Estany (Vic 1920) i de Joan Codina i Puigsaulens: Monestir de Santa Maria de l'Estany (Barcelona 1926). Avui aquest buit està cobert en línies generals per l'obra d'Antoni Pladevall i Ramon Vigué: El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany (Barcelona 1977), la primera part del qual és l'estudi

més complet de la història del monestir que s'ha publicat, amb abundants notícies de documents, i l'hem de citar moltes vegades en aquest treball.

En tractar-se d'obres generals el seu objectiu ha estat donar una visió de conjunt de la història del monestir que impedeix entrar en detalls i no és al marc adequat per parlar exhaustivament de donacions, llegats i compres amb els quals el monestir reuneix el seu ric patrimoni, per posar un exemple, ni tampoc per publicar documentació. Amb el diplomatari volem reunir la documentació anterior a 1157, que com la posterior es dispersada per diferents arxius i força costosa de localitzar, i volem entrar en el text dels documents i en els detalls que s'han de deixar de banda quan es fa una història general. Som conscients que el diplomatari l'hem de deixar obert a altres documents de Santa Maria de l'Estany que s'ens han escapat per desconeixement del fons o perquè no els hem sabut identificar degut a la procedència molt diversa dels pergamins de Cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i dels Diversorum de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona. Els documents relacionats amb l'Estany de més costosa localització són els referents a béns que posteriorment van pertanyer al monestir ; molts documents conservats als fons esmentats que es refereixen a béns situats a zones on actuava el monestir que podrien procedir del seu arxiu, no els fem constar per no ser segura la seva procedència, en trobar cap senyal que els identifiqui. Per posar un exemple esmentem la convinença pel castell d'Artés conservada a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona (1).

La historiografia sobre l'Estany és força antiga. El cronista Geroni Pujades s'ocupa força del monestir als capítols XVI, XVII i XVIII del llibre 15 de la "Crónica Universal del Principado de Cataluña, escrita a principios del siglo XVII". Barcelona 1831, vol. 7, pp. 446-458, on mostra coneixer els documents fundacionals i altres notícies com la destrucció del monestir el 1395 i haver consultat el cartulari de l'Estany, avui ms. 283 del Museu Episcopal de Vic.

Torras Amat, a "Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña", publicat a Barcelona el 1836, esmenta fra Miquel Solsona, monjo de Montserrat que va prendre l'hàbit el 1581, com a autor d'un manuscrit que conté "la historia del monasterio del Estany de canónigos regulares de San Agustín" i altre sobre "la fundación del monasterio de S. Pedro de Arquells " . També Lluís de Moncada, a "Episcopologio de Vich", escrit a mig segle XVII i publicat a Vic en tres volums entre 1891 i 1894, s'ocupa de Santa Maria de l'Estany i també Enrique Flórez al volum 28 de "España Sagrada", publicat a Madrid el 1774.

El pare Jaime Villanueva, al volum seté del Viaje literario por las iglesias de España, publicat a València el 1821, aporta notícies històriques i un llistat d'abats i priors que li va facilitar l'eruđit rector de Prats de Lluçanès Francesc Mirambell i Giol en una carta que li va enviar quan aquest es trobava a Girona el 8 de març de 1807. Aquesta carta, precedida d'algunes notes sobre els origens de Santa Maria de l'Estany va ser aprofitada per

Villanueva, qui no hi va afegir res i sols va treure alguna cosa i va modificar algunes dades que feien referència als primers temps. Còpia de dita carta és a la Biblioteca Episcopal de Vic, amb els manuscrits del canonge Jaume Ripoll i Vilamajor (2).

El document tingut com a acta de fundació de la canònica de Santa Maria de l'Estany va ser publicat pel canonge Ripoll en un opuscle de 8 pàgines editat a Vic el 1832, a la imprenta Valls, titulat "Consagración inédita de la Iglesia de Santa Maria del Estany, diocesis de Vic, que para ilustrar su historia publica D. J. R.V."

Per acabar, hem de fer constar el nostre agraiment a la doctora Carme Batlle i Gallart per la direcció d'aquest treball, i a Mossèn Miquel S. Gros, director de l'Arxiu Episcopal de Vic, i a tots els que amb les seves orientacions i paciència han fet possible aquest treball i també al Patronat d'Estudis Osonencs, que ens va concedir la Beca Plana de Vic de l'any 1983 per aplegar la documentació de Santa Maria de l'Estany del segle XI.

NOTES:

(1). A.C.B. 1-4-341.
(2). Arxiu Episcopal de Vic. Manuscrits del canonge Ripoll volums in fol. 4, folis 427-431.

2. LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

2.1. EL MARC FÍSIC.

El monestir de Santa Maria de l'Estany neix i fa les primeres passes al Moianès i als límits de les comarques veïnes, però desseguida saltarà els límits comarcals fins tenir interessos per bona part de la Catalunya Vella.

El seu bressol és el Moianès, una comarca natural que administrativament és repartida entre les actuals comarques de Bages, Osona i Vallès Oriental, que té per capital històrica Moià, d'on li ve el nom. L'esquarterament d'aquesta comarca natural és producte sobretot de la seva relativa petitesa i escàs número d'habitants, de la seva situació entre aquestes tres comarques tan ben definides i també degut a que no es delimita amb precissió el seu àmbit per manca d'un suport històric tradicional que li assigni una rodalia concreta i homogènia, per exemple la històrica sots-vegueria de Moià no va comprendre mai Collsuspina ni Castellterçol, clarament moianeses geogràficament.

Segons Antoni Pladevall el Moianès és format pels municipis de Moià, que té agregats Sant Pere de Ferrerons i Sant Feliu de Rodors; Castellterçol, que té agregat Sant Julià dels Uíxols; l'Estany; Castellcir, amb els agregats de Santa Coloma Sasserra i Marfà; Granera; Collsuspina; Sant Quirze Safaja, excepte l'agregat de Bertí; la parròquia de Sant Feliu de Terrassola, que pertany al municipi d'Oló; i bona part del municipi de Calders. Altres autors com són A. Torres, Llogari Picanyol i en Bover i Argeric, hi afegeixen o treuen alguns municipis. Avui, seguint la divisió comarcal de 1936 els municipis de Moià, Calders, l'Estany i Oló pertanyen a la comarca del Bages; el de Collsuspina a la d'Osona; i els de Castellterçol, Granera, Sant Quirze Safaja i Castellcir a la del Vallès Oriental.

El Moianès és ben definit geogràficament per l'altiplà muntanyós limitat per les depressions dels afluents de l'esquerra del Llobregat i per les conques hidrogràfiques del Ter i del Besós. És constituït per terrenys terciaris, sobretot gresos, calcàries i margues dels períodes eocé i oligocé i tascons de conglomerats per la banda de migdia disposats en general en forma horitzontal. Des del punt de vista morfològic apareix un paisatge tabular on destaquen en forma de planes estructurals les capes de més duresa. Aquest altiplà és una gran conca d'erossió suaument inclinada cap el Llobregat, cap on s'escolen la majoria d'aigües. L'erosió ha fet destacar les diferències de la seva estructura tectònica i ha marcat un relleu de costes i plans molt aptes per a l'agricultura. Aquesta estructura és més acusada i accidentada als límits de l'altiplà, però al mig, sobretot al sector de Moià, el paisatge és de grades i costes secundàries arrodonides per l'erosió. L'altitud mitjana és entre els 600 i els 900 metres. Els punts més alts són al NE, al límit amb la Plana de Vic, amb una sèrie de puigs que superen els mil metres: Puig-rodó (1057 m), Puig de l'Oller (1061 m), Puigdegollats (1004 m). Els del límit de ponent són entorn els 600 m: Puig de Peguera (664 m); Serrat de Balones (661 m), Serra de l'Orellet (655 m) i el Pedró (845 m). Al sud tanca el

Moianès una serra trencada i ferèstega que va del Carner a les Pujades, amb cims de 850 a 954 m.

El tipus de relleu fa que els nombrosos torrents i rieres apareixin encaixats i que abundin les fonts a les fondalades, on els materials calcaris alternen amb les margues impermeables. La majoria dels torrents del sector central conflueixen a la riera de Calders, afluent del Llobregat, que neix al terme de Castellcir on rep el nom de riera de Fonts-calents, en el seu curs canvia de nom més d'una vegada: riera de les Esplugues, riera de la Fabrega, riera de Moià i riera Golarda, fins prendre l'esmentat nom de riera de Calders, al Bages. A aquesta riera desguassen el Torrent Mal, el Riu Sec, la riera de Moià o de Castellnou i les del Gai i de l'Om. També hi desguassa el torrent de Sant Joan, que recull les aigues del sector SO. Les aigues del sector nord van a parar a la riera d'Oló, afluent de la Gavarresa. Les aigües de la part NO s'escolen cap a la riera de Malrubí a través dels torrents Gomis, Sec i de Rodors. Les del sector SE s'escolen pels petits torrents que drenen el terme de Castellterçol cap a la riera de Salt Gener i pels que drenen els termes de Castellcir i Safaja cap els torrents del Bosc i de l'Espluga o de la Rovireta i per aquests cap a la riera de Tenes o de Castellcir.

El clima és més plujós i fred que al Bages, a Moià la mitjana de pluja és de 570 mm any i la temperatura va dels -6° C el desembre i gener fins els 32°C el juliol i l'agost. La part de l'Estany, 200 m. més alta que Moià, és més freda i més plujosa.

La vegetació més estesa és el bosc d'alzina, és també abundant el roure martinenc (quercus pubescens) i el roure valencià (quercus fagina) i el pi roig, pi blanc i pi pinyer.

La fauna és la mateixa que a les comarques veïnes: porc senglar, guilla, gorjablanc, teixó, gat mesquer, llúdriga, conill de bosc, llebre, perdiu, tòrtora, tudó, esquirol, etc., per bé que la desecació de l'estany a la que ens referirem més avant, devia suposar la destrucció de l'hàbitat d'espècies d'aiguamoll que devien ser abundants a l'època del naixement de la canònica, de les quals avui no en queda rastre a la zona.

A la part occidental de dit altiplà muntanyós, a la comarca de Bages i terme municipal de l'Estany, envoltada de pujols que oscilen entre els 933 i 972 metres d'altitud: els serrats del Gaig i de Puigmartre per la part de ponent i els vessants septentrionals de les serres de la Barra o de la Costa i de Montjoia per la part de llevant, hi ha una ampla vall presidida pel Puig de la Caritat (1008 m) i el Puig Rodó (1057 m), una mica apartats en direcció NO i SE.

És la vall més enlairada del Moianès, a una altitud mitjana de 870 metres i és una coma on es produeix el fenòmen d'endollament d'aigua o endorreisme, que feia que pel centre de la vall s'estengués un estanyol natural de més de trenta mil metres quadrats de superfície. Aquest fenòmen, que dóna nom a la vall de l Éstany, era possible per l'elevada plujositat i la impermeablitat del terreny argilós i a més per la reduïda conca de recepció que

forma la vall; això motivava que l'aigua no tingués prou força per obrir-se camí i escolar-se cap el nord-est, direcció en la qual desguassa la vall.

Aquest estanyol afavoria l'agricultura i la caça i va fer que la zona fos poblada des de temps molt antics, com ho mostren els nombroso monuments megalítics de l'entorn, però també perjudicava la salut dels habitants de l'entorn per les quartanes trasmeses pels mosquits que s'hi criaven. Per això fou dessecat amb la construcció d'una mina o llarga claveguera, una veritable obra d'enginyeria d'uns 300 metres de longitud començada el 1554 pel darrer abat del monestir de l'Estany, Carles de Cardona, i allargada el 1735, que encara avui permet el seu drenatge en conduir l'aigua cap a la riera d'Oló, que desguassa a la riera Gavarresa.

Avui sols en ocasió d'aiguats excepcionals el pla de la vall de l'Estany torna a inundar-se i l'aigua embassada ofereix efímerament l'aspecte que tenia l'indret abans de la dessecació de l'estany el segle XVI.

A l'extrem nord de la vall, a la part més alta i soleia, arrecerada de la tramuntana per l'espona del Grau i el Puig de la Caritat, amb l'estany a la part de migdia (1), dins la demarcació parroquial de Sant Feliu de Terrassola i del terme del castell d'Oló, es va construir en l'alta edat mitjana una església dedicada a Santa Maria on a partir de 1080 es va fundar la canònica agustiniana de Santa Maria de l'Estany, que esdevindrà el centre de la vida d'aquella zona i al seu entorn al llarg dels segles es construiran les cases que formaran primer la sagrera i després el poble de Santa Maria de l'Estany.

La documentació conté abundant toponímia que en molts casos no és identificable avui per haver-se canviat radicalment els noms de lloc amb el pas del temps. En alguns d'aquests casos per altres referències es poden identificar amb topònims actuals, com és el cas del Riu d'Avellanes, documentat el 951 i 1030, que equival a l'actual riera de Passarell (2). En altres casos, com el puig Grimal, una de les fites geogràfiques que s'asenyalen per dividir l'administració del patrimoni del monestir entre el prior i dos pabordes, no hem trobat equivalència, però per referències es pot situar entre Ferrerons i l'Estany.

Altres topònims són encara utilitzats avui, modificats pel pas del temps, de manera que es pot seguir la seva evolució fins la forma actual més o menys canviada. És el cas de la riera de Malrubí, antigament Balcerubio; Montfred, antigament Montefrigido o Montefredo; Senties, antigament Centas; Montví, antigament Montevilio; Relat, antigament Riolado i altres. Una minoria ha estat invariable amb el pas dels anys, cas de la riera de Segalers que consta com a riu Segalers el 1039 o del lloc de Magadins, documentat el 1093.

La majoria de vegades els arbres s'esmenten en general. El 1028 es distingeixen els "arbores pomiferis" dels "glandiferis", els primers englobaven el segle X tota mena d'arbres fruiters dels quals la pomera era el més abundant (3) però aquesta distinció pot equivaldre entre arbres de fruit carnós i arbres de fruit sec. L'espècie esmentada amb major freqüència

és el roure (1080), sobretot en referir-se els documents a les ruvires o rauredes (1075, 1094). Altres espècies esmentades són les pruneres (1094) i les figueres (1064).

NOTES:

(1). 25-II-1083. Una de les primeres donacions de béns al monestir es fa a Déu i a Santa Maria i s'especifica "cuius basilica sita est in comitatu Minorise, intra parochiam Sancti Felicis Terratiola, iuxta stagnum".
(2) Sobre el término municipal de Moyà.....
(3) BONASSIE, P. Catalunya mil anys enrera. Vol. I, p. 397.

2.2. LES PRIMERES NOTÍCIES HISTÒRIQUES. LA CAPELLA DE SANTA MARIA I L'ALOU DE L'ESTANY SUBJECTES A LA FAMÍLIA GURB.

L'Estany que donarà el nom a l'església de Santa Maria que s'edificarà a la seva riba, surt documentat per primera vegada el 927, quan Alard va donar a la seu de Vic unes vinyes situades al comtat d'Osona, al terme d'Oló, a la parròquia de Sant Feliu de Terrassola, a Centes, que termenaven a la part de ponent amb l'estany (1). El 951 es cita l'estany com a termenal de la part de tramuntana d'uns conreus i erms a Ferrerons (2).

Dels primers anys de l'existència d'aquesta església de Santa Maria en sabem ben poca cosa, sols que pertanyia als senyors del castell de Gurb i que el seu destí va anar lligat al plet que aquest llinatge i els bisbes de Vic van sostenir durant més de dos-cents anys de manera continuada. El motiu de la discòrdia va ésser la possessió de les esglésies del terme de dit castell i dels delmes d'aquestes, així el 990 es va arribar a un acord pel qual Sendred de Gurb i la seva esposa Madresinda i el seu germà Bonfill van empenyorar al bisbe Froia uns alous al terme de Gurb i aquest va oferir en usdefruit dites esglésies a l'esmentat Bonfill (3). La ineficàcia de la protecció comtal a causa de la feblesa del poder del comte va fer que l'església cerqués la protecció de senyors laics i que el bisbe els associés al capítol, així Bonfill de Gurb consta com a levita i posteriorment va ser sagristà de la seu de Vic, un dels oficis capitulars més important, tot i no haver rebut la tonsura clerical i ser casat (4).

El successor de Froia, el bisbe Arnulf, va confirmar l'usdefruit a Bonfill i a la mort d'aquest va donar les esglésies del terme de Gurb al clergue Berenguer, nebot deBonfill i fill de Sendred de Gurb. Durant el seu episcopat les relacions amb Sendred van ser bones i aquest va afavorir l'església de Vic.

Al començament de l'episcopat del successor d'Arnulf, el bisbe Borrell, les relacions amb Sendred i el seu fill Berenguer van ser bones. Després de l'elecció d'aquest com a bisbe d'Elna van trencar i el bisbe Borrell el va desposseir de les esglésies del terme de Gurb i va fer ratificar tal decisió al concili de Narbona el 1017, on va presentar una excomunicació als que alienessin dites esglésies fora de la canònica de la seu de Vic, feta pel bisbe Froia, que després va resultar ser una falsificació (5).

En temps del bisbe Oliba les relacions es van tornar a normalitzar en reconéixer la falsedat de l'excomunicació esmentada i en concedir les esglésies al fill de Sendred, Bernat Sendred, el qual les va donar a un seu fill que va lliurar com a canonge a la seu de Vic amb la condició que en tingués l'usdefruit i a la seva mort tornessin a la seu de Vic (6).

Aquesta previsió de retorn pacífic de les esglésies del terme del castell de Gurb a la seu de Vic no es va produir degut a la usurpació que en va fer Guillem Bernat de Gurb-Queralt i pels molts greuges que va fer, pel qual va ser excomunicat pel bisbe Guillem i pel concili de Narbona el 1055. La intervenció del comte Berenguer Ramon I el 1080 a favor del bisbe de Vic va fer que es tornessin, malgrat Guillem Bernat i el seu fill Bernat Guillem en

retinguessin tres (7). Però l'afer no es va solucionar del tot, i així el 1118,el 1164 i 1165 hi ha noves concòrdies amb els senyors de Gurb, i la solució definitiva no va arribar fins la ruina dels Gurb-Queralt i el pas del castell de Gurb el 1167 al domini episcopal (8).

En aquest context de retenció de rendes eclesiàstiques per part d'una família de magnats a base de tnansmisió d'usdefruits entre membres seus que entraven al capítol com a canonges, amb el qual la família continuava disfrutant-ne, trobem l'església de Santa Maria de l'Estany i l'alou on era fundada, per bé que va passar a domini episcopal el 1080 per camins paral.lels a l'afer de les esglésies del terme de Gurb.

Quan el canonge Guillem Ramon de Taradell dóna a la canònica de Vic l'església i alou de Santa Maria de l'Estany el 1080, esmenta que el seu besavi Sendred de Gurb els va donar a la canònica de Vic després de la seva mort i que el seu avi Bernat Sendred i la seva mare Belisenda els van tenir després d'ell mentre van viure (9). Això fa pensar en un procés de retenció semblant que s'acaba amb la donació amb retenció d'usdefruit per part d'un membre del capítol i la reserva de la batllia a un seu nebot, fill de la seva germana Teudgards, que sigui clergue, i als seus successors (10).

Així doncs l'església de Santa Maria de l'Estany ja existia a finals del segle X o principis del segle XI, en temps de Sendred de Gurb. El 1034 Oruca i el seu fill Miró venen als esposos Icla i Sesnana unes terres conreades i ermes amb casals i arbres, que són franques i de feu, situades al comtat d'Osona, al terme de Santa Maria que és a l'estany o a Montfred, per 6 mancusos (11).

NOTES.

(1) 3
(2) 5.
(3) MONCADA. Episcopologio...
(4) FREEDMAN, P. Tradició i... p. 44.
(5) MONCADA. Episcopologio.
(6) MONCADA. Episcopologio...
(7) MONCADA. Episcopologio.
(8) BOFILL, P. El castell de Gurb ....
(9) 54
(10) BENET, A. Sendred de Gurb.... Ausa VIII p. 252.
(11) 19.

2.3. ELS PRECEDENTS DE LA FUNDACIÓ DE LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

2.3.1. La Reforma Gregoriana. Les canòniques agustinianes.

La vida comunitària de clergues o vida canònica seguint unes normes o "regula" té el seu orígen en els primers segles del cristianisme, quan després de les persecucions el clergat de les esglésies adoptà la vida comunitària i la pràctica de l'Evangeli dirigits pel bisbe. El segle IV el bisbe Eusebi de Verceil introdueix a la seva diòcesi la vida en comú i el segle V Sant Agustí estableix els principis bàsics de la vida canònica: no posseir res en propietat i no acceptar a la comunitat aquells que no renunciin als béns propis

La primera "regula" propiament canonical escrita coneguda és la del bisbe de Metz Crodegang, de mitjan segle VIII, que malgrat ésser redactada per a ús dels clergues d'aquesta diòcesi va tenir gran difusió, tot i que pel que fa a la possessió dels béns no era del tot fidel als principis de la vida canonical ideal (1).

El 816 Lluís el Pietós va convocar a Aquisgrà un sínode que va elaborar una regla pels canonges del seu regne, que en bona part segueix l'esmentada de Crodegang (2). Aquesta regla d'Aquisgrà era contradictòria, ja que, d'acord amb les disposicions dels Sants Pares de l'Església, establia la renuncia total a la propietat i per altra banda permetia la plena propietat de béns. Aquesta ambigüetat va portar a abusos i a la degradació de la vida canonical.

La idea que l'Església havia d'ésser lliure de tota subjecció al poder laic i que havia d'alliberar-se de la simonia o atribució de càrrecs eclesiàstics mitjançant el pagament d'una quantitat de diners als comtes o senyors que es deien protectors de l'Església; de la incultura que feia que molts eclesiàstics, inclús alguns bisbes, fossin analfabets; i del nicolaisme o falta de celibat en el clergat, cosa corrent en aquell temps, va sorgir i ésser aplicada al monestir de Cluny des dels seus orígens als inicis del segle X i va anar calant a la Cúria Romana. La correcció d'aquests mals és l'objectiu de la Reforma Gregoriana i suposava l'aplicació d'unes mesures, cosa que no es va poder fer fins que l'emperador Enric III va derrotar la noblesa romana que posava i deposava papes segons el seu gust i fins que la Cúria Romana, amb predomini dels partidaris de la reforma, va elegir papa Nicolau II.

L'aparició d'aquestes desviacions esmentades havia estat lligada a l'evolució de la societat, que havia sofert canvis importants en la seva estructura (3). El clergat, sobretot el parroquial, es trobava en condicions precàries tan a nivell material per problemes de subsistència com a nivell espiritual per manca d'instrucció. La duresa de les condicions de vida feia que els clergues s'haguéssin de buscar la subsistència pel seu compte, per això és freqüent trobar-los casats o amistançats i amb fills dedicant-se al conreu de la terra i formant una unitat econòmica pròpia de l'època; per tant la instrucció religiosa i l'atenció als feligresos quedava en segon terme. D'altra banda moltes esglésies eren sotmeses al poder

laic i la subsistència i manteniment dels seus clergues depenia d'ell (4). L'accés de molts bisbes per compra o simonia als bisbats i les exempcions reials i papals atorgades als monestirs feien que tendissin a allunyar-se de les directrius de Roma (5), per això la Reforma enfortirà la centralització de l'Església a la Santa Seu de Roma.

El nou Papa, per tal d'evitar intromissions en l'elecció dels pontífexs, va manar en un concili celebrat a Roma el 1059 que el Papa havia d'ésser elegit únicament pels cardenals i també va prohibir que en endavant cap clergue pogués rebre possessió d'una església de mans d'un laic, tant si era gratuïtament com si era mitjançant el pagament d'una quantitat de diners. Per solventar les deficències de la regla aquisgranesa sobre la propietat, va reformar els capítols que feien referència a la propietat privada i l'aliment i va disposar que els canonges aquisgranesos guardessin la castedat, portessin vida en comú i tinguessin les propietats en comú sense suprimir la propietat privada, així les propietats dels canonges havien de formar part del patrimoni de la canònica i es mantenien els drets particulars de cada canonge (6). Això sols va ésser l'inici de la lluita per la Reforma, anomenada Gregoriana per arrencar sobretot en el pontificat de Gregori VII, que es desenvoluparà a la segona meitat del segle XI i el segle XII. Pel que fa a les canòniques, es distingeixen els canonges regulars que segueixen les noves disposicions, i els canonges seculars que segueixen la regla d'Aquisgrà.

Ja hem dit que la Reforma Gregoriana es la culminació d'un procés iniciat molt abans per bisbes, clergues i monjos preocupats per la fidelitat a un ideal de vida representat per la comunitat dels primers cristians i la tradició canonical. Aquest moviment, conegut com a reforma canonical, serà assumit per Roma que el protegirà i recolzarà, i així al mateix temps que amb la Reforma Gregoriana controlarà un moviment que s'havia desenvolupat paral.lelament a les directrius papals. És per això que malgrat la major antiguitat de la reforma canonical ambdues van seguir idéntiques idees i en desenvolupar-se els segles X i primera meitat del XI al mateix temps que va quedar consolidada per la Reforma Gregoriana, la reforma canonical va permetre que aquesta s'estengués ràpidament i s'acceptés a la segona meitat del segle XI i primera del XII (7).

Un dels objectius de la Reforma Gregoriana i el principal del moviment canonical és la reforma del clergat i el monacat. La tendència a unificar-se va fer necessària la redefinició de les seves funcions. Els monjos, al començament, eren laics retirats del món dedicats a la oració i les pràctiques penitencials, però la necessitat els va fer rebre l'ordenació sacerdotal i dedicar-se a la cura d'ànimes; els reformadors volien tornar-los a una vida més d'acord amb la regla de Sant Benet, en comunitat i pobresa i amb major espiritualitat i reservar als clergues la cura d'ànimes, és a dir la tasca pastoral (8). Aquesta tendència a la espiritualitat i a l'allunyament del món contrastava amb les noves estructures que afavorien el creixement econòmic i la integració en afers temporals (9).

El clergat era en decadència progressiva, com hem vist, i hi havia una tendència a la secularització que apropava clergues i laics. El moviment canonical anà contra aquesta manera de viure segons els costums dels laics i la va combatre amb l'accentuació de les diferències entre laics i eclesiàstics per no devaluar el ministeri (10). Per això calia garantir els mitjans de subsistència i la instrucció dels clergues i allunyar-los de les temptacions del món, la qual cosa s'aconseguirà amb la constitució de patrimoni temporal i amb la recuperació de la vida comunitària dirigida i vigilada pels superiors i pels mateixos germans (11).

A conseqüència del moviment reformador nombroses comunitats van acceptar la vida en comú, si bé s'ha de distingir entre l'aplicació de la reforma a les comunitats existents i les noves fundacions. Molts capítols catedralicis van introduir el nou ordre; d'altres ho feren parcialment i es van produir escisions i s'accentuà la diferència entre canonges regulars, seguidors de la Reforma, i canonges seculars, seguidors de la regla d'Aquisgrà. També es reformaren canòniques aquisgraneses que adoptaran una vida canonical propera als principis monàstics.

Al segle XI l'església catalana va viure un periode daurat amb el bisbe i abat Oliba (1008-1046) i la comtessa Ermessenda (1017-1085), però les diòcesis i els monestirs no es van deslliurar de la subjecció feudal ni dels defectes ja esmentats de l'Església d'occident. La simonia o accés per compra a un càrrec eclesiàstic, la incultura i el nicolaisme eren generalitzats. Així l'arquebisbe de Narbona, del qual depenien les diòcesis catalanes, Guifré de Cerdanya (1029-1079), nebot de l'abat Oliba, va accedir a l'arquebisbat per compra i també va comprar pels seus germans els bisbats d'Urgell i de Girona. Durant el seu govern de l'arxidiòcesi va actuar com un veritable senyor feudal amb la pràctica de la simonia i de la violència malgrat ésser excomunicat més d'una vegada pel Papa. També el bisbe de Vic Guillem de Balsareny (1046-1076) havia accedit així al càrrec. Alguns bisbes i molts sacerdots no sabien escriure. Molts sacerdots portaven vida conjugal normal i actuaven als documents públics amb la seva muller i els seus fills.

Aquesta situació va ésser admesa fins que els legats papals van introduir a Catalunya les idees de la Reforma i van fer prendre consciència dels defectes institucionals. Però la corrent reformista serà entorpida per l'oposició de l'arquebisbe de Narbona i els bisbes simoníacs.

La corrent de reforma s'estengué després dels concilis de Girona de 1068 i 1078 on es va condemnar la simonia en tots els seus graus i aspectes i la manca de celibat del clergat, es va prohibir als clergues portar armes i dedicar-se a jocs, caceres i usures i el desplaçament sense permís dels superiors i es va condemnar tota ingerència dels laics en els béns i possessions de l'Església. Conseqüència de la nova corrent és la retirada del bisbe de Vic Guillem de Balsareny al monestir de Ripoll "a causa del seu pecat", que no devia ésser altre que l'obtenció del bisbat per simonia en temps de la comtessa

Ermessenda. El 1078 al sínode de Besalú, amb l'assistència de tot l'episcopat català, fidel a Roma, es va urgir novament tot el programa de la Reforma Gregoriana o Romana que va triomfar a tots els comtats catalans.

2.3.2. L'ordre de Sant Ruf i la regla de Sant Agustí.

Una de les primeres manifestacions del moviment de reforma canonical (15) és el naixement de l'ordre de Sant Ruf quan el 1039 quatre canonges de la catedral d'Avinyó, a Provença, malgrat haver estat reformat el capítol, demanen i obtenen del bisbe la donació d'una església abandonada, situada fora la ciutat, dedicada a Sant Ruf, i algunes rendes i béns per portar-hi una vida religiosa com desitjaven. La nova ordre prendrà el nom del titular de l'església i en poc temps es convertirà en un focus de vida religiosa de primer ordre per les nombroses esglésies que li seran confiades i per les nombroses donacions que rebrà. Roma va aprofitar aquesta experiència per aconseguir la reforma de la vida comunitària del clergat i, així, el papa Urbà II abans de 1092 va adreçar a la comunitat de Sant Ruf una butlla on confirma solemnement l'ordre de Sant Ruf, que és un dels primers textos que defineix l'estatut canònic dels canonges regulars (13), i va acceptar la reforma canonical o agustiniana com a sistema de vida del clergat regular.

El mode de vida dels canonges de Sant Ruf, que es va codificar aviat, s'inspirava amb la regla de Sant Agustí, anteriorment esmentada, al menys amb el conjunt de normes que a l'edat mitjana es coneix amb aquest nom, basada en la tradició apostòlica i en la pobresa personal. Abans de l'esmentada butlla d'Urbà II sols hi ha cites del nom de la regla, així la "vita" de Gaucher d'Aureil explica que quan va tornar després de 10 anys d'estada a l'abadia de Sant Ruf, va organitzar la vida de la comunitat "iuxta regulam Sancti Augustini et secundum quod audierat et viderat", i el 1084 a la donació del comte de Besalú de l'església de Santa Maria a l'abat Arbert es disposa que viuran "secundum regulam sanctissimi patris Augustini". Abans de 1092, a la butlla d'Urba II, s'explica que s'entenia com a regla de Sant Agustí el sistema de vida portat pels canonges de Sant Ruf, que havia estat instituït pel papa i màrtir Urbà I, organitzat per sant Agustí a les seves "regulae" i comentat per Sant Jeroni i altres Pares de l'Església. La regla es va fixar en temps de Lietbert, abat de Sant Ruf de 1100 a 1110, al qual molts manuscrits consideren autor d'una "expositio super regulam Sancti Augustini", atribuïdes per altres a Hug de Sant Víctor, i d'una compilació de textos canònics referents a la vida regular: " Liber ecclesiastici et canonici ordinis in claustro Sancti Rufi tempore Liberati abbatis institutus", avui perduda, on es reunien més de tres-cents capítols extrets de les obres del Papa Sant Lleó, de Sant Ambrós, de Sant Agustí, de Sant Gregori, de Sant Isidor, de Fortunat i d'altres. Lietbert també va escriure les costums de l'ordre, a l'Ordinari, recull de prescripcions relatives a la successió i a les celebracions litúrgiques. És a dir que la regla de Sant Agustí es forma arran el moviment canonical, el seu text tarda en fixar-se i en principi no és la base de les canòniques (14).

La regla de Sant Agustí no sols va ser utilitzada pels canonges de Sant Ruf; sinó que l'ordre de Premontre, fundada per Sant Norbert el 1121, també la prenia com a fonament i propugnava una vida més austera. Llavors es va suscitar la qüestió sobre quina era la regla autèntica, tractada a dues cartes escrites a l'abat de Chamouzey per Ponç, abat de Sant Ruf, i Gauthier, bisbe de Magalona, cap a 1120.

Els canonges de Sant Ruf seguien "l'ordro antiquus", basat en l' "ordo monasterii" o "regula secunda", negaven que hagués estat escrita per Sant Agustí, en la tradició rebuda d'aquest en la "regula tertia", les seves cartes i la seva vida i en els escrits dels Pares de l'Església. L¨"ordo " antiquus" codificava la pregària, l'alimentació, el dejuni i el treball manual. Segons Dereine no té relació amb l'obra de Sant Agustí i és difícil atribuir-li autor (15). La "regula tertia" és la darrera part d'una carta de Sant Agustí a la seva germana religiosa, la qual conté directrius generals sense entrar en detalls de la vida diària.

Els premostratencs seguien l'"ordo novus", que consideraven la representació més pura de la tradició apostòlica. L'observança dels canonges de Sant Ruf es basava en les esmentades en quatre punts: silenci, limitat a determinades hores del dia; el dejuni, rigorós durant part de l'any amb permissivitat per l'ús moderat de la carn i el vi; els vestits de llí blanc, perquè costa menys de rentar que la llana; i la supremacia de les ocupacions litúrgiques sobre le treball manual Les bases dels de Premontre eren més austeres: vestits de llana sense lli; abstinència perpétua i dejuni continuat o al menys la meitat de l'any (16).

Segons Dereine l'obra de Sant Agustí ja influeix en la regla d'Aquisgrà de 816. En el que s'anomena Regla de Sant Agustí el paper fonamental d'aquest apareix no com a autor sinó pel seu ensenyament en matèria de pobresa i de vida a manera dels apòstols (17).

El mode de vida dels canonges de Sant Ruf era un género de vida moderat que responia a les necessitats del moment i per això es va difondre els segles XI i XII des de la vall del Ròdan i el sud de França en direcció sud-oest cap a la península Ibèrica per Catalunya i en direcció sud-est cap el nord d'Itàlia. El costumari de Magalona, on hi ha els costums de Sant Ruf adaptats a l'ús del capítol de la catedral de Magalona, i el de la canònica de Sant Joan de les Abadesses són semblants (18). La reforma canonical s'estendrà per Catalunya de mà del sacerdot Pere Rigalt, que el 1069 reforma la canònica de Santa Maria de Vilabertran i després Santa Maria de Lledó, a l'Empordà, i Santa Maria de Camp, al Rosselló; i per obra del bisbe de Vic Berenguer Seniofred de Lluçà, que el 1080 fundarà la canònica de Santa Maria de l'Estany - aquesta, com veurem portarà la reforma a antigues canòniques, com santa Maria de Manresa, amb estreta col.laboració amb el bisbe -, Sant Tomàs de Riudeperes i Santa Maria de Manlleu i reformarà Sant Joan de les Abadesses. També estendrà per iniciativa dels mateixos canonges de Sant Ruf que rebran el 1084 Santa Maria de Besalú i del bisbe de Barcelona, arquebisbe de Tarragona i abat de Sant Ruf el futur sant Oleguer. La Regla de Sant Agustí és citada al nostre país a Serrabona,

el 1082 (19). A mig segle XII totes les antigues canòniques aquisgraneses, excepte les canòniques catedralícies de la Catalunya Vella, havien estat reformades (20).

2.3.3. El bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà (1076-1099).

Els orígens de la canònica augustiniana de Santa Maria de l'Estany són estretament lligats a la figura i obra del bisbe de Vic Berenguer Seniofred de Lluçà, qui va portar el bisbat de Vic a un temps d'esplendor.

Berenguer Seniofred és bisbe de Vic des que el 1076 succeeix al seu oncle Guillem de Balsareny, el qual es retirà al monestir de Ripoll per haver obtingut el bisbat per simonia. Les línies del seu episcopat són continuació de les dels seus predecessors: l'aliança amb el casal dels comtes de Barcelona i els magnats principals, la separació dels bisbats catalans de Narbona i la intensa activitat militar a la frontera del bisbat i dels comtats amb els sarraïns. Aquesta política el va portar més lluny que els seus predecessors, ja que va ser regent efectiu del comtat de Barcelona en temps de Berenguer Ramon II (1076-1097), acusat de l'assassinat del seu germà el comte Ramon Berenguer II el 1082, i durant la minoria del fill d'aquest, Ramon Berenguer III. Va obtenir del Papa el títol d'arquebisbe de Tarragona el 1091.

La seva relació amb Roma va ser intensa i va vincular reforma gregoriana i reconquesta. El seu accés al bisbat coincideix amb la primera excomunicació de l'emperador Enric IV feta pel papa Gregori VII als inicis del conflicte de les Investidures. Des de llavors el bisbe s'identifica amb certs aspectes de la vida espiritual, com el de la imposició de la vida comunitària i disciplinada al clergat, especialment al de la catedral. La seva direcció del govern del comtat de Barcelona seguia l'opinió del papa Gregori que tots els afers de la península ibèrica pertanyien per dret a la Santa Seu.

El bisbe va decantar la tradicional cooperació entre autoritats laiques i eclesiàstiques en favor d'aquestes. La seva activitat es va dirigir, sobretot, a restarurar l'antiga seu metropolitana de Tarragona. Després d'alguns anys d'insistència i persuasió va aconseguir del Papa la seva restauració i del comte i de la noblesa catalana la creació d'una expedició militar per reconquerir la ciutat el 1089 i d'aquesta manera va organitzar com una croada. La campanya militar va començar el 1091, el mateix que se li dóna el títol arquebisbal, i es va aconseguir la presa de la ciutat de Tarragona. Amb això Berenguer Seniofred era continuador del projecte fallit del bisbe Ató, un dels seus predecessors a la seu de Vic, de separar les diòcesis catalanes de la jurisdicció de Narbona, amb la diferència que aquest va enaltir el bisbat de Vic i ell es va intitular "archiepiscopus Tarraconensis et episcopus Ausonensis" deixant així Vic en segon terme (21).

La presa de Tarragona sense tenir el control de la plana que feia de frontera entre els comtats catalans i els sarraïns de Tortosa i Lleida va fer que la seva possessió fos

efímera i el 1096 la invasió almoràvit, amb la pèrdua de la ciutat el 1104, van llençar per terra els plans de Bereguer Seniofred.

El bisbe va ser actiu col.laborador en la subordinació de monestirs catalans a monestirs francesos en aplicació de la Reforma Gregoriana. Aixi sobretot els monestirs de Sant Ponç de Tomeres i de Sant Víctor de Marsella van aconseguir teixir una xarxa de monestirs catalans subordinats, entre els quals s'inclouen monestirs com Ripoll, Sant Benet de Bages i Cuixà, amb la generosa col.laboració dels regents que governaven el país. A aquesta expansió francesa s'hi va oposar el bisbe de Barcelona, el qual es va aliar amb l'arquebisbe de Narbona per guardar els seus interessos enfront el bisbe de Vic.

La desfeta de Tarragona i el canvi de política en arribar el comte Ramon Berenguer III a la majoria d'edat van eclipsar la influència que fins llavors havia tingut el bisbe de Vic i encara que en l'actuació de Berenguer Seniofred de Lluçà el bisbat de Vic quedés en segon terme, a partir d'ell s'extingeix la tradicional aliança entre el comte i el bisbe sense que això es tradueixi en enemistat. Els seus successors al bisbat de Vic procediran de famílies de segona categoria (22). Segon McCrank l'ocàs de la influència de Berenguer Seniofred es deu a una malaltia que el va deixar imposibilitat (23).

2.3.4. L'intent d'aplicació de la Reforma a la canònica de la catedral de Vic.

El segle XII totes les diòcesis catalanes eren governades pel bisbe i pel capítol de canonges. El bisbe tenia el poder executiu i formava part del capítol de canonges, els quals no eren subordinats del bisbe però tampoc tenien poder per governar la diòcesi. Els canonges tenien gran independència del control episcopal, però molt poques vegades formaven un cos únic i unit perquè la comunitat canonical era reforçada per aliances familiars però li mancava a més organització i desig d'austeritat i de vida comunitària.

Originàriament els deures dels canonges eren de tipus litúrgic. A més tenien cura de manteniment dels altars, dels ornaments litúrgics i de tots els aspectes del bon funcionament de l'activitat catedralícia, de l'assistència al pelegrins i de l'ajut als pobres i als malalts. Un d'aquests aspectes era l'administració del patrimoni de la catedral, és a dir de les terres, rendes i altres béns que pertanyien a la catedral i a la comunitat o capítol de canonges o canònica, que no eren d'ús exclusiu del bisbe.

La devastació i desorganització que seguiren la revolta d'Aissó el 827, sembla que van produir una ruptura entre el bisbat de Vic de tradició visigòtica i el nou bisbat restaurat a finals del segle IX, de manera que el nou capítol no devia ser organitzat segons la legislació visigòtica sinó segons les disposicions del concili d'Aquisgrà de 816. La continuïtat dels bisbats de Bercelona, Girona i Urgell va fer que segons la legislació visigòtica no hi hagués distinció entre propietat capitular i episcopal sinó que tot estigués subjecte al bisbe, en canvi a Vic l'aplicació de la regla aquisgranesa produïa tal distinció des del principi. Cap a aquesta

distinció van evolucionar tots els bisbats per donar als canonges una font d'ingressos independent.

El 957, el bisbe de Vic Guadamir va disposar la divisió de les propietats capitulars i episcopals entre els canonges i va reservar-ne al bisbe una part considerable. Així els canonges reberen rendes personals i cadascú va administrar els seus propis fons. Tal actuació cercava enfortir els lligams comunitaris entre els canonges mitjançant la seguretat econòmica, però el resultat no va ser l'esperat sinó l'augment de la independència dels canonges. La vida del capítol devia ser força relaxada i desorganitzada, i malgrat la probable existència d'espais comunitaris per menjar i dormir, segurament només pels clergues inferiors i els estudiants, els canonges devien passar molt de temps fora de la catedral, ja que els era permés tenir cases pròpies (24).

El privilegi concedit als canonges pel comte Ramon Borrell ila comtessa Ermessenda el 1010 en l'elecció del bisbe Borrell i amb el consentiment d'aquest, il.lustra aquesta independència dels membres de la canònica de la seu de Vic. El comte els va eximir d'impostos sbre les cases que construissin a la vila de Vic i els va permetre de vendre, donar o permutar lliurement les seves cases a altres canonges i deixar-les als seus familiars. Així van tenir més alicients per viure separadament, convertir-se en propietaris urbans i tendir a la propietat privada (25). El privilegi va ésser concedit a petició dels canonges, que demanaven la supressió de la "malam consuetudinem qua eos inficiebat de domibus eorum" (26) i va signar-lo el bisbe Borrell i posteriorment el bisbe Oliba, els quals juraren que no els obligarien a viure en comú (27).

El bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà el 1080 va voler aplicar la Reforma al capítol de la catedral de Vic, sobre tot en l'ordre moral, i instaurar una autèentica vida comunitària. Tot seguit va esclatar la rebelió dels canonges amb actes violents (28) que motivaren que el bisbe els expulsés de la catedral al.legant el seu mal comportament (29). El bisbe s'entrevistà amb aquells canonges que semblaven estar d'acord amb la Reforma, també assistiren a la reunió alguns dignataris de fora del bisbat, com l'abat de Sant Ruf d'Avinyó, personatge significatiu per ser l'abat de la comunitat capdavantera en l'expansió de la Refroma Gregoriana. Les promulgacions que es van fer arrel d'aquesta reunió es referien a l'observança regular, el vestit apropiat i el silenci i van posar interès especial en prohibir el joc, la caça i el manteniment de concubines per part dels canonges. Pel que fa a la vida comunitària sols s'ordenava als canonges de dormir en el dormitori comú i no sortir de la catedral sense permís del prior (30). Després d'haver expulsat els canonges de la catedral, el bisbe sosls va permetre retornar els que desitjessin sincerament esmenar el seu comportament (31).

Flòrez publica el document de reforma i suposa que la "regula" que s'introdueix a la canònica de Vic és la Regla de Sant Agustí i que els canonges van practicar la pobresa evangèlica i la vida comunitària (32). Villanueva afirma que la "regula" introduïda és la

mateixa regla d'Aquisgrà i els estatuts del Quart Concili de Toledo, que ja seguia el capítol en teoria (33). Per Freedman la reforma és inspirada en la regla de Sant Agustí, com ho mostra la presència de l'abat de Sant Ruf, i va ser molt moderada, el que explica que el 1098 el mateix Berenguer Seniofred de LLuçà intentés aconseguir una reforma més profunda de la canònica de Vic (34).

Per entendre l'orígen de la canònica de Santa Maria de l'Estany aquesta primera reforma és bàsica, com veurem més endavant. El document que ens l'explica presenta el problema de la seva datació exacta en no ésser datat, si bé els autors que l'hn utilitzat es posen d'acord en datar-lo entre 1080 i 1090, però no en l'any exacte: Moncada (35) i l'índex mecanografiat del Calaix 6 i del Calaix 9 de l'rxiu Capitular de Vic el daten entre 1087 i 1088, Flòrez entorn 1080 (36), el canonge Ripoll el 1080, Bauer (37) i Freedman (38) entre 1080 i 1090, Pladevall el 1080 (39).

A més del bisbe van signar el document els canonges, clergues i ordres menors que van acceptar la Reforma; així trobem les signatures del sagristà Ricard, del canonge Guilabert, d'Ermengol, de Pere de Coraula, del diaca Alemany, de Ponç, del diaca Ramon, d'Amat, del sacerdot Oliba, del canonge Guillem, de l'ardiaca Bernat, del sotslevita Pere Borrell, del canonge Ramon, del canonge Bernat, d'Heriball, de Geribert, del levita Ramon Folc, del parafonista Berenguer i del sacerdot Guitard. A més signa el vescomte Folc. La manca d'un estudi detallat del capítol de la seu de Vic i dels seus membres en aquests anys no permet entrar en una datació exacta ja que la reforma no va suposar cap trencament i molts dels que el van signar acceptant-la ja hi pertanyien abans, per exemple el sagristà Ricard, que després de la reforma feta el 1098 consta com a prior del capítol (40), ja formava part de la canònica el 1075 (41) i era sagristà el 1079 (42).

La forta oposició dels canonges estroncà la projectada reforma del capítol i va fer que els seus efectes fossin mínims. El bisbe Berenguer Seniofred, davant el fracàs, va instal.lar a Santa Maria de l'Estany, església que havia recuperat la catedral de Vic el 1080, una comunitat de joves que vivien segons els principis de la Reforma, de la qual formaven part membres del capítol de la seu de Vic. Així trobem que el canonge Ponç signa juntament amb membres de la nova comunitat (43) i el 1087 signa Heriball " sancte sedis Ausone kannonicus et Sancte Marie de Stagno clericus" (44). Com veurem més endavant la comunitat de Santa Maria de l'Estany es regia a finals de 1083 per la Regla de Sant Agustí (45). La presència de canonges de Vic en una comunitat que vivia segons els principis de la Reforma confirma el canvi d'orientació dels plans del bisbe, qui davant la impossibilitat d'introduir la reforma canonical al capítol va optar per la creació d'una nova comunitat vinculada al capítol, això permetria situar la data de l'intent de reforma no més enllà de 1083, quan es dóna entitat pròpia a la nova comunitat.

L´actuació del bisbe no va solucionar la qüestió de la possessió de béns propis pels membres de la canònica, el qual és un dels objectius de la reforma canonical, perquè canonges que signaren el document d´acceptació de reforma fan després testament, ja que com fa notar Villanueva la reforma va provar de fer complir als canonges la regla d´Aquisgrà (46). El canonge Ripoll en publicar la dotalia de Sant Tomàs de Riudeperes, per negar el seguiment de la Regla de Sant Agustí pel capítol, fa notar que malgrat ser el sagristà Ricard el primer en acceptar la nova forma de vida o reforma introduïda pel bisbe en signar el document i ser el prior de la nova comunitat, fa testament el 1100 on disposa dels seus considerables béns privats (47). Els testaments dels canonges són indicadors del poc èxit de la reforma. Si repassem l´índex mecanografiat del Calaix 6 i el Liber Dotationum Antiquarum de la catedral de Vic observem que sols hi ha una interrupció de l´existència d´aquest tipus de document entre 1085 i 1088.

D´altra banda cal tenir en compte que la reforma de 1098, més efectiva que l´anterior, sols va ser acceptada per una part del capítol i inicialment uns canonges vivien segons la nova ordenació i altres com abans (48).

NOTES:

(1). GIROUD, Gh. L´ordre de chanoines reguliers de Saint Agustin pp. 31-40.
(2). EGGER, C. Le regole seguite dei cannonici regolari nei secoli XI e XII "Vita comune..." p. 10.
(3). DUBY, G. Guerreros y campesinos. pp. 226-227.
(4). DUBY, G. I canonici regolari e la vita economica dell´XI et XII secolo "Vita comune..." pp. 73-79.
(5). PACAUT, M. Structures monastiques, societé et eglise en occident au XI et XII siecles.
(6). EGGER, C. La regole seguite..."Vita comune.." p.9.
(7). DERAINE, Ch. Discorso conclusivo. "Vita comune...".
(8). LECLERQ. L´espiritualité..."Vita comune....". p. 134.
(9). VIOLANTE, C. Prospettive e ipotisi de lavoro. "Vita comune..." pp. 2 i 3.
(10). DERAINE, Ch. Vie comune, régle de Saint Augustin et chanoines reguliéres au XI siecle 1946.
(11). DUBY, G. I canonici regolari... p. 79 i LECLERQ. L´espiritualité...p. 119.
(12). HARDOUIN, A. Un joyau de l´Eglise d´Avignon. "Vite comune.." p. 121.
(13). LEBRIGAND, Y. Origines et première diffusion de l´Ordre de Saint Ruf. Cahiers de Fanjeaux 24. 1989. pp. 167-170.
(14). EGGER, C. La regole seguite....
(15). DERAINE, Ch. Vie comune...
(16). PETIT, F. La reforme des prêtes au Moyen-age. Paris. 1968.
(17). DERAINE, Ch. Vie comune...
(18). LEBIGRAND, Y. Origines...pp. 175-177.
(19). PLADEVALL, Antoni. Els monestirs catalans.
(20). PLADEVALL, Antoni. Els monestirs catalans.
(21). FREEDMAN, P. Tradició i regeneració a la Catalunya medieval.
(22). FREEDMAN, P. Tradició... pp. 53-60.
(23) McCRANK. La Restauración canónica e intento de reconquista de la sede Tarraconense 1076-1118. p. 237-239.
(24). FREEDMAN, P. Tradició i regeneració a la Catalunya medieval pp. 69-75.
(25). FREEDMAN, P. Tradició... p. 76. MONCADA, L. Episcopologio de Vich. pp 228-230 i, JUNYENT, E. Jurisdiccions i privilegis de la ciutat de Vic p. 125. ACV Episcopologi II, núm. 21. MARCA, P. Marca Hispanica... Apèndix CLXXI.

(26). ACV, Calaix 9. Episcopologi II, núm. 21 " In super eum rogaverunt ut malam consuetudinem qua eos inficiebat de domibus eorum quae in prefato Vico construexerant ipsi vel decessores eorum inde resecasset videlicet ut laborationes quas in domibus ipsis fecerant vel facere nitebant ne in vacuum ipsas expensas consumpsissent...".
(27). PLADEVALL, A. El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany, p. 27.
(28). ACV Calaix 9. Episcopologi II, núm. 70 FLÒREZ. España Sagrada vol. XXVIII Ap. 16.
(29). FREEDMAN, P. Tradició... p. 78. MONCADA, L. Episcopologio de Vich pp. 347-351.
(30). FREEDMAN, P. Tradició.. p. 61.
(31). FREEDMAN, P. Tradició...pp. 78 i 79.
(32). FLÒREZ, E. España Sagrada vol. XXVIII. pp. 162-162 sic.
(33). VILLANUEVA, J. Viage literario. pp. 43-50.
(34) FREEDMAN, P. Tradició ... pp. 78-79.
(35) MONCADA, L. Episcopologio.. p. 351.
(36). FLÒREZ, E. España Sagrada vol. XXVIII.
(37). BAUER, I. J. Die Vita Canonica...
(38). FREEDMAN, P. Tradició... p.78.
(39). PLADEVALL, A. El monestir...
(40). ACV Calaix 9, Episcopologi II, núm. 95.
(41). ACV Calaix 6, núm. 67.
(42). ACV Calaix 9, núm. 72.
(43). 63.
(44). 71.
(45). 62.
(46). VILLANUEVA, J. Viage Literario...
(47). RIPOLL, J. Documento inédito...
(48). FREEDMAN, P. Tradició.. p.79.

2.4. LA FUNDACIÓ DE LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

2.4.1. La recuperació de l'alou de l'Estany per la canònica de la seu de Vic.

La necessitat de disposar d'un document que doni constància de la fundació del monestir de Santa Maria de l'Estany i d'una data exacta, ha fet parar els ulls dels que antigament s'havien endinsat en la seva història en la donació de l'alou de l'Estany i de l'església de Santa Maria feta pel canonge Guillem Ramon de Taradell a la canònica de la seu de Vic el 4 de febrer de 1080 (1) i l'han considerat com l'acta de la seva fundació. En la mateixa composició del Cartulari de l'Estany, que és l'únic lloc on es conserva el document, aquest figura en el primer foli i una mà anònima en època moderna va escriure al marge superior: "Fundatio et institutio abbaciatus Beatae Mariae de Stagno".

En aquest document el canonge de Vic Guillem Ramon de Taradell explica com tenia l'església de Santa Maria de l'Estany i l'alou que l'envoltava, els quals havien estat donats a la canònica de Sant Pere de Vic pel seu avant-passat Sendred de Gurb, cosa que no es va fer efectiva, i que ell tenia per donació de la seva mare Belissenda, i els dona a la canònica. Aquest alou comprenia terres, cases, batllies, boscs, garrigues, prats i pastures i es trobava a les parròquies de Sant Feliu de Terrassola, de Santa Maria d'Oló i de Sant Feliu de Rodors. Tal donació la va fer amb la condició que l'església de Santa Maria, construïda en aquest alou, la tingués perpetuament l'hospitaler o alberguer de Vic per la canònica i amb reserva de l úsdefruit de l'alou a cens d'una èmina de forment per de Mare de Déu d'agost i amb reserva de la batllia de l'alou pel fill de la seva germana Trudgars, que fora clergue, i pels seus successors clergues. A canvi el bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà va donar a ell i als seus successors una casa o sala amb hort i casals a la vila de Vic, a tocar l'àbsis de Sant Pere, que limitava a llevant amb el carrer que va a la Quintana, a migdia amb el riu Mèder, a ponent amb l'església de Sant Pere (la catedral) i a tramuntana amb les cases que foren de l'ardiaca Adalbert.

Tal com va assenyalar el canonge Ripoll en publicar-lo (2), en aquest document no es parla de cap comunitat ni de fundació de la canònica, és la recuperació d'una església que havia passat a mans particulars, però sí que hi té relació perquè aquesta recuperació pel bisbe i la canònica farà possible que aquest hi crei una comunitat de clergues joves dirigida pels canonges de Vic més identificats amb la reforma. D'altra banda a la dotalia de la nova església de Santa Maria de l'Estany el 1133 (3), on se li confirmen concessions, es reconeix l'abat o prior com a canonge de Vic i se li dóna cura de l'hospital de pobres o albergueria de Vic. Això fa pensar que des de la fundació de la canònica de l'Estany, en compliment de les disposicions del canonge Guillem Ramon de Taradell l'abat o prior de l'Estany havia estat canonge alberguer de Vic. Ho confirma el fet que el 1130 el prior Guillem fés establiment d'una peça de terra pròpia de l'Albergueria o Hospital de Vic (4).

Si bé la donació del canonge Guillem Ramon de Taradell possibilita els inicis de la canònica de l'Estany el cert es que fins gairebé tres anys més tard no tenim cap notícia. Pel gener del 1083 és documentada per primera vegada l'existència de vida comunitària a l'Estany quan Bernat Guillem i la seva esposa Migdonia van donar a l'església de Santa Maria de l'Estany uns alous al comtat d'Osona, a les parròquies de Sant Feliu Sasserra i de Sant Amanç de Pedrós. Tal donació la van fer per remei de la seva ànima i dels seus pares i d'Arnau Guillem, germà de Bernat, el qual va ser posat en aquesta església de Santa Maria per servir Déu tota la vida, i lliuraren dits béns en mans dels clergues que servien Déu en aquell lloc (4).

A més dels donadors signen el document els sacerdots Bernat, Pere i Andreu i el sotsdiaca Ramon Amalric, els quals són així els primers comunitaris coneguts.

Del que passa entre febrer de 1080 i gener de 1083, quan ja consta vida comunitària a l'Estany, no tenim documentació que en parli directament, només ens permet veure els seus origens l'estreta relació que hi ha es del primer moment amb la seu de Vic i el bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà.

2.4.2. La relació de Santa Maria de l'Estany i la canònica de la catedral de Vic.

Ja hem parlat de com l'alou i església de Santa Maria de l'Estany va passar a la seu de Vic per donació del canonge Guillem Ramon de Taradell el 1080 i com el prior o abat serà canonge alberguer de la seu de Vic, i de la tensió entre el bisbe i part dels canonges per la qüestió de la reforma del capítol de Vic.

Els problemes que va tenir el bisbe Berenguer Seniofred amb els canonges als quals volia fer complir la regla d'Aquisgrà, que en teoria seguien, són coetanis amb el naixement de la canònica de l'Estany, vinculada a la seu de Vic i formada per joves i alguns canonges que volien una reforma més profunda i devien tutelar la jove comunitat.

Santa Maria de l'Estany és la primera canònica agustiniana fundada al bisbat de Vic i en la seva fundació s'hi veu la mà del bisbe Berenguer Seniofred, el qual l'engegarà definitivament després d'un curt temps de funcionar. Ja hem vist que a principis de 1083 consta una comunitat de clergues a Santa Maria de l'Estany. A finals d'any, el 3 de desembre, el bisbe, amb el consentiment dels canonges, confirma a l'església de Santa Maria de l'Estany i als clergues que hi viuen regularment segons la regla de Sant Agustí i dóna i confirma a aquesta església i comunitat els béns que ja tenia i els que havia de rebre en l'esdevenidor, essent subjecta al que per dret pertany a la seu de Vic (5). Queda clar quan es fa aquest document que ja existia una comunitat que es regia per la regla de Sant Agustí.

Aquest document no és la fundació de la canònica, perquè aquesta ja funcionava, però sí és el seu reconeixement, l'acta de la seva majoria d'edat, i els arxivers de la canònica d'aquell temps el consideraven "carta" del bisbe i els del segle XIV la confirmació dels béns i de la regla (6).

El mode d'adquisició de terres que augmentaran l'extensió de l'alou de la canònica entorn l'església de Santa Maria permet intuir la intervenció del bisbe per afavorir la donació de terres per part de particulars i és el cas de la definició que ell va fer a Dispòsia i als seus fills, la família dels senyors de Múnter, d'un alou a Sant Feliu de Terrassola que havia comprat a Arsenda, vídua de Folc Ermengol, senyor del castell d'Oló, sobre el qual devien tenir litigi (7). La família dels senyors del castell de Múnter a partir de l'any següent serà una de les benefactores del monestir. A més el bisbe Berenguer Seniofred va concedir a la canònica de l'Estany l'alou de béns que particulars li havien deixat a la vall d'Artès el 1093, i al mateix temps va exhortar els fidels a fer donacions a Santa Maria de l'Estany concedint-los l'absolució i beneint-los (8).

El bisbe, al seu testament fet el 7 de gener de 1099 va deixar a Santa Maria de l'Estany el que va comprar a Relat i l'alou de Cornudells, que havia empenyorat a Berenguer Amalric i que haurà de desempenyorar dita canònica (9).

La intensitat de la relació entre la canònica de l'Estany i el bisbe més que en la donació de béns territorials es palesa en el fet que el bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà encarregués al prior de l'Estany, Bernat, l'aplicació de la reforma a comunitats que existien ja feia temps, com la canònica de Manresa, o de nova creació, com Sant Pere dels Arquells, amb la introducció de la Regla de Sant Agustí, encàrrec que els seus successors a la seu de Vic van estendre a aplicar a altres comunitats. Ho veurem en parlar del prior Bernat Compar i de les esglésies sotmeses al monestir.

El bisbe Ramon Gaucfred va continuar afavorint Santa Maria de l'Estany, així el 1126 va donar en franc alou una illa a la riba de la Gavarresa i aigua per fer anar un molí i regar a la parròquia d'Artès (10).

A partir de 1130 augmenten les donacions que particulars fan al monestir i juntament amb dues donacions episcopals són el preludi de la consagració de la nova església de la canònica tres anys més tard (11); així el 1130 el bisbe i el capítol donen a la canònica l'església de Sant Fructuós de Castellterçol i les seves sufragànies i l'església de Sant Feliu de Rodors (12) i el 1131 el bisbe, juntament amb l'arquebisbe de Narbona i el comte de Barcelona Ramon Berenguer III i el seu fill, concedí a la canònica l'església de Santa Maria de Moià i les seves possessions (13).

L'acta de consagració de la nova església el 1133 confirma l'estreta relació que hi va haver entre la canònica de l'Estany i la seu de Vic des dels seus orígens en esmentar-la com església sufragània i filla de dita seu. Moltes disposicions estableixen nexes entre ambdues institucions: es concedeix que sols deixin de celebrar-se els oficis divins al monestir en el cas

de desaparició o entredit de la seu de Vic, que l'abat o prior i clergues del monestir puguin celebrar a les esglésies del bisbat encara que estiguin en entredit. També es concedeix que l'abat o prior de l'Estany sigui canonge de la seu de Vic i els clergues familiars, que els canonges de dita seu participin dels beneficis temporals i espirituals i que l'abat o prior tingui cura de l'hospital de pobres o albergueria de Vic (14).

On es veu més clarament l'estreta vinculació és en les atribucions del prior, que tenen el seu orígen en l'esmentada restitució de l'alou de l'Estany a la seu de Vic feta pel canonge Guillem Ramon de Taradell el 1080 on va reservar al sacerdot de Santa Maria de l'Estany la possessió de l'Albergueria o hospital de pobres annex a la catedral de Vic i dues porcions canonicals en les distribucions del capítol. L'acta de consagració de 1133 reconeix l'abat o prior de l'Estany com a canonge de la seu de Vic i li reafirma l'Albergueria perquè la governi amb el consell del capítol de dita seu.

Les atribucions del prior com a canonge de la seu de Vic són conegudes sobre tot per les sentències i concòrdies dels conflictes que es van produir en el decurs del segle XIII, arrel de les disposicions de Guillem Ramon de Taradell i de l'acta de consagració de 1133. El 4 de juny de 1204 una concòrdia va solucionar la llarga qüestió que hi va haver entre el bisbe i el capítol de la seu de Vic i el prior Bernat de Blancafort i els canonges de l'Estany sobre els dos pans o porcions canonicals que el prior rebia cada dia personalment per raó de la seva canongia a la catedral de Vic i sobre altres dos pans del sacerdot de l'Albergueria, sobre el nomenament d'aquest i també pel domini de les esglésies sotmeses a Santa Maria de l'Estany i el dret de presentació dels sacerdots que havien de regir-les. Amb intervenció del sagristà de Vic Pere i de Ramon de Gurb, àrbitres designats percada una de les parts, es va arribar a una concòrdia per la qual el bisbe i el capítol van reconeixer aquests drets del prior i convent de l'Estany i van confirmar les disposicions de l'acta de consagració sobre el sacerdot de l'Albergueria i el domini del monestir sobre les esglésies que li eren sotmeses i el dret de presentació dels sacerdots que havien de regir-les (15).

El 1256 el sacerdot de l'Albergueria, Pere de Ferigola, va discutir els drets del prior en ella i la qüestió va acabar-se amb el pacte pel qual el prior i els canonges de Santa Maria de l'Estany podien hostatjar-se sempre que fossin a Vic a les cases de l'Albergueria, amb la condició de tenir-hi paraments i béns propis i no fer servir els de la institució, que eren pel sosteniment dels pobres i del sacerdot que en tenia cura.

El 1273, amb el testimoni d'un vell canonge de la seu de Vic, Guillem de Posa, es provava que l'antic prior de Santa Maria de l'Estany -abat des de 1264- tenia vot i veu en l'elecció dels bisbes i que celebrava de mig pontifical a la catedral les cinc principals festivitats anyals, en absència del bisbe. Dit canonge va declarar que per ordinació del llegat papal Joan d'Abbeville, dit el Sabinense, feta el 1219, a la catedral de Vic hi havia d'haver trenta canonges a més del prior de l'Estany, i que ell havia vist celebrar molt sovint els priors o abats de pontifical en l'ofici diví i en la missa, quan el bisbe era absent, en les cinc

principals festes de l'any. El canonge Guillem de Posa va declarar també que en temps del bisbe Guillem de Tavertet (1195-1233) el prior tenia la primera veu en l'elecció dels bisbes i es deia públicament que era el prior del capítol de Vic. Aleshores el prior assistia a tots els capítols dels canonges i més d'una vegada dit bisbe va demanar el consell i el consentiment del prior Guillem de Montoliu (1224-1264). Llavors es va establir que si el prior era a Vic, se l'havia de convocar al capítol, però que si era fora estava dispensat d'assistir-hi.

En base a aquest testimoni el 1293 el bisbe Ramon d'Anglesola reconeixia de nou els drets de l'abat de Santa Maria de l'Estany a participar en l'elecció dels bisbes de Vic i totes les seves prerrogatives a la mateixa catedral (16).

Altra manifestació de les relacions entre Santa Maria de l'Estany i la canònica de la catedral de Vic són les deixes que nombrosos canonges de Vic van fer a Santa Maria de l'Estany de béns que van des d'una petita quantitat de diners fins una capella rural i els seus alous.

A part del cas del canonge Guillem Ramon de Taradell, altres canonges van afavorir Santa Maria de l'Estany amb deixes als seus testaments:

El 1093 el canonge Borrell Adroer li va deixar dos sous i una migera de forment (17). L'any següent Artall Jocbert, nebot dels també canonges Gilabert Gibert i Ramon Gibert, li va deixar un alou a Sant Feliu de Terrassola i a Santa Maria d'Oló, l'alou de Segarra i la peça de terra que tenia a Vic, a més de guarniments de cavalleria (18).

El 1097 dit Gilabert Guibert va donar a Santa Maria de l'Estany l'església de Sant Llorenç de Boada i les seves cases, molí, colomer, alou i unes vinyes entre Dues Aigües, situat tot a la parròquia de Vic, i s'ho va reservar en vida a cens d'una mitgera de forment i un sester de vi en reconeixement de domini (19). En un document copiat al cartulari de l'Estany i datat el 1100 dit Gilabert Gibert, canonge cabiscol, repetix tal donació sense reserva (20). El 1102, al seu testament, va deixar a l'Estany dita església de Sant Llorenç amb els seus alous i cases, el solà de Boada, la seva part de coromina, el camp sobre el camí i la meitat dels seus béns mobles, bestiar i llançols (21). Ramon Guibert, germà de dit Gilabert, també canonge de Vic, devia retenir Sant Llorenç i l'alou de Boada ja que el 1104, al seu testament, els deixava a l'Estany després de la mort del seu nebot Pere. A més li va deixar l'església d Sant Iscle de Tolosa, situada a Santa Eulàlia de Riuprimer, el mas Prat Narbonès, de vic, el mas que el seu germà Borrell va comprar a Tanyà i les cases i el clos que foren d'Arnau Lleopart i 5 sous (22).

El mateix any el sacerdot de la seu de Vic, Ermemir va deixar a Santa Maria de l'Estany una èmina d'espelta i una de vi (23) i el 1101 el levita i canonge Alamand va deixar una lliura de plata que li devia i 18 sesters d'espelta i 2 d'ordi i elvi que te a Artès (24).

El clergue Guillem Ramon va deixar el 1112 a la canònica de Vic l'alou que tenia a Sant Feliu de Terrassola, Sant Feliu de Rodors i Sant Pere de Ferrerons, a condició que

Santa Maria de l'Estany hi tingués el dret a llenyar i va dexar a aquesta església un bou i la meitat dels explets nous i vells recaptats a la seva batllia (25).

Berenguer de Curso, canonge, el 1127 deixa 8 morabatins pels quals té empenyorat el mas de Ferrer de Tavertet i sis sesters d'ordi (26).

El segoner de la seu de Vic, el canonge Berenguer, el 1131 deixa al seu nebot Joan la penyora que té per Santa Maria de l'Estany a Puig de Saugod, a Santa Eulalia de Riuprimer, a cens de la tasca, i quan aquest mori serà de Santa Maria de l'Estany (27). Mig any després dit Joan, clergue i diaca, va fer testament i va deixar a l'Estany el que tenia a a Puig Saugod i la feixa de la coromina del Coll. Si la seva germana en morir no tenia fills les cases que li deixava a Santa Eulàlia serien de l'Estany, qui també tindria preferència de compra. També va deixar a la canònica els utensilis de fer pa i vi, la seva cota i tres porcs (28).

El 1136 Bernat, arquilevita de la seu de Vic, deixa a l'Estany part del vi i part de la laboració i alous que pordrà tenir en l'esdevenidor (29).

Del canonge Bernat Berenguer d'Oló va rebre la deixa el seu alou d'Artés i dos sesters d'ordi el 1139 (30). Dos anys més tard el canonge Guillem Bonfill li va deixar la tria que comprà a Guillem Guillem a Sant Hipòlit i un modi de gra i dos de vi segons mesura d'Artès. (31). El 1148 Pere, primicier de la seu de Vic, va deixar a l'Estany quinze sous (32).

En total els canonges de Vic van fer unes donacions considerables a Santa Maria de l'Estany, i un considerable patrimoni que finalment hauria estat de la canònica de la seu de Vic es va desviar cap a la seva filial.

NOTES.

(1). 54.
(2). RIPOLL, J. Consagración y ddotación.
(3). 60.
(4). 186.
(5) 58.
(6). 62
(7) És el que hi ha escrit al dors de l'acta "Carta Ausonensis episcopo", "Corroboratio bonorum ecclesie Stagnensis facta per episcopus Vicensis" i "corroboratio tenorum huius ecclesie".
(8). 61
(9). 90. "...Atque auctoritate Omnipotentis Dei Patris, et Filii et Spiritus Sancti quantum mihi possibile est iuxta sacrorum canonum auctoritate, absolvo et benedictiones copia repleo omnes ex propriis rebus eidem venerabile loco bona impendentes atque ut id facient amoneo et consulo et consulendo permitto..".
(10) 111
(11) 178.
(12) 206.
(13) 187.
(14) 197.
(15) 206.
(16) MEV. Ms 283, foli 2. "Cunctis tam presentibus quam futuris sit manifestum. Quod longa controversia orta fuit inter Guillelmum, gratia Dei Vicensem episcopum, suosque canoni-

cos et Bernardus, Stagnensem priore, suoque clericos super duobus panibus quos ipse prior in propria persona per suam canonicaturam in Vicensis ecclesia accipiebat et super aliisduobus panibus sacerdotis et pauperum Albergerie et de institutione sacerdotis ipsius Albergerie....Ego Guillelmus, gratia Dei Ausonensis episcopus; Dalmacius, archidiachonus; Petrus, sacrista; Arnallus, primicherius; et totus reliquis Sancti Petri conventus unanimiter per nos et per omnes successores nostros concedimus et confirmamus et omni tempore laudamus ecclesie Stagnensis et Bernardo, eiusdem priori, et omnibus clericis ibidem nunc et semper degentibus ipsas duas canonicaturas quas prior Stagnensis et omnes successores sui priores tantum in propria persona in Ausonensi ecclesia eternaliter accipiant et dictos duos panes de Albergeria. De institutione vero sacerdotis ipsius Albergerie fiat et valeat sicut continetur in dote Stagnensis ecclesie...".

(17) PLADEVALL, A. El monestir... pp. 50-52.
(18). 85.
(19). 96 i 98.
(20). 105.
(21). 114.
(22). 120.
(23). 122.
(24). 107.
(25). 117.
(26). 147.
(27). 179.
(28). 190.
(29). 224.
(30). 234.
(31). 249.
(32). 296.

2.5. LA VIDA RELIGIOSA A SANTA MARIA DE L'ESTANY.

2.5.1. La comunitat.

En parlar de les primeres notícies hem vist que a Santa Maria de l'Estany no hi ha constància de l'existència d'una comunitat de clergues fins principis de 1083 (1), si bé a l'església des dels seus orígens hi viuria almenys un clergue que tingués cura del culte. El 1080 sols s'indica que la tindrà el canonge alberguer de Vic el qual devia designar un sacerdot per a ella (2). A darreries de 1083 la confirmació de béns feta pel bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà es fa als clergues que hi viuen i hi viuran sota de Regla de Sant Agustí (3).

La primera notícia de comunitat és troba a la donació a Santa Maria de l'Estany d'un bé que queda en domini dels clergues que serveixen allí Déu (4), sense especificar res més, i a finals del mateix any de 1083 consta l'existència d'una comunitat de clergues que es regia per la Regla de Sant Agustí (5).

La comunitat és esmentada explícitament en la gran majoria de documents que afecten directament a Santa Maria de l'Estany i, en donacions posteriors a 1083 on no s'esmenta, és citada implícitament quan s'indica "donatores sumus Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni". Aquesta formula en la qual varia el verb segons l'acció (donació, evaquació, definició, venda, etc.) figura a tota la documentació dels béns que rep la canònica i en la majoria s'esmenta a més la comunitat en parlar de la cessió del domini i potestat. La comunitat quasi sempre és citada globalment, a vegades sols es cita el prior (6), que juntament amb el cambrer, el sagristà i els pabordes són els únics oficis claustrals que esmenten els documents.

Les paraules emprades per anomenar-la són variades, però la majoria de documents es refereixen a ella com a clergues de Santa Maria de l'Estany, o als seus clergues, o als clergues que viuen en aquell lloc, o als clergues que serveixen Déu en aquell lloc:

-"clericis Sancte Marie de Stagno" (7).

-"clericis eius" (8).

-"eius servitoribus" o "eius servientes" (9)

- "clericis eiusdem loci" (10).

-"clericorum ibi Deum famulantium" (11).

-"clericis ibi Deo degentibus" (12).

-"habitatoribus eius" (13).

-"clericis ibi habitantibus" (14).

-"clericos in eodem loco famulantium" (15).

-" eius clericis ibi degentibus et Deo servientibus" (16).

- "clero in ibi constituto" (17).

-"clericos qui ibi Deo deservierint" o "ibi Deo servientibus" (18).

-"suorumque clericorum ibi degentium per secula" o "clericis in perpetuum ibi degentibus.

(19).

-"cunctisque ibi nunc commorantibus" (20).

-"clericis ipsius ecclesie" o "clericis eiusdem ecclesie". (21).

-"clerici sub patrocinio beate Marie constituti" (22)

En altres documents es precisa que aquests clergues són regulars:

-"sub regulari tramite et clero in ibi constituto" (23).

-"regularium clericorum" (24).

-"clericis ibi Deo regulariter famulantibus" (25).

-"clericis ibidem regulariter degentibus" (26).

En altres, que els clergues segueixen la regla de Sant Agustí:

-"suisque clericis ibi secundum regulam Sancti Augustini Deo servientibus" (27).

-"et clericis sub regula Sancti Augustini ibi manentibus" (28).

O també que són regulars i segueixen la regla de Sant Agustí:

-"clericos in ibi Deo degentibus sub regula Sancti Augustini quatenus in perpetuum regulariter vivant" (29).

-"ut sit clericus regularis secundum regulam Beati Augustini" (30).

La comunitat també s'esmenta com a congregació:

-"congregacioni" (31).

-"Sancta Maria Stagno et ad cuncta congregacione eiusdem loci" (32).

Altres vegades es cita com a canònica i els seus components s'anomenen canonges o canonges regulars. Sobretot als establiments fets pel monestir la comunitat consta com a l'abat o prior i els seus canonges:

- "in potestate Bernardi Companii Sancte Marie Stagno et canonicis sibi subiectis ut ipse et successores eorum canonicorum qui in locum iamdicte ecclesie Sancte Marie regulariter vixerint per cuncta secula" (33).

-"qui in eodem loco vixerint institutione canonicali .... prior eiusdem Sancte Marie et canonici regulares qui in eodem loco vixerint iuxta regulam Beati Augustini" (34).

-"iamdicte Sancte Marie suique prioris et canonicorum ibi Deum famulantium" (35).

-"Sancte Marie et clericis eiusdem loci sive ad eandem canonicam" (36).

-"Bernardus, abba Sancte Marie de Stagno, cum omnibus ceteris kannonicis eiusdem loci" o "Guillelmus, prior ecclesie Sancte Marie Stagni, cum consilio omnium kannonicorum nostre ecclesie" (37).

-"conventui canonicorum regularium" (38).

-"canonici" (39).

Els membres de la comunitat tambe s'esmenten com a germans o socis o convent, a més del prior:

-"priori Sancte Marie Stagno cum seteris aliis fratribus" (40).

-"prior Stagnensis, cum omnibus meis sociis" (41).

-"prior, cum omni nostro conventu" (42).

-"prior ecclesie Sancte Marie Stagni simul cum conventu clericorum nostrorum" (43).

Finalment, es cita el monestir com a tal i com a cenobi:

-"monasterio Sancte Marie" (44).

-"cenobio Sancte Dei Genitricis et perpetue virginis Marie de Stagno" (45).

2.5.2 Els membres de la comunitat.

Els clergues o canonges regulars que integraven la comunitat s'esmenten globalment a la documentació i actuen juntament amb el prior, del qual es sol indicar el nom.També el nom d'alguns canonges consta a les signatures dels documents i, en el cas dels oblats, a l'oblació que van fer d'ells els seus pares al monestir o també a la confirmació de la donació dels béns que l'acompanyava.

Quant al seu nombre, el que el monestir sigui al començament un priorat i no una abadia indica que no devia arribar als dotze canonges, ja que una abadia exigia un mínim de dotze components de la comunitat (46). El fet que de 1112 a 1122 el monestir de l'Estany sigui una abadia obeeix a la circumstància de ser el seu prior abat de Santa Maria de Manresa, com exposarem més endavant. De les dues referències que tenim del nombre de canonges que composaven la comunitat de Santa Maria de l'Estany la primera la tenim el 31 de gener de 1130, quan es va excomunicar els possibles futurs transgressors de la definició feta a favor de Santa Maria de l'Estany dels nous usos que Ramon Ramon i el seu fill i Bertran de Vall exigien amb violència als seus homes de Terrassola. Aquesta excomunicació va ser feta a petició del prior Guillem i dels seus set "consacerdotibus" (47). La segona és de 1151 quan en un capítol es creen les quatre pabordies que tindran cura del manteniment de la canònica i s'estableix que mentre hi hagi 12 cannges a l'Estany no podrà enrar-ne cap de nou (48). Pel que fa a les signatures de canonges que consten als documents, el nombre màxim que trobem signant el mateix document és de cinc el 1116 (49), però el nombre de signatures no reflecteix necessariament el nombre de comunitaris perquè en cap cas arriba a set i l'esmentat de cinc es una excepció; i en alguns documents on consta que actúa el prior i la comunitat sols signa el prior, el qual representava tota la comunitat.

Els membres de la comunitat el nom dels quals consta a la documentació abans de 1157 els relacionem a continuació fent constar les ordres que havien rebut; ja que els oblats, els quals entraven al monestir com a sotsdiaques (50), rebien les ordres menors abans.

- Arnau Guillem, sacerdot (51).
- Bernat, sacerdot (52).
- Pere, sacerdot (53).

- *Ramon Amalric, sotsdiaca (54).*
- *Andreu, sacerdot (55).*
- *Alamand, levita (56).*
- *Ponç, canonge (57).*
- *Amat, diaca i levita (58).*
- *Tedmar, levita (59).*
- *Ramon, sacerdot (60).*
- *Guillem, lector (61).*
- *Compan, levita (62).*
- *Bernat o Bernat Bompar, prior i abat (63)*
-*Heriball, canonge de la seu de Vic i clergue de Santa Maria de l'Estany (64).*
- *Bernat Company, sacerdot (65).*
- *Berenguer, lector (66).*
- *Berenguer, levita (67).*
- *Berenguer, sotsdiaca (oblat) (68).*
- *Berenguer Bernat, diaca (oblat) (69).*
- *Pere (oblat) (70).*
- *Guillem Pere (oblat) i prior (71).*
- *Guillem, prior (72)*
- *Berenguer de Castellterçol (oblat) (73).*
- *Bernat Ponç, levita (74).*
- *Berenguer, sacerdot (75).*
- *Bernat, sacerdot (76).*
- *Pere, sacerdot (77).*
- *Arnau, sacerdot (78).*
- *Guillem, sacerdot (79).*
- *Berenguer d'Aguilar (oblat) (80).*
- *Guillem de Montcada (oblat) (81).*
- *Arnau de Sentmenat (82).*
- *Artal, cambrer (83).*
- *Erbert, levita (84).*
- *Guillem Bernat, levita (85).*
- *Ramon Bonfill, prior (86).*
- *Ferrer, sacerdot (87).*
- *Bernat, sotsdiaca, levita i sacerdot (88).*
- *Guillem Martí, prevere (89).*
- *Guillem, levita (90).*
- *Berenguer, (oblat) (91).*

- *Bernat, (oblat) (92).*
- *Guillem, (oblat) (93).*
- *Berenguer, sotsdiaca (94).*
- *Arnau d'Oló, (oblat) (95).*
- *Bernat, (oblat) (96).*
- *Ponç, levita i sacerdot (97).*
- *Bonus, sacerdot (98).*
- *Ramon, sacerdot (99).*

Els clergues que formen la comunitat són citats com a destinataris de gairebé totes les donacions que es fan a Santa Maria de l'Estany, o bé s'esmenten en especificar-se l'objecte del document, després de fer-se la donació a Déu i a Santa Maria, o bé en fer-se la transmissió de domini, però sempre apareixen designats de manera general (100).

2.5.3. L'entrada a la comunitat.

De molts dels comunitaris esmentats sols en sabem el nom, però es conserven els documents que es van fer a l'entrada al monestir d'alguns d'ells. Això indica l'existència d'una bona quantitat d'oblats i ésser el lliurament d'infants per part dels seus pares perquè fossin clergues regulars una de les formes més freqüent d'entrada a la canònica. També es coneixen alguns comunitaris que ja eren sacerdots en entrar i ja eren adults.

2.5.3.1. Els oblats.

L'ofrena d'infants a un monestir pels seus pares o tutors és una pràctica freqüent els segles XI i XII i havia estat introduïda per la Regla de Sant Benet (101). Alguns dels documents d'oblació tenen un preàmbul on esmenten que era permesa per la llei gòtica (102) i que es feia seguint la llei continguda a l'Antic Testament que manava als pares la presentació dels infants al Temple per servir Déu quan portaven les ofrenes (103).

Juntament amb l'infant es lliurava la seva herència o dotació, que servia per mantenir-lo i quedava del monestir, i així el document d'oblació servia alhora per justificar la propietat de tal dotació. Per això aquests documents tenien especial interés de conservar-se, la qual cosa pot explicar la seva abundància en comparació amb altres formes d'entrar a la comunitat, de les quals tenim pocs exemples.

La majoria són fetes amb un document escrit expressament, però algunes, les més antigues, són fetes o ratificades als testaments dels oferents. Excepte una, la donació de Guillem pel seu pare Berenguer de Montcada (104), totes les oblacions es fan perquè l'infant sigui canonge o clergue regular.

La donació de Guillem és relacionada amb la col.locació a monestirs de nens minusvàlids en l'aspecte físic o mental per John C. Shideler , qui diu que Guillem potser era fill il.legítim o disminuït (105).

En el seu testament Berenguer de Montcada, després de fer deixa del seu cos i de dos masos a la canònica, posa el seu fill en potestat dels canonges de Santa Maria de l'Estany perquè sigui alimentat i vestit com un canonge i li dóna llicència per viure al monestir sota la Regla de Sant Agustí si és la seva voluntat.

Totes les altres es fan perquè l'oblat sigui canonge o clergue regular i, malgrat s'especifiqui la voluntat del lliurador de què això es compleixi amb la denegació a l'oblat del permís per deixar la Regla de Sant Agustí, moltes contemplen la no desitjada possibilitat que l'oblat pugui deixar el monestir, sense que en cap cas el monestir perdi la dotació.

Les primeres oblacions conservades donen pocs detalls i no són l'objecte principal del document, així el 1083 en la donació d'un bé al monestir s'esmenta la donació que Bernat va fer del seu germà Arnau Guillem perquè servís Déu a la canònica de l'Estany tota la seva vida (106). El 1102 el canonge de la seu de Vic Guilabert, al seu testament, mana als marmessors que instrueixin un infant anomenat Pere pel clergat i quan creguin convenient el posin a Santa Maria de l'Estany perquè hi guardi la Regla de Sant Agustí (107). El 1094 Folc Guillem i la seva esposa Sicardis donen llur fill Berenguer al monestir perquè hi sigui perpetuament clergue regular (108). D'aquest primer temps tenim la confirmació feta per un oblat de la seva dotació al monestir: el 1096 Berenguer Bernat, clergue i profés, de vint anys d'edat, confirma els béns que el seu pare va donar a Santa Maria de l'Estany quan el va lliurar com a oblat, tal i com va fer constar al seu testament (109).

El primer document on sols es fa el lliurament de l'oblat i la seva dotació és de 1111 quan Pere Mlró i la seva esposa donen llur fill Guillem Pere a Santa Maria de l'Estany, juntament amb el mas de Vilaseïna i la rovira de prop el mas Castan, en mans del prior, perquè hi visqui sots la "norma regulari". Els pares manifesten que d'ara endavant Guillem Pere no podrà deixar de viure regularment i servirà Déu feliçment, i si malgrat tot Guillem Pere vol deixar de viure regularment, pel qual mai tindrà llicència, el monestir tindrà igualment la seva dotació (110). Aquest Guillem Pere serà prior a partir de 1125. En termes semblants s'expressen l'oblació que Rotlan de Castellterçol i la seva esposa Agneta feren al monestir de llur fill Berenguer (111), la que el 1133 van fer Pere Bernat d'Aguilar i la seva esposa de llur fill Berenguer (112) i també la que van fer el 1143 Berenguer Dalmau i la seva esposa Sança de llurs fills Berenguer i Guillem (113). Aquesta darrera té la salvetat que en lloc de parlar de "norma regulari" parla de "kannonici regulares".

Paraules més dures consten a la donació que Bernat Pere i la seva esposa Jordana feren del seu fill Berenguer perquè fos clergue regular sots la Regla de Sant Agustí, amb la seva dotació, el 1142 ja que disposen que si aquest no voldrà ser-ho no podrà deixar el monestir, sinó que serà seu en vida i en mort. Aquesta oblació és continguda en l'elecció de sepultura que dits esposos i llurs fills Guillem, Pere, Arnau i Bernat fan a favor del monestir a més de prometre deixar els seus béns solament a Santa Maria de l'Estany (114).

Jordana al testament fet el 1144 sols esmenta que va donar el seu fill Berenguer a Santa Maria de l'Estany perquè hi visqués segons la Regla de Sant Agustí (115).

En altres casos no es donen gaires explicacions, com en el testament d'Arnau d'Oló de 1143 on deixa el seu fill Arnau a l'església de Santa Maria de l'Estany perquè hi visqui sempre segons la Regla de Sant Agustí (116). Anys després, el 1155, amb motiu d'arribar a concòrdia amb el monestir sobre l'església de Sant Feliu de Terrassola, juntament amb la seva esposa Beatriu, inclouen al document l'oblació de dit Arnau a l'Estany "ut ibi divinis mancipatus oficiis Omnipotenti Domino valeat servire" (117). Tampoc se'n donen gaires al testament de Guillem Bonfill, el qual deixa el seu fill Bernat al monestir per que sigui clergue (118).

Altres dues oblacions d'infants presenten altra problemàtica en donar-se mare i fill. El primer cas és de 1093, en una confirmació de béns feta a pel bisbe de Vic a l'Estany on esmenta que el fill de Tedball va deixar el seu fill al monestir perquè hi fos clergue regular i mentrestant la seva vídua havia de rebre el "victum" i el "vestitum" del seu fill, que corresponia al d'un clergue regular (119). L'altre és la donació de la seva persona i del seu fill Berenguer perquè fos clergue regular feta per Garsenda al monestir de l'Estany el 1100, que no es va portar a terme (120).

2.5.3.2. L'entrada de sacerdots.

Del periode que tractem en aquest estudi sols tenim notícia de dos casos d'entrada de sacerdots a la comunitat per donació pròpia. El primer data de 1087 i és la donació en mans del prior i comunitat de Gonalgaud, prevere de Sant Feliu de Terrassola, juntament amb el seu fill i la seva nora, (121) si bé les condicions amb que es fa fan pensar en una entrada en familiaritat estricta, que veurem més endavant.

El 1139 consta l'entrada efímera de Ferrer, sacerdot de l'església de Santa Maria de Llerona (122). Aquest, trobant-se malalt, es va fer portar a Santa Maria de l'Estany i allà es va curar. En atribuir la seva curació a la intercessió de la Mare de Déu va prometre viure al monestir segons la Regla de Sant Agustí i va demanar al prior i canonges que li deixessin complir la seva promesa. Però al cap de deu setmanes de ser-hi va veure que per la seva joventut no podia complir les exigències de la vida canonical i va abandonar el monestir. El prior i tota la comunitat el van amonestar perquè complís el seu vot, però ell va insistir en ajornar-ho. Davant això el prior i la comunitat van recòrrer al text de l'"Adsumtio Sancti Iohannis apostoli et evangeliste", contingut a la "Martyrum gesta", on s'esmenta l'actuació d'Eugeni i Àtic (123) i al sermó de Sant Agustí "de vita et moribus clericorum suorum" (124) i li van concedir que servís Déu on volgués.

2.5.3.3. Un cas d'entrada d'un adult laic.

L'únic cas que coneixem en el període estudiat és el d'Arnau de Sentmenat el qual es dóna ell mateix Santa Maria de l'Estany en mans del prior per vuire-hi sens béns propis

segons la Regla de Sant Agustí i dóna al monestir un mas a Badalona i un altre a Castellterçol, que seran plenament del monestir a la mort de la seva mare Beatriu (125).

A la comunitat inicial es van afegir amb aquestes diferents maneres d'entrar nous membres que van assegurar la continuitat de la vida canonical a Santa Maria de l'Estany i a les seves canòniques filials.

NOTES:

(1). 58.
(2). 54.
(3). 62.
(4). 58.
(5). 62.
(6). 125 i 174.
(7). 132, 219, 228, 230, 248 i 259.
(8). 71, 94, 102, 1119, 143, 144, 163, 227, 268 i 288.
(9). 118 i 173.
(10). 64, 74, 75, 88, 115, 128, 149, 152, 169, 196 i 261.
(11). 58 i 183.
(12). 134.
(13). 71, 72, 118, 163, 196, 209, 287 i 304.
(14). 153 i 267.
(15). 72.
(16). 77.
(17). 84.
(18). 114, 201, 254, 257, 261, 278, 282, 291, 325 i 327.
(19). 131 i 189.
(20). 144.
(21). 155, 172, 192, 199 i 208.
(22). 196.
(23). 84.
(24). 90 i 293.
(25). 212.
(26). 237.
(27). 105.
(28). 186.
(29). 62.
(30). 91.
(31). 144, 204 i 239.
(32). 165, 167 i 331.
(33). 79.
(34). 84.
(35). 114.
(36). 149.
(37). 157, 161, 184 i 326.
(38). 231.
(39). 211, 247 i 262.
(40). 180 i 308.
(41). 287, 299 i 302.
(42). 185, 186, 187, 229, 236, 264, 280, 292, 297, 310 i 314.
(43). 241.
(44). 145 i 147.
(45). 116, 177 i 287.
(46) PLADEVALL, A. Els monestirs catalans. p. 258.
(47). 185. "Et ipsa excomunichacio est facta a pre[] priore Guillelmo de Stagni et ad VII consacerdotibus suis eius lociis quod ipsa excomunicacione fecerunt et firmaverunt et

transgressorem huius difinicionis perpetuo dampnaverunt". Per desgràcia el document ha arribat al nostre temps mutilat per la part inferior, on constaven les signatures del prior i dels set membres de la comunitat i del notari.

(48). 310. Adimus in hac constitutione ut nullus canonicus, clericus vel laicus, non possent hic intrare donec ventamus ad XII.

(49). 161. A més de l'abat Bernat signen: el levita Bernat, el sotsdiaca Guillem i els sacerdots Berenguer, Ramon i Bernat. També signen Bertran Folc i Pere Ramon, dels quals sols consta el nom.

(50). 91.

(51). 58 i 71.

(52). 58 i 64. Sense especificar l'ordre 59.

(53). 58, 59 i 64.

(54). 58 i 64. No consta l'ordre 59.

(55). 58, 59, 64 i 72.

(56). 63 i 69.

(57). 63.

(58). Diaca 93 i levita 77.

(59). 63.

(60). 63.

(61). 77 i 102.

(62). 64.

(63). Prior 74, 79, 84, 88, 96, 97, 98, 102, 103, 114, 116, 125, 126, 129, 134, 145 i 146, abat 147, 149, 150, 152, 157, 161, 162, 163 i 192.

(64). 71.

(65). 72.

(66). 77.

(67). 77.

(68). 91.

(69). 102.

(70). 114.

(71). Oblat 146, prior 177, 180, 196.

(72). Prior 174, 179, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 191, 19, 197, 198, 199, 200, 203, 204, sacerdos et capellanus Sancte Marie Stagni 206, prior 207, 210, 212, 222, 226, 227, 229, 231, 233, 236, 239, 236, 237, 241, 242, 247, 248, 251, 252, 255, 257, 258, 262, 263, 264, 265, 271, 278, 279, 280, 281, 285, 287, 310, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 299, 302, 304, 307, 308, 310, 312, 314, 317, 318, 322, 325, 326 i 329.

(73). 181 i 290.

(74). 186.

(75). 186, 229, 233, 239 i 242. Signen dos sacerdots amb el mateix nom 241, 248, 252, 267, 285 i 312.

(76). 200 i 233.

(77). 199, 233, 248 i 267.

(78). 199.

(79). 199.

(80). 207 i 300.

(81). 211.

(82). 226.

(83). 229, 233, 242, 252, 267 i 310, clerico et camarario 248, camarario 259, 271, 312 i 318.

(84). 229.

(85). 229, 241, 242, 248, 252, 267 i 286.

(86). 229 i 295, prior 239, 241, 242, 248 i 286.

(87). 239.

(88). 248, subdiaconus 241, signen dos sotsdiaques amb el mateix nom 242, levita 252, sacerdos 295, 310 i 312.

(89). 242.

(90). 252 i 263.

(91). 254 i 281.

(92). 262.

(93). 262.

(94). 267.
(95). 271, 322 i 326.
(96). 283.
(97). Levita 295, sacerdos 310 i 312.
(98). 312.
(99). 312.
(100). La comunitat no és esmentada a les donacions o adquisicions de béns dels documents 59, 73, 74, 75, 81, 90, 99 i 109.
(101). ORLANDIS, J. Notas sobre la oblatio puerorum"...
(102). Així consta al preàmbul del document d'oblació d'Arnau Guillem ".. que lex gothorum iubet ut de facultatibus genitorum habeant licenciam filii dandi ecclesiis vel cui voluerint..."
(103). 145, 181 i 207. Així consta al preàmbul: "Dum legaliter sanctitum antiquitus teneatur et cautum cum oblationibus Domino parentes suos tradere filios in Templo Domini servituros..".
(104). 211.
(105). SHIDELER, J. C. Els Montcada: una família... p. 73.
(106). 58.
(107). 120.
(108). 91.
(109). 102.
(110). 145.
(111). 181.
(112). 207.
(113). 267.
(114). 254.
(115). 281.
(116). 272.
(117). 326. Aquesta oblació també és esmentada al testament d'Arnau d'Oló de primer de gener de 1155. 322.
(118). 283.
(119). 90.
(120). 115.
(121). 71.
(122). 239.
(123). FÀBREGA A. Pasionario Hispánico. vol. II pp. 106-107.
(124). Sermó 355 de Sant Agustí. MIGNE. Patrologia Latina 39, col. 1572.
(125). 226.

2.6. ELS OFICIS CLAUSTRALS.

El reduït nombre de membres de la comunitat i la poca relevància inicial del patrimoni de la canònica fan que els primers anys a Santa Maria de l'Estany una sola persona dirigeixi la vida espiritual i tingui cura de l'administració del patrimoni: el prior. L'augment del patrimoni farà apareixer el cambrer i el sagristà, documentats des de 1138-1139. Finalment el 1151 amb part dels béns del monestir es creen dues pabordies encomanades a dos pabordes i la resta de béns continuen administrats pel prior.

2.6.1. El prior.

Santa Maria de l'Estany va ésser un priorat fins que el 1267 va esdevenir abadia, no obstant alguns anys el prior va tenir la dignitat abacial per raó de ser abat de la canònica de Santa Maria de Manresa i s'intitulà abat de Santa Maria de l'Estany, per això de 1112 fins 1117 esmentem el prior Bernat com a abat.

La majoria de la documentació conservada és de caire econòmic, però a l'hora de parlar dels béns materials del monestir transparenta alguns aspectes de la vida religiosa a la qual són estretament lligats, per això tractarem del prior del monestir en dos aspectes: el temporal i l'espiritual. A aquesta duplicitat s'hi va arribar per les característiques socioeconòmiques de l'època que van dotar el monestir d'un ric patrimoni, de l'administració del qual se'n va haver de fer càrrec el prior com a cap de la comunitat. Fins 1087 sols s'esmenta la comunitat en general o els noms d'alguns dels seus membres i l'ordre sagrat que havien rebut. En aquesta data el sacerdot Guanalgaud i el seu fill i la seva nora es donen personalment en mans del prior Bernat per viure sempre a Santa Maria de l'Estany segons voluntat i llicència d'aquest (1). Com indica l'etimologia del nom, el prior és el primer de la comunitat i els altres membres són subjectes a la seva direcció; així ho assenyala la donació de l'església de Sant Celoni en dir que "Deo donamus in potestate Bernardi Companii Sancte Marie Stagno et canonicis sibi subiectis" (2), la subjecció de la canònica de Manresa de 1093 en parlar del " priori Sancte Marie de Stagno et clericis eiusdem loci Deo in ibi sub tuo regimine famulantibus" (3), quan trobem: " et cunctis clericis sub eodem patrone degentibus" (4) i quan es parla del prior i els seus clergues: " prior et suos clericos" (5) o quan el prior fa constar que actua "una cum conventu mihi comisso" (6).

El 1143 els germans Guillem i Bernat són donats pels seus pares a Santa Maria de l'Estany "ut semper sint canonicos regulares ipsius ecclesie dum vixernt sub regimine Guillelmi, eiusdem loci prioris, et successorum eius.... et semper sint obedientes sepedicto priori et successoribus eius et habeant in prefato monaterio vel in eius obedientes in quibus prior iussit eos monere honorifice victum et vestitum" (7), donació en la qual consta el poder del prior per traslladar canonges dins les canòniques sotmeses a Santa Maria de l'Estany. A la donació de Sant Pere dels Arquells es dóna aquesta potestat i la de posar-hi i treure prior (8). Hi ha un cas de trasllat de comunitat: Guillem Guillem, el qual s'havia donat en mans del

prior de l'Estany, que va viure molt temps a Sant Pere dels Arquells i a petició seva va ser autoritzat pel prior i la comunitat el 1115 per anar a viure a la canònica de Sant Joan de les Abadesses (9).

El prior representa la comunitat i el monestir en les relacions amb l'exterior, per això es esmentat algunes vegades com a receptor, a més dels canonges, de les donacions fetes per particulars al monestir. Així el 1109 els germans Bernat Berenguer, Guillem Berenguer i Pere Berenguer defineixen un alou a Déu i Santa Maria de l'Estany "et domno Bernardo, priore, ceterisque ibi degentibus clericis" (10). El 1111 es fa altra definició a Déu i Santa Maria del'Estany "priorique videlicet eiusdem loci, Bernardo nomine, et sussessoribus eius cunctisque ibi nunc comorantibus sive his qui deincebs venturi sunt" (11); el 1113 es fa una venda "tibi Bernardi, abbati Sancte Marie Stagni, et clericus eiusdem loci" (12) i a la donació d'un alou es llegeix: "sic trado in potestate Dei genitricis Marie iamdicte vel in manu Bernardi, abbati, et clericis eiusdem loci" (13) i el 1125 "Hoc totum supra scriptum damus et tradimus in potestate Guillelmus, priori, et successoribus eius et ad iamdicte ecclesie per alodium" (14); el 1130 es fa donació a Déu i a Santa Maria de l'Estany " et Guillelmus, prioris, et conventui que ibi est et in futurus est ibi in perpetuum" (15); el 1138 es fa evacuació a a Déu i a Santa Maria de l'Estany "et Guillelmo Petro, priori, et clericis eiusdem loci" (16) i consta una permuta "quam facit ecclesia Sancte Marie Stagni et Guillelmi, eiusdem loci prior, et omnes clerici prephate ecclesie (17).

Seguint amb l'activitat del prior trobem que el 1138 Ramon Renard, la seva esposa i llur fill donen la seva part del castell de Muntanyola "Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de Stagno et clericis nunc et in perpetuum ibi Deo servientibus in manu Guillelmi, prioris eiusdem loci" (18), i amb termes semblants Genciana i els seus fills donen el mas Pedros (19); aquí es veu actuar el prior en representació de la comunitat ja que rep de manera efectiva l'objecte d'una donació feta a la comunitat.

El mateix 1138 es fa un reconeixement de deute en favor de l'Estany " et tibi, priori, et eiusdem conventui cannonicorum" (20). La donació del mas Caselles que el comte Ramon Berenguer IV destina al monestir el 1141 la fa " in potestatem Guillelmi, prioris, et aliorum cannonicorum ibi Deo famulantium" (21), El 1143 s'empenyora un bé a Santa Maria de l'Estany " et prior et omnes clerici eiusdem loci" (22). El 1145 s'empenyoren a un tercer uns masos a Monistrol i Granera que es tenien "per priorem et clericos eiusdem ecclesie" (23). El 1146 Rigsen dóna la seva heretat "Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni in manu Guillelmi, prior, simul cum conventu eiusdem loci" (24). El 1147 es dóna un honor a Santa Maria de l'Estany "et domno Guillelmo, priori, et clericis ibi servientibus" (25). El 1152 el comte Ramon Berenguer IV fa altra concessió a l'Estany "et priori et habitatoris eius" (26).

En les donacions de béns s'esmenta el prior com a únic receptor en alguns documents (27). Aquest fet s'ha d'interpretar com una omissió de la comunitat, la qual és representada pel prior i receptora també de la donació. Segons Jaume Santacana la fòrmula

de posar l'objecte de la donació "in manu" del prior resumeix tota la potestat jurídica que aquest éxerceix sobre els sus subordinats (28).

Tal representació de tot el convent fa que el prior figuri sól com a part activa en els plets en els quals es trobava implicat el monestir i en les concòrdies que els solucionaven. Així figura sól a la definició feta a Sant Benet de Bages el 1126 (29), a la reclamació d'un alou davant Bernat de Castellcir el 1132 (30), a la concòrdia amb Ramon Berenguer de Palou amb el qual tenia plet per un alou el 1143 (31), a la concòrdia del plet que tenia amb Arnau d'Oló pels clergues de Sant Feliu de Terrassola (32), a la concòrdia del plet amb Sibil.la de Bellestar el 1150 (33) i a la resolució del plet amb Ramon de Salaves per l'honor de Sant Jaume d'Olzinelles el 1156 (34). Bernat Uzalard de Sentfores el 1135 dóna al monestir el mas d'Uruca, pel qual el prior solia querellar-se (35). Alguna vegada es fa constar que el prior actua als plets juntament amb la comunitat, cosa que en els documents esmentats abans se sobrentén. Així consta que Guillem de Castellvell i "Guillelmum, priorem de Stagno, eiusque clericis" tenien plet sobre la vila de Sant Andreu de Sagatoses (36), el 1149 consta "querelante priore cum ceteris clericis ecclesie Stagni" amb els fills de Guillem Tedmar per uns masos (37) i el 1155 trobem "quod ego Arnaldo de Olone habui multas contenciones et placita de pluribus rebus cum priore Sancte Marie de Stagno et eiusdem ecclesie canonicis (38). La representació de la comunitat pel prior és expressada a la concòrdia amb Pere Guillem i el seu germà Berenguer on s'esmenta que el plet el tenien amb el prior i a la concòrdia propiament dita fan definició a Santa Maria de l'Estany "et clericis ibi modo vel in antea ibi viventibus" (39).

Per aquesta representació de tota la comunitat el prior és la persona física que dóna l'usdefruit del bé que és objecte de donació al donant quan així es pacta al document de lliurament; així a la donació del castell de Castellterçol feta el 1093 per Tedmar Mir i la seva esposa aquest diu "et accipio eum per manum eiusdem loci prioris, ea scilicet deliberacione ego et posteri mei mei per omnes vices quascumque voluerint donemus inde potestatem Bernardo, priori, et successoribus suis qui in eodem loco vixerint institutione canonicale" (40) i Tedmar Mir insisteix en la donació al seu tetament: "ut coniux sua accipiat kastrum iamdictum per manu prioris iamdicte Sancte Marie" (41) El 117 Ramon Guillem i Mir Guillem d'Eures, després de lliurar a l'Estany un alou que retenien " accepimus ... per manum Bernardi, ipsius loci abbatis, et clericorum eiusdem" (42). El 1134 Gilabert de Centelles després de donar dos masos a l'Estany i al prior Guillem fa constar: " quos mansos vero premissos accipio per manum prenominati Guillelmi, prioris (43). El 1149 Guillem de Tavèrnoles i altres donen a Déu i Santa Maria de l'Estany un mas davant l'església de Sant Feliu de Terrassola "tali modo ut Arnaldus de Terraciola habeat iamdictum honorem per Sancta Maria et per manu eidem prioris" (44). El 1150 Arbert de Llissà i la seva esposa Ermessen donen a Déu i Santa Maria de l'estany i als qui viuran allí l'alou que tenen als termes dels castells de Castellterçol, Clarà i Castellcir amb reserva que "si autem nos in diebus nostris istum honorem tenere

voluerimus licitum sit nobis, ita ut per vocem aimdicte ecclesie et per manu sui prioris abeamus in vita nostra" (45). El 1151 Guillem de Bas fa constar que dóna uns alous "tali modo ut teneam hoc omne per manum Sancte Marie et Guillelmi, priori, eiusque successorum" (46).

El paper del prior com a persona física que dóna l'usdefruit en representació del monestir es veu clar a l'esmentada donació d'Arbert de Llissà i la seva esposa Ermessen, ja que algunes línies després de donar un alou "Domino Deo et ecclesiae Sancte Marie Stagni et omnibus habitatoribus ibidem semper manentibus" fan constar la reserva de tenir-ne d'l'usdefruit i rebre'l de mans del prior. La fórmula "per manu" representa la potestat que el prior continua tenint sobre el bé cedit en usdefruit.

Però tota la comunitat té participació activa a les actuacions on el monetir porta la iniciativa, llavors el prior necessita el seu consentiment per actuar i així veu limitadala seva capacitat d'acció per iniciativa pròpia. Això es veu als establiments que fa el monestir: (47) i a les admissions a la "familiaritas" del monestir (48). Les fórmules utilitzades pels establiments no són sempre les mateixes, però totes fan constar que actuen conjuntament el prior i els canonges. La que reflexa més clarament la necessitat del consentiment per part dels canonges és la utilitzada el 1115: "Bernardus, abbas Sancte Marie Stagno, cum assensu et voluntatem omnium cannonicorum que ibi sunt, in simul damus tibi" (49). Pel que fa a l'admissió a la "familiaritas" passa el mateix i la fórmula més clara és: "et propter hoc beneficio ego Guillelmus, prior, consilio et voluntate clericorum Sancte Marie, recipimus te.." (50).

El prior és també el qui paga amb moneda les adquisicions que el monestir fa per compra o les donacions que rep que impliquen el lliurament de certa quantitat en metàl.lic i les penyores (51). El 1132 consta el consentiment de la comunitat en el lliurament de diners: "Guillelmus, cum assensu fratrum suorum donat eidem Arnallo Petri XXIIII moabatinos", el 1109 consta que els lliuren el prior i els clergues " et accepimus a priore et eius clericis moabatinum l..", a la resta de pagaments actúa tot sol en representació del monestir. També és reconegut com a deutor en els deutes que té el monestir, així el 1139 el canonge de Vic Bernat Berenguer d'Oló, al seu testament, deixa a Santa Maria de l'Estany 2 sextaris d'ordi que li deu el prior (52) i el 1140 Ramon Gerall al seu testament deixa al monestir 5 morabatins que li deu el prior (53).

El cambrer consta també com a pagador de quantitats en metàl.lic en representació del monestir.

El prior és marmessor d'alguns testaments en els quals es fa alguna deixa a L'Estany, en uns ho és per raó del seu prestigi personal i en altres, com en el de Tedmar Mir de Castellterçol de 1111 (54), per raó del càrrec en ratificar-se la donació del castell de Castellterçol que el noble havia fet en vida.

Cal fer notar que el 1109 és la primera vegada que consta a la documentació el prior com a destinatari de la donació d'un bé immoble a més de la comunitat. Fins llavors el destinatari de les donacions d'immobles havien estat Déu i l'església de Santa Maria de l'Estany i els seus clergues o canonges. El prior sols apareix com a destinatari de donacions d'esglésies juntament amb la comunitat o com a encarregat d'introduir la regla de Sant Agustí. El prior no apareix com a destinatari però si com qui dóna l'usdefruit i és el cas de la donació del castell de Castellterçol feta el 1093 (55). Aquest es pot atribuir a un dels cavalls de batalla de la reforma canonical: la desaparició de la propietat privada dels canonges i el gaudiment dels béns de la canònica per tota la comunitat. Així sempre es fa constar la comunitat en conjunt com a destinatària i no es personalitza el prior, cosa que no s'estalvia quan es tracta de la donació d'una església o de la introducció en ella de la reforma canonical. Poc després de desaparegut l'impulsor de la reforma canonical, el bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà, la figura del prior apareix com a destinatària de les donacions, inclús alguna vegada sense esmentar la comunitat.

Pel que fa a les donacions d'esglésies i a la seva reforma en parlarem en tractar la figura dels priors i de les esglésies sotmeses al monestir.

El paper del prior com a cap dels canonges es manifesta en la recepció dels sacerdots i donats que s'ofereixen per viure al monestir i dels oblats o infants que són lliurats pels seus pares per tal que en l'esdevenidor siguin canonges.

El prior o abat de l'Estany ho és també de la comunitat que viu a les canòniques que havien estat donades en propietat a Santa Maria de l'Estany; així el trobem que solventa la qüestió presentada a l'interior d'una d'aquestes comunitats filials, Sant Pere dels Arquells, a la Segarra, quan el canonge Guillem Guillem, el qual havia donat el seu cos i els béns que tenia a Folgaroles en mans del prior de l'Estany i feia molt temps que formava part de l'esmentada comunitat, va dir en presència de l'abat Bernat i de la comunitat, reunits en capítol, que degut a les moltes tribulacions que li havien passat allí la seva ira i furor impedia que pogués salvar l'ànima en aquell lloc i va demanar i obtenir permís per anar a viure regularment a la canònica de Sant Joan de les Abadesses, la qual també havia estat reformada. A més el capítol va consentir de tornar-li el que volgués dels béns que havia donat al monestir, amb la condició que no se'ls pogués vendre i sols pogués donar-los a l'església on anés a fer salva la seva ànima. Aleshores Guillem Guillem va confirmar a Santa Maria de l'Estany la donació de l'alou de Tanyà (56).

El 1139 el prior i tot el convent, després de considerar el que diuen Sant Joan i Sant Agustí, autoritzen a servir Déu on vulgui el sacerdot de Santa Maria de Llerona, Ferrer, el qual trobant-se malalt va prometre viure regularment segons la regla de Sant Agustí si es curava, en curar-se, al cap de ser deu setmanes a Santa Maria de l'Estany va demanar-los la dispensa de la promesa (57).

En aquests casos es veu el govern de la comunitat pel prior i canonges reunits en capítol i acudint als comentaris de Sant Agustí i als textos de Sant Joan per resoldre problemes de la vida de la comunitat. Les disposicions sobre els béns que Guillem Guillem havia donat a l'Estany en lliurar-se en mans del prior, mostren el manteniment d'uns certs drets sobre els béns aportats en l'entrada al monestir.

2.6.2. Els primers priors de Santa Maria de l'Estany.

Els dos primers priors de Santa Maria de l'Estany regeixen el monestir molts anys i , sobre tot Bernat, consoliden la jove canònica aconseguint per a ella gran prestigi i béns per donacions de nobles i pagesos, majoritariament del seu àmbit geogràfic i convertint-la en centre difusor de la reforma canonical

2.6.2.1. El prior-abat Bernat (1087-1122).

El prior de l'Estany és documentat per primera vegada el 1087 i consta com a tal Bernat (58), però abans, el 1083 i 1084, signa un sacerdot anomenat Bernat juntament amb altres sacerdots (59) i podria ser la mateixa persona.

El llarg període que va regir el monestir, 36 anys com a mínim, pot fer pensar que va accedir al càrrec molt jove, però els delicats encàrrecs que va rebre, sobre tot del bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà per estendre la reforma canonical i l'ésser al mateix temps canonge de la seu de Vic per raó del càrrec en un temps de forta tensió entre el bisbe i el capítol, pel qual havia d'ésser home de plena confiança del bisbe, fa pensar que quan va accedir al càrrec no era cap adolescent i que va tenir una vida llarga per a la seva època. Segurament pertanyia a la canònica de Vic i devia ser un dels partidaris de la reforma canonical. El 1078 consta Bernat Compar com a marmessor de l'ardiaca de Vic Ermengol de Malla, juntament amb altres canonges (60 i com que en alguns documents consta com a Bernat Bompar o Bernat Compar (61), aquest cognom o apel.latiu i el fet que el monestir tingués béns a Sant Llorenç del Munt i a Sant Feliu de Planeses, a les Guilleries, fa pensar que podia el priorser germà d'Adalbert Bompar de Meda, castlà del castell de Meda, situat a les Guilleries, que és documentat cap a 1067 (62). El 1083, a l'acta de consagració de l'església de Sant Fruitós de Balenyà (63), entre els magnats que demanen i sotscriuen la consagració de l'església figuren Mir Adalbert i Ramon Bompar, segurament oncle i germà del prior Bernat. Aquesta família de castlans del castell de Meda va acabar refosa amb la família Balenyà i va despareixer a darreries del segle XII (64).

No obstant cal assenyalar que a la documentació del monestir surt un Bernat Bonipar com a testimoni de la venda que Bernat Gilabert, el seu germà Gerald, Agnès i Maiassen van fer el 1106 a Ramon Mir i a la seva esposa Garsenda de les heretats que tenen a Gironès, a la parròquia de Sant Fructuós de Genebreda, el qual no sembla tenir res a veure amb el

prior. El 1133 Bermon Mir, al seu testament, deixa al seu fill Berenguer el mas que té Bernat Bompar (65).

El 1088 el prior Bernat rep la primera donació a l'Estany d'una església perquè la comunitat allí establerta visqui segons la regla de Sant Agustí; així Guillem Umbert i la seva esposa Guillema, després d'haver dotat la comunitat de clergues que vivien a l'església de Sant Celoni, donen dita església al prior i canonges de Santa Maria de l'Estany (66). Aquesta donació feta fora de l'àmbit geogràfic del monestir indica el prestigi de la institució i del seu prior, capaç d'atreure benefactors de fora la comarca i donacions importants.

L'encàrrec més important que rebé el prior li va ser fet el 1093 pel bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà i va consistir en la introducció de la regla de Sant Agustí a la canònica de Santa Maria de Manresa (67). Com veurem en parlar de les esglésies sotmeses al monestir, la tasca que se li va encomanar va ser difícil i es va trobar amb moltes dificultats per portar-la a terme per l'actuació del propietari simoníac de la canònica de Manresa, Ramon Amat, i del seu fill Ponç Ramon, qui tindrà el títol d'abat. Mort Ponç Ramon el prior de l'Estany esdevingué abat de Santa Maria de Manresa sense deixar de ser prior de l'Estany. Per això s'intitulà abat de Santa Maria de l'Estany a partir de 1112 (68) fins a la seva mort el 1122 (69), per bé que la darrera vegada que el trobem a la documentació viu és el 1117 (70). Després d'ell els dos càrrecs es van separar altra vegada (71), així el seu successor a l'Estany, Guillem, s'intitula prior (72).

El 1095 és un dels que signen la dotalia de l'església de Sant Tomàs de Riudeperes, consagrada pel bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà a instàncies del sagristà de la seu de Vic Ricard i del seu germà, on en aplicació de la reforma canonical s'introdueix la regla de Sant Agustí (73).

El 1100 Guillem Ramon d'Òdena i la seva esposa donen al monestir de Santa Maria de l'estany, en mans del prior Bernat, la canònica de Sant Pere dels Arquells i també, a ell i els seus successors al càrrec, la potestat de posar-hi i treure prior, amb el consentiment de dit donador i de Bernat Dalmau, arquilevita de Tarragona. Aquest prior dirigirà la vida canonical segons els preceptes dels Apòstols i de Sant Agustí. Aquesta subjecció a Santa Maria de l'Estany estableix que si aquesta canònica deixa d'ésser regular, Sant Pere dels Arquells deixarà d'ésser subjecta (74).

El prestigi del prior Bernat queda també reflectit en els nombrosos testaments on és nomenat marmessor, els autors dels quals són persones de diferent condició. És un dels nomenats pel bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà com a marmessor del seu testament el 1099 (75), el qual és una altra mostra de l'estreta relació que tingueren. També alguns canonges de la seu de Vic el fan marmessor: el 1094 el canonge Artall Jocbert el nomena marmessor i l'any següent consta com a tal a la publicació de dit testament (76) el 1100 ho és del cabiscol Gilabert (77) i el 1104 del canonge Ramon Guibert (78) juntament amb altres canonges. Aquests dos canonges deixen a Santa Maria de 'l'Estany les esglésies de Sant

Llorenç de Boada, a Vic, i de Sant Iscle de Tolosa, a Santa Eulàlia de Riuprimer. També va ser marmessor de nobles com el vescomte Bernat Folc i de Tedmar de Castellterçol el 1111 (79). D'aquest darrer el monestir havia rebut alguns anys abans el castell de Castellterçol, que li és confirmat en aquest testament. També va ser marmessor de Pere Ramon, de Pere Arnall, del clergue Guillem Ramon i d'un testament d'autor desconegut (80)

La mort de Bernat, recordada pels Necrologis de la Seu de Vic i de Sant Joan de les Abadesses, tingué lloc un 9 d'abril, segurament de 1122 (81).

2.6.2.2.- El prior Guillem (1125-1157).

Encara que el prior de l'Estany no s'esmenta amb el seu nom propi en el període 1117-1125, tots els historiadors estan d'acord que a la mort de Bernat el 1122 el devia succeir en el càrrec el prior Guillem el qual també regí el monestir un llarg període, fins 1157, i contribuí al prestigi i a l'augment de riquesa. En efecte, durant aquesta etapa va tenir lloc la consagració de la nova església de Santa Maria de l'Estany el 1133 amb donacions del comte de Barcelona i del bisbe de Vic i augment de les donacions de particulars.

El fet que en tres documents el prior consti com a Guillem Pere, malgrat en un signi com a Guillem, dos d'ells amb un any de diferència, pot fer pensar en l'existència de dos priors consecutius anomenats Guillem, però no queda gens clar quan acaba un i quan comença l'altre perquè els dos noms Guillem Pere i Guillem coexisteixen i s'encavalquen en el temps, per això sols esmentem aquest fet per fer notar aquesta anomalia. Abonen aquesta teoria el fet que el 1111 Pere Miró i la seva esposa donaren llur fill Guillem Pere en mans del prior Bernat perquè sigui canonge regular (82). Aquest noi podria ser segurament el seu successor, el qual de 1125 a 1128 i el 1132 consta com a prior amb els noms de Guillem o Guillem Pere indistintament: així el 1125 com a Guillem (83), el 1126 com a "Guillelmus vero Petrus" (84); el 1127 com a "Guillelmus" (85) i el mateix any s'esmenta com a "Guillelmus Petro" i signa sols com "Guillelmus" (86) tal i com consta a partir de llavors, exceptuant un document de 1132 que l'anomena de les dues maneres (87)

. D'altra banda en base a una nota de mossèn Gudiol Antoni Pladevall a "El monastir romànic de Santa Maria de l'Estany" diu que el prior Guillem era membre de la família Heures, senyors del castell d'Heures a Santa Eugènia de Berga, a Osona (88). A la seva monografia sobre Santa Eugènia Antoni Pladevall explica que Guillem d'Heures consta com a prior de l'Estany el 27 de gener de 1146 quan el seu nebot, altre Guillem d'Eures, donà a Santa Maria de l'Estany en mans seves, com a prior, un alou que tenia a Sant Martí Sescorts, prop la strata francisca. També li va donar el que tenia a Sau, prop la Vil.la superior, que tenia el seu oncle Bernat Guillem, i li confirma el mas Antonyà (Antuniano), que fou donat anys enrera al monestir com a dotació del seu oncle. El prior, a canvi,

encomanava al seu nebot unes terres i un molí que el monestir tenia a Folgueroles, i que tant ell com esls seus successors en el domini d'Heures tindran en servei del monestir. Per tot això Guillem d'Heures es feia súbdit de l'Estany i prometé defensar el monestir contra els seus enemics i pactà també que el monestir pogués servir-se de la fortalesa o casa d'Heures per defensar els seus béns (89).

La seva oblació a l'Estany devia fer-se després de 1117, quan el seu pare i el seu oncle van reconeixer retenir injustament l'alou d'Antonyà i el cens de la vil.la superior de Sau, que el seu pare Guillem Borrell havia deixat al seu testament a la canònica el 1113, i els van lliurar a 'Estany (90).

La documentació esmenta Guillem com a prior de Santa Maria de l'Estany, llevat de la dotalia de 1133 on consta com a "sacerdos et capellanus Sancte Marie" (91). Durant el seu priorat el bisbe de Vic continuà afavorint el monestir amb la donació d'esglésies parroquials com Sant Fructuós de Castellterçol el 1130 (92) i amb la donació feta conjuntament amb el comte de Barcelona i l'arquebisbe de Narbona de l'església de Santa Maria de Moià el 1132 amb les seves sufragànies (93) i amb la confirmació a la dotalia de 1133 de totes les esglésies que li havien estat sotmeses.

El 1127 el monestir col.laborà en la restauració de Sant Llorenç de Munt, església bastida al cim del puig de Sant Llorenç, a 856 m. d'altitud, al costat del castell del mateix nom, el terme del qual s'extenia per les Guilleries.Església i castell formen avui un conjunt romànic restaurat al municipi de Sant Julià de Vilatorta, a Osona.

El castell, que consta entre l'any 884 i el 1000, va perdre importància en deixar de ser el centre del terme en benefici del proper castell de Meda i l'església va prendre el nom de Sant Llorenç "de Monte" i, dotada per la família Vilagelans, propietària del castell de Sant Llorenç, i per la família Meda, va ser donada a l'abat de Sant Marçal del Montseny perquè hi fundés un monestir el 1067. Aquesta fundació degué ser efímera per la precària situació de Sant Marçal. El 1125 consta que residien a Sant Llorenç dos sacerdots: Ansulf i Ramon Pere, que rebien censos cedits pels Vilagelans i Meda i que serien els reiniciadors de la vida comunitària (94).

Dos anys després el prior de l'Estany i la comunitat van donar o establir a Sant Llorenç de Munt i als seus clergues l'alou que Santa maria de l'Estany tenia al puig de Sant Llorenç amb el pacte que l'havien de conrear i pagar de cens la tasca i el braçatge de la collita. El prior també va establir a Ramon Pere un hort al mont de Sant Llorenç i un sagrar al cementiri de Sant Feliu de Planeses perquè ell i els seus successors a l'església de Sant Llorenç els tinguéssin en feu i servei de l'Estany (95).

En aquest document i en altres posteriors de l'Arxiu de Sant Llorenç de Munt s'anomena a Ramon Pere "restaurator" de dita església i en aquest cas s'assenyala que la donació es fa per la restauració de l'església, és a dir de la vida comunitària, que es va fer amb la fundació d'una canònica agustiniana. Malgat no constar als documents fins 1140 la

canònica es devia fundar entorn 1127 ja que el segon prior, Domènec, que va succeir Ramon Pere, s'intitulà també "restaurator" de Sant Llorenç.

El capbreu de 1138-1139, en l'apartat que correspon a Planeses, expressa la continuitat de la donació en establiment de dits béns en esmentar que per la terra que santa Maria de l'Estany té al mont de Sant Llorenç ha de rebre la tasca i el braçatge i servei dels seus clergues (96).

El monestir també va ésser afavorit pel bisbe de Barcelona Arnau el qual, juntament amb el capítol de Barcelona, el 1139, va concedir a Santa Maria de l'Estany l'església parroquial de Sant Esteve de la Garriga amb les seves sufragànies (97).

Els comtes de Barcelona també protegiren el monestir, el patrimoni i influència del qual havien augmentat notablement amb les continuades donacions que rebia, així el 1130 el comte Ramon Berenguer III, aconsellat per un dels seus marmessors, el bisbe de Vic, deixà a Santa Maria de l'Estany la capellania de Santa Maria de Moià amb els alous que pertanyien a dita església, amb la condició que a la comunitat de l'Estany s'hi afegís un canonge regular que celebrés cada dia missa per la seva ànima (98). El seu fill Ramon Berenguer IV donà el mas Caselles, a Moià, i autoritzà els castlans del castell de Clarà a donar a l'Estany els drets que tenien sobre la donació que havia fet el canonge Bertran, la qual lloà (99). El 1148 li va vendre mitja quartera de sal que rebia setmanalment del mercat de Moià (100) i el 1152 lloà la donació al monestir de l'església de Moià i va concedir a la vila de Moià mercat setmanal i una fira anyal i a Santa Maria de l'Estany mitja quartera de sal sobre cada mercat, el delme de dit mercat i de la fira i el palau que tenia a Moià (101).

El prior Guillem, amb el consentiment de tota la comunitat, en la reforma de l'administració del patrimoni del monestir el 1151 va reservar-se l'administració d'una pabordia que havia de mantenir mig any el monestir i a dos pabordes l'administració de dues pabordies que havien de mantenir-lo tres mesos cada una, així el prior a més de dirigir la vida espiritual era qui tenia major poder temporal de la comunitat (102).

El seu prestigi va fer que, com el seu antecessor, fos nomenat marmessor de molts testaments: el 1133 ho és de Bermon Mir, castlà dels castells de Dosrius, Tona i Muntanyola (103); l'any següent ho és de Guillem Tedmar de Castellterçol, senyor del castell de Castellterçol (104); el 1142 ho és de Guilla (105); el 1143 ho és del castlà major del castell d'Oló, Arnau d'Oló (106) i el 1144 del castlà menor de dit castell Arbert d'Oló (107) i de Jordana (108); l'any següent de Pere Folc, castlà major de dit castell d'Olo (109) i deu anys més tard ho és del segon testament de l'esmentat Arnau d'Oló (110). Finalment, el 1155 ho és de Ramon d'Olost (111).

Segons els martirologis va morir un 9 d'octubre, segurament de 1157(112)

2.6.2.3. - El prior Ramon Bonfill.

En cinc documents que tracten diferents afers, compresos entre 1139 i 1159, trobem la signatura de Ramon Bonfill, qui al costat del nom fa constar la paraula prior, però

al priorologi de Santa Maria de l'Estany no consta cap prior que s'anomeni així ni en aquests anys figura cap prior de les canòniques filials amb aquest nom. De tota manera Josep Rocafort, al llibre de genealogies de la casa de Rocafort, de Terrassola, fa notar la seva existència i el suposa prior d'alguna de les canòniques subjectes a l'Estany. A més esmenta una inscripció de lloança a les virtuts d'aquest Ramon Bonfill encastada a la paret de la capella del Roser (113).

2.6.3. El cambrer

L'augment del patrimoni del monestir i la seva complexitat va exigir major dedicació a la seva administració i va fer impossible que sols el prior en tingués cura. Per això es va crear la cambreria i se li van asignar part dels béns del monestir per atendre la manutenció de la comunitat i es va crear el càrrec de cambrer, l'actuació del qual era sotmesa al vist i plau del prior. Així ho deixa veure la primera cita del cambrer de l'Estany el 1138-1139 on s'intueix que té limitada la capacitat d'actuació sense les ordres del prior (114).

Per norma general el cambrer tenia cura de les necessitats d'equipament o vestimenta del monestir (el vestitum), que normalment s'havien de comprar, i era també el tresorer o guardià dels diners de la casa (115).

2.6.3.1. El cambrer Artal.

El primer cambrer documentat és Artal, el qual consta com a "clericus et camararius" el 1141 (116). En l'administració dels béns de la cambreria consta com a lliurador de quantitats en metàl.lic a tres documents entre 1141 i 1143 (117). El cambrer Artal, juntament amb el prior, són marmessors del testament d'Arnau d'Oló, castlà major del castell d'Oló el 1143 (118). És documentat per darrera vegada el 1160 (119).

2.6.4. El cillerer.

És esmentat a la creació de les pabordies el 1151 quan es diu que els pabordes hauran de donar-li el victum i el vestitum per mantenir els canonges i persones que tereballaven a la canònica (120).

2.6.5. El sagristà.

L'única notícia que tenim del sagristà (sacricustos) en aquest temps la dóna el 1138-1139 en asignar uns honors i masos a la sagristia (sacristania) i donar-li les deixes que es facin a l'altar de Sant Fructuós de Castellterçol, excepte el pa cuit. Esmenta com a obligacions del sagristà la millor il.luminació possible de l'església i del dormitori de dia i de nit (121).

2.6.5. Els pabordes.

El 1138-1139 són documentats els pabordes, però sols s'esmenten. El 1151 el prior amb els béns del monestir va crear quatre pabordies: dues, amb la meitat dels béns, se

les va reservar ell i havia de mantenir el monestir mig any. Per administrar les altres dues va posar al capdavant de cada una un paborde que havia de mantenir el monestir tres mesos (122).

Per tant els càrrecs es creen a mesura que creix el monestir i augmenta la complexitat de l'administració del seu cada més cop important patrimoni i de la vida cotidiana. No s'ha conservat cap document de creació i dotació dels càrrecs abans de 1157, que són els mínims per al funcionament d'una petita comunitat.

NOTES:

(1). 71.
(2). 79.
(3). 89.
(4). 302.
(5). 114, 252 i 282.
(6). 257.
(7). 267.
(8). 116.
(9). 158.
(10). 134.
(11). 144.
(12). 149.
(13). 152.
(14). 174.
(15). 185.
(16). 198.
(17). 199.
(18). 222.
(19). 291.
(20). 231.
(21). 247.
(22). 261.
(23). 245.
(24). 292.
(25). 294.
(26). 314.
(27). 125, 212 i 312.
(28). SANTACANA, J.. El monasterio de Poblet. p.171.
(29). 177.
(30). 198.
(31). 263.
(32). 293.
(33). 307.
(34). 329.
(35). 217 " ... in primis dimisit corpus suum Domino Deo et Sancte Marie Stagno cum ipso manso de Uruca, quod ei solebat querelare prior eiusdem ecclesie..."
(36). 252.
(37). 255..
(38). 326.
(39). 302.
(40). 84.
(41). 143..
(42). 163.
(43). 212.
(44). 303.

(45). 304.
(46). 312.
(47). 155, 157, 161, 184, 186, 229, 241, 287, 295 i 299.
(48). 192, 204, 257,. 264, 267, 278, 304, 308, 312 i 314.
(49). 157.
(50). 312.
(51). 128, 134, 191, 199, 262, 265, 280, 304 i 307.
(52). 234.:"...Relincho insuper Sancte Marie de Stagno duos sextarios ordei quos debet mihi prior ipsius loci..."
(53). 245. "... Et Sancta Maria de Stagno V morabetins que debet prior...".
(54). 143.
(55). 84.
(56). 158.
(57). 239.
(58). 71.
(59). 58 i 64.
(60). ACV Armari 37 Liber Dotationum Antiquarum folis 68v-69.
(61). 72 i 79.
(62). PLADEVALL, A. El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany. p. 30.
(63). Butlletí del Centre Excursionista de Vic. Vol I, p 36.
(64). PLADEVALL, A. El monasterio de Sant Llorens del Munt. I.
(65). 127 i 203.
(66). 79.
(67). 88.
(68). BENET, A.. Història de Manresa. p 187. i document núm. 147.
(69). PLADEVALL, A.. El monestir romànic... p. 33. BENET, a. Història de Manresa p 187.
(70). 163.
(71). BENET, A. Història de Manresa. p 187.
(72). 174.
(73). 100.
(74). 116.
(75). 111.
(76). 96 i 98.
(77). 114.
(78). 122..
(79). 143 i 146..
(80). 103, 142 i 150.
(81). PLADEVALL, A.. El monestir romànic ...p 33.
(82). 145.
(83). 174.
(84). 177.
(85). 179.
(86). 180.
(87). 196.
(88). Al volum IV d'Els castells catalans, a la pàgina 1043 s'esmenten unes notes de Mn. Josep Gudiol sobre el casal d'Eures o Saladeures, i es remet a una nota de la pàgina 1051: 1146 (6 cals. feb. any 9 del rei Lluís "el Jove"); Guillem d'Eures dóna al monestir de l'Estany l'alou que té a la parròquia de Sant Martí Sescorts "(Cutibus"). El prior, en canvi d'aquesta i altres donacions, concedeix a Guillem d'Eures "ipsum campum de Folgerole cum ipsum molinum"; ho tindrà ell, "et post te ipse qui tenebit Edras per nostris successoribus, "et habeamus introitum et egressium in predicta tua casa de Edras". Entre les signatures: la d'"Adaled", filla de Bertran de Merola i muller de Guillem d'Eures. (Arxiu Parroquial de Moià. documents Estany núm. 8).
(89). PLADEVALL, A. Història i vida d'un vell poble osonenc. Santa Eugènia de Berga. p. 82. S'utilitza l'anotació de Mn Gudiol esmentada a la nota anterior tot i que es cita com a font el pergamí número 87 dels documents de l'Estany de l'Arxiu parroquial de Moià, que donem per perdut en no constar aquest document al fons de l'Estany procedent d'aquesta parròquia ni en els altres fons que hem consultat.
(90). 150 i 163.

(91). 206.
(92). 187.
(93). 197.
(94). PLADEVALL, A. El monasterio de Sant LLorens de Munt. I.
(95). 180.
(96). 227.
(97). 237.
(98). 188.
(99). 254.
(100). 297.
(101). 314.
(102). 310.
(103). 201.
(104). 210.
(105). 258.
(106). 270.
(107). 279.
(108). 281.
(109). 285.
(110). 322.
(111). 325.
(112). PLADEVALL, El monestir romànic...
(113). 239.
(114). 227 "... et non liceat camararii aliquid de omni honore [ ] superius scriptis est quod hodie habet et in antea [] iussionem prioris"
(115). DUBY, G.. El monaquismo y la economia rural.
(116). 248.
(117). 248, 259 i 270
(118). 272
(119). MEV Ms 284. Capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany, núm 64, folis 21v-22.
(120). 310.
(121). 227
(122). 310

2.7. LA VINCULACIÓ DE LAICS A LA CANÒNICA. LA FAMILIARITAT.

La vida religiosa a Santa Maria de l'Estany, com als altres monestirs, no es redueix solament a la vida de la comunitat de canonges i al culte celebrat a l'església, sinó que també es manifesta en l'interés de laics per tenir una vinculació personal especial amb el monestir que no és limita a a la simple donació "pro anima". Aquesta especial vinculació queda palesa a la documentació, és un fet corrent, i es desenvolupa sobretot als monestirs cistercencs. Els vinculats formen la "familiaritas" del monestir, sotmesa al prior, el qual consta en alguns casos acceptant-los, i participen dels béns espirituals del monestir (1). La vinculació suposa la donació d'un bé o la manifestació de preferència per aquella institució a l'hora de fer deixa, però el desig de tenir-la s'expressa amb l'elecció de sepultura, la participació en les intencions de les pregàries o en una hipotètica futura entrada a la comunitat i inclús amb l'entrada efectiva a la comunitat.

La vinculació de laics al monestir de l'Estany apareix a la documentació quan ja feia força temps que havia estat fundat. Les diferents fòrmules de vinculació a un monestir permeten distingir una vinculació estricta, on es produeix la donació personal per fer vida comunitària a les ordres del prior i si cal per prendre l'hàbit, d'una vinculació suau que no suposa un canvi de vida del donant. Totes les vinculacions que es fan a Santa Maria de l'Estany el segle XII són de la segona forma.

La vinculació més estricta és la que feren el 1087 Gonalgaud, prevere de Sant Feliu de Terrassola, i el seu fill Ramon i l'esposa d'aquest Em en lliurar voluntàriament i sense cap reserva la seva persona en mans del prior Bernat i de tota la comunitat de Santa Maria de l'Estany per viure-hi tota la vida sotmesos al prior. Tal vinculació va anar acompanyada de la donació íntegra de l'alou que tenien a Sant Feliu de Terrassola i a Sant Quirze de Muntanyola. Tots tres es lliuren conjuntament, no consta cap diferència entre el prevere i el seu fill i l'esposa d'aquest, de manera que tal vinculació no suposa prendre l'hàbit en tenir-la tambe una dona (2). Aquest prevere consta el 1083 al document de definició d'un alou a Terrassola feta pel bisbe Berenguer Seniofred a favor de Dispòsia i els seus fills on consta com a termenal el torrent que passa sota la casa del prevere Gonalgaud (3).

A continuació examinem els diferents graus de vinculació espiritual suau amb Santa Maria de l'Estany, sense que un exclogui l'altre, ja que en alguns documents en consta més d'un alhora (4).

2.7.1. L'elecció de sepultura.

És la forma de vinculació més abundant, però no es fa servir sempre el mateix tipus jurídic de document per establir-la. Se sol fer al testament, però també abunden les donacions entre vius al monestir on consta la donació del cos després de la mort per enterrar-lo, per bé que la fòrmula utilitzada per expressar-ho no sempre ho digui tan

clarament. A vegades sols es parla de la donació del cos al monestir i altres vegades de la donació del cos a Déu i a Santa Maria o de donació de cos i ànima, però tot ve a dir el mateix.

La capacitat d'un monestir per fer efectiva la sepultura de laics al seu cementiri depenia de les concessions rebudes del bisbe i del grau de vinculació amb la institució. La sepultura de laics als monestirs perjudicava els drets de la parròquia a la qual pertanyia el difunt perquè tenia dret sobre part dels seus béns temporals, que perdia en benefici del monestir. Aquest afer era objecte de discussions freqüents entre el clergat regular i el secular (5).

Als tres testaments fets per Rotlan i Agnès de Castellterçol entre 1139 i 1145 es fan servir formules diferents per indicar el mateix. Al de 1139 diuen: " dimittimus corpus nostrum Sancte Marie Stagni simul cum animas" (6), al de 1142: "damus namque prelibate ecclesie corpora nostra ad sepeliendum" (7) i al de 1145: "dimitimus Domino Deo et Sancte Marie Stagni corpora nostra ad sepeliendum quando discesserimus ab hoc seculo" (8).

La simple donació del cos sols consta a testaments, per això aquest lliurament es fa per escollir sepultura. És el cas dels testaments de Berenguer Guillem d'Olost el 1117 (9), de Guillem de Vilar el 1123 (10), de Ramon Folc el 1126 (11), de Guillem Umbert de 1132 (12), de Bermon Mir (13) i de Guillem Tedmar de 1134 (14) i de Bernat Uzalard de Sentfores de 1135 (15) i d'un testador de 1145 (16).

Berenguer Arnau, trobant-se malalt, ho especifica al seu testament tot dient que deixa el seu cos a Santa Maria de l'Estany perquè hi descansi (17).

Altres testaments ho diuen explícitament, com el de Bertran de Vilagranada de 1132 (18), el de Pere de Palau de 1135 (19), els de Pere Bernat d'Aguilar (20) i de Beatriu, senyora de Badalona (21), ambdos de 1143; els d'Arbert d'Oló (22) i de Jordana, de 1144 (23); el de Guillem Bonfill de 1145 (24); el de Guillem de Vilar (25) i el de Ramon Guillem de Mujal (26). El de Ramon d'Olost, fet el 1154, relaciona explícitament la sepultura del cos al monestir amb la protecció de l'ànima (27).

També ens consta clarament l'elecció de sepultura a Sant Pere dels Arquells, filial de l'Estany, fet per Ermetruït en deixar-li el cos al seu testament (28).

Altres vegades l'elecció de sepultura es fa en donacions entre vius i es fa constar clarament. Així, el 1128, Arnau Pere dóna a Santa Maria de l'Estany el mas Canal, de Tona, i hi escolleix sepultura (29), el 1133 Guia hi escolleix sepultura i dóna alous a la Cerdanya (30) i el 1144 Alamanna, després d'haver donat amb el seu marit una mas a Tona a Santa Maria de l'Estany, hi escolleix sepultura (31).

Les motivacions d'elecció de sepultura cara a la salvació de l'ànima queden paleses a la donació del cos per enterrar fetes per Bertran de Merola (32), per Bernat d'Aguiló i la seva mare (33) i per Guilabert el 1143 amb motiu de la donació d'un bé, on fa partíceps dels beneficis espirituals els seus pares difunts (34). També es manifesten a donacions fetes per

persones que fan constar que es trobaven en circumstàncies físiques o anímiques especials, cas de Berenguer d'Argimon, que el 1146 fa donació essent ferit (35) i de Ramon que el 1149 fa donació per penediment (36).

A vegades ho fa una família sencera, cas de Bertran Pere, la seva esposa i els seus fills el 1142 quan lliuren el seu fill i germà Berenguer com a oblat (37). En el cas de l'elecció de sepultura feta per Ponç Fibló i la seva família el 1145, a més de motivacions espirituals se'n veuen de materials perquè en el mateix document posen les seves persones i béns sota la protecció material del monestir (38). El mateix passa a l'elecció de Seniofred de Riballons feta després de posar sota protecció i defensa del monestir i del prior la seva persona, la del seu fill i el seu alou. En aquest cas condiciona la sepultura al coneixement de la seva mort (39).

Algunes vegades s'especifica que s'escolleix sepultura al cementiri de l'església, com és del cas de Guia, vídua d'Oliver, que mana ser enterrada al costat del túmul del seu difunt marit (40), de Guadall de Súria (41), de Bernat d'Aguiló i la seva mare Adalidi (42), de Seniofred de Riballons (43), i de Ponç Fibló i la seva família (44).

A vegades l'elecció de sepultura es condiciona a que l'òbit es produeixi al país, a la pàtria (45), fins i tot en algunes ocasions s'estableix una àrea geogràfica ben concreta en supeditar la sepultura a l'Estany: cas de Guadall de Súria que el 1138 mana ésser-hi enterrat si mor entre Lleida i Dos Munts (46) i d'Azalaidis, que el 1133 condiciona la sepultura en aquell lloc a morir a Osona o al Vallès (47). Això obeeix a la previsió de desplaçaments, a vegades molt llargs, com és el cas d'Arnau d'Oló que fa testament el 1155 amb motiu de voler pelegrinar al Sant Sepulcre de Jerusalem (48). Ramon d'Olost escolleix sepultura a l'Estany si mor a un lloc des d'on els protectors de Santa Maria de l'Estany, en referència a la familiaritat, el puguin portar (49).

L'encàrrec de sepultura als canonges el trobem al testament de Guia i Guadall de Súria el 1133 i 1138 (50).

De totes les eleccions de sepultura sols la d'Azalaidis és confirmada pel prior, qui s'obliga en nom propi i dels seus successors al càrrec de rebre-la quan mori (51).

L'elecció de sepultura era beneficiosa pels monestirs ja que mostrava una predilecció del difunt susceptible així de ser continuada pels seus successors per raó del seu enterrament en aquell lloc. En el testament de Berenguer de Montcada (52), ell mateix prega als seus hereus: la seva filla Beatriu i el seu marit Guillem Ramon, que es recordin d'ell i de la seva ànima i facin bé al lloc on és enterrat.

2.7.2. La participació i societat en els beneficis espirituals.

La participació i societat en els béns espirituals, és a dir en les celebracions i en les pregàries, és concedida expressament pel prior, juntament amb tot el convent, amb motiu de

donacions en alguns casos. En el cas d'Azalaidis i de Bertran de Merola la donació va acompanyada de l'elecció de sepultura (53).

La fòrmula utilitzada és esencialment la mateixa, el text s'arrodoneix més o menys segons els casos. El més senzill és l'utilitzat en la donació que Ponç de Bigues i la seva esposa Azalaidis fan a l'Estany d'un mas a Palau Solità el 1133, on el prior Guillem diu " et Deo donante habeas tu et viro tuo Pontio societatem et participationem in omnibus beneficiis nostris" (54). El més explanat és a la donació d'un mas a Relat feta per Bertran de Merola el 1143, on també escolleix sepultura: "Qua propter ego Guillelmus, prior, simul cum omni nostro conventu, gaudentes de tanto beneficio, damus tibi participacione in omnibus beneficiis nostre ecclesie, scilicet in sacrificiis et in orationibus et elemosinis ut Deus Omnipotens per intercessionem eius genitricis te protegat et defendat in vita et in morte, et patri tuo et matri, qui sit requies, indulgeat omnia peccata eorum" (55).

La primera concessió de participació i societat de la qual tenim notícia és la feta amb motiu de la confirmació a l'Estany del castell de Castellcir el 1131 i en ella també s'inclou la família del benefactor (56).

Tal concessió no te relació amb el valor material de la donació, les paraules "qua propter", "gaudentes de tanto beneficio" o "benefactoribus" fan pensar en una recompensa per la donació feta, però en cap cas té relació amb el seu valor econòmic, així el 1144 es fa a Berenguer Galí i la seva esposa en donar la tercera part d'un mas a Sant Amanç de Pedrós (57).

El 1150 la reben Arnau de Lliçà i la seva esposa per la donació d'una alous als termes dels castells de Castellcir, de Castellterçol i de Clarà (58).

El comte Ramon Berenguer IV també va rebre participació i societat en fer dues donacions importants de béns a Moià el 1141 (59) i 1152 (60), però en aquesta darrera donació se li concedeix una pregària especial per a ell.

En dos documents sembla que hi hagi una autoconcessió de participació sense que en lloc consti confirmació o concessió del prior, perquè devia anar inclosa amb l'entrada a la familiaritat. Això passa en la donació feta per Bernat, anomenat Eclaret el 1143 (61) i en l'esmentada elecció de sepultura i donació feta per Bernat d'Aguiló i la seva mare el mateix any (62).

2.7.3. L'acolliment "quasi frater".

D'aquesta forma de vinculació sols en tenim dos exemples clars a l'Estany. Apareix amb motiu de donacions i en el cas de Guillem de Bas sembla una compensació per la donació de béns en iniciar-se amb les paraules " propter hoc beneficio" (63).

L'acolliment "quasi frater" consisteix en l'admissió com a membre de la comunitat amb tots els drets dels seus membres si en l'esdevenidor el vinculat decideix fer-se canonge regular.

En el primer cas es tracta d'una petició al prior i a la comunitat de confirmació d'acolliment "quasi frater", que acompanya l'elecció de sepultura i donació feta per Bertran d'Aguilar el 1143: "Igitur si anuente Deo contigerit me relinquere sanctorum et pro amore et timore Dei at prefatum monasterium venire et ibi in servicio regulariter ut sum quasi unus de fratribus ibi Deo servientibus, precor ut eiusdem ecclesie prior cum ceteris fratribus cum mea proprietate alodiorum sive mobilium colligant me in suo sancto collegio in vita et in morte sicut unius ex ipsis" (64)

En el segon cas es tracta de la concessió del prior a Guillem de Bas, qui havia escollit sepultura i fet donació de béns al monestir. El començament del document, de 1151, "ego Guillelmus, qui fui Guillelmus de Basso", fa pensar que s'havia fet religiós. El prior, amb el consentiment de la comunitat, el rep en societat i li concedeix el victum i el vestitum quan deixi la vida secular per entrar a la canònica: "Et propter hoc beneficio ego Guillelmus, prior, consilio et voluntate clericorum Sancte Marie, recipimus te in beneficio et societate nostre domum ut fratrem et socium. Et damus tibi victum et vestitum sicut uni ex nobis quando vitam secularem relinquere volueris, sis receptus et honorifice recollectus sicut frater et socius" (65).

Abans d'aquests dos casos, el 1142, el prior va acollir "quasi frater" a Bertran de Calders amb motiu de la seva elecció de sepultura i reserva per l'Estany de totes les donacions que en l'esdevenidor volgués fer dels seus béns. Les paraules utilitzades en l'acolliment el fan molt semblant a la participació i societat en els beneficis espirituals del monestir, ja que en cap moment es parla de la possibilitat d'un futur acolliment com a membre de la comunitat: "Iterum ego Guillelmus, prior, una cum conventu mihi comisso, acolligimus te Bertranne, quasi fratrem in omnibus missis, et orationibus et beneficiis qui fietur in perpetuum in ecclesie Sancte Marie Stagni " (66).

2.7.4. Reserva per a la canònica de futures donacions.

La reserva ve a ser com l'atorgament de l'exclusiva de possible futura donació de béns a una institució concreta, en aquest cas Santa Maria de l'Estany, en cas que l'atorgant vulgui en el futur deixar tots els seus béns propis. En els quatre casos que coneixem va precedida de l'elecció de sepultura i sembla conseqüència d'ella. Consta feta per Guia (67), per Bernat Pere i la seva esposa i llurs fills (68), per Bertran de Calders (69) i per Guilabert de Centelles (70).

2.7.5. Les fundacions pietoses.

Les notícies que tenim d'aquests temps són escadusseres. Sols tenim constància de la disposició de celebració d'una missa feta per Bertran de Vilagranada al seu testament el

1132 (71) i la institució d'una missa de difunts diària per Ramon d'Olost al seu testament a canvi de la deixa a Santa Maria de l Estany d'un bé que retenia injustament (72).

El 1133 Berenguer de Sant Hilari institueix una làmpada que cremi sempre davant l'altar de Santa Maria, mantinguda amb les rendes del mas Vall, de Castellterçol, que havia donat a Santa Maria de l'Estany a canvi de 10 morabatins, en el cas que abans de morir deixi aquesta quantitat a dita església (73).

Després d'aquest repàs a les formes de vinculació, podem dir que la canònica va tenir una nombrosa familiaritat encapçalada pels nobles del seu entorn geogràfic i petits propietaris que la van afavorir amb la donació de nombrosos béns immobles i que s'hi van vincular amb major o menor grau personalment. Aquest lligam es va manifestar també amb el lliurament de fills a la canònica com a oblats amb la seva dotació.

NOTES

(1). ORLANDIS, J.. Traditio corporis et animae...
(2). 71. "Voluntarie donatores sumus Domino Deo et Sancte Marie de Stagno omnia corpora nostra absque ulla reservatione. Et damus nos et tradimus in manibus domni Bernardi, prioris Sancte Marie predicte, sive in manibus clericorum eius ut ibi maneamus et stemus omnibus diebus nos predictos secundum voluntatem et licentiam iamdicti prioris".
(3). 61.
(4). 204, 208, 254, 257, 264, 267, 269 i 312.
(5). ORLANDIS; J. Sobre la elección de sepultura....
(6). 236.
(7). 257.
(8). 290.
(9). 164. "Dimisit corpus suum ecclesie Sancte Marie Stagni".
(10). 173. "Dimito corpus meum et anima mea Domino Deo et Sancta Maria Stagni".
(11). 175. "Concedit Domino Deo et Sancta Maria Stagni meum corpus".
(12). 200. "Dimito corpus meum Sancte Marie".
(13). 203. " Dimitto corpus meum ecclesie Sancte Marie Stagni" i al mateix document la seva esposa Arsendis fa igual.
(14). 210. " Domino Deo et Sancte Marie Stagni dimitto corpus meum".
(15). 217. "Dimisit corpus suum Domino Deo et Sancte Marie Stagno".
(16). 285. "Dimito corpus meum Sancte Marie Stagni".
(17). 151. "Et quo corpus meus quiescat".
(18). 195. " Dimito corpus meum ad Sancte Marie Stagni ad sepeliendum".
(19). 216. "Corpus suum ad ecclesiam Sancte Marie Stagni seppellire precepit".
(20). 274. "Dimisit corpus suum ad sepeliendum".
(21). 275. "Dimito et dono Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni corpus meum simul et anima, ut ibi sepeliar".
(22). 279. "Dimisit corpus suum ad sepeliendum ecclesie Sancte Marie Stagni".
(23). 281. "Dimisit corpus suum ad sepeliendum Domino Deo et Sancte Marie Stagni".
(24). 283. "Concedo Domino Deo et Sancte Marie Stagni corpus meum in sepulture".
(25). 317. "Dimito Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni corpus suum ad sepeliendum".
(26). 321. "Dimitto Domino Deo et Sacte Marie Stagni meum corpus ad sepeliendum et in vita et in morte".
(27). 325. "Dimito corpus meum Domino Deo et Sancte Marie ad tumulandum et animam meam sub eius proteccione".
(28). 311. "Dimito corpus meum ad sepeliendum in ecclesie Sancti Petri de Arcellis".
(29). 183. "Insuper etiam dono corpus meum iamdicte ecclesie ut ibi requiescam post

obitum meum".

(30). 208. "Dono et trado corpus meum simul cum anima ... et honorifice ab eis siat sepultus in cimiterio Sancte Marie".

(31). 276. "In super ego predicte Alamanne addo ad iamdictum donum meum corpus ad obitum meum".

(32). 264. "Offero Domino Deo et Sancte Marie Stagni corpus meum simul et anima, ut in die obitus mei, quando de hec seculo discessero, ibi sub proteccione Beate Marie sepeliar".

(33). 267. "Tradimus corpora nostra simul cum animas in proteccione et gubernacione Omnipotentis Dei et eius Genitricis et in cimiterio eiusdem digne et honorabiliter mereamur sepelire et mereamur esse participes omnium beneficiorum sacrificiorum scilicet atque quas ibi fideles Dei fecernt ".

(34). 269. "Propter remedium anime mee et parentorum meorum dono corpus meum et animam ad obitum Sancte Marie Stagni ecclesie".

(35). 291. "Berengarius Argimonienssis, vulneratus,... dedit corpus suum ad sepeliendum Beate Marie Stagni et animam ad regendum et gubernandum".

(36). 300. "Raimundus Mironi de Challarios, gratia Dei compunctus, dono Deo et Beate Marie Stagni corpus meum simul et anima mea ad protegendum et gubernandum sive in vita sive in morte".

(37). 254. "Donamus corpora nostra in die obitus nostri ad sepeliendum.... ut Deus et Dominus Noster perintercessionem eius Genitricis, nos custodiat, protegat et a periculo mortis perpetue nos defendat".

(38). 288.

(39). 282. "Si autem in die obitus mei videritis meum nuntium, precor ut colligatis corpus meum ad sepeliendum in cimiterio Sancte Marie".

(40). 208. "Siat sepultus in cimiterio Sancte Marie iuxta tumulum viri mei, qui est condam".

(41). 228. "In ipso cementerio Stagni".

(42). 267. "Et in cimiterio eiusdem digne et honorabiliter mereamur sepelire".

(43). 282. "Precor ut colligatis corpus meum ad sepeliendum in cimiterio Sancte Marie".

(44). 288. "Ut in diebus obitus nostri in eius cimiterio sepeliamur".

(45). Arnau Pere hi escolleix sepultura " si in hac patria obiero". 183. Bertran de Merola " si in tota nostra patria obiero". 264.

(46). 228. "Et si ego obiero de Lerida usque ad Duos Montes iaceo in ipso cimitterio Stagno et aportet mihi ipsos clericos".

(47). 204. " si obiero in Vallense aut in Ausona".

(48). 322. " Et si in hac patria obiero ibi sepultura abeam".

(49). 325. "Ut ubicumque ego obiero unde ipsius ecclesieprotectores me adferre poterint ad sepeliendum ibi aducant".

(50). 208. "Quando nunciatum fuerit obitum meum ad clericis supradicte ecclesie recipiant corpus meum et honorifice ab eis siat sepultus". 16-I-1138."Et aportet mihi ipsos clericos".

(51). 204. " Et ego Guillelmus, prior pretaxate ecclesie, simul cum omni congregatione nostra, convenimus tibi ut quando obieris honorifice te recipiamus, et si nos obierimus ante te similiter faciant ipsos qui iamdicte ecclesie Sancte Marie habuerint post nos".

(52). 211. " Et mobilitatem eorum valde deprecor pro Deo ut semper sint memores me et anime mee et diligant locum illum et faciant bene ubi corpus meum reuquiescat".

(53). 204 i 264.

(54). 204.

(55). 264.

(56). 190. "Et ego Guillelmus, prior, simul cum omnibus clericis iamdicta ecclesia, cum Deo adiutorio, damus tibi et pater et genitores tuos partem et societatem in sacrificiis et oblationibus et in omnibus beneficiis et oblationibus et in omnibus beneficiis ecclesie nostre".

(57). 278. "Et ego Guillelmus, prior, una cum conventu, donamus tibi participacionem et societatem omnium bonorum qui fient in ecclesia Stagni".

(58). 304. Et ego Guillelmus, prior, et totus conventus, damus vobis benefactoribus participacionem in omnibus beneficiis nostrarum ecclesiarum".

(59). 247. "Qua propter ego prelibatus Guillelmus, eiusdem ecclesie prior. de Dei confisus mercede, cum omni ipsius loci fratrum conventu, conferimus tibi, prenominatus princebs Raimundus, societatem et participationem omnium orationum et sacrificiorum et totius beneficii nostre ecclesie".

(60). 314. "Et ego Guillelmus, prior ecclesie Sancte Marie Stagni, et omnes eiusdem ecclesie conventu, concedente Deo, damus tibi societatem et participacionem in omnibus beneficiis ecclesiarum nostrarum et propriam oracionem tam in vita quam in morte".

(61). 265. " Hac donationem facimus propter Deum et propter remissionem peccatorum nostrorum et parentum et ut Deus Omnipotentis per intercessionis Virginis Marie donet nobis et omnibus parentum nostrorum participacionem in omnibus beneficiis ecclesie suprascripte".

(62). 267. "Et mereamur esse participes omnium beneficiorum, sacrificiorum scilicet atque quas ibi fides Dei fecerint".

(63). 312.

(64). 267.

(65). 312.

(66). 257.

(67). 208. "Sub tali modo ut si auxiliante Deo voluero proprium relinquere non sit mihi licitum nisi ad dicte ecclesie".

(68). 254. " Tali convenientia ut si inspiravimus de proprio nostro relinqueramus voluerimus non liceat nobis nisi in suprascripta ecclesia ut Deus et Dominus Noster, per intercessionem eius Genitricis, nos custodiat, protegat et a pericuo mortis perpetue nos defendat".

(69). 257. "Tali convenientia ut si inspirante Deo proprium meum relinquere voluero non liceat mihi nisi in suprascripta ecclesia, et si me mori contigeritur ante quam proprium dimitam, ibidem sepulturam habeam".

(70) 269. "Et si in vita mea voluerit dimitere proprium non aliter posse erit mihi nisi ad iamdictum locum Sancte Marie".

(71). 210. "Hec totum dimito ad vos per missa que dicatis mihi ad Sancte Marie Stagni ut habet terminium ipsi avere ad Sancte marie augusti".

(72). 325. " Ea vero conditione ut cotidie dicatur missam defunctorum a senioribus loci pro animaomni tempore, ut sit Deus iudex inter me et illos".

(73). 201. "Tali conventu ut si ego ante quam moriar reddiero iamdicte ecclesie X moabatinos familiaris [] sui ardeant semper I lampadam ante altare Sancte Marie de ipso manso qui vocatur de Valle".

3. EL PATRIMONI DE LA CANÒNICA.

3.1. ELS BENEFACTORS DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

Si ens fixem en els particulars que van fer donació de béns a l'Estany, observem que en alguns casos es tracta d'una relació que es limita a una simple donació i que en altres casos la relació amb Santa Maria de l'Estany és continuada pels donadors i els seus descendents i successors, de manera que podem parlar de relacions de famílies amb el monestir.

Aquesta continuitat de vincles no és lligada necessàriament a la possessió d'un bé, l'alou del qual va ser donat al monestir per qui va iniciar la relació, cas per exemple dels senyors de Castellterçol, ens consta també famílies que hi tenien relació no tant condicionada aparentment a interessos materials, cas per exemple dels Centelles.

També constatem que la relació benefactora de famílies principals amb el monestir va afavorir les donacions de les famílies de subordinats seus, com són els castlans i altres feudataris. Igualment constatem el parentiu que hi ha entre les famílies: els Castellterçol i els Castellcir, els Heures i els Merola, els castlans de Castellterçol i els castlans d'Oló, etc que devia tenir influència a l'hora d'afavorir la canònica.

A continuació fem un breu repàs d'aquestes famílies benefactores posant l'origen de la seva relació. Cal fer notar que les primeres notícies que es tenen de moltes d'aquestes famílies han estat tretes pels historiadors que les han estudiades de documents continguts en aquest diplomatari. Per designar aquestes famílies utilitzem el cognom pel qual són conegudes, malgrat aquest en alguns casos apareixi en època posterior. En els casos que senyors i castlans d'un castell porten el mateix cognom, fem distinció de les respectives famílies.

Cal fer notar que alguns dels benefactors del monestir van ser també al mateix temps contrincants seus en disputar-li drets i propietats que se solucionaren per concòrdia, definició o deixa testamentària. Arnau d'Oló, castlà major del castell d'Oló, i el castlà menor d'aquest castell en són un bon exemple.

En la relació que segueix no fem constar els bisbes i canonges de Vic ni els comtes de Barcelona per haver parlat de les seves donacions en tractar de les relacions entre l'Estany i la canònica de la seu de Vic i del prior Guillem.

3.1.1. Els Castellerçol o Tedmar, senyors de Castellterçol.

La successió de Terçol en el govern o possessió del Castell Terçol després de la seva mort el 898 és desconeguda. A partir de la segona meitat del segle XI trobem a Tedmar de Castellterçol i als seus successors com a senyors del castell fins que el 1259 Ramon Tedmar de Castellterçol el va vendre íntegrament a Santa Maria de l'Estany. El nom Tedmar, convertit en Xedmar, Xetmar o Xammar en el decurs del segle XII, va passar de nom propi a

nom distintiu d'un llinatge i després a cognom, de manera que després de vendre's el castell la família utilitza el cognom Xetmar.

El primer membre conegut d'aquesta família, Mir, és esmentat pel seu fill Tedmar Mir el setembre de 1080 quan aquest va restituir al monestir de Sant Benet de Bages dos molins al lloc dit Pilar o Pilars, a la riera de Marfà. Aquests molins els tenia MIr pel monestir i un d'ells l'havia edificat i protegit amb una torre, però després d'ell el seu fill no va reconéixer el domini de Sant Benet fins fer aquesta restitució. Per l'octubre del mateix any Tedmar Mir dóna a Sant Benet de Bages un alou al lloc anomenat Vilanova, a Castellterçol, i se'l reserva en usdefruit a cert cens en reconeixement de domini. Sembla que es tracta d'un pacte amb el monestir per retenir els molins de Pilars, que el 1259 eren dels senyors de Castellterçol (1).

Tedmar Mir va deixar l'alou de Vilanova a Sant Benet de Bages al seu testament publicat el 1111 (2), però tal disposició no es va fer efectiva fins al cap de dos anys quan el seu fill Guillem Tedmar el va lliurar al monestir a instàncies de l 'abat (3). Tot i això Guillem Tedmar el va deixar a Sant Benet juntament amb l'alou de Bages al seu testament de 1134, el que fa pensar en el manteniment d'algun dret sobre dit alou (4).

El 1091 Tedmar Mir, la seva mare Maiasendis i la seva esposa Ermesenda entreguen a la canònica de Vic el seu fill Bernat perquè hi sigui canonge, juntament amb un mas al comtat d'Osona, a la parròquia de Santa Maria de Seva,, a Montbrú, al lloc anomenat Collell, que retenen a cens de la tasca fins que després de la mort de dit Bernat i del seu germà Guillem sigui plenament de la canònica (5).

L'any següent el senyor de Castellterçol fa convinença amb Ramon Guillem sobre dit castell (6).

Altres activitats del matrimoni format per Tedmar Mir i Ermesenda són la donació a Santa Maria de l'Estany l'alt domini del castell de Castellterçol i el casal de Garriga el 1093 (7) .Aquest mateix any van comprar als esposos Arluvi i Ermesenda un alou al lloc dit Vila, a la parròquia de Sant Fructuós de Genebreda o de Castellterçol (8). El 1098 amb llurs fills Bernat, Berenguer i Guillem van vendre al castlà Rotlan Guillem el mas Adroer, a Castellterçol (9). Pel juliol de 1104 van comprar a Ramon MIr i Nevia uns alous a la parròquia de Moià (10).

El 1105 Tedmar Mir és un dels almoiners del testament de Guillem Ramon d'Òdena, el qual tenia béns a la parròquia de Castellterçol (11).

La relació dels senyors de Castellterçol amb Santa Maria de l'Estany va més enllà de la donació de l'alt domini del castell, que sols n'és l'inici. El 1108 van donar a la canònica tres masos que compraren a Ramon de Puig-alt, a Fornells, terme del castell de Clarà i parròquia de Moià, i se'n reservaren l'usdefruit (12). Tedmar va donar l'usdefruit d'aquests masos a la seva esposa el 1110 i també li va donar l'alou de Torre Querosa i del mas Querosa, a Moià (13).

Poc després de fer aquesta donació a la seva esposa, Tedmar de Castellterçol va emprendre pelegrinació per visitar el Sant Sepulcre de Jerusalem. L'acompanyaren el seu fill Bernat, Guifred Fava, Arnau Guifred, el prior de l'Estany, i altra gent. En el decurs del llarg viatge, pel desembre de 1110, va morir Tedmar després de fer saber la seva darrera voluntat als seus companys de pelegrinació Guifred Fava, Arnau Guifred i el prior de l'Estany, els quals en tornar van jurar el testament sobre l'altar de Sant Joan de la seu de Vic el 21 de gener següent davant el jutge Guillem Borrell.

En primer lloc va deixar a Santa Maria de l'Estany el castell de Castellterçol, tal com l'havia donat el 1093, de manera que la seva esposa el rebés de mans del prior i a la seva mort o en cas de contraure altre matrimoni el rebéssin llurs fills Bernat i Guillem. Els castlans el rebrien de mans d'ella. A la seva esposa li va deixar el castell d'Argimon, situat a Riudarenes (La Selva), amb tots els seus béns i després d'ella als seus fills Bernat i Guillem, excepte el feu que tenia pel comte al Congost, que destinà a Bernat, i el feu que tenia per Gilabert Guadall de Centelles, que llegà a Guillem. També deixà a la seva esposa l'alou de Congost, el de Vila i el que tenia amb Guillem Folc a Seva al mas Verdaguer. Després d'ella seran dels seus fills Bernat i Guillem, excepte el mas Verdaguer, que amb el mas Collell serà del seu fill, el canonge Berenguer. Cal assenyalar que els descendents de Tedmar Mir retindran la castlania d'Argimon i després de vendre el castell de Castellterçol la seva actuació es traslladarà a terres gironines.

En cas de morir sense fills legítims Guillem i Bernat, els seus béns passarien a Berenguer, i si aquest morís en dita circumstància el castell de Castellterçol seria plenament de l'Estany i els alous que tenia a Osona serien de la canònica de Vic, excepte l'alou de Vilanova del qual havia donat l'usdefruit a Guillem Ramon. Va manar que qui tingués Castellterçol fés il.luminar i mantenir el culte de l'església de Sant Miquel de Castellterçol i que la fés consagrar.

Va deixar a Sant Benet de Bages l'alou de Vilanova de Castellterçol, després de la mort de la seva esposa. A la canònica de Vic li deixà el mas Collel després de la mort del seu fill, el canonge Berenguer. A Santa Maria de l'Estany li deixà el mas Verdaguer després de la mort de dit canonge i a Guillem Borrell l'alou que tenia per ell Ramon Oliba a Subiradells.

La resta dels seus béns, alous i feus, els deixà a la seva esposa i aquesta els donarà al fill que vulgui.

Del terç dels seus béns mobles llegà a la canònica de Vic 10 unces, al bisbe una lliura de plata i 24 lliures al seu cosí Guillem Borrell. Va manar que es comprés un encenser per Sant Fruictuós de Genebreda i deixà 10 sous a Santa Maria de Seva. Deixà el seu cavall balzà als marmessors i si els seus fills Bernat i Guillem el voldrien comprar pagarien menys que un altre. Manà als marmessors que donessin al seu fill Guillem un mul de 20 unces. El que sobrés de dit terç seria per l'obra de Santa Maria de l'Estany.

Finalment deixà els seus béns i fills sots protecció dels seus homes Ramon Amat, Ramon Xedball, Ramon Guillem i Bonfill Guillem de Púbol i del seu senyor Pere Ramon i mana que el seu fill Guillem redimís la lòriga o cuirassa que tenia Bernat Adalbert de Vilatorta per 4 unces. També va manar que els seus fills ajudessin el seu cosí Guillem Borrell si ho necessitava (14).

Dins aquesta publicació sacramental del testament de Tedmar Mir de Castellterçol, el seu fill Bernat, que havia estat lliurat a la canònica de Vic el 1091 i anava amb ell a la peregrinació, disposà dels seus béns. Per bé que no consta que morís en el decurs de viatge, com el seu pare, aquesta és la darrera notícia que en tenim i el fet que no consti al testament de la seva mare fet el 1114 (15) fa pensar que va morir en el viatge després que el seu pare. Va deixar al seu germà Guillem un cavall i li va demanar que redimís 40 unces i en donés 10 a Santa Maria de l'Estany, 10 a la canònica de Vic i 10 al seu nebot Berenguer.

Potser Tedmar Mir ja havia emprés el viatge quan la seva esposa Ermessenda es posà juntament amb ell i llurs fills sota protecció de Sant Salvador de Bellver o d'Orís, situat a Sant Boi de Lluçanès (Osona), un petit monestir que entorn 1110 s'organitza com a canònica i rep una munió de petites donacions per a la seva consolidació. Ermesenda fa constar que posa el seu cos, el del seu marit i el de llurs fills sots protecció de Sant Salvador i reconeix que pagarà una quartera vigatana de forment i un pernil de cens. Al mateix temps els castlans de Castellterçol fan cosa semblant (16).

Ermessenda va morir a darreries de 1113 o a començament de l'any següent ja que el 24 de gener d'aquest any els seus marmessors Berenguer, Guillem Tedmar i Ramon Guillem van jurar el seu testament sobre l'altar de Sant Joan de la Seu de Vic, en presència del sagristà i jutge Berenguer. Va deixar el seu cos i un pollí a la canònica de Vic i quantitats de diner a diferents esglésies: tres morabatins a Santa Maria de l'Estany; dos a Santa Maria de Vic i al seu sacerdot; un a Sant Fructuós de Castellterçol; un a Sant Miquel de Castellterçol; un a Sant Salvador; dos a Santa Maria de Seva i un al seu sacerdot. A la seva neboda Sança, monja d'un monestir de Barcelona, li deixa dos morabatins.

L'alou de Bages el va deixar al seu fill Guillem Tedmar i un pollí, després d'ell seria de Sant Benet de Bages, i els alous de Querosa, Fornells, Vila i Congost al seu fill Berenguer. Quan morís, el de Fornells seria de Santa Maria de l'Estany i la resta de la seu de Vic. També va deixar a Berenguer el seu cavall o 5 morabatins del seu preu, la resta del qual havia de servir per pagar les deixes. Si no n'hi havia prou per pagar les deixes, disposà que per a tal finalitat es destinés la part de béns mobles que calgués. Va deixar a Bertran, clergue, les seves pells, la meitat d'una vaca i deu ovelles i porcs i a Aculell el morabatí que li devia.

Els fills de Tedmar Mir i Ermessenda que coneixem són Guillem Tedmar, Berenguer Tedmar i Bernat.

Aquest darrer fou lliurat pels seus pares i la seva àvia a la canònica de Vic el 1091 (17), acompanyà el seu pare en la pelegrinació al Sant Sepulcre de Jerusalem i, com ell, va morir en el viatge, segons es dedueix de les deixes que va fer, que són incloses al testament del seu pare.

Berenguer Tedmar fou també clergue i canonge de la canònica de Vic. Consta com a marmessor o com a testimoni dels testaments d'alguns membres d'aquesta canònica: el 1112 va ser marmessor del clergue Guillem Ramon (18), el 1136 ho va ser de l'arquilevita Bernat (19) i el 1141 ho va ser del canonge Guillem Bonfill (20). El 1131 signà com a testimoni del testament de Berenguer, segoner (21). El seu germà Guillem Tedmar el va nomenar marmessor del seu testament el 1134 i li va deixar l'alou de Querosa, que havia de passar després d'ell al seu nebot Ramon, futur bisbe de Vic (22).

El canonge Berenguer Tedmar va fer testament el 1137 en pelegrinar al Sant Sepulcre com ho havia fet el seu pare el 1110, però va tornar i va morir el 30 de març de 1142, el seu testament es va publicar el 20 d'abril de dit any (23). Amb ell van pelegrinar Pere Berenguer, qui signà la publicació del testament com a levita, i Guillem de Lluçà, que era germà del cabiscol. Va nomenar marmessors el bisbe de Vic i els seus cosins: el primicier Pere i els germans Bernat Guillem de Lluçà i Mlró.

Va deixar a la canònica de Vic el mas Collell tal i com van establir els seus pares i la seva àvia quan el van lliurar a aquesta institució el 1091. Aquest mas i l'alou situat a les parròquies de Seva, Brull, Balenyà i Santa Coloma de Centelles seran la dotació dels canonges de la família dels senyors de Castellterçol en entrar a la canònica de Vic (24).

Els béns que va rebre dels seus pares els va deixar al seu nebot Ramon, fill del seu germà Guillem Tedmar, qui serà el futur bisbe de Vic Ramon de Castellterçol, el qual llavors encara no tenia edat per posseir béns, i ho va condicionar a què fos clergue. Amb aquesta mateixa condició li deixà les cases que tenia a Vic, després de la mort de Pere Berenguer, clergue, un dels companys de pelegrinació que el va sobreviure i amb el qual s'havien fet mutuament donació de béns en cas de morir un d'ells durant el viatge.

El document de donació del seu nebot Ramon a la canònica de Vic, datat el 28 de maig de 1142 (25), que ens ha arribat a través de còpia continguda al Liber Dotationum Antiquarum de la catedral de Vic, el fa intervenir en ella quan ja havia mort. El fet de tractar-se d'una còpia i el fet que la seva data necessiti l'aclaració que ja va fer el pare Villanueva (26), en el sentit que la data del regnat del rei Lluís correspon a la del regnat de Lluís el jove, fa poc fiable aquest document. La datació a 28 de maig de 1142 implica la confussió de l'escrivà dels noms dels fills de Guillem Tedmar i de Genciana, Berenguer i Tedmar, amb el del canonge Berenguer Tedmar, el qual és l'únic dels que intervenen que no va signar el document; en canvi si que ho va fer el seu marmessor, el levita Pere Berenguer.

Guillem Tedmar de Castellterçol va signar la donació que van fer els castlans de Castellterçol, Rotlan i Agnès, de llur fill Berenguer a la canònica de Vic el 1127 (27). El 1131,

amb el cognom de "Castrum Tercol", va signar amb altres magnats i el comte la donació que fan Pere Bernat i la seva esposa i fills a Santa Maria de l'Estany d'un clos davant l'Albergueria de Vic (28). El mateix any, pel desembre, va signar la lloació feta per Bernat de Castellcir de la donació del Castellcir, que el seu pare va fer a Santa Maria de l'Estany (29). El 1132 signà la definició que dit Bernat de Castellcir va fer a Santa Maria de l'Estany dels alous del terme de dit castell que Borrell de Sau i la seva mare Cunier van donar a aquesta canònica (30).

Guillem Borrell, el qual tenia drets sobre el mas Garriga, de Castellterçol, li va fer deixa de la "hostalitatem de ipsa Genebreda" al seu testament, fet el 1132 (31).

Guillem Tedmar, trobant-se malalt, va fer testament el 29 de gener de 1134 del qual va nomenar marmessors el prior de l'Estany; el seu germà Berenguer; la seva esposa Genciana; Bernat de Castellcir; Guillem Bernat i Rotlan. És el primer de la família dels senyors de Castellterçol en escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany, canònica que va afavorir amb la deixa del mas Garriga, tal com el tenia l'esmentat Guillem Borrell, i del mas Planes, tal com el tenia Joan Oliba, i amb la deixa de la seva mula. En compliment de les disposicions del seu pare Tedmar Mir, va deixar a Santa Maria de l'Estany el Castell Terçol tal i com aquest l'havia donat en vida i per deixa testamentària a aquesta canònica. A Sant Benet de Bages li va deixar els alous de Bages i de Vilanova, a Castellterçol. A Sant Miquel de Castellterçol va deixar l'alou de Comes, que tenia Guillem Borrell.

En aquest testament va lliurar el seu fill a la canònica de Vic i al seu germà, el canonge Berenguer Tedmar, i al bisbe perquè hi fora canonge si el rebien. Com a dotació del seu fill va lliurar a la canònica tots els honors que té a Osona: a Aguilar, a Seva i a Terrassola. A Berenguer Tedmar li va deixar l'alou de Querosa, que després d'ell seria de dit Ramon.

Als seus fills Berenguer i Tedmar els va deixar tots els seus altres béns, excepte el feu del Congost amb els masos Codina i Pla i el feu de Vilalbí, que deixà al seu fill Guillem, i els masos que tenien els germans Bernat Bernat i Guillem Bernat, que deixà a la seva filla Dolça. Si Berenguer i Tedmar morien sense fills els substituïa pel seu germà Guillem i si tal circumstància afectava a tots els seus fills els seus hereus serien els seus nebots.

Va manar a Berenguer i Tedmar que el seu germà Guillem tingués sempre "exitum et regressum" al Castell Terçol contra qualsevol persona, si ho necessitava. A la seva esposa Genciana li va deixar tots els seus béns, excepte la dotació del seu fill Ramon. En cas que ella es tornés a casar li deixà l'honor d'Argimon i els dos masos de Vil.la Espí, que tenia pel vescomte, i quan morís els masos serien de Guillem i l'honor d'Argimon de Berenguer i Tedmar. També va manar a aquests que redimissin la mula que prestava a Guillem Dalmau pels honors que tenia per ell i que reparessin al seu cunyat Berenguer per la mula que va perdre en el seu servei. Al seu fill Berenguer li deixà l'espasa i la lòrica major i al seu fill Tedmar la lòrica menor. Va fer deixa a Oliver Negre. Va manar als marmessors el pagament dels seus deutes amb el pa i vi nou i vell que tenia. De la tercera part del terç del que sobrés

deixava dos morabatins a l'ordre del Sant Sepulcre, dos a l'obra de la Seu de Vic, un a Santa Maria de Seva, un a Santa Maria de Tagamanent, un a Santa Maria d'Argimon, un a Sant Vicenç de "Vilardaniel" , un a Sant Fructuós de Genebreda i un a Sant Miquel (de Castellterçol).

Finalment, va deixar els seus honors, la seva esposa i els seus fills sots batllia o protecció de Déu i de Santa Maria, dels seus homes i de Pere Ramon de Taradell i d'Artall de Calders (32).

L'esposa de Guillem Tedmar, Genciana, és documentada el 1139 i el 1145 als testaments conjunts dels castlans de Castellterçol Rotlan i Agnès, on aquests deixaven llurs fills sots protecció d'ella i dels seus fills (33). El 1142, juntament amb els seus fills Berenguer i Tedmar, lliurà el seu fill Ramon a la canònica de Vic, tal com havia disposat Guillem Tedmar al seu testament (34). El 1149, juntament amb els seus fills, va arribar a concòrdia amb el prior de l'Estany sobre els béns que Guillem Umbert havia deixat a la canònica i que ells retenien injustament. (35).

Els fills coneguts de Guillem Tedmar i Genciana són: Dolça, Guillema, Berenguer, Tedmar, Guillem i Ramon. La primera, Dolça, és documentada al testament del seu pare i a l'esmentada concòrdia dels senyors de Castellterçol amb el prior de l'Estany pels béns que foren de Guillem Umbert. Era casada amb Bernat de Castellcir, marmessor del seu pare. Guillem Tedmar es diu sogre de Bernat de Castellcir en un document de 1132 (36). La segona,Guillema, sols és documentada a l'esmentada concòrdia.

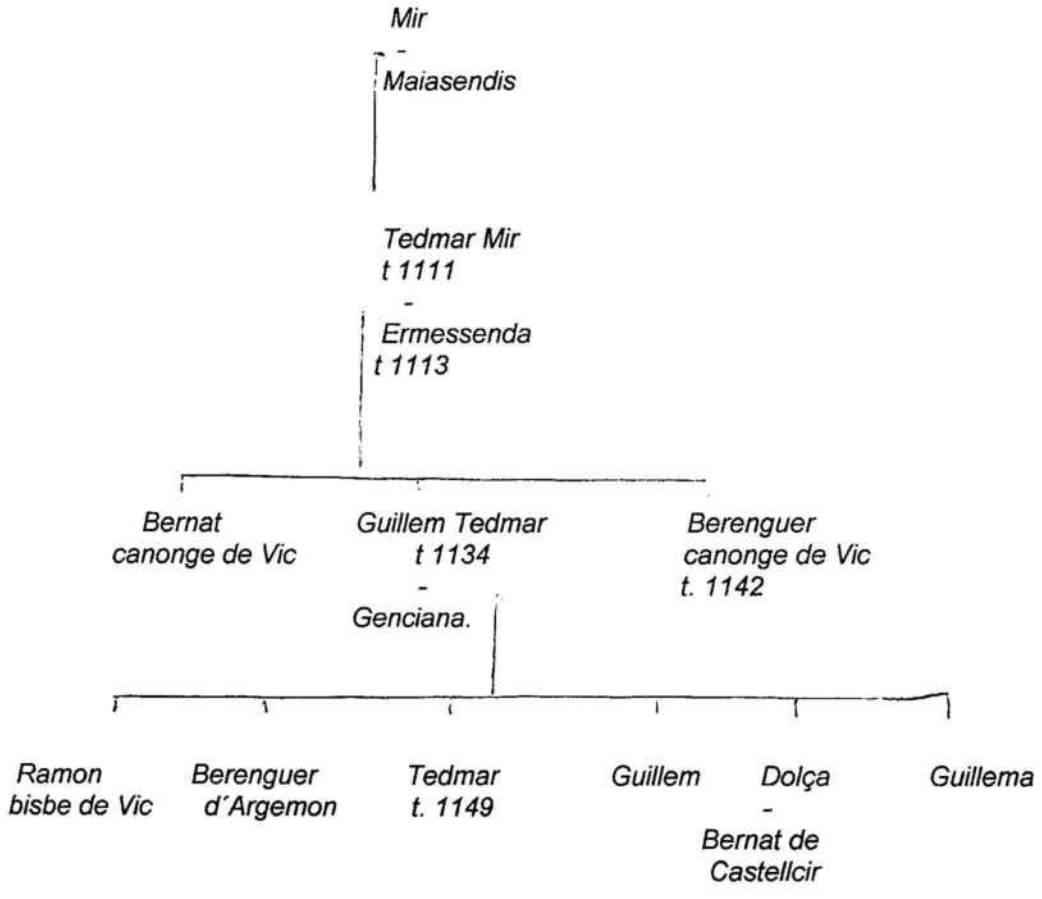
Berenguer, anomenat també Berenguer d'Argimon (37), consta al testament del seu pare com a hereu dels castells de Castellterçol i Argimon conjuntament amb el seu germà Tedmar. Ambdós consten amb la seva mare al testament dels castlans Rotlan i Agnès el 1139, on reben sots protecció els béns i fills d'aquests, i al lliurament del seu germà i fill Ramon a a canònica de Vic el 1142 (38). Ambdós germans signaren l'establiment fet pel prior de l'Estany d'un mas del terme de Castellcir a finals d'agost de 1145 (39). Al segon testament dels castlans Rotlan i Agnès, fet el 24 de desembre de 1145, sols consta Tedmar perquè Berenguer devia ser mort. Pel gener de 1146 la seva mare Genciana i els seus germans Tedmar i Ramon compleixen la deixa que va fer a Santa Maria de l'Estany del seu cos per enterrar-lo i del mas de Pedrosa (40). Tal deixa la va fer essent ferit, ferides que devien causar-li la mort i per això la seva mare va lliurar dit mas a Santa Maria de l'Estany i li va confirmar tot el que la canònica tenia a Castellterçol.

Tedmar esdevingué senyor únic de Castellterçol a la mort del seu germà Berenguer. La darrera notícia que en dóna el diplomatari és la seva intervenció en l'esmentada concòrdia amb el prior de l'Estany pels béns de Guillem Umbert el 1149.

Guillem, fill petit de Guillem Tedmar, sols consta al testament del seu pare.

Ramon Xetmar o Ramon de Castellterçol, que fou bisbe de Vic de 1186 a 1194 i arquebisbe de Tarragona de 1194 a 1198 (41), va ser lliurat pel seu pare en el seu testament

de 1134 al seu oncle Berenguer Tedmar, canonge de Vic, i al bisbe perquè entrés a la canònica de Vic si era admés i li va donar tots els alous que tenia a Osona. Això no es va fer efectiu fins 1142, quan la seva mare i els seus germans Berenguer i Tedmar el lliuraren a la canònica de Vic "ad clericatum oficium" amb els béns que li va deixar el seu pare (42). El seu oncle, el canonge Berenguer Tedmar, li va deixar els béns que els seus pares i àvia havien donat a la canònica i altres béns propis (43).

NOTES:

(1). PLADEVALL i FONT, Antoni. Castellterçol.....pp.39-40 i 43-44.
(2) 143.
(3) PLADEVALL i FONT, Antoni. Castellterçol....p. 40.
(4) 210.
(5) ACV Calaix 6, núm. 121.
(6) 82.
(7) 84.
(8) PLADEVALL i FONT, Antoni. Castellterçol... p 45.
(9) 108.
(10) ACV Calaix 6, núm. 336.
(11) ACV Calaix 6, núm. 1554.
(12) 131..

(13) 140.
(14) 143..
(15) 154.
(16) ACV Calaix 6, núm. 1120.
(17) ACV Calaix 6, núm. 121.
(18) 147.
(19) 224.
(20) 249.
(21) 189.
(22) 210..
(23) 250.
(24) PLADEVALL i FONT, Antoni. Castellterçol.....
(25) ACV Liber Dotationum Antiquarum, foli 104.
(26) VILLANUEVA, Jaime. Viage literario.... Vol. pp.11-12.
(27) 181.
(28) 191
(29) 192.
(30) 198.
(31) 194.
(32) 210.
(33) 234 i 290.
(34) ACV Liber Dotationum Antiquarum, foli 104.
(35) 302.
(36) 198.
(37) 287 i 291.
(38) 236 i ACV Liber Dotationum Antiquarum, foli 104
(39) 287
(40) 291.
(41) PLADEVALL i FONT, Antoni. Castellterçol.....
(42) ACV Liber Dotationum Antiquarum, foli 104 En parlar del canonge Berenguer Tedmar ens hem referit a la datació d'aquest document pel regnat de Lluís el Jove i no el del seu pare, anomenat també Lluís. Abans que Villanueva ho havien advertit també Moncada i Flórez als seus episcopologis ja que la datació d'aquest document el 1113 donaria a Ramon una longevitat extraòrdinaria per la seva època.
(43) VILLANUEVA, Jaime. Viage literario .... vol p 1'-13.

3.1.2. Els Castellterçol, castlans menors del castell de Castellterçol..

Al castell de Castellterçol ens consten dos castlans. Un, anomenat Ramon Guillem, ho era per convinença feta amb el senyor del castell, Tedmar Mir, el 1092 (1), devia ser el castlà major. L'altre, Rotlan Guillem, el castlà menor, ho era per convinença feta amb el castlà superior el 1114 (2), per bé que entre ells hi devia haver un pacte anterior, ja que ambdós consten com a castlans al testament de Tedmar Mir, publicat el 1111 (3).

Desconeixem altra relació de Ramon Guillem i la seva família amb Santa Maria de l'Estany que no sigui la derivada de la possessió del domini superior del castell per la canònica, així a l'esmentat testament de Tedmar Mir consta que el castlà rebrà el castell de mans del prior.

Rotlan Guillem tenia relació anterior a 1111 amb els senyors de Castellterçol, ja que el 1098 l'anomenen "nostro milite" quan li venen l'alou que tenen a Sant Fructuós de Bages, al lloc dit Cerdanell (4).

Els castlans menors van prendre el cognom de Castellterçol i van ser benefactors de Santa Maria de l'Estany. El 1127 Rotlan de Castellterçol i la seva esposa Agnès van lliurar el seu fill Berenguer a Santa Maria de l'Estany perquè hi fos canonge regular i van donar a la canònica un mas i la meitat d'un altre al terme de Castellterçol, davant Mont Cerdanell, i el mas Puig-alt (5).

Rotlan i Agnès van fer un primer testament el 4 maig de 1139 on van nomenar marmessors llur fill Berenguer, sacerdot; Artal de Tord, Oliver Negre, nebot de Rotlan, i Mir Guillem. Després d'escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany, li van deixar els masos Clusella i Puig-alt i també un sagrer a la sagrera de Sant Fructuós de Genebreda. A Sant Fructuós de Genebreda lli van deixar l'alou de la capellania que tenien, reservant-lo pels seus fills Pere i Arnau durant la seva vida a condició que paguéssin a dita església delme i primícia i la tasca i també van donar-li la peça de terra que tenia per ells Bermon de Vilanova amb les cases que tenia per ells Guillem Cíxol. A Sant Llogari li van deixar l'illa i la vinya amb el delme i la primícia de les vinyes que tenen allí i el delme dels molins.

Destinaren al seu fill i marmessor Berenguer el mas Solà, que tenia per ells Bermon de Vilanova al terme de Castellet i el mas que tenia Gerald de Soler a la parròquia de Sant Julià Sassorba i l'alou de Gramenoses davant Cerdanell. A la seva filla Sicards li van deixar el mas Rovira i a la seva filla Beatriu el mas LLach i el mas que tenia Ramon de Sala, situats al terme de Castellet. Al seu fill Bernat li van deixar la meitat de la resta dels seus alous del terme de Castellet i un molí, la meitat dels quals havia de ser de Santa Maria de l'Estany quan morís i l'altra meitat dels seus germans Pere i Arnau si moria sense successió. A aquests els van deixar l'altra meitat dels alous esmentats, el feu de Castellterçol, el feu que tenien pel senyor de Taradell, el mas Cerdanell, el feu que tenien per Arnau de Vilar, el feu que tenien pel Castell Cir i el mas Crosa, que era empenyorat al seu fill Bernat per 3 morabatins, penyora que hauran de redimir. També els donaren el mas de Muntmany. A la seva filla Estefania li llegaren la vinya que tenien a Sant Miquel de Martres.

L'alou que tenien al Gurri i a Viladrau, el van deixar a Oliver Negre, nebot de Rotlan, perquè el tingués pels seus fills Arnau i Pere, i el feu de Viladrover. Conjuntament amb el seu germà Oliver Ros els deixen els directes que tenien a la parròquia de Sant Genís de Taradell i els nomena defensors i auxiliadors dels seus fills i dels seus béns Si els seus fills i filles i les seves germanes morien sense successió els alous serien de Santa Maria de l'Estany i els feus de dit Oliver Negre.

Finalment van posar els seus fills en batllia o sota protecció Santa Maria de l'Estany i del seu prior i dels seus senyors Genciana i els seus fills Berenguer i Tedmar de Castellterçol

i disposaren que els béns deixats als seus fills sols els podien vendre o empenyorar entre ells o a Santa Maria de l'Estany, i sols en cas que aquesta canònica no els volgués ho podien fer amb altres persones.

Amb els seus béns mobles els marmessors n'havien de fer tres parts, dues pel testador supervivent i pels seus fills, i de la tercera part dos terços per Santa Maria de l'Estany i un terç per l'església de Sant Fructuós de Genebreda i els seus clergues, l'Hospital de Jerusalem i l'obra de la seu de Vic.(6)

Rotlan i Agnès el 1142 van donar a Santa Maria de l'Estany el seu cos per enterrar-lo i els masos Clusella i Solà amb les seves pertinences i els usatges i censos que pagaven i van donar al seu fill Berenguer el mas de Puig-alt que després d'ell seria dels seus germans Pere i Arnau. (7)

A darreries de 1145 Rotlan i Agnès van un segon testament on nomenaren marmessors llur fill Berenguer, el seu senyor Tedmar de Castellterçol i Oliver d'Oló. Com en el primer testament van deixar a Santa Maria de l'Estany el seu cos per enterrar-lo i els masos Clusella i Solà i l'alou que tenien a Sant Julià Sassorba. Al seu fill Berenguer, clergue, li van ratificar la donació del mas de Puig-alt, que quan morís seria dels seus germans. Deixaren al seu fill gran, Bernat, la meitat dels alous de Castellet, excepte els esmentats masos que deixaren a l'Estany. Rotlan va deixar als seus fills Pere i Arnau els feus i alous que tenia a Castellterçol i a Osona excepte els que donà a l'Estany i a la seva filla Ermesseda. També els va deixar el mas que tenia empenyorat al seu fill gran, l'altra meitat dels alous de Castellet i la vinya que tenia a Pedrós. Si els seus fills morien sense descendència, els béns que els deixava serien del seu nebot i marmessor Oliver d'Oló o dels seus fills, excepte l'alou de Castellet, que seria de Santa Maria de l'Estany i del seu fill Berenguer. Van manar als marmessors que fessin tres parts amb els seus béns mobles: dues terceres parts pel testador supervivent i els seus fills i de la tecera part dos terços eren per a Santa Maria de l'Estany i un terç era a repartir entre Sant Fructuós de Genebreda i els seus clergues i Sant Pere i Santa Maria de la seu de Vic. Finalment Rotlan va deixar la seva esposa i els seus fills sota batllia i protecció dels seus senyors, del seu nebot Oliver i de Pere de Santa Eugènia.

NOTES
(1) 82.
(2) 156.
(3) 143.
(4) 108
(5) 181. Signen també el document els altres fills de Rotlan i Agnès: Pere, Arnau i Bernat.
(6) 236.
(7) 253.
(8) 290.

3.1.3. Els senyors del castell de Múnter.

Entre els benefactors de la canònica de Santa Maria de l'Estany figuren també Dispòsia i els seus fills Guadall Guadall i Berenguer Guadall els quals el 1084 van donar-li a

una peça de terra prop l'església, a la parròquia de Sant Feliu de Terrassola (1). Dispòsia va fer testament el 1096, on va donar a Santa Maria de l'Estany la tercera part del seu alou de Terrassola perquè la tingués amb el seu fill Guadall i quan aquest morís fos íntegrament de la canònica (2).

Aquest testament presenta Dispòsia com a vídua de Guadall , mare de Guadall, Berenguer, Guillem Bernat, Gilabert i Sicards, afincada en terres gironines, les nombroses possessions de la qual ultrapassaven aquest àmbit geogràfic. Va fer el testament a la seva casa prop el castell de Cornellà on jeia malalta i va ser jurat pels testimonis sobre l'altar de Santa Anastàsia de l'església de Santa Maria de la seu de Girona. Va escollir sepultura al monastir de Sant Esteve de Banyoles.

Els seus béns immobles es trobaven al Montseny, a Sant Pere d'Ullà, a Sant Gregori, a Pujals, a Surds, Terrassola, Clarà, Vilatorta, Planeses, Castanyadell, Tona i Múnter i en foren beneficiaris Sant Esteve de Banyoles, la seu i el bisbe de Girona, Sant Pere de Gallicant, Santa Maria de Pudolos, Sant Pere de Cornellà, Sant Miquel de Cruïlles, Sant Daniel, Sant Pere de Roda, Santa Maria de Vilabertran, Santa Eulàlia de Pujals, la seu i la canònica de Sant Pere de Vic, Santa Maria de Ripoll, Santa Maria de l'Estany i Sant Esteve de Múnter

Va deixar el castell de Múnter al seu fill Guadall, que era casat amb Guilia, i va disposar que si moria sense fills havia de ser del seu germà Gilabert, si vivia, o del germà que disposés dit Guadall.

(1) 63.
(2) 104.

3.1.4. Els senyors del castell de Centelles.

La relació de Santa Maria de l'Estany i la família Centelles és documentada el 1117 quan Gilabert de Centelles, també anomenat Gilabert Guadall, i el seu fill Bernat es van posar sota protecció de l'abat de Santa Maria de l'Estany juntament amb la seva família i amb la seva casa de Sant Martí de Centelles, on vivien, i les seves pertinències a canvi d'un cens. Del preàmbul del document es dedueix que amb aquesta acció es tancava una qüestió derivada d'una relació anterior entre la canònica i els Centelles que desconeixem (1). Aquí consta per primera vegada el cognom Centelles, usat els primers temps de forma esporàdica, i ens presenta els qui després seran senyors del castell de Centelles com a residents a la casa identificada com a la vila inferior de Centelles, l'actual mas Viladevall, anomenda així en contraposició a la vila superior de Centelles, que és a l'església parroquial de Sant Martí de Centelles, situades al peu del turó del castell.

Pladevall veu en aquest document la feblesa dels Centelles en els primers temps en haver-se de posar sota la protecció de la canònica, feblesa que continuaria el 1178 en haver de cercar la protecció dels hospitalers (2). Fins al segle XIII els Centelles no seran senyors

de la fortalesa que llavors es deixarà de conéixer com a castell de Sant Esteve per anomenar-se castell de Centelles.

Si bé el 1134 el mateix Gilabert de Centelles va donar a Santa Maria de l'Estany dos masos i una coromina a la parròquia de Taradell, al lloc anomenat Vall Tridegaria (3), la relació amb el monastir es va estrényer quan el 1143 Gilabert hi va escollir sepultura i li va donar el terç del delme que rebia a la parròquia de Santa Coloma de Vinyoles, actualment Santa Coloma de Centelles, i l'alou que tenia a Montoriol (4).

Aquest Gilabert va rebre de Ramon d'Olost pel seu testament de 1155 la castlania que tenia del castell d'Oló (5). També sabem que el 1142 va ser un dels àrbitres que negociaren la concòrdia entre Pere Guillem i el seu germà el sacerdot Berenguer i Santa Maria de l Éstany (6) i signà la donació que Ramon Guillem i Mlr Guillem d'Eures van fer a la canònica (7).

Bernat de Centelles, fill de dit Gilabert, va ser conseller del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV (8) i fou un dels que signaren el document de confirmació de la coneguda donació de la vila de Moià a Santa Maria de l'Estany (9).

Abans dels Centelles el castell de Sant Esteve era d'un feudatari superior, com ho sabem per mitjà del testament de Guillem Bonfill de 1145, que va manar ser enterrat a Santa Maria de l'Estany i li va deixar un mas a Cardedéu i un mul i el seu fill Berenguer amb la seva herència perquè hi fos clergue i canonge (10).

Aquest Guillem Bonfill era castlà del castell de Sant Esteve pel feudatari superior Pere Berenguer de Santa Eugènia, castlà del castell de Vic, qui actúa entre 1132 i 1156 (11). Es la mateixa persona que Guillem Bonfill de Centelles, documentat el 1150 (12) i un dels que signen la donació a Santa Maria de l'Estany de dos masos i una coromina a la parròquia de Taradell feta per Gilabert de Centelles el 1134.(13)

NOTES.

(1) 162. Cum promptum sit a ecclesiam Dei ob huiusmodi causam fuisse constitutam, ut que fiebant inlicita in eadem relaxarentur interveniente Sancti Spiritus gratia et sit scriptum servire Deo esse regnare.
(2) PLADEVALL, Antoni. Centelles, aproximació a la seva història pp 38-39.
(3) 212.
(4) 269.
(5) 325.
(6) 255.
(7) 163.
(8) PLADEVALL, A. Centelles, aproximació a la seva història p 45.
(9) 314.
(10) 283.
(11) PLADEVALL, A. Centelles, aproximació a la seva història p 38.
(12) PLADEVALL, A. Ibidem.
(13) 212.

3.1.5 Els Oló, castlans majors del castell d'Oló.

El castell d'Oló i l'antiga església parroquial de Santa Maria coronen un turó, a 546 metres d'altitud, a la vall de la riera d'Oló, a la comarca del Bages, i presideixen el poble que es va formar a redós dels seus murs i que modernament s'ha escampat seguint el camí d'accés al cim del turó i pels seus peus. De l'edifici del castell en queda part de la torre mestra i fragments dels murs que conformaven les estances properes a la torre, que avui formen part de cases modernes.

La situació del castell, enclotada respecte al seu extens terme -que comprenia els actuals termes municipals de Santa Maria d'Oló i de l'Estany-, impedia dominar-lo des de aquell lloc i per això tenia un castell satèl.lit, el castell d'Aguiló, del qual no queden restes, sols sabem la seva situació sobre la riera Gavarresa. La defensa del terme es devia completar amb una xarxa de guàrdies i torres que recorden els masos del terme anomenats Torre o Torroella.

El castell d'Oló és relacionat directament amb Santa Maria de l'Estany per haver-se instituït la canònica dins del seu terme, fet que farà que les relacions entre els castlans i la canònica no siguin sempre cordials per tenir interessos oposats. El segle XIV la canònica va obtenir les jurisdiccions alta i baixa sobre el castell i la seva documentació antiga, per això els documents que hi fan referència són abundants al diplomatari tot i no tenir la canònica cap dret ni jurisdicció sobre el castell en el període que abarca.

El nom Oló consta el 889, el terme és documentat el 927 i el castell el 931. El domini del castell era del comte de Barcelona que hi tenia primer com a vicaris comtals i després com a feudataris els membres d'una família que va prendre el cognom Oló. El primer membre d'aquesta família que consta com a vicari comtal del castell és Sesmon d'Oló el 986, fill de Guiniguís Mascaró, vescomte de Girona.

Ermengol d'Oló va morir per l'agost de 1031 a causa de les llançades que va rebre en un combat a camp clos contra els seus cosins Guitart i Geribert. Amb aquest combat havien de resoldre un plet que tenien (1), en un temps que la inoperància de la justícia pública va provocar el recurs al judici de Déu o ordalia i al duel judicial, pràctiques que els segles IX i X eren excepcionals i el segle XI van esdevenir corrents (2).

El 3 de gener del 1024 es va fer la publicació del seu testament, jurat sobre l'altar de Santa Maria, al castell d'Oló pels almoiners Ramon , el germà del testador Guillem de Mediona, Seniofred de Lluçà i Gontari. Ermengol havia fet el seu testament amb motiu de pelegrinar a Santa Maria del Puèc, al Llenguadoc, un santuari que sobretot a partir de la segona meitat del segle XI va esdevenir un centre de pelegrinatge de primer ordre (3). En transcorrer cert temps entre la seva darrera voluntat i la seva mort la seva esposa va quedar embarassada i en la publicació sagramental del testament es va donar participació al fill pòstum en la herència del seu pare.

Va fer deixa de l'alou de Bages a Sant Benet de Bages. A la seva esposa li va deixar l'alou que tenia al comtat de Barcelona, el que tenia al comtat d'Osona i el que tenia al Gironés sempre i quan es mantingués vídua i després d'ella serien del seu fill Guillem. Al seu fill Stanege li va deixar el castell d'Aguiló i l'alou de Batudes i després d'ell havia de ser dels seus germans; al seu fill Ot anomenat Ramon un alou al Gironès i al seu fill Folc l'alou de Corbera al Penedès i a Sant Boi i després d'ell als seus germans. Finalment a la seva filla Maianburgs li va deixar l'alou que tenia del Llobregat al Besós i després d'ella als seus germans. Va posar la seva esposa i fills sots la protecció de Sant Pere de Vic i del seu germà Guillem de Mediona.

El 1058 trobem el castell d'Oló en mans de Folc Ermengol, que en fa convinença amb Berenguer Llobet: el primer va cedir al castlà la cavalleria de Feu i la de Santa Maria, els masos Ametlla i Borrelles i l'hort que acostumava a tenir el castlà i li donà el terç dels placits, excepte els de la seva dominicatura, dels seus clergues o dels seus batlles, i l'herba i un feix de palla sobre tots els masos del terme; el castlà va adquirir el compromís prestar fidelitat i guardar el castell quan Folc Ermengol no hi fés estada i aprestar-li host, cavalcada, corts, plàcits i seguiments amb prestació de cavalls i muls (4). Va morir el 1078.

La vídua de Folc Ermengol, Arsenda, amb els seus fills va vendre o donar al bisbe de Vic un alou a Sant Feliu de Terrassola. En alienar aquest alou el 1083, el bisbe va esmentar que abans l'havia rebut de Berenguer Llobet i la seva esposa amb consentiment de Folc Ermengol i la seva esposa (5).

Els fills de Folc Ermengol i d'Arsenda, Pere Folc i Ramon Folc, actuaven sols el 1097 quan reberen en comanda de Bernat Guillem de Gurb el castell d'Oló (6). És la primera notícia del domini dels Gurb-Queralt sobre el castell d'Oló, que segons Benet seria el resultat d'un conveni amb el comte Ramon Berenguer II amb Bernat Guillem de Gurb, que s'ha d'emmarcar dins la política que segurament aquest va seguir per aillar el seu germà Berenguer Ramon - es va fer en una data compresa entre 1078 i 1082 -, que a més d'afectar el castell de Font-rubí, al Penedés, afectaria també els castells de Voltregà i d'Orís (Osona), de Solterra (La Selva), d'Avinyó i d'Oló (Bages) i els del Port i Castellnou a Barcelona, pels quals el fill de Bernat Guillem, Berenguer Bernat, va jurar fidelitat al comte Ramon Berenguer III el 1121.(7).

Bernat Guillem de Gurb va comanar als germans Pere Folc i Ramon Folc el castell d'Oló i els va donar el feu que pertanyia al castell i la tercera part dels plàcits i també els va confirmar els alous que tenia el seu pare i estada al castell tres mesos l'any. Pel castell, el feu i les cavalleries que rep, Pere es declarava soliu de Bernat Guillem de Gurb amb obligació d'acudir a les hosts on participessin dit senyor o el seu fill juntament amb els cavallers o altres feudataris que tinguessin el castell o els seus feus. Ramon s'obligava a servir a Bernat Guillem en les corts i els plàcits i a ajudar-lo a mantenir, defensar o guerrejar pel que tenia o podria tenir en l'esdevenidor. Amb el castell Bernat Guillem de Gurb comanà

a ambdós germans Bernat Guillem d'Olost i el seu fill Guillem Bernat, que eren castlans menors. També s'esmenta Arbert de Latto com a persona que amb el seu jurament pot acreditar la possessió d'alous a Oló per part del pare de Pere i Guillem. Arbert era un altre castlà menor.

Pere Folc consta casat amb Adalgardis el 1106 quan fa convinença amb Ramon Bernat sobre el castell d'Oló (8). Del seu germà Ramon Folc, amb el qual compartia la castlania superior el 1097, no en sabem res més. L'esmentada convinença és presentada per Freedman com a mostra dels intents de racionalitzar el sistema de divisió del domini dels castells en diferents nivells d'autoritat, l'evolució del qual havia portat a una complexitat tal que el poder dels nivells superiors havia disminuit en benefici dels inferiors (9). Pere Folc i la seva esposa comanaren a Ramon Bernat, el qual els havia de prestar fidelitat, el castell d'Oló i li van donar els feus que tenien els castlans pel pare de Pere i per altres nobles, excepte la dominicatura que Pere havia recuperat dels castlans. Ramon Bernat declarava fidelitat a Pere Folc i Adalgardis i prometia prestar hosts, cavalcades, corts, plàcits i seguiments, amb els altres castlans d'Oló, també rebia l'encàrrec de fer prestar als castlans i altres cavallers els serveis que els devien. Ramon Bernat es va comprometre a ajudar els seus senyors i guerrejar i pledejar contra qui anés contra els seus honors, i a donar als seus senyors potestat del castell quan li requerissin i a fer que els altres castlans els prestessin homenatge. I els castlans conveniren donar potestat del castell a Pere Folc i la seva esposa si ho demanaven en absència de Ramon Bernat. I Pere Folc tindria 3 mesos d'estada al castell . Si Ramon Bernat o els altres castlans incomplien el pacte el fet s'havia de sotmetre a l'arbitratge de prohoms abans de 50 dies de la demanda.

Aquest Ramon Bernat era Ramon Bernat d'Olost el qual el 1118 va comanar a Berenguer Guilabert de Sentfores el castell d'Oló i li va donar el feu que tenia el castlà Arbert, la meitat del loguet que acostumava a tenir en domini, la tercera part dels civadars que tenia dit Arbert i dos mesos d'estada al castell. Berenguer Guilabert prometé prestar-li homenatge i ajudar-lo i prestar-li hosts i cavalcades, plàcits i corts i donar-li potestat del castell quan li ho manés. Si Berenguer Guilabert era absent de la pàtria li donaria potestat dit Arbert (10).

El 1112 Pere Folc va donar a la seva esposa Adalgardis el castell d'Aguiló amb les seves pertinences i termes, amb els castlans i pagesos i censos, forces i acaptes que pertanyien a dit castell. Tal donació tindria efecte a la mort de Pere Folc, i morta Adalgardis el castell passaria al fill que ella designés (11).

Adalgardis va morir abans de 1128 quan Pere Folc i el seu fill Arnau donaren per esponsalici a l'esposa d'aquest, Beatriu, el castell d'Aguiló amb els seus termes, pertinences i amb les dominicatures que hi tenien i cinc masos que pertanyien a l'alou que tenien a Oló. Dits béns serien dels fills que tindran i si Arnau moria abans que la seva esposa ella els

tindria en vida i després serian de qui designés Pere Folc. Pere Folc i els seus fills es van reservar la facultat d'entrar i sortir del castell per guerrejar contra qui anés contra ells (12).

El 14 d'agost de 1143 Pere Folc d'Oló va donar els seus honors al seu fill gran Arnau, excepte el que havia donat als seus fills Ermengol, canonge de Barcelona, i Berenguer, amb el pacte que els tindrien conjuntament i morts Pere Folc i Arnau serien de qui aquest hagués designat al seu testament (13). Aquesta donació la va fer Pere Folc al seu fill perquè aquest pogués fer testament, ja que es trobava greument malalt i així consta al testament que va fer immediatament (14).

Pere Folc va fer testament el 1145 on va nomenar marmessors els seus fills Arnau i Berenguer i el prior de l'Estany. Va escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany i li va deixar un alou al Vallès, a Parets Delgades i una mula i va deixar els seus béns als seus tres fills: Ermengol, Berenguer i Arnau (15). El primer, que era canonge de Barcelona, va rebre l'alou que tenia al Penedès; el segon va rebre el castell de Corbera amb els seus feus i els feus que el seu pare tenia per Guillem de Castellvell i per Gerald Alemany (16). El tercer, que s'havia guarit de la greu malaltia que el va induir a fer testament per l'agost de 1143, va rebre els castells d'Oló i Aguiló, l'alou d'Òdena i les cases que el seu pare tenia a Vic. Va ser benefactor del monestir però alhora li va causar maldecaps mentre va viure degut a l'augment de drets del monestir sobre béns situats al terme del castell d'Oló, del qual era castlà. Va pledejar sense éxit sobre el dret del prior de Santa Maria de l'Estany de fer servir la parròquia de Sant Feliu de Terrassola per clergues regulars i per altres qüestions i va arribar a concòrdia amb el monestir sobre aquest afer el 1155 (17). Cinc anys abans havia permutat amb Santa Maria de l'Estany l'alou que el seu pare havia deixat a la canònica al Vallès pel mas Illa, a Oló, excepte el que hi tenia el castlà Oliver a qui van autoritzar a donar-ho a la canònica si volia (18).

Arnau d'Oló es va casar amb Beatriu el 1128, llurs fills consten als testaments d'Arnau: Arnau, Saurina, Guilia, Pere, Guillem, Berenguer, Azaledis, Estefania i Berenguera. Els cinc primers són esmentats al primer testament, fet el 1143. Llavors eren menors d'edat i el seu pare els va deixar en batllia del seu senyor Berenguer de Queralt i sots protecció del seu germà Berenguer d'Oló i del senescal Guillem Ramon, i en darrera instància del seu pare Pere Folc el qual substituïa en cas de mort pel seu germà Berenguer en cas que els seus fills no fossin encara cavallers. Altres tres consten al testament de 1155 i Berenguera el 1163.

Arnau el 1143 ja havia estat lliurat com a oblat a la canònica de Santa Maria de l'Estany amb el mas Torrents, del terme d'Oló. El 1155 sols és esmentat al segon testament del seu pare i la seva oblació i dotació es va tornar a documentar el mateix any amb motiu de la concòrdia a què van arribar els seus pares i la canònica sobre l'església de Sant Feliu de Terrassola i altres béns (19).

Saurina rebia el 1143 l'alou d'Òdena i el 1155 els masos de Solerat i de Lobet Ledos. El 1163 devia ser casada i dotada o potser havia mort, ja que no consta esmentada al darrer testament del seu pare. Guilia va rebre el 1143 la mula que el seu pare tenia per l'Estany i el que el seu germà Pere afegís quan ella es casés. Als altres testaments no és esmentada.

Al primer testament Pere va rebre el castell d'Oló, excepte el que havia donat a l'Estany juntament amb el seu fill Arnau. El 1155 rebia els castells d'Oló, Aguiló i Torroella, l'alou del Vallès i l'honor de LLeida. El 1163 no consta la deixa de l'honor de LLeida i sí la de l'alou d'Òdena.

Guillem el 1143 va rebre el castell d'Aguiló, que tindria en feu del seu germà Pere. El 1155 va rebre els masos Guadel, Rocafort, Torre, Pla i Comella i les cases que foren de Berenguer Llobet i el molí de Boixeda, a Oristà, i els civadars que tenia Arbert d'Oló en feu del seu germà Pere.Berenguer va rebre el 1155 l'alou d'Òdena i el mas Vilagud.

Quant a les altres filles comprovem que sobre Azalet el seu pare disposava que fós col.locada en matrimoni pel seu germà que tingues del castell d'Oló i que a Estefania li va deixar 10 morabatins. Berenguera consta al darrer testament del seu pare i va rebre el mas de Guillem Bernat de Canemasses.

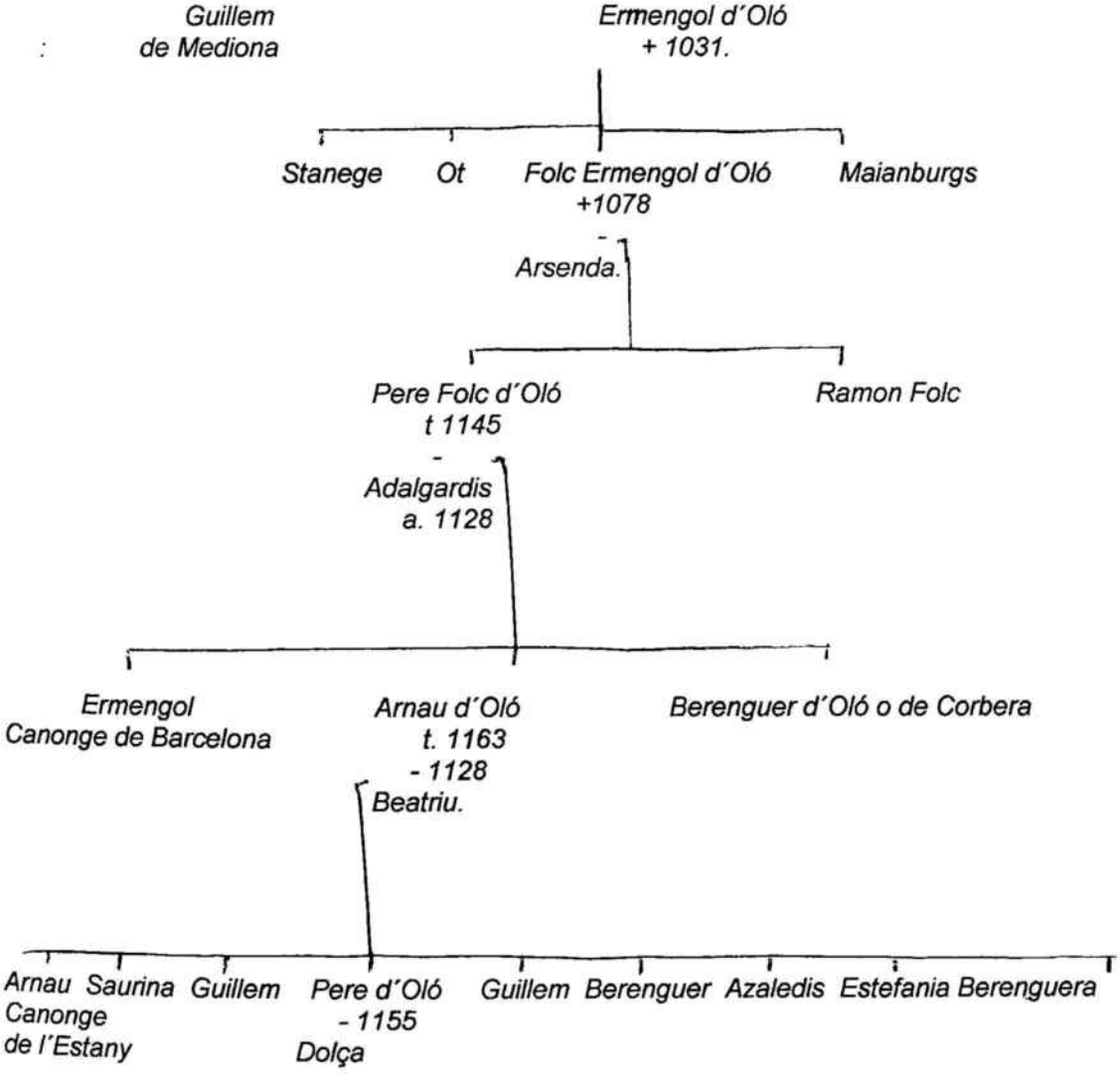
Entre el testament de 1155 i el darrer, de 1163, Arnau d'Oló, afectat de malaltia, en va redactar un altre el contingut del qual va ser modificat sis mesos abans d'atorgar el darrer testament. El testador justifica la modificació d'aquest testament perdut per la intervenció dels seus homes i amics després de superada la malaltia, que va fer-li veure que el seu contingut perjudicava el seu fill Pere. La modificació va consistir en revocar la deixa als seus fills Berenguer i Guillem dels masos Joncar i Vilagut i de les seves pertinences per confirmar a dits fills els masos Joncar i Vilagut i donar-los la meitat dels altres masos. L'altra meitat seria pel seu fill Pere (20).

Al testament de 1163 Arnau d'Oló a més de deixar als seus fills Guillem i Berenguer la meitat d'una penyora de morabatins els va donar facultat de fer estada a l'honor que els va deixar, i deixa ambdós en batllia del seu germà Pere, el qual va rebre també de llegat la lòrica i l'espasa del seu pare.

Als tres testaments Arnau va nomenar marmessors la seva esposa Beatriu i Arnau de Gurb. Els altres marmessors varien degut al lapse que hi ha entre els tres documents: el 1143 ho són també el seu pare Pere Folc i el prior i el cambrer de l'Estany, el 1155 ho són també els seus germans Berenguer i Ermengol i el prior de l'Estany i el 1163 ho són també el seu fill Guillem i Oliver d'Oló. En tots tres escolleix sepultura a Santa Maria de l'Estany, condicionada en el segon, fet amb motiu de pelegrinar al Sant Sepulcre de Jerusalem, a que l'òbit es produís al país, i li fa deixes diferents en cada cas. A més fa deixes a Santa Maria d'Oló, Sant Joan d'Oló i a la seu de Vic en tots tres i a les ordres del Sant Sepulcre, del Temple i de l'Hospital. En tots tres deixa l'usdefruit dels seus béns a la seva esposa.

Pere d'Oló es va casar amb Dolça cap a 1155 quan li va donar per esponsalici el castell d'Aguiló i 40 masos dels termes d'Oló i Aguiló. En cas de morir sense fills per recuperar-lo se li haurien de pagar tres mil sous amb cavallls i muls i Dolça va convenir amb el seu marit que mentre hi hagués guerra ella li donaria potestat del castell d'Aguiló (21)

Berenguer d'Oló és un dels prohoms amb el consell dels quals els monestirs de Solsona i de Sant Pere de la Portella, amb la deixa que els va fer Arbert de Llissà, havien de comprar honors per a l'església de Grananella i la de Sant Salvador de Rocafort el 1150 (22).

NOTES:

(1). 15.
(2). BONASSIE, P. Catalunya mil anys enrera.... pp. 29-30.
(3). BONASSIE, P. Catalunya mil anys enrera... p. 365.
(4). 34.
(5). 61.
(6). 106.
(7). BENET i CLARÀ, A. La Família Gurb-Queralt (956-1276). p. 137.
(8). 124.
(9). FREEDMAN, Paul H. Tradició i regeneració a la Catalunya medieval. pp.171-173.
(10). 166.
(11). 148.
(12). 182. Adalgardis tenia béns a Òdena, segons es veu al testament del seu fill Arnau d'Oló de 1155 on va fer deixa de béns en aquell lloc que li havien pervingut de la seva mare. 322.
(13). 270.
(14). 271.
(15). 285. Abans de fer testament el 1144 va signar la donació de la castlania d'Oló feta per Laureta al seu cosí Oliver. 277.
(16). Berenguer va signar com a "Berengarius de Olo atque Curbaria" el 1162. A.C.B. 1-5-497.
(17). 293 i 326. Després d'aquesta concòrdia devia tenir noves qüestions amb Santa Maria de l'Estany que es devien solventar al seu darrer testament de 1163 amb la deixa a la canònica d'un honor a Aguiló pel qual tenien qüestió. A.C.B. 1-5-504 i 1-5-481.
(19). 308..
(20). 326.
(21). A.C.B. 1-5-71 i 1-5-485.
(22). 323.
(23). 304.

3.1.6. Els Oló, castlans menors del castell d'Oló.

A la donació del castell d'Aguiló feta per Pere Folc com a esponsalici a la seva esposa Adalgardis el 1112 signa Arbert, membre d'una família de castlans del castell d'Oló que utilitza també el cognom Oló i és feudatari del castlà superior (1).

Consta com a castlà el 1118 en ser esmentat el feu que tenia com a tal en la convinença feta entre Ramon Bernat d'Olost i Berenguer Gilabert de Sentfores sobre el castell d'Oló i el signa com a Arbert d'Oló (2) i també com a tal l'esponsalici fet per Arnau d'Oló a la seva esposa Beatriu del castell d'Aguiló i de 5 masos del terme d'Oló (3).
En 1132 com a "speculator" i castlà del castell d'Oló va renunciar en favor de l'Estany a la tasca que rebia sobre la terra anomenada Illes, del terme d'Oló, la qual li usurpava i li dóna herbatge i dret de pastura i de llenya i altres drets sobre el seu honor d'Oló. També donava a la canònica el seu cos per enterrar-lo i els seus béns després de la seva mort i es declarava el seu protector (4). El conflicte per aquesta tasca no es va solucionar definitivament amb aquest document ja que el successor d'Arbert el 1157 renúncia a aquesta mateixa tasca que usurpava al monestir i li concedeix novament l'herbatge i drets de pastura i llenya sobre aquestes terres anomenades Illes (5).

La qüestió venia de molt temps endarrera, exactament de la donació que va de fer a la canònica el prevere de Sant Feliu de Terrassola, Gondelgaud, el 1088 de l'alou que tenia a Sant Feliu de Terrassola (6) i en ella tenien també part els castlans majors fins que Arnau d'Oló va fer permuta amb l'Estany d'aquest alou d'Illes per un alou al Vallès el 1150 (7).

Arbert d'Oló va fer testament que es va publicar el 2 d'abril de 1144 (8). Va nomenar marmessors el prior de l'Estany, Arnau d'Oló, Mir Guilllem, Ramon Udalger i Ramon Bernat d'Olost. Va deixar a Santa Maria de l'Estany un mas a Artès. Arbert es preucupà de dues filles legítimes: Ermessenda i Laureta i una filla que havia tingut amb la filla de Ramon Bernat de Gurb Guillema. Aquestes noies eren joves ja que no n'hi havia cap de casada i les va deixar a elles, a la seva mare i a Guillema en batllia de Berenguer Gilabert, Bernat de Sentfores, Arnau d'Oló, Ramon Bernat i Bernat de Gurb.

A Ermesenda li va deixar el feu que tenia per Pere Folc d'Oló i el seu fill Arnau i va disposar que aquest la casés amb el vist i plau del prior de l'Estany. A la segona, Laureta, li va deixar el castell d'Oló amb el seu feu, excepte el que havia deixat a la seva germana. Va posar com a condició que la que tingués el castell d'Oló havia de donar 600 sous a l'esmentada Guillema i que quan la filla que havia tingut amb ella arribés a edat de maridar l'havia de col.locar en matrimoni amb el vist i plau dels senyors d'Oló i Olost.

En conéixer les disposicions del seu pare Laureta, veient que les condicions imposades pel seu pare li impedien trobar un noble que la prengués en matrimoni, va donar el castell d'Oló al seu cosí Oliver i es va reservar el camp d'Oló i el mas Ametlla (9). Segons les disposicions del testament d'Arbert, Oliver era qui havia de sustituir Laureta en la castlania d'Oló si aquesta moria sense fills.

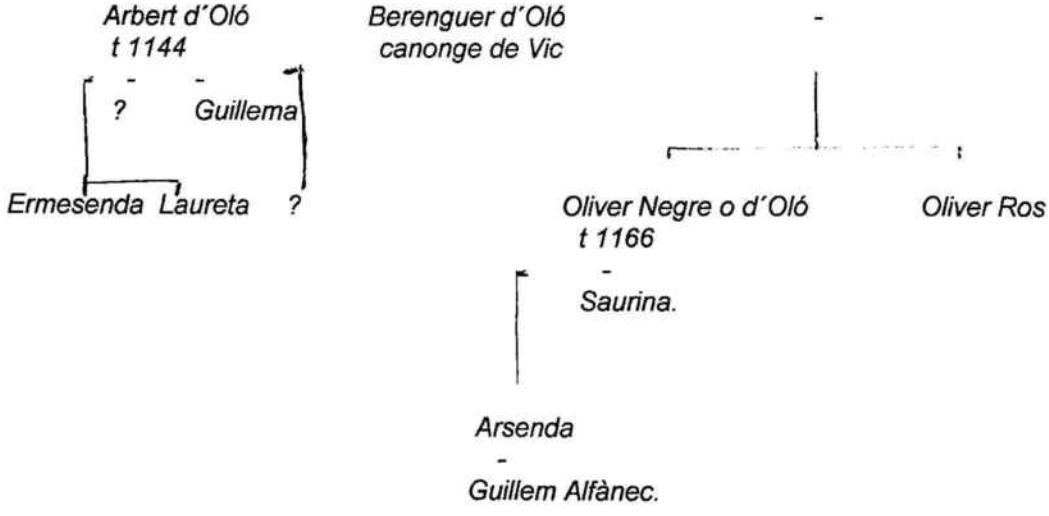
Oliver abans d'esdevenir castlà d'Oló rebia l'apel.latiu Negre per distingir-lo d'un seu germà que es deia també Oliver, el qual rebia l'apel.latiu de Ros, ambdós eren fills d'una germana d'Arbert d'Oló i nebots del castlà de Castellterçol Rotlan (10). Després consta també com a Oliver d'Oló. Consta com a fiador de Bernat de Castellcir el 1135 (11) i Guillem Tedmar, senyor de Castellterçol, el 1134 li va fer deixa al seu testament li va deixar el seu (12).

Oliver va signar al testament de Pere Folc d'Oló (13), va ser marmessor de Rotlan i Agnès, castlans de Castellterçol (14), va signar com a testimoni la permuta que van fer el 1150 Arnau d'Oló i el prior de l'Estany (15), i ala donació d'esponsalici feta per Pere d'Oló a la seva esposa Dolça (16.) Va ser un dels bons homes que van fer la concòrdia entre els fills de Guillem Tedmar de Castellterçol i el prior de l'Estany el 1149 (17) i entre Arnau d'Oló i el prior de l'Estany de 1155 (18).

Oliver d'Oló es va casar amb Saurina i tingueren una filla, Arsenda, que es va casar amb Guillem Alfànec i va succeir-lo en la castlania d'Oló i en altres feus que tenia a Taradell i Riudeperes, com consta al testament que va fer el 1166 o 1167 (19).

Germà d'Arbert era Bernat Berenguer d'Oló, canonge de la seu de Vic, qui fa testament el 1139 on va deixar a Santa Maria de l'Estany l'heretat que tenia a Artès (20). Bernat Berenguer diu que és fill de Pere Arnau i d'Ermessenda i va fer deixes a la seva germana de Vilar Asner i a una altra germana. El feu de Cerdans, que tenia per Arnau Pere de Gurb, el va deixar al seu germà Arbert i a llur nebot Oliver Negre, anomenat després Oliver d'Oló.

Altre germà d'Arbert i Bernat Berenguer d'Oló era Ramon Berenguer d'Oló el qual juntament amb la seva mare Ermessenda i altres homes bons lloaren la definició feta per Uzalguer i els seus fills a favor de Santa Maria de l'Estany de part de l'alou de Torroella el 1108 (21).

NOTES:

(1). 148.
(2). 166.
(3). 182.
(4). 196.
(5). ACA. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer IV, núm. 310.
(6). 71.
(7). 308.
(8). 279. L'any anterior va signar la donació de béns que Pere Folc d'Oló va fer al seu fill Arnau i al testament d'aquest. 270 i 271.
(9). 277.
(10). 236. Oliver Ros signa també en aquest document.
(11). 217.
(12). 210.

(13). 285.
(14). 239 i 290.
(15). 308.
(16). 323.
(17). 302.
(18). 326.
(19). ACV, Calaix 6, núm. 380.
(20). 234.
(21). 132.

3.1.7. Els castlans d'Aguiló.

En parlar del castell d'Oló hem vist que tenia un castell satèl.lit: el castell d'Aguiló, l'existència del qual era necessaria per la defensa i domini del seu extens terme i era ubicat en un lloc indeterminat, sobre la riera Gavarresa. D'aquest castell en van disposar els castlans majors d'Oló per lliurar-lo com a esponsalici a les seves esposes amb la condició que els en donessin potestat en temps de guerra i el tenien encomanat a uns castlans.

El 1143 Bernat d'Aguiló, castlà del castell d'Aguiló, i la seva mare Adalaidi i el seu germà Pere donen a Santa Maria de l'Estany tasca sobre el molí que tenen a la Gavarresa, sota el castell i escolleixen sepultura al cementiri de dita església (1).

El mateix any Bernat signa a la donació de béns que Pere Folc d'Oló fa al seu fill Arnau (2) i el 1145 al testament de Pere Folc (3).

Abans, el 1139, Berenguer Guadall d'Aguiló havia donat a Santa Maria de l'Estany la seva part de l'alberga que tenia amb Bernat d'Aguiló, i la part que tenia a Torroella, a Sant Pere d'Orriols, essent testimonis Bernat i Pere d'Aguiló (4).

NOTES:
(1). 267.
(2). 270.
(3). 285.
(4). 240.

3.1.8. Els Sentfores.

El castell de Sentfores, construït en un tossal de la banda de ponent de la Plana de Vic, era un castell episcopal. El 1089 Gilabert Mir de Sentfores n'era castlà pel bisbe de Vic (1). Germà seu era Guillem Mir de Sentfores, qui el 1094 i 1095 va ser marmessor del testament del canonge de Vic Artall Jocbert (2).

Fill de Gilabert MIr de Sentfores va ser Berenguer Gilabert de Sentfores, que a més de ser castlà del castell de Sentfores era un dels feudataris del castell d'Oló per convinença feta amb el castlà Ramon Bernat d'Olost el 1118, qui va posar-lo per sobre del castlà Arbert i va donar-li dos mesos d'estada al castell a canvi de ser-li fidel i ajudar-lo amb al prestació d'host, cavalcades, corts i plàcits i de donar-li potestat del castell quan li ho demanés (3).

Per això és un dels que signen a la donació d'esponsalici que Pere Folc d'Oló va fer a la seva esposa Beatriu el 1128 (4).

La seva relació amb Santa Maria de l'Estany va ser tempestuosa ja que va retenir el que els seus pares havien donat a aquesta església i el que havien deixat els germans Ricard Arnau i Guillem Arnau i també va tenir amb ella altercats per altres alous i batllies durant molt de temps. El prior de l'Estany va acudir al bisbe de Vic per posar final als perjudicis derivats de l'actuació de Berenguer Gilabert, però aquest no va fer cas de les seves disposicions i va haver de recórrer al comte de Barcelona, el qual va disposar que arribéssin a concòrdia arbitrada per persones designades per ambdues parts. Tal concòrdia es va fer el 1143 amb definició de Berenguer Gilabert en favor de l'Estany de tres heretats de "ipsa Turre" i de la batllia del mas Torrent i amb lliurament dels esmentats béns que retenia (5).

Arbert d'Oló, castlà d'Oló, al seu testament deixa la seva mare, les seves filles i Guillema sota tutela, defensa i batllia de Berenguer Gilabert i de Bernat de Sentfores i d'altres (6) i el mateix 1144 Berenguer Gilabert va signar amb el seu fill Bernat la donació que Laureta fa al seu cosí Oliver de la castlania d'Oló (7). Devia morir abans de 1151, ja que a la dotalia de l'església de Sant Martí de Sentfores sols van signar el seu fill Bernat i altres membres de la família (8).

Germà de Berenguer Gilabert de Sentfores era Pere Sarraí el qual el 1118 és un dels testimonis de la convinença que va fer a Bernat Ramon d'Olost sobre el castell d'Oló.

A l'esmentada concòrdia Berenguer Gilabert reconeix un tracte entre el seu germà i Santa Maria de l'Estany del qual havien fet document. El 1138 Pere Sarraí tenia el mas Serra, del terme del castell de Muntanyola, qui hava estat de Ricard Arnau, pel qual havia de pagar cens a l'Estany (9).

Berenguer Gilabert de Sentfores era casat amb Pagesa i eren fills seus Bernat, Guillem, Ramon, Berenguer i Gilabert els quals van signar la concòrdia de 1143 (10). Bernat, Ramon i Guillem signen a la dotalia de Sant Martí de Sentfores de 1151. Juntament amb el seu pare Berenguer Gilabert., Bernat de Sentfores consta al testament d'Arnau d'Oló i signa a la donació de la castlania d'Oló de 1144, com ja hem vist (11).

NOTES

(1). FREEDMAN, P. Tradició i regeneració a la Catalunya medieval p. 153.
(2). 96 i 98.
(3). 166.
(4). 182.
(5). 268.
(6). 279.
(7). 277.
(8). ORDEIG, Ramon.
(9). 237.
(10). Bernat, Ramon i Guillem signen també a la dotalia de Sant Martí de Sentfores de 1151.
(11). Bernat de Sentfores va rebre en feu el castell vescomtal de Vic de Pere de Santa Eugènia.FREEDMAN, P. Tradició i regeneració a la Catalunya medieval. p. 91.

3.1.9. Els castlans menors de Sentfores.

El 1139 es va fer la publicació sagramental del testament de Bernat Udalard de Sentfores el qual va deixar a Santa Maria de l'Estany el mas Uruca, pel qual es querellava amb el prior de dita canònica i un mul de 20 morabatins de preu. En van ser testimonis els seus germans Pere Udalard i Bernat i l'esposa d'aquest Turcàcia, entre altres.

Al seu fill Ferrer li va deixar el castell de Sentfores, l'honor que tenia per Berenguer de Queralt i el feu que tenia per Guillem Ramon de Vilagelans, i va disposar que ajudés els seus germans amb el castell de Sentfores. Al seu fill Pere li llegà el castell de Castellcir tal com el tenia per convinença feta entre ell i el seu cunyat Bernat i una cavallleria de terra que hi tenia per Pere de Santa Eugènia, perquè ho tingués pel seu germà Ferrer. Al seu tercer fill, Ot, va deixar-li el mas Puig i els camps del Prat i de Casanova.

A la seva esposa li va reconeixer el seu esponsalici i Castellcir, és a dir els seus béns excepte el que deixava a Ot, mentre es mantingués vídua . Finalment va deixar la seva esposa i fills en batllia dels seus germans Pere Udalard i Bernat i en guarda i defensa de Pere Berenguer i de Berenguer de Queralt (1).

Al testament de Bertran de Vilagranada consta que deixa al Temple una lòrica que tenia Bernat de Sentfores, el 1132 (2).

Per convinença feta el 1139 Pere Berenguer de Santa Eugènia i el seu fill Pere van comanar a Ferrer el castell de Castellcir i li van donar una cavalleria de terra de dit castell, traduïda en drets sobre els masos del terme, i estada al castell el mes de gener. Ferrer va convenir ser-los fidel amb el que rebia i amb el castell de Sentfores. Un dels qui signen com a testimonis és el seu germà Pere (3).

El castell de Sentfores va passar a Pere de Sentfores el 1157en ser-li lliurat pel seu germà Ferrer, el qual era membre de l'ordre del Temple (4).

El 1138 consta Arbert de Sentfores que intervé en la delimitació de 5 peces de terra que havien estat donades per Pere Pagés a Santa Maria de l'Estany a Gurb (5). La manca de més dades impedeix poder situar-lo en el seu context familiar.

NOTES

(1). 217.
(2). 195.
(3). 232.
(4). Els Castells Catalans vol. IV p. 1006.
(5). 230.

3.1.9. Els Olost.

El castell d'Olost es troba a Osona, al Lluçanès, prop la població d'Olost de Lluçanès. Els seus orígens s'han de buscar en la descomposició del terme primitiu del castell

d'Oristà el segle XII. Inicialment Olost consta sols com a territori i el cognom Olost apareix documentat el 1059 amb Ramon Guifred d'Olost, el qual es marmessor del comte de Barcelona Ramon Berenguer el Vell el 1076 per bé que es desconeix la seva relació amb Olost o el su castell (1).

Bernat Guillem d'Olost és un dels testimonis que signaren la donació del Castell Terçol a Santa Maria de l'Estany feta per Tedmar Mir el 1094 (2). El 1097, a la convinença entre Bernat Guillem de Gurb i els germans Pere Folc i Ramon Folc sobre el castell d'Oló, trobem que els comanava Bernat Guillem d'Olost i el seu fill Guillem Bernat (3). Berenguer Arnau, al seu testament, deixa la seva esposa i fills en batllia del senyor (domnus) Bernat d'Olost (4). Bernat Guillem d'Olost fa testament el 1117 del qual ens ha arribat còpia abreujada on sols consta l'elecció de sepultura i la deixa de dos masos i una vinya a Santa Maria de l'Estany (5). Una nota del "LLevador de les rendes de la rectoria d'Olost", d'època tardana, conservat a l'Arxiu parroquial d'Olost el presenta com a senyor del castell d'Olost i gran benefactor de l'església de Santa Maria d'Olost amb motiu de la seva consagració (6).

El 1106 Pere Folc d'Oló feren convinença amb Ramon Bernat sobre el castell d'Oló per la qual li comanaren el castell a canvi de la seva fidelitat i ajuda en la guerra. Per sota de Ramon Bernat hi havia altres feudataris o castlans amb els quals Pere Folc tenia disputes per la dominicatura senyorial. Era tasca de Ramon Bernat encarregar-se d'aquests castlans i de llurs feus i compel.lir-los a prestar homenatge a Pere Folc i Adalgardis, essent un supervisor dels castlans (7). Ramon Bernat va signar a la donació d'esponsalici que fa Pere Folc a la seva esposa Adalgardis el 1112 de la qual fou objecte el castell d'Aguiló (8).

Ramon Bernat consta amb el cognom d'Olost el 1118 quan en exercici de les seves funcions comana a Berenguer Gilabert el castell d'Oló, tot i que signa sols amb els noms (9). Amb noms i cognom signà la donació del castell d'Aguiló i altres béns com a esponsalici de Beatriu, esposa d'Arnau d'Oló (10). El 1144 va ser marmessor d'Arbert d'Oló i amb altres senyors rebé en tutela, defensa i batllia la seva mare, les seves filles i Guillema (11) i signà a la donació que Laureta fa de la castlania d'Oló al seu cosí Oliver (12). El 1133 Bermon Mir al seu testament disposà del feu que té per Ramon Bernat d'Olost (13). El 1139 va ser testimoni de la donació que fa Arnau Pere al seu nebot Pere Udalguer i a l'esposa d'aquest d'un alou al terme del castell d'Avinyó (14).

El 1155 un Ramon Bernat d'Olost va ser testimoni de dues donacions que Arnau Pere d'Avinyó feu a Santa Maria de l'Estany (15).

Successor de Ramon Bernat d'Olost fou Ramon d'Olost el qual va fer testament el 1155 on deixà a Santa Maria de l'Estany el seu cos per enterrar-lo i béns a Torelló, Falgars i Avinyó, essent un dels seus marmessors el prior de l'Estany. Havia succeït Ramon Bernat en la castlania d'Oló i ara deixava els feus i els cavallers que hi tenia a Gilabert de Centelles. També era castlà dels castells d'Olost i d'Avinyó, que deixà a Guillem de Guàrdia (16).

Al seu testament de 1132 Bertran de Vilagranada prega a Ramon d'Olost que sigui valedor i ajudi a Arnau de Tornamira (17).

En aquest testament empenyorà el delme d'Olost als germans Rotlan i Berenguer d'Olost per els deutes que tenia amb ells, però no sabem quina relació hi havia entre ells tot i que signen el document. Rotlan d'Olost és esmentat al testament de Bertran de Vilagranada de 1132 i també Bertran d'Olost (18).

Als documents que formen el diplomatari consta també Pere Bernat d'Oló, persona relacionada amb la seu de Vic. És marmessor de Ramon Berenguer de Curso juntament amb el bisbe i el sagristà de Vic el 1127 i de Berenguer, canonge de Vic, el 1145. (19).

NOTES.
(1). Els castells catalans vol. Iv pp. 880-881.
(2). 84.
(3). 106.
(4). 151.
(5). 164.
(6). Els castells catalans vol. IV pp. 881 i 884.
(7). 124 i FREEDMAN, P. Tradició i regeneració a la Catalunya medieval, pp. 171-173.
(8). 148.
(9). 166.
(10). 182.
(11). 279.
(12). 277.
(13). 203.
(14). 233.
(15). 327 i 328.
(16). 325.
(17). 195.
(18). 195. Rotlan és un dels que signen al document.
(19). 179 i 249. El 1141 Pere Bernat d'Oló és esmentat al testament de Guillmem Bonfill. 284.

3.1.10. Els Gurb.

La relació dels castlans de Gurb amb Santa Maria de l'Estany ja existia el 1086 quan Bernat Bernat de Gurb va empenyorar a Folc Amalric i a la seva esposa l'alou de Sant Jaume d'Olzinelles, excepte el que havia donat a Santa Maria de l'Estany (1).

El canonge Bernat Berenguer d'Oló al seu testament disposa el 1139 que unes cases que té a Vic siguin pel fill d'Arnau de Gurb que sigui clergue i li condona un deute de 8 sous (2).

Arnau Pere de Gurb consta com a un dels senyors de Ramon Folc qui tenia el castell de la Cirera i rep en batllia la seva esposa i els seus fills al seu testament el 1126 (3), el 1128 signa com a testimoni de la donació del castell d'Aguiló com a esponsalici de Beatriu feta pel seu marit Arnau d'Oló i el seu sogre Pere Folc (4), el 1132 és esmentat al testament de Gerald Ponç, que tenia béns a Gurb (5)

Al capbreu del que el monestir de Santa Maria de l'Estany rep als termes de Riudeperes i de Vic de 1138-1139 consta que va donar un mas a Riudeperes i un honor a Santa Eulàlia de Riuprimer (6). El canonge de Vic Bernat Berenguer d'Oló tenia un feu per Arnau Pere de Gurb i al seu testament li condona el deute d'una migera de forment (7).

Era fill de Beatriu, que el 1143 al seu testament es diu "domina" de Badalona, la qual el va nomenar marmessor juntament amb els seus germans Pere de Sentmenat i Guillem de Sentmenat. Esmenta també altres fills: Arnau de Sentmenat i Berenguer i Ramon i una filla casada amb Ramon Arnau de Viladecavalls i una neta casada amb Bertran de Merola, filla d'Arnau Pere de Gurb (8). Arnau de Sentmenat s'havia lliurat a Santa Maria de l'Estany i havia donat a aquesta església un mas a Pomar i Llosa, a la parròquia de Badalona, el 1137 i signen el document la seva mare i els seus germans Guillem i Berenguer (9).

Ricard Arnau de Gurb consta el 1138-1139 com antic possessor del mas Serra a Muntanyola (10).

NOTES:

(1). 69
(2). 234.
(3). 175.
(4). 182.
(5). 193.
(6). 227.
(7). 234.
(8). 275.
(9) 226.
(10) 227.

3.1.11. Els Gurb - Queralt.

La família dels senyors del castell de Gurb està vinculada amb Santa Maria de l'Estany en els orígens de la canònica com ja hem vist, tot i que la seva relació posterior amb la canònica es més aviat escadussera. La família Gurb- Queralt i els seus membres són ben coneguts gràcies als estudis d'Albert Benet (1). Els descendents d'Ansulf, que era un fidel del comte Borrell i tenia el càrrec de vicari comtal que exercia al menys als castells de Gurb i de Sant Llorenç- Meda, a la Plana de Vic, van ampliar els seus dominis amb els castells de Sallent, Oló i Avinyó, al Bages, i el castell de Queralt i altres a l'Anoia i a la Conca de Barberà i al Llobregat.

Guillem Bernat de Gurb és el primer que utilitza el cognom Queralt, que serà el que utilitzarà en endavant la família, llevat en actes centrats a la Plana de Vic i llocs propers on s'usa també l'antic.

Bernat Guillem de Queralt va prendrepartit per Ramon Berenguer III en la lluita pel poder arrel de l'assassinat de Ramon Berenguer II pel seu germà i serà el seu tutor del futur comte. Aquest personatge és Bernat Guillem de Gurb, senyor del castell d'Oló, que el 1097

fa convinença amb els germans Pere Folc i Ramon Folc per dit castell i signa el document amb la seva esposa Teresa (2).

Berenguer de Queralt és marmessor del comte Ramon Berenguer III el 1130 (188). El 1132 signa a la donació que el bisbe de Vic, l'arquebisbe de Narbona i el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV van fer de l'església de Santa Maria de Moià a Santa Maria de l'Estany (3). El 1135 Bernat Uzalard de Sentfores al seu testament deixa els seus honors, la seva esposa i els seus fills en guarda i defensa de Pere Berenguer i de Berenguer de Queralt, aquest senyor del castell de Sentfores (4).

El 1138 la vídua de Berenguer d'Oló Sança i el seu pare Arnau Berenguer d'Anglesola fan donació a l'Estany d'un camp a Gurb i confirmen la donació que hi havia fet Pere Pagès d'unes peces de terra a Sant Julià Sassorba i a Santa Eulàlia de Riuprimer. Al mateix temps van demanar al prior de l'Estany que l'aniversari de Berenguer s'inscrivís al martirologi de la canònica (5).

Arnau d'Oló al seu testament de 1143 deixa els seus fills en batllia de Berenguer de Queralt i la seva mare Sança, (6) i també al seu testament de 1155 (7).

NOTES

(!) Sobre tot La família Gurb-Queralt (956-1276).
(2) 106.
(3) 197.
(4) 217.
(5) 230.
(6) 271.
(7) 322.

3.1.12. Els Òdena..

Guillem Bernat d'Òdena és el primer membre conegut d'aquest llinatge, la seva intervenció en nombrosos documents comtals fa pensar en una estreta relació amb la cort. Tenia el castell d'Òdena, a l'Anoia, des de 1054 tenia el castell d'Arraona, a Sabadell, per compra a Bernat Amat i també tenia el castell de Callús. El 1067 va rebre dels comtes de Barcelona el castell de Pontons.. Amb el seu fill Ramon Guillem actuaren a la cort comtal i intensificaren la relació amb el comte. Foren magnats destacats del seu temps i vassalls directes del comte, i auxliliars seus en el govern i l'administració. Guillem Bernat és nomenat marmessor pel comte Ramon Berenguer el Vell (1)

Com a senyor d'Arrahona Guillem Bernat és qui demana al bisbe de Barcelona Umbert la consagració de l'església de Sant Salvador d'Arraona el 1076 (2). "Tot seguit la cedí a la canonja catedralícia de Barcelona i poc després el fundador o el seu fill la donà a Santa Maria de l'Estany igual com havia fet amb Sant Pere dels Arquells" (3).

Guillem Bernat d'Òdena, la seva esposa Ermengarda i els seus fills Ramon i Pere dotaren l'església de sant Pere dels Arquells un cop l'acabaren d'edificar el 1089 amb el

terme del castell de Llindars, annexe del castell de Rubinat, i la meitat del delme (4). Els Òdena van ser els primers senyors del castell de Rubinat després de la repoblació de la zona de Cervera a mig segle XII.

El 1100 Ramon Guillem d'Òdena i la seva esposa Ermengarda, amb el consentiment de Bernat Dalmau, arquilevita de Tarragona, donà Sant Pere dels Arquells a Santa Maria de l'Estany i al seu prior Bernat (5). Abans, pel gener d'aquell any, els Òdena i Bernat Dalmau havien fet importants donacions a Sant Pere dels Arquells i havien fet convinença sobre les condicions d'aquestes entre ells i els clergues de Sant Pere (6).

El 1150 Guillem Ramon d'Òdena és un dels prohoms amb el consell dels quals els monestirs de Solsona i de la Portella han de comprar honors per a les esglésies de la Grananella i de Sant Salvador de Rocafort amb la deixa que els van fer Arbert de Lliçà i la seva esposa Ermessen al seu testament el 1150 (7).

NOTES:

(1). MESTRES, J.V. Història del castell d'Òdena.
(2). 50
(3). MESTRES, J.V. Història del castell d'Òdena. p.132.
(4). 68.
(5). 116.
(6). 113.
(7). 304.

3.1.13. Els Mujal.

El castell de Mujal es va crear el segle XII dins el terme del castell de Castelladral, a la part oriental del terme, per bé que sempre es va incloure al terme d'aquest castell i ambdós van seguir les mateixes vicissituds. En el seu terme hi havia l'església de Santa Creu de Mujal que ja devia ser parroquial abans del segle XIV, situada a la riba esquerra de riera del Mujal, entorn la qual va néixer el llogarret del Mujal, al municipi de Navàs, al Bages.

El 1118 Bernat de Merola, Ramon Guillem de Mujal i el seu fill Guillem de Mujal enfranquiren a Santa Maria de l'Estany el mas Puiglug, a la parròquia de Santa Maria de Gaià (1). El mateix any van ser testimonis de la definició que Bernat de Merola va fer a favor de Santa Maria de l'Estany d'uns alous al terme de Gaià (2).

Ramon Guillem i el seu fill van retenir injustament el molí de Torbeia, que tenien pels germans Ponç i Ot i pels germans Pere de Castellnou i Berenguer de Castelladral, els quals el van donar en franc alou a Santa Maria de l'Estany fins que el 1143 el van lliurar. També van definir altres béns als termes de Balsareny i Gaià, a la parròquia de Monistrol i van rebre del cambrer 5 sous i la meitat d'una vaca (3)

A darreries de 1154 es va fer la publicació sagramental del testament de Ramon Guillem de Mujal jurat pels seus almoiners: el seu fill Guillem Ramon, Berenguer de Tord i

Bernat Eriball sobre l'altar de Sant Pere de l'església de Santa Creu de Mujal on va deixar el seu cos a Santa Maria de l'Estany per enterrar-lo i un mul i un cavall de cent sous de preu i un mas a Cudinag. Va fer deixes a l'església de Santa Creu de Mujal, a Sant Genís, a Santa Maria de Gaià, a Santa Maria de Solsona i a Santa Maria de Serrateix. Tenia els castells de Muial, Gaià i Viver amb alous i feus i dues cavalleries de terra a Balsareny. Tot això i els feus que tnia per ell Pere Bernat ho va deixar al seu fill Guillem Ramon o Guillem i va manar-li que li fes cantar set misses anyals (4).

Guillem de Mujal era casat amb Ermessenda, els quals el 1155 donaren a la canònica per remei de l'ànima de Ramon Guillem de Mujal els alous que tenien al terme del castell de Llissà, que havien estat d'Adaledis, germana de Pere Berenguer de Vilagranada (5).

NOTES:

(1). 165.
(2). 167.
(3). 272.
(4). 321
(5). 324.

3.1.14. Els Vilagranada.

El mas o casal de Vilagranada es trobava dins el terme del castell de Tornamira, a Oristà (Osona). Avui sols queda d'ell el record en el topònim Plans de Vilagranada, enfront de Camp de Devesa, entre els masos la Fàbrega i el Bac, cap al cantó del castell de Tornamira.

El llinatge dels Vilagranada va ser dels destacats en l'època medieval. El seu primer membre conegut és Bertran de Vilagranada, que casà amb Beatriu i els seus fills foren Bertran, Bernat, Pere, Guillem i Arsenda. Bertran va fer testament trobant-se malalt el 1132 amb elecció de sepultura a Santa Maria de l'Estany, església a la qual va deixar dos masos un a Vila Sendre i altre a Sant Fructuós de Bages i la meitat dels explets que rebia de la penyora que tenia a Sant Feliu de Terrassola. Va fer deixes a Sant Andreu d'Oristà, Santa Maria d'Olost, Santa Maria de la Torre i Santa Maria de LLuçà, al Lluçanès, i a la seu i al bisbe de Vic i al seu fill Bernat, que era canonge de Vic. Als seus fills Pere i Guillem els va deixar l'honor que tenia a Sant Salvador de Serradellops, a Oristà. Al seu fill Bertran li va deixar el feu que tenia pels fills de Guillem d'Avinyó i tots els que tenia per altres senyors, amb els cavallers que els tenien per ell. Entre els seus senyors els principals devien ser els senyors del castell de Gurb i els seus castlans majors, és a dir els Gurb- Queralt i els Gurb, en batllia dels quals va deixar la seva esposa i fills. El mas Vilagranada el va deixar en usdefruit a la seva esposa Beatriu i a la seva mort havia de ser del seu fill Bertran. (1).

La seva condició de cavaller dels senyors de Gurb fa que juntament amb el castlà signés com a testimoni de la donació que Sança i el seu fill Berenguer de Queralt van fer a Santa Maria de l'Estany el 1138 (2).

Bertran de Vilagranada fou un dels marmessors del sagristà de la seu de Vic, Berenguer, el qual al seu testament de 1149 deixà a Bernat de Vilagranada la part de les seves cases que ja li havia donat (3).

L'altre fill de Bertran, Guillem, era casat amb Arsenda d'Olost i tingueren el castell d'Olost entre 1162 i 1196.(4).

El 1155 Pere Berenguer de Vilagranada i la seva germana Adaledis consten com transmissors d'uns alous al terme del castell de Llissà a Ramon Guillem de Muial i al seu fill Guillem (5).

NOTES:

(1). 195.
(2). 230.
(3). 301. Bernat, fill de Bertran, era canonge de Vic i entre 1186 i 1194 va tenir el càrrec de primicer. ORDEIG, R. Oristà i la seva història i FREEDMAN, P. Tradició i regeneració..
(4). ORDEIG, R. Oristà i la seva historia.
(5). 324.

3.1.15. Els Balsareny.

El castell de Balsareny, esmentat el 951, és al municipi que porta el seu nom, a la comarca del Bages, a la riba dreta del Llobregat, sobre un tossal de forma cònica. El llinatge dels seus senyors és conegut des de Guifred de Balsareny el 1009, esmentat en aquest diplomatari el 1047. Els comtes de Barcelona donaren a Domènec un alou al comtat d'Osona, a Pedrós, i en un altre lloc l'alou que Guifred de Balsareny havia venut a Oliba, avi de dit Domènec (1).

El 1157 Ponç de Balsareny i la seva esposa Berenguera, el seu germà Ot i la seva mare Pòncia donaren a Santa Maria de l'Estany el mas Alou, a la parròquia de Santa Maria de Balsareny (2)

NOTES

(1) 26.
(2) 331.

3.1.16. Els Avinyó.

Pere Amalric i la seva nora, volien donar a Santa Maria de l'Estany el que comprà Udalguer d'Avinyó, fill i marit respectiu, a Santa Eugènia de Relat (Oristà), per remei de l'ànima d'aquest. En ser aquest bé batllia de Guillem Guisad de Lluçà aquest es negava a renunciar als seus drets, fins que el 1106 va definir-lo a Santa Maria de l'Estany (1).

El segon fill de Pere Amalric era Arnau Pere d'Avinyó, qui el 1155 donà a Santa Maria de l'Estany el mas de Serraïma, al terme del castell d'Avinyó, a la parròquia de Sant Joan i un molí a Coromina Sorda (2). Altre fill de Pere Amalric era Rotlan, pare d'altre Rotlan (3). Rotlan el 1153 va establir a Bernat Esperó i la seva esposa Laureta el mas Soler, a la parròquia de Sant Joan d'Avinyó i el camp d'Alibergs. Signaren al document dit Arnau Pere i Berenguer d'Avinyó (4).

El quart fill, Bernat Pere d'Avinyó, tenia feus per Guillem Umbert de Rocafort i la seva esposa Rodlen i era casat amb una filla seva, com consta al testament d'aquests el 1134 (5). Eren fills seus Bertran d'Avinyó i Berenguer d'Avinyó els quals foren nomenats hereus per Arbert d'Oló si la seva filla Laureta i el seu nebot Oliver morien sense fills, al seu testament de 1155 (6). Al testament del fill de Guillem Umbert i Rodlen, Bernat de Rocafort el 1141 deixà als seus nebots Bertran i Martí d'Avinyó el mas de Navarcles i a la seva neboda Guia d'Avinyó la meitat de l'alou que tenia a Òdena i lloà el que el seu pare els va deixar al seu testament (7).

Berenguer d'Avinyó signa al testament del sagristà de la seu de Vic Berenguer el 1149 (8). Bertran de Vilagranada tenia feus pels fills de Guillem d'Avinyó el 1132 (9).

Bernat d'Avinyó signa el 1150 la donació que van fer Pere Udalguer i el seu fill Guillem a Santa Maria de l'Estany del mas Franquesa, al terme del castell d'Avinyó, a la parròquia de Sant Joan (10).

NOTES:

(1). 125.
(2). 328.
(3). 327 i 328.
(4). 318.
(5). 213.
(6). 279.
(7). 251.
(8). 301.
(9). 195.
(10). 306.

3.1.17. Els Lliçà.

Arbert i Ponç de Lliçà, del llinatge dels Lliçà, del Vallès Oriental, són documentats al testament d'Arbert el 1142 (1)

El 1150 Arbert de Lliçà i la seva esposa Ermessen , amb el consentiment dels seus fills Berenguer, Berenguera i Adaledis, van donar a Santa Maria de l'Estany l'honor que tenien als termes dels castells de Castellcir, Castellterçol i Clarà a canvi de 100 morabatins que reberen de mans del prior Guillem. Van manar que aquesta suma el prior de l'Estany la donés a Santa Maria de Solsona i a Sant Pere de la Portella perquè amb el consell del seu

fill Berenguer, de Ramon Guillem d'Òdena, de Ramon de Subirats, de Berenguer d'Oló i de Pere Mir de Lleó, compressin honors per l'església que feren a Grananella i la que construiren en honor de Sant Salvador a Rocafort. Un dels que signaren el document és Pere Arbert de Llissà (2), el qual el 1143 signà al testament d'Arnau d'Oló (3).

El 1150 Pere Arbert de Lliçà i Berenguer d'Oló foren els prohoms que acompanyaren Arnau d'Oló davant el prior de l'Estany per demanar la permuta dels alous del Vallès que Pere Folc d'Oló deixà a la canònica pel mas d'Illa, a Oló (4).

NOTES:

(1). 256.
(2). 304.
(3). 271.
(4). 308.

3.1.18. Els Calders

El castell de Calders era sobre un turó, a la vall del riu Calders, al municipi del mateix nom, a la comarca del Bages, en una situació ensotada respecte l'actual poble de Calders. El seu terme comprenia els actuals municipis de Calders i de Monistrol de Calders i el territori del marge dret del riu Calders agregat avui al municipi de Navarcles. És documentat el 956 i els seus senyors pertanyien a una branca lateral dels vescomtes d'Osona que prengué el nom del castell. El seu primer senyor conegut és Domnuç de Calders, documentat a partir de 984, nét del vescomte d'Osona Ermemir.

El 1133 Bermon Mir d'Aguilar al seu testament deixà al seu fill Ramon el feu que tenia per Artall de Calders a Pedrós (1).

Entre 1138 i 1157 són documentats els molins de Bertran de Calders (2), germà de dit Artall. Bertran de Calders el 1142 va donar a Santa Maria de l'Estany dues parts dels alous que heretà dels seu pare, les seves adquisicions i penyores i el dret a fer molí davant la porta del casals dels molins que té a Súria, al Cardener (3). Artall o Arnau i Bertran eren fiils de Guillem de Calders, senyor dels castells de Calders i de Súria, i de Guisla de Cardona. Artall va heretar del seu pare el castell de Calders i Bertran el castell de Súria (4).
El 1143 Ramon Tedbal al seu testament deixà a la seva esposa i a la seva filla 4 pernes que rebia a "Rivum Rubeum" i que tenia per Guilia de Calders (5).
El 1149 Ramon, fill de Ramon Mir de Calders, donà el seu alou a Santa Maria de l'Estany per amor al seu parent Berenguer d'Aguilar, que n'era canonge (6).

NOTES.

(1). 203.
(2). 229.
(3). 257.
(4). Catalunya Romànica, vol. XI, p. 130.
(5). 266.
(6). 300.

3.1.19. Els Malla.

Guanalgod de Malla i la seva esposa Adaledis van fer testament el 1139 on van deixar a Santa Maria de l'Estany l'alou que tenen a Folgueroles, "ad ipsas chasas", la peça de terra que tenia Guillem de Ricardera, el clos de Pradovor i la meitat del vi de la terra que tenia Bernat Guiribert i un parell de capons. Tenien alous a Malla i a Folgueroles i altres béns a Tona i Arbúcies. Van fer deixes a la seu de Vic, on van escollir sepultura, i a Sant Vicenç d'Orsal o de Malla i als seus fills: Ramon de Malla, Bernat, Estefania, Bernat, Gerall i Pere . Altra filla, Ricsen, era casada amb Bernat Bacó i ja havia rebut la seva part d'herència (1) Ricsen el 1146 va donar a Santa Maria de l'Estany l'heretat que havia heretat del seu pare a la parròquia de Tona, al lloc anomenat Sant Andreu de Vila (2).

Un Ramon de Malla, batlle, signa a les donacions comtals de drets sobre el mercat i vila de Moià a favor de l'Estany (3) i com a testimoni de la donació de l'església de Moià a l'Estany (4) i de la donació que Dalmau Berenguer de Terrassola, la seva esposa Ermessenda i el seu germà Artall feren a Santa Maria de l'Estany d'un alou a Moià i Rodors el 1125 (5).

NOTES

(1). 235.
(2). 292.
(3). 297 i 314.
(4). 196.
(5) 174.

3.1.20. Els Aguilar.

El castell de l'Aguilar era una torre emmurallada construïda al puig de l'Aguilar, al terme municipal dels Hostalets de Balenyà, un turó testimoni de marga blavosa típic de la Plana de Vic, avui gairebé totalment erosionat, de manera que no es veuen restes de l'edifici, sols teulissos i altres elements sovint arrossegats per l'aigua.

El castell defensava la quadra que formava el seu terme i s'erigí el segle X. Inicialment podria haver format part del terme de Tona però a finals del segle X era independent i havia estat cedit pels comtes de Barcelona als antics vescomtes de Girona o al seu descendent Sesmon, qui va heretar els drets sobre l'Aguilar i Malla i va esdevenir senyor del terme del castell d'Oló a partir del 986. El 1024 el levita Guillem d'Oló o de Mediona va rebre del bisbe Oliba els castells de Tous, Montbui i Ocelló, a l'Anoia, i li va donar com a compensació els castells de Malla i de l'Aguilar. LLavors el bisbe de Vic va infeudar el castell a Ermengol d'Oló, fill de dit Guillem d'Oló.

A mig segle XI consten com a castlans majors del castell de l'Aguilar els senyors de Taradell. Els castlans majors tenien dues terceres parts del domini i de les rendes i la resta

ho tenien els castlans menors. La castlania menor la tenia una família que portava el cognom d'Aguilar, que serà benefactora de Santa Maria de l'Estany (1).

El 1101 Bermon Mir donà a Santa Maria de l'Estany el servei que tenia pel feu de Pere Gerald de Cervera al solar de Comes a canvi de 10 sous de plata. Era fill de Mir Guillem i germà de Renard Mir i de Pere Mir (2). Tres anys després Ramon Bermon, dit d'Aguilar, va fer testament i nomenà marmessors a dits Mir Guillem, Pere Mir i Bermon Mir. A aquests dos germans els deixà els feus del castell d'Aguilar, el camp que tenia Pere Amalric i el que tenia Berenguer Ermengol i el feu que tenia per Sant Cugat (3).

Bermon Mir i la seva esposa Arsenda donaren pel bé de la seva ànima a Santa Maria de l'Estany l'alou que compraren a Ramon Joan a Coll de Franc, a Sant Pere de Ferrerons, el 1113 (4). Ambdós van fer testament conjunt el 1133 Bermon Mir tenia els castells de Dosrius, de Tona, de Muntanyola, de Güell i de l'Aguilar i molts altres béns. Va nomenar marmessors la seva esposa Arsenda, el prior de l'Estany i el seu fill Bernat. Va elegir sepultura a Santa Maria de l'Estany i va deixar-hi el mas Bogons i els alous i batllies que tenien a la parròquia de Sant Hipòlit de Voltregà. Entre aquests béns hi havia el mas Urdines (5). Els seus fills eren Bernat, Ramon, Berenguer, Guillem i Bermon.

A Bernat li va deixar els castells de Dosrius, de Tona i de Muntanyola, el feu de Molar, l'alou que comprà a Palau i el mas Canal, i el feu que tenia per Ramon Bernat d'Olost. A Ramon li va deixar el castell de Güell i la seva part de l'església de Tona perquè els tingués en servei del seu senyor Bertran i el mas de Pere Guillem i la batllia que té al mas Raurell i el delme de Güell i de Dalmau Mir, i la capellania de Tona. Al tercer fill, Berenguer, li va deixar el castell de l'Aguilar perquè el tingués en servei del senyor Pere Ramon i el mas que tenia Bernat Bompar. A Bermon li va deixar l'alou de Comelles amb la seva tria i el mas que fou d'Od Gola. Als quatre germans va deixar els alous i batllies que va comprar a Ramon de Palomar, excepte el feu de Torrents, i també els va deixar els sagrers i tot el que tenia al costat de l'església de Sant Miquel de Vilageriu. A Santa Maria de l'Estany li va deixar el mas Qualdefranc o Coll de Franc, que ja li havien donat el 1113. A la seva esposa Arsenda li va deixar tots els seus béns i si es tornava a casar hauria de donar a Santa maria de l'Estany la deixa que li va fer.

Arsenda també va escollir sepultura a la canònica de l'Estany i li va deixar l'alou que tenia al terme de Castellcir. Al seu fill Bernat li va deixar el feu de Guillem Ramon de Castellvell, el de Berenguer Guadall i el de Guillem Ramon dapifer; i al seu fill Berenguer li va deixar el mas de Bareda (6).

El 1133 Pere Bernat d'Aguilar i la seva esposa lliuraren el seu fill Berenguer a Santa Maria de l'Estany perquè hi fora canonge regular i donaren a la canònica un mas al terme de Malla i el mas Riudavellanes, a Ferrerons, i l'alou que tenien a Magadins, a Rodors i Moià, i la coromina d'Aguilar. Signaren el document els fills de Pere Bernat d'Aguilar Bernat, Arnau,

Guillem, Pere i Ramon (7). Aquest Berenguer era canonge el 1149 i va influir en la donació que Ramon de Calders va fer del seu alou a Santa Maria de l'Estany (8).

Pere Bernat d'Aguilar era casat amb Sicardis. Al seu testament el 1143 va escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany i li va deixar un camp a sant Fructuós de Bages, la sisena part de l'alou del mas Comelles i les heretats que tenia a la parròquia de Calders. Al seu fill Bernat li va deixar el castell de l'Aguilar i els feus que tenia per Guillem de Balenyà, Bertran de Merola i Berenguer d'Argimon. Al seu fill Guillem li va deixar el castell de Malla amb els seus feus i alous i l'alou que tenia a Ferrarons. Al seu fill Ramon li va deixar l'alou de Taraval, el mas Collell i l'alou d'Omeda, a la seva mort aquests alous serien de Santa maria de Ripoll. Al seu fill Pere li va deixar el castell de Güells i els feus de Bernat de Rocafort, de Ponç Hug, de Guillem Mangó i de Pere Bernat de Múnter i els feus de Calders (9).

NOTES:

(1) PLADEVALL, A. Tona, mil cent anys d'història. pp. 105-111.
(2). 118.
(3). 121.
(4). 153.
(5). 227.
(6). 203.
(7). 207.
(8). 300. Berenguer d'Aguilar va ser testimoni de la còpia del testament de Guillem Umbert el 1132. 208.
(9). 274. Pere d'Aguilar és esmentat al testament de Berenguer de Benages el 1153. 316.

3.1.21. Els Merola.

La família dels Merola és una de les famílies de castlans que ocuparan el buit deixat per l'alta noblesa el segle XII com a conseqüència del seu desinterés per ocupar el càrrec de bisbe de Vic i de pertanyer al capítol de canonges de dita església i de participar en les rivalitats entre bisbe i capítol. Els Merola seran uns enèrgics opositors al bisbe de Vic en les controvèrsies sobre els delmes i exaccions que ells recaptaven en terres de l'església els anys 1142 i 1147 (1) sobre tot Bernat i Bertran de Merola, que eren castlans dels castells d'Orís i de Meda, respectivament el 1113 i el 1140 (2).

Bernat de Merola i Ramon Guillem de Mujal i Guillem de Mujal el 1118 enfranquiren a Santa Maria de l'Estany el mas Puiglug, a la parròquia de Santa Maria de Gaià, de manera que ningú fés mal al mas ni als seus habitants. Signà com a testimoni Bertran de Merola (3), Dos mesos mes tard, pel març, el mateix Bernat de Merola definí a Santa Maria de l'Estany els alous que foren de Guillem de Súria i del seu germà Gauzall. Per analogia amb el document anterior signà com a testimoni el seu germà Bertran de Merola (4).

El 1137 el canonge de Vic Berenguer Tedmar lloà la donació que el seu pare Tedmar Mir de Castellterçol va fer a la canònica de Vic dels feus que tenia per Guillem Folc i Ramon Ponç i esmenta que Bernat de Merola i la seva esposa la van signar amb la seva

pròpia ma molt temps després de ser feta (5). Amb el seu fill Bernat el 1159 escolleix sepultura a Santa Maria de l'Estany i per remei de la seva ànima li donen el delme del molí que és a Guad Molar (6).

Arnau d'Oló al testament de 1155 va deixar la seva lòrica a Bernat de Merola (7)

Bertran de Merola signa com a testimoni de la donació com a esponsalici del castell d'Aguiló i cinc masos d'Oló feta el 1128 per Pere Folc i el seu fill Arnau a l'esposa d'aquest Beatriu (8). Va ser un dels marmessors del testament de Bertran de Vilagranada el 1132, on va deixar al bisbe de Vic els 30 sous que li devia aquest marmessor (9). Bernat Berenguer d'Oló al seu testament fet el 1139 va condonar a Bertran de Merola els 5 morabatins que li devia (10). El 1143 Bertran de Merola, germà de Bernat de Merola, ofereix el seu cos per rebre sepultura a Santa Maria de l'Estany i dóna a la canònica el mas que te a Relat, al lloc dit Prat (11). El 1143 Pere Bernat d'Aguilar tenia feu per Bertran de Merola (12) i aquest és un dels prohoms que fan concòrdia entre el prior de l'Estany i Berenguer Gilabert de Sentfores per uns alous que aquest retenia (13).

Era casat amb una filla d'Arnau Pere de Gurb, així ho deixa veure el testament de Beatriu, senyora de Badalona, de 1143, on aquest signa juntament amb els marmessors (14). Una seva filla, Adaled, era casada amb Guillem d'Eures, qui seria nebot del prior de l'Estany.

NOTES

(1) FREEDMAN, P. Tradició i regeneració... p. 89.
(2) Els castells catalans vol IV p. 869.
(3). 165.
(4). 167.
(5). 250.
(6). A.C.B. 1-5-431.
(7). 322.
(8). 182.
(9). 195.
(10). 234.
(11). 264.
(12). 274.
(13). 268.
(14).275.
(15). Els castells catalans vol IV p. 1051.

3.1.22. Els Rocafort.

El castell de Rocafort es troba al Bages, al municipi del Pont de Vilomara i Rocafort, les seves importants ruines coronen un pujol proper al nucli de Rocafort. El castell, que rep el nom de Rocafort a partir de 1022, - abans era conegut com el castell de Nèspola - va passar a finals del segle X del domini comtal a ser possessió d'Unifred, primer membre conegut de la família Rocafort que tindrà el castell fins a finals del segle XIII.

El 1132 a la donació que el bisbe de Vic, l'arquebisbe de Narbona i el comte de Barcelona van fer a Santa Maria de l'Estany de l'església de Moià i les seves possessions signen com a testimonis Guillem Umbert de Rocafort i el seu fill Bernat. El 1143 Ramon Tedbal, al seu testament, diu que tenia feu per dit Guillem Umbert de Rocafort (1).

Guillem Umbert, senyor del castell de Rocafort, era casat amb Rodlen. Ambdós van fer testament conjunt el 1134, trobant-se malalt Guillem Umbert, el qual va escollir sepultura a Sant Benet de Bages. Van fer deixes a Sant Benet de Bages, a l'Hospital de Jerusalem, a la Cavalleria del Temple de Jerusalem, a Santa Maria de Manresa, a Santa Maria de Moià, a Santa Maria de Solsona, a Sant Pere de Matamorgo, a Sant Feliu de Gallifa, a Sant Sadurní de Mont, a Santa Maria de Gallifa, a Sant Jaume de Galícia, a Santa Maria del Puèc, a Sant Vicenç de Rocafort i a Santa Maria de l'Estany. A aquesta església li van deixar les cases que tenien a Barcelona i la coromina de la Celada. Van fer deixes al seu fill Bernat, a la seva filla casada a Avinyó i als seus nets Bernat, Guillem i Berenguer, fills d'Azalbert. La seva esposa Rodlen es va reservar el dret de deixar els seus alous per bé de la seva ànima després de la seva mort, a viure sense béns propis i a viatjar a Jerusalem (2).

El 1141 Bernat de Rocafort i la seva mare Rodlen van fer testament amb motiu de pelegrinar a Jerusalem. Bernat era casat amb Beatriu, la qual estava embarassada. Fins llavors havien tingut dues filles, de manera que el testador disposa dels seus béns en funció del sexe del nounat de manera que si seria mascle tindria preferència sobre els seus béns, els principals dels quals eren els castells de Rocafort, de Clarà, de Manresa, de Castluc, de Matamorgo i de Gallifa. Van fer deixes a Sant Benet de Bages, Santa Maria de l'Estany, Sant Jaume de Galícia, Santa Maria del Puèc, Santa Maria de Rocafort, Santa Maria de Gallifa, Santa Maria de Moià, la seu de Vic, Sant Feliu de Gallifa, a l'Hospital de Jerusalem i a la Cavalleria del Temple de Jerusalem, i a molts particulars. A Santa Maria de l'Estany li van deixar els honors que tenien a Vall d'Ariolf, amb la condició que els seus clergues donessin cada any a Sant Jaume de Galícia 12 diners i a Santa Maria del Puèc un parell de capons. Bernat va donar a l'Estany les copes d'argent que tenia empenyorades a Pere Geral i part dels seus béns mobles i 20 morabatins i la seva mare Rodlen va donar a l'Estany i a Sant Benet de Bages el que sobrés dels seus béns un cop complertes les seves deixes (3).

El 1143 Bernat de Rocafort lloà la donació que Pere de Vilar i la seva esposa Jordana van fer a l'Estany de la quarta part del delme dels alous de Caselles, que tenien en feu seu. Bernat de Rocafort era castlà de Clarà i donava el seu vist i plau d'acord amb la disposició continguda a la donació que el comte Ramon Berenguer IV va fer a l'Estany de l'alou de Caselles on autoritzava al castlà a fer donació dels seus drets sobre dit alou (4). La seva esposa Beatriu signà també el document (5). El mateix any Pere Bernat d'Aguilar disposa al seu testament d'uns béns que té per ell (6).

El 1145 amb membres de la família dels senyors de Castellterçol i de Castellcir signà com a testimoni de la donació que el prior de l'Estany va fer a Mir Guillem i al seu fill del mas

del terme de Castellcir que Bermon Mir i la seva esposa deixaren a dita església (7). El 1141 fou testimoni de la donació que Ramon Berenguer IV va fer a Santa Maria de l'Estany dels masos de Caselles i les seves tinenceses (8) i el 1148 ho va ser de la donació que el comte de Barcelona va fer a dita església de mitja quartera de sal setmanal sobre el mercat de Moià (9).

NOTES:

(1). 266.
(2). 213.
(3). 251.
(4). 247.
(5) 260.
(6). 274.
(7). 287.
(8). 247.
(9). 297.

3.1.23. Els Súria.

Guadall de Súria va donar a Santa Maria de l'Estany el seu cos i la seva ànima i va aprovar la deixa que va fer a aquesta església el seu germà Guillem dels masos de Peloses i de Comes Lampeses, amb els seus alous i tinences i amb el mas Oliva el 1167 (1)
Anys abans, el 1118, Santa Maria de l'Estany havia rebut uns alous que havien estat de Guillem de Súria i del seu germà, que van ser-li definits per Bertran de Merola. Segons la nota escrita al dors del pergamí que conté el document aquests alous situats eren a Peloses (2).

NOTES:

(1). 228. Guadall segurament era castlà del castell de Súria. Els seus fills Bernat i Guillem signen com a testimonis.
(2). 167.

3.1.24. Els Talamaca.

El 1086 Bernat Bernat, castlà de Gurb, va empenyorar el seu alou de Sant Jaume d'Olzinelles a Folc Amalric, a la seva esposa Bonadona i a llur fill Berenguer Folc. Aquest alou, que consistia en la meitat de dita església i de la sagrera i de la meitat de les terres i vinyes, no es va redimir i el 1121 la vídua de Berenguer Folc, Ermengarda, i llur fill Bernat de Talamanca van donar-lo a Sant Benet de Bages sense fer constar que el tenien per penyora. (1).

Bernat Bernat quan va morir va deixar la penyora a la canònica de l'Estany, propietària de l'altra meitat de l'alou, però quan el prior va voler-la redimir la va trobar en mans del monestir de Sant Benet de Bages i es va querellar amb el seu abat. Finalment l'abat de Sant Benet va definir la penyora a l'Estany i Bernat de Talamanca va donar a Sant Benet de Bages el seu alou situat a Claravalls (2).

Folc Berenguer de Talamanca el 1116 tenia feu pel castlà del castell de Cabrera (3)

Bernat de Talamanca era germà d'Arbert, ambdós són marmessors del testament de Guillem Umbert de Rocafort i de la seva esposa Rodlen el 1134 (4). Bernat ho és del testament de dita Rodlen i del seu fill Bernat de Rocafort el 1141 (5).

Bernat de Talamanca era casat amb Flandina. Ambdós el 1136 van donar a Santa Maria de l'Estany per remei de l'ànima de la mare de Bernat, com aquesta havia disposat al seu testament, el mas Vil.la Alba, a la parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer (6)

El 1137 Bernat de Talamanca és testimoni del lliurament d'Arnau de Sentmenat a Santa Maria de l'Estany (7).

NOTES:

(1) BENET, A. Història de Manresa p. 206.
(2). 177
(3). Els castells catalans, volum IV, p. 770.
(4). 213.
(5). 251.
(6). 220.
(7). 226.

3.1.25. Els Terrassola.

El 1121 Dalmau Berenguer va fer testament trobant-se malalt. Va nomenar marmessors Bernat Dalmau, Arnau Ramon i l'esposa d'aquest Sicards. Era casat amb Ermessenda i pare de Bernat Dalmau, de Puli i d'una noia. Va fer deixa a Santa Maria de l'Estany de l'alou que tenia a Valadades i a Comes, llocs situats prop l'Estany, i també va fer deixes a Sant Feliu de Terrassola i a la seva esposa i fills (1).

L'any següent amb la seva esposa Ermessenda van empenyorar a la canònica de l'Estany l'alou que tenien des del coll de Creu fins el Soler de Comes o Verdaguer i fins el pujol Grimal per 2 morabatins d'or. (2)Signen el document els seus fills Puli i Bernat Dalmau (2).

Dalmau Berenguer de Terrassola, la seva esposa Ermessenda i el seu germà Artall Berenguer van donar pel bé de la seva ànima a Santa Maria de l'Estany el 1125 uns alous sota les cases de Magadins, una peça de terra a Coma Ullamara i dues peces de terra Valadades, situades a les parròquies de Moià i de Rodors, en lloc propers a l'Estany. Entre altres testimonis signa el document Arnau anomenat Puli, fill dels dos primers (3).

NOTES:

(1). 171.
(2). 172. Signaren el document els seus fills Puli i Bernat Dalmau.
(3). 174.

3.1.26 Els Castellcir.

Abans de 1125 Bertran de Castellcir va posar en batllia o sota la protecció de Déu i de l'altar de Santa Maria situat al lloc anomenat l'Estany i va donar a aquest altar i a l'abat Bernat, que en aquell temps regia Santa Maria de l'Estany, la potestat del castell de Castellcir i el cens d'un porc i d'una migera de forment per Tots Sants. El 1131 el fill de Bertran, Bernat de Castellcir, casat amb Dolça, va lloar aquesta donació i va canviar el cens a 2 xais, 2 pernes i una migera de forment i una somada de vi per Pasqua (1).

Tal confirmació del castell la va fer després de la mort de la seva mare, qui en quedar vídua s'havia casat amb Berenguer Gilabert el qual havia disputat amb la canònica alguns alous que li havien estat donats al terme de Castellcir (2).

Guillem Umbert era el propietari d'un escut, una llança i una espasa que tenia Bernat de Castellcir i ho va deixar a la Cavalleria del Temple de Jerusalem al seu testament fet el 1132 (3). El 1135 Bernat Uzalard de Sentfores al seu testament disposà de 3 morabatins que li devia dit Bernat, del qual era fiador Oliver Negre o d'Oló (4).

Bernat de Castellcir ja havia mort el 1145, així consta al testament de Guillem Bonfill on disposa del feu que li van donar el difunt i la seva esposa Dolça (5).

Altre Bernat de Castellcir signà el 1145 a la donació que el prior de l'Estany fa a Mir Guillem i al seu fill Mir durant la seva vida del mas que Mir Bermon i la seva esposa deixaren a la canònica al terme de Castellcir (6). El 1149 signà la concòrdia entre el prior de l'Estany i els fills de Guillem Tedmar de Castellterçol pels masos que Guillem Umbert va deixar a la canònica i que ells retingueren (7), llavors consta casat amb Dolça, filla de Guillem Tedmar de Castellterçol, del qual havia estat marmessor el 1134 (8).

NOTES:
(1). 192.
(2). 198.
(3). 200.
(4). 217.
(5). 283.
(6). 287.
(7). 302.
(8). 210.

3.1.27. Els Lluçà.

En parlar de la fundació de la canònica de Santa Maria de l'Estany hem vist el paper destacat que hi va tenir Berenguer Seniofred de Lluçà, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Vic, el qual pertanyia al llinatge dels senyors del castell de Lluçà que és ben conegut des de l'any 988, a partir de Seniofred de Lluçà. El castell de Lluçà és al cim d'un turó, prop de l'antiga canònica de Santa Maria de Lluçà, que avui fa les funcions d'església parroquial, a

Osona, i ha donat nom a la comarca natural del Lluçanès, repartida avui entre aquesta comarca i la del Bergadà. De l'edifici del castell sols ha arribat al nostre temps el mur de la banda nord-oest i la capella de Sant Vicenç, una de les escasses i de les millors esglésies romàniques rodones que hi ha a Catalunya (1).

Guillem Guisad de Lluçà, nebot de l'arquebisbe Berenguer Seniofred i senyor del castell de Lluçà, la seva esposa Guisla i llur fill Bernat Guillem el 1106 donaren a Santa maria de l'Estany una peça de terra a la parròquia de Santa Eugènia de Relat, que havia comprat Udalguer d'Avinyó (2).

Els Lluçà eren emparentats amb els senyors de Castellterçol, així el 1141 el canonge Berenguer Tedmar nomena marmessors els seus cosins els germans Bernat Guillem de Lluçà -a qui ja hem esmentat - i Mir (3).

Bernat Guillem va signar com a testimoni a la donació que Pere Bernat i la seva esposa Agnès van fer a Santa Maria de l'Estany del clos que tenien davant l'albergueria de la seu de Vic el 1131 (4) i com a testimoni de la publicació sagramental del testament de Pere de Palau el 1135 (5).

El 1132 Bertran de Vilagranada disposà al seu testament dels 3 morabatins que li devien dit Mir de Lluçà i Arnau de Tornamira (6). Mir de Lluçà signa a la donació que el comte Ramon Berenguer IV va fer a Santa Maria de l'Estany dels masos de Caselles i llurs tinences, a Moià (7).

De Ramon de Lluçà, germà de dits Bernat Guillem i Mir, consta al testament de Bernat Berenguer d'Oló, canonge de la seu de Vic, que aquest tenia per ell un pollí i un rossí (8).

NOTES:

(1). PLADEVALL, A. Santa Maria de Lluçà.
(2). 125.
(3). 250.
(4). 191.
(5). 216.
(6). 195.
(7). 247.
(8).

3.1.28. Els Taradell.

De l'actuació benefactora de Guillem Ramon de Taradell envers Santa Maria de l'Estany n'hem parlat ja en tractar de la fundació de la canònica de Santa Maria de l'Estany i hem vist que va ser qui va donar al bisbe de Vic l'alou on era edificada l'església de Santa Maria el 1080 i qui tenia les atribucions que després tindran el priors i abats de l'Estany dins el capítol de la seu de Vic. Guillem Ramon era fill de Ramon Bermon de Taradell, senyor del castell de Taradell, i de la seva esposa Belisenda i en entrar a la canònica de la seu de Vic va rebre com a dotació l'alou de l'Estany. Va tenir el càrrec d'ardiaca de la seu de Vic i com

a tal va tenir molta activitat. Va morir el 1113 i el seu germà Pere Ramon de Taradell, senyor de Taradell, tot i ser laic, el va succeir com a canonge fins que va lliurar el seu fill Guillem a la canònica de Vic el 1136.

A més de l'alou de l'Estany Guillem Ramon de Taradell devia tenir altres béns a Sant Feliu de Terrassola ja que el 1083, en la definició que el bisbe de Vic fa a Dispòsia i als seus fills d'un alou situat a aquesta parròquia, es diu que limita a migdia amb alou de Guillem Ramon de Taradell (1).

El 1091 el canonge Guillem Ramon de Taradell va fer convinença amb Guillem Borrell d'Eures sobre el castell de Taradell per la qual li encomanà aquest castell i li donà els seus feus, la tercera part de les seves cases, la meitat del producte dels plets que Guillem Ramon rep als seus dominis, la palla, les herbes, la llenya i altres sereveis que pot tenir sense violència, una ració de civada en temps de sega en cada una de les cases del terme i estada al castell un mes l'any, es a dir un any el mes d'agost i l'altre el mes de desembre. També li dóna sis sesters d'ordi i sis de vi del llosatge que rep sobre les ferreries de Taradell. Els castlans tindran el castell en feu de Guillem Borrell, salvada la fidelitat que li deuen. Per tot el que rebia Guillem Borrell prometé ésser fidel a Guillem Ramon, defensar-lo com al seu millor senyor i ajudar-lo contra qualsevol que anés contra ell o contra els seus béns i convingué que la fortalesa d'Eures l'ajudés a tenir i defensar el que tenia i el que podria tenir (2).

Guillem Tedmar de Castellterçol el 1134, al seu testament, deixava la seva esposa i fills en batllia de Pere Ramon de Taradell i d'altres (3).

El 1148, el prior de l'Estany, en establir a Berenguer de Blancafort l'honor anomenat Feu del Torrent de Blancafort i de Degollats, a La Garriga, esmentà que no era inclosa la penyora que tenia de Berenguer de Taradell (4). Aquest era el fill i hereu de Pere Ramon de Taradell. El 1142 Berenguer de Taradell signà com a testimoni a la concòrdia feta sobre la qüestió que Pere Guillem i el seu germà Berenguer tenien amb el prior de l Estany per l'herència del germà d'aquests Bernat (5).

NOTES:

(1). 61.
(2). 80.
(3). 210.
(4). 299.
(5). 255.

3.1.29. Els Muntanyola i els Montcada.

El castell de Muntanyola és al centre de la vall que forma la riera de Muntanyola, a les carenes que tanquen per ponent la Plana de Vic. El llinatge dels seus senyors és conegut des de 1002 amb Guillem de Vacarisses, que el 1014 consta com a vicari de Vacarisses i Muntanyola per això utilitza també el nom d'aquest darrer castell com a cognom. A partir de

1017 consta a la cort de la comtessa Ermessenda. Després de 1022 Guillem de Muntanyola va obtenir el castell de Montcada, de manera que el 1032 consta com a Guillem de Montcada (1).

El 1135 Ramon Renard de la Roca i el seu fill Ramon van reconeixer deure a Bernat de Dosrius i a la seva esposa Ermesenda 100 morabatins, pels quals els empenyoraren el castell de Muntanyola i concediren a la canònica de Santa Maria de l'Estany de poder redimir la penyora de Nadal en un any i després de Nadal en Nadal (2). Un any més tard, el novembre de 1136, Ramon Renard, la seva esposa Solastendis i llur fill Ramon donaren després de la seva mort per remei de la seva ànima a Santa Maria de l'Estany la seva part del castell de Muntanyola i el mas Llobet, part que com ja hem vist tenien empenyorada per 100 morabatins, i van manar al prior que la redimís si no ho havien fet ells (3).

El 1138 el senescal Guillem Ramon i el seu germà Ot reconegueren deure a Santa Maria de l'Estany i al seu prior 100 morabatins i li empenyoraren la seva meitat del castell de Muntanyola, que havien rebut de Berenguer Ramon de Montcada, sogre de dit Guillem Ramon (4).

Berenguer Ramon de Montcada va fer testament el 1134, va nomenar marmessors la seva filla Beatriu, el seu gendre i marit d'aquesta Guillem Ramon i Pere de Palau. Va deixar el seu cos per enterrar-lo a Santa Maria de l'Estany i el mas Bosc i l'alou que tenia per ell Bernat Ramon de Vilardodran, a Muntanyola, i l'alou que tenia a Rodors, i també li va deixar béns mobles. Va posar el seu fill Guillem en potestat de Santa Maria de l'Estany, perquè els canonges li donéssin "victum i vestitum" com a canonge i perquè ho fóra si volia. Shideler justifica aquest lliurament del seu fill Guillem a l'Estany amb la possibilitat que fós fill il.legítim o disminuït ja que Berenguer Ramon sols tenia una filla: Beatriu (5). Berenguer Ramon va fer també deixes a Santa Maria de Montcada, a Sant Cugat del Vallès i a la seu de Barcelona, a Arnau Berenguer, Maria de Rodors, Bernat de Poderos i al fill de Guillem Guillem. Va deixar la resta dels seus béns a Guillem Ramon i a Beatriu i després d'ella a llur fill Guillem Guillem i els va manar que afavorissin el lloc on reposaria el seu cos (6).

NOTES:

(1). PLADEVALL, A. La família Montcada... i SHIDELER, J. Els Montcada...
(2). 219.
(3). 222.
(4).
(5). SHIDELER, J. Els Montcada... p. 73.
(6). 211.

3.1.30. Els Heures.

La família Heures, que ha estat estudiada per Antoni Pladevall (1), era originària del vil.lar d'Heures, a Santa Eugènia de Berga, a Osona, conegut avui com a Sala-d'heures, on el segle XI hi havia una torre o fortalesa que era del terme del castell de Taradell. Sala-

d'heures és un gran casal neoromànic aixecat sobre el solar de l'antiga fortalesa medieval. De l'edifici antic sols queda avui la capella de Sant Joan. La torre medieval que era entre la capella i el nou casal va caure el 1937 en fer obres subterrànies de fortificació durant la guerra civil.

Al cartulari de l'Estany es va copiar la claúsula d'un testament de 1113 d'un testador anònim que va deixar a Bernat, Ramon i Mir la fortalesa d'Heures, entre els quals Guillem havia de dividir l'alou que era al seu entorn. L'alou d'Antuia el va deixar a mitges entre Santa Maria de l'Estany i Ramon i Mir i les cases i cens de sobre Vila, a Sau, els va deixar a dita canònica (2).

Aquest testador era Guillem Borrell d'Heures i els seus fills Ramon i Mir van retenir aquests béns fins 1117 quan els van lliurar a la canònica a canvi d'altre alou que es reserven durant la seva vida a canvi de la tasca de cens, tot reconeixent el seu mal obrar (3). Guillem Borrell era germà de Ramon Borrell de Sau, fill de Cuniet, els quals havien donat a l'Estany uns alous a Castellcir, que van ser usurpats pel segon marit de la vidua de Bertran de Castellcir fins que a la seva mort el fill de Bertran els va lliurar a l'Estany (4).

Germà de Mir i Ramon era Guillem, qui va ser prior de l'Estany, del qual hem parlat en l'apartat dedicat als primers priors.

Ramon Borrell, Guillem Borrell i Berenguer eren fills de Borrell Dele i de dita Cuniet o Chuniellis, els quals van donar la fortificació de la Torre d'Heures als seus fills Guillem i Berenguer el 1079. Borrell fa constar que tenia la torre per compra (5).

Guillem d'Heures, fill de Mir, el 1146 signa com a testimoni de la donació que Genciana de Castellterçol i els seus fills del mas que Berenguer d'Argemon va donar a la canònica en la seva darrera voluntat (6). Consta que devia 42 sous al canonge de Vic Berenguer de Benages dels quals aquest en va deixar 30 a Pere Rotlan al seu testament el 1153 (7). Era casat amb Adaled, filla de Bertran de Merola (8).

NOTES:

(1). PLADEVALL, A. Història i vida d'un vell poble osonenc: Santa Eugènia de Berga.
(2). 150.
(3). 163.
(4). 198.
(5). 53.
(6). 291.
(7). 316.
(8). Els castells catalans vol IV p. 1051.

3.1.32. Els Agudes-Montseny.

Guillem Umbert i la seva esposa Guillema el 1088 van donar la capella de Sant Celoni i el seu alou als clergues que hi visquessin, el delme de la seva dominicatura, el delme del teloneu, de les ràfegues, dels plàcits i de les preses que fés la seva galera i les seves naus. Tot això, amb el consell de la mare de Guillem, Sicardis, i dels seus germans

Ramon Umbert i Bernat Umbert ho van donar a Santa Maria de l'Estany perquè introduís a Sant Celoni la regla de Sant Agustí (79). Ramon Umbert va ser arxilevita de Girona el 1089 i Bernat Umbert era el 1088 ardiaca de Girona i va ser bisbe d'aquesta diòcesi de 1093 a 1111 (2). La seva influència devia ser determinant en aquesta donació a l'Estany fora de l'àmbit geogràfic on fins llavors s'havia mogut la canònica.

Guillem Umbert era senyor dels castells de les Agudes-Montseny i de Miravalls, que havia heretat del seu pare Umbert Odó de Ses Agudes. El seu fill, anomenat també Guillem Umbert, va deixar al seu testament Sant Celoni als Hospitalers el 1151, deixa que va ser origen d'un llarga querella entre els Hospitalers, el bisbat de Barcelona i Santa Maria de l'Estany que no es va solucionar fins 1185 on es troba l'origen de la possessió per l'Estany de l'esglesia de Sant Salvador d'Arraona, a Sabadell.

NOTES:

(1). 79.
(2). PLADEVALL, A. "Els senyorius jurisdiccionals..."

3.1.33. Altres benefactors.

De benefactors de Santa Maria de l'Estany n'hi va haver molts més que no consten en aquesta relació per no pertanyer a llinatge conegut i sols tenir constància de la seva deixa, malgrat alguns d'ells fossin igual o més generosos que els relacionats cosa que fa injusta la seva absència. D'ells en destaquem tres que són esmentats en monografies i dels quals se sap quelcom més.

Pere Pagès, cavaller de Gurb.

Aquest cavaller signà el 1128 a la donació d'esponsalici que feren Pere Folc i el seu fill Arnau a l'esposa d'aquest Beatriu. En aquesta donació del castell d'Aguiló i de cinc masos del terme d'Oló signa també Arnau Pere de Gurb (1).

Pere Pagès va ser mort en servei del seu senyor Berenguer de Queralt, el qual donà a Santa Maria de l'Estany pel bé de l'ànima del difunt un camp a Gurb i va confirmar la donació que hi havia fet aquest d'unes peces de terra a les parròquies de Sant Julià Sassorba i de Santa Eulàlia de Riuprimer el 1138 (2).

Ademar Sanç, cavaller de Taradell.

Aquest cavaller és conegut pel testament que va fer el 1087 en trobar-se malalt i en perill de mort (3) i per ser posat com a exemple de cavaller per Antoni Pladevall a la seva monografia publicada sobre Taradell (4). Era fill segon de Sanç, propietari de la vil.la rural del Molist, a Taradell, i també és conegut per haver estat acusat, conjuntament amb el seu germà gran Guillem Sanç, d'usurpar terres de l'antiga demarcació del Molist que havien

estat donades a la canònica de Vic el segle IX. Del seu pare va heretar algunes terres a Taradell però també tenia terres i una casa i un sagrer a Taradell, que poser hauria rebut del senyor de Taradell del qual era vassall. A Santa Maria de l'Estany li va deixar un cens anyal d'una lliura de cera en reconeixement de domini d'un alou que va deixar a la seva esposa i a les seves filles.

Guillem Bonfill, castlà de Centelles.

Guillem Bonfill, castlà del castell de Centelles, va fer testament el 1145 i va escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany, canònica a la qual va deixar un mul valorat en 100 sous i un alou a Cardedeu, que va retenir per a la seva esposa mentre ella visqués. També va disposar que el seu fill Bernat fos lliurat com a oblat a la canònica juntament amb la seva herència. Va fer deixes a nombroses esglésies d'Osona i del Vallès Oriental. El va succeir en la castlania el seu fill Guillem, al qual va deixar la castalania del castell de Sant Esteve o de centelles i els feus que tenia pels senyors de Centelles, d'Aiguafreda, de Castellcir i d'Argemon i altres senyors (5)

NOTES:

(1). 128.
(2). 230. Aquest document ha estat causa de confusió entre alguns historiadors que identifiquen Pere Pagès, amb un pagès que va ser mort per "militem de Gurbo" o per un soldat de Gurb. Els castells catalans vol IV p 790. BENET,A. La família Gurb-Queralt..p..155.
(3). 76.
(4). PLADEVALL, A. Taradell. Passat ipresent d'un terme i vila d'Osona....
(5) 283. PLADEVALL, A. Centelles... 138.

3.2. La formació del patrimoni.

Santa Maria de l'Estany és una institució que neix pràcticament sense patrimoni, sols amb l'alou que el canonge Guillem Ramon de Taradell va donar al bisbe amb l'església de Santa Maria el 1080. La necessitat d'unes rendes que la sostinguin farà que rebi donacions de béns del bisbe de Vic, el seu promotor, i posteriorment també del comte, i de fidels que donen a la canònica béns seus en propietat, o donen el domini directe reservant-se l'útil a cert cens,o els els deixen al seu testament. Les donacions amb compensació econòmica i més encara les vendes no són abundants.

3.2.1. Les donacions de béns.

El que entenem per donació d'un bé és el seu lliurament sense rebre res material a canvi, una donació pura. Quan es justifiquen s'aleguen raons de tipus espiritual cara a la salvació de l'ànima o per altres motius, com la donació que Ramon Mir de Calders, qui diu que la fa per amor al seu parent Berenguer d'Aguilar, que era canonge de l'Estany (1).

Consten donacions a trenta-un documents (2).

Tres documents contenen alhora altres tipus de donació (3).

3.2.2. Les donacions amb reserva del domini útil a cert cens.

Són les donacions on l'atorgant es reserva el domini útil del bé donat durant la seva vida i es compromet a pagar un cens de reconeixement de domini o el reserva per a familiars amb la condició del pagament d'aquest cens. A la mort del beneficiari el bé serà ple domini de Santa Maria de l'Estany. La donació en aquestes condicions pot ser continguda al testament de l'atorgant.

Tenim vuit donacions on l'atorgant es reserva el domini útil per a ell (4). En un cas és un dels atorgants el qui reté el domini útil (5).

Aquest tipus de donacions tenia l'inconvenient pel beneficiari que en no ser efectives immediatament sinó al cap d'un temps més o menys llarg, el donador podia canviar de pensament o el seu successor que havia de cedir el bé el retenia amb el conseqüent litigi. Així el 1108 Tedmar Mir i la seva esposa Ermesenda donaren a Santa Maria de l'Estany tres masos a Clarà i els retingueren en vida a cens d'una quartera de forment (6), dos anys després i Tedmar Mir els dóna a la seva esposa perquè els tingui en vida i pagui dit cens (7) i aquest al seu testament concedeix el domini útil al seu fill Berenguer (8).

L'atorgant reserva el domini útil per a la seva esposa en dos documents (9), en un per a el seu fill sense cens (10) i per a ell i els seus fills i els seus descendents (11). En aquest cas s'augmenta el cens a partir que el tinguin els seus fills.

En alguns casos el bé és dóna a la persona que en tindrà el domini útil amb la condició que quan mori serà de la canònica i haurà de pagar cens (12).

En algunes donacions no consta la reserva però si el pagament del cens, pel qual aquesta se suposa (13).

En altres hi ha donació "sub condicione", així sols la meitat del mas Canal, de Tona, que dóna Arnau Pere amb reserva el domini útil, serà de l'Estany si deixa fills, quan en cas contrari seria íntegrament del monestir.(14).

Aquest tipus de donació amb reserva del domini útil pot ser continguda al testament de l'atorgant, que reserva el domini útil al seu germà, al seu nebot i al seu oncle al seu testament (15).

Als testaments algunes deixes a la canònica seran efectives després de la mort de parents sense pagar cens (16). Altres vegades es fa la deixa al familiar amb la condició de que després de la seva mort serà de la canònica (17). Algunes es fan amb les mateixes claúsules que una donació amb reserva de domini útil a cert cens (18).

En algunes donacions el bé es dóna de Santa Maria de l'Estany i es rep de mans del prior com si es rebés una tinença a cert cens (19). En el cas de la donació Arnau de Sentmenat, aquest tindrà el que dóna com a tinença i quan mori la seva mare serà íntegrament de l'Estany (20). Quan Eg i Guillem Guitard donen una peça de terra i vinya a la canònica i es reserven el domini útil en vida i per als seus fills i successors estableixen que aquests tindran dit bé per tinença de la canònica (21).

En altres donacions el domini útil és cedeix a tercers, com a pagament d'obligacions, així el 1149 els germans Guillem de Tavèrnoles, Pere, Geral, Ramon i Bonet donen a Santa Maria de l'Estany la part que tenen d'un mas davant l'església de Sant Feliu de Terrassola amb la condició que Arnau de Terrassola rebi dit mas de mans del prior i li encomani i li presti quinze dies l'any un cavall o mul i que pagui la penyora que van fer al prior. Quan mori dit Arnau dit mas serà íntegrament de l'Estany (22). Un altre cas és el del cavaller Guillem Borrell, que en el seu testament, deixa a Pere Isovard, la seva esposa i el seu fill el que té al mas Garriga de Castellterçol i una casa a aquest lloc a condició que després d'ells serà de la canònica (23).

3.2.3. Les donacions amb compensació.

No totes les donacions es feien sense rebre algun tipus de compensació material, així la donació que el 1145 fa Ponç Fibló i la seva esposa i fill d'un alou a Pedrós es amb pacte que la canònica i el seu prior els protegeixin i defensin a ells i a aquest bé (24). El 1113 Bermon Mir i Arsenda donen alou a Ferrerons per remei de la seva ànima i pel "beneficium" que reben de l'abat (25).

En la majoria de casos la compensació és de tipus econòmic. Unes vegades es rep una quantitat de diners com a preu (26). En altres la donació es fa perquè la canònica redimeixi una penyora feta a un tercer (27).

3.2.4. Els llegats testamentaris.

Les deixes que es fan als testaments destinades a la canònica solen ser de compliment immediat i netes de càrregues, tant poden ser diners com béns mobles o immobles. Excepció són els llegats on es reserva el domini útil a familiars o els fets a canvi de pagar 8 morabatins a un tercer (28), o del pagament de 12 diners de cens a Sant Jaume de Galícia i un parell de capons a Santa Maria del Puec (29) i també els llegats on s'ha de desempenyorar el bé per posseir-lo (30).

En alguns testaments hi ha disposicions per complir la voluntat de qui va donar un bé de la canònica amb cessió de l'usdefruit al testador (31).

En quaranta-dos testaments consta deixa a Santa Maria de l'Estany o a les esglésies que li eren subjectes (32). Els testadors pertanyen majoritariament a la classe dominant, com és veu en els béns dels quals disposen la seva darrera voluntat, sense que la rel.levància de la deixa sigui proporcional al seu patrimoni, en un ventall que va des del comte de Barcelona, el bisbe de Vic, senyors de castells, canonges de Vic i castlans. També hi ha casos de cavallers i de petits propietaris que feren deixa

3.2.5. Les compres.

Sols tenim quatre documents on els atorgants venen un bé a la canònica i reben diners d'ella: (33). Al segon i al quart s'especifica que els que venen ho fan per poder menjar.

3.2.6. Les penyores.

Les penyores equivalien a un prèstec encobert i eren manera habitual de'obtenir diners. Hom rebia una quantitat de diners contra l'empenyorament d'un bé, que representava la seva cessió, que podia recuperar pagant la mateixa quantitat, a vegades amb un termini fixat (34).

3.2.7. Les permutes.

Per la permuta es donava la possessió d'un bé a un tercer i se'n rebia d'aquest un altre, inicialment de valor similar, per interès d'ambdues parts. Les permutes moltes vegades facil.litaven la solució de litigis per propietats (35).

3.2.8. Les solucions a conflictes per la propietat de béns.

La possessió de les deixes per part de la canònica era obstaculitzada de vegades pels familiars del donant o per persones que es creien amb drets sobre els béns deixats i també per l'actuació usurpadora dels poderosos.

Per evitar aquests conflictes s'atorgaven documents de confirmació de possessió de béns a favor de la canònica (36).

Les definicions, renúncies, evacuacions o pacificacions sol.lucionaven les qüestions plantejades sense arribar a la sentència arbitral (37). Tenim un cas de renúncia a drets sobre un alou per la canònica a favor del monestir de Sant Cugat del Vallès (38).

Per les concòrdies fetes per sentència arbitral ambdues parts arribaven a acord mitjançant la intervenció de terceres persones que arbitraven la qüestió (39).

NOTES:

(1). 300.
(2). 58, 59, 63, 64, 69, 71, 79, 91, 94, 99, 109, 114, 141, 152, 174, 181, 202, 207, 209, 210, 240, 243, 247, 254, 289, 292, 300, 305, 314, 324 i 327.
(3). 94, 243 i 314.
(4). 84, 105, 131, 183, 243, 253, 257 i 264.
(5). 94.
(6). 131.
(7). 140.
(8). 154.
(9). 204 i 206.
(10). 104.
(11). 243.
(12). 140.
(13). 77, 208, 294 i 312.
(14). 183.
(15). 96, 98, 120, 189 i 190.
(16). 130.
(17). 122, 143, 154 i 200.
(18). 89, 146, 176 i 283.
(19). 101, 212 i 278.
(20). 226.
(21). 81.
(22). 303.
(23). 194.
(24). 288.
(25). 153.
(26). 201, 259, 265, 280 i 297.
(27). 118, 169, 179, 191, 222, 262, 298 i 304.
(28). 173 i 317.
(29). 251.
(30). 103, 111, 279.
(31). 175, 228, 250 i 278.
(32). 89, 96, 98, 111, 120, 121, 122, 130, 143, 150, 154, 164, 171, 173, 188, 189, 190, 194, 195, 200, 203, 210, 211, 213, 234, 235, 236, 249, 251, 258, 266, 271, 274, 275, 283, 285, 290, 298, 317, 321, 322 i 325.
(33). 74, 75, 119 i 149.
(34). 83, 172, 179, 219, 222.
(35). 115, 198 i 308.
(36). 102 i 230.
(37). 111, 128, 132, 138, 163, 167, 172, 196, 272 i 331.
(38). 242.
(39). 128, 248, 252, 255, 263, 268, 293, 307, 309, 326 i 329.

3.3. ELS BÉNS DE LA CANÒNICA.

3.3.1. Les esglésies sotmeses a la canònica.

3.3.1.2. Les canòniques.

La reforma canonical es va estendre al bisbat de Vic de la mà del bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà i les canòniques de nova fundació o reformades, cas de Santa Maria de l'Estany i de Sant Joan de les Abadesses, i el seu abat o prior van col.laborar estretament amb l'obra del bisbe i en la implantació de la reforma i de la regla de Sant Agustí a canòniques aquisgraneses que havien anat a parar a mans de particulars per simonia o que els eren subjectes i propietat per haver estat els seus fundadors. Ja hem parlat abans de com el prior de l'Estany, Bernat Bompar, va ser un actiu col.laborador del bisbe en la introducció de la regla de Sant Agustí a altres canòniques, en concret a Santa Maria de Manresa i Sant Pere dels Arquells.

Aquestes dues canòniques tenien en comú el no ser reformades, per bé que Sant Pere dels Arquells era de fundació recent, però la seva organització interna i la seva vinculació material a Santa Maria del'Estany era molt diferent. A Manresa el prior de l'Estany sols rep l'encàrrec del bisbe d'introduir-hi la regla de Sant Agustí, en canvi a Sant Pere dels Arquells el seu propietari, el senyor d'Òdena, dóna la possessió de la canònica i els seus béns a l'Estany.

3.3.1.1.1. Santa Maria de Manresa.

De la canònica de Santa Maria de Manresa abans de la intervenció del bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà i del prior de l'Estany en tenim notícies escadusseres que només permeten deduir que havia estat fundada entre finals del segle IX i 947 i vinculada estretament al bisbe i al capítol de Vic.

El motiu del silenci de la documentació, que s'estén fins el segle XII, és degut a la destrucció de la canònica i dels seus arxius en l'atac d'Almansur i també per la crema de l'arxiu canonical el 1714 (1).

La intervenció del bisbe a la canònica de Manresa per introduir-hi la regla de Sant Agustí, a part de la resistència que poguessin oferir els canonges aquisgranesos, va topar amb la resistència d'uns particulars: Ramon Amat i el seu fill Ponç Ramon, que devien tenir la canònica per compra simoníaca ja que en principi ni consten com a clergues. Els problemes que presenta la reforma de la canònica de Manresa són deguts en bona part al manteniment de la seva propietat per la família usurpadora, de la qual sols sabem el nom de dos dels seus membres, els esmentats Ramon Amat i Ponç Ramon.

La primera notícia de tractes entre el bisbe i Ramon Amat per la canònica de Manresa és el resultat d'una negociació entre ells en la qual van participar també el vicari de

Manresa (2) Ponç Guerau, el castlà Ramon Guifred i Ramon Geribert i Bernat Berenguer, que no sabem qui eren.

Per l'acord al qual van arribar, Ramon Amat i el seu fill Ponç, aconsellats pel bisbe, van confiar l'església de Santa Maria, construïda dins les muralles de Manresa, al prior de l'Estany, Bernat, i als seus clergues perquè aquesta, fins ara posseïda per clergues seculars, passés a clergues que seguissin la regla de Sant Agustí, de manera que els antics fossin revocats pels nous clergues regulars. Perquè això fos possible van establir que ni ells ni ningú poguessin revocar el prior, ni les donacions dels fidels ni intentar destruir la introducció de la regla de Sant Agustí feta pel prior i li van reconéixer els seus béns. Però Ramon Amat i el seu fill es van reservar la dominicatura que solien tenir sobre l'església, de manera que el prior tindria la canònica i ells com a fidels administradors subvindrien les seves necessitats segons voluntat del prior (3).

Tal acord feia la distinció entre dos aspectes de l'església de Manresa: la canònica, és a dir la vida espiritual, i la dominicatura de l'església, de tipus material, i els posà en mans dferents: el primer en mans del prior de l'Estany i el segon en les de Ramon Amat i el seu fill.

El 1095 hi va haver una convinença, és a dir un pacte feudal, entre el bisbe i Ponç Ramon, que consta com a clergue. L'objecte de tal convinença era la possessió de l'abadia de Manresa, que el bisbe donà en feu laical a dit Ponç Ramon. Així el bisbe respectaria la possessió de la dominicatura feta per Ramon Amat i el seu fill el 1093 i tindria la canònica subjecta.

El pacte va establir en primer lloc que l'església de Santa Maria la tindrien els clergues que hi visquéssin sota la regla de Sant Agustí i que Ponç no destruirà la canònica ni li prendria els béns té sinó que es mantindrà el pacte que amb el seu pare van fer amb el prior de l'Estany, el contingut del qual repeteix amb diferents paraules que el text de 1093 en temps present, el que confirmava la seva vigència.

Cal fer notar que en esmentar el tracte de 1093 es diu que Ramon Amat i el seu fill el van fer per manament i consentiment del bisbe (iubente et consentiente dompno Berengario), quan el 1095 pare i fill feren servir paraules més suaus en dir que el van fer "assensu atque consilio domni Berengarii".

A continuació hi ha el pacte feudal pel qual Ponç és clergue i canonge de Sant Pere de Vic i del seu arquebisbe i el servirà per l'honor que rep com tot home ha de servir el seu senyor i li prestarà host, cavalcada, cort, plàcit i seguiment quan li manarà i l'ajudarà a defensar el seu honor i a defensar i guerrejar per tot el que té. I l'abat Ponç, així s'intitula en signar el document, tindrà un prevere que farà residència a la seu de Vic com l'havien tingut els seus antecessors. Dita església amb la canònica serà subjecta a l'obediència a la seu de Vic i al seu bisbe i capítol, i li farà corts i obsequis sinodals. A més de Ponç signaren el document Ramon Geribert i Ramon Guifred, que ja havien signat el 1093, i Gerbert Hug (4).

El tercer document presenta problemes de datació. És datat l'any 1099 de l'Encarnació i a dos dies de les calendes de novembre de l'any 40 del regnat de Felip, que reduïts a l'any de la Nativitat són 31 d'octubre de 1099 segons l'estil florentí i 31 d'octubre de 1099 segons el regnat del rei franc, el dia i el mes ha de ser el mateix encara que sols consti al còmput del rei franc. Si es data pel regnat de Felip ens trobem amb la contradicció que és atorgat pel bisbe després de la seva mort, que havia ocorregut l'agost d'aquell any. Aquesta anomalia ja va ser notada per Moncada (5). El fet que el bisbe Berenguer ja fós mort per l'octubre de 1099 fa creure que la data correcta és la que dóna la cronologia de l'Encarnació si per reduir-la a la de la Nativitat s'utilitza l'estil pisà que anticipa nou mesos l'inici de l'any, és a dir 1098. De manera que tot i que al diplomatari en cas de contradicció donem preferència a la datació del regnat del rei franc, en aquest cas datem el document segons l'any de la Encarnació reduïda segons l'estil pisà, és a dir 1098. D'aquests estils de datació de l'any de l'Encarnació en parlem més detalladament en tractar de la datació dels documents que formen el diplomatari.

És un document amb un inici estrany, perquè és l'encàrrec del bisbe al prior de l'Estany d'introduir la regla de Sant Agustí a Santa Maria de Manresa com si abans no hi hagués intervengut, tot i que el bisbe ho havia reconegut indirectament el 1095, i com si l'església fós destruïda.

Consta que l'arquebisbe de Tarragona i bisbe de Vic, Berenguer, va anar a la ciutat de Manresa i davant ell es van presentar molts laics i clergues que li van demanar que com l'església de Santa Maria allí construïda, vinculada a la seu de Vic, feia molt de temps que era mancada de vida religiosa, la donés en potestat de canonges regulars que hi visquessin. En atenció a aquesta súplica i amb el consentiment dels canonges de Vic va posar dita església en mans dels canonges que visquessin sense béns propis sota la regla de Sant Agustí i va confiar els canonges que hi entren i els que hi entraran en l'esdevenidor sots potestat del prior de l'Estany. Quan aquest mori, s'escollirà el seu successor a Manresa amb el consentiment del bisbe i canonges. Si a la canònica de Manresa no hi ha ningú que pugui succeir-lo, el bisbe i els canonges de Vic i de la canònica de Manresa el triaran d'una altre congregació. Finalment bisbe i capítol confirmen el canvi d'ordre de la canònica i donen seguretat dels seus béns i excomuniquen qui atempti contra el que s'acorda. Signen el document el bisbe i membres del capítol de Vic (6).

Conseqüència d'aquest acord seria el de 6 de novembre de 1098, que ens ha arribat gràcies a la còpia escrita al Textum Argenti, molt semblant al de 1093. Va ser la confirmació feta per l'abat de Manresa Ponç Ramon de l'encàrrec fet al prior de l'Estany d'introduir la regla de Sant Agustí a Santa Maria de Manresa. Ponç Ramon diu que actua amb el consentiment i el consell de l'arquebisbe Berenguer i dels seus clergues i aconsellat per Ponç Gerall, Ramon Guifred, Ramon Geribert i Bernat Berenguer, els mateixos que el 1093. La diferència amb el primer document de Manresa és que en aquest de 1098 es confia la

canònica al prior de l'Estany i a Arnau Bofill, sacerdot, i en què es regula la forma de successió del prior en establir que Bernat ho serà tota la seva vida i quan mori els clergues de Manresa eligiran el nou prior dins la seva comunitat o dins una altra, amb el consentiment de l'arquebisbe, si no hi ha dins d'ella ningú preparat (7).

Aquest Arnau Bonfill devia ser un membre de la comunitat reformada ja per l'actuació del prior, que dirigiria la comunitat des de l'Estany.

Mort Berenguer Seniofred de Lluçà, el va succeir a la seu de Vic el bisbe Guillem, i a aquest el 1102 el bisbe Arnau. El 1106 aquest i l'abat Ponç Ramon van signar una convinença calcada a la feta en temps del bisbe Berenguer el 1095 (8). Aquest document va ser regestat llargament pel degà Moncada (9), qui anomena per error a l'abat de Manresa Ponç Recared.

A la còpia del document de 31 d'octubre de 1098 continguda al lligall 964 de l'Arxiu de la Mensa Episcopal de Vic consta la signatura del bisbe Ramon, es a dir del bisbe Ramon Gaucfred (1110-1140), i de Bernat Ramon de Manresa, que és confirmació de la seva validesa avançat el segle XII. Aquest Bernat Ramon de Manresa és un dels àrbitres que van fer la concòrdia del plet entre el prior de l'Estany i Ramon de Salaves sobre la possessió de l'alou d'Olzinelles el 16 de juliol de 1156. En la seva presència i en la de Berenguer de Manresa i dels clergues de Manresa es va signar la definició amb la qual es va acabar el plet (10).

Així doncs, en parlar dels orígens de la canònica agustiniana de Manresa cal tenir present la solució donada al problema de ser la canònica aquisgranesa en mans simoníaques, que permet distingir en la nova canònica dues parts ben diferenciades. Per una part la vida espiritual, amb la introducció de la regla de Sant Agustí, va sempre a càrrec del prior de l'Estany, i per altra banda la dominicatura de la canònica convertida en feu laical, que serà objecte de convinença o pacte feudal entre el bisbe i el fill clergue del propietari Ramon Amat, Ponç Ramon, que per tenir la canònica tindrà el títol d'abat i per vincular-lo a la seu de Vic la dignitat de canonge de Vic. Així la introducció de la regla de Sant Agustí no s'encarregaria ara un i ara a l'altre sinó que l'abat de Manresa i el prior de l'Estany fan la seva funció al mateix temps, per aquesta raó el prior de l'Estany no és nomenat abat de Manresa quan rep l'encàrrec del bisbe, encàrrec que és confirmat per l'abat en la convinença amb el bisbe per la dominicatura de la canònica. Segons l'acord de 1093 Ponç Ramon havia de donar al prior el que necessités.

Tal coexistència es deuria a la impossibilitat per part del bisbe d'aconseguir de Ramon Amat la cessió dels drets que tenia sobre la canònica obtinguts per simonia, pel qual hauria de pactar i conformar-se en esperar la mort del fill de Ramon Amat, l'abat Ponç Ramon, per recuperar totalment la canònica.

Això explicaria que en morir Ponç Ramon cap a 1113 el prior de l'Estany fos abat de Manresa, de manera que d'ara en endavant s'unificaria la direcció espiritual i temporal de la

canònica en mans de l'abat. Aquest Ponç Ramon encara signa com abat de Manresa el 1111 (11).

Finalment cal tenir en compte que dels primers temps de la canònica reformada sols coneixem aquestes, algunes de les quals ens han arribat a través de còpies de documents no autoritzades per notari, que no tenen continuïtat, el que fa que la problemàtica que presenten quedi oberta.

3.3.1.1.2. Sant Pere dels Arquells.

Sant Pere dels Arquells és a la Segarra, en un lloc planer i ric d'aigua. Avui és un petit nucli de població que va creixer entorn l'antiga canònica. Cap d'un municipi integrat també per altres agregats que porten el nom d'antics castells: Llindars, Timor, Rubinat i també pels agregats de la Sisquella i Gramuntell, recentment es va fusionar amb el municipi de Sant Antolí i Vilanova, fusió que ha donat origen a l'actual municipi de Ribera d'Ondara.

Aquell sector de territori va ser recuperat i organitzat a partir de 1055, quan va comanar el repoblament dels voltants de Cervera i es va integrar a la demarcació del castell de Rubinat. El llinatge dels Òdena va ser el senyor del castell i dels seus annexes de Llindars i del veí castell de Mont-lleó.

Al lloc anomenat Arquells els Òdena van fundar l'església de Sant Pere i li van donar la categoria de monestir. El 1086 Guillem d'Ôdena, la seva esposa Ermengarda i llurs fills Ramon i Pere van donar per remei de la seva ànima a Sant Pere dels Arquells el castell de Llindars amb la meitat del seu delme i les seves terres, tot situat al terme del castell de Rubinat, que conservava l'altra meitat del delme i tota la primícia. Els donadors s'ho van reservar en vida i Sant Pere dels Arquells rebria la meitat del servei que feien els seus homes per una parellada d'alou (12).

Des del primer moment destaca també per altra banda Bernat Dalmau, que el 1100 va donar a Sant Pere dels Arquells el que el seu pare li havia donat al castell de Timor i a tota la Marca o a Osona: l'església de Sant Miquel de Poses i alous a Sant Quirze Safaja i dos masos a Castellcir, i li va donar també l'onzena part dels fruits dels alous i fiscs que té i podrà tenir entre el Cardener i el Segre, i de l'alou de Poses un mas en domini. Abans del dia de Sant Miquel ell havia de compensar a Sant Pere dels Arquells per l'alou de Sanahuja que es va vendre i que ells i el seu pare havien donat al monestir. Bernat Dalmau renunciava a l'abaciat o prelació de Sant Pere dels Arquells en favor dels clergues que hi visquessin segons la Regla de Sant Agustí i de Ramon Guillem d'Òdena i es reservava l'aprovació de l'elecció del prior que hi fes viure clergues regulars, però es reservava l'abaciat o prelació si es decidia a ser clergue regular.

Per la seva part els clergues de Sant Pere, amb el consentiment de dit Ramon Guillem, donaren a Bernat Dalmau durant la seva vida el castell de Llindars, excepte

l'onzena part i la tercera part dels serveis que prestaven els pagesos. Ramon Guillem donà a Sant Pere dels Arquells el delme sobre els seus béns i amb Bernat Dalmau es prometeren ajuda mútua per tenir, defensar i guerrejar pels seus béns (13).

Bernat Dalmau, membre d'una família que tenia béns a Sant Quirze Safaja i Castellcir, era arquilevita de Tarragona i personatge ben relacionat amb magnats vigatans . El seu títol li provenia d'haver estat amb el bisbe de Vic Berenguer Seniofred de Lluçà un dels promotors de la primera restauració material de la ciutat i arxidiòcesi de Tarragona a partir de 1090 que fou de durada efímera (14).

El mateix 1100 Ramon Guillem d'Òdena i Ermengarda, amb el consell de dit Bernat Dalmau, donaren a Santa Maria de l'Estany, en mans del prior Bernat, l'església de Sant Pere dels Arquells que ell i el seu pare havien edificat. Tal donació es va fer amb la condició que Sant Pere dels Arquells la diada de la Mare de Déu d'agost donés un àpat o refecció als clergues i familiaritat de l'Estany i que el prior de l'Estany pugué posar i treure prior a sant Pere dels Arquells amb el consell de l'arquilevita Bernat Dalmau i de Ramon Guillem d'Òdena i que hi posés els clergues necessaris. En cas de disolució de la canònica de Santa Maria de l'Estany per desaparció o per abandonament de la Regla de Sant Agustí Sant Pere dels Arquells recuperaria llibertat i tindria abat o prior "per se", qui tindria tota l'autoritat excepte la pontifical. En cas que els canonges no poguessin residir a Santa Maria de l'Estany per persecució tindrien dret a viure a Sant Pere dels Arquells (15).

Dels primers temps de Sant Pere dels Arquells com a filial de l'Estany en sabem ben poca cosa. El 1115 Guillem Guillem, qui s'havia donat en mans del prior amb els seus béns de Folgueroles i havia viscut a l'Estany, va demanar i obtenir permís de l'abat per traslladar-se a la canònica de Sant Joan de Ripoll o de les Abadesses ja que pel seu mal caràcter no podia fer vida canonical a Sant Pere dels Arquells (16).

Altres benefactors foren el comte Ramon Berenguer III, que li va deixar un camp al seu testament el 1130 (17). i Ermetruït, que al seu testament de 1151 va escollir sepultura a Sant Pere dels Arquells (18).

A la dotalia de Santa Maria de l'Estany de 1133 és la primera de les esglésies que li són sotmeses que s'esmenta juntament amb les seves sufragànies de Santa Maria de Rubinat i de Sant Salvador (19).

Desconeixem els drets que podria tenir Santa Maria de Serrateix sobre Sant Pere dels Arquells, però el 1156 l'abat d'aquest monestir defineix a Santa Maria de l'Estany Sant Pere dels Arquells i el prior convé dir dues misses per l'ànima de dit abat (20).

3.3.1.1.3. Sant Celoni.

El 1088 Guillem Umbert, senyor dels castells de les Agudes, Montseny i Miravalls i , al Montseny, i la seva esposa Guillema van donar a Santa Maria de l'Estany l'església de

Sant celoni, situada a la parròquia de Sant Martí de Pertegàs. La donació d'aquesta església la va fer perquè s'hi fundés una casa religiosa que sempre havia de ser subjecta a l'Estany i s'havia de regir per la Regla de Sant Agustí.

Per tal de possibilitar aquesta nova comunitat la dotaren amb un alou a tocar l'església, a la part de migdia, perquè els clergues que hi residien hi construissin casa per viure, i terra a la part de tramuntana, quatre masos, una quarterada de terra que ells van rompre i totes les terres que els clergues rompessin a la seva dominicatura, la desena part del teloneu i dels plets, i la desena part de les preses que fes en la mar la galera que havien construït i les que construirien en l'esdevenidor. També li donaren l'alou que compraren a Arbert Ellemar i li confirmaren tot el que l'església de Sant Celoni tenia. I amb el consell de Sicardis, Ramon i Bernat, ardiaca, van posar dita església en potestat del prior de l'Estany, Bernat, perquè Santa Maria de l'Estany la tingués i posseís sense contradicció i la regís sota la Regla de Sant Agusti (21).

Aquesta església de Sant Celoni va donar nom a la vila que va creixer al seu entorn. Es trobava al centre de l'antiga vila, entre el que avui són el carrer Major i el carrer de les Valls i donava a la placeta de l'Estudi i a l'antiga plaça del Bestiar. Avui sols en resten alguns rastres de l'àbsis i part d'un mur, restes que són fruit d'un procés de degradació que va començar el segle XV quan l'edifici ja amenaçava ruina i es va tancar al culte a principis del segle XVI. El segle XVII sols es mantenien drets els seus murs.

El 1151 Guillem Umbert de les Agudes-Montseny va cedir a l'ordre militar de Sant Joan de Jerusalem tota la vila de Sant Celoni, amb l'oposició del seu germà Riembau del Montseny. El bisbe de Barcelona tampoc hi va estar d'acord i sembla que es va fer cedir pel prior de l'Estany l'església de Sant Celoni a canvi de la donació de Sant Salvador d'Arraona i de la confirmació de la donació de l'església parroquial de Sant Esteve de La Garriga i les seves sufragànies a Santa Maria de l'Estany. L'hospitaler comanador de Sant Celoni va pledejar contra aquesta permuta i va obligar a desfer-la (22).

Aquesta qüestió per Sant Celoni es va arrossegar més de trenta anys, fins que tres butlles del Papa Lluci III, datades a Verona el 29 de maig de 1185, hi van posar final (23). La primera anava dirigida al prior de l'Estany i ratificava l'acord a què havia arribat amb el bisbe de Barcelona sobre l'església de Sant Celoni. La segona anava dirigida al bisbe de Barcelona Bernat de Berga i el Papa ratificava l'acord a que el bisbe i el prior havien arribat amb la intervenció del cardenal Pere de cardona sobre les capelles de Sant Celoni i de Sant Salvador d'Arraona i sobre l'església parroquial de la Garriga.

A la tercera, dirigida a l'arquebisbe de Tarragona, el Papa esmenta l'acord a què arribaren el prior de l'Estany i el bisbe de Barcelona sobre les capelles de Sant Celoni i de Sant Salvador d'Arraona i l'església parroquial de la Garriga pel qual el prior cedí al bisbe la capella de Sant Celoni. També esmenta com els hospitalers tregueren el clergue que hi tenia el prior i es quedaren les claus, cosa que va fer que el prior retingués Sant Celoni i apel.lés a

Roma, com va apel.lar també el bisbe, i com la persistència de les apel.lacions havia fet que el prior retingués la capella de Sant Celoni.

Amb aquestes tres butlles es ratificava l'acord i el prior lliurava al bisbe la capella de Sant Celoni, salvats els drets dels hospitalers.

3.3.1.2. Les esglésies parroquials.

3.3.1.2.1 Sant Fructuós de Castellterçol o de Genebreda.

L'església parroquial de Sant Fructuós de Castellterçol, a la comarca natural del Moianès, però adscrita a la comarca administrativa del Vallès Oriental, és documentada des del 964 però el seu orígen va lligat amb l'existència del castell de Castellterçol, documentat el 898. Era construïda al serradet on avui s'estén la població de Castellterçol i prenia també el nom de l'antic vilar de Genebreda, en terrenys del qual era construïda, sense que aquest fet impliqui dependència d'aquest vilar o del seu propietari, documentat el 997 (24).

El nom de Sant Fructuós de Genebreda coexistirà amb el de Sant Fructuós de Castellterçol els segles XI i XII; així el 1130 el bisbe de Vic Ramon Gaufred l'anomena de Castellterçol en donar-la a Santa Maria de l'Estany i el 1133 l'anomena de Genebreda en confirmar-la juntament amb les seves sufraganies a Santa Maria de l'Estany a la dotalia de 1133 (25).

El 1130 el bisbe de Vic Ramon Gaufredd va donar a Santa Maria de l'Estany i al prior Guillem l'església de Sant Fruitós de Castellterçol amb les seves sufragànies i el que els pertany, amb delmes, primícies i rendes, essent subjecta a la autoritat episcopal. Al mateix temps va donar també a l'Estany l'església de Sant Feliu de Rodors (26). El 1133 va confirmar a Santa Maria de l'Estany l'església de Sant Fructuós de Genebreda amb les seves sufragànies Sant Julià dels Uíxols i Sant Llogari de Castellet (27).

Al capbreu de 1138-1139 s'esmenta a Castellterçol l'església de Sant Fruitós i l'església i capellania de Sant Julià, i que pagaven cens d'una perna i tres fogasses, i el clergue de Sant Julià una quartera de civada. Els clergues d'ambdues esglésies pagaven també cens de 5 sous per la parada que l'Estany hi tenia per l'ardiaca (28).

3.3.1.2.3. Sant Esteve de La Garriga.

L'església parroquial de Sant Esteve de La Garriga havia estat donada al bisbat de Barcelona el 966 pel comte Mir. El 1139 el bisbe de Barcelona Arnau Ermengol va donar a Santa Maria de l'Estany i al prior Guillem l'església de Sant Esteve de La Garriga amb els seus delmes, primícies, oblacions dels fidels i tot el que pogués tenir en endavant aquesta església i també li va donar les seves sufragànies: Sant Pere de Vallcàrcara, Sant Cristòfor de Munteugues, Sant Pau de Montmany i Sant Gervasi (29).

Aquesta església de Sant Esteve, coneguda avui com La Doma, té alguns elements romànics tardans i fou reformada i fortificada els segles XV i XVI, és al terme de La Garriga, fora de la població, a la comarca del Vallès Oriental, al peu de la carretera N-152, i el seu entorn fins fa pocs anys es va utilitzar com a cementiri de la població de La Garriga. El nom com és coneguda prové dels dos sacerdots o domers que la servien. Va exercir de parroquial de La Garriga fins 1757, quan es va acabar de construir una nova església a la població nascuda vora el camí ral de Barcelona a Vic, on abans hi havia l'església de Sant Gervasi, la capella de can Nualart, una de les sufraganies donada a l'Estany (30).

La donació de l'església de Sant Esteve de La Garriga i de les seves sufragànies a Santa Maria de l'Estany va ser confirmada pel bisbe de Barcelona Guillem de Torroja (1144-1171), qui el 1151 devia afegir la seva signatura al document de donació de 1139, quan també va donar a l'Estany i al seu prior la capella de Sant Salvador d'Arraona a canvi de la capella de Sant Celoni, dins l'afer que expliquem en parlar de dita capella.

3.3.1.2.4. Santa Maria de Moià.

A Moià (Bages), entorn l'església de Santa Maria i el palau comtal va creixer un nucli de població o vila, centre d'un alou comtal que havia adquirit el comte Guifred. L'església de Santa Maria de Moià va ser consagrada el 939 pel bisbe de Vic, Jordi, i pel bisbe de Barcelona, Guilarà, a precs del comte Sunyer i del seu fill Ermengol, comte d'Osona. Els comtes confirmaren les donacions que havia fet Guifred i n'afegiren de noves. El bisbe de Vic li va sotmetre les esglésies de Sant Feliu de Rodors, Sant Pere de Ferrerons, Santa Coloma Sasserra, Sant Andreu de Castellcir, Sant Llogari de la Sala o de Castellet i Sant Pere del castell de Marfà (31).

Moià va continuar sent alou comtal fins que el 1130 Ramon Berenguer III al seu testament, aconsellat pel bisbe de Vic, va donar a la canònica de Santa Maria de l'Estany la capellania de Moià amb tots els seus alous, a condició que s'afegís a l'Estany un canonge regular que celebrés misses per la seva ànima (32).

El 1132 el bisbe de Vic Ramon, amb el consentiment de l'arquilevita Bernat, del sagristà Berenguer i del primicier Pere, i del comte de Barcelona i de l'arquebisbe de Narbona, va donar a Santa Maria de l'Estany l'església de Santa Maria de Moià, és a dir la capellania amb part del delme que rebia dita església i amb els seus alous, primícies i oblacions dels fidels. El bisbe va fer la donació salvats l'obediència a la seu de Vic i els drets que hi té. El comte va lloar tal donació sense cap retenció ni prestació de servei i el prior es va comprometre davant el bisbe i el comte a tenir un canonge que celebrés misses cada dia per l'anima del difunt Ramon Berenguer III i pregués Déu per la seva ànima (33).

A la dotalia de l'Estany de 1133 el bisbe de Vic confirma a la canònica l'església de Moià i les seves sufragànies (34).

La possessió de Santa Maria de Moià fou font de problemes per la canònica de l'Estany perquè la seva importància provocava l'ambició de la seu de Vic i perquè els seus clergues no es van avenir a dependre de la canònica; tot fou causa de llargs plets fins que el 1260 va retornar a la seu de Vic (35).

3.3.1.2.5. Sant Feliu de Rodors.

L' església parroquial de Sant Feliu de Rodors és al terme municipal de Moià, al Bages, prop les ruines del castell de Rodors, en la pendent de la vall que forma la riera de Rodors. L'antic edifici romànic va ser reformat de tal manera el segle XVIII que avui sols en resten fragments d'alguns murs.

L'església de Sant Feliu de Rodors és esmentada a la dotalia de Santa Maria de Moià de 939 com una de les esglésies que li són subjectes. El 1130 el bisbe de Vic Ramon Gaufred la va donar a Santa Maria de l'Estany juntament amb l'església de Sant Fructuós de Castellterçol i les seves sufragànies (36).

3.3.1.2.6. Santa Maria de Rubinat.

L'església de Santa Maria de Rubinat, a la Segarra, a l'actual municipi de Ribera d'Ondara, és documentada des de 1059. La categoria de parroquial la tenia ja a mig segle XII, quan figura a una relació de parroquies del bisbat de Vic. Havia estat donada pels Òdena, senyors del castell de Rubinat, a Sant Pere dels Arquells i amb aquesta canònica va ser donada a Santa Maria de l'Estany, església a la qual consta subjecta a la dotalia de 1133.

3.3.1.2.7. Sant Esteve de Sallent.

A la dotalia de Santa Maria de l'Estany de 1133 consta com una de les esglésies confirmades pel bisbe a la canònica. Aquesta és la primera notícia que tenim de tal subordinació. En tractar-se de l'església del castell de Sallent, al Bages, que era de la família Gurb-Queralt, es pot suposar que va ser donada per un membre d'aquesta família a Santa Maria de l'Estany

Aquesta església romànica circular, que va canviar de titular el segle XVI i avui és coneguda com a Sant Sebastià del Castell, és documentada el 1022 quan la comtessa Ermessenda va empenyorar a Bernat Sendred de Gurb, senyor del castell de Sallent, les esglésies de Sant Esteve i de Santa Maria. El fet que el 1133 s'esmentin genèricament les seves sufragànies fa pensar que Sant Esteve devia ser la parroquial. Les seves sufragànies eren Santa Magdalena de Bell.lloc i Sant Ponç de Sallent.

3.3.1.2.8. Sant Feliu de Terrassola

Sant Feliu de Terrassola és una de les parròquies que comprenia l'extens terme del castell d'Oló. En la seva demarcació era construïda l'església de Santa Maria de l'Estany, que formarà paròquia pròpia el segle XIII i edificarà l'església de Santa Cecília per fer les funcions de parroquial. L'església de Sant Feliu és documentada des de 927 però l'edifici primitiu va ser sustituït per l'església romànica de doble nau consagrada el 1093. A la dotalia no consta cap vinculació a la canònica.

Des del primer temps la canònica rebrà nombroses donacions de terres situades a aquesta parròquia i també en comprarà algunes. El mateix prevere de Sant Feliu, Guanalgod, es donarà a la canònica amb la seva família juntament amb terres pròpies el 1087 (37).

L'església va ser donada a Santa Maria de l'Estany pel bisbe Ramon Gaufred, que ho fou des de 1110 (38), abans de 1133, data on consta com a una de les esglésies confirmades pel bisbe a la canònica a la dotalia de la nova església (39).

Sobre els clergues que el prior de l'Estany havia posat per tenir cura de església de Sant Feliu hi va haver un llarg plet entre el prior de l'Estany i Arnau d'Oló, castlà major del castell d'Oló. Aquesta qüestió es va allargar fins que el bisbe de Vic va cridar com àrbitres l'arquebisbe de Tarragona i llegat de la Seu Apostòlica, Bernat; Benet, abat de Sant Benet de Bages; Arnau, ardiaca de Girona; Gerald, arquilevita de Vic; Pere, sagristà de Vic i Guillem Gerald, els quals van obtenir una concòrdia entre les dues parts, datada entre 1146 i 1152, on queda clar el procés de submissió de Sant Feliu de Terrassola a l'Estany.

El castlà major d'Oló justificava la seva actuació d'incordiar els clergues de Terrassola amb la declaració que quan el prior va obtenir l'església va treure el prevere que en tenia cura i la va fer servir per clergues regulars. A això el prior responia que quan va obtenir l'església, esset viu el pare d'Arnau d'Oló, no va trobar-hi cap prevere que hi visqués ni en va treure fora cap, però sí la va fer servir per dos clergues seculars, un després de l'altre. El primer va ser el clergue Pere Guitard, home bó i honest, però Arnau d'Oló va envair l'església i el va fer prendre i portar pres cap a Oló i el va fer redimir. Per això el prior va haver de posar-hi un altre prevere, que en no poder suportar les injúries de dit castlà major i del castlà menor, la va deixar. Fets fora aquests dos clergues seculars, el prior, per manament i consell del bisbe de Vic Ramon Gaucfred, va fer servir l'església pels seus clergues regulars. En base a aquest manament episcopal els àrbitres van decidir que el prior no feia injúria al castlà d'Oló.

Aquesta no era la única qüestió pendent entre el prior i el castlà d'Oló per Sant Feliu de Terrassola, la concòrdia sols deia d'aquestes raons que eren sobre cases i honors i es limitava a establir que es fés el que diuen els documents en poder d'ambdues parts (40).

La concòrdia definitiva va arribar el 1155 amb intervenció del sagristà de Vic, Pere, del canonge de Vic Guillem Geral, de Pere d'Oló, fill d'Arnau d'Oló, i del castlà Oliver d'Oló. Per ella Arnau d'Oló i la seva esposa Beatriu van lliurar el seu fill Arnau amb la seva dotació a Santa Maria de l'Estany perquè hi servís Déu. La seva dotació van ser les batllies per les quals pledejaven, el camp que fou d'Arnau d'Oló i el mas que els Oló tenien a Riudeperes i a Cantapassers. A més van definir a Santa Maria de l'Estany l'església de Sant Feliu de Terrassola i els seus béns perquè fos servida pels seus canonges i li va reconeixer la deixa que Bernat d'Aguiló havia fet a l'Estany d'un molí i van deixar a la canònica les cases de Vic. El prior va rebre Arnau com a canonge i va donar a Arnau d'Olí i al fill que el succeís a Oló dit molí a cens d'una quartera de forment (41).

3.3.1.3. Les capelles.

3.3.1.3.1. Sant Llorenç de Boada.

Sant Llorenç de Boada era una petita església de vil.la rural, documentada des de 1088 (42). És trobava a ponent de la ciutat de Vic, a la parròquia de la qual pertanyia, a la vil.la anomenada Boada, documentada el 918, situada prop el camí que portava a Vic des de les muntanyes que tanquen la Plana per ponent (43). El topònim Boada fa temps que ha desaparegut però la capella ha donat el seu nom al mas i molí de Sant Llorenç. Era un edifici romànic del qual avui sols queda el record en ser volat els darrers dies de la guerra civil, el 1939.

La seva dependència del monestir de l'Estany arrenca de 1097, quan Gilabert Gibert, canonge de la seu de Vic, li va donar en franc alou l'església i les cases, el colomer, el molí i uns alous conreats i erms situat al lloc anomenat Boada, que tenia per herència dels seus pares i per la compra i permuta que havia fet. Tal donació la va fer amb el pacte que ho tindria a cert cens pel monestir i aquest tindria cura del culte i il.luminació de la capella (44)..

Gilabert Gibert, que consta com a capiscol de la seu de Vic, un dels oficis capitulars, va confirmar aquesta donació en ocasió d'augmentar els béns donats a l'Estany el 1100 en aquest sector, amb la condició que es fessin cases al costat de la capella (45).

Finalment dit canonge en el seu testament fet i publicat el 1102 va fer deixa de Sant Llorenç al monestir amb l'esmentada condició de què tingués cura del seu culte i il.luminació (46).

No obstant Gilabert no devia tenir íntegrament la capella, perquè el 1104 va fer testament el seu germà Ramon, també canonge, on deixà l'usdefruit al seu nebot Pere del que havia rebut dels seus pares a l'església de Sant Llorenç, a l'alou de Boada i el que havia comprat en aquell lloc amb el seu germà Borrell, després de la seva mort serà de Santa Maria de l'Estany (47).

Sant Llorenç de Boada és una de les esglésies confirmades pel bisbe de Vic al monestir a la doalia de la església de Santa Maria de l'Estany de 1133 (48).

3.3.1.3.2. Sant Jaume d'Olzinelles.

Aquesta església consta com a parroquial el 1364 però no figura a la relació de parròquies anterior a 1154. Era situada dins el terme de la ciutat de Manresa i el lloc d'Olzinelles és documentat des de 978, quan apareix a la delimitació del terme de Manresa a una butlla adreçada pel Papa Benet VII al bisbe de Vic Froia (49). En aquest lloc el segle X es va construir una església pre-romànica de la qual sols ens ha arribat la capçalera, que queda a la part de l'Evangeli i de cara a tramuntana, talment una sagristia, de forma trapezoidal coberta amb volta de canó molt desfigurada, en renovar-se l'edifici el segle XII (50). El 1803 va quedar com a capella en traslladar-se la categoria de parroquial a la nova església construïda prop el Pont de Cabrianes (51). Avui es troba inclosa al municipi de Sant Fruitós de Bages.

L'església de Sant Jaume és documentada el 1086 quan Bernat Bernat de Gurb va empenyorar per 100 unces de València d'or a Folc Amalric, la seva esposa Bonadona i a llur fill Berenguer l'alou que tenia al territori de Sant Jaume d'Olzinelles, excepte el que havia donat a Santa Maria de l'Estany (52).

Aquesta penyora no es devia redimir, perquè el 1121 Ermengarda, vidua de Berenguer Folc, el fill dels esmentats esposos Folc Amalric i Bonadona, i el seu fill Bernat de Talamanca van donar al monestir de Sant Benet de Bages la meitat de l'església de Sant Jaume d'Olzinelles i la meitat de la sagrera i la meitat dels alous, vinyes, terres cultes i ermes. Aquests béns serien els empenyorats el 1086 sense especificar la seva naturalesa, ja que el document de donació diu que Ermengarda els posseïa per dècima o donació del seu difunt marit i Bernat per donació dels seus pares i de la seva àvia Bonadona (53). Aquesta donació a Sant Benet no esmenta la penyora de 1086 i fa pensar que l'altra meitat de l'església, sagrera i alou d'Olzinelles era el que havia estat donat per Bernat Bernat de Gurb a Santa Maria de l'Estany anys abans i que va quedar expressament fora de la penyora (54).

Per la seva banda Bernat Bernat de Gurb, segurament al seu testament, va deixar a Santa Maria de l'Estany aquesta penyora perquè la redimís, de manera que la donació de Bernat de Talamanca a Sant Benet de Bages es va fer sense tenir-ho en compte. Per això quan l'Estany va voler redimir la penyora, cosa que l'interessava perquè així obtenia íntegrament Sant Jaume d'Olzinelles i el seu alou, va trobar-se amb que havia estat donada a Sant Benet de Bages i en creure que havien estat lesionats injustament els seus drets el prior Guillem Pere va fer reclamació a l'abat Benet. El conflicte es va resoldre el 1126 amb intervenció del prior de Casserres, Gilabert, el qual signa el document, amb la renúncia de l'abat de Sant Benet de Bages a la donació de bernat de Talamanca en favor de l'Estany. A canvi dit donador va donar a Sant Benet un alou a Claravalls (55).

El 1133 a la dotalia de Santa Maria de l'Estany, Sant Jaume d'Olzinelles és una de les esglésies que li són confirmades pel bisbe de Vic (56).

La possessió de l'alou d'Olzinelles per l'Estany va ser novament pertorbada per un plet amb Ramon de Salaves, que va acabar el 1156 amb l'acatament de la sentència arbitral dictada per Barnat Ramon de Manresa i Bernat Galceran per la qual el prior podia recuperar l'alou de Sant Jaume sense que això fóra injust per Ramon de Salaves, el qual requerit pels àrbitres no va poder demostrar que l'abat o el prior de l'Estany haguessin fet donació de dit honor a ell o al seu pare Guadall. Tot seguit es va fer la definició en favor de l'Estany on a més es va establir que Ramon de Salavés pagués cens a l'Estany per l'altre honor que seguiria tenint (57).

3.3.1.3.3. Sant Iscle de Tolosa.

Era la capella de la vil.la de Tolosa, a la parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer. Era situada al nord-est de dita població, sobre la domus del Puig, coneguda avui com a mas Ventaiola. Va desparéixer el segle XVI i la seva situació era recordada per una creu; avui amb treballs se'n veuen indicis (58).

La seva vinculació a l'Estany és en part per deixa del canonge Gilabert Gibert al seu testament juntament amb el mas Prat Narbonès, a Sentfores, i altres béns a Santa Eulàlia que havien estat del seu germà Borrell (59).

Amb Sant Iscle de Tolosa passa el mateix que amb Sant Llorençde Boada, el germà de Gilabert, el canonge Ramon, tenia part de l'església i havia comprat part del seu alou juntament amb l'altre germà, Borrell. Al seu testament de 1104 deixa l a seva part al seu nebot Pere Guillem en usdefruit, a la mort de l'usufructuari serà de Santa Maria de l'Estany (60).

És una de les esglésies confirmades al monestir pel bisbe de Vic a la dotalia de l'església de Santa Maria de l'Estany de 1133 (61).

3.3.1.3.4. Sant Salvador d'Arraona.

El 1076 els bisbes de Barcelona i Girona a instància de Guillem Bernat d'Òdena van consagrar l'església de Sant Salvador, construïda a la parròquia de Sant Feliu d'Arraona, a Sabadell (62). A aquesta església, situada dins la vila, el 1373 es va traslladar la parroquial de Sant Feliu d'Arraona, situada en lloc menys favorable, a l'actual Sant Nicolau, fet que va comportar el canvi de titular de l'església de Sant Salvador, situada sota el campanar de l'actual església de Sant Feliu de Sabadell.

El 1082 els senyors d'Arraona, els Òdena, que l'havien feta consagrar van donar l'església de Sant Salvador amb les seves possessions i drets a la canònica de la seu de Barcelona, a condició que els canonges servissin el culte amb els clergues que fossin

necessaris amb el seu vist i plau. Els donadors es van reservar el dret de recuperar Sant Salvador si els canonges de Barcelona no complien la seva obligació (63).

El 1151 en la divisió dels béns de Santa Maria de l'Estany entre quatre pabordies que havien de cuidar de la manutenció de la canònica tres mesos l'any cada una es diu que l'església de Sant Salvador d'Arraona no s'inclou en cap de les pabordies i que s'hi inclourà per acord de capítol (64)

La recerca de l'explicació al fet que Sant Salvador d'Arraona deixés de ser de la canònica de la seu de Barcelona i passés de ser de Santa Maria de l'Estany i la data en què es va produir aquest fe, ha fet defensar teories contraposades entre els historiadors que són exposades per Llogari Picanyol (65).

L'explicació lògica del canvi seria la de Miquel Carreras (66), que atribueix el canvi a l'incompliment dels canonges de Barcelona de les seves obligacions, fet que hauria causat la recuperació de Sant Salvador pels Òdena, els quals el 1100 van donar a Santa Maria de l'Estany Sant Pere dels Arquells i igual haurien fet amb Sant Salvador. Quant a la data del canvi Carreras, el canonge Ripoll i altres la situen abans de 1133 en identificar l'església de Sant Salvador que esmenta la dotalia de Santa Maria de l'Estany de 1133 amb Sant Salvador d'Arraona, que en principi s'hauria d'identificar amb Sant Salvador de Rubinat, adduint un error de l'escrivà que va escriure la dotalia. El problema és que, com assenyala Antoni Pladevall, en aquest temps no consta cap església dedicada a Sant Salvador a Rubinat (67) i que no hi ha documentació que justifiqui el pas de Sant Salvador d'Arraona de la canònica de la seu de Barcelona a la canònica de l'Estany ni l'època en què es produeix.

Al diplomatari la refrència més antiga de possessió de Sant Salvador d'Arraona per Santa Maria de l'Estany la trobem el 1151, quan els seus béns no s'adjudiquen a cap de les pabordies de la canònica potser per la precarietat de la seva possessió (68). Picanyol assenyala que el 1142 no hi havia relació entre Sant Salvador i l'Estany ja que Guilia, senyora del castell de Santiga, al seu testament, un dels marmessors del qual és el prior de l'Estany, fa nombroses deixes a la canònica sense esmentar mai Sant Salvador, que hauria hagut de ser destinatària de llegats.

Picanyol proposa els bisbes de Barcelona Arnau Ermengol (1137-1143) o Guillem de Torroja (1144-1173) com a donadors de Sant Salvador a l'Estany, com homes generosos i benèvols que eren en l'administracio del patrimoni de la seu de Barcelona, d'una manera semblant com el bisbe Arnau havia donat a l'Estany l'església de Sant Esteve de la Garriga i les seves sufragànies el 1139 (69).

La relació de l'Estany i Sant Salvador d'Arraona ve de 1151 quan el prior de l'Estany cedeix al bisbe de Barcelona la capella de Sant Celoni a canvi de la capella de Sant Salvador d'Arraona i de la confirmació de l'església parroquial de La Garriga i de les seves sufragànies, com a reacció a la donació que Guillem Umbert de les Agudes va fer de la vila

de Sant celoni als hospitalers dit any 1151. Per bé que tal relació no estigui normalitzada fins les butlles de 1185 com hem dit en parlar de la canònica que es volia fundar a sant Celoni.

El fet que l'Estany tingui la Garriga des de 1139 i amb motiu de l'afer de Sant Celoni se li faci confirmació pot fer pensar que amb Sant Salvador d'Arraona passaria el mateix. Però el fet que sols Sant Salvador no s'inclogui a cap pabordia el 1151 i es retardi la seva inclussió a acord de capítol indica que era de recent possessió.

NOTES.

(1). BENET, A. Història de Manresa.
(2). BENET, A. Història de Manresa.
(3). 88.
(4). 97
(5). MONCADA, J.L. Episcopologio... p. 385.
(6). 110.
(7). 111.
(8). 126.
(9). MONCADA, J.L. Episcopologio... pp. 404-405.
(10). 329.
(11). VILLANUEVA, J. Viage literario... vol / pp 176.
(12). 68.
(13). 113.
(14). PLADEVALL, A. El priorat de Sant Pere dels Arquells.. p. 60.
(15). 116.
(16). 158.
(17). 188.
(18). 311.
(19). 206.
(20). 330.
(21). 79.
(22). PLADEVALL, A. El monestir romànic...
(23). Aquestes butlles es conserven a l'Arxiu capitular de barcelona, al Liber Antiquitatum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis i van ser publicades per Paul Kher a Papsturkunden in Catalonien...
(24). PLADEVALL, A. Castellterçol...
(25). 43, 60, 187 i 206.
(26). 187.
(27). 206.
(28). 227.
(29). 237.
(30). MAURÍ, J. Història de La Garriga.
(31). PLADEVALL, A. El monestir romànic....
(32). 188.
(33). 197.
(34). 206.
(35). PLADEVALL, A. El monestir romànic...
(36). 187.
(37). 71.
(38). JUNYENT, E. La ciutat de Vic i la seva història. p. 424.
(39). 206.
(40). 293.
(41). 326.
(42) JUNYENT, E. La ciutat de Vic... p. 61.
(43) ORDEIG, R. Els orígens històrics de Vic. p. 48.

(44). 105.
(45). 114.
(46). 120.
(47). 122.
(48). 206.
(49). BENET, A. Història de manresa.. p. 295.
(50). GROS, M.S. L'església de Sant Jaume d'Olzinelles.
(51). PLADEVALL, A. Sant Jaume d'Olzinelles.
(52). 69.
(53). Arxiu de Montserrat. Fons Bages, núm. 1672.
(54). BENET, A. Història de Manresa pp. 206-207.
(55). 177.
(56). 206.
(57). 329.
(58). PLADEVALL, A. El monestir romànic...
(59). 120.
(60). 122.
(61). 206.
(62). 50.
(63). PICANYOL, LL. De les relacions entre Sabadell i ...
(64). 310.
(65). PICANYOL, LL. De les relacions entre Sabadell i ...
(66). CARRERAS, M. Elements d'història de Sabadell.
(67). PLADEVALL, A. El priorat de sant Pere dels Arquells...
(68). 310.
(69). 237 i PICANYOL, LL. DE les relacions entre Sabadell i.....

3.3.2. Els castells.

El 1093 Tedmar Mir de Castellterçol i la seva esposa van donar a Santa Maria de l'Estany la potestat o alt domini del seu castell de Castellterçol i a inicis del segle XII Bertran Guillem de Castellcir va fer el mateix amb el seu castell de Castellcir, malgrat d'aquesta darrera donació no s'hagi conservat el document.

Un dels deures dels vassalls que tenien un castell era el de la rendició de les fortaleses. Tots els castells, tan si es tenien en feu com si es tenien en custòdia, eren rendibles solament al seu senyor i el compromís de retornar a aquest el seu poder sobre la fortalesa és una de les pricncipals claúsules dels juraments vasallàtics.

Amb la rendicó el senyor tornava a poder fer estada al castell i fer-se acompanyar de qui volgués, essent el vassall obligat a hostatjar-lo amb la seva escorta. També podia fer prendre el castell per un representant. La rendició de la fortalesa ocasionava despeses al vassall, però la seva finalitat no era d'ordre econòmic sinó de recordar el seu poder superior, assegurar-se'n la fidelitat i, si es donava el cas, fer servir el castell de base d'operacions militars. El refús a rendir el castell era considerat un cas major de traició i el vassall culpable havia de pagar les despeses de la guerra empresa contra ell per recuperar la fortalesa i normalment no se'l reinvestia del feu (1).

Aquest alt domini de dits castells reportava a la canònica el cobrament d'un modest cens anyal de reconeixement de domini pels donadors i la rendició de la fortalesa quan ho demanés i la possibilitat de tenir el domini total sobre dits castells si els seus titulars morien

sense successió. Els donadors continuaven tenint el castell en les mateixes condicions que el tenien i en el mateix document de donació de potestat el rebien de mans del prior de la canònica. Tedmar Mir al seu testament va deixar al seu fill el castell de Castellterçol perquè el rebés de mans del prior de l'Estany. En les convinences fetes pels castells de Castellterçol i de Castellcir no s'esmenta aquest alt domini de Santa Maria de l'Estany sobre ells ni el prior intervé i ni tan sols signa el document.

La donació de l'alt domini o potestat a un monestir se solia fer per ajudar a la seva consolidació o per asegurar-se la seva protecció contra qui reclamés alguna cosa. En el cas de Castellterçol es va fer per la primera raó ja que la canònica de l'Estany era de nova fundació i aleshores tot just s'estava consolidant. En el cas de Castellcir a aquesta raó se li va ajuntar el parentiu dels seus senyors amb els Castellterçol. Bertran Guillem era consogre amb Guillem Tedmar de Castellterçol i tenia conflictes amb Sant Benet de Bages, el principal monestir de la zona, amb el qual havien estat vinculats tradicionalment els Castellcir (2).

En l'època que abarca aquest estudi la canònica es va limitar a cobrar un cens més aviat simbòlic per l alt domini de Castellterçol i Castellcir. En el cas de Castellcir el cens es va augmentar un xic, i no ens consta que és demanés la rendició de la seva potestat, cosa que en temps més tardans si que va succeir. El 1259 la canònica va comprar el castell de Castellterçol a Ramon Tedmar i així va esdevenir senyora íntegrament.

Molt diferent és la possessió del castell de Muntanyola del qual el 1136 l'Estany va rebre la part que tenia Ramon Renard de la Roca i el 1138 va rebre la part que tenien Guillem Ramon i Ot en penyora de 100 morabatins. En no redimir-se la penyora sinó augmentar-se el seu import l'Estany rebrà drets feudals i censos sobre el terme.

Mostra del grau de possessió dels castells és el capbreu fet entre 1138 i 1139, segurament amb motiu del pas del castell de Muntanyola a Santa Maria de l'Estany, on el prior Guillem va fer anotar els censos i usos que la canònica rebia als castells de Muntanyola, a La Garriga, a Sant Julià de Palou, a Castellterçol. a Castellcir, a Vic, a Centelles, a Planeses, a Vacarisses i a Riudeperes. A Castellcir mostra que es cobrava el cens de reconeixement de domini i censos sobre dos masos, a Castellterçol es cobrava el cens en reconeixement de domini i censos sobre una desena de masos. A Muntanyola la canònica rebia censos sobre gairebé cinquanta masos i quatre molins i drets feudals com la qüèstia (3).

Cas a part és el castell de Llindars, que havia estat donat pels Òdena a Sant Pere dels Arquells, de la possessió del qual sols en tenim aquesta notícia en el temps que abarca aquest estudi.

3.3.2.1. Castellterçol.

El castell de Castellterçol, també conegut popularment com a castell de sant Miquel per la capella que hi ha al costat, és a migdia de la població de Castellterçol, a la comarca natural del Moianès i a l'administrativa del Vallès Oriental, sobre un turó situat al centre d'una petita vall drenada pel torrent del castell i voltada de serrats i puigs més alts que el turó que corona el castell i que li donen un aspecte enclotat. Tres de les vessants d'aquest turó són abruptes i constitueixen una defensa natural, la banda més accessible era defensada amb un fossat artificial.

En aquest lloc Terçol, mort el 899, va aixecar el castell que assegurava la defensa i protecció de l'antic terme de Castellterçol, d'extensió semblant a la de l'actual terme municipal. L'edifici del castell es fruit de les successives modificacions que s'hi han fet.
A la part de llevant, aixecada aprofitant les antigues muralles, hi ha la casa que ha servit tradicionalment com a masoveria i que té un gran portal dovellat del segle XVI. Els murs antics amb espitlleres són obra romànica, dels segles XI-XII. Aquestes muralles de bon carreu romànic tenen a la part baixa, ara destinada a corts, un s bonics arcs de mig punt d'estructura molt antiga, que indiquen que fa molts segles hi havia un espai aprofitat per habitatge o lloc de serveis. En el sector més alt, a la part dreta del portal, hi ha dos pisos que formen de molt temps una residència dels amos del castell. Una alta i estreta torre de rajol arrebossat, construïda el segle passat s'aixeca a la part posterior de l'edifici. A la banda posterior, dins del cercle de les muralles medievals, a la part reservada als propietaris, s'aixeca un gran cos rectangular que havia estat ple de terra i formava una terrassa amb arbres plantats. A la part baixa s'obren espitlleres i recents excavacions han tret a la llum el que era la residència dels antics senyors de Castellterçol (4)

El 1093 Tedmar Mir, senyor del castell de Castellterçol, i la seva esposa Ermessenda el van donar i concedir a Santa Maria de l'Estany amb el seu terme i pertinences i tot seguit Tedmar el va rebre de mans del prior Bernat. Com a reconeixement de domini els Castellterçol pagarien a Santa Maria de l'Estany un cens d'una migera de forment, dos sesters de vi, tres xais, dues pernes de carn salada de porc, tres anyells i dos-cents ous de gallina. En cas que els seus fills o els seus descendents morissin sense successió el castell i els seus béns serien de domini i potestat íntegres de la canònica. En cas que els seus successors incomplissin els pactes manen als castlans que ajudin a l'Estany a tenir el que és seu (5).

El 1111 al seu testament Tedmar Mir va deixar el castell a Santa Maria de l'Estany, tal com constava a l'escriptura de donació que havia fet i va disposar que la seva esposa Ermessenda el rebés de mans del prior de l'Estany. Quan ella morís o es tornés a casar els seus fills Bernat i Guillem el rebrien de mans dels clergues de l'Estany.

Al castell Tedmar Mir tenia Ramon Guillem de castlà per convinença feta entre ambdós el 1092 per la qual li va donar en feu el castell tal com el tenia Mir Adalbert i li va donar també en feu els alous que té entre Salt Guilarà i el castell, excepte les plantacions que dit Tedmar Mir hi havia fet, que li compensarà en altre lloc, i l'autoritza a fer un cop l'any un acapte sense tolta. I Ramon Guillem convé ajudar-lo contra tothom a mantenir el castell i a donar-li potestat quan la reclami, a guardar-lo sis mesos i a fer host i cavalcada i tots els serveis que tot castlà ha de prestar al seu senyor i es compromet a presentar tres ases i tres homes a l'host i un mul per a Tedmar si en aquellmoment té la guarda del castell i finalment es compromet a tenir-hi castlans en servei de Tedmar Mir (6).

Un d'aquests castlans posats per Ramon Guillem era Rotlan Guillem amb el qual va fer convinença el 1114. Ramon donà a Rotlan en feu el castell de Castellterçol , tal com el tenia Mir Adalbert, i els alous que eren entre salt Guilarà i el castell, excepte les plantacions que hi va fer Tedmar Mir, que li foren compensades amb terres a Sant Fructuós fins a la casa de Mir Ullina. El pacte durava fins Pentecostes i Rotlan li prometé ajudar-lo contra tothom a mantenir el castell i donar-li potestat quan la demanés i prestar host i cavalcada i altres serveis que tota persona ha de fer al seu senyor i es comprometé a presentar tres homes i tres ases a l'host i si llavors guardava el castell havia de presentar a Ramon Guillem un mul si aquest el vol (7).

Al capbreu de 1138-1139 consta que l'Estany rebia per Pasqua el cens de reconeixement de potestat del castell de Castellterçol, el mateix que s'havia establert el 1093 (8).

3.3.2.2. Castellcir.

El castell de Castellcir és al municipi d'aquest nom, al Vallès Oriental. Es troba en l'extrem d'una petita serra rocosa que fa de contrafort del massís de Sauva Negra, a uns 850 metres sobre el nivell del mar, en un esperó rocós que vist des del SE i NO recorda el perfil posterior d'una nau, a causa de la balma que hi ha a l'extrem de llevant, fet que li hha valgut el nom popular de la Popa. DE l'edifici del castell en queden importants restes, els més antics dels quals són dels segles XII i XIII. El terreny feia que el castell tingués un únic accés pel cantó NO per una escalinata que portava a una portalada adovellada. La sala central del castell és un espai rectangular cobert amb volta de canó i amb les sales colaterals, no tan ben conservades, són les construccions més antigues

Entre 1113 i 1120 Bertran Guillem de Castellcir fa les primeres donacions a Santa Maria de l'Estany, encara que els Castellcir havien estat vinculats amb Sant Benet de Bages. El 1117 va donar la potestat del castell de Castellcir a Santa Maria de l'Estany en mans del

prior Bernat i en senyal de reconeixement de domini es va comprometre a pagar un cens anyal d'un porc gras i una migera de forment per Tots Sants (9).

Aquesta situació no va variar fins que el fill de dit Bertran Guillem, Bertran, i la seva muller Dolça el 1132 van ratificar la donació que havia fet el seu pare i sogre i van canviar el cens a dos xais, dues pernes, una migera de forment i una somada de vi per Pasqua i van ratificar que donarien potestat del castell al prior quan ho demanés (10). Dolça era filla de Guillem Tedmar de Castellterçol, el pare del qual havia donat a l'Estany la potestat o alt domini del Castellterçol.

El 1139 n'era castlà Pere Berenguer de santa Eugènia i amb el seu fill Pere en van fer convinença amb Ferrer, fill de Berenguer Udalard. Pere Berenguer i el seu fill van comanar a Ferrer el castell de Castellcir i li van donar en feu una cavalleria de terra del castell i estada en ell el mes de gener. També li van donar una terçana de civada, un parell de gallines i un ast de carn sobre cada un dels masos del terme que tingués un parell de bous i sobre els que no la tenien un quartà de civada i un ast de carn i un feix de palla sobre tots els masos del terme, i els drets d'empara que els foraters fessin a honors del terme el mes que tingués estada al castell. I li van donar el mas Taiadella i un sester de gra -mig d'ordi i mig d'espelta sobre el delme de dits honors, que rep en feu. I Ferrer va convenir ser fidel a dit Pere Berenguer i el seu fill Pere per dit castell i per tots els honors que té o podrà tenir, amb el castell de Sentfores, i prestar-los un mul per l'host. Si no es convoca l'host, haurà de prestar un mul el mes que tingui estada al castell. I promet prestar-los corts, plàcits, seguiment i cavalcada (11).

Al capbreu de 1138-1139 consta que Santa Maria de l'Estany rebia cada any per Pasqua l'esmentat cens establert el 1132 com a reconeixement de la potestat que tenia del castell de Castellcir (12).

3.3.2.3. Muntanyola.

El castell de Muntanyola és a Osona, al centre de la serralada que tanca per ponent la Plana de Vic, en un turó que és centre d'una vall on conflueixen les rieres de Tresserres i de Saborit que formen la riera de Muntanyola. L'edifici del castell, situat a l'actual mas castell, va ser destruït pel terratrèmol de 1458, el mateix que va esfondrar l'església de Santa Maria de l'Estany. L'actual masia del Castell presenta alguns vestigis de murs de contenció i llindes aprofitades, que és el poc que resta de l'antic castell.

La mort prematura del fill gran de Ramon Guillem de Montcada va provocar discussions entre el fill petit Berenguer Ramon i els seus oncles, els quals, ben avinguts amb Ramon Guillem, havien compartit amb ell el castell de Muntanyola. Els acords a què van arribar el 1085 són mostra de la feudalització de les relacions familiars el segle XI, ja que en

comptes de compartir tots junts el castell van pactar una divisió i establir lligams de vasallatge com si fossin persones entre les que no hi havia cap relació.

Aleshores Bernat Guillem, ardiaca de Barcelona, i el seu germà Renard Guillem van solucionar el plet que tenien amb Berenguer Ramon de Montcada pel castell de Muntanyola. Per aquesta concòrdia l'ardiaca i el seu germà van donar a llur nebot la tercera part del castell i del seu terme, edificis i béns, amb la condició que si ell o els seus fills morien sense successió seria de la seva esposa i després d'ella de Renard i si la volien alienar sols ho podrien fer a Renard o als seus fills. Passats 40 dies si aquests no la volien la podrien vendre a qualsevol. El mateix passaria si Renard moria sense fills o si volia vendre's la seva part aquesta passaria a Berenguer o aquest tindria dret de compra durant quaranta dies. L'edifici, el terme i el seu govern es dividirien en tres parts i Berenguer tindria estada al castell la tercera part de l'any (13)..

Com a garantia del pacte, l'endemà, Berenguer va empenyorar als seus oncles el castell de Vacarisses, la seva tercera part del castell de Muntanyola i el que tenia a Berga amb la condició que els ajudi a tenir els seus honors, excepte les esglésies de Marata i Palol per les quals tenien querella, contra qualsevol persona excepte el bisbe de Barcelona. També van acordar ajuda mútua pel castell de la Roca del Vallès, que tenien a miges (14).

L'ardiaca Bernat Guillem i el seu germà Renard Guillem van definir al seu nebot Berenguer Ramon de Montcada el terç del castell de Muntanyola, excepte l'alou que el diaca Sendred va donar a Renard, i també la meitat de l'alou de Berga i els molins situats al peu de castell de Montcada, pels quals es querellaven, excepte dues peces de vinya a l'església de Santa Engràcia (15).

El 1089 l'ardiaca va cedir la seva part del castell als canonges de Barcelona amb pacte que el tingués en vida i després d'ell el seu nebot Renard, clergue, fill de Renard Guillem de la Roca, i mort aquest quedés lliurement de la canònica. Probablement els altres cosenyors van comprar o rescatar aquesta part ja que no consta que la canònica de Barcelona tingués domini sobre el castell.

Berenguer Ramon de Montcada el 1101 en cas que morís sense successió va designar hereus dels seus feus els seus cosins Ramon Renard i Guillem Renard de la Roca, cosa que quedà sense efecte cap a 1117 quan la seva filla Beatriu es va casar amb el senescal Guillem Ramon (16).

El 1135 Ramon Renard i el seu fill Ramon van reconeixer deure a Bernat de Dosrrius i a la seva esposa Ermessenda 100 morabatins marins nous pels quals els empenyoraren el castell de Muntanyola i tota la dominicatura i béns que hi tenien. La penyora es podria redimir el dia de Nadal pagant tal quantitat, i així d'any en any, i autoritzant a Santa Maria de l'Estany a redimir la penyora (17).

Ramon Renard, la seva esposa Solastendis i llur fill Ramon, amb motiu de pelegrinar a Terra Santa, el 1136 donaren després de la seva mort a Santa Maria de l'Estany en mans

del prior Guillem les dues parts que tenia del castell de Muntanyola, que li pervindrien del seu pare i del seu oncle Bernat Guillem, amb pacte que l'Estany hauria de redimir dita penyora de 100 morabatins feta a Bernat de Dosrius (18).

El senescal Guillem Ramon i el seu germà Ot el 1138 van reconeixer deure a l'Estany 100 morabatins pels quals li empenyoraren la seva meitat del castell de Muntanyola amb tots els seus drets i el que tenien en feu els seus cavallers. Si algú anava contra els drets de l'Estany cediria a la canònica cinc masos al terme de Sentmenat (19).

Així el domini del castell de Muntanyola,que a principis del segle XI havia estat propietat de Guillem de Montcada, fou aparentment dividida entre els seus fills. Quan Berenguer Ramon de Montcada adquirí cap a 1085 la senyoria de Montcada del seu pare, Ramon Guillem de Montcada, i del seu germà gran es va trobar que els seus oncles posseien la tercera part de Muntanyola que ell creia seva per herència del seu pare. Aquesta part degué ser adquirida pel senescal Guillem Ramon amb motiu del seu casament amb Beatriu de Montcada, filla de dit Berenguer, però ell reclamava la meitat el 1138. El 1136 Ramon Renard, la seva esposa i llur fill havien donat a la canònica de l'Estany les seves dues terceres parts de Muntanyola després de la seva mort o del moment que decidís quedar-se a Jerusalem. Per tant hi ha confusió en la porció del castell que tenien les parts implicades. Guillem Ramon, reduïda la seva part a la meitat o menys, potser va decidir que els beneficis no justificaven el manteniment d'un batlle i que li era més rendible arrendar els seus drets a la veina canònica de l'Estany amb la penyora que va fer el 1138 el capital de la qual fou augmentat el 1166. El 1190 Guillem Ramon de Montcada va vendre a la canònica els seus drets sobre els masos de Muntanyola i li va reconéixer la possessió de l'altra meitat del castell de Muntanyola i va iniciar un procés que va acabar al seu testament de 1215 quan va deixar a Santa Maria de l'Estany el castell de Muntanyola amb les seves dominicatures i dependències (20).

3.3.2.4. LLindars.

D'aquest castell situat a la Segarra, al llogaret de LLindars, no han arribat restes al nostre temps i en sabem ben poca cosa. Era un castell annexe al de Rubinat i propietat dels seus senyors, els Òdena. La primera notícia que en tenim és de 1086, quan Guillem d'Òdena dotaren Sant Pere dels Arquells amb diversos béns, entre ells el castell de Llindars i la meitat de seu delme (21).

El 1133 el tenien els Cervera pel prior de l'Estany i a mig segle XII uns castlans de

cognom LLindars el tenien com a vassalls dels Cervera.

NOTES:

(1). BONASSIE, P. Catalunya mil anys enrera... vol II pp. 209-210.
(2). DANTÍ, J. Castellcir...
(3). 227.
(4). PLADEVALL, A. Castellterçol...
(5). 84.
(6). 82.
(7). 156.
(8). 227.
(9). PLADEVALL, A. El castell de Castellcir domini de l'Estany.
(10). 192.
(11). 233.
(12). 227.
(13). 65.
(14). 66.
(15). 67.
(16). PLADEVALL. Els orígens de la família Montcada.
(17). 219.
(18). 222.
(19). 231.
(20). SHIDELER, J. Els Montcada...
(21). 68.

3.3. Les viles.

3.3.1. La vila de Moià.

A Moià, entorn l'església parroquial de Santa Maria i el palau comtal va creixer un nucli de població o vila, centre d'un alou comtal que havia adquirit el comte Guifre.

A partir de 1130 Santa Maria de l'Estany anirà adquirint drets sobre Moià de la mà dels comtes de Barcelona i del bisbe de Vic. Aquest any el comte Ramon Berenguer III, aconsellat pel bisbe, va deixar al seu testament a la canònica de l'Estany la capellania de Moià i els seus alous (1) i dos anys més tard el bisbe, amb el consentiment del comte, de l'arquebisbe de Narbona, i del capítol de canonges de la catedral de Vic, va donar-li l'església de Moià, amb la capellania, part del delme, i els seus alous i primícies (2).

El 1152 Ramon Berenguer IV va confirmar la donació feta a l'Estany de l'església de Moià i va establir a la vila un mercat setmanal el dimarts i una fira a mig agost. Del mercat el comte en va retenir el domini i va concedir a la canònica mitja quartera de sal per cada mercat i tot el delme del mercat i de la fira. Va donar llicència al prior per ordenar, edificar i dividir en benefici de la canònica la vila de Moià i la terra d'entorn l'església en benefici de les esglésies de Moià i de l'Estany, amb la limitació que sols pogués cobrar de cada casa un cens d'un parell de capons. Va donar jurisdicció sobre la vila al prior i li va garantir seguretat contra el veí castell de Clarà, i va retenir la justícia i servei, com a totes les viles reials.

També va donar al prior el palau comtal de Moià perquè el reconstruís, ja que era enrunat, i que a canvi li construís una casa per guardar les parts de collita que li pertocaven i es va reservar el dret de residir al palau quan anés a Moià. Quan el prior reconstruís el palau el comte va manar que el batlle reial hi fes acudir els seus obrers (3).

3.3.2. Sant Andreu d'Aigüestoses.

L'orígen de la possessió de la vila de Sant Andreu d'Aigüestoses, avui Sant Andreu de la Barca, al Baix Llobregat, per Santa Maria de l'Estany és desconegut. Segons Ezequiel Gorts (3) devia ser entre 1115 i 1142 - o potser millor entre 1115 i 1126 - quan Guillem Ramon I de Castellvell, el seu senyor, la va donar a la canònica de l'Estany perquè repoblés el terme, ja que l'assalt almoràvid hauria perjudicat molt la baronia de Castellvell i per això Guillem Ramon de Castellvell devia restar sense els mínims mitjans necessaris per poder fer la repoblació ell mateix. Però segurament la canònica no va repoblar la zona pel perill latent ni va restaurar l'església.

El fill de Guillem Ramon de Castellvell, anomenat també Guillem Ramon i la seva esposa Mafalda el 1140 van donar per compensació econòmica a Geral Ramon de Palau "omnia nostra estamenta et firmamenta sicut nos habemus et habere devemus" al lloc comprés entre la Roca de Drog i el Congost, és a dir al territori de la parròquia de Sant Andreu el 1140 (3). També a Sant Andreu d'Aigüestoses els pares de Geral Ferrer van adquirir un alou a uns senyors que l'havien donat abans a Santa Maria de l'Estany amb retenció d'usdefruit. Per aquesta irregularitat que feia que Geral Ferrer no pogués alienar ni empenyorar dit alou es va moure qüestió entre ell i el cambrer de la canònica. El 1141, amb la intervenció d'alguns prohoms van arribar a concòrdia, per la qual els clergues de Santa Maria de l'Estany autoritzaven a Geral Ferrer a tenir dit bé en domini seu, salvat el dret de fadiga, i el van autoritzar per comprar o rebre en penyora l'heretat del seu germà Arnau, a cens del quart i reberen de dit Geral 8 sous i mig (4).

Sobre la vila de Sant Andreu de Saguatoses o d'Aigüestoses, que era propietat de Santa Maria de l'Estany, el prior i Guillem de Castellvell van tenir un llarg plet amb motiu d'haver fugit a la vila els homes de Guillem de Castellvell per por als sarrains. Aquest plet devia durar molt temps ja que ès va arribar a concòrdia el 1142 quan molt temps abans, el 1114 o 1115, amb la derrota dels almoràvids a Martorell, s'havien acabat les incursions dels sarrains al Principat. Tot i així una permuta de béns a Vacarisses i Rellinars feta entre el prior de l'Estany i Arnau Pere el 1132 preveu la possibilitat d'invasió sarraina (5).

Es va arribar a concòrdia per intervenció del bisbe de Barcelona Arnau, de l'arquilevita Pere, del sagristà Pere, de Guillem Bermon, de Ramon Renard i de Geral Ramon, batlle. Guillem de Castellvell va reconéixer la vila de Sant Andreu d'Aigüestoses com

alou de l'Estany, que rebria sobre cada capmas una lliura de cera de cens i sobre les cases menors el que s'establiria per laude de prohoms i sobre els cellers que eren domini de Berenguer de Castellvell una altra lliura de cera. Va retenir dues parts dels estacaments i dels placits dels malfactors dels processos que se celebressin a la vila - es a dir les fiances deixades pels pledejadors i els beneficis directes trets dels processos i per delictes menors (6)- i la tercera seria de l'Estany, i es celebrarien en presència del prior o dels seus clergues o del seu representant o batlle. També va definir a l'Estany el mas que fou d'Amat Mir, sobre el qual ni ell ni els seus homes podrien exigir cap cens, usatge, acapte o força (7).

NOTES:

(1). 188.
(2). 197.
(3). 314.
(4). GORT i JUANPERE, E. Història de Sant Andreu de la Barca.
(5). PEDEMONTE, J. Notes per a la Història de la Baronia de Castellvell de Rosanes, apèndix 1.
(6). 248.
(7). 199.
(8). BONASSIE, P. Catalunya mil anys enrera... p. 53.
(9). 252.

3.3.4. Les propietats agràries.

3.3.4.1. Situació geogràfica.

Sobretot amb les donacions i les deixes testamentàries la canònica reunirà un ric patrimoni que es concentrarà a la contrada on es va fundar i als termes veïns, al Bages, Osona i Vallès Oriental, però tindrà béns a llocs força allunyats com a Sant Celoni o Sant Andreu de la Barca.

A continuació exposem la situació geogràfica del patrimoni immobiliari de Santa Maria de l'Estany, desglossat en parròquies i termes agrupats per l'actual comarca administrativa a la qual pertanyen i amb indicació de la seva entitat: alou, mas, vinya, molí etc. i de la manera com va ser propietat de la canònica i la persona o persones que la van propiciar.

3.3.4.1.2 Anoia..

- Sant Pere d'Òdena.

El canonge Berenguer Bernat el 1096 va confirmar la donació que el seu pare va fer a la canònica quan ell era un infant i el va lliurar com a oblat, que eren alous a les parròquies de Sant Pere d'Òdena, Sant Pere de Riudellinars i Santa Maria de Viladordis (1).

- Terme del castell de Veciana.

Folc Guillem i Sicardis van lliurar el seu fill a la canònica de l'Estany el 1094 amb l'alou que tenien al terme del castell de Veciana, al lloc anomenat Portella, que va ser la seva dotació (2).

3.3.4.1.2. Bages

- Santa Maria d'Artés.

A Artès, que era domini episcopal, el bisbe de Vic, el 1093, va donar a Santa Maria de l'Estany en franc alou el mas de Tiribull (3) i el 1126, juntament amb el capítol van donar a la canònica de l'Estany l'illa que tenien en franc alou a la riba de la riera Gavarresa i l'aigua de Balrubí per moldre i regar, sobre el mas Canet (4).

El canonge de Vic, Berenguer d'Oló, al seu testament va deixar a l'Estany l'heretat que havia rebut dels seus pares a Artès (5).

Arbert d'Oló, al seu testament va manar que els clergues de Santa Maria de l'Estany redimissin el mas d'Artès que tenia per penyora Pere Udalguer pel preu d'un mul valorat en 100 sous i., amb el consentiment del prior, que el cedissin al bisbede Vic Ramon i que després d'ell fóra de Santa Maria de l'Estany. 279.

- Sant Joan d'Avinyó.

Pere Udalguer i el seu fill Guillem el 1150 van reconeixer a l'Estany la possessió del mas Franqueda. Aquest mas del terme d'Avinyó, a la parròquia de sant Joan, Pere Udalguer l'havia deixat amb altres béns al seu fill Bertran i aquest abans de morir els va deixar al seu germà Guillem, excepte dit mas que va destinar a l'Estany (6).

El 1153 Santa Maria de l'Estany tenia un mas a la parròquia de Sant Joan d'Avinyó, al lloc anomenat Soler i l'alou d'Alibergs. Aquests béns dit any Rotlan els va reestablir a Esperó i la seva esposa Laureta i llurs fills (7). En aquest lloc Arnau Pere d'Avinyó el 1155 va donar a Santa Maria de l'Estany el mas Serraïma, anomenat Soler (8).

Ramon d'Olost va donar a la canònica el 1155 l'alou que tenia a Avinyó al mas Matamala i altres béns a Falgars, Torelló, Caraull, Parets Altes, Vilaseca i Solacrup (9).

L'alou de Coromina Sorda i el mas Sala, d'Avinyó, van ser donats a Santa Maria de l'Estany per Arnau Pere el 1155. 328.

- Sant Fruitós de Bages.

El 1132 Bertran de Vilagranada va deixar a la canònica al seu testament un mas situat a Sant Fruitós de Bages i altres béns a Sant Feliu de Terrassola i a altres llocs (10).

Pere Bernat d'Aguilar, al seu testament, va deixar a Santa Maria de l'Estany el seu cos per enterrar-lo amb un camp que tenia a sant Fruitós de Bages i altres béns a Calders (11).

- Santa Maria de Balsareny.

A la parròquia de Balsareny Ponç de Balsareny, el seu germa Ot i la seva esposa Berenguera van renunciar en favor de l'Estany al mas Alou el 1157 (12).

- Terme del castell de Calders.

La primera notícia que tenim de la possessió de béns per Santa Maria de l'Estany al terme d'aquest castell és la deixa que li va fer Guillem de Vilar al seu testament el 1123 d'un alou a aquest terme i altre al del veí castell de Clarà (13).

Tal deixa la va fer amb la condició que la canònica donés 8 morabatins a Pere de Gualbeta i no devia fer-se efectiva per no complir-se aquesta condició o potser perquè el testador va sobreviure a la malatia que l'afectava, ja que el 1153 el mateix Guillem de Vilar o un seu successor anomenat amb el mateix nom i cognom, a la publicació del seu testament sagramental, deixava a Santa Maria de l'Estany un alou al terme del castell se Clarà i altre al terme del castell de Calders. Persistia la condició que la canònica pagués 8 morabatins, ara a Pere de Collbató (14).

El 1149 Ramon, fill de Ramon Mir de Calders donava el seu alou a Santa Maria de l'Estany per amor al seu parent Berenguer d'Aguilar, qui era allí canonge (15).

Anys abans, el 1143, Pere Bernat d'Aguilar havia donat a la canònica la sisena part del'alou del mas Comelles, que posseïa conjuntament amb la seu de Vic, i les heretats que tenia a la parròquia de Calders (16).

- Castellfollit del Boix.

Ramon Tedball, al seu testament fet el 1143, va deixar a Santa Maria de l'Estany el seu alou de Castellfollit del Boix, tal com es tenia per ell (17).

- Terme del castell de Clarà (Moià).

En parlar dels béns que l'Estany tenia al terme del castell de Calders hem tractat les deixes que Guillem de Vilar va fer el 1123 i el 1153 d'un alou al terme del castell de Clarà.

Arbert de Lliçà i la seva esposa Ermesenda, amb el consentiment dels seus fills van donar a Santa Maria de l'Estany l'honor que també s'extenia pels termes de Castellterçol i de Castellcir, per una compensació de 100 morabatins (18).

- Sant Pere de Ferrerons.

En aquesta sufragània de Santa Maria de Moià, avui terme municipal de Moià, Bermon Mir i la seva esposa Arsenda van donar a la canònica el 1113 l'alou que compraren a Ramon Joan al lloc de Coll de Franc (19).

El 1114 l'abat Bernat va establir a Guadall i Belisen l'alou que va donar a Santa maria de l'Estany Mir Ramon i els va vendre el seu germà a dita parròquia i a la de Sant Quirze de Muntanyola (20).

Bernat d'Aguilar i la seva esposa quan van lliurar el seu fill Berenguer per oblat a la canònica de l'Estany el 1133 li van donar el mas Cortada, a Malla, i un mas a Ferrerons, al lloc anomenat Riudavellanes, l'actual mas Riu, amb els alous que tenia fins Pujol Grimal i Magadins (21).

- Santa Maria de Gaià.

El 118 Bernat de Merola i Ramon Guillem de Mujal i Guillem de Mujal van enfranquir a l'Estany el mas de Puig-lug, de la parròquia de Gaià (22) i el mateix any Bernat de Merola li va definir l'alou que fou de Guillem de Súria i de Gauzall (23).

Dit Guillem de Mujal, al seu testament fet el 1154, va deixar a Santa Maria de l'Estany un mas a Cudinac, a Gaià (24).

- Manresa.

El 1121 Bernat d'Aguiló va donar a Santa Maria de l'Estany els alous que tenia al terme de Manresa, sota el corral de Sant Miquel, sobre Salelles prop de Rexach i prop del mas de "Capud Fura", prop el mas Colomers i prop el mas de Guillem Od. Els alous sota el corral de Sant Miquel i sobre Salelles són empenyorats (25).

- Santa Maria de Moià.

Ramon Sunyer, al seu testament fet el 1093, va deixar a la canònica l'alou que tenia a Sant Feliu de Rodors i a Santa Maria de Moià, al lloc dit Magadins, i va donar el seu usdrefruit als seus fills Sendred i Guillem que haurien de pagar la tasca en reconeixement de domini (26). Dalmau Berenguer de Terrassola, el 1125, va donar a l'Estany un alou a dites parròquies, sota les cases de Magadins, al lloc dit Estanyol i una peça de terra a Coma Ullamara i altres dues a Valadades, prop l'Estany (27).

Tedmar Mir de Castellterçol i la seva esposa Ermesenda el 1108 li van donar els tres masos que compraren a Ramon Mir de Puig-alt prop el castell de Clarà, al lloc anomenat Fornells, a la parròquia de Moià. Els van retenir en vida a cens d'una quartera de forment de mesura de Vic (28). Dos anys després Tedmar Mir els va donar a la seva esposa sense perjudici de l'esmentada donació a l'Estany i especifica que dits masos o alous són dos a Fornells i altre a Torre Querosa (29). Ermesenda al seu testament, fet el 1114, els va deixar a l'Estany però després de la mort del seu fill Berenguer (30). El 1148 el prior va establir a Arnau Gilabert un dels masos de Fornells, anomenat Torrent (31).

Altra Ermesenda i els seus fills el 1133 van donar a la canònica el mas anomenat Vilaclara, excepte la vuitena part, que és l'heretat del seu fill i germà Carbonell, situat a la parròquia de Moià (32).

El comte Ramon Berenguer IV el 1141 va donar a Santa Maria de l'Estany els masos de Caselles, amb els seus alous i tinences, i li lloa el que li va donar el canonge Bertran i autoritza els castlans de Clarà a donar a la canònica els drets que tenen sobre dits honors (33). Per aquesta autorització Pere de Vilar i la seva esposa Jordana, que tenien la quarta part del delme sobre dits masos de Caselles en feu pel castlà de Clarà Bernat de Rocafort, la van donar a la canònica i també un camp que tenien a mitges amb Bernat Berenguer de Clarà a Collsuspina (34).

El mas Vilardell, situat sobre la rovira comtal, a Moià, va ser de la canònica per donació del sacerdot Bernat Guillem feta el 1150. Per aquest mas pagava cens (35).

Pel regest d'un document de 1154 que no s'ha conservat sabem que Guillem Riambau, la seva esposa Guillema i llurs fills van vendre a T. de Campdarig el mas Acella i la meitat del seu molí més alt que és a Moià, i és domini de l'Estany (36).

- Sant Feliu de Monistrol.

Guillem Umbert al seu testament de 1132 va deixar a la seva esposa Gisla tots els seus alous amb la penyora o alou de Monistrol, que quan morís ella seria de Santa Maria de L'Estany (37).

En aquesta parròquia, a l'actual Monistrol de Calders, el 1145 Carbonell va empenyorar a Pere Bernat de Prat i a Ramon Guillem dos masos que tenia en penyora del prior de l'Estany, al lloc anomenat Oms (38).

- Sant Pere de Monistrol.

Ramon Guillem de Mujal i el seu fill Guillem van definir a la canònica uns alous que retenien davant aquesta església del terme de Gaià (39).

- Terme del castell de Mura.

Pere Bernat i la seva esposa Agnès i els seus fills van donar el 1131 a Santa Maria de l'Estany un clos davant l'Albergueria de Vic a canvi de 30 morabatins. Si tal donació no es podia fer efectiva l'Estany rebria tres dels millors masos que tenien al terme del castell de Mura (40).

- Sant Joan d'Oló.

Sant Joan d'Oló és una de les parròquies que abarcava l'extens terme del castell d'Oló, avui és al municipi de Santa Maria d'Oló.

El 1139 Guillem Isarn i Bonadona van donar al seu fill Arnau Guillem i a la seva esposa el mas que tenien per Santa Maria de l'Estany i altres béns que tenien per altres senyors, situats al terme del castell d'Oló, a la parròquia de Sant Joan, al lloc anomenat Vil.la Morena (41).

- Santa Maria d'Oló.

Arsenda i els seus fills Ermengol i Ramon el 1088 van donar a l'Estany l'alou que tenien a Torroella, a la parròquia de Santa Maria d'Oló, a cens de la tasca, pel qual es de suposar que van retenir-lo en vida (42). Sobre aquest alou i sobre el delme d'Orriols tenien qüestió els germans Uzalguer i Ermengol, que va acabar a principis de 1094 amb la renúncia d'Uzalguer als seus drets en favor del seu germà (43). Aquesta qüestió no devia quedar resolta del tot ja que entre 1107 i 1109 hi ha renuncies a favor de l'Estany dels drets que pretenien Uzalguer i els seus fills i altres (44).

El 1094 Arsenda i els seus fills van donar a Santa Maria de l'Estany tot el que tenien a Torroella i Orriols, a la parròquia de Santa Maria d'Oló, i dues parts del mas Castelló de Sagàs. Sols Ramon va retenir la vinya Bela a cens de la tasca i va rebre de la canònica l'usdefruit de dit alou de Castelló a cens d'un porc (45).

En aquest lloc de Torroella Ramon Berenguer va vendre el 1101 a l'Estany un alou per 5 sous (46) i el 1139 Berenguer Guadall d'Aguiló va donar la part d'alberga que tenia a dit lloc, a l'alou de Sant Pere d'Orriols i en les seves vinyes (47)

El canonge de Vic Artall Jocbert, canonge de Vic al seu testament fet el 1094 va donar l'alou que tenia a Sant Feliu de Terrassola i a Santa Maria d'Oló (48). La publicació del seu testament sagramental va fer constar també la deixa d'un alou a la Segarra de Bages (49).

El 1113 el sacerdot Ramon Seniofred va donar a Santa Maria de l'Estany un alou a la parròquia de Santa Maria d'Oló, al lloc anomenat Vil.la Ovídia (50).

Altre sacerdot, Arnau, al seu testament, fet el 1108, va deixar a la canònica el que havia heretat del seu pare al mas Pla, després de la mort de la seva mare (51).

Arnau d'Oló, al seu testament de 1143, va lliurar el seu fill Arnau a la canònica de l'Estany i li dóna per dotació el mas Torrent i les cases de Vic per les quals es querellava amb el prior. També li deixa el mas Bar (52). El mateix Arnau d'Oló, que va sobreviure a la malaltia que l'havia induït a fer l'esmentat testament, va permutar amb el prior el mas Illa, de la parròquia de Santa Maria d'Oló, excepte el que hi tenia el castlà d'Oló per raó de la seva castlania, pels alous del Vallès que el seu pare Pere Folc va deixar al seu testament a la canònica el 1150 (53). En un segon testament fet el 1155 Arnau d'Oló va deixar-li el mas de Mir Adalbert i el seu fill Arnau amb la seva dotació i va disposar que si els seus fills morien sense fills recuperés els esmentats alous del Vallès (54).

- Sant Jaume d'Olzinelles.

Aquesta església, situada al terme municipal de Sant Fruitós de Bages consta sotmesa a Santa Maria de l'Estany a la dotalia de 1133. La seva possessió per l'Estany reculava a 1086, quan Bernat Bernat de Gurb esmenta que va fer donació de part de l'alou de Sant Jaume d'Olzinelles a l'Estany (55), part que el 1126 va ser motiu de plet amb Sant Benet de Bages en donar-la a aquest monestir Bernat de Talamanca (56). El 1156 a ser objecte de plet amb Ramon de Salaves (57).

- Santa Eugènia de Relat.

Santa Eugènia de Relat és una antiga parròquia del bisbat de Vic situada al terme municipal de Sant Feliu Sasserra. En aquest lloc el bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà I seu testament de 1099 va deixar a Santa Maria de l'Estany els béns que hi havia comprat, entre els quals hi havia vinya (58).

Els nebots del bisbe, Guillem Guisad de Lluçà i la seva esposa Guilia, juntament amb llur fill Bernat Guillem el 1106 van deixar a la canònica la batllia que tenien sobre l'alou de Guillem Bellit (59).

El 1113 Bernat Ramon i la seva esposa Eg, per poder menjar, van vendre a Santa Maria de l'Estany per 11 sous l'alou que tenien a Santa Eugènia de Relat, al lloc anomenat Riera, excepte la vinya que ja havia venut el seu germà (60).

De la donació a la canònica del mas Soler, a Relat, en dóna notícia el document de donació que Arnau Pere ve fer al seu nebot Pere Udalguer i la seva esposa Aglina d'un alou al terme d'Avinyó el 1139 on consta que dit mas no va inclós en ella per dita causa (61).

- Sant Marçal de Relat.

Sant Marçal de Relat és una antiga parròquia, situada com Santa Eugènia de Relat al terme municipal de Sant Feliu Sasserra.

El 1143 Bertran de Merola va donar a Santa Maria de l'Estany el seu cos per enterrar-lo i el mas que tenia a Relat, al lloc anomenat Prat, a la parròquia de Sant Marçal. Se'n va reservar l'usdefruit a cens de dues parts del delme de dit alou (62)

- Sant Feliu de Rodors.

Sant Feliu de Rodors és una parròquia situada al terme municipal de Moià. L'església va ser donada a l'Estany pel bisbe de Vic el 1130 juntament amb la de Sant Fruitós de Castellterçol (63).

En parlar dels alous que la canònica de l'Estany tenia a Moià hem parlat dels alous que el 1093 i el 1125 van donar Ramon Sunyer i Berenguer Dalmau de Terrassola a Magadins i a altres llocs a les parròquies de Moià i Rodors (64).

Berenguer Ramon de Montcada, el 1134, al seu testament va deixar a l'Estany l'alou que tenia a Rodors i altres béns a Muntanyola (65).

- Sant Feliu Sasserra.

A la parròquia de Sant Feliu Sasserra Santa Maria de l'Estany havia rebut el 1083. de Bernat Guillem i la seva esposa Migdònia un alou que també s'estenia per la de Sant Amanç de Pedrós (66).

- Súria.

Entre 1138 i 1157 Guillem, prior de l'Estany, estableix a Arnau Pere i Ramon Mir un alou per construir un molí davant els molins de Bertran de Calders a cens de 2 sous (67).

El 1142 Bertran de Calders dóna a la canònica dues parts dels alous que va heretar del seu pare i les penyores i béns que tindrà quan vulgui deixar els seus béns o quan mori. I li va donar permís per construir molí al seu casal de molins situat al Cardener, a Súria. Aquests béns els va retenir com a tinença a cens d'un quart d'oli (68).

- Sant Feliu de Terrassola.

En terme d'aquesta parròquia, situada a l'actual terme municipal de Santa Maria

d'Oló, es trobava l'església de Santa Maria de l'Estany. Això fa que en ella la canònica hi tingués força propietats.

El 1083 Arnau Landric i la seva esposa van donar a la canònica un alou prop l'Estany, al lloc anomenat Valadades (69). El 1088 Joceran i Adalgardis li van vendre una peça vora l'estany i dues a dit lloc de Valadades (70) i també Guillem Jovan i la seva esposa Beleica i Guifre Jovan i la seva esposa Gelsena, per necessitat de fam (71). Dalmau Berenguer al seu testament, el 1121, va deixar a la canònica l'alou que teia a Valadades i a Comes (72).

En un lloc situat sobre l'església de Santa Maria, Dispòsia i els seus fills li van donar una peça de terra el 1084 (73). Al seu testament de 1096 Dispòsia li va deixar la tercera part del seu alou de Terrassola perquè el tingués conjuntament amb el seu fill Guadall i que després d'ell fós integrament de la canònica (74). En altre lloc sobre l'església, al coll de Coromina Crosa, el 1098, Estadil li va donar un alou composat de conreu i erm amb una petita porció de vinya (75).

El prevere de Terrassola, Gondalgaud, i els seu fill Ramon i la seva nora Em van donar a ala canònica alous situats en aquesta parròquia i en la de Sant Quirze de Muntanyola, en quatre llocs diferents (76). Un d'aquest llocs era Postius, com consta a la renúncia a aquests béns que la filla de Gondalgaud, Provesinda, va fer el mateix 1087 (77). Aquesta donació que va fer Guandalgaud, molts anys després, el 1132, va ser causa de plet amb el castlà d'Oló per la pretensió que tenia de cobrar de cens la tasca (78).

El canonge de Vic Artall Jocbert, al seu testament de 1094, del qual va ser marmessor el prior, i va ser publicat sagramentalment el 1095, va deixar a Santa Maria de l'Estany els alous amb les seves cases, vinyes i arbres i les rovires que tenia a les parròquies de Sant Feliu de Terrassola i de Santa Maria d'Oló (79).

A la vall de Postius, l'abat Bernat va establir el lloc conegut com "Habitaculus" a Guillem Seniofred i a la seva esposa perquè el rompessin (80).

El 1122 Dalmau Berenguer i Ermessenda li van empenyorar l'alou que tenien de Coll de Creu fins els Soler de Comes i de Verdaguer fins a Pujol Grimal (81).

Bertran de Vilagranada, al seu testament, el 1132, va donar i renunciar en favor de Santa Maria de l'Estany als 50 morabatins que tenia en penyora a la parròquia de Sant Feliu de Terrassola (82).

El 1140 Pere Guillem va donar-li una peça de terra a Centes, l'actual Senties, al costat de l'alou de Sant Feliu de Terrassola i se'n va reservar l'usdefruit a cens de la tasca i també per a el seu fill Guillem i els seus descendents, a cens de tasca i braçatge. També va donar a la canònica béns a Sant Cugat de Gavadons (83). A Centes, el 1143, Berenguer Folc i Guilia van empenyorar a la canònica el que teien de la serra de Garfins i d'Hora Bona fins la serra que hi ha entre l'Estany i Centes i Centes (84).

Pere Enard i la seva esposa Sicards i els seus fills van donar a la canònica amb compensació econòmica el mas Vilardell, de la parròquia de Sant Feliu de Terrassola (85).

Berenguer Ramon de Pla va donar el 1145 a Santa Maria de l'Estany una peça de terra al lloc anomenat Pujol, al costat de l'alou de Sant Pere, a la parròquia de Sant Feliu de Terrassola (86)

El 1149 els germans Guillem de Tavernoles, Pere, Geral, Ramon i Bonet van donar-li el mas que tenien davant l'església de Sant Feliu de Terrassola, excepte la setena part que era de dita església, i la setena part dels alous comunals que tenen al terme d'Oló, a dita parròquia de Terrassola (87).

-Santa Maria de Viladordis.

El canonge Berenguer Bernat va confirmar el 1096 els alous que el seu pare va donar a la canònica de Santa Maria de l'Estany quan el va lliurar com a oblat, que eren en aquesta parròquia, a Manresa, i també a les de Sant Pere d'Òdena i de Sant Pere de Riudellinars (88).

-

3.3.4.1.3 Baix Llobregat.

- Sant Andreu d'Aigüestosses.

Sant Andreu de Sagatosses o d'Aigüestosses és l'antic nom de la població de Sant Andreu de la Barca. Santa Maria de l'Estany tenia drets sobre aquesta vila, pels quals va tenir plet amb Guillem de Castellvell el 1142 el qual a la concòrdia entre altres concessions va definir a la canònica el mas d'Amat Miró (89).

Abans, el 1141, Geral Ferrer i el cambrer de l'Estany havien tingut plet per l'alou que els seus pares havien comprat en aquell lloc i que el seu propietari havia donat anteriorment a Santa Maria de l'Estany (90).

3.3.4.1.4. Barcelonès

- Santa Maria de Badalona.

El 1137 Arnau de Sentmenat en lliurar-se com a canonge en mans del prior va donar un mas a la parròquia de Santa Maria de Badalona, a Pomar, que té Guillem Berenguer, després de la mort de la seva mare la qual havia de pagar un cens d un parell de capons . També va donar béns a Castellterçol (91).

- Barcelona.

A Barcelona Santa Maria de l'Estany havia rebut per deixa de Guillem Umbert de Rocafort i de la seva esposa Rodlen, al testament que aquests van fer el 1134, unes cases a

Barcelona amb la coromina de la Celada. Si no podien tenir aquesta coromina la tindrien a Valdariolf (92).

3.3.4.1.5. Berguedà.

- Sant Amanç de Pedrós.

En aquest lloc, avui terme municipal de Santa Maria de Merlès i antigament terme del castell de Gaià, el 1083 Bernat Guillem i la seva esposa Migdònia van donar a Santa Maria de l'Estany un alou a Sant Feliu Sasserra i Sant Amanç de Pedrós, a Relat (93).

Berenguer Galí i la seva esposa Ermessenda hi van donar-li la tercera part d'un mas el 1144 i el prior els va cedir l'usdefruit a ells i als seus fills a cens de la tasca i braçatge (94).

3.3.4.1.6. Cerdanya.

Guia, vídua d'Oliver, el 1133, va escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany i li va deixar els alous que tenia al comtat de Cerdanya, al Conflent, excepte el que deixà a Pere Dane, i els va retenir en vida amb el compromís de pagar dues reies de cens anyal per Tots sants en reconeixement de domini (95).

3.3.4.1.7. Garrotxa.

- Falgars.

Ramon d'Olost al seu testament va escollir sepultura a Santa Maria de l'Estany i va deixar-li el seu alou de Falgars, a la Vall d'en Bas, al límit amb Osona, amb tots els censos, usos i batllies (96).

3.3.4.1.8. Maresme.

- Premià.

Guilla, al seu testament de 1142, un dels marmessors del qual va ser el prior de l'Estany, va deixar a Santa Maria de l'Estany el mas Palma, a la parròquia de Premià, on vivia Domènec Berenguer que el conreava. També va deixar a l'Estany béns a Sant Martí de Teià (97).

- Sant Martí de Teià.

A l'esmentat testament, Guilla, a més de béns a Premià, va deixar a la canònica terres en aquesta parròquia de Sant Martí de Teià (98)

3.3.4.1.9. Osona.

- Sant Fruitós de Balenyà.

L'antiga església parroquial de Sant Fruitós de Balenyà és l'actual santuari de l'Ajuda, al terme municipal dels Hostalets de Balenyà.

El 1100 Ermengol i la seva esposa Ermessenda van permutar amb la canònica de l'Estany el mas que te Esteve per una quarterada de vinya que dit Esteve va plantar prop la via que passa pel Pont Estevanell cap a Barcelona, és a dir l'antiga via romana després camí ral que comunicava Barcelona amb Osona i continuava pel Ripollès cap a coll d'Ares i l'altra banda del Pirineu (99)

A Pujol Reig el 1141 Bermon Mir va donar a l'Estany una peça de terra en franc alou (100).

- Sant Martí del Brull.

Guillem de Bas, el 1151, va donar a Santa Maria de l'Estany en aquesta parròquia un alou que s'estenia també per la parròquia de Seva (101).

-Santa Eugènia de Collsuspina.

El 1143 Pere de Vilar i la seva esposa Jordana van donar a la canònica la quarta part del delme dels alous de Caselles, a Moià, i la meitat del camp que tenien en alou a mitges amb Bernat Berenguer de Clarà a Santa Eugènia de Collsuspina (260).

- Santa Maria de Folgueroles.

Quan Guillem Guillem va demanar i obtenir permís de l'abat de l'Estany el 1115 per anar a viure a la canònica de Sant Joan de les Abadesses, va confirmar a Santa Maria de l'Estany l'alou de Tanyà, a la parròquia de Santa maria de Folgaroles, lloc on eren els béns que va lliurar en entrar a la canònica (102).

Guanalgod i Adaledis, al seu testament de 1139 van deixar a la canònica l'alou de Cases, amb la peça de terra que te Gerall de Ricardera i el clos de Pradovor i la meitat del vi i un parell de capons de cens sobre la terra de Bernat Giribert (103).

- Sant Cugat de Gavadons.

Avui Sant Cugat de Gavadons és una capella situada al municipi de Collsuspina, encimbellada a la serralada que tanca pel sud-oest la Plana de Vic. El 1140 Pere Guillem i el seu fill Guillem van donar a Santa Maria de l'Estany l'alou que tenien al seu terme, amb retenció de l'usdefruit a cens del braçatge, i altres béns a sant Feliu de Terrassola. Al mateix

document Maria, que residia a Vilarasau, al lloc anomenat Cinverges, va donar a l'Estany l'heretat que tenia a Gavadons (104).

- Sant Andreu de Gurb.

El 1138 Sança, vídua de Berenguer de Queralt, confirma les donacions que el seu marit i Pere Pagès van fer a Santa Maria de l'Estany, de béns situats a les parròquies de Sant Andreu de Gurb, Sant Julià Sassorba i Santa Eulàlia de Riuprimer (105).

- Malla.

Pere Bernat d'Aguilar i la seva esposa van lliurar a Santa Maria de l'Estany el seu fill Berenguer perquè hi fos canonge i la seva dotació: un mas al terme de Malla, al lloc anomenat Cortada i altre a Sant Pere de Ferrerons (106).

- Sant Quirze de Muntanyola.

El 1087 el prevere Gondealgaud i els seu fill Ramon i la seva nora van donar a Santa Maria de l'Estany l'alou que tenien a les parròquies de Sant Feliu de Terrassola i de Sant Quirze de Muntanyola (107)

Bermon Mir d'Aguilar, al seu testament, el 1103, va deixar a l'Estany l'alou que té al terme de Muntanyola i mentre visquès donaria a l'Estany una lliura de cera (108).

El 1115 l'abat Bernat va establir a Guadall i a la seva esposa Belisen les heretats que havien estat deMir Ramon i del seu germà Gonfred Ramon, situades a les parròquies de Sant Quirze de Muntanyola i de Sant Pere de Ferrerons, al lloc anomenat Tresserra (109).

Berenguer de Montcada, al seu testament, el 1134, va deixar-li dos masos a Muntanyola, anomenats mas Bosc i Vilardodran, i un alou a Sant Feliu de Rodors (110).

Bernat Pere i la seva esposa Jordana i llurs fills van lliurar el seu fill i germà a la canònica de l'Estany com a oblat el 1142 i li van donar per dotació la meitat del mas Aliberg i el mas Pont i les tinences que tenen Ermengol de Pla i el seu fill Pasqual (111).

El 1143 per concòrdia entre el prior i Berenguer Gilabert de Sentfores aquest va renunciar en favor de Santa Maria de l'Estany a les tres heretats que Guifred va deixar als seus fills i que ell retenia injustament i a la batllia del mas Torrent i a l'alou que els seus pares van deixar a la canònica al terme de Muntanyola: el mas que te Ponç anomenat Cama i el que Geral, anomenat Pintat, i les tinences que els pertanyen conjuntament amb el mas Prat Narbonès. També va renunciar al mas Ordeg, anomenat també Serres, que Ricar Arnau i Guillem Arnau havien deixat a la canònica (112).

Al capbreu de 1138-1139 consta que la canònica rebia censos d de més de 50 masos, molins i terres. Aquestes rendes les percebia per tenir en penyora part del castell de Muntanyola des de finals de l'any 1138. Del capbreu en parlem ampliament en tractar les rendes.(113)

- Sant Feliu de Planeses.

L'església de Sant Feliu de Planeses és a les Guilleries, al terme municipal de Sant Sadurní d'Osormort. És `troba al costat del mas de la Verneda de Sant Feliu i és sufragània de la parroquial de Sant Sadurní d'Osormort.

Quan el prior de l'Estany, amb motiu de la restauració de Sant Llorenç del Munt, va donar el 1127 a aquesta canònica un hort al mont de Sant Llorenç i un sagrer al cementiri de Sant Feliu de Planeses (114).

Al capbreu de 1138-1139 consta que l'Estany tenia drets sobre els masos Busquets i Casaca i el de Pere Sarc i quatre sagrers a Sant Feliu (115).

- Riudeperes.

Pere Arnau, al seu testament va deixar a la canònica 2 peces de terra sobre el camí que va a Sant Julià de Vilatorta (115). 142.

Al capbreu de 1138-1139 consta que l'Estany rebia drets sobre els masos Trui, Canals, Guàrdia de tanyà, Falgueres, Taravela i Santa Eugènia, una casa prop el mas Canals, la tria de camp Seger i dos sagrers a Sant Martí de Riudeperes (116).

- Santa Eulàlia de Riuprimer.

El 1109, Guillem, al seu testament, va deixar a Santa Maria de l'Estany l'heretat que li havia empenyorat a Puig de Savagod (117). En aquest lloc Berenguer Pere, segoner de la seu de Vic, el 1131, al seu testament va deixar al seu nebot Joan la penyora que hi tenia, quan aquest morís havia de ser de Santa Maria de l'Estany, que mentre rebria la tasca de cens (118).

Aquest Joan, que era clergue i diaca de la seu de Vic, va fer testament el mateix any i va deixar a l'Estany l'heretat que tenia a Puig Saugod i la feixa que tenia a la coromina del Coll. Al seu oncle Berenguer, cabiscol de la Seu de Vic, li va deixar dita feixa mentre visqués. A la seva germana Maria li va deixar uns alous que en cas de morir sense fills serien de l'Estany i en cas d'haver-se'ls de vendre o empenyorar per poder menjar tindria preferència de compra l'Estany. A més va deixar un cup, una tona, tres barils i altres béns i tres porcs que rebia a Santa Eulàlia (119).

Pere Amalric i la seva esposa Guilia el 1096 van donar a la canònica l'alou que tenien a Santa Eulàlia, al lloc anomenat Camp i un sagrer a l'església de Santa Eulàlia i els van retenir en vida a cens de la tasca (120).

El canonge de Vic Ramon Gilabert el 1104 va deixar al seu testament a l'Estany l'església de Sant Iscle amb l'alou que tenia al seu entorn (121).

El 1128 el prior va establir a LLobet àlias Carbó i a Arsenda el mas Torre, a Santa Eulàlia de Riuprimer (122).

Bernat de Talamanca i Flandina van donar el 1136 a la canònica el mas Vil.la Alba, de Santa Eulàlia de Riuprimer, per complir la disposició que la seva mare va fer al seu testament (123).

Pere Pagès, cavaller de Gurb, havia donat l'Estany peces de terra a Santa Eulàlia i a altres llocs. El 1138 Sança, vídua de Berenguer de Queralt, confirma tal donació (124).

- Sant Julià Sassorba.

Sant Julià Sassorba és una de les quatre parròquies que formen el municipi de Gurb. El 1138 Sança, vídua de Berenguer Queralt, senyor de Gurb, va confirmar a l'Estany la donació que el cavaller Pere Pagès havia fet d'un bé situat a aquesta parròquia i d'altres béns situats a les de santa Eulàlia de Riuprimer i de Sant Andreu de Gurb (125).

Rotlan i Agnès, castlans de Castellterçol, al seu testament de 1145, van eixar a la canònica els alous que tenien a Castellterçol i l'alou que tenien a dita parròquia de Sassorba (126).

- Sau.

El 1113 consta la claúsula d'un testament on es deixava a Santa Maria de l'Estany les cases i el cens de la vil.la superior de Sau i l'alou d'Antuia (127). En conservar-se sols la claúsula no consta el nom del testador, que devia ser el pare de Ramon Guillem i Mir Guillem d'Eures, els quals el 1117 van donar l'alou que el seu pare deixà a Santa Maria de l'Estany al seu testament i que ells retingueren injustament, és a dir els masos Sobre Vila i Antuia, però el van retenir en vida a cens de la tasca i van instituir un aniversari pel seu pare (128).

- Sant Martí de Sentfores.

Beatriu, senyora d Badalona, al seu testament fet el 1143 va deixar a la canònica el seu cos per enterrar-lo i el que tenia a la parròquia de Sant Martí de Sentfores, avui inclosa al terme municipal de Vic, i també béns a castellterçol i a Vilatorta (129).

- Sant Salvador de Serradellops.

Aquesta antiga parròquia és al Lluçanès, al terme municipal d'Olost. El 1117 Bernat Guillem d'Olost, al seu testament va deixar a Santa Maria de l'Estany el mas Verdaguer (130).

- Santa Maria de Seva.

A la parròquia de Santa Maria de Seva Arnau Girbert, al seu testament fet el 1148 va donar a Santa Maria de l'Estany el mas on vivia Berenguer Bodil, perquè el tingués mentre Folquina o els seus fills redimissin la penyora que n'havien fet per 10 sous (131).

El 1151 Guillem de Bas, a més de donar-li unes cases i l'alou de Prat Narbonès, a Vic, li dóna l'alou que té al terme del castell del Brull, a les parròquies de Sant Martí i de Santa Maria de seva (132).

- Sant Genís de Taradell.

Gilabert de Centelles el 1134 va donar a Santa Maria de l'Estany dos masos a la Vall Tridegaria, a la parròquia de Taradell, i tot seguit els va rebre de mans del prior per tenir-los durant la seva vida a cens de mitja quartera de forment (133).

- Sant Andreu de Tona i terme del castell de Tona.

Arnau Pere, el 1128, va donar a Santa Maria de l'Estany el mas Canal, del terme del castell de Tona, i se'l va reservar en vida a cens d'un parell de gallines (134).

El 1133 Adalbert Macip i els seus fills van donar-li el mas anomenat Sauleda, que té per ells Isovard Bella (135).

Guillem de Torre i la seva esposa Alamanna van donar a la canònica el mas que tenen al lloc anomenat Guadalles, amb retenció de l'usdefruit per Alamanna a cens d'un parell de capons (136).

La filla de Guanalgod de Malla, Rigsen, va donar a l'Estany el 1146 tota l'heretat que el seu pare li va deixar al seu testament, situada a Sant Andreu de Tona, al lloc anomenat sant Andreu de Vila (137).

- Torelló.

Ramon d'Olost el 1155, al seu testament, per donar compliment a la darrera voluntat del seu pare va donar a Santa Maria de l'Estany l'alou que tenia a Torelló. També va deixar a la canònica béns a Falgars i Avinyó i els alous de Caraull, Paredaltes, Vilaseca i Solacrup (138).

- Sant Pere de Vic.

El 1084 Pere Guifred i la seva esposa Trudgards van donar a Santa Maria de l'Estany un alou a la parròquia de Sant Pere de la seu de Vic, al lloc anomenat Prat Narbonès (139). El 1091, en aquest mateix lloc Eg i el seu germà Guillem Guitard van donar -li una vinya i la van retenir en vida seva i del seu fill Domènec a cens de la tasca (140). Guillem de Bas va donar el 1151 a la canònica un honor a Prat Narbonés a cens d'un porc i tres sous (141).

El canonge de Vic Gilabert Gibert, el 1097, va donar-li l'església de Sant Llorenç de Boada amb el seu alou i molí, les vinyes que tenia entre Dos Aigües i l'alou que tenia Pere Ramon i ho va rebre de mans del prior perquè ho tingués a cens d'una mitgera de forment i un sester de vi (142). El 1100 va confirmar la donació de Sant Llorenç i el seu alou i molí i les

vinyes i hi va afegir el solà de Boada amb la seva coromina i un camp (143). El 1102 va fer testament i va deixar a l'Estany el que li havia donat i va deixar l'usdefruit del que havia afegit el 1100 al seu germà Ramon Gibert, tambe canonge de Vic (144).

El canonge de Vic Ramon Gibert, germà de Gilabert Gibert, al seu testament, el 1104, va deixar aquests béns que el seu germà va deixar a l'Estany al seu nebot Pere mentre visqués, del que es dedueix que devia retenir la deixa que va fer el seu germà, ja que quan morís Pere serien de Santa Maria de l'Estany i amb la mateixa condició li va deixar el mas de Prat Narbonès (145).

Altre nebot, també fill de la seva germana, Artal Jocbert, també canonge de Vic, va fer testament el 1094 i el 1095, dels quals va ser marmessor el prior de l'Estany, i va deixar a la canònica de l'Estany uns alous a Terrassola i Oló i la peça de terra que tenia a la parròquia de Vic, al lloc anomenat Torre, l'usdefruit de la qual el concedia als seus oncles,, els esmentats Ramon Gibert i Gilabert Gibert (146).

Bona part dels béns que deixaren aquests canonges els va establir el prior Guillem el 1130 a Bernat Pere i Maria a cens del quart i del braçatge (147).

Conjuntament amb el monestir de Sant Pere de Rodes, Santa Maria de l'Estany tenia un mas a Socarrats que fou establert per l'abat de l'Estany a Pere Bernat i la seva esposa el 1115 (148).

Pere Bernat i la seva esposa van donar a la canònica el 1131 el clos que tenien davant l'Hospital de Vic a canvi d'una compensació de 30 morabatins. En cas de no poder fer efectiva tal donació donaven a l'Estany els tres millors masos que tenien al terme del castell de Mura (149).

- Vilatorta.

Beatriu, senyora de Badalona, va deixar al seu testament a la canònica el seu cosper enterrar-lo i per heretat dels seus fills Arnau, Berenguer i Ramon el camp plantat que tenia a Vilatorta i altres béns a Castellterçol i Sentfores el 1143 (150).

- Sant Hipòlit de Voltregà.

El 1133 Bermon Mir, al seu testament, un dels marmessors del qual va ser el prior de l'Estany, va donar a la canònica el seu cos per enterrar-lo i el mas Bojons amb els seus alous i batllies que tenia a Sant Hipòlit i a altres llocs. La seva esposa va deixar a l'Estany alous a Castellcir al mateix document (151).

El 1141 Guillem Bofill, canonge de Vic, al seu testament, va deixar a Santa Maria de l'Estany la tria que va comprar de Guillem Guillem a la parròquia de Sant Hipòlit (152).

El bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà al seu testament va deixar a l'Estany l'alou de Cornudells a condició que el redimís de potestat de Berenguer Amalric (153). 111

3.3.4.1.10. Segarra.

- Terme del castell de Miralles.

Al terme del castell de Miralles i de la parròquia de dit nom Berenguer Dalmau i la seva esposa el 1143 van donar l'heretat que tenien allí a la canònica quan li van lliurar els seus fills Bernat i Gullem perquè hi fossin canonges. Dita heretat era constituída pels masos Teredes i Sala i era gravada per una penyora de 41 morabatins que havia d'assumir el prior de l'Estany (153).

Per aquest mas Sala i les seves tinences el prior va haver de pledejar amb Sibil.la i el seu fill Berenguer anomenat de Bellestar, litigi que va acabar amb la intervenció del bisbe de Barcelona, del sagristà Pere, de Berenguer de Terrassa i de Bernat Marcús, per la qual Sibil.la i el seu fill van renunciar a dits béns en favor de l'Estany per 20 sous (154).

- Montpaó.

El comte Ramon Berenguer III al seu testament de 1130 va deixar a Sant Pere dels Arquells un camp a dit lloc (155).

3.3.4.1.11 Vallès.

Abans de distingir entre el Vallès Oriental i el Vallès Occidental esmentem la possessió per Santa Maria de l'Estany d'un alou al lloc anomenat "Parietes Delgades", situat "in Vallense", que li va deixar Pere Folc d'Oló al seu testament fet el 1145 (156)

La possessió d'aquest alou per la canònica va ser de durada curta ja que a petició del fill de Pere Folc, Arnau d'Oló, el prior de l'Estany, li va canviar pel mas Illa, a Santa Maria d'Oló, el 1150 (157).

Arnau d'Oló, al seu testament de 1155 el va deixar a Santa Maria de l'Estany si els seus fills morien sense successió (158).

3.3.4.1.12 Vallès Occidental.

- Santa Maria de Palau-Solitar.

A Santa Maria de Palau-Solitar, a Palau de Plegamans, el 1133 Santa Maria de l'Estany va rebre de Ponç de Bigues i de la seva esposa Adaledis un mas al lloc anomenat Castelló. Adaledis se'n va reservar l'usdefruit a canvi d'un quarter d'oli de cens, salvat el cas que el seu sogre Geral la premorís, llavors seria íntegrament de l'Estany (159)

El 1143 el cavaller Bernat, anomenat Claret, i la seva esposa li van donar un mas que tenien al costat del mas on viu Domènec, anomenat Farnera, es a dir al costat del mas que l'Estany va rebre el 1133, i van rebre una compensació de 6 morabatins (160).

- Sant Pere de Rellinars.

El canonge Berenguer Bernat el 1096 va confirmar a Santa Maria de l'Estany el que el seu pare va donar com a dotació quan el va lliurar a la canònica com a oblat quan era un infant, uns alous a les parròquies de Sant Pere de Rellinars, Sant Pere d'Òdena i Santa Maria de Viladordis (161).

- Vacarisses

El prior de l'Estany va permutar amb Arnau Pere l'alou que fou de Ramon Berenguer de Tord i del seu germà Artal i de Guitard Guifred a canvi del mas Canal i una peça de terra que fou de Guillem Ramon de Vacarisses, al lloc dit Bosquet, el 1132.
Arnau Pere deixava el que rebia a Santa Maria de l'Estany després de la seva mort però si deixava fills aquests ho tindrien a cens de mig quarter d'oli i quan morissin seria de Santa maria de l'Estany. Amb el record de la invasió almoràvit de principis del segle XII el prior va concedir a Arnau Pere que si Vacarisses i Rellinars esdevenien inhabitables a causa d'una nova invassió sarraina Arnau Pere podria viure al mas Canal. A aquesta permuta el prior hi va afegir 24 morabatins (162).

Berenguer de Montcada al seu testament fet el 1134 va deixar a la canònica el vi i la carn que té a Vacarisses i altres béns a Rodors i Muntanyola (163).

Al capbreu de 1138-1139 consta que Santa Maria de l'Estany a Vacarisses tenia dret sobre els masos Sala, de Guillem d'Isla d'Arnal, Torrent, Eravedre, Viladols, de carbonell de Clapers, de LLobet de Prat i Roqueta (164).

3.3.4.1.13. Vallès Oriental.

- Cardedeu.

A la parròquia de Santa Maria de Cardedeu l'Estany tenia un alou que li havia deixat al seu testament el 1145 Guillem Bonfill, quiva resrevar l'usdefruit per a la seva esposa Guillema a cens d'un sester de gra, un quarter de vi i un parell de gallines (165).

- Sant Andreu de Castellcir.

A Castellcir Santa Maria de l'Estany a més de tenir l'alt domini del castell que es traduia amb la percepció d'un cens anyal prácticament simbòlic, havia rebut de de Ramon Borrell de Sau i de la seva mare Cuniet els alous que tenien al terme. La seva possessió per la canònica no va ser conflictiva en vida del senyor de Castellcir Bertran Guillem, però en casar-se la seva vídua amb Berenguer Gilabert, aquest va usurpar aquests alous. Mort Berenguer Gilabert el castell de Castellcir passà a Bernat de Castellcir, fill de dit Bertran Guillem, el qual a l'església de Castellcir va definir al prior de l'Estany l'alou que fou d'Arnau

Oliba i el mas d'Om, que pagava cens de mitja quartera de civada, un feix de palla i el jornal d'un home (166).

Arsenda, casada amb Bermon Mir, el 1133 va deixar a la canònica uns alous a Castellcir al testament que va fer el seu marit , el qual va deixar a l'Estany béns a Sant Hipòlit i altres llocs indeterminats (167).

Mir Bermon i la seva esposa havien deixat a Santa Maria de l'Estany el mas Colomer, al terme del castell de Castellcir. El prior el 1145 va establir-lo a Mir Guillem i al seu fill Mir (168).

El 1144 Seniofred de Riballons i el seu fill Pere van donar a l'Estany l'alou que tenien al terme de Castellcir, a la parròquia de Sant Adreu, al lloc anomenat Vescomtal, que pagava cens a Guillem de Passarell (169).

Arbert de Llissà i la seva esposa Ermesenda van donar a l'Estany l'honor que tenien als termes de Castellcir, Castellterçol i Clarà, el 1150, per una compensació de 100 morabatins (170)

Al capbreu de 138-1139 consta que Santa Maria de l'Estany tenia a Castellcir els masos Guiriberta i Torrents (227).

- Sant LLogari de Castellet.

En aquesta sufragània de Sant Fruitós de Castellterçol, a l'actual municipi de Castellterçol, els castlans Rotlan i Agnès de Castellterçol van deixar al seu fill Bernat la meitat de part dels seus alous de Castellet, la meitat de la qual quan aquest morís seria de Santa Maria de l'Estany. Si els seus fills morien sense successió els seus béns serien de la canònica (172).

- Sant Fruitós de Castellterçol o de Genebreda.

El 1093, a més de donar la potestat o alt domini del Castellterçol a Santa Maria de l'Estany, Tedmar Mir i la seva esposa Ermessenda, que ja hem esmentat més amunt entre els benefactors, van donar-li la domus de Garriga amb la seva coromina i es van reservar el seu usdefruit a cens de l'onzena part dels explets (173).

Guillem Borrell tenia per Guillem Tedmar aquesta domus o mas, de manera que la donació de Tedmar Mir i Ermessenda no es va complir a la seva mort, i al seu testament el 1132 va deixar els seus drets a Pere Isovard, a la seva esposa i al seu fill, de manera que quan aquests morissin fos de l'Estany (174). Guillem Tedmar, quan va fer testament el 1134 va deixar a l'Estany el castell de Castellterçol, com havia disposat el seu pare, i el mas Garriga, com el tenia Guillem Borrell, i el mas Pla (175).

El 1146 Genciana vídua de Guillem Tedmar de Castellterçol i els seus fills van lliurar a la canònica el mas Pedrosa, que el seu cunyat i oncle Berenguer d'Argemon havia deixat a Santa Maria de l'Estany aconsellat pel seu germà Guillem Tedmar (176). Ells mateixos, tres

anys més tard, van arribar a concòrdia amb el prior de l'Estany i a canvi de 100 sous van renunciar al mas i als alous que el cavaller de Castellterçol Guillem Umbert va deixar a la canònica i que aquesta va posseir fins la mort de Guillem Tedmar, quan ells empararen dits béns i els van retenir (177).

Al lloc anomenat Ricardones, Arsenda va donar-li el mas d'Alou el 1095 (178).

Els castlans de Castellterçol Rotlan i Agnès en lliurar llur fill a la canònica li van donar com a dotació un mas i la meitat d'un altre situats al terme de Castellterçol, al lloc anomenat mont davant Cerdanell i el mas de Puig-alt (179). El 1139, al seu primer testament, van donar-li els masos Puig-alt i Clusella i un sagrer a la sagrera de Sant Fruitós i béns a Castellet (180). El 1142 li van donar els masos Clusella i Solà, amb reserva d'usdefruit a cens d'una perna (181). Al seu segon testament fet el 1145 van donar dits masos Clusella i Solà a l'Estany, excepte el delme, i un alou a Sant Julià Sassorba. Si els seus fills morien sense successió els seus béns serien del seu fill Berenguer, canonge de l'Estany, i de la canònica (182).

El 1133 Berenguer de Sant Hilari va donar a Santa Maria de l'Estany el mas Vall, al terme de Castellterçol, a la parròquia de Sant Fruitós, per una compensació de 10 morabatins (183).

El 1137 Arnau de Sentmenat es dóna en mans del prior Guillem com a canonge regular amb un mas al terme de Castellterçol, al lloc anomenat Llosa, del qual reserva l'usdefruit per a la seva mare a cens d'un parell de capons. També deixa a la canònica béns a Badalona (184). La seva mare, Beatriu, el 1143, al seu testament va deixar a l'Estany per heretat dels seus fills Arnau, Berenguer i Ramon els alous que tenia a Castellterçol, Vilatorta i Sentfores (185).

Al capbreu de 1138-1139 consta que l'Estany tenia la potestat o alt domini sobre el Castellterçol i rebia el cens establert a la donació de 1093, i que tenia drets sobre els masos Garriga, Avaca, de Munt, Quintana, Genebreda, Siol, Riucardones, Corneio, Jugador, Cases Subiranes de Vall i Pedrosa (186).

El 1132 Guillem Umbert va fer testament i va deixar a Santa Maria de l'Estany el seu cos per a enterrar-lo amb l'alou que té Arnau Bonfill i l'alou que te Guillem Mir de Genebreda, i de tots els seus alous en va deixar l'usdefruit a la seva esposa Guisla. La penyora que tenia a Monistrol, després de la mort de la seva esposa, seria de Santa Maria de l'Estany (187). El 1147 Guillem Umbert i la seva esposa Guila donen a la canònica l'honor que tenen al terme de Castellterçol., a la parròquia de Sant Fruitós de Genebreda, i se'l reserven en vida a cens d'una candela d'una lliura de cera per la Mare de Déu d'Agost (188).

El 1150 Arbert de Lliçà i la seva esposa Ermessen i els seus fills van donar a Santa Maria de l'Estany l'honor que tenien als termes de Castellterçol, Castellcir i Clarà a canvi de 100 morabatins que el prior pagaria després de la mort dels donadors a Santa Maria de

Solsona i a Sant Pere de la Portella. Tal donació la van fer abans d'emprender pelegrinació a Jerusalem i va establir que en cas de retornar se'n reservaven l'usdefruit a cens d'un parell de gallines (189).

- Sant Esteve de La Garriga.

L'església parroquial de Sant Esteve de la Garriga i les seves sufragànies havien estat donades a la canònica de l'Estany pel bisbe de Barcelona el 1139.

Al capbreu de 1138-1139 consta que Santa Maria de l'Estany tenia drets sobre els mas Infermeles, l'hort de Pumpià, els masos Bosc, Estepera, Reg, de Vidal, de Barnat Clod, del sacerdot Bernat, de Munteugues, de Tarascó, de Pere Guillem, de Guillem de Bruit, de geral Ot i de Pere Ponç i sobre el molí de Noguera (190).

Abans de 1142 Bernat va deixar-li una heretat al lloc anomenat Noguera, "ad ipsas Fexas" que arribava fins el torrent d'Arens i des del casal de Serra d'Osvina fins la torre d'Adard. Aquesta donació no es va fer efectiva perquè els seus nebots van retenir l'heretat i hi va haver qüestió. La concòrdia a què va arribar dit any el prior amb Pere Guillem i el seu germà Berenguer, sacerdot, que també va servir per solucionar l'afer de l'herència del germà d'ambdós, Bernat, canonge de l'Estany, va fer que aquests renunciessin a dita heretat en favor de l'Estany i també al mas Bosc, que era sota el camí de Samalús i al prat de Rocabusaguera i a la feixa que la seva mare havia deixat a l'Estany a Parets (191).

El 1148 el prior Guillem va donar a Berenguer de Blancafort l'usdefruit sobre l'honor que Bernat Ramon de Gallifa i Rodlen van deixar a la canònica, anomenat feu del Torrent de Blancafort i de Degollats i el que té Geral Bardos i un molí (192).

- Sant Martí de Granera.

El 1145 Carbonell va empenyorar a Pere Bernat de Prat i a Ramon Guillem dos masos situats a les parròquies de Sant Martí de Granera i de Sant Feliu de Monistrol que tenien per epnyora de Santa Maria de l'Estany (193).

- Granollers.

A Valldariolf, al costat de la vila de Granollers, Bernat de Rocafort i la seva mare Rodlen van deixar a Santa Maria de l'Estany tot l'honor que hi tenien. A condició que si Rodlen premoria al seu fill aquest en tindria dues terceres parts i l'altra la canònica i quan Bernat morís seria integrament de la canònica, que hauria de pagar cada any 12 diners a Sant Jaume de Galícia i un parell de capons a Santa Maria del Puec. També van lliurar a la canònica la coromina que tenien en aquell lloc en compensació per la coromina de Celada, a Barcelona (194).

.-Terme del castell de Lliçà.

Al terme d'aquest castell Guillem de Mujal i la seva esposa Ermesenda van donar a la canònica l'alou que hi tenien (195).

- Sant Julià de Palol.

Sant Julià de Palol és una parròquia que avui és inclosa al municipi de Granollers. Santa Maria de l'Estany hi tenia un molí i una peça de terra prop el rec de dit molí que van donar Dalmau Berenguer i la seva esposa Estefania el 1144 a canvi de 13 sous (196).

- Parets.

Un document de 1142 esmenta la donació que la mare de Bernat va deixar a Santa Maria de l'Estany a Parets (197).

- Sant Celoni.

En un altre apartat hem parlat de la possessió per l'Estany de la capella de Sant Celoni i dels conflictes que va portar. A la donació que van fer Guillem Umbert de les Agudes i la seva esposa de la capella el 1088 hi afegiren els masos de Bernat Sartal, el que fou d'Oliba Ollesend, el que és habitat per Mir Ellemar i el de Gener (198).

3..3.4.1.14- LLocs indeterminats.

A Vilaclara, al comtat de Manresa, Ponç Guillem i Folc Guillem donaren a l'Estany un alou al lloc anomenat Durban (199).

Pere Mir i la seva esposa donaren llur fill Guillem Pere com a oblat a Santa Maria de l'Estany i com a dotació el mas Vilaseisena amb la ruvira que és prop el mas Castan (200).

El mateix any Ramon Folc, al seu testament va deixar a Santa Maria de l'Estany el mas Puig a condició que el tinguessin els seus nebots Bertran i Berenguer, clergues, a cens de mitja quartera de forment de mesura de Vic, i quan morissin fóra de la canònica (201).

El 1126 Guillem Umbert, al su testament, deixa a la canònica els alous que té a Pedroses després de la mort de la seva esposa i la tasca de cens (202).

Al testament de Ramon Berenguer de Curso consta la deixa d'unes cases que foren de Guillem Andreu i les cases i ferragenar que foren de Guillem Amalric, després de la mort dels qui les tenen (203).

Bertran de Vilagrnada va deixar a la canònica béns a Sant Fruitós de Bages i Sant Feliu de Terrassola i el mas Vila Sendreel 1133 (204).

El mateix any Bermon Mir a més de terres a Sant Hipòlit i altres béns va deixar a l'Estany el mas de Gualdefranc i el bosc de Gomar (205).

Guillem Umbert i Rodlen van manar als seus hereus que no fessin res contral el mas Estragol, possessió de Santa Maria de l'Estany el 1134 (206).

El mas Oruca era causa de litigi entre el prior de l'Estany i Bernat Uzalard de Sentfores, i aquest el va deixar a la canònica el 1135 al seu testament (207).

El 1138 Guadall de Súria dóna al'Estany el que el seu germà Guillem va deixar a aquesta església, és a dir els masos Peloses i Comes Lampeses, i el mas Oliva i si mor sense testar deixa la tasca del mas de Coromines (208).

El canonge Berenguer Tedmar a més de complir les disposicions del seu pare i lliurar a la canònica el mas Verdaguer va deixar-li la meitat del mas Coma (209).

El 1143 Gilabert de Centelles va donar l'alou que tenia al mas Mont-oriol (210).

Al seu testament, Jordana, va deixar a la canònica la tercera part dels seus béns mobles i va lliurar el seu fill com a oblat amb el mas Camp-ras com a dotació (211).

El sagristà de la seu de Vic, Berenguer, tenia un honor per l'Estany i li va deixar al seu testament el 1149 (212).

Ramon d'Olost va deixar a la canònica el 1155 els alous de Caraull, Parets Altes, mas Vilaseca i mas de Solacrup (213).

Arnau Per d'Avinyó dóna el 1155 a la canònica el mas Serraima i 30 morabatins que te en l'alou del seu germà Rotlan (214).

NOTES.

(1). 102.
(2). 91.
(3). 90.
(4). 178.
(5). 234.
(6). 306.
(7). 318.
(8). 327.
(9). 325.
(10). 195.
(11). 174.
(12). 331.
(13). 173.
(14). 317.
(15). 300.
(16). 274.
(17). 266,
(18). 304.
(19). 153.
(20). 155.
(21). 207.
(22). 165.
(23). 167.
(24). 321.
(25). 163.
(26). 89.
(27). 174.
(28). 131.
(29). 140.
(30). 154.
(31). 295.

(32). 209.
(33). 247.
(34). 260.
(35). 305.
(36). 320.
(37). 200.
(38). 286.
(39). 272.
(40). 191.
(41). 238.
(42). 77.
(43). 92.
(44). 128, 132 i 134.
(45). 94.
(46). 119.
(47). 240.
(48). 96.
(49). 98.
(50). 152.
(51). 130.
(52). 271.
(53). 308.
(54). 322.
(55). 69.
(56). 177.
(58). 112.
(59). 125.
(60). 149.
(61). 233.
(62). 264.
(63). 187.
(64). 89 i 174.
(65). 211.
(66). 58.
(67). 229.
(68). 257.
(69). 59.
(70). 74.
(71). 75.
(72). 171.
(73). 63.
(74). 104.
(75). 109.
(76). 71.
(77). 72.
(78). 196.
(79). 96 i 98.
(80). 161.
(81). 172.
(82). 195.
(83). 243.
(84). 261.
(85). 259.
(86). 289.
(87). 303.
(88). 102.
(89). 152.
(90). 248.
(91). 226.

(92). 213 i 251.
(93). 58.
(94). 278.
(95). 208.
(96). 325.
(97). 258.
(98). 258.
(99). 115.
(100). 141.
(101). 312.
(102). 158.
(103). 235.
(104). 243.
(105). 230.
(106). 207.
(107). 71.
(108). 121.
(109). 155.
(110). 211.
(111). 254.
(112). 268.
(113). 227.
(114). 180.
(115). 227.
(116). 227.
(117). 136.
(118). 189.
(119). 190.
(120). 101.
(121). 122.
(122). 184.
(123). 220.
(124). 230.
(125). 230.
(126). 290.
(127). 150.
(128). 163.
(129). 275.
(130). 164.
(131). 298.
(132). 213.
(133). 212.
(134). 183.
(135). 202.
(136). 276.
(137). 292.
(138). 325.
(139). 64.
(140). 81.
(141). 312.
(142). 105.
(143). 114.
(144). 120.
(145). 121.
(146). 96 i 98.
(147). 186.
(148). 157.
(149). 191. *Aquest document el signen el comte de Barcelona i personatges com Bernat Ramon de Manresa, Pere Ramon de Taradell, Guillem Tedmar de Castellterçol, Bernat*

(150). 275.
(151). 203.
(152). 250.
(153). 262.
(154). 307.
(155). 188.
(157). 308.
(158). 322.
(159). 204.
(160). 265.
(161). 102.
(162). 199.
(163). 211.
(164). 227.
(165). 283.
(166). 118.
(167). 198.
(168). 287.
(169). 282.
(170). 304.
(171). 227.
(172). 290.
(173). 84.
(174). 194.
(175). 210.
(176). 211.
(177). 302.
(178). 99.
(179). 127.
(180). 236.
(181). 253.
(182). 290.
(183). 201.
(184). 226.
(185). 275.
(186). 227.
(187). 200.
(188). 294.
(189). 304.
(190). 227.
(191). 255.
(192). 299.
(193). 286.
(194). 251 i 213.
(195). 324.
(196). 280.
(197). 255.
(198). 79.
(199). 73.
(200). 145.
(201). 146.
(202). 176.
(203). 179.
(204). 195.
(205). 203.
(206). 213.
(207) 217.
(208). 228.

(209). 250.
(210). 269.
(211). 281.
(212). 301.
(213). 325.
(214). 327.

Les esglésies sotmeses a.1157

† Canòniques sotmeses a l'Estany

A Canòniques relacionades amb L'E

. Esglésies parroquials sotmeses
L'Estany.

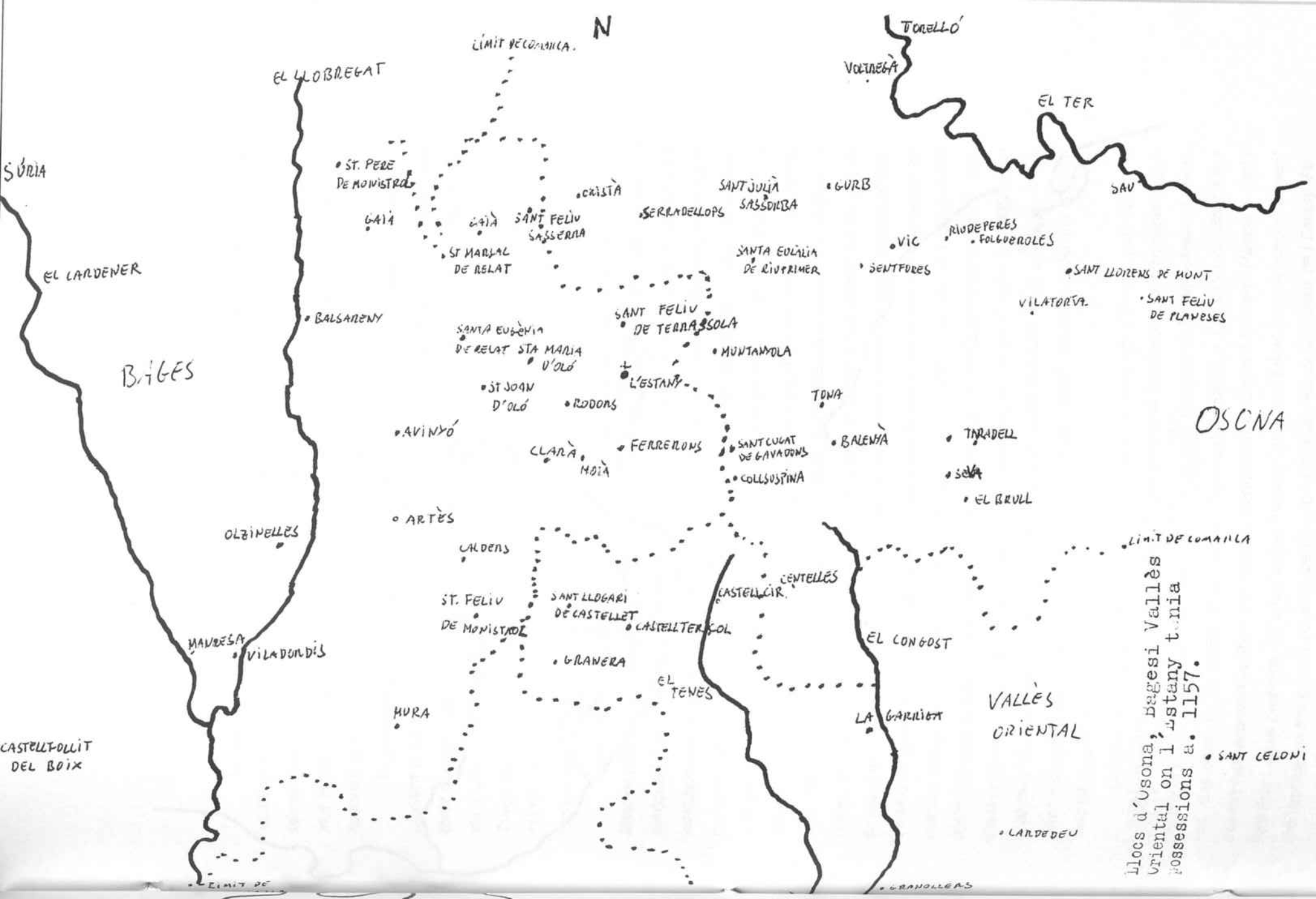
■ Capelles rurals sotmeses a l'E

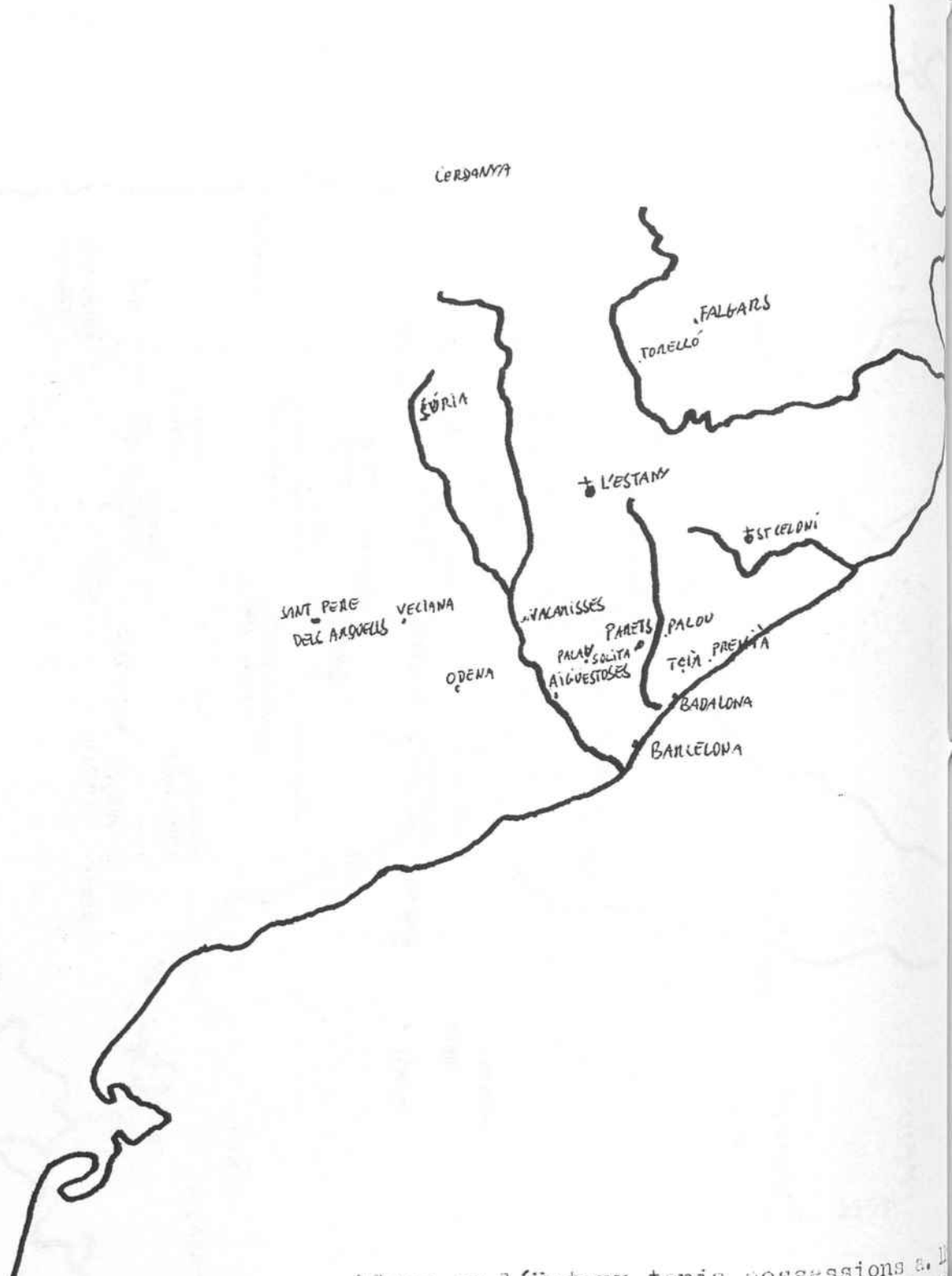
Castells de l'Estany a.1157

Les viles de lÉstany a. 1157

Llocs d'Osona, Bagesi Vallès Oriental on l'Ustany tenia possessions a. 1157.

Llocs on l'Estany tenia possessions a. l
fora de les comarques d'Osona, Vallès
i Bages

3.3.5. Els plets.

La possessió per Santa Maria de l'Estany del seu patrimoni no va ser sempre pacífica i va haver de defensar-lo contra l'incompliment dels pactes i contra les pretensions injustes que afectaven la seva integritat. La solució dels conflictes, que a vegades tardava molt temps en arribar, venia per concòrdies lloades per uns prohoms o homes bons nomenats per les parts que tenien els papers d'àrbitres.

En parlar de la vila de Sant Andreu d'Aigüestoses ja hem parlat dels dos litigis que la canònica hi va tenir, un amb Geral Ferrer per l'adquisició d'un bé que abans havia estat donat a la canònica i l'altre amb el senyor del terme de Castellvell, en el qual es trobava dita vila, Guillem Ramon de Castellvell, pels quals es va arribar a concòrdia el 1141 i 1142. També ho hem fet del plet amb Arnau d'Oló pels clergues de Sant Feliu de Terrassola entre 1147 i 1152 en l'apartat dedicat a aquesta església i també del plet amb Sant Benet de Bages sobre l'església de Sant Jaume d'Olzinelles.

Especialment llargues van ser les raons que va portar la donació que va fer a Santa Maria de l'Estany el sacerdot de Sant Feliu de Terrassola, Guanalgod, d'un alou a aquesta parròquia i a Muntanyola el 25 de gener de 1087 (1). Contra aquesta donació va reclamar immediatament la filla de Guanalgod, Provesinda, amb el seu marit Mir Ermemir, tot al.legant que tenia dret a una part que li havia donat amb escriptura el seu pare. Com la condició continguda en l'escriptura que visqués amb ell i en tingués cura no es va complir, ell va lliurar-lo a Santa Maria de l'Estany. El 27 de novembre següent, aconsellada per homes bons, Provesinda reconeixia no tenir dret a reclamar res i evacuava o renunciava en favor de l'Estany a canvi de 12 diners (2). Molts anys més tard el castlà d'Oló, Arbert, va fer cas del qui asseguraven que el castlà d'Oló tenia dret a rebre la tasca sobre dit alou, anomenat Illes, a més d'un parell de gallines i alguns anys va cobrar la tasca per la força. La tenacitat del prior de l'Estany i la presentació de documents que ho provaven va fer que el 1132 el castlà desistís a cobrar la tasca i li fés evacuació de la reclamació i li donés un honor a Oló (3). Tot i que la canònica va permutar amb Arnau d'Oló dit alou per uns alous al Vallès el 1150 (4) en la permuta no entraven els drets del castlà i el successor d'Arbert en la castlania d'Oló, Oliver, va encetar altra vegada la qüestió i el 1157 va desistir en termes idèntics com ho havia fet Arbert (5).

Uzalguer i els seus fills es querellaven amb el prior de l'Estany per l'alou de Torroella, a Oló, que els pares d'Uzalgurer compraren a Guanalgod, per considerar que l'Estany el tenia injustament. Per arribar a acord el prior va posar l'afer en potestat de Pere Folc, sots pena de 20 unces. Pere Folc va convocar a plàcit a l'església de Sant Pere d'Orriols i allí acudiren també Pere Amalric, Bermon Enric, Bertran Umbert i Ramon Arbert i Pere Folc i altres prohoms i el prior, qui va exposar les seves raons i va convencer. Davant això Uzalguer va instigar els seus fills perquè perjudiquéssin les cases i béns de l'Estany. Per

això novament a Sant Pere d'Orriols Guillem Guisad, Bermon Enric, Pere Folc, Bertran Umbert i els seus germans Ramon i Bernat no van reconéixer a Uzalguer, el qual amb els seus fills van definir el que reclamaven a l'alou de Torroella i al delme d'Orriols en favor de l'Estany el 1107 (6). Deu mesos més tard, per l'octubre de 1108, novament definien a l'Estany el que reclamaven a l'alou de Torroella, per una compensació de 10 sous (7).
Anys abans, el 1094, fruit d'una concòrdia amb el seu germà Ermengol, arbitrada per Ramon Arbert, Geral Bernat i altres prohoms, Uzalguer li havia definit el que li reclamava a Torroella i el delme que tenia la seva mare a Orriols (8). Ramon Arbert va ser àrbitre de les concòrdies de 1094 i 1107.

El prior de 'l'Estany va tenir qüestió amb Pere Guillem i el seu germà Berenguer, sacerdot, per l'hèrència del germà d'aquests, Bernat. La concòrdia, lloada per Gilabert de Centelles, Guillem Ramon de Torroella i Geral, sacerdot de Sant Esteve, va fer que el 1142 els primers definissin a l'Estany l'alou de Feixes, al lloc dit Noguera, i que el seu germà Bernat els donés el que rebé dels seus pares, excepte el que la seva mare donà a l'Estany a Parets i la meitat del mas Soler de Bosc i el prat de Roca Busaguera, que donà al prior. Aquests béns eren a La Garriga (9).

Els altercats que tenia Santa Maria de l'Estany amb Berenguer Gilabert de Sentfores per alous situats a diferents llocs, que no havien cessat malgrat les disposicions del bisbe de Vic, els canonges i altres magnats, van ser exposats pel prior davant el comte de Barcelona. Aquest va manar a Guillem Ramon i a Bertran de Merola , que fessin arribar a acord ambdues parts, les quals elegiren àrbitres que feren el 1143 la concòrdia per la qual Berenguer Gilabert feia definició a l'Estany dels béns que reclamava i dels que retenia malgrat el seu pare els havia donat a la canònica al seu testament, tot i que d'alguns en retenia l'usdefruit (10).

El 1149 Ramon Renard, Pere de Santa Eugènia, Oliver d'Oló i Ramon de Benages, van arbitrar la qüestió entre els fills de Guillem Tedmar de Castellterçol i la canònica pels béns que li va deixar el cavaller de Castellterçol, Guillem Umbert, dels quals s'havien apropiat dits membres de la família dels senyors de Castellterçol, una de les principals benefactores del monestir. Van disposar que aquests definissin aquests béns a la canònica, excepte una alberga, guarda i defensió, per 100 sous (11).

Amb Sibil.la de Bellestar i el seu fill Berenguer el prior pledejava pel mas Sala, del terme del castell de Miralles, fins que amb intervenció del bisbe de Barcelona, del sagristà, de Berenguer de Terrassa i de Bernat Marcús com a àrbitres el 1150 es va arribar a acord pel qual Sibil.la i Berenguer de Bellestar van renunciar a dit mas en favor de l'Estany per 20 sous (12).

El prior de Santa Maria de l'Estany i Ramon de Salaves van posar el plet que tenien per Sant Jaume d'Olzinelles en mans de Bernat Ramon de Manresa i de Bernat Galceran el 1156 perquè el resolguéssin, i es comprometeren a acatar la seva resolució sots pena de

200 sous. Els àrbitres fallaren en favor de Santa Maria de l'Estany en no aportar la part contrària proves de la seva reclamació, manant a Ramon de Salavés que no reclamés res i que lloés al prior la melioració que aquest li faria i que pagués cens (13).

De conflictes sobre la possessió dels béns la canònica en devia tenir molts altres sobre els quals no va ser necessari arribar a concòrdia lloada per àrbitres, manera habitual d'exercir justícia. Aquests conflictes menors en els deixen veure els documents de definició o evacuació, a vegades justificats explícitament per l'existència de tenència injusta, que eren la seva solució.

Així el 1109 els germans Bernat, Guillem i Pere, fills de Berenguer, definiren o renunciaren en favor de l'Estany a l'alou de Torroella, que la seva mare havia venut a la canònica (14). Entre 1109 i 1132 Guillem de Merola i Garsenda van definir al prior de l'Estany tota demanda que puguessin fer-li per una compensació de 5 sous (15). Ramon Guillem i Mir Guillem d'Eures quan va morir el seu pare van retenir injustament l'alou que va deixar a la canònica al seu testament fins que van lliurar-lo amb reserva el 1117 (16). Bernat de Merola va definir a la canònica l'alou que fou de Guillem de Súria i de Gauzall, a Gaià el 1118 (17). Berenguer de Palou i el seu germà Dalmau van definir o renunciar en favor de Santa Maria de l'Estany al drets que injustament reclamaven en un molí de Sant Julià de Palou, al Vallès, el 1111 (18). Pere Udalguer i el seu fill Guillem reconegueren el 1150 que el mas Franqueda, d'Avinyó, era de l'Estany perquè l'havia deixat el seu fill i germà Bertran (19).

A vegades van ser sobrevinguts els qui foren causa que famílies benefactores de la canònica entressin en conflicte amb ella. És el cas de Berenguer Gilabert, qui va contraure matrimoni amb la vídua de Bertran de Castellcir, senyor del castell de Castellcir, i va usurpar a la canònica els alous que Ramon Borrell de Sau i la seva mare li havien donat al terme de dit castell. En morir la vídua de Bertran Guillem, el castell va passar al seu fill Bertran, nascut del seu matrimoni amb Bertran Guillem, el qual el 1132 va restituir-los a Santa Maria de l'Estany (20).

Com hem pogut veure moltes d'aquestes renuncies resolien retencions indegudes de béns que havien estat donats a la canònica en testament per part dels hereus dels testadors. Les confirmacions de donacions de béns a la canònica fan pensar que la seva raó de ser obeeix a la prevenció de litigis, com la confirmació del canonge Berenguer Bernat de la seva dotació el 1096 (21) o la confirmació que va fer la vídua de Berenguer de Queralt, Sança, de la donació que va fer a la canònica el seu difunt marit, de la qual no s'havia fet escriptura, i de la donació que va fer el cavaller Pere Pagés (22).

NOTES:

(1). 71.
(2). 72.
(3). 196.

(4). 308.
(5). A.C.A. Pergamins de Ramon Berenguer IV núm. 310.
(6). 128.
(7). 132.
(8). 92.
(9). 255.
(10). 268.
(11). 302.
(12). 307.
(13). 329.
(14). 134.
(15). 138.
(16). 163.
(17). 167.
(18). 194.
(19). 306.
(20). 198.
(21). 102.
(22). 230.

3.3.6. Relacions de censos, drets, deixes d'immobles i d numerari, ingressos i despeses en moneda.

A continuació relacionem els censos i drets que rebia la canònica segons els documents continguts al diplomatari llevat del capbreu, les rendes que rebia segons el capbreu de 1138-1139, les deixes en béns mobles i en moneda, els ingressos en moneda i les despeses en moneda segons als documents continguts al diplomatari, llevat de dit capbreu.

3.3.6.1. Relació de censos i drets segons els documents continguts al diplomatari. llevat del capbreu de 1138-39.

Any	Causa del pagament	Número de document.	Cens, dret.
1088.	9	79	Teloneu i ràfecs i part de preses de galera
1088	1	73	1 gallina i el menjar de dos clergues.
1088	2	76	1 lliura de cera
1091	1	81	Tasca
1093	3	84	1 mitgera de forment, 2 sesters de vi de mesura de Vic, 3 xais, 2 pernes, 3 anyells i 200 ous de gallina.
1093	1	89	Tasca
1094	1	94	Tasca i 1 porc
1096	1	101	Tasca
1097	1	105	1 mitgera de forment i 1 sester de vi
1108	1	131	1 quartera de forment, de mesura de Vic.
1110	1	140	1 quartera d'ordi
1111	1	146	Mitja quartera de forment
1114	4	155	Tasca
1115	4	157	El quart de la collita, braçatge, meitat de la verema, mig sou i si posen a mijes la sement la meitat del pa i vi.
1116	4	161	Tasca i 1 parell de capons.
1117	5	162	1 quartera de forment, 1 perna, 1 parell de gallines i 1 èmina de vi.
1117	1	163	Tasca.
1126	1	176	Tasca

1127	4	180	Tasca i braçatge
1128	1	183	1 parell de gallines
1128	4	184	1 perna, 4 fogasses i tasca i braçatge
1130	4	186	Quart i braçatge i 1 parell de capons.
1131	1	189	Tasca
1131	6	192	2 xais, 2 pernes, 1 migera de forment i 1 somada de vi per Pasqua.
1132	7	198	Mitja quartera de civada, 1 feix de palla . i un jornal d´un home.
1133	1	201	1 quarter d´oli
1133	1	204	1 quartà d´oli
1133	1	208	2 reies per Tots Sants.
1134	1	212	Mitja quartera de forment
1134	8	214	2 quarteres de forment per la Mare de Déu d´agost
1137	1	226	1 parell de capons
1138	1	228	La meitat dels explets i censos
1138-57	4	229	2 sous per Sant Hilari
1139	2	235	La meitat del vi i 1 parell de capons
1139	4	241	Tasca i braçatge, 1 parell de gallines i la meitat dels fruits dels arbres
1140	1	243	Tasca i braçatge
1141	8	248	Quart
1142	8	252	cera i un terç de l´estacamenta del placit dels malfacators, a Aigüestoses
1142	1	253	1 perna.
1142	1	257	1 quarter d´oli..
1143	9	260	Quarta part del delme
1143	9	264	2 parts del delme
1143	9	267	Tasca.
1143	9	269	Tercera part de delme a Santa Coloma de Vinyoles.
1144	1	276	1 parell de capons.

1144	1	278	Tasca i braçatge
1145	1	283	1 parell de gallines, 1 sester de gra i 1 quart de vi
1145	4	287	1 parell de gallines
1145	5	288	Tasca, 1 quartà de forment en temps de messes i en temps de sembrar mitja quartera dels grans que es sembrin
1147	9	294	. 1 candela d'una lliura de cera per la Mare de Déu d'agost
1148.	4	295	Cinquena part i braçatge i 1 parell de gallines
1148	10	297	Mitja quartera de sal setmanal sobre el mercat de Moià.
1148	4	299	1 morabatí per Tots Sants.
1151	1	312.	1 porc o 3 sous per la Mare de Déu d'agost.
1152	9	314	Mitja quartera setmanal de sal sobre el mercat i fira de Moià i delme de dit mercat i fira.
1153	4	318	Quart i tasca
1154	2	319	Una lliura de cera.

NOTES:
1. Donació amb retenció d'usdefruit a cert cens.
2. Deixa a testament.
3. Donació de potestat d Castellterçol.
4. Establiment.
5. Donació per protecció.
6. Donació de potestat de Castellcir.
7. Definició.
8. Concòrdia.
9. Donació.
10. Donació amb compensació.

3.3.6.2. Rendes segons el capbreu de 1138- 1139.

Lloc Muntanyola:	Cens
Mas de Bermon de Tresserra	1 moltó, 3 quarters de rixidons i questa.
Mas de Pere Gocfre	1 perna, 1 parell de capons, tasca, 2 formatges

	i questa.
Mas de Ruvira	2 pernes, 1 parell de capons, 1 moltó, tasca, 3 formatges i questa.
Mas de Vall.	1 moltó, questa i 3 formatges.
Mas de Terradelles.	1 quarter de rixidons, 3 formatges i questa.
Altre mas de Terradelles	1 moltó. 3 formatges i questa.
Mas Pustics	1 quarter de rixidons, tasca i questa.
Mas de Berenguer Llobet	tasca, questa i 2 parells de capons.
Mas de Vilardodran, que té Guillem Ramon	tasca, questa, 1 perna, 1 parell de capons i 3 formatges.
Mas de Vilardodran, que té Bonfill	tasca, questa, 1 parell de capons i 3 formatges.
Mas de Vilardodran, que té Bernat Ramon	tasca, questa, 1 perna, 1 parell de capons i 3 formatges.
Mas de Guifre	tasca, questa, 1 quarter de rixidons, 2 parells de capons, 3 formatges i 1 moltó.
Mas de Solà.	tasca, questa i 2 parells de capons.
Mas de Puig	1 quarter de rixidons, questa i 3 formatges.
Mas de Pintant i de Cama	1 quarter de rixidons i 3 formatges.
Mas de Riera	D'uns llocs quart i d'altres tasca, 1 porc anyal, questa i braçatge.
Mas Subirà.	1 quarter de rixidons, 1 parell de capons, d'uns llocs quart i d'altres tasca, questa i 3 formatges, neteja de la meitat d'útils i braçatge.
Mas de Ramon Guitza de Domenge	tasca i braçatge i d'altra terra tasca, questa, 1 parell de capons, un parell de gallines, neteja l'altra meitat d'útils i 3 formatges.
Mas de Bosc	tasca, 3 ovelles, 1 moltó, i 3 formatges.
Mas de Torrent	1 parell de capons, (), i 3 formatges.
Arbert de Riera	1 parell de capons.
Mas de Comes	() quarter de rixidons, 1 parell de capons i d'uns llocs quart i d'altres tasca i braçatge.
() Masdemunt	tasca, braçatge, questa i 1 parell de capons.
Serra Mitja	() parell de capons dos anys i el tercer "sunt de vegers" i tasca i braçatge.
Sacerdots de Sant Quirze(de Muntanyola)	1 ().
Taiadella	1 ().
Serra Mitja	() de rixidons.
Mas d'Aliberg.	d'uns llocs tasca i d'altres braçatge, 1 porc, i parell de capons, la meitat del molí i questa.
Molí de Quintana	1 quartera de () de mesura de Vic.
Molí de Vinya Plana	el quart.
Molí de Bag	tasca ().
Molí de Berer Lobet	tasca.
Molí de Mateu	tasca.
Mas d'Arnat Pere	() de rixidons.
Mas d'Isarn de Serra	tasca, questa, 2 pernes i un parell de capons.
() Monge	tasca, questa, un parell de capons i 3 formatges.
Mas de Guia	tasca, questa, un parell de capons i 3 formatges.
Mas de Rosel	tasca, questa, un moltó, una perna i un parell () de forment.
Mas de Font	tasca, questa, () parell de capons, 3 formatges i mitja quartera de forment.
Mas ()	() perna, un moltó, un parell de capons i 3 formatges.
Mas de Berenguer Guitart.	()
Mas de Pedriag	1 perna.
Mas de Sobre Castell	d'uns llocs tasca i de tot braçatge, 1 porc anyal i un parell de ().
() Mateu.	1 parell de gallines.

Guillem Ramon de Vilardozran	1 parell de capons.
Mas d'Eres	1 parell de capons.
Mas de Comes Ermes	1 parell de gallines.
Mas de Taiadella, que és nou	2 parells de capons.
Mas d'Erall	1 parell de capons i mitja quartera de forment.
Mas de Vilatfred	1 parell de capons.
Guillem Galin	1 parell de capons.
Pere Seniolf	1 parell de capons.
() de Frexaned	1 parell de capons.
() de Sagabel	1 parell de capons.
() de Boxeda	1 parell de capons.
() de Rossell de Vilavenrel	1 parell de capons.

Sant Hipòlit de Voltregà.

Mas d'Urdines, que fou de Pere Uzalard	La meitat d'un porcell, el quart i el braçatge del pa i la meitat i la tasca del vi, una cannada de vi i un parell de capons.
Mas d'Urdines, que fou de Bermon Mir	(és batllia de l'Estany).
Alou que te Bermon Mir	quart amb braçatge de pa i meitat amb braçatge de vi.
Molí.	
Mas de Curnudells	1 porc, quart amb braçatge de pa i meitat amb braçatge de vi.
Mas de Serra.	La quarta part del forment per moltura.

Sant Esteve de La Garriga.

Infermeles	1 parell de capons.
Guillem	1 parell de capons.
Hort de Pumpià	1 parell de capons.
Mas de Bosc	1 parell de capons.
Vidal	1 parell de capons i mig quarter d'oli.
Bernat Clod	1 parell de gallines i un porc a a mitges.
Bernat, sacerdot	1 parell de capons i altre de gallines i 1 quartera de ().
Mas de Reg	1 parell de gallines i 1 porc a mitges.
Mas d'Estepera	1 parell de gallines, 3 punyeres de faves i mig quarter d'oli.
Arnau de Munteugues	3 punyeres de faves.
Bordó d'Infermeles	1 quartera de faves, 1 quarter d'oli i un de mel.
Mas de Tarascó	1 mitgera de faves i 1 quarter i mig d'oli. I pel colomer i les cases i un camp una perna de 12 diners de preu i 1 parell de capons.
Pere Guillem	1 quartera de faves i 1 quarter d'oli.
Guillem de Brui	3 punyeres de faves i 1 quarter d'oli.
Gerat Od	1 mitgera de faves i 1 quarter d'oli.
Pere Ponç	1 quartera de faves i mig quarter d'oli.
Molí de Noguera	1 quarter i mig d'oli.
Molí de Palol	1 sester de faves i 1 mitgera de forment, per Sant Feliu en mesura de Granollers.
Alou de Palol	Cinquena part i 1 perna.
() Garriga	1 punyera de () en mesura de Vic i () d'oli en mesura de Granollers, () mig i mig de sègol, 3 quartals de civada "tene-

	cha", 4 sesters d'ordi "venals", 1 "iuncta" de moltó, 1 porc i 1 parell de gallines.
Castellterçol.	
Potestat del castell	*1 mitgera de forment, 2 sesters de vi en mesura de Vic, 3 xais, dues pernes, 3 anyells i 200 ous de gallina.*
Església de Sant Fruitós, capellania i església de Sant Julià.	*1 perna, 3 fogasses, 1 quartera de civada i 5 sous.*
Mas Garriga.	*1 perna de 12 diners de preu, un parell de gallines, una quartera d'ordi i altra d'espelta, mitja quartera de forment en mesura de Vic i 12 diners.*
Mas Avaca.	*1 perna, 1 parell de gallines, 3 fogasses, 1 mitgera de vi i 1 quartera de civada "mignea".*
Masos de Munt	*3 parells de gallines.*
Mas de Quintana	*1 parell de gallines.*
Mas de Genebreda	*1 porc anyal, 1 perna, 2 parells de gallines, 4 fogasses i 1 quartera de civada.*
Mas de Siol	*1 parell de gallines.*
Mas de Riucardones	*1 perna i 1 parell de gallines.*
Mas de Corneio	*1 parell de gallines.*
Mas de Jugador	*1 parell de gallines.*
Mas de Cases Subiranes de Vall	*1 parell de gallines.*
Mas de Pedrosa	*1 perna de preu 10 diners i 1 quartà de forment.*
Castellcir.	
Potestat del castell	*1 mitgera de forment, 2 pernes, 2 xais i 1 somada de vinya per Pasqua.*
Mas de Guiriberta	*1 parell de capons o gallines, 1 parell de fogasses i 1 quartà de forment, 1 qurtera i mitja entre ordi i espelta i 12 diners.*
Mas de Torrents	*1 perna, 4 fogasses, 1 quartera i mitja d'ordi, 1 quartera d'espelta, mitja de forment, 1 moltó i 2 sous.*
Vic	
Guillem de Riba	*4 parells de capons.*
Bernat Esclua	*1 parell de capons.*
Centelles	
Batllia de les cases de Centelles	*1 quartera de forment, 1 d'ordi, 1 perna, 1 parell de gallines i 1 èmina de vi, tot en mesura de Vic.*

Planeses.

Busquets	6 diners, un parell de capons i tasca de pa i vi.
Pere Sarc	tasca de pa i braçatge de vi, quart i braçatge, 1 perna de 10 diners de preu, l'alberga de 2 clergues i del seu batlle i 3 quarteres de civada per les seves bèsties.
Mas Casaca	1 parell de capons, la sobredita alberga i la sobredita part de pa i vi.
Sagrer de Maria	1 capó.
Sagrer de Garsen	1 gallina.
Sagrer d'Ermengardis	1 capó.
Sagrer de Guillem de Balenyà	1 capó.
Sagrer de Bernat Brico	1 parell de gallines.
Sagrer de Xixol	1 gallina.
Sant Sadurní	Un any 3 gallines i l'altre 2 parells de gallines i 1 punyera de civada.
Sant Llorenç de Munt	Tasca i braçatge i servei dels seus clergues.

Riudeperes:

Mas de Trui	Mig morabatí, 1 parell de capons, el quart i el braçatge del blat i la meitat i el braçatge del vi.
Mas de Canals	mig morabatí, 1 parell de capons, la meitat de peres, quart i braçatge de pa i vi.
Casa prop el mas Canals	1 parell de capons i altre de gallines per la casa i pel camp quart i braçatge.
Peça de terra a Cocala i tria de camp Seger.	Tasca i braçatge de pa i quart i braçatge de vi.
2 sagrers a Sant Martí	2 parells de capons.
Mas a la Guàrdia de Tanyà	2 parells de capons, 12 diners i quart i braçatge.
Mas de Falgueres	2 parells de capons i la meitat del vi.
Mas de Taravela	1 porc de 3 sous.
Sagrers	1 parell de capons i quart i braçatge de pa i vi.
Mas de Santa Eugènia	quart i braçatge i 2 parells de capons.
Mas de Serra	quart i braçatge i 1 parell de capons.

Vacarisses:

Sala	1 perna.
Guillem d'Isla d'Arnal	1 perna i 1 parell de gallines.
Mas de Torrent	1 perna i 1 parell de gallines.
Mas d'Eravedre	1 perna i 1 parell de gallines.
Viladols.	2 pernes.
Carbonell de Clapers	1 parell de gallines.
Llobet de Prat	1 parell de gallines i cavar la vinya del Pla
Roqueta	1 gallina per l'aigua.

3.3.6.2. Relació de llegats testamentaris en béns mobles:

Any	Llegat	Testador	Número de document.
1093	1 mitgera de forment.	Borrell Adroer, canonge de Vic.	85.

1093	1 bou	Ramon Sunyer. 89.
1094	una sella, una sotsella, un fre i un morter.	Artall Jocbert, canonge de Vic.96.
1095	una sella, una sotsella i un fre.	Artall Jocbert, canonge de Vic.98.
1096	una euga i la meitat d´una euga que té amb Ramon Vives.	Pere Ramon. 103.
1097	una èmina d´espelta i una de vi	Ermemir, sacerdot. 107.
1101	18 sesters d´espelta i dos d´ordi en mesura de Vic.	Alamand, canonge de Vic. 117.
1102	la meitat dels béns mobles, bestiar i llençols.	Guilabert, canonge de Vic. 120.
1103	la meitat del preu del seu cavall, la sella, el fre i 3 èmines d´ordi.	Ramon Bermon d´Aguilar. 121.
1110	la meitat d´un ase i d´un pollí, la meitat d´una tona de vi, utillatge i 4 sesters de gra	Pere Arnau. 142.
1112	1 bou i la meitat dels explets nous i vells recaptats a la seva batllia	Guillem Ramon, clergue. 147.
1113	1 mula	Berenguer Arnau. 151.
1127	6 sesters d´ordi i un calze de plata.	Ramon Berenguer de Curso. 179.
1131	1 cup, 1 tona, 5 barrils, 1 cota, 1 "culcitra" i 3 porcs.	Joan, clergue. 190.
1132	1 èmina de vi.	Geral Ponç. 193.
1132	1 ase i el seu pollí, 5 porcs i 4 ovelles	Guillem Umbert. 200.
1133	el terç de la tercera part dels béns mobles i el terç de les seves eugues (1)	Bermon Mir. 203.
1134	útils de bronze i ferro, roba de llana i lli, 1 mula baia, 1 saradí, 1 somera i vi i carn a Vacarisses.	Berenguer de Montcada. 211.
1135	1 mul de preu 20 morabatins	Bernat Uzalard de Sentfores. 217.
1136	1 sester de blat i 1 de vi.	Berenguer de Riudeperes. 223.
1136	part del seu vi	Bernat, canonge de Vic. 224.
1137	5 ovelles	Guillem. 225.
1139	2 sesters d´ordi	Bernat Berenguer d´Oló, canonge de Vic. 234.
1139	la meitat del vi de la terra que té Bernat Guiribert i 1 parell de capons	Guanalgod i Adaledis. 235.
1141	1 modi de gra i 2 de vi en mesura d´Artès	Guillem Bonfill, canonge de Vic. 249.

1141	copes d'argent empenyorades per 20 morabatins i part dels béns mobles.	Bernat de Rocafort. 251.
1142	1 cafís d'ordi i 2 sesters de vi.	Guilla. 258.
1145	1 mul de 100 sous de preu	Guillem Bonfill. 283.
1145	2 sesters de gra	Berenguer, canonge de Vic.284.
1145	part dels béns mobles	Rotlan i Agnès de Castellterçol. 290.
1153	1 mitgera de forment, 2 sesters de vi i llibres de preu 2 morabatins	Berenguer de Benages. 316.
1154	1 mul i 1 cavall	Ramon Guillem de Mujal. 321.

3.3.6.4. Llegats testamentaris en moneda:

Any	Llegat	Testador	Número de document.
1093.	2 sous	Borrell Adroer, canonge de Vic. 85.	
1101	1 lliura de plata	Alamand, canonge de Vic. 117.	
1108	12 diners	Arnau Bonfill. 133.	
1109	3 sous de plata	Mir Guitart. 137.	
1110	2 sous	Maria. 139.	
1111	20 unces	Tedmar Mir de Castellterçol. 143.	
1114	3 morabatins	Ermesenda de Castellterçol. 154.	
1116	6 morabatins (1)	Berenguer Ramon. 159.	
1126	1 morabatí	Guillem Umbert. 176.	
1127	8 morabatins (2)	Ramon Berenguer de Curso. 179.	
1132	50 morabatins (3)	Bertran de Vilagranada. 195.	
1140	5 morabatins (4)	Ramon Geral. 245.	
1141	20 morabatins	Bernat de Rocafort. 251.	
1142	1 morabatí	Arbert. 256.	

1143	1 morabatí.	Pere Bernat. 273.
1143	1 morabatí (5)	Arbert d'Oló. 279.
1148	15 sous	Pere, primicier de Vic. 296.
1150	3 morabatins	Guillem Ponç. 309.
1153	1 mancús	Ramona. 315.

(1) Els devia al testador Bernat de Manlleu.
(2) Per aquesta quantitat el testador tenia en penyora el mas Ferrer de Tavertet.
(3) Per aquesta quantita el testador tenia una penyora a Sant Feliu de Terrassola.
(4) Els devia el prior al testador.
(5) Fa la deixa per a la "tabula" o frontal de Santa Maria de l'Estany.

3.3.6.5.Relació d'altres ingressos en moneda:

1115	5 sous	Entrada d'establiment de mas a Vic. 157.
1122	2 morabatins	Penyora d'alou alou al Moianès. 172.
1130	1 morabatí	Entrada d'establiment de béns a Vic. 186.
1140	40 morabatins	Renúncia en favor de Sant Cugat de drets sobre alou al Penedés. 242.
1141	8 sous i mig	Concòrdia amb Gerall Ferrer sobre alou a Sant Andreu d'Aigüestosses. 248.
1155	30 morabatins	Els dóna Arnau Pere d'Avinyó sobre l'alou del seu germà Rotlan. 327.

3.3.6.6 Relació de despeses en moneda.

1087	12 sous de Vic	Renúncia de Provesinda a reclamació sobre alou que el seu pare havia donat a l'Estany .72.
1088	15 sous de Vic	Compra de tres peces de terra a Terrassola. 74.
1088	11 sous de Vic	Compra de tres peces de terra a Terrassola. 75.
1101	10 sous de plata	Compensació per donació de servei sobre el feu de Gerald de Cervera al solar de Comes. 118.
1101	5 sous de plata	Compra d'alou a Torroella, a Oló. 119.
1108	10 sous de plata	Renúncia d'Uzalguer i els seus fills a la part que reclamaven de l'alou de Torroella, a Oló. 132.

1109-32	5 sous	Renúncia de Guillem Mandri i Garsendis a reclamació per un honor. 138.
1113	11 sous	Compra d'alou al lloc dit Riera, a Relat. 149.
1123	8 morabatins	Compensació per deixa d'alou a Calders i Clarà. 173.
1130	20 sous	Renúncia de Ramon Ramon i el seu fill i Bertran de Vall a ioves i nous usos que exigien amb violència als seus homes de Terrassola. 185.
1131	30 morabatins	Compensació per donació de clos davant l'Albergueria de Vic. 191.
1132	24 morabatins	Compensació per permuta de béns a Vacarisses. 199.
1133	10 morabatins	Compensació per donació del mas Vall, a Castell terçol. 201.
1138	100 morabatins	Penyora sobre el castell de Muntanyola del senescal Guillem Ramon i el seu germà. 231.
1142	6 sous	Compensació per donació del mas Vilardell, de Terrassola. 259.
1143	5 morabatins	Penyora sobre alou a Centes, a Terrassola. 261.
1143	40 morabatins	Redimir penyora que Berenguer Dalmau i Sança feren de béns que donaren com a dtació de fills oblats. 262.
1143	6 morabatins	Compensació per donació de mas a Palau Solità. 265.
1143	5 sous i mitja vaca	Compensació per renúncia de Ramon Guillem de Mujal i el seu fill al molí de Torbeia. 272.
1144	13 sous	Compensació per donació de peça de terra a Palou. 280.
1148	100 sous	Compensació per donació se mitja quartera de sal sobre el mercat de Moià feta pel comte Ramon Berenguer IV. 297.
1149	100 sous	Compensació per definició dels fills de Guillem Tedmar de Castellterçol sobre uns masos. 302.
1150	100 morabatins	Compensació per donació de béns a Castellcir, Clarà i Castellterçol. 304.
1157	40 sous	Compensació per definició de mas a Balsareny. 331.

3.3.7.L'administració del patrimoni.

3.3.7.1. Els contractes.

Els immobles que va rebre la canònica que eren subjectes a retenció d'usdefruit per part dels donants per a ells o els seus familiars o successors, que com hem vist en parlar de la formació del patrimoni de la canònica era una modalitat de donació freqüent, tant si pagaven cens en reconeixement de domini o no, eren explotats pels detentors d'aquest usdefruit. Si observem la relació de censos percebuts per l'Estany veiem que la majoria provenen d'aquest tipus de donació i acostumen a ser la tasca, és a dir l'onzena part de la collita, sense altres censos afegits.

Els béns que no eren gravats la canònica els havia de fer rendir, en la seva gran majoria no els explotava directament sinó que en virtut d'un contracte cedia el seu domini útil a altres persones perquè els tinguessin com a tinences i en treguessin rendiment sense deteriorar-los a canvi d'una renda o cens, i a vegades també a canvi del pagament d'una entrada. De fet sols tenim indicis que hi havia explotació directa de terres que devien ser situades prop el monestir pel fet que la canònica havia de donar aliment, excepte pa, a tres iovers, que llaurarien la terra, i a un hortelà, que tindria cura de l'hort que proporcionaria verdura pel consum de la canònica (1).

La canònica actuava representada per l'abat o el prior i els tractes variaven segons la qualificació de la tinença: mas, vinya, barquera...Les vinyes, barqueres i coromines i terres de conreu intensiu eren més gravades que el conreu de cereal.

En la cessió del lloc anomenat "Habitaculos", situat a la parròquia de Sant Feliu de Terrassola, a Guillem Seniofred i a la seva esposa Sicardis, el 1116, perquè el rompessin i el conreessin i hi construissin cases a cens de la tasca i d'un parell de capons, la canònica els va traspassar el domini i la potestat, com si es tractés d'una venda. La retenció en servei de Santa Maria de l'Estany i la condició que després d'ells ho tingués un dels seus fills és pròpia dels contractes d'establiment o de cessió de domini útil, en aquest cas potser més favorable per al pagès perquè es tractava d'un erm (2).

En els contractes que ens han arribat la canònica cedeix un alou o mas perquè es tingui a cert cens. Aquest cens pot ser fixe i pagar-se en espècie amb aviram, pernils o fogasses (3) o en diners (4), o pot ser variable i pagar-se amb parts de collita: cinquena part, quart, tasca (l'onzena part) i braçatge (la dissetena part) , que varien segons la qualificació de la terra i no són excloents una de l'altra (5). En un cas el contracte inclou un sagrer al cementiri de Sant Feliu de Planeses (6).

En tres contractes consta el pagament d'una quantitat en metàl.lic com a entrada: un morabatí (7), 5 sous (8) i 7 sous (9), el que no suposa una rebaixa de cens o millora de tracte.

En l'establiment del mas Socarrats a Vic,el 1115, es dóna el cas que en ser propietat indivisa de Santa Maria de l'Estany i de Sant Pere de Rodes ambdós monestirs el fan conjuntament però deixen clars què rebrà cada un i els tractes que Pere Bernat i Guillema tenen amb cada un d'ells. En representació del monestir empordanès actúa el seu batlleBernat Guillem de Socarrades. La cessió es va fer perquè el mas es conreés, es complantés i s'edifiqués i l'Estany rebria de cens la meitat del gra i vi que s'hi culli si la canònica posava la meitat de la sement, per la vinya que és complantés rebria el quart i braçatge i la meitat de la verema i per la barquera mig sou de plata i 5 sous en concepte d'entrada. Sant Pere de Rodes rebria quart i braçatge del pa i vi que s'hi collís i mig sou per la barquera i 4 sous en concepte d'entrada (10).

La duració del contracte és la vida del beneficiari, que podrà traspassar-lo a un dels seus fills. Aquesta indivisibilitat del domini útil és una de les limitacions imposades pel contracte, on s'especifica que el fill que succeirà el beneficiari serà un, el que aquest voldrà (11) o que el succeiran els seus fills d'un en un, cas que l'escollit morís sense successió (12), o els fills i filles que eligiran amb consentiment del prior (13). En l'establiment d'un alou a Tresserres el 1114 es fa constar que el successor de Guadall i Belisen en el domini útil de dit alou serà un fill legítim (14) i en l'establiment del feu del torrent Blancafort el 1148, Berenguer de Blancafort el podrà establir a un dels seus fills bords, si algun d'ells és bon pagès (15). L'establiment es podia fer a persones que no conreessin directament la terra, així el 1127 el prior dóna a Ramon Pere, clergue restaurador de Sant Llorenç de Munt, un alou i un hort al puig de Sant Llorenç i un sagrer al cementiri de Sant Feliu de Planeses, perquè ell i els clergues que el succeiran el tinguin a cens de tasca i braçatge (16).

El 1148 en l'establiment del mas Fornells o Torrent, a Moià, el prior l'atorga a Arnau Gilabert i la seva esposa perquè el tingui amb Pere Gilabert i la seva esposa i quan aquest mori el tinguin els primers integrament i hi ha manifesta l'obligació de viure al mas (17).

Els establiments permetien la subcontractació del domini útil per part del seu detentor, així el 1153 Rodlan va donar a Esperó i Laureta i als seus fills el mas de Soler, a Avinyó, i l'alou d'Alibergs, a cens del quart per 2 camps del mas Soler i un de l'alou d'Alibergs i la resta a cens de la tasca per una entrada de 12 diners. De dits béns en tenia el domini directe Santa Maria de l'Estany el prior de la qual signa per raó de senyoria la subcontractació, autoritzant-la així, i també signa el cambrer (18).

Altre cas és la donació que Guillem Isarn i Bonadona van fer al seu fill Arnau Guillem amb motiu del seu matrimoni amb Gisla dels masos que tenien per Sant Benet de Bages i Santa Maria de l'Estany i altres béns a vil.la Morena, al terme d'Oló (19).

Les terres, masos o alous s'establien perquè es conreessin o es rompessin i s'edifiquessin i a vegades també perquè es complantessin o s'hi edifiqués molí. La finalitat de complantar fa referència a la "complantatio" o contracte de plantació de vinya per la qual s'asigna el cens del quart de la collita, braçatge i la meitat de la verema a l'establiment de l'esmentat mas Socarrats, a Vic, indivís entre Santa Maria de l'Estany i Sant Pere de Rodes (20).

Aquests contractes són qualificats per Freedman de tinences avantatjoses que no comporten estatus civil per al tinent en un temps on la tendència general apuntava al gravamen de les terres amb censos nous afegits i a imposar noves servituts i prestacions (21). A aquestes noves servituds es refereixen els nous usos i ioves que Bertran de Vall i Ramon Ramon i el seu fill Guillem pretenien sobre els homes de Terrassola i que per intervenció del prior de l'Estany van definir per 20 sous (22)

3.3.7.1. Els agents de l'administració del patrimoni: els batlles.

El prior i els canonges titulars de càrrecs eren els administradors del patrimoni del monestir, rebien les rendes i autoritzaven els establiments, però necessitaven agents que trepitgessin el terreny i cuidessin de què les parts de collita i censos fixes que pertocaven a la canònica es recaptessin i li arribessin. Les notícies que tenim dels batlles de l'Estany són escadusseres, revelen la seva condició de garants de la quantia de les parts degudes pels pagesos a la canònica en ser necessaria la seva presència en el moment d'alçar la collita (23) i també la condició de representants del prior que els atribueix la concòrdia sobre la vila de Sant Andreu d'Aigüestoses en establir Guillem Ramon de Castellvell que ni ell ni els seus homes farien plàcits sense la presència del prior de l'Estany o dels seus clergues o del seu batlle, ja que la canònica n'havia de rebre la tercera part (24). En aquesta concòrdia Guillem Ramon de Castellvell esmenta també les greus penes en què incorrerà el batlle i tothom qui atempti contra els seus drets.

La sal sobre cada mercat de Moià que rebia el comte era recaptada pel seu batlle amb col.laboració amb el de l'Estany, que rebia la mitja quartera de sal que el comte havia donat a la canònica el 1148, com s'establia al document de concessió (25).

El batlle cobrava el seu treball amb part del que recaptava, així el batlle de La Garriga rebia pel seu treball un quarter de moltó, 2 fogasses i un mitger de vi; el de Sant Feliu de Planeses rebia d'un mas alberga i menjar per la seva cavalleria i el de Vacarisses 1 mitgera d'ordi, 3 èmines d'ordi i un parell de gallines (26).

Els batlles eren qui millor coneixien els drets que havia de rebre el senyor a qui servien, això es despren de què quan el prior de l'Estany fa capbreu de les rendes que la canònica rep al terme de Muntanyola, que acabava d'adquirir en penyora als Montcada, el 1138 o 1139 fa escriure el que li diuen els tres batlles del terme de Muntanyola, és a dir

Bernat de Bosc, Bernat d'Isarn i Guillem Galí. Aquests tres batlles recollirien el que havien de pagar 38 masos, 5 molins, un troç de terra i 13 masos en temps dels Muntanyola i deurien continuar essent batlles de l'Estany (27).

Cada sector geogràfic on el monestir tenia béns tindria el seu batlle o més d'un. Bertran de Vilagranada al seu testament va deixar a la canònica 50 morabatins que tenia a una penyora de Sant Feliu de Terrassola i la meitat dels seus fruit, amb la condició que la batllia sobre dit bé la tingués Guillem de Roca fidelment per Santa Maria de l'Estany i no pogués ser remogut del càrrec (28).

Entre 1109 i 1138, en presència del batlle de Santa Maria de l'Estany Guillem, i d'altres persones, Guillem Mandri i la seva esposa renunciaren en favor de Santa Maria de l'Estany de tot el que podien reclamar-li en un honor situat a les Guilleries (29).

Un batlle, segurament el que tenia cura dels béns situats en l'entorn del monestir, rebia menjar a la canònica juntament amb altre personal que hi treballava com el cuiner, l'hortelà, etc. Els paborders segurament eren els agents que feien arribar la producció i rendes recollides pels batlles als pabordes o canonges encarregats del manteniment diari de la canònica (30).

3.3.7.3. La reforma de l'administració dels béns de la canònica: el capbreu de 1138-1139 i la creació de les pabordies.

En parlar dels oficis claustrals hem assenyalat que abans de 1138-1139 sols s'esmenta en la comunitat de Santa Maria de l'Estany el càrrec de prior i que l'aparició d'aquests oficis obeeix, a més de raons de funcionament intern de la comunitat ja que són els habituals a tots els monestirs, a la progressiva complexitat de l'administració del patrimoni que degut al seu gran augment feia impossible la dedicació a tal tasca sols del prior.

El gran augment del patrimoni i rendes de la canònica que va suposar la compra o adquisició en penyora del castell de Muntanyola el 1138 devia provocar una reestructuració del sistema d'administració dels béns de la canònica de la qual és testimoni la confecció del capbreu fet entre 11138 i 1139. Aquest capbreu és escrit en un pergamí de mides considerables, fa més de 60 cmde llarg per uns 32 d'ample, on el text forma doble columna. És encapçalat per les rendes que el monestir rebia sobre les terres i molins del terme del castell de Muntanyola, les quals va fer posar per escrit el prior segons declaració dels batlles Bernat de Bosc, Bernat d'Isarn i Guillem Galí. A continuació i sense cap preàmbul, sols amb èl títol "Breve de..." hi ha els capbreus del que la canònica rebia a Sant Hipòlit de Voltregà, a la Garriga, a Palou, a Castellterçol, a Castellcir, a Vic, a Centelles, a Planeses, a Riudeperes i a Vacarisses (31). En ell consta el cens que pagaven els senyors de Castellterçol i Castellcir per la potestat del castell que tenia l'Estany i el cens que pagava la casa de Centelles per batllia, concepte que en aquest temps havia derivat cap a una protecció fictícia (32)

Aquestes rendes serien les aplicades a subvenir les necessitats de la canònica, ja que acabada la relació de les rendes de Vacarisses es fa constar que el prior, amb el consentiment de tots els canonges, va donar a la sacristia de l'altar de Santa Maria l'honor de Palau del Vallès, tres masos a Castellterçol i el que Arnau de Gurb va donar a la sagristia a Santa Eulàlia de Riuprimer. També va donar a la sagristia tot el que rebés dit altar, excepte el pa cuit, que seria pel cellerer. El sagristà rebria part del pa i hauria de tenir il.luminada l'església de dia i de nit i també el dormitori comunitari.

També va donar a la cambreria béns a Torroella i a Aigüestoses i a altre lloc, i va posar limitacions al cambrer. La impossibilitat de lectura íntegra del text, per ser aquesta part del document força malmesa, no ens permet conéixer exactament les altres disposicions, però consta la paraula "prepositus", és a dir paborde i s'esmenta per primera vegada el cambrer Artal.

Abans d'aquest capbreu no consta l'existència de la cambreria ni de la sagristia, sols actúa als documents el prior. Pocs anys després, el 1141, el cambrer Artal arriba a concòrdia amb Gerall Ferrer sobre el litigi que tenien per un alou a Sant Andreu d'Aigüestoses (33).
La lectura de la localització dels béns relacionats al capbreu i dels donats a la sagristia i a la cambreria fa trobar a faltar els nombrosos béns que el monestir tenia a l'entorn del monestir: a Oló, Terrassola, Rodors, Ferrerons i Moià, que es devia reservar el prior. La intenció inicial devia ser de recollir solament la relació de rendes de Muntanyola, que es devia ampliar amb la recopilació de rendes d'altres llocs deixant considerables espais en blanc entre capbreu i capbreu per anotacions posteriors, ja que sols es justifica la confecció de la relació i s'especifica la font d'informació al capbreu de Muntanyola.

L'administració del patrimoni de la canònica i l'aplicació de les seves rendes va ser objecte d'una modificació substancial per racionalitzar-la i clarificar-la. Amb tal finalitat el prior, amb el consentiment dels canonges, el 1151, va fer quatre parts amb els béns de la canònica tant mobles com immobles com semovents i va instituir dos pabordes que tinguessin cura de l'administració de dues de les parts i amb les seves rendes cobrissin les necessitats bàsiques de la canònica tres mesos de l'any cada un i ell es va reservar les altres dues parts amb les mateixes obligacions (34).

La divisió dels béns de la canònica en quatre parts o pabordies es va fer tot seguint criteris geogràfics:

A la primera se li van asignar els béns que la canònica tenia al nord de les Codines, lloc situat a l'entrada del Congost, a Centelles, a Osona, i al sud de Besora, al límit d'Osona amb el Ripollès, en la zona tancada per llevant pel coll de Dos Munts, a Sant Llorenç de Dos Munts, al Collsacabra, i per ponent pel lloc anomenat Guàrdia d'Osona, que cal ubicar a la serra que tanca per ponent la Plana de Vic, a Santa Eulàlia de Riuprimer, on un encara hi ha el mas Guàrdia.

La segona va rebre els béns situats al nord de Pujol Grimat, lloc situat entre Ferrerons i l'Estany (35), i al sud de Bogons (36) i a llevant de Sant Joan d'Oló, i a ponent de la Serra de Muntanyola.

La tercera abarcava de llevant a ponent de Collsuspina fins Cervera, excepte sant Pere dels Arquells, i de nord a sud des de Pujol Grimat a Sant Feliu de Codines i comprenia el mas Riudavellanes (37) els béns que la canònica tenia a Castellterçol i a Castellcir i a Vacarisses.

La quarta tenia els béns compresos entre Barcelona i Girona i el castell de Freixe i entre les Codines i Barcelona i Sant Feliu de Codines i la mar, a excepció dels béns de la cambreria i de la sagristia.

Les dues primeres pabordies se les va reservar el prior i havien de mantenir la canònica del dia ú de maig al primer dia de novembre. La tercera la va assignar a un pabrode i havia de fer front a les necessitats bàsiques de la canònica els tres mesos que van del dia primer de novembre a l'ú de febrer. La quarta la va assignar a altre paborde amb la mateixa obligació de l'ú de febrer a l'u de maig. En el temps que els pertocava les pabordies havien de donar al cellerer el victum i el vestitum dels canonges i donar de menjar al cuiner, al pastor, al "legader", a qui tenia cura de l'ase, al batlle, a l'hortelà, als paborders i a dos "mostinos" i el menjar de tres iovers excepte pa.

En previsió de noves donacions, en el cas d'obtenir la canònica nous immobles aquests serien de la pabordia que els pertoqués per la seva situació geogràfica. Si es tractava de diners, el prior en tindria la meitat i l'altra els dos pabordes. Si el comte de Barcelona o l'arquebisbe de Tarragona o el bisbe de Vic donaven diners a Santa Maria de l'Estany o els bisbes donaven diners a Santa Maria de l'Estany el prior en tindria la meitat i els altres dos pabordes l'altra meitat i si el comte o els bisbes donaven immobles serien també la meitat del prior i l'altra meitat dels pabordes, independentment de la seva ubicació.

El prior i els canonges van establir que aquest no pogués destruir ni modificar les pabordies ni canviar els pabordes sense acord de capítol i que no pogués admetre cap altre canonge quan el seu número arribés a la dotzena. Els béns que es donessin a la canònica fora les demarcacions de les pabordies se'ls havia de donar destinació per acord de capítol i també quedava pendent de destinació l'església de Sant Salvador d'Arraona. Quan s'hagués de canviar el paborde el nou rebria els béns de la pabordia i havia de pagar els deutes que deixés l'antic paborde.

Aquest canvi administratiu es va deure a una racionalització de l'administració dels béns de la canònica, excepte dels assignats a la cambreria i a la sagristia, situats a la demarcació de la quarta pabordia, que en van quedar exents. Així el paborde es va convertir en un graó intermig entre els batlles i la comunitat de canonges, però amb una responsabilitat i finalitat molt clara: la de procurar cobrir les necessitats diàries de la comunitat amb la producció i rendes dels béns de la pabordia en els tres mesos establerts.

El càrrec de prepòsit o paborde no era nou, ja consta al capbreu de 1138-1139, però ara tenia unes atribucions i obligacions ben concretes, cosa que no passava anteriorment amb la conseqüent relaxació en la seva actuació.

La creació de les pabordies va suposar la creació d'una èlite entre els canonges, ja que a més del prior dos canonges disposarien dels excedents produits pels béns de la pabordia una vegada subvenides les necessitats diaries de la comunitat. Amb la reserva de les dues primeres pabordies, on hi hauria inclosos els béns reservats antigament al prior, aquest s'assegurava la preeminència entre els canonges. Sobre qui va ocupar el càrrec de paborde a més del prior Guillem o en sabem res, hem de suposar que era reservat a membres de la comunitat.

Aquesta divisió dels béns en pabordies que subvenissin les necessitats bàsiques de la comunitat es comuna als capítols de les catedrals.i monestirs. A la catedral de Vic la creació de les dotze pabordies que corresponen a cada mes de l'any es van crear el 1176 (38).

NOTES.

(1). 310.
(2). 161.
(3). 184 i 287.
(4). 155 i 157.
(5). 155, 180, 184, 295 i 299.
(6). 180.
(7). 186.
(8). 157.
(9). 295.
(10). 157.
(11). 161 i 186.
(12). 157 i 295.
(13). 184.
(14). 155.
(15). 299.
(16). 180.
(17). 295.
(18). 318.
(19). 238.
(20). 157.
(21). FREEDMAN, P. Els orígens de la servitud... p. 94.
(22) 185.
(23). 228 " in ipsos supracriptos mansos non abeat levatum ipsos expletos sine baiulo Sancta Maria" i 288 "sit semper baiulus vester ad levandam areas".
(24). 252 " que placita ego aut mei homines non teneam nec teneant nisi ante presenciam priorem Stagni vel ante eius clericos sive ante eorum baiulum".
(25). 297.
(26). 227.
(27). 227.
(28). 195.
(29). 138.
(30). 310.
(31). 227.La part del capbreu que fa referència a Muntanyola ha estat estudiada per John Shideler a Els Montcada... pp. 159-162

(32). FREEDMAN, P. Els orígens de la servitus... p. 122.
(33). 248.
(34). 310.
(35). El Pujol Grimat és també esmentat als documents núm. 172 com a Pugol Grimaz i núm 207 com a Pugol Grimal, en aquest darrer com a referència dels límits d'uns alous juntament amb Magadins i proper al mas Riudavellanes. La proximitat amb el mas Riudavellanes fa especificar que s'inclou a la tercera pabordia, un dels límits de la qual és dit pujol, aquest mas és conegut avui com el mas Riu i és a la parròquia de Ferrerons, al terme municipal de Moià. El fet que aquesta elevació s'utilitzi com a confluència dels límits de la segona i de la tercera pabordia al document 310 fa pensar que devia tractar-se d'una elevació important i ben coneguda, que podria ser el puig Rodó, el cim més alt de la contrada, situat entre Sant Pere de Ferrerons i l'Estany.
(36). El topònim Bogons sols el trobem a Terrassola, al document núm. 207 on designa un mas.
(37). Es tracta de l'actual mas Riu, a l'antiga parròquia de Ferrerons, al terme de Moià.
(38). FREEDMAN, P. Tradició i regeneració.... p. 105.

4. EL DIPLOMATARI DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

4.1. LA DOCUMENTACIÓ DE SANTA MARIA DE L'ESTANY.

La documentació que formava l'arxiu de Santa Maria de l'Estany ha arribat en bona part al nostre temps gràcies a l'extinció pacífica de les canòniques agustinianes el segle XVI, fet que va estalviar a la documentació les pèrdues pels saquejos i per negligències en els trasllats que tan de mal van fer en la desaparició violenta d'institucions monàstiques del segle passat. Això no vol dir que la canònica tingués una vida del tot plàcida en el decurs de les quatre centúries de la seva existència: el 1395 va sofrir un dur saqueig per part dels homes del terme del castell d'Oló i la devastació i l'abandonament temporal del monestir que es va produir tot seguit consta que va ser causa de pèrdua de documentació. Aquesta extinció pacífica i el repartiment dels seus béns va provocar també el repartiment dels seus béns va provocar també el repartiment de la documentació entre les institucions eclesiàstiques beneficiàries, això explica la desaparició de l'arxiu del monestir com a entitat i en bona part la seva integració i localització actual en diversos arxius.

Si bé part de la documentació va ser copiada en el cartulari de l'Estany o en el capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany el segle XIV, avui pertanyents al Museu Episcopal de Vic, que juntament amb els cartorals de la cambreria de l'Estany i un petit cartoral titulat Documents de l'Estany, de l'Arxiu Episcopal de Vic, formen els fons on hi ha específicament documentació procedent del monestir, hi ha gran quantitat d'originals i còpies que havien format part de l'arxiu de la canònica de l'Estany barrejats amb documents d'altra procedència als ben nutrits fons de pergamins de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, i en menor quantitat en altres arxius. La localització i identificació d'aquests documents dispersos és potser la principal dificultat per fer un diplomatari o un estudi del monestir.

Si observem la procedència dels documents que formen el diplomatari veurem una gran varietat de sigles que indiquen la diversitat dels arxius i dels fons on han estat localitzats. Tal dispersió és acompanyada per la riquesa i el bon estat de conservació de la documentació.

La història d'una institució i sobre tot les seves crisis expliquen l'estat del seu arxiu, tant l'estat de conservació del fràgil suport com la seva ubicació actual, per això farem un repàs a la història de la decadència del monestir des de la desfeta de darreries del segle XIV fins a la seva extinció, repartiment del seu patrimoni i desmembració de l'arxiu del monestir en funció d'aquest repartiment.

4.1.1. La decadència i extinció de la canònica de Santa Maria de l'Estany i la dispersió del seu arxiu.

4.1.1.1. La compra del castell iterme d'Oló i la devastació de 1395.

Una de les aspiracions materials del monestir va ser durant molt de temps la possessió del castell d'Oló, en el terme del qual era ubicat des de la seva fundació i per tant en territori de la seva jurisdicció, amb les continuades friccions entre castell i monestir que això causava. Mentre el castell va pertanyer a la família Oló, Santa Maria de l'Estany no va aconseguir sostreure's a la seva jurisdicció, va haver d'esperar la seva ruina. El segle XIV el castell va deixar de ser en mans de la família Oló i el monestir va esmerçar totes les seves forces per tal d'aconseguir-lo i per reunir diners per a tal finalitat va vendre els delmes de Centelles i la majoria de béns que tenia a la comarca d'Osona. La propietària del castell era llavors Sibil.la de Montcada i en no representar per a ella una propietat de vital importància el va empenyorar a l'abat de l'Estany per 98.000 sous. Davant la possibilitat de compra del castell, el 1363 els homes del terme d'Oló acordaren amb l'abat la conveniència de comprar-lo, perquè a ells també els interessava poder-se redimir del domini dels seus senyors i passar al domini reial. Per això necessitaven els diners i l'ajut del monestir, ja que el preu de la compra era una quantitat molt crescuda, 200.000 sous, que no es va acabar de pagar fins 1370.

Quan la jurisdicció del castell fou ja propietat del monestir, l'abat desautoritzà la redempció dels homes d'Oló i el seu pas a domini reial i va comprar a Joan I el mer i mixt imperi del castell el 1385 i el 1390, amb el qual el monestir va esdevenir ple propietari del castell. Pel seu compte els homes d'Oló el 1394 obtingueren autorització del mateix rei de sindicar-se per tal de redimir-se, ja que el rei quan necessitava diners feia concessions a tothom qui estigués disposat a pagar.

El conflicte va degenerar en violència; el 1395 els guardians del castell d'Oló es van negar a donar possessió del castell a l'abat de l'Estany i aquest, amb els seus homes, l'assetjà i ocupà militarment. Aquesta acció va exasperar els homes del terme d'Oló els quals es van aixecar contra el monestir i el van saquejar i mig destruir la diada de la Mare de Déu d'agost d'aquell any. Com a conseqüència de la devastació que va sofrir l'edifici la comunitat es va dispersar i el monestir va restar abandonat. El 1402-1403 en un capítol, l'abat explica que ha de celebrar la reunió a la casa que la cambreria del monestir té a Manresa, on té el seu domicili, per la rebel.lió que els homes del seu castell d'Oló o la majoria d'ells, portats per esperit diabòlic que va contaminar la seva fidelitat, van fer contra ell i el monestir a causa del seu enuig, de manera que no pot fer residència al monestir i ha de tenir-la en aquel lloc (1).

4.1.1.2. Les crisis del segle XV.

Després de la dispersió de 1395, la comunitat es va tornar a reunir a Sabadell i l'abat i el cambrer s'establiren a Manresa el 1396 i el monestir de l'Estany va romandre abandonat i lliurat a l'espoli. Fins 1410 la comunitat no va tornar-hi i es va iniciar la reconstrucció, que fou interrompuda per les desavinences internes per l'aplicació per part de l'abat Ramon de Vilardell de les disposicions del concili de Constança. Aquestes lluites internes van acabar amb l'expulsió de l'abat per part de la comunitat, el qual es va establir a Manresa. El 1437 el nou abat, Ramon de Pinosa, tornà a la canònica i va reemprendre la seva reconstrucció. En aquest any se celebrà a l'Estany un capítol on es diu que l'església i les capelles eren totalment devastades i la casa espoliada d'ornaments, calzers, llibres i escriptures. Amb termes similars s'espressa una butlla del Papa Eugeni IV expedida a Bolonya el 9 de juny de dit any, en la qual mana sota pena d'excomunió que es retorni al monestir de Santa Maria de l'Estany tots els documents, llibres, relíquies i ornaments espoliats.

La restauració va ser estroncada pel terratrèmol de 1448, que va ensorrar les voltes de l'església i també el campanar, i després pels greus problemes sorgits entre els membres de la comunitat sobre d'on havien de sortir els diners per sufragar les despeses de la reparació dels desperfectes. Les males condicions en què es trobaven els edificis monàstics eren també motiu de polèmica entre la comunitat ja que una part volia que es declarés el monestir en ruina i no habitable per tal d'anar a viure a Castellterçol. La guerra civil de temps de Joan II agreujà la crisi i el 1485 es va desfer la vida comunitària en establr-se en un capítol que els canonges no mengéssin en comunitat al refectori, sinó que cada un ho fes privadament i pel seu compte.

4.1.1.3. Revifalla i secularització de la canònica.

El segle XVI es produeix la revifalla del monestir durant el llarg abaciat de Carles de Cardona (1541-1589), que fou l'últim abat. Es van reparar acuradament l'església i les dependències monàstiques i l'abat va tornar a residir al monestir, cosa que no havien fet els seus predecessors immediats.

El 1589 morí l'abat Carles de Cardona i el va succeir el canonge Jaume Font amb el títol de superior o vicari general de l'Estany. Aquest fou succeït per Jaume Clusella, qui va actuar com administrador i va intentar l'obtenció de l'abaciat sense aconseguir-ho.

Els moviments de reforma eclesiàstica que es produïren durant el regnat de Felip II van tenir lloc en un moment en el qual la majoria de canòniques agustinianes es trobava en un estat de decadència semblant al de Santa Maria de l'Estany o encara més greu. Això les va fer presa fàcil del rei i de l'alta jerarquia eclesiàstica que, en comptes d'intentar redreçar-les, van lluitar per la seva secularització fins que ho van aconseguir. La majoria d'elles foren suprimides, excepte unes quantes que es van transformar en col.legiates. La reforma també

va afectar altres ordres i l'església secular, com són la creació del bisbat de Solsona, l'intent fallit de crear-ne un altre a Balaguer i la creació de noves dignitats a les esglésies catedrals de Barcelona, Vic i Girona que es dotaren amb els béns de les canòniques suprimides.

El procés de secularització de la canònica de Santa Maria de l'Estany va ésser regulat per 4 butlles papals. La butlla general de secularització de les canòniques agustinianes fou expedida el dia primer d'agost de 1592, però les que disposen les mesures específiques que s'han de prendre en aquella canònica daten del 22 d'agost següent.

La primera d'aquestes quatre butlles decretava que s'erigís com a col.legiata l'església parroquial de Santa Maria de Moià i que s'hi creés una dignitat d'arxiprest que tingués cura d'ànimes i tants canonges com llocs i porcions canonicals hi havia anteriorment a l'extinguida canònica. Aquests canonges serien seculars, és a dir no haurien de viure segons la regla de Sant Agustí i haurien d'acomodar-se a la vida dels canonges de les catedrals. Així es tornava a l'estat que havia combatut la reforma que havia donat origen a les canòniques agustinianes els segles XI i XII. S'escollí l'església parroquial de Moià com a col.legiata i no la de l'Estany per considerar-se aquest lloc insalubre. El nou càrrec arxiprestal, que tindria el rector de Moià, fou dotat amb 277 ducats d'or de renda anyal, que procedirien de les rendes de la mensa conventual i dels oficis claustrals. Però en realitat només s'hi aplicaren les rendes de la cambreria de l'Estany perquè elles soles eren suficients per assegurar l'esmentada renda anyal assignada. El càrrec arxiprestal seria de provisió reial i s'encarregà de l'execució de les disposicions de la butlla als bisbes de Barcelona i d'Urgell i al nunci del Papa.

La segona butlla disposava la creació de dos ardiaconats a la catedral de Barcelona, intitulats de Badalona i del Llobregat, i d'una tresoreria o càrrec de tresorer a la mateixa catedral. Aquests càrrecs es dotarien amb les 3/5 parts de les rendes de l'església de l'Estany, que ascendien a 270 ducats d'or; amb 250 florins de les rendes de la també extingida canònica de Sant Joan de les Abadesses i amb la totalitat de les rendes del priorat agustinià de Santa Maria de LLuçà, que pujaven a 180 ducats anyals.

La tercera butlla creà un nou deganat a la catedral de Vic, dotat amb la pabordia de Castellterçol, que era de l'Estany. S'aplicaven al nou deganat els 150 ducats d'or que donava de renda aquesta pabordia i una cinquena part de les rendes de les menses abacials de Santa Maria de l'Estany i de Sant Joan de les Abadesses.

La quarta butlla creà un nou deganat a la catedral de Girona, dotat amb els béns de l'antic priorat agustinià de Santa Maria de les Olives, del bisbat de Girona, que ascendien a 77 ducats d'or i amb la resta de les rendes de les dues menses abacials esmentades.

Amb aquestes quatre butlles es van constituir les anomenades cinc dignitats reials, dites així pel fet de ser de provisió reial: 3 a Barcelona (ardiaques de Badalona i del Llobregat i tresorer), una a Girona (el nou degà) i una a Vic (el nou degà),que seran les

noves mestresses de bona part del ric patrimoni de Santa Maria de l'Estany fins les desamortitzacions del segle XIX i existiran fins la seva supressió pel Concordat de 1852.

Malgrat les disposicions de la primera butlla els canonges no s'avingueren al trasllat a Moià, tot i la pretesa insalubritat de l'Estany, i continuaren residint i fent obres al monestir. La resistència dels canonges s'acabà amb la butlla d'Urbà VIII de 1626 que donava a Santa Maria de l'Estany la dignitat de col.legiata i autoritzava els canonges a celebrar-hi el culte sota presidència de l'arxiprest de Moià, si aquest anava a l'Estany.

La decadència de la comunitat va portar a la transformació de la col.legiata en parròquia el 1773. El darrer canonge de l'Estany va morir a Barcelona el 1809 i des de llavors el sacerdot que tenia cura de la parròquia, Miquel Soler de Terrades, que actuava des de 1786, va poder-se intitular ecònom de Santa Maria de l'Estany. El primer rector va ser Antoni Vilaseca, el 1818.

4.1.1.4. La dispersió de l'arxiu de la canònica.

El repartiment de la majoria del patrimoni de Santa Maria de l'Estany entre els canonges, les dignitats reials i l'ariprest de Moià va portar la partició de la documentació referent als béns adjudicats a cada part. La documentació antiga era el comprovant de la possessió dels béns repartits i cada beneficiari va traslladar a la seva seu els documents que afectaven als béns que li havien estat adjudicats. Això explica la dispersió actual de la documentació de la canònica i en part la seva actual localització.

A continuació seguirem el camí que han fet les diferents parts en que fou dividida la documentació des de l'Estany fins als arxius on són custodiades avui. Ens referim sempre a la documentació anterior al segle XIII.

Una part, la referent als béns que conservaren els canonges, no es va moure i va continuar al monestir. Desapareguda la comunitat es va incorporar a l'arxiu parroquial de Santa Maria de l'Estany.

La documentació de la cambreria de l'Estany va passar a l'arxiprestat de nova creació concedit al rector de Moià. Així es va incorporar a l 'arxiu parroquial de Santa Maria de Moià on es va conservar fins el seu repartiment entre l'Arxiu Episcopal de Vic i el Museu-Arxiu de Moià, aquest darrer convertit avui en Arxiu Històric Comarcal.

El seguiment del trasllat de la documentació dels béns assignats a les cinc dignitats reials és força costós. El procés no va acabar fins a finals del segle XVIII com a molt tard, quan la documentació, dividida en dos lots de semblant volum, es va integrar al fons dels actuals arxius de la Corona d'Aragó i de la Catedral de Barcelona. L'existència d'un fons unic, partit en dos per causes desconegudes, explicaria la manca de documentació de les dignitats reials anteriors a la creació de les pabordies del monestir de l'Estany als arxius de les catedrals de Girona i de Vic.

En un principi amb aquesta documentació es va crear un fons únic anomenat per Josep Rocafort "arxiu dels il.lustres obtinents de las sinch dignitats reals erigidas de la supressio del dit monastir". Josep Rocafort va consultar la documentació conservada a Santa Maria de l'Estany el 1738 per fer la genealogia de la seva família, que era propietària del mas Rocafort, de la parròquia de Sant Feliu de Terrassola (1).Al llibre on va recollir la informació que va trobar als arxius, Rocafort transcriu en part un document de 1139 i dóna com a referència el número 247 de dit arxiu, el que implica la numeració de tot el fons i segurament l'existència d'un registre que no hem pogut localitzar. A la numeració d'aquest únic fons correspon el número que hi ha al dors de la majoria dels documents procedents de Santa Maria de l'Estany que es conserven als dos esmentats arxius i que sols es troba en ells.

Aquest mateix document és transcrit sencer pel pare Villanueva el qual esmenta que el va trobar a l'arxiu de l'Estany el 1806 (2). Aquesta localització del document a l'Estany quan el fons ja era a Barcelona i el tractar-se d'un document referent a qüestió de vida religiosa fa pensar en una tria que deixés a l'Estany documents que no es referien a béns materials juntament amb el cartulari i llibres litúrgics.

De la part que va a anar a parar a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona sabem que ja hi era a finals del segle XVIII, quan el pare Caresmar va fer resum i transcripció d'alguns documents (3).

L'ingrés de la part qe es va incorporar al fons de l'Arxiu de la Corona d'Aragó té relació amb l'ingrés de la documentació de la canònica de Sant Joan de les Abadesses, els béns de la qual també es van assignar en part a les cinc dignitats reials en ser suprimida.
Pel que fa a l'arxiu de Sant Joan es pot seguir el seu procés d'integració a l'Arxiu de la Corona d'Aragó per l'estudi de Mn. Miquel S. Gros (4). El darrer abat de Sant Joan, Miquel d'Agullana, va comprovar gràcies als llibres de Canalars, inventari de documents fet per l'abat Isalguer el segle XV, que n'havien desaparegut molts i per tal de transmetre el màxim nombre possible d'escriptures al seu successor cap el 1577 va traslladar l'arxiu de la canònica a Girona, on normalment vivia. L'abat va morir el 1581 i les escriptures, guardades en sis caixes, van quedar en poder del seu nebot i marmessor Francesc d'Agullana i de Calders.

El 1592 la secularització de les canòniques va portar la creació de les cinc dignitats reials que van iniciar plet per recuperar els documents el 1598. Els canonges de Sant Joan també van alegar els seus drets. La solució a la qüestió va arribar el 1610 per sentència de la Reial Audiencia de Barcelona que, tenint presents els drets de les dues parts, manà dipositar el contingut de les sis caixes a l'Arxiu Reial, en un armari independent, on poguessin consultar-lo. El segle XVIII es va fer inventari de l'armari de 32 de l'Arxiu Reial, on la documentació de Sant Joan era dipositada juntament amb part de l'arxiu de l'Estany, també de les dignitats reials.

No sabem la causa de la partició de part de l'arxiu de l'Estany que pertanyia a les cinc dignitats ni els criteris que es van seguir, ja que en l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'Arxiu de la Catedral de Barcelona es troba documentació que es refereix al mateix bé. En tres casos hi ha el mateix document en ambdós arxius, ja siguin ambdós copies o un original (5).

4.1.1.5. L'organització de l'antic arxiu de Santa Maria de l'Estany.

El coneixement de l'antiga organització de l'arxiu de la canònica és en part possible gràcies a les notes escrites al dors dels pergamins, que es fan constar al diplomatari després de les dades arxivístiques. La majoria d'aquestes notes es van fer avançat el segle XIV, segons el tipus de lletra i la comprovació en el fons de la cambreria de l'Estany de la inexistència d'aquest tipus d'anotacions a partir d'aquest temps. L'arxiu era organitzat en pliques, un dels pergamins feia de coberta i portava escrit al dors el títol de la plica.

Així trobem escrit al dors d'alguns pergamins el contingut de la plica:

- Sancti Felicis de Terraciola. Videntur facere pro ecclesia Sancto Felice et melius intrumentum quod []. Instrumenta alodiorum Sancti Felicis extintus. 23

- Instrumenta antiqua bona et utilia monasterio de Stagno et de parrochia Sancti Petri de Vico. 28.

- Valadades et de Stagno anticum est. Instrumenta antiqua castri de Olone, parrochie de Terraciola. 55.

- In plica ista sunt instrumenta de Terraciola et de Stagni. 74.

- Donatio facta monasterio per Rutilandum et Agnete, uxor sua, de manso de Puig Alt et de Clausela et de aliis hic contentis. Ista plica est de predictis. 236.

- Est termini de Caules tota ista plica. 300.

- In ista plica sunt multe donationis facte monasterio in Castro Ciri. 304.

- Testamentum Arnaldi de Olone et de aliis dominis qui fuerunt domini kastri de Olone. 322.

- Tota ista plica est de instrumentis et testamentis dominorum castrorum de Olone et de Aquilone []dam ipsorum mansorum. ACB 1-5-419.

- Tota ista plica est castri Montaniola. ACA. Cancelleria. Pergamins d'Alfons I, núm. 601.

Les pliques eren posades en sacs:

- De manso de Bojons et de Pla alia bona et debet stare istum plicum in saco castri de Muntanyola. 203.

- Cum instrumenta Barchinone et Vallensis. 213

- Debet poni in saco de Bages. 329

Al cartulari de l'Estany i al capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany, sota la còpia dels documents, es cita on és l'original, cas que no sigui al monestir, i als testaments dels

quals sols es còpia el principi i el final i la claúsula de donació a Santa Maria de l'Estany, es diu que l'original és al monestir.

Així al capbreu-cartulari llegim:

- Originale istum instrumentum remanet penes mansum de Cellariis, fol 11 v.
- Originale dicti instrumenti remansit in manso de Solanes, fol 20.
- Originaie istius predicti instrumenti tenet Guillelmus de Vilario de parrochia Sancte Eulalie de Rivoprimo, fol 26.
- Cuius originale est in cartorale Stagnensis sacristie.

Això es llegeix sota còpia de claúsules de testaments i mostra l'existència d'un cartoral que contindria els pergamins refernts a la sagristia, avui perdut. La nota "Originale istius instrumenti est in cartorale Scintillis" al foli 49 v del capbreu-cartulari indica l'existència d'un cartoral de Centelles, que deuria ser de l'arxiu d'aquest castell, avui perdut.

Al cartulari llegim sota les còpies de claúsules de testament "cuius originale remanet inter instrumenta dicti monasterii", als folis 36, 37 v, 41, 42, 66 v i 71 v.

Al dors de la còpia del document 314 del diplomatari, conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, es llegeix "et est originale in monasterio de Stagno". Aquest original és perdut com tots els de documents copiats al cartulari, al menys els anteriors a 1157.

Segons la còpia conservada, el document original del testament de Guillem Tedmar de Castellterçol, de 1134, es guardava al monestir, però per decissió del primicier de Vic, Arnau de Manlleu, va ser lliurat a Guillem Tedmar de Castellterçol amb la condició que l'hagués de mostrar quan el monestir l'hagués de menester (210).

Molts dels documents escrits sobre pergamí són regestats al dors, la majoria a partir del segle XIV. Les anotacions anteriors són molt breus i sols indiquen la naturalesa del document i el nom del qui l'atorga o el lloc on es troba el bé al qual fa referència. Així trobem escrit al dors delspergamins notes com "De Genebreda" (s. XII), "Testamentum Ermengaudi de Olone" (s.XIII) o "Intsrumenta de alodiis de Prato Stagni" (s.XIII). Aquestes notes tan concisses deixen pas al regest o resum del document a partir del segle XIV. En alguns casos és molt llarg, com al document número 270, de 1143, i en altres conté explicacions sobre altres qüestions, cas del document número 187, la donació de les esglésies de Castellterçol i Rodors a l'Estany pel bisbe de Vic. En ocasió de ser datat aquest document pel regnat del rei Lluís, l'autor del regest el va identificar erròniament amb Lluís el Pietós i tot seguit explica la presa de Barcelona per aquest rei i els orígens de la casa comtal de Barcelona.

Els regests posteriors no són obra d'una sola mà i per la seva redacció no es va utilitzar una fòrmula única. Les fòrmules habituals són per ordre de menor a major extensió del regest:

- Loquitur de ...
- Instrumenta antiqua....
- Carta de la venda que...
- Carta de la donacio que....
- De.... Carta de...

-Vide hic quod...

La devastació del monestir pels homes d'Oló i la fugida precipitada de la comunitat, que devia salvar el màxim possible de documents que justificaven la propietat dels béns de la canònica, devia desmanegar l'arxiu. Aquests regests es podrien deure a la reorganització de l'arxiu els darrers anys del segle XIV i el segle XV.

La creació de les cinc dignitats reials i el repartiment entre elles i l'arxiprest de Moià dels béns de la canònica van crear un nou arxiu, el de les dignitats reials, que, en part, encara era a l'Estany el 1735 quan el va consultar Josep Rocafort, qui a més de parlar de documents copia una inscripció de l interior de l'església, que no s'ha conservat, i les laudes de les tombes dels abats que podem contemplar avui al monestir. Josep Rocafort esmenta una numeració pròpia dels documents d'aquest arxiu a la qual correspondrien els números que figuren al dors de bona part dels documents procedents de l'Estany que hi ha als arxius de la Corona d'Aragó i de la Catedral de Barcelona. Aquesta numeració no seria cronològica pel fet que documents posteriors tenen un número força més baix que el 505, que és el més alt que hem trobat en pergamins anteriors a 1157.

4.1.2. Localització i descripció de la documentació procedent de Santa Maria de 'Estany i la que hi fa referència.

4.1.2.1. Museu Episcopal de Vic.

a) Ms. 283. Cartulari de l'Estany.

És la peça més important de l'arxiu canonical que ha arribat al nostre temps. És un còdex o manuscrit de 38 x 22 cm amb coberta de fusta folrada de pergamí i amb llom de pergamí modern. Abans es tancava amb dues sivelles que s'han perdut. Consta de 93 folis numerats amb xifres romanes, per bé que el cartulari en sí acaba el foli 90 i els tres darrers contenen notes afegides posteriorment, els segles XV i XVI.

L'autor és desconegut i no té autentificació notarial, però el tipus de lletra i el fet que el document més tardà sigui de 1304 fa que es pugui datar a principis del segle XIV.

És escrit amb pergamí gruixut al tacte, ben preparat, amb rastre les punxonat per tirar les línies a l'extrem dels folis. És escrit a pàgina sencera amb una caixa d'escriptura de 28 x 16 cm., pel qual resten uns bons marges que es van aprofitar per escriure notes. La lletra és gòtica librària, ample i ben llegible. Manca la lletra inicial de tots els documents copiats, que es devia preveure àmplia i potser miniada, ja que per deixar-li espai les dues primere línies decada document són un xic entrades.

Els documents es van numerar tardanament de l'ú al 143. Entre els números 82 i 84 n'hia cinc que no segueixen la numeració i van precedits per dos zeros. Més d'una vegada el

copista deixa mitja plana en blanc i en algún cas un foli sencer (folis 20 i 20v) en previsió de deixar espai per escriure nous documents.

El cartulari de l'Estany conté sols els documents que fan referència a la fundació i a la dignitat abacial, per això es possible que fos fet redactar per a ús propi de l'abat Jaume de Rocabruna (1277-1311) o pel seu succcessor immediat (6).

La gran quantitat de pergamins procedents del monestir que s'han conservat i el fet que cap d'ells correspongui a documents originals anteriors a 1157 copiats al cartulari, pot fer pensar que en temps posteriors a la confecció del cartulari es va decidir eliminar els documents originals. El cartulari no es va fer amb aquesta intenció, perquè a còpies de cláusules de testaments l'escrivà amb l'expressió "cuius originale remanet inter instrumenta dicti monasterii" (7) invita a quivulgui saber més detalls a consultar el document original conservat a l'arxiu del monestir. Josep Rius, en l'edició del cartulari de Sant Cugat del Vallès, fa notar que un cartulari és una col.lecció de documents procedents d'una mateixa institució copiats en un quadern o llibre per fer-los més manejables i tenir-los a l'abast, mai per eliminar els originals (8). Dels documents anteriors a 1157 que conté el cartulari de l'Estany no hem trobat l'original de cap d'ells De còpies medievals sols n'hi ha del document de 27 de desembre de 1152, important per a la vila de Moià perquè el comte Ramon Berenguer IV li concedeix mercat setmanal i fira anyal i per a Santa Maria de l'Estany perquè el comte li lloa la donació de l'església de Moià i li dóna béns i rendes en aquesta vila. Cap d'aquestes còpies prové del monestir.

Les notícies de Santa Maria de l'Estany que dóna Pujadas a la seva obra diu que les treu d'un "libro llamado de las Postes o Tablas" del qual esmenta el document de donació fet per Guillem Ramon de Taradell el 1080, que l'encapçala, la dotalia de 1133 i la creació de la pabordia de Caselles el segle XIII, documents continguts al catulari, que es pot identificar amb aquest llibre (9). El degà Moncada el va utilitzar en el seu episcopologi, on l'esmenta com a "Libro de las constituciones y privilegios del monasterio del Estany" (10). En un plet pels béns de les cinc dignitats reials a Muntanyola, a principis del segle XVIII, es tragueren còpies de documents del "Libro de Cubiertas de madera del archivo de les Dignidades" que és "un libro escrito en pergamino de constituciones, privilegios, inmunidades y donaciones del monasterio del Estany", el quales en folio, con cubiertas de madera y vaqueta" (11). Villanueva ja no el va poder localitzar a l'Estany i es queixa de la pobresa dels arxius del monestir (12). El cartulari degué ser adquirit per Mn. Josep Gudiol (13) i integrat al fons del Museu Episcopal de Vic, on el situa R. Beer (14) per indicació del canonge Jaume Collell (15).

Del cartulari hem utilitzat en el diplomatari els següents documents:
54, 64, 68, 73, 81, 83, 91, 101, 105, 113, 114, 115, 116, 120, 131, 141, 145, 150, 153, 158, 162, 163, 183, 186, 191, 192, 197, 199, 202, 204, 206, 207, 209, 212, 214, 215, 220, 230, 247, 260, 262, 268, 269, 274, 276, 292, 297, 305, 307, 312 i 314.

4.1.2.1.2. Ms 284. Capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany.

És un manuscrit de 23 x 29 cm, amb cobertes de pergamí. Conté 40 folis de pergamí ben treballat que en el relligat actual no guarden la seva disposició original i són numerats tardanament. La lletra és la gòtica pròpia de la Corona d'Aragó, força petita i espessa. La caixa d'escriptura deixa abundants marges que són aprofitats per escriure notes, algunes tardanes. Com al cartulari, manca la primera lletra de tots els documents i la primera línia és una mica entrada per deixar-li espai. Algunes lletres inicials es van fer posteriorment sense uniformitat. El darrer document que conté propiament és de 1311, pel qual cal datar-lo a principis del segle XIV, potser un xic més tard que el cartulari de l'Estany.

El seu nom li ve de començar el primer foli amb un capbreu de la sagristia sense data, però que sembla del segle XIV, i de contenir en els altres el cartulari de la sagristia amb els documents copiats sencers, excepte els testaments, dels quals sols es copien les primeres i darreres paraules i la cláusula que es refereix al monestir. En el cas de les clàusules es fa constar on és el document original d'on s'han tret. Tot això mostra la funció d'aquest cartulari com a instrument per facil.litar l'administració dels béns de la sagristia.

El primer foli porta com a encapçalament: " Hec est capud breve iuratum de omnibus redditibus et aliis que sacristia Stagnensis monasterii et eius sacrista habet experti[] ut declaratur". L'antic foli inicial del cartulari avui és el foli 29 que és encapçalat amb les següents paraules: "In presenti volumine continetur ut bona instrumenta que sacrista Stagnensis habet. Primo de hiis que habet in terminio castri de Olone. De manso de Ruvira et Ficulnea".

Els documents són col.locats al cartulari per termes de castells o per les parròquies on es troben els béns. Cada apartat comença a la part superior del foli amb l'encapçalament: " Instrumenta de hiis que habet in terminio castri....." o " Instrumenta de hiis que habet in parrochia...", a vegades consta distinció per masos. En molts d'ells queda mig foli en blanc ocupats en alguns casos per documentació afegida posteriorment, com passa al foli 22 v, on hi ha copiat un document de 1344.

L'enquadernació actual ha alterat l'ordre dels folis en posar folis del cartulari abans del 29, on hi ha l'encapçalament. La documentació es refereix a béns de la sagristia als termes dels castells d'Oló, Rodors, Calders, Avinyó, Balsareny i Castellterçol i a les parròquies de Tona, Pertegàs, Terrassa, Palau Solitar, Lliçà d'Avall, Mollet, Sant Feliu de Codines, Pedrós i Vilaram'i a la parròquia i vila de Caldes. A més conté còpia de la concòrdia entre el capellà de l'església de Santa Cecília, que feia les funcions de parroquial a Santa Maria de l'Estany, i el prior de l'Estany i de la institució d'un sacerdot al monestir feta pel canonge Ramon de Mata el 1314.

Del capbreu-cartulari de la sagristia provenen el següents documents que fem servir en el diplomatari: 26, 164, 204, 241, 265, 288, 294, 324 i 331.

4.1.2.1.3. Arxiu de Sant LLorenç de Munt.

El ric arxiu d'aquesta canònica es va traslladar a Vic en passar les seves rendes el 1760 al seminari de Vic, acabat de fundar, i en ser els seus priors els rectors del seminari. En fundar-se el Museu Episcopal l'arxiu va passar a aquesta institució.

Els documents més antics que conté són 10 pergamins del segle XI i 68 del segle XII. Un d'ells, original, de 5 de juny de 1127, dóna fe de la contribució de Santa Maria de l'Estany a la segona fundació del priorat de Sant LLorenç (16).

4.1.2.1.4. Peça núm. 10552.

És un document escrit sobre pergamí de mida regular amb gran lletra inicial, datat entre 1147 i 1152 que conté la concòrdia entre el prior i el senyor del castell d'Oló sobre els clergues de Sant Feliu de Terrassola. La nota escrita al dors confirma la seva procedència de l'arxiu del monestir.

4.1.2.2. Arxiu Episcopal de Vic.

4.1.2.2.1. Cambreria de l'Estany.

Aquest fons és integrat per dos cartorals composats en temps del doctor Junyent que contenen 316 pergamins on hi ha escrits documents datats entre els anys 981 i 1658. Aquests documents pertanyen als béns de la cambreria que van ser assignats al nou càrrec d'arxiprest de Moià arrel de la supressió de les canòniques augustinianes el 1592. Els documents anteriors a 1157 fan referència a Gaià, Avinyó, Relat, Olost, Moià, Sasserra, Òdena, Oló, Salelles, Súria i Balsareny. Hi ha còpia feta el segle XIII de la dotalia de Santa Maria de l'Estany de 1133.

N'utilitzem pel diplomatari els documents 6, 7, 12, 13, 24, 27, 35, 37, 39, 41, 45, 58, 102, 121, 123, 125, 129, 133, 149, 160, 165, 167, 169, 187, 221, 228, 229, 271, 306, 318, 321, 327 i 328. Aquests són documents originals. Els documents 31, 87, 206 i 264 són còpies que sustitueixen l'original perdut. Del 31 hi ha altra còpia.

4.1.2.2.2. Pergamins de l'Estany.

Amb aquest títol es coneix un cartoral que es fruit de la reunió de documents referents a Santa Maria de l'Estany que eren dispersos per l'arxiu episcopal feta per l'arxiver, el doctor Eduard Junyent, entorn 1970. Consta de 29 documents escrits sobre pergamí, excepte un que ho és sobre paper, datats entre 1106 i 1498, que tracten diferents afers. D'aquests documents divuit són originals (17).

En procedeixen els documents que consten al diplomatari amb els números 124, 252 i 278, que són originals i 246 que és còpia.

4.1.2.3. Arxiu Capitular de Vic.

4.1.2.3.1. El calaix 6 i el seu episcopologi i l'Episcopologi del calaix 9.

La seva estructuració és obra de la classificació de mossèn Domènec Jaumar, oficial de l'Arxiu des de 1784 fins la seva mort el 1812. Mossèn Jaumar va assignar als pergamins la numeració seguida que porten i redactà un inventari anomenat "Índice del calaix 6" on figura un ample estracte de 2008 pergamins. La classificació ja devia estar feta el 1806, ja que es esmentada en les referències del "Viage Literario" del pare Villanueva.

El 1812 l'Arxiu fou encomanat al canonge i historiador Jaume Ripoll i Vilamajor, qui el 1817 per acord del Capítol va fer relligar els 2008 pergamins en 22 volums, enquadernats en pergamí, el 20 primers dels quals quedaren al calaix 6 i els altres dos volums, que contenen una selecció de documents en què intervenen els bisbes de Vic, van ser col.locats amb el nom d'Episcopologi al calaix 9, que ja des d'antic conserva la documentació episcopal de l'Arxiu.

Més tard el canonge Ripoll o algun dels seus successors immediats en la direcció de l'Arxiu, va enriquir la sèrie amb el volum 21 i amb documents extrets dels primers vint volums va formar un altre episcopologi, en tres volums, que restà al mateix calaix 6.

Després de 1936 l'arxiver, el doctor Eduard Junyent, en reorganitzar l'arxiu, va augmentar el calaix 6 amb 6 volums més que el van fer arribar als 2700 pergamins (18). Posteriorment se li afegí un altre volum format amb documents dels segles XI i XII que havien anat ingressant a l'Arxiu.

Del calaix 6 hem utilitzat els documents que al diplomatari porten el número 3, 5, 76, 85, 96, 103, 107, 136, 137, 139, 142, 143, 146, 151, 154, 175, 190, 224, 225, 234, 249, 255, 296, 298 i 316, que són originals. Coneixem a través de còpia els documents 122, 137, 138, 235, i 275. A més de l'original es conserva còpia del 234. Hi ha segona còpia de la dotalia de 3 de novembre de 1133 (206).

4.1.2.3.2. Liber Dotationum Antiquarum.

Aquest volum és la recopilació dels documents d'utilitat per a la seu de Vic feta pel sacerdot Pere de Madriguera per manament d'Andreu Salmúnia, canonge i escrivà de Vic. Els orígens d'aquest volum es troben en el nomenament de dit Andreu Salmúnia coma "scriptor" únic de totsels documents de la vila de Vic i de la seva parròquia, a excepció dels testaments i de les actuacions judicials, fet pel bisbe Ramon Xetmar de Castellterçol el 1194. A canvu del nomenament Andreu Salmúnia es va obligar a transcriure en un volum tots els documents i testaments d'utilitat per a l'església de Vic (19). Aquest volum és el que avui

porta el títol de "Liber Dotationum Antiquarum presentis ecclesiae Vicensis" i conté còpia dels principals documents que fan pel bisbat de Vic des de 889 i les donacions i deixes de béns a la seu de Vic i a la seva canònica i a la seva estructuració en pabordies.

Tot i que l'escrivà va prendre l'obligació de fer el volum el 1194, no es va fer fins anys més tard a iniciativa del canonge Gilabert de Mont-ral, qui el va oferir a la canònica de Vic i va pagar-lo (20). El treball va anar a càrrec de Pere de Madriguera, sacerdot, subordinat d'Andreu Salmúnia, que va acabar el volum amb la còpia d'un document de 1213 i va signar la recopilació (21) que devia acabar poc després d'aquesta data.

És un manuscrit de 28'5 x 37'5 cm, amb cobertes de fusta folrades de cuiro i llom de pergamí modern. Consta de 152 folis de pergamí ben treballat i numerats de l'ú al 152, però propiament acaba al 145 v amb la signatura de Pere de Madriguera si bé als folis següents es van afegir documents i també a l'extens espai en blanc que quedava a l'anvers i revers del primer foli. El text és escrit a doble columna i les inicials dels documents són grans i de colors. Cada document va encapçalat per una breu indicació de la seva naturalesa i de l'atorgant.

La gran majoria de referències a Santa Maria de l'Estany que hi ha en aquest volum són deixes dels canonges de Vic als seus testaments. La recopilació de documents al Liber Dotationum Antiquarum, feta per facil.litar l'administració del patrimoni de la canònica de Vic, no ha portat la desaparició dels documents originals, ja que la majoria es conserven al calaix 6.

En ell hi ha còpia dels documents número 85, 122, 137, 142, 143, 190, 234, 249 i 296 i ens ha permés conéixer els de 97, 98, 104, 112, 117, 179, 189, 223, 250, 284 i 301.

4.1.2.3.3. Speculum instrumentorum cunctorum Albergeriae Sedis Vicensis abs ad modum R D D Emmanuele de Hervada sumptibus factum. 1763.

Llibre de tamany foli, en paper i amb tapes de pergamí, fet el 1763, que conté còpia i regest de documents referents a l'Albergueria de la Catedral de Vic. El prior o l'abat de l'Estany era el canonge alberguer de la catedral de Vic des de 1080 per concessió de Guillem Ramon de Taradell.

Conté còpia de la dotalia de Santa Maria de l'Estany de 1133, amb el preàmbul: "De patronatus iure ipsius Albergerie. Hoc est exemplum bene et fideliter in villa Beatae Mariae de Modiliano, dioecesis Vicensis, in Principatu Catalonie, sumptum a quoddam publico antiquo dotationis instrumento in pergameneo exarato in archivo rectoriae ecclesiae parrochialis dictae villae de Modiliano bene recondito et legaliter custodito non viciato nec cancellato nec in aliquandus parte suspecto sed omni prosus vitio et suspitione carente cuius tenor talis est". A més conté còpia de la sentència arbitral donada el 1256 al plet que hi havia entre el prior de l'Estany i el rector de l'Albergueria sobre el dret d'hostatjar-s'hi el prior i els canonges de l'Estany en les seves estades a Vic.

4.1.2.4. Arxiu de la Mensa Episcopal de Vic.

Conté els documents referents als béns del bisbe i a la seva administració. Un dels pergamins i còpies tardanes contingudes als lligalls fan referència a la introducció de la regla de Sant Agustí a la canònica de Santa Maria de Manresa.

A l'arxiu de la Mensa es troba còpia dels documents de 31-X-1099 i de 13-III-1096, l'original del qual és perdut.

4.1.2.5. Arxiu de la Corona d'Aragó.

4.1.2.5.1. Pergamins de Cancelleria.

El camí que va seguir part de la documentació del monestir de l'Estany relativa als béns de les Dignitats Reials fins aquest arxiu no és clar, sembla tenir relació amb el pas de l'arxiu de Sant Joan de les Abadesses, que va donar lloc a un fons amb denominació pròpia, on es va incloure també la documentació procedent de Santa Maria de l'Estany, segurament perque tot era documentació de les esmentades cinc dignitats. Aquest nou fons és el contingut a l'anomenat armari de Sant Joan i composat pels documents de les dignitats reials. Així sembla indicar-ho el fet que al volum conservat a l'arxiu parroquial de Sant Joan de les Abadesses, titulat " Notas de las escrituras que existen en el Archivo de la Corona de Aragón y pertenecen a las Dignidades Reales de Cataluña" consten regestats de manera barrejada documents procedents de l'Estany i de Sant Joan i que en la majoria dels documents més antics originaris de l'Estany consti al dors del pergamí la seva procedència de l'armari de Sant Joan de les Abadesses. A més s'indica el sac que el contenia i el número, indicació que correspon a la referència que es dóna a l'esmentat volum.

Alguns documents, però, eren a altres armaris: el del comte de Barcelona, el dels Templers i el de Vic (22).

No consta que hi hagués plet entre les cinc dignitats i els antics canonges sobre el fons arxivístic del monestir.

El fons de pergamins de Cancelleria és el resultat de la reunió dels pergamins dels diversos armaris en què estava organitzat l'antic Arxiu Reial en una única sèrie ordenada cronològicament i agrupada per comtes. Aquesta organització va ser obra del pare Ribera el segle XVIII, el qual va fer constar al dors dels pergamins l'armari de procedència. L'organització de l'Arxiu Reial en armaris i sacs ja es coneguda el segle XIV, quan constava de 16 armaris que el segle XVI es van augmentar a 30. A l'armari de Sant Joan, creat el segle XVII, se li va asignar el número 32 i així consta a l'"Indice antiguo de los armarios y sacos" fet entre 1739 i 1747 (23).

D'abans 1157 hi ha poc més de vuitanta pergamins de l'Estany, que fan referència a béns del monestir situats a diferents llocs: castell de Muntanyola, Castellterçol, Torroella, Oló, Terrassola i altres.

Són documents originals els que consten al diplomatari amb els números: 10, 11, 18, 20, 28, 30, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 59, 63, 65, 66, 71, 72, 74, 77, 78, 91, 95, 99, 109, 119, 128, 130, 132, 135, 144, 148, 166, 168, 172, 173, 185, 196, 201, 216, 222, 226, 227, 231, 237, 240, 243, 244, 259, 263, 277, 280, 281, 285, 286, 289, 300, 303, 311, 313, 325 i 326. Són còpia que reemplaça l'original perdut: 32, 33, 44, 61, 67, 70, 94, 106, 134, 147, 155,161, 171, 188, 193, 211, 213, 238, 283, 290 i 314. A més hi ha còpia dels documents 236 i 280.

4.1.2.5.2. Cartulari de Sant Cugat del Vallès.

És un manuscrit de la segona meitat del segle XIII que conté còpia dels documents d'aquesta abadia. Ha estat estudiat i publicat per Mn. Josep Rius i Serra (24). Entre els documents que conté hi ha la renúncia a uns alous a Erguil feta pel prior de l'Estany i tot el convent a favor del monestir de Sant Cugat el 10 de març de 1140 i el testament d'Arbert, publicat l'ú de desembre de 1142, el qual va deixar a l'Estany mig morabatí

Al diplomatari fem constar quatre documents d'aquest cartulari amb els números: 242, 256, 266 i 273.

4.1.2.5.3. Liber Feudorum Maior.

És el fruit de l'encàrrec fet pel rei Alfons el Cast al degà de la seu de Barcelona, Ramon de Caldes, de recollir, ordenar i intitular totes les escriptures del patrimoni reial per a garantia de la corona i dels seus súbdits. Aquesta recopilació, el Liber Feudorum Maior, conté entorn el miler de documents reunits en dos volums i encara que la seva execució no és datada, consta que va ser presentat acabat al rei, que va morir el 1096, i per contenir alguns documents de l' escrivania de Ramon de Caldes es pot datar entorn aquest any. Ha estat estudiat i publicat per Francesc Miquel (25). Hi ha copiats el testament de Ramon Berenguer III (19-VIII-1130) i la confirmació de l'església de Moià a l'Estany i donació d'una quartera de sal sobre el mercat setmanal de Moià fetes per Ramon Berenguer IV el 27-XII-1152.

4.1.2.6. Arxiu dela Catedral de Barcelona.

4.1.2.6.1. Pergamins del Diversorum C.

Aquesta sèrie es formada per part dels pergamins conservats a l'arxiu de la catedral de Barcelona procedents de diversos fons documentals propis de la catedral, com

documents originals dels "Libri Antiquitatum" i de les marmessories, o d'arxius sobrevinguts com són part dels de les canòniques de Sant Joan de les Abadesses i de Santa Maria de l'Estany i del Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem de Catalunya.

La documentació d'aquest fons, malgrat diversos intents antics d'ordenació, com el del pare Caresmar que va extractar gran quantitat de documents la segona meitat del segle XVIII, era en desordre en acabar el segle XIX. Des de 1900 fins 1936 mossèn Josep Mas es va dedicar a ordenar-lo amb la catalogació i classificació dels pergamins. Ho va fer amb més de deu mil, que va agrupar en quatre seccions que ell va anomenar "Diversorum A,B,C i D" i va fer per cada document una papereta en forma de regest (26).

Aquestes paperetes ens han estat de gran utilitat a l'hora de localitzar els documents procedents de l'Estany, que són al Diversorum C. Cal fer notar que la majoria de paperetes que corresponen a documents que procedeixen de l'Estany tenen el regest escrit amb una caligrafia i tinta que les distingeix de la resta, per bé que això s'aprecia també en algunes paperetes que corresponen a documents que no tenen res que veure amb la canònica de 'l'Estany.

Els pergamins que procedeixen de l'Estany conservats en aquest arxiu eren part de l'arxiu de les cinc dignitats reials, tres de les quals els ardiaques de Badalona i del Llobregat i un tresorer, s'havien creat a la catedral de Barcelona i s'havien dotat amb els béns de les canòniques secularitzades de l'Estany i de Sant Joan de les Abadesses. Aquesta part de documentació potser anà a parar a la catedral de Barcelona perquè corresponia als béns adjudicats a les tres dignitats reials creades en aquesta seu. L'altra part, com ja hem dit, és troba avui a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. A més de documents que es refereixen a béns de la canònica situats sobretot a Castellterçol, Castellcir, Oló, Artès i a altres llocs, en aquest arxiu es conserva l'original del document de la confirmació episcopal de la canònica de l'Estany, feta el 1083.

D'aquest fons hem utilitzat al diplomatari els documents originals amb el número següent: 1, 2, 4, 8, 9, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 25, 38, 40, 42, 43, 49, 53, 55, 56, 60, 62, 69, 75, 80, 84, 88, 89, 90, 108, 118, 127, 140, 152, 174, 176, 177, 178, 181, 182, 194, 195, 198, 203, 217, 219, 232, 236, 245, 251, 254, 257, 261, 262, 287, 291, 295, 299, 302,308, 317, 322, 323 i 329 També s'hi conserva la còpia que sustitueix l'original perdut dels documents 14, 29, 34, 82, 93, 156, 200, 210, 217, 233, 236, 237, 254, 271, 279 i 282. I original i còpia als documents 299 i 304. Es conserva segona còpia de document de 67, 236, 237 i 254.

4.1.2.7. Arxiu Diocesà de Barcelona.

4.1.2.7.1. Fons de Santa Anna.

Entre els pergamins que pertanyien a aquesta col.legiata de Barcelona, el fons de la qual anterior a 1200 ha estat estudiat i publicat per Jesús Alturo (27), hi ha quatre documents anteriors a 1157 que fan referència a l'Estany. Un es refereix a l'actuació del prior a Vacarisses i els altres tres són testaments on es fa deixa a l'Estany.

Es conserva l'original del document de 29-III-1141, còpia dels documents de 29-XII-1150 i 29-VI-1153 i el regest d'un document perdut al "Resumen del fondo de pergaminos distribuido por letras", manuscrit del segle XVIII, de 8-IX-1156.

4.1.2.8. Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany.

A l'arxiu que és continuació de l'antiga canònica, malgrat el seu considerable fons sols es conserva una mostra de la riquesa documental del segle XII en els pergamins emmarcats i exposats al museu parroquial. En procedeix la còpia que sustitueix l'original perdut del document de 1-VI-1151.

4.1.2.9. Museu-Arxiu Comarcal de Moià.

4.1.2.9.1. Pergamins.

Entre els pergamins consevats en aquest arxiu n'hi ha que pertanyien al fons de la cambreria i del periode que tractem hi ha un document original, el de 29 de novembre de 1133.

4.1.2.9.2. Manuals notarials.

Al manual número 431 consten còpia autèntica dels documents antics que fan referència a l'esgésia de Santa Maria de Moià, entre ells la dotalia de Santa Maria de Moià de 939, la dotalia de Santa Maria de l'Estany, on consta la subjecció de l'església de Moià, la donació de l'església de Moià feta a l'Estany per Ramon Berenguer III i el bisbe de Vic el 20 de juliol de 1132 i la lloació d'aquesta donació feta per Ramon Berenguer IV el 1152.

4.1.2.9.3.Regest del conjunt de pergamins de l'árxiu de Moià fet el s. XVIII.

On consta el regest del document de 27 d'abril de 1154, del qual és la única informació que tenim.

4.1.2.10. Biblioteca del Sant Esperit, de Terrassa.

4.1.2.10.1. Textum Argenti.

El manuscrit conegut com a "Textum Argenti" és un evangelister o còdex dels Evangelis que rep aquest nom per les cobertes de plata que tenia.

Aquest manuscrit es va fer al "scriptorium" de Vic per a ús de la canònica de Manresa, d'on va passar a la Seu de Manresa, on consta en un inventari de 1452, fins que el 1823 va ser incautat per l'Estat i lliurat a la Diputació de Barcelona. Abans de reaparéixer per causa desconeguda a Terrassa se li van espoliar les cobertes de plata i els fulls de pergamí van quedar desenquadernats. Un estracte del document de 31 d'octubre de 1099 esmenta que aquest "es troba en un llibre anomenat lo text que es troba recondit dins lo armari de la plata de la sagristia de la santa església de Manresa" (28).

En el seu estat actual, fragmentari, consisteix en un plec relligatde 95 fulls de pergamí de 24 x 16 cm escrits amb lletra carolíngia a començament del segle XIII. És exposat al Museu Municipal.

A més dels Evangelis contenia còpia de diferents documents relatius a la història de l'església de Manresa que van del privilegi d'Odó de 889, on es restaura el bisbat de Vic, a la introducció de la regla de Sant Agustí a la canònica de Santa Maria de Manresa (29)

Gràcies al "Textum Argenti" disposem del text del documentfet el 1098 pel bisbe Berenguer Seniofred de Lluçà i per Ponç Ramon, abat de Manresa, on van encarregar al prior de Santa Maria de l'Estany la introducció de la Regla de Sant Agustí a la canònica de Manresa. Conté també còpies dels documents de 16-XI-1098 i 31-X-1099 que també tracten aquest afer.

4.1.2.11. Arxiu-Museu Comarcal Fidel Fita d'Arenys de Mar.

4.1.2.11.1. Pergamins de les batllies d'Arenys i de Sant Celoni.

On consta la còpia de la donació de l'església de Sant Celoni a Santa Maria de l'Estany feta per Guillem Umbert de les Agudes el 5 de desembre de 1088.

4.1.2.12. Arxiu Històric de Sabadell.

La documentació de la pabordia que el monestir de l'Estany tenia instituïda a Sabadell fins el segle XVI va ser destruïda en les turbulències del segle actual. Entre els pergamins procedents de diversos fons hi ha un testament original de 7-XI-1142 on consta deixa a Santa Maria de l'Estany.

4.1.2.13. Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Terrassola.

On hi ha còpia tardana que ens permet conéixer el text de la dotalia d'aquesta església parroquial sotmesa a l'Estany feta el 6 de juliol de 1098.

4.1.2.14. Arxiu de la Seu de Manresa.

On hi ha còpia interpolada del document de 31 d'octubre de 1098.

4.1.2.15 Obres manuscrites i impreses.

Alguns documents ens han arribat gràcies a haver estat utilitzats i transcrits en obres d'estudiosos com els pares Pasqual i Villanueva o el canonge Ripoll.

4.1.2.15.1. Biblioteca de Catalunya. Ms. 729. Sacra antiquitatis Catalonie monumenta.

Obra de recull de documentació feta pel pare Pasqual el segle XVIII. Conté còpia de la dotalia de Santa Maria de l'Estany de 1133 i còpia abreujada dels documents de 30-XII-1141, 30-VIII-1145 i 1-I-1155.

4.1.2.15.2. J. Villanueva. Viage Literario por la iglesias de España.

Copia integrament el document de 2 de novembre de 1139, de qual hi hacòpia abreujada al llibre de genalogies de la casa de Rocafort. Aquestes són les úniques fonts que ens han fet arribar el seu text.

4.1.2.15.2. J. Ripoll. Documento inédito con que puede ilustrarse la historia de canónigos reglares de San Agustín de Santo Tomás de Riudeperas junto a la ciudad de Vich y la de los mismos canónigos de Cataluña.

Aquesta obra impresa a l'imprenta Valls, de Vic, el 1833, l'exemplar que hem consultat es troba als volums en quart de varis del canonge Ripoll de l'Arxiu Episcopal de Vic, ens permet conéixer el text de la dotalia de Sant Tomàs de Riudeperes el 1095, on signa el prior de l'Estany, Bernat.

4.1.2.1.16. Quadre de procedència de la documentació.

La procedència dels documents que formen el diplomatari, originals i les còpies que els sustitueixen, queda repartida de la següent manera:

- *Museu Episcopal de Vic:*
  Cartulari de l'Estany.....48
  Capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany.....9
  Peça núm. 10552 (Original).....1

- *Arxiu Episcopal de Vic:*
  Cambreria de l'Estany.
  Originals.....34.
  Còpies.....3
  Pergamins de l'Estany.
  Originals.....4
  Arxiu de Sant Llorenç de Munt.
  Originals.....1

- *Arxiu Capitular de Vic;*
  Calaix 6 i episcopologis.
  Originals.....25.
  Còpies.....9
  Liber Dotationum Antiquarum.....12.

- *Arxiu de la Mensa Episcopal de Vic.*
  Còpies.....1.

- *Arxiu de la Corona d'Aragó.*
  Pergamins de Cancelleria
  Originals.....62.
  Còpies.....21.
  Cartulari de Sant Cugat.....4

- *Arxiu de la Catedral de Barcelona.*
  Pergamins Diversorum C.
  Originals.....69
  Còpies .....15.

- *Arxiu Diocesà de Barcelona.*
  Fons de Santa Anna.
  Originals.....3.

- *Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany.*
  Originals.....1.

- *Museu-Arxiu Comarcal de Moià.*
  Originals.....1.

- *Biblioteca del Sant Esperit, de Terrassa.*
  "Textum Argenti".....1

- *Arxiu Comarcal Fidel Fita d'Arenys de Mar.*
  Pergamins.
  Còpies.....1

- *Arxiu Històric de Sabadell.*
  Pergamins.
  Còpies.....1.

- *Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Terrassola.*
  Còpies.....1.

- *Fonts Manuscrites i impresses.....4.*

4.2.1.17. Quadre de cronologia de la documentació.

Cronològicament els documents que formen el diplomatari són repartita entre els següents anys:

Data	*Núm. de documents conservats.*
912	*1.*
922	*1.*
927	*1*

943.....1
951.....1.
982.....1
992.....1.
997.....1
1005.....1.
1008.....1.
1014.....1.
1016.....1
1019.....1.
1020.....1.
1024.....1.
1026.....1.
1028.....2.
1030.....1.
1032.....1.
1033.....1.
1036.....1.
1039.....1.
1040.....1.
1042.....1.
1047.....2.
1052.....1.
1053.....1.
1054.....1.
1055.....1.
1056.....1.
1057.....1.
1058.....2.
1059.....4.
1064.....1.
1065.....1.
1066.....1.
1068.....2.
1069.....1.
1074.....1.
1075.....1.
1076.....4.
1077.....1.
1079.....1.
1080.....4.
1083.....5.
1084.....2.
1085.....3.
1086.....3.
1087.....2.
1088.....7.
1091.....2.
1092.....2.
1093.....7.
1094.....6.
1095.....4.
1096.....4.
1097.....3.
1098.....3.
1099.....2.
1100.....4.
1101.....3.
1102.....1.

1103.....1.
1104.....2.
1106.....4.
1107.....1.
1108.....5.
1109.....4.
1109-1132.....1.
1110.....4.
1111.....4.
1112.....2.
1113.....5.
1114.....3.
1115.....2.
1116.....3.
1117.....3.
1118.....4.
1121.....3.
1122.....1.
1123.....1.
1125.....1.
1126.....4.
1127.....3.
1128.....3.
1130.....4.
1131.....4.
1132.....8.
1133.....9.
1134.....6.
1135.....4.
1136.....5.
1137.....2
1138.....3
1138/39.....1
1138/57.....1
1139.....10
1140.....5
1141.....5
1142.....8
1143.....16
1144.....7
1145.....8
1146.....2
1147.....1
1147/52.....1
1148.....5
1149.....4
1150.....6
1151.....4
1152.....1
1153.....4
1154.....3
1155.....8
1156.....1
1157.....1

Si donem un cop d'ull a aquest repartiment cronològic de la documentació recollida en el diplomatari notem que hi ha documentació escadussera entre 1121 i 1126 i l'augment

del número de documents entorn la data de consagració de la nova església el 1133. En treure conclusions cal tenir en compte la pèrdua de documentació constatable per les referències que hi ha a documentació que no ha arribat a nosaltres També cal tenir en compte que hi ha barrejats els documents que fan referència a l'Estany i els que fan referència a béns que foren posteriorment de la canònica.

NOTES:

(1) 2-XI-1139. Llibre de genealogies de la casa de Rocafort. Aquest llibre és avui un dels volums de genealogies de l'arxiu del mas Quintana, d'Oristà, del segle XVIII, on hi ha la genealogia dels hereus del mas i de les branques laterals i d'altres famílies, fetes cara a la provisió dels beneficis eclesiàstics on el grau de parentiu era decisori. El seu autor, Josep Rocafort, a més de fer genealogies, copia documents i inscripcions com els transcrits i les laudes de les tombes dels abats de l'Estany.
(2) A. Pladevall. El monestir romànic.. pp 19-21.
(3) J. Sanabre. El Archivo de la Catedral de Barcelona p. 68.
(4) M.S. Gros. L'arxiu del monestir de Sant Joan. pp 90-91.
(5) 5-II-1085. 4-V-1139 i 14-IX-1139.
(6) A. Pladevall. El monestir romànic...
(7) MEV. Ms 283, fol. 66v i 71v.
(8) J. Rius. El cartulario de "Sant Cugat del Vallés".
(9) G. Pujadas. Crónica universal..... p. 446.
(10). Moncada. Episcopologio.... vol I pp 376, 417, 435 i 468.
(11) AEV Arxiu parroquial de Santa Maria de l'Estany lligall per enquadernar i numerar.
(12) J. Villanueva. Viage literario.... vol VII p. 237.
(13) Això és molt possible perquè va adquirir diferents manuscrits de l'Estany.
(14) R. Beer Handschiriftenschätze Spaniens S. 225.
(15) P. Kher. Papsturkunden in Spanien... p 111.
(16) A. Pladevall. El monasterio de Sant Llorens del Munt.
(17) F. Rocafiguera. Documents del monestir.... p 127.
(18) E. Junyent. Diplomatari de la Catedral de Vic pp VII iVIII.
(19) H. Garcia. El notariado en Vich durante la Edad Media.
(20) Sub nomine Sancte et Individue Trinitatis. Universitate viventium sit manifestu. Quod ego Guilabertus de Monte Regali, Vicensis canonicus, cum corde meo meditatus sum sepe et epius ut aliquid opusculum edere possem quod canonice Sancto Petri Vici suisque canonicis esset valde utillium atque proficuum. Accidit quo in corde meo ministrante Deo ut in isto volumine bene et fideliter singillatim scribere et transcribere facerem privilegia, testamenta, donationis et alia plura a iuris catolicis collata ne per inediam sive incuriam decetero ea instrumenta amiterentur. Quem vero librum bene aptatum atque paratum pro remedio anime mee parentumque meorum dono et offero Deo ey altari Sancti Petri Vicis cuius servum sum, qui multa bona mihi confert in presenti et in futuro vitam eternam prestabit et conventus Sancti Petri presens et futurus incessanter oret Deum pro me et .animabus fidelium defunctorum tam vivorum quam mortuorum. Ipsum namque librum mitto et pono in defenssione et proteccione domini Pape et Sancte Romane Ecclesie, et episcopi Vicensis atque conventus ut teneat eum semper claviger Sancti Petri et nunquam exeat de sacristia Sancti Petri sine couni consensu. Ego Guilabertus de Monte Regali firmo * + Bernardus de Villagranata firmo *. ACV Liber dotationum antiquarum, foli 1 v.
(21) Petrus de Madrigera, sacerdos, qui hunc librum scripsi et fideliter transtuli mandato Andree de Almunia, Vicensis canonici et publici ville Vici scriptoris. ACV Liber dotationum antiquarum, foli 145 v.
(22) 13-I-1056, 4-XII-1076 i 27-VI-1150.
(23) F. Udina. El archivo condal de Barcelona...
(24) J. Rius. El cartulario de "Sant Cugat del Vallés".
(25) F. Miquel. Liber Feudorum Maior.
(26) A. Fábrega i J. Baucells. Catáleg de l'Arxiu Capitular de la Santa Esglesia Catedral

Basílica de Barcelona. pp 13-14.
(27) J. Alturo. L'arxiu antic de Santa Anna de Barcelona.
(28) Arxiu de la Mensa Episcopal de Vic, 965.
(29) J. Gassol. La Seu de Manresa... pp 54-56.

4.2. LA DATACIÓ DELS DOCUMENTS.

Es documents que formen aquest diplomatari són datats en la seva majoria per la cronologia del regnat dels reis francs. Per reduir-la a la de la Nativitat utilitzem les taules proposades per Udina (1) a excepció del regnat del rei Robert pel qual utilitzem la cronologia proposada per Mundó (2). Alguns, però, són datats per altres cronologies i en algún cas per més d'una.

L'altra cronologia més utilitzada, per bé que d'ús molt més reduït, és la de l'"Anno Domini" el còmput de la qual pren com a partida l'Encarnació de Crist, que se celebra el dia 25 de març, nou mesos abans que el dia Nadal. La cronologia que pren com a base l'Encarnació de Crist té dues modalitats que donen resultats diferents en la reducció a l'any de la Nativitat segons la que s'utilitzi. L'estil florentí situa la data de l'Encarnació el 25 de març de l'any 1 de la Nativitat, per tant endarrereix l'inici de l'any tres mesos i per això es coneix també com a fòrmula posticipada. L'estil pisà situa la data de l 'Encarnació el 25 de març de l'any 1 abans de Crist, de manera que adelanta en nou mesos l'inici de l'any i per això es coneix també com a fòrmula anticipada.

Ambdós estils es van emprar indistintament abans de 1180, quan s'abandona el còmput pel regnat dels reis francs en un concili celebrat a Tarragona i es pren com a nou sistema de datació l'"Anno Domini" en el seu estil posticipat o florentí, per bé que la tendència majoritària era l'ús d'aquest estil ja abans del seu ús oficial (3). Si no indiquem el contrari utilitzem l'etil florentí per reduir l'any de l'Encarnació al de la Nativitat.

Alguns documents són datats per altres cronologies i en algun cas per més d'una. El document de 4-XI-1095 i el de 20-VII-1132 utilitzen tres cronologies a l'hora: la del regnat del rei franc, la de l'Encarnació de Crist i l'Era Hispànica, que comença l'any 38 abans de Crist. El problema que presenta l'ús de més d'una cronologia a l'hora és que la reducció al còmput de la Nativitat no doni el mateix resultat. En el primer document coincideixen i en el segon la reducció de l'Era Hispànica i de l'Encarnació, si s'aplica l'estil pisà, donen 1130 i la del regnat del rei Lluís 1132. En casos com aquest donem preferència a la reducció del regnat del rei franc, que és la cronologia que fan servir quasi tots els documents del diplomatari, sempre i quan del contingut del document no es dedueixi el contrari. En el segon document esmentat consta a més la indicció. Cal dir que ambdós són documents singulars, el primer és la dotalia de Sant Tomàs de Riudeperes i el segon la donació de l'església de Moià a Santa Maria de l'Estany.

Són datats pel regnat del rei franc i per l'any de l'Encarnació els documents de 12-IV-1093, 31-X-1098, 3-XI-1133 i 14-XII-1138. D'aquests sóls el de 31-X-1098 presenta

Són datats pel regnat del rei franc i per l'any de l'Encarnació els documents de 12-IV-1093, 31-X-1098, 3-XI-1133 i 14-XII-1138. D'aquests sóls el de 31-X-1098 presenta problemes de datació. És datat l'any 1099 de l'Encarnació i 40 del regnat de Felip. Per fer la reducció a l'any de la Nativitat s'ha de fer servir l'estil pisà de l'any de l'Encarnació, que dóna 1098. Si utilitzem l'estil florentí el resultat és 1099 i si utilitzem el còmput del regnat de Felip el resultat és també 1099, dates en les quals l'arquebisbe de Tarragona i bisbe de Vic Berenguer Seniofred de Lluçà, qui atorga el document, ja era mort.

En els altres cassos la reducció dóna el mateix resultat. La donació de Sant Pere dels Arquells a Santa Maria de l'Estany és datada l'any 1100 de l'Encarnació i l'any 40 del regnat de Felip sense especificar el dia ni el mes, que reduïts a l'any de la Nativitat corresponen a 1100 entre el 25 de març i el 3 d'agost.

El còmput pel regnat dels reis francs consta a tots els documents excepte a tres, que són datats sols per l'any de l'Encarnació: 27-XII-1135, 19-XI-1136 i 31-XII-1136.

Una altra dificultat a l'hora de datar la documentació ve donada per l'existència de dos reis francs successius anomenats Lluís. Per distingir-los els documents anomenen al segon Lluís el jove, però sobre tot els primers anys del seu regnat abunden els documents que sols l'anomenen pel seu nom, el qual es presta a confusió que sols es pot detectar pel contingut del document. És el cas dels que datem el 17-XII-1137, 30-XII-1141, 11-VII-1142, 5-V-1147 i 8-II-1148.

En altres casos la dificultat ve de ser suposadament invertit l'ordre de les xifres romanes contingudes a la datació, cas d'un document d'abril de 1097 datat a "VX kalendas madii". Més problemàtic és quan la inversió de xifres és a l'any, així en el de 19-I-1123 interpretem l'any VX de Lluís per l'any XV i en el de 11-I-1128 interpretem l'any VIIIX de Lluís per l'any XVIII.

Hi ha un document on no consta data (1147-1152) i un altre on no l'hem pogut llegir: 29-VI-1139-57, en aquests casos proposem un marge de datació.

NOTES
(1) UDINA. El archivo condal de Barcelona..
(2) MUNDÓ, A.M. La datació de documents pel rei Robert....
(3) UDINA. El archivo condal de barcelona...

4.3. NORMES DE TRANSCRIPCIÓ.

Trancribim el text sencer dels documents llevat el cas que hagin estat publicats, que remetem a l'obra on han estat publicats i transcribim sols la part que fa referència a l'Estany. Si són documents que considerem d'especial interés per entendre la història de la canònica els transcribimíntegrament.

Per a la transcripció dels documents hem seguit les normes següents:

La data que encapçala el document correspon a la reducció de la data del regnat del rei franc a la de l'any de la Nativitat, que és reduïda segons la cronologia proposada per Frederic Udina (1). Per als últims anys del segle X, s'ha seguit la cronologia proposada per Anscari Manuel Mundó. (2).

A la taula de transmissió del document, situada sota el regest, facilitem les dades arxivístiques, amb aplicació de la lletra O als originals i les restants lletres majúscules per ordre alfabètic començant per la A a les còpies manuscrites, que són posades per ordre cronològic.

Si l'original o alguna de les còpies no es conserva, la majúscula respectiva es col.loca entre ( ).

També posem per ordre cronològic les edicions del document.

Si existeix més d'una còpia o edició i s'ha perdut l'original, un asterisc situat després de la signatura indica la còpia que s'ha transcrit.

Utilitzem el document original sempre que existeix i fem constar les mides, tan si transcribim original o còpia, primer la mida de l'amplària i a continuació la de la llargària. Excepció són els del cartulari de Sant Cugat, dels quals utilitzem la transcripció publicada per Josep Rius (3).

Quan el document pertany al cartulari, al capbreu-cartulari de la sagristia de l'Estany, al "Liber dotationum antiquarum", o al "Textum Argenti", assenyalem el número que té el document i el foli on es troba, si es troba al revers del foli ho assenyalem amb la lletra v.

Després de les dates arxivístiques i bibliogràfiques es fan constar les observacions necessaries i les notes que hi ha escrites als marges dels folis, en el cas dels volums esmentats, o al revers, en el cas dels pergamins.

Puntuem el text del document per fer-lo més entenedor. Els noms propis els transcribim sempre amb la lletra inicial majúscula, independentment si figuren així o no, i en col.locar puntuació nova al text la paraula que segueix un punt la posem amb la inicial en majúscula. Per aquest criteri transcribim en minúscula la majúscula inicial de paraules que no van darrera punt i no són noms propis.

Per fer més entenedor el text trancribim la u consonant per v.

Els signes utilitzats són:

- *< > per indicar l'omissió de lletres o paraules.*
- *( ) per inidcar la reconstrucció del text o la seva il.legibilitat.*
- */ per indicar el canvi de línia.*
- *// per indicar el canvi de columna en els documents que procedeixen del "Liber dotationum antiquarum"*
- */f per indicar el canvi de foli als volums.*
- *¡¡ per indicar que és escrit sobre la linia.*
- *!! per indicar que és escrit sota la línia.*
- ** per indicar que una signatura és original.*
- *ę per transcriure la e cedilla.*

UNIVERSITAT DE BARCELONA - BIBLIOTECA DE LA REIAL CATEDRA

Les abreviatures utilitzades són:

ACA Arxiu de la Corona d´Aragó.
ACAM Arxiu Comarcal Fidel Fita d´Arenys de Mar.
ACB Arxiu de la Catedral de Barcelona.
ACV Arxiu Capitular de Vic.
ADB Arxiu Diocesà de Barcelona.
AEV. Arxiu Episcopal de Vic.
AHS Arxiu Històric de Sabadell.
AMEV Arxiu de la Mensa Episcopal de Vic.
APSJ Arxiu Parroquial de Sant Joan de les Abadesses.
APSME Arxiu Parroquial de Santa Maria de l´Estany.
ASM Arxiu de la Seu de Manresa.
BC Biblioteca de Catalunya.
MACM Museu Arxiu Comarcal de Moià.
MEV Museu Episcopal de Vic.

NOTES:

(1) F. Udina. El Archivo Condal de Barcelona...
(2) A.M. Mundó. La datació de documents pel rei Robert...
(3) J. Rius. El Cartulario de San Cugat del Vallés...

4.4. Diplomatari de Santa Maria de l'Estany.

(912-1157).

912, juny 14.

ILENGARDA I LEUDEGARDA VENEN A ARGUVARD I A LA SEVA ESPOSA IOVAINIA LA TERRA QUE TENEN PER APRISIÓ DELS SEUS PARES AL COMTAT D´OSONA, AL TERME DEL CASTELL DE MOIÀ, PER 30 SOUS.

O. Original. A.C.B. 1-3-3.

Cf a) "Modilianum" Moià, febrer 1962 pp. 31 i 32. b) FÀBREGA, A. Diplomatari de la Catedral de Barcelona vol. I, do´. núm. 6.

922, març 16.

DURABLE I LA SEVA ESPOSA AURÍLIA VENEN A ARTIMI I A LA SEVA ESPOSA DELGADA UN ALOU AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DE CASTELLTERÇOL, PER 6 DINERS.

O. Original. A.C.B. 1-3-4.

Cf a) FÀBREGA i GRAU, A. Diplomatari de la Catedral de Barcelona. vol. I, doc. núm. 11.

927, octubre 27.

ALARD DÓNA A SANT PERE (DE LA SEU DE VIC) UNA CASA, TERRES I VINYES SITUADES AL COMTAT D´OSONA, AL TERME D´OLÓ, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU (DE TERRASSOLA), A CENTES, PROP L´ESTANY.

O. Original. A.C.V. Calaix 6 núm. 147.

Cf a) JUNYENT i SUBIRÀ, E. Diplomatari de la Catedral de Vic, segles IX-X, doc. núm. 126.

943, abril 12.

SESNAND I LA SEVA ESPOSA TRESOVEGA VENEN A ODÓ UNA VINYA AMB ARBRES SITUAT AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL D'OLÓ, AL LLOC DIT TRESVICS, PER 70 SOUS.

O. Original. A.C.B. 1-3-60.

Cf a) FÀBREGA i GRAU, A. Diplomatari de la Catedral de Barcelona. vol. I., doc. núm. 28
Al dors: Loqui de Olo (s.XIV), n. 374.

951, gener 20.

GUIBERT, ANOMENAT SUNIFRED, VEN AL BISBE GUISAD (D'URGELL) TERRES I VINYES SITUADES (AL COMTAT D'OSONA), PROP SENTFORES I A FERRERONS, PER 60 SOUS.

O. Original. A.C.V. Calaix 6, núm. 157.

Cf a) JUNYENT i SUBIRÀ, E. Diplomatari de la Catedral de Vic, segles IX - X, núm. 265.

- 6 -

982, març 13.

AMALRIC VEN A TEUDEFRED LES CASES QUE TÉ PER HERÈNCIA DELS SEUS PARES AL COMTAT DE MANRESA, A L'APENDICI DEL CASTELL DE GAIÀ, A LA VALL DE MONISTROL, PER 20 SOUS.

O. Original. (25 x 12 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 1.
Al dors: Carta de la venda que Hamalrich feu an Totfre aqueles cases e corts e una peça de vinya, alou que havia en lo comtat de Manresa, en l'apendici del castel de Guaya, en la vayl de Munistrol . (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Amalrichus vinditor sum tibi Teudefredus, emptore. Per hanc scriptura vindicionis mee vindo tibi / casas cum curtes et orto et terras cum arboribus et pecia I de vinea, meum proprium, (quod) mihi advenit per parentorum, et est hec / omnia in comitatu Minorisa, in apendicio de Castro Galiano, In valle Monistrolo. Et affrontat ipsas casas cum curte / et orto et ipsas terras quod inidem sunt cum arboribus: de oriente in terra Elo, femina, vel eres; de meridie in ipso torculario; / de occiduo in ipsa strara; de circii in roka. Et alia pecia de terra affrontat: de oriente in terra Recheleva vel eres; de me/ridie similiter; de occiduo in via; de circii in terra Elo vel eres. Et ipsa vinea affrontat: de oriente in via, de meridie in / vinea Maskarone; de occiduo in torrente; de circii in vinea Argesinda. Quantum infra istas affrontaciones inclu/dunt sic vindo tibi ipsa hec omnia quod superius resonat ab integro, cum exios vel regressios earum, quantum ibidem abeo vel / ereditare debeo per qualicumque voce, in propter precium solidos XX in rem valentem, et est manifestum. Quem vero predicta / hec ominia de meo iure in tuo trado dominio et potestatem ad proprium vel ad omnia que volueris facere. Quod si me vindi/tore aut ullus homo qui contra hac ista vindicione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vendicare, set componat / ipsa hec omnia in duplo cum illorum inmelioracione, et in antea ista vindicio suam abeat firmitatem modo vel onnique / tempore.

Facta ista vindicione III idus marcii anno XXVIII regnante Leotario rege.

Sig+num Amalrichus, / quod ista vindicione feci et firmare rogavi. Sig+num Elias. Sig+num Adrovario. Sig+num Ansulfo.

/ Sentarius, sacer, quod scripsi et sub S die et anno quod supra.

- 7 -

992, juny 1.

ANESTES I LA SEVA ESPOSA RICHILO VENEN A OLIBÀ UNA PEÇA DE VINYA AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL DE GAIÀ, AL VILAR D'EIMÓ, PER 2 SOUS.

O. Original. (34 x 9 cm.). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 2.
Al dors: Carta de la venda que en Anestes e sa muler na Richilo feren an Olibane de una peça de terra de vinya propria que havien en lo comtat de Manresa, en lo terma del castel de Gaya. (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Anestes et uxor mea Richilo vinditores sumus tibi Olibane, emtore. per hac scriptura vindicionis nostre vindimus tibi una / pecia de vinea nostra propria quod nobis avenit per compraracione, et est ipsa pecia de vinea in comitatum Menresa, in terminio de castro Galiano, in villare / de Eimoni. Et afrontat ipsa pecia de vinea: de oriente, de meridie et de occiduo in vineas de me comparatore, et de circi in ipso torrente quod inde discurrit. / Quantum in istas afrontaciones includunt sic vindimus tibi ipsa pecia de vinea ab integrum, cum exio et regresio suo, in propter precium solidos II in rem / valentem. Quem vero predicta ipsa pecia de vinea de nostro iure in tuo tradimus dominio et potestate ad proprium et ad omnia que volueris facere. / Quod si vinditores aut ullusque omo quod contra hac ista vindicione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vindicare, set componat ipsa pecia / de vinea in duplo cum omni<a> sua inmelioracione, et in antea ista vindicio firma permaneat omnique tempore.

Facta ista vindicio die kalendas iunii / anno V regnante Ugone rege.

Sig+num Anestes. Sig+num Richilo, quod ista vindicione fecimus et firmare rogavimus. / Sig+num Morgado. Sig+num Baldomare. Sig+num Oliba.

/ Galindus, presbiter, quod ista vindicione scripsi et S die et anno quod supra.

997, febrer 17.

TEUDERIC I LA SEVA ESPOSA FLAMÍDIA VENEN A ADALTRUT UNA PEÇA DE TERRA I DOS MOLINS AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DE CASTELLTERÇOL O DE GENEBREDA, ALS RIUS CARDONES I TORRENTMAL, PER 12 SOUS.

O. Original. A.C.B. 1-3-58.

Cf a) FÀBREGA i GRAU, A. Diplomatari de la Catedral de Barcelona. vol. I, doc. núm. 300. Al dors: De Genebreda (s. XII).

- 9 -

1005, febrer 18.

SPECIOSA VEN A SENIOFRED I A LA SEVA ESPOSA FRUIO UNA VINYA AL COMTAT DE MANRESA, AL CASTELL DE SALLENT, PER 3 SOUS.

O. Original. (25'5 x 9'5 cm) A.C.B. 1-4-343.
Al dors: de Salent. (s.XIII).

In nomine Domini. Ego Speciosa, femina, vinditrice ssum vobis Seniofredus et uxori sue Fruio, emtores. Per hanc scriptura vindicionis me vindo vobis () de vinea, qui / est in comitatu Minoresa, in castro Sallent, in alodio domno Guifredo Insula Magna, in ipsos Curtilos; advenit michi de comparacione vel () ullasque voces. / Afrontat ipsa vinea: de oriente de vinea de Gela, et de meridie in vinea de Dela, et de occiduo in vinea de Amalfredo vel suos eres, et de circi in vinea de Ad<a>n<a>gilles. Quan/tum in istas IIII afrontaciones includunt sic vindo vobis ipsa pecia de vinea ab integrum et cum exio et regressio suo, in precio solidos III in rem valentem. Quem vero / predicta hec omnia quod vobis vindo de meo iure in tuo trado dominio et potestatem ad omnia facere quod volueris. Et qui contra ista vindicionis venerit ad inrum/pendum non hoc valeat vindicare set componat in duplo cum sua inmelioracione, et in antea ista scriptura firma permaneat omnique tempore.

Facta ista / carta XII kalendas marci anno VIIII regnantem Radeberto rex.

S<ig>+num Speciosa, qui ista vindicio fecit et firmare rogavi. S<ig>+<nu>m Ibela. / S<ig>+<nu>m Bernardo. S<ig>+num Bonucio.

/ S Amalricus, sacer, qui hec scripsit et sub S die et anno quod supra.

- 10 -

1008, juny 17.

TRUITER I LA SEVA ESPOSA GERSINDIS VENEN A FRUIA, SACERDOT, UNES TERRES AL COMTAT DE MANRESA, AL CASTELL D'OLÓ, A TERRASSOLA, A LA VALL DE POSTIUS, PER 3 MANCUSOS I MIG.

O. Original (28 x 9 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Borrell I, núm. 95.
Al dors: Loquitur de valle de Postius (s.XIV). Armario Sancti Iohannis de Abbatissas sacco A nº 119.

In nomine Domini. Ego Truitario et uxori mea Gersindis, femina, vinditores sumus tibi Fruiane, sacer, emptore. Per hac scriptura vinditionis nostre vindimus tibi terras cultas / vel heremas cum casas et curtes et ortos cum illorum totis arboribus quod ibidem sunt nostrum proprium, quo habemus in comitatu Menresa, in kastrum Olone, in Terraciola, / in valle Posticios, quod nobis advenit per nostra comparatione sive per decimum vel per omnesque voces. Et afrontat predictas casas cum ipsas terras et ipsos ortos cum ipsos arboribus de parte / orientis in ipso alaude de Uzalardo, vicecomite; de meridie in vinea de Leopardo; de occiduo in ipso torrente quod discurrit de Villa Seca; de circi in ipso pugio / que dicunt de Sunlo vel in ipso alaude de te emptore. Et ipsas alias terras que fuerunt de condam Patricio afrontant: de orientis in terra de te emptore vel heres sive in ipso torrente; / de meridie in terra de Trasuario vel suos heres; de occiduo in terra de te, emptore; de circi in via. Quantum istas totidem afrontationes includunt omnia hoc tibi / vindimus totum ab integre, in propter pretium mancusos III et medio de auro placibile, quod tu emptor omnem hec pretium nobis dedisti et nos vinditores ad presens manibus / nostris accepimus est manifestum. Quem vero predicta omnia que nos tibi vindimus de nostro iure in tuo tradimus dominio et potestatem ab omni integritatem, ut quicquid ex inde / facere vel iudicare volueris liberam in Dei nomine plenam habeas potestatem simul cum exios et regressios earum ad tuum proprium. Quod si nos vinditores aut ullusque homo / quod contra hac vinditione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vindicare, sed componat aut componamus tibi hec omnia in duplo cum omnem suam inmelioratione, et in an/tea ista vinditio firma permaneat omnique tempore.

Facta vindicione XV kalendas iulii anno XIII regnante Roberto rege.

Sig+num Truitario. Sig+num Gersindis, femina, nos quod ista vinditione fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Seniofredus. Sig+num Aetius. Sig+num Guisadus *.

/ S + Galindus,m levita, quod hec scripsit et ss (1) die et anno quod supra.

Nota:
(1). Rascat.

- 11 -

1014, març 31.

LAZUARD I LA SEVA ESPOSA FRUZ VENEN A ISARN 4 PECES DE VINYA SITUADES AL COMTAT DE MANRESA, AL CASTELL D'OLÓ, A TORROELLA, PER 2 MANCUSOS.

O. Original (33'5 x 8'5). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Borrell I, núm. 110.
Al dors: Armario Sancti Iohannis Abbatissas, sacco A, nº 121.

In nomine Domini. Ego Lazuard et uxori sua Fruz vinditores sumus tibi Issarn, emtore. per hanc scriptura vindiccionis nostre vindimus tibi IIII pecias de vineas / nostras proprias quod abemus in chomitatum Minorresa, in chastrum Aulo, ad ipsa Torecela; advenit nobis de complantacione sive peromnesque voces. Et afron/ta ipsas IIII pecias de vineas: de parte orient in vinea de Inguncia, de meridie in choma de Folchorad, de hocciuo in torent qurente, de circit in ipsa Figerola. / Quantum infra istas IIII afrontaciones includunt sic vindimus tibi ipsas IIII pecias de vineas totas abintegras, cum exios et regresios earum, in propter precium / manchos II in res valentem et nichil ex inde de ipso precio aput vos emtores non remansit, et est manifestum. Quem vero predicta ipsa hec om<ni>a quod superior inser/ta de nostro iuramus in tuo tradimus dominio et potestates ad faciendum omnia quod volueris. quod si nos vinditores a<ut> ullusque homo venerit ad inrumpendum n<on> oc / valea vindichare et set componamus tibi in duplo cum omnem suam melioraciones, et in antea ista vindiccione firma estabilis omnique tempore.

Facta vindi/cione II kalendas aprelis anno XVIII Roberto rege.

S<ig>+num Languard. S<ig>+num Fruz, qu<od> ista carta vindicione fecimus et testes firmare rogavimus. / S<ig>+num Ionbert. S<ig>+num Bonefilio. S<ig>+num Mir.

/ Salla, presbiter, qui <s>cripsit et die et anno S.

- 12 -

1016, febrer 7.

ADALEZ DÓNA A ERMEL UNES CASES I TERRES QUE TENIA PER COMPRA AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL D'AVINYÓ, AL LLOC DIT RELAT.

O. Original. (25 x 11 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm.3. Al dors: n.275.

In nomine Domini. Ego Adalez, femina, donatrice sum tibi Ermel, femina. Per hac scriptura donacionis me dono tibi cassas cum solos / et super possitos, et curte, et orto, et pecia I de terra et modiata I de vinea, qui mihi advenit de comparacione vel per qualecum/que voce, et est ipsa hec omnia in comitatum Minorissa, in terminio de castro Avignone, in locum Rio Lado. Et adfrontant / ipsas cassas cum solos et super positos, et curte, et orto et terra: de oriente in terra de Godemar vel in ipsa sua cassa, et de meridie / in terra de Godmar sive in ipso rio, et de occiduo in Rio Lado, et de circi in ipsa via. Et ipsa vinea adfrontat: de oriente in Rio / Lado, et de meridie in vinea de me donatrice, et de occiduo in alode de me donatrice, et de circii in vinea de Godmar. Quantum infra i/stas adfrontaciones includunt sic dono tibi ipsa hec omnia quod superius ressonat cum illorum arboribus, totum ab integrum, / cum exios et regressios earum. Quod me donatrice ad uluusque omo qui contra hac ista carta donacione venerit pro inrumpen/dum, non hoc valeat vindicate, se<d> componat in duplo cum omni sue inmelioracione, et in antea ista carta donacione firma facta omni/que tempore.

Facta ista carta donacione VII idus feb<r>uarii anno XX regnante Radeberto rege.

Sig+num Adalez, qui / hac carta donacione fecit et firmare rogavit. Sig+num Godemar. Sig+num Ato. Sig+num Vvisadus.

/ in tale pactum et tale conventum ut frumdere volueris no abeas licencia nisi ad me vel posteritas mea.

/ Donadus, sacer, qui ista carta donacione scripsit et sub S die et anno quod supra.

- 13 -

1019, novembre 20.

RAMON I LA SEVA MULLER FRUIO VENEN A RAMON, LEVITA, UNA PECA DE TERRA HERETADA DELS DEUS PARES AL COMTAT DE MANRESA, A L'APENDICI DEL CASTELL DE GAIÁ, A LA VIL.LA D'AUMÓ, PER 2 SOUS.

0. Original. (24 x 13 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm.4. Al dors: De Guaya (s.XIII). Carta de la venda que en Ramon e sa muler na Frevo feren an Ramon, diacha, d.una peça de terra que havien en lo terme de Guaya.(s.XIV).

In nomine Domini. Ego Raimundus et uxor mea Fruio vinditores sumus tibi Raimundus, levita, emptore. / Per hac scriptura vindicionis nostre vindimus tibi pecia I de terra cum arboribus nostrum proprium, quod nobis advenit / per genitorum vel per quacumque voce, et est ipsa terra in comitatu Minorisa, in apendicio de castro Galiano, / in villa Aimoni, condam. Et affrontat ipsa terre: de oriente in terra Uuadamiro, de meridie in vinea Oliba, de occiduo in terra Leudegards, de circii in terra Adalgude vel filios suos. Quantum infra istas affrontaciones / includunt sic vindimus tibi in ipsa pecia de terra ipsa nostra ereditate ab integro, cum exio vel regressio suo, / in propter precium solidos II in rem valentem, et est manifestum. Quem vero predicta terra de nostro iure in tuo tradimus / dominio et potestatem ad omnia que volueris facere. Quod si nos vinditores aut ullus / omo quod contra hac ista vindicione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vendicare, set componat / ipsa terra in duplo cum sua inmelioracione, et in antea ista vindicio suam abeat firmitatem modo / vel omnique tempore.

Facta ista vindicione XII kalendas december anno XXIIII regnante Roberto / rege.

S<ig>+num Raimundus. S<ig>+num Fruio, qui ista vindicione fecimus et firmare rogavimus. S S<ig>+num Uuiscafredus. S<ig>+num Uuitiza. S<ig>+num Ermengaude.

/ Santarius, sacer, quod scripsi et S die et anno quod supra.

1020, agost 27.

BONFILL, AMALRIC I SENIOFRED, MARMESSORS DEL DIFUNT GUITARD, VENEN EN FRANC ALOU A GUILLEM LES CASES I TERRES SITUADES AL COMTAT D'OSONA, AL TERME DE MUNTANYOLA, AL LLOC ANOMENAT VILARDUCIÀ, EXCEPTE EL DELME QUE REP ERMEIARDS, PER UNA UNCA D'OR.

(O). Original perdut. A) Còpia del segle XII sense autoritzar. A.C.B. 1-4-331 (a). Aquest document és escrit al mateix pergamí que la còpia d'un document de 1085, feta per la mateixa mà. Al dors: Super facto pro castri de Muntanyola debemus habere in dicto castro soldum sive stadas bonum instrumentum. (s.XIV). n.69.

Hoc est fideliter translatum quod sic agitur. In nomine Domini. Ego Bonefilio, et Amalrig et Seniofret, nos quod sumus elemosinarii de condam Guitardus, / venditores sumus tibi Guillelmo, emtore. Per hanc scriptura vinditionis nostre vendimus tibi casas cum solos et superpositos, et curtes cum foveas, hostios, / et ianuas, et terras, et trilias, cum arboribus fructuosis et infructuosis ab integre; exceptus ipso X de Ermeiards, femina. Est in comitatu / Ausonense sive in terminio de Montannola, in locum ubi dicunt Vilarduciano. Advenit nobis predictos elemosinarios per condam/ elemosinariam de condam predicto Guitardus, unde iudicium obligatum tenemus infra metus temporum series conditionis ordinante iudice / factum vel editum. Et afrontat prefata omnia: de auriente in ipso rio; et de meridie in ipso torrente qui discurrit per Vilardrodandus; et de occiduo in ipso aulo de Argemir et suos eres; et de circi in ipso torrente prope mansione de Guillelmo, presbitero. Quantum infra istas IIII / affrontationes includunt, sic vindimus tibi ipsa omnia prelibata, exceptus ipso X de Ermeiards, femina, cum exiis vel regressiis, in propter (1) / precium uncia I de auro, et nichil quod de ipso precio apud te emptor non remansit, et est manifestum. Quem vero predicta omnia quod nos tibi / vindimus et de nostro iure in tuo tradimus dominio et potestatem a tuum plenissimum proprium ad omnia ¡facere¡ quodcumque volueris. Quod si nos, / vinditores, aud ullusque invens homo utriusque sexus quod contra hac ista vindicione (2) venerit pro inrumpendum aud nos ve/nerimus, non hoc valeat vendicare set componat aut nos componamus tibi ipsa omnia in duplo cum sua inmelioratione, / et in antea ista vindicio firma permaneat modo vel omnique tempore.

Facta ista vindicio VI kalendas augustas anno XXIII / regnante Roberto rege.

S + Bonefilius, levita S. S<ig>+num Amalrig. S<ig>+num Senifret, nos quod ista vindicionem fecimus et manibus nostris firmavimus firmarique rogavimus. S<ig>+num Bernardus. S<ig>+num Galindus. / Seniofret, subdiaconibus S. / S Bonefilius, sacer. quod hec scripsit cum litera rassas et emendatas in versa IIII S die et anno prefixo.

Notes:
(1). Rascat.
(2). Rascat.

- 15 -

1024, gener 15.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT D'ERMENGOL D'OLÓ, JURAT SOBRE L'ALTAR DE SANTA MARIA DEL CASTELL D'OLÓ PELS TESTIMONIS GUISAD, SACERDOT; ISARN I GUISAD, DAVANT DEL SACERDOT OLIBÀ I DEL JUTGE I LEVITA GUIFRED. NOMENA MARMESSORS RAMON (), EL SEU GERMÀ GUILLEM, SENIOFRED DE LLUÇÀ I GONTER. FA DEIXES A SANT BENET DE BAGES I ALS SEUS FAMILIARS.

O. Original. A.C.B. 1-4-345.

Cf a) UDINA i ABELLÓ, A. La Successió Testada a la Catalunya Altomedieval pp. 309-310. Al dors: Testamentum Ermengaudi de Olone (s. XIII).

1026, desembre 31.

LA COMTESSA ERMESSENDA I EL SEU FILL BERENGUER, COMTE I MARQUÈS, I L'ESPOSA D'AQUEST SANÇA VENEN A TRASOVER L'ALOU QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, A MOIÀ, A TOCAR EL TERME D'ARTÉS, PER 3 UNCES D'OR.

O. Original (33 x 17'5 cm) A.C.B. 1-4-333.
Al dors: n.370.

In nomine Domini. Ego Ermessindis, gratias Deo chomitissa, simul cum filio meo Berengario, comite et marchio, et uxori mea nomine Santia, comitissa, vinditores sumus tibi Trasovario, / hemptore. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus tibi alaudem nostrum proprium in comitatu Menresa, in Modeliano, iuxta termines de Artes, id est ipsa hostilitate qui / fuit de Cesario ab integra et in ipsa Encontrada pecia I de terra qui fuit boscho, cum illorum termines. Qui mihi advenit a me Ermesindis, prescripta, per scriptura dona/cionis quod mihi fecit viro meo condam Raimundi, cui Dominus dimirrad omnia peccata; et a me, prefato Berengario, pro ienitori meo vel pro ienitrice mea; et ad me, predicta Sancia, comi/tissa, per meum X vel per qualescumque voces. Et afrontad predicta terra qui fuit bosco: de parte orintis in ipsa fonte quod est inter iamdicta hostilitate de Audesindus; de meridie / in ipsa predicta hostilitate de Audesindus, ad ipsa Elzinella in limite petra; de occiduo in cingulo de ipso puiolo de Chinberga, iuxta ipso boscho; de circii in rio / que dicunt Lavaneras. Quantum in¡fra¡ istas predictas affrontaciones includunt cum ipsa iamdicta hostilitate sic vindimus tibi, totum ab integrum, cum exiis et regresiis earum, / et cum illorum affrontationes, in propter precium uncias III de auro, et est manifestum. Quem vero predictum alaudem de nostro iuramus in tuo tradimus dominio et potestate / ad omnia facere quod volueris. Quod si nos, predicti vinditores, aut ullus homo vel femina qui contra ista scriptura vindicione pro inrumpendum venerit, non hoc valeat vindi/care (1) quod requirit sed componant aut componamus tibi predictum alaudem in duplo, cum omnem suam inmeliorationem, et in antea ista scriptura vindicione / firma permaneat omnique tempore.

Facta ista scriptura vindicione II kalendas ianuarii anno XXXI regnante Rotberto rege.

Sig+num Ermessindis, gratias / Deo chomitissa +. Berengarius comes. Sig+num Sancia, comitissa, quod ista scriptura donacione pariter fecimus et firmamus et testes / firmare rogavimus, Sig+num Augerii Abatis. Sig+num Wilielmus. Sig+num Miro-

ne. Sig+num Sig+num Bernardus Ruuvir. / Bermundo, vicecomite § *. S Bernardus S *.
/ sss Speraindeo, presbiter, quod ista scriptura vindicione scripsi et ss sub die et anno quo supra.

Notes:

(1). Suprimides les lletres di entre vindi i care.

1028, febrer-març.

MIRÓ I LA SEVA ESPOSA ADZALEDO I ELS SEUS FILLS GUADALL, ERMENGARDS, GUILA I ALBA COMMUTEN AMB OLIBÀ I AMB LA SEVA ESPOSA ERMESENS UNES CASES I TERRES AL COMTAT DE MANRESA, A CASTELLTERÇOL O GENEBREDA, A LES CASES QUE FOREN D'ADROVER.

O. Original (38'5 x 13'5 cm). A.C.B. 1-4-79 (a).

In nomine Domini. Ego Mirone e<t> uxori sue Adzaledo et filios vel nomines de Mirone, id est Guadal, et Ermengards, et Guila et Alba, nos simul in unum comutatores sumus vobis Olibane e<t> uxori sue Ermesens femina, emtore. Per hac scriptura comutacionis nos / sicut comutamus vobis kases cum solos et superpositos et cum ipsas foveas et curtos et ortos et pecias II de terras cultas vel ermas, cum omnia genera arboribus que infra sunt, pomiferis vel gladiferis, qui m<i>hi advenit a me Mirone per comparacione et ad me / uxor per X et ad nos infantes per nostras ereditates sive per ullasque voces, et est hec omnia in comitatum Minorisa, in terminio de kastrum Terciol vel dicunt ad ipsa Genebreda vel ad ipses kases quod fuerunt de Adrover quod fuit condam. Et afron/tad ipsos kases cum ipsa terra quod est de Mirone: de orientis in torent quod discurit vel in ipsa fontanella, et de meridie in ipso aragallo vel in terra de Geribert vel eres suos, et de hocciduo in terra de Guilmon vel in ipsa rocha, et de vero circii in ipsa fexa / de Guilmon. Et de alia pecia I de nos infantes afrontad: de orientis in torent vel in ipsa font, et de meridie in ipso aragallo vel in terra de Alba vel eres, et de hocciduo in terra de nos emtores, et de vero circii in ipso Val de ipsa Coma / que de nos estis de ipsa ereditatem quod Miro abet de Pascal ad ipsa Sarbera similiter faciam. Quantum infra istas afrontaciones includunt sicut comutamus vobis ipsas hec omnias quod superius resonad, totum ab integrum. Quem vero pre/dicta hec omnia de nostros iuramus in vestros tradimus dominio ad potestatem, quod si nos comutatores ad aliquis (1) omo vel femina ¡pro inrumpendum¡non hoc valeat vindicare, et in antea ista / comutacione firma estabilis permanead modo vel omnique tempore.

Facta ista comutacione X idus kalendas marcii annos XXXII Rotberto rex.

Sig+num Mirone. Sig+num Adzaled. Sig+num Guadal. Sig+num Ermerandus. / Sig+num Guilga. Sig+num Alba. Sig+num Ennego. Sig+num Rochosindus. Sig+num Isarno, / nos simul in unum quod ista (3) comutacione fecimus et firmare rogavimus.

/ S Adanaheli, que vocant Lobet, sacer, quod ista comutacione scripsit et subscripsit S die et anno quod supra.

Notes:

(1). Es llegeix literalment: alilquis.
(2). Rascat.

1028, setembre 16.

ERMEMIR I LA SEVA ESPOSA BONADOMNA VENEN A BARON I A LA SEVA ESPOSA ERMETRUIT I A MIR I A LA SEVA ESPOSA QUIEXUL 3 PECES DE TERRA AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL D'ARTÉS, AL LLOC DE IPSA VALLE, PER 4 SOLDADES.

0. Original (22 x 9 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon I, núm. 65.
Al dors: Instrumenta antiqua castri de Artessio (s.XIV). Armari de Sant Joan A núm. 128.

In nomine Domini. Ego Ermemir et uxor mea Bonadomna vinditores sumus vobis, id sunt Baron et uxori tue Ermetruit et / Mir et uxori tue Kyexul. emptores. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus nos vobis petias III de terras, que nobis advenit per comparacione sive a me Bonadomna per meum decimum vel per quacumque voces. Et est ipsas terras cultas vel eremas / cum ipsa aqua ad regandum ipsa terra, cum arboribus, et sepes et marginibus in comitatu Minorisa, in castrum Artes, in ipsa / Valle. Et afrontat: de oriente in terra de nostros (sic) emptores, de circi in rio / Valzarubio. Quantum istas quatuor affrontaciones abemus vel abere debemus sic vindimus vobis, totum ab integre, cum / exio et regressio suo, in precium solidatas III in rem valentem, quod vos emptores nobis dedistis et nos vinditores recepimus, / et est manifestum. Quem vero predictas terras cultas vel eremas cum omnes suas adiacentias quę nos vobis vindimus de nostro / iurę in vestro tradimus dominio et potestatę ad omnia quç volueritis facere. Et ut inde functionem solvatis. Quod si / nos vinditores aut ullusque homo quod contra hac vinditione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vindicare / sed componat omnique tempore.

Facta carta vindicionis (1) XVI kalendas octubris anno XXXII regnante Roberto / rege francorum.

S + Ermemir. S + Bonadomna, quod ista carta vinditionis fecimus, firmavimus frima/re rogavimus. S + Seniofret. S + Gosfret. S + Franci Mir.

/ Andree, sacer, quod ista carta vinditionis scripsit et sub S die et anno quod supra.

Nota:

(1). Rascat.

1030, maig 19.

ORUCA I EL SEU FILL MIRÓ VENEN A ICLA I A LA SEVA ESPOSA SESNA-NA UNES TERRES AL COMTAT D'OSONA, AL TERME DE SANTA MARIA DE L'ESTANY O A MONTFRED, PER 6 MANCUSOS.

O. Original (27'5 x 8 cm) A.C.B. 1-4-88.

In Dei nomine. Ego Oruca, femina, et filio suo Mirone vinditores sumus vobis Ichla et uxori sue Sesnana, emtores. Per hista vindicionis nostre / vindimus vobis terras cultas vel ermas cum casalibus vel arboribus, francas vel de feo, quod est in comitatum Ausona, in terminio Sancta Maria / quod est ad ipso Stagno sive a Monte Fred, advenit mihi Oruca per comparacione sive per X et ad me Mirone per genitores meos vel pro quacumque <voce>. / Et afrontat: de oriente in Ferrerons vel in alaude de Bereger, et de meridie in rio de Avelanes, et de occiduo in Rosdors, et de circii in Pug de / Bruvi. Quantum in istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa hec omnia quod superius est scripta ab integrum, cum exiis vel regresis / suis, in precium manchosos VI. Et de nostro iuramus in vestro tradimus ad proprio. Quod si nos vinditores aut ullus omo que contra ista vindicio/ne venerit ad inrumpendum non hoc valeat vindicare set componat in duplo cum sua inmelioracione, et in antea ista vindicio firma / permanet omnique tempore.

Facta ista vindicio XIIII kalendas iunias anno XXXIIII regnante Robert<o> rege.

S<ig>+<nu>m Oruca, femina. S<ig>+<nu>m Mi/rone quod ista vindicione fecimus et firmare rogavimus. S<ig>+<nu>m Bernard. S<ig>+<nu>m Oliba. S<ig>+<nu>m Sendred Ramon.

/ Goltredus, presbiter, que scripsit die et S anno quod supra.

1032, juny 24.

GALIND, GUISAD I GUIFRE I LA SEVA ESPOSA AMALTRUD VENEN A ISARN I A GUISAD L'ALOU QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL D'OLÓ, A TORROELLA, PER 8 MANCUSOS.

O. Original (35'5 x 9'5 cm) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon I, núm. 102.
Al dors: De Torroela.Carta de venda que en Kalindus et en Hisadus, en Vifre e sa muler na Amaltrud feren an Isarn e an Vvisad de cases, orts, terres e vinyes que havien en lo comtat de Manresa, en lo castel d.Olo, en lo loch apelat Torrohela (s.XIV). Armari comitum Barchinonae, sac A núm. 50.

In nomine Domini. Ego Halindus et Hisadus et Vvifredus et uxor sua Amaltrud, vinditores sumus vobis Isarn et Vvisadus, emtores. Per anc scriptura vindiccionis / nostre vindimus vobis kasas cum solos et super positos, et curtes, et ortos, et terras, et vineas, cultas ve ermas: viadu¡c¡tibus vel reductibus, karricis, petris, cum omni genere arbo/rum que ibidem sunt; que nobis advenit per genitores vel quacumque voces, et est hec (1) omnia in comitatu Minorisa, in kastrum Olone, in locum que vocant Torredela. Et af/frontad de oriente in rio de Asinos, et de meridie in alode de Sancte Maria Ripullense, et de occiduo in fonte que fuit de Heiralldus, et de circii in rocha (2) que vo/hant Condal. Quantum in istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsas kasas cum solos et super positos, et curtes, et ortos, et terras, et vineas, cultas vel er/mas, viasductibus vel reductibus, karricis, cum omni genera arborum; totum farncum ab integrum, cum exio vel regresio earum, in propter precium mancosos VIII in res / valentes, et est manifestum. Quem vero predicta hec (3) omnia de nostro iure in vestro tradimus domini a potestate ad faciendum quod volueritis. Quod si nos vinditores aut / ullusque omo que contra ista scriptura vindiccionis venerit ad inrumpendum no<n> hoc (4) valeat vindicare set componat in duplo cum omnem suam in/melioracione, et in antea ista vindiccione firma permaneat omnique tempore.

Facta ista scriptura vindiccionis VIII kalendas iulii anno I reg/nante Agaucirici, filio Radeberto, rege.

Sig+num Kalindus. Sig+num Hisadus. Sig+num Vvifredus. Sig+num Amaltrud, nos simul in unum, que ista vindiccio/nem fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Borrel. Sig+num Bonefilio. Sig+num Seniofredus. Sig+num Ramio.
/ Vvisadus, sacer, qui ista vindiccione scripsit sss die et anno quod supra.

Notes:

(1) Es llegeix literalmet: ehc.
(2) Es llegeix literalment: rohca.
(3) Es llegeix literalment: ohc.
(4) Es llegeix literalment: ehc.

1033, juliol 25.

RICULF VEN A ICLA UNA CASA I DUES PECES DE TERRA AL COMTAT DE MANRESA, A ARTÉS, PER UN *MANCÚS* I MIG.

O. Original (32'5 x 6'5 cm). A.C.B. 1-4-344.

In nomine Domini. Ego Riculfus, sacer, vinditor sum vobis tibi Icla emtore. Per hac scriptura vindicionis nostre vindo / tibi chasa I cum solo et super posito et curte et pecias II de terras cultas vel ermas et ipsa medietate / de ipso linar et vindo tibi ipsas meas voces que abeo in ipso mulino cum us<a>bilias eius et cum suo caput aqu/is ab ipso rego et ipsas molas, que mihi advenit de comp<ar>acione. Et est ipsa hec omnia in comi<ta>tum / Minorisa, in terminio de Artesso. Et afro<n>tat: de oriente in via quod pergeit a Balterubio, de meridie / similiter, de ociduo in rocha vel in ortos episcopales, de circii in Valterubio. Quantum in istas afro<n>/taciones inclu<du>nt sic vi<n>do tibi ipsa hec omnia supra scripta ab integrum, cum exio vel regresio suo, in / pro<p>ter precium manchoso I et medio, et est manifestum. Quem vero predicta ipsa hec omnia de meo iuro / in tuo tradimus dominio <et> potestate a facere quod volueris. Quod si nos me vinditore aut ullusque omo inq<uie>tare / voluerit non hoc valelat vindichare sed componamus in duplo cum suam melioracione, et in antea / ista carta firma estabilis omnique tempore.

Facta ista carta VIII kalendas au<gu>stas anno II regna<n>te / Azerico rege.

Sig+num Durando. Sig+num Bonucio. Sig+num Levosendo. / Riculfus quod ista vindicione fecit et firmare rogavi S.

1036, maig 15.

GUITARD, SACERDOT, VEN A GERIBERT I A LA SEVA ESPOSA SANÇA UNA PECA DE TERRA FRANCA AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DE RODORS, AL LLOC DE COMELLA DE VILALTA, PER 55 SOUS I MIG.

O. Original (32 x 8'5 cm) A.C.B. 1-4-108.
Al dors: () a en Geribert de una pesa terra que est en la coma de Vilalta (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Vvitard, sacer, vinditor sum vobis Geribert et uxori mea nomine S(a)nca. Per hac scriptura vin(di)/cionis me vindo vo(b)is pecia I de terra francha qui est ad ipsa Cumela de Vilalta, qui mihi advenit de geni(to)/ri meo vel de genitrice mea, et est hec omnia in comitatum Minorisa, in terminio de cast(r)um Rosdros. Et afr(on)/tat: de orient<e> in terra de nostro erere (sic) , de meridie in ipso ermo de Ermeir vel eres, (1) de occiduo in ter<r>a de nos comparatores, / de circi in strada. Quantum in istas quartuor afrontaciones includunt sic vindo vobis ipsa terra iam scripta, / in tale precium solidos V et medio, et est manifestum. Quem vero predicta ipsa t<er>ra de meo iuro in vestro trado / dominio et potestate ad propio. Quod si ego vinditor aut ulliusque persona non hoc valeat vindicare set compona(t) / in duplo cum suam immelioracione, et in antea ista scriptura vindicio firma permaneat omnique tempor(e).

/ Facta ista scriptura vindicio<ne> idus madi anno V regnante Angelrico rex.

/ Vvitardus, sacer, qui ss ec scriptura vindicione firmavi et tes/tes firmare rogavi. Si<g>+num Daco. Si<g>+num Vvidade. Si<g>+num Quilelmus.

/ Bonefi, levita, quod ista s<criptura> vindicio scripsit cum versis fusis die et anno S quod supra.

Nota:

(1). Suprimit: et.

1039, gener 11.

HECFRED, SACERDOT, DÓNA A *ARNULF*, PREVERE, I A LA SEVA FILLA TRUDGARS L'ALOU QUE TÉ AL COMTAT DE MANRESA, A CAMP BAGES I A TERRASSOLA, PROP LA CASA DE SANT FELIU.

0. Original (40 x8'5) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 29.
Al dors: Sancti Felicis de Terraciola. Videntur facere pro ecclesia Sanctus Felice et melius instrumentum quod (). Instrumenta alodiorum Sancti Felicis (s.XIV). Armario de San Joan de Abbadeses, sacco B n 135.

In nomine Domini. Ego Hecfredus, sacer, donator sum tibi Arnulfo, presbiter, et Trudgars, filia mea. Per hanc scriptura donacionis dono vobis alaudem meum quem abeo in comitatum Minorisa, in campo Baies, prope de ipso Pozol que vochant ad ipso Pugo sive in Terraccola, prope domum Sancti Felicis, vel in alios locos; id sunt: terras et vineas cul/-tas et ermas, cum illorum arboribus que ibidem sunt, et kasas cum solos et superpositos, cum curtes, et ortos, et cum torcu-larios, omnia et in omnibus, ¡et ipsa bassa que quit ibidem abeo vel abe/re debeo per qualescumque voces, tam francum quam fevum. Et afrontant ipsas casas, qui mihi advenit per genitore vel per comparacione quem comparavi de / ipsas ()os eres, id est Ricell et Amaltrud sive Si()¡ (1), cum ipso alaude que est in Baies cum superius iamdicta: de orientis in terra de Guidone vel suos eres; et / de meridie in torrent quod discurrit per dies pluvie vel in ipsa strada; et de occiduo in ipsa Guardio-la; et de circii in terra de Dalmaz, vicecomite, sive in terra de Gua/damir. Et ipsas kasas cum ipso alaude qui est in Terrac-cola, quod supra scriptum est, afrontad: de orientis in terras de Arnolf, sacer, vel suos eres; et de meridie in alaude Vviteza vel / de Sancca cum suos eres; et de occiduo in torrent vel in alaude de Reimon, et de circii in rio de Segalers. Quantum infra istas totas afrontaciones includunt sic dono vobis / ipsa hec omnia, totum ab integrum, quo modo superius scriptum est, cum exios vel regressios earum. Quantum ibi abeo vel abere debeo per ullasque voces ad vestrum plenissimum proprium / et in Dei nomine libera abeatis potestatem (2). Quam vero predicta ipsa hec omnia de meo iuro in vestro trado domi-nio et potestatem ad omnia facere quod volueritis. Quod si ego donator / aud ullusque omo vel femina que contra hanc ista karta donacione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vindica-re, sed componat in duplo cum omne suam inmelioracionem, et in an/tea ista karta donacione firma permanead modo vel omnique tempore.

Facta ista karta III idus ianuarii anno VIII regnante E(n)rici rege.

Sig+num Hecfredus, presbiter *, / quod ista karta donacione rogavi scribere et firmavi et testes firmare rogavi. Sig+num Vvigdone *. / Seniofret, presbiter *. Acfredus, presbiter vel monachus S *.

Notes:

(1). El sobreposat ocupa dues línies.

(2). Rascat: i.

- 24 -

1040, juny 11.

REMUN I LA SEVA ESPOSA GARSEN VENEN A ISARN, LEVITA, LES CASES I TERRES QUE TENEN PER HERÈNCIA DELS SEUS PARES AL COMTAT D'OSONA, AL TERME D'AVINYÓ O A SERRATMA, PER 2 SOUS.

O. Original (28 x 9'5 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 5.
Al dors: De Avinyo e de Sarrahima. Carta de la venda que en Ramon feu an Isarn de cases e de casals, orts e ortals, vinyes e terres laurades et ermes, que havie en lo terme de Avinyo ho en Serrahima (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Remun et uxor mea Garsen vinditores sumus tibi Isarn, emptore. Per hanc scriptura vindimus nos tibi casas, casalibus et super positos, insti·llici/dinis sive instillicidinis (sic), et ortis ortalibus, et cum omni genere arborum, terras cultas vel ermas, et vineas compla<n>tatas vel edificatas, et ipsos arbores qui ic / sunt, viasductis et reductis; quod nobis a<d>venit de genitori nostro sive per omnes ullasque voces, et est ec omnia in comitatum Ausona, in termine de Avignoni / sive in Serraima. Et afrontat ẽc omnia: de orient in ipsas Gordiolas, de meridiẽ in terra de Onofret, de occiduo in ipsa fonte, de parte ve(ro) / circi in terra de Astremon, qui est condam. Quantum infra istas IIII frontaciones includunt sic vindimus vobis ista ẽc omnia supra scripta / ab integrum, cum exiis vel regresiis earum, in pro<p>ter precium solidadas II in res velentem, et est manifestum. Quem vero predicta ẽc omnia de () /no liberamus in tuo tradimus dominio et potestate ad facere quod volueritis ad perpetum. Quod si nos vinditores aut aliquis ullus homo vel femina / vel nulla persona qui ista carta vindicione venero pro inrumpendum non oc valeat vindicare sed in duplo componat cum omnem suam inmelioracio/nem, et in antea ista carta vindicione firma et stabilis permaneat modo vel omnique temporẽ.

Facta carta vindicione III idus iunii / anno VIIII regni Enrici regi.

Sig+num remun. Sig+num Garsẽn, nos qui ista vindicione fecimus et firmamus et testes / firmare rogavi. Sig+num Ermengod Guilels. Sig+num Guilem Od<e>ldrig. Seniofredo, subdiaconi *

/ Hamalricus, presbiter, qui ista carta vindicione rogatus scripsi die et anno S prefixo.

1042, maig 12.

OLIBA I LA SEVA ESPOSA ARIELD VENEN A GUIFRED I A LA SEVA ESPO SA LEDGARDA UNA VINYA AL COMTAT DE MANRESA, A ARTÈS, AL LLOC ANOMENAT AD IPSAS MUNTANERES, PER 2 SOUS.

O. Original (30'5 x 8 cm) A.C.B. 1-2-129.
Al dors: De Artes (s.XII).

In nomine Domini. Ego Oliba et uxor mea Arield vindi tores sumus vobis Guifret et uxor mea Ledgarda, emtores. Per anc scriptura vindicionis / nostre vindimus nos vobis terra cu ipsa vinea qui nobis advenit ad me Oliba per mea comparacione et ad me Arield per meum X, etest ipsa pe/cia de vinea in chomitatum Minorisa, in Artess, in locum quod dicunt ad ipsas Muntaneres. Et afrontad ipsa vinea: de oriente in vinea / de Eldemir, de meridie similiter, de occiduo in terra de Eldemir, de circi in terra vel vinea de Guifret, presbiter. Quantum in istas afrontaciones in/cludunt sic vindimus nos vobis ipsa ec omnia supra scripta, totum ab integrum, cum exiis vel regresiis earum, in propter precium solidos II de dina/rios, et est manifestum. Quem vero predicta ec omnia de nostros iuramus in vobis tradimus dominio ad potestatem, ad faciendum quod volueritis. / Quod si nos vinditores aut ullusque omo quod contra anc ista carta vindicione venerit ad inrumpendum non oc valead vindicare set componad / ipsa ec omnia in duplo cum omne suam inmelioracionem, et in antea ista carta vindicio firma stabilis (permaneat) modo vel omnique tempore.

Facta ista / carta vindicio VI idus madii anno XI regnante Enrici rege.

S<ig>+num Oliba. S<ig>+num Arield, quod ista carta vindicione fecimus / et firmamus et firmare rogavimus. S<ig>+num Mir. S<ig>+num Mager. S<ig>+num Oliba.

Nixeerdus, sacer, rogatus scrip/sit et subscripsit sss die et anno quod supra.

1047, abril 22.

RAMON, COMTE I MARQUÈS, I LA SEVA ESPOSA ELISABET DONEN A DOMÈNEC UN ALOU AL COMTAT D'OSONA, A PEDRÓS, I EN UN ALTRE LLOC UN ALOU QUE GUIFRED DE BALSARENY VA VENDRE A OLIBA, AVI DE DIT *DOMÈNEC.*

(0) Original perdut. A) M.E.V. Ms.284. Capbreu de la Sagristia de l'Estany núm. 62, foli 21.

(S)ub sempiterni regis nomine. Ego Raymundus, gratia Dei comes et marchio, et Helisabet, uxor eius, tibi Guillelmo Raymundi / de Beacs qui decretum est legibus ut donationes regie potestatis que in quibuscumque personis collate sunt sive conferuntur / irrevocabili modo legum auctoritate firmentur. Id circo per hanc nostre largitionis scripturam donamus tibi Dominicus (1) alodium / tantum quantum pertinet ad eandem dom (2), advenit nobis per parentorum successionem et per regalem potestatem, est nam/que predio (3) in Ausone comitatu vocitato loco Petroso. Et habet afrontationem: ab oriente in via que vadit ad fon/tem sive in alodio Sancte Marie Rivipollentis, de meridie quoque in Podio Remigii et in alodio Seniofredi (4) nen / et in tuo et heredum tuorum, de occiduo iterum desinit in pelago quod dicitur Tartuger et in papa sementis, de circio etiam / desinit in sumitate Serre Longe sive in comina tua que est sub domo et in area de Monagil sive Bosom. Et in alio loco / dono tibi alodium quod Gifredus de Balcioregno vendidit avo tuo Olibano, videlicet in p (5) sis cum terminis et afron/tationibus suis sicut scripture hostendunt quas ipse Guifredus ei fecit, et hoc totum dono tibi sine ulla reservatione. / Quantum iste afrontationes ambiunt, donamus tibi ad tuum proprium sub ea lege ut ab hodierno die et deinceps nullum / censum neque functio aliqua inde requiratur, set expulso omnino ullo tributo atque servitio plenissimam libertatem et / franchitatem omnibus modis habeat, et quicquid inde elegeris facere liberum habeas velle et sic de nostro iure in tuum / tradimus dominium sponte absque reservatione ulla. Qui vero tibi voluero aliqui inde tollere aut disrumpere aut ullum / servitium amplius inde requirere in duplo illud cogatur tibi persolvere, et postea hec scriptura plenissimum obtineat / robor<e> sicud franchum et liberum alodium.

Que est acta X kalendas maii a XVI anno regis Enrici.

Willelmus / Sancte Marie, clericus de Podio, qui rubente prephato comite pre suum nomine quod scriptum est scripsi coram eo et / in alio loco interposui in (6) versu alodium aliud quod est in Pilosis precipiente eodem comite S. / Gui-

llelmi Argemiri S. Reimundus, comes, qui prelibata omnia sicut superius scrip/tum est ad opus Guillelmi, iudicis, manibus propriis impresso meo nomine confirmo sub ea lege ut quicquid / inde elegerit facere liberum habeat ¡velle¡.

Oliba, sacerdos, qui hoc scripsit et sub S in prefato die et anno.

/ Sig+num Oliba Mironis. Sig+num Fulconis Ermengaudi. Sig+num Bernard Amati. Guina<r>dus, / presbiter S.

Notes:

(1), (2), (3), (4), (5) i (6). Espais en blanc.

1047, desembre 12.

GUIFRED ELDEMAR I LA SEVA ESPOSA EGA VENEN A ERMEMIR QUINTILA L'ALOU QUE TENEN A SERRADELLOPS, A LES PARRÒQUIES DE SANTA MARIA D'OLOST I DE SANT SALVADOR DE SERRADELLOPS, PER 4 SOUS.

O. Original (33'5 x 13 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 6.
Al dors: En la parroquia d.Olost e de Serra de Lops. Carta de la venda que en Guifre Eldemar e na Ega, sa muler, feren an Ermemir Quintile de tot aquell alou lur que havien a Serra Lupina, en la parroqchia de Sant Salvador, en lo comtat d.Osona, ço es a saber terres e vinyes laurades e ermes. (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Guifredus Eldemari et uxori meę Ega, femina, venditores sumus tibi Ermemiro Quintile. Per hanc nostre venditionis scripturam vendimus tibi alodium nostrum quam / habemus in Serra Lupina, tam cultum quam eremum, et advenit mihi Guifredo per parentorum meorum sive per quamcumque vocem, et ad me Ega per meum decimum vel per omnes voces, est autem / predictum alodium in comitatum Ausona vel in parrochia Sancte Marie Olostensi et in parrochia Sancti Salvatoris de Serra Lupina. Et afrontat: a parte orientis in fonte de Maddrona, / a parte vero meridiana afrontat in ipsa serra de Caraul, ab occiduana namque parte afrontad ad ipsas archas de Uristidano, circea nempe pars afrontat in parietes de Eme/rig. Quantum predicte afrontaciones ambiunt vel circumeunt sic vendimus tibi omnem alodium nostrum, scilicet terris ¡et vineis¡, tam cultis quam eremis, cum arboribus diversi generis, totum ab in/tegrum, cum exiis et regressiis, cum limitibus et terminis et afrontacionibus suis omnia et in omnibus, pro precio solidos IIII denariorum, quod tu emptor nobis dedisti et nos venditores / manibus nostris recepimus, et est manifestum. Quem vero predicta omnia de nostro iure in tuum tradimus dominium et potestatem ad tuum proprium. Quod si nos venditores aut aliqua persona hominum / venerimus vel venerit contra hanc cartam venditionis ad inrumpendum non hoc valeamus vel valeat vendicare sed componamus aut componat tibi predicta omnia in triplo cum sua im/melioracione, et postea hęc scriptura venditionis firma persistat in secula.

Que facta est II idus decembris anno XVII Henrici regis.

Sig+num Guifredo Eldemari. Sig+num Ega, femina, nos qui ista venditione fecimus et firmavimus firmarique rogavimus. Sig+num Sendredo Ermemiri. Sig+num Baronis. ✗ Reimundus Amati, subdiachonus S *.

/ Benedictus, levita qui hanc cartam vendicioni rogatus scripsit cum litteris super positis in versu V, ubi / dicit et vineis, et sub S in prefato die vel anno.

- 28 -

1052, setembre 16.

SENIOFRED I ELS SEUS FILLS PONÇ, BERENGUER I BERNAT EMPENYOREN A GUINART, CANONGE DE SANT PERE DE VIC, UN ALOU SITUAT AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÖQUIA DE SANT PERE DE VIC, AL LLOC ANOMENAT COLL, PER 50 SOUS QUE LI DEVIEN.

0. Original (26 x 17cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 118.
Al dors: Instrumenta antiqua bona et utilia monasterio de Stagno de parrochia Sancti Petri de Vico (s.XIV) Armario Sancti Iohannis de Abbatissis, sacco B, n. 137.

In Christi nomine. Ego Seniofredus et filiis meis, id sunt: Pontio, et Berengario, et Bernardo, impignoratores sumus tibi Guinado, sacerdoti et channonico Sancti Petri. / Manifestum est enim quia debitores sumus tibi L solidos puri argenti, et propterea impignoramus tibi alaudem nostrum proprium franchum, qui nobis advenit ad me / Seniofre per comparatione sive per genitore aut per qualicumque modo et ad nos infantes per genitores nostros aut per ullasque voces. Et est ipso alaude in comitatu / alaude (sic) Ausone, in parrochia Sancti Petri Sedis Vici, in locum que vocant ad ipso Collo. Et abet affrontationes ipso uno campo: a parte orientis in strata / publica; de meridie in ipso alaude de Sancti Petri; et de occiduo in terra Godmar Barono; de circii in ipsa era de Rodballo. Et alio campo / affrontat: a parte orientis in terra Sancte Marie de Vico; de meridie in terra Sancti Iohannis; de occiduo in strata publica iam dicta; de circii / in terra Sancti Petri. Quantum iste affrontationes includunt vel ambeunt sic impignoramus tibi iamdictum alaudem totum ab integrum, cum exiis / et regressionibus earum; sub tali videlicet ratione ut de ista festivitate Sancti Mikahelis usque ad finem de quatuor annos ad aliam festivitatem Sancti / Mikhaelis tu facias laborare (1) ipso alaude et abeas omnem fructum quod Deus ibi dederit in integrum, et ad iamdictum terminum nos reddamus / tibi iamdictos quinquaginta solidos puri argenti et tu nobis reddas ista scriptura.Et si ante iamdictum terminum medium annum non persolve/rimus tibi iamdicto puro argento abeas fructum de venturo anno quod Deus dederit in predicta terra. Et si non abuerimus tibi persolutos supradictos solidos / ad dictum terminum ipsi sint in precio de iamdicto alaude; et insuper, secundum quod iudicaverint bonis hominibus per rectum, des nobis precium quod reman/serit, et nos iamdicti impignoratores, non abeamus licenciam nec vindere, nec inalienare nec aliud facere contra (2) ullum homi/nem nisi contra te. Quod si nos impignoratores aut ullusque homo vel femina

venerit pro inrumpendum contra hanc impignorationem / non hoc valeat vel valeam vendicare, set componat aut componamus in duplo cum sua inmelioratione, et in antea ista scriptura firma permaneat omni tempore.

/ Facta ista carta impignoratione XVI kalendas octobris anno XXI regnante Henrico rege.

/ S<ig>+<nu>m Seniofredus. / S<ig>+<nu>m Pontii. Berengarius Nathineus S *. S<ig>+<nu>m Bernardi, nos simul in unum, qui ista impignoratione fecimus et firmavi/mus et testes firmare rogavimus. / Testes S<ig>+<nu>m Guitardi. S<ig>+<nu>m Durandi. S<ig>+<nu>m Geraldi. S<ig>+<nu>m Iohanni.

/ Bernardus, levita, qui hoc scripsit et sub S cum litteris rasis et fusis et suprapositis in prefato die vel anno.

/ Prerrexit hanc pergam.

Notes:

(1). Lletres rascades entre "labora" i "e" i escrit sobre rascat r.
(2). Repetit i suprimit contra.

1053, desembre 23.

DONNUTI I LA SEVA ESPOSA ERMENGARS I EL SEU FILL ISOVARD VENEN A NEVOLEND I A LA SEVA ESPOSA SESNANA UN ALOU AL COMTAT DE MANRESA AL TERME DE RODORS, AL LLOC DIT COMES, PER 6 SOUS.

(O). Original perdut. A) Còpia feta per Eribert, levita, l'any 1143 ó 1144 (22'5 x 15 cm). A.C.B. 1-4-338 (a). Al mateix pergamí hi ha escrit un altre document de 1094 que conté la rúbrica de l'escrivà que fa la còpia.
Al dors: Loquitur de manso Cumbis, parrochie de Roudos e de Ffarrerons (s. XIV).

In Dei nomine. Ego Donnutio et uxori me Ermegars et filio nostro Isovardo vinditores sumus vobis Nevolendi et eius con/iux Sesnana emptores. Per hanc scriptura vinditionis nostre vindimus vobis alodium francum cultum vel ermum cum ruvira / et limites nostrum proprium, qui nobis advenit per comparatione et per X vel per ullasque voces. Et est hec omnia / in comitatu Minorisa, in termine de Rosdors, in locum que dicunt Combas. Et affrontat hec omnia: de orientis / et de meridie in torrento que dicunt Malo, de occiduo et de circi in feo de Rosdors. Quantum in istas / affrontationes includunt, sic vindimus vobis ipsa hec omnia quod superius resonat ab integrum, cum exis et regre/sis earum, in precium solidos VI denariorum in rem valentem, et est manifestum. Quem vero predicta hec omnia quod vobis / vindimus de nostro iure in vestro tradimus dominio <et> potestate ad facere quod volueritis. Quod si nos vinditores aut / ullusque homo qui contra hanc ista carta vinditione venerit ad inrumpendum non hoc valeat vindicare set compo/namus vobis in duplo cum omne suam inmeliorationem, et in antea ista scriptura firma sit in eternum.

Facta ista / scriptura vinditione X kalenmdas ianuarii XXIII anno regnante Enrici rege.

S<ig>+<nu>m Donutio. S<ig>+<nu>m Ermen/gars. S<ig>+<nu>m Isovardi, qui ista scriptura vinditione scribere fecimus et firmavimus. S<ig>+<nu>m Miro. S<ig>+<nu>m Bernardi. S<ig>+<nu>m Ierberti.

Deodatus, sacerdoti, scripsit et sub (1) die et anno quod supra.

Nota:

(1) espai en blanc.

1054, març 21. - 30 -

PONÇ I LA SEVA ESPOSA ERMETRUIT I ONOFRED I MADRESINDA VENEN A RAMON I A BERNAT, SACERDOT, LES CASES I TERRES QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME D'ARTÈS, A CANET, PER 3 SESTARIS D'ORDI.

O. Original (24'5 x 11cm) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 148.
Al dors: Carta de Canned (s.XII). de termino de Artes (s.XIV). Armario Sancti Joannis de Abbatissis, sacco B, n.138.

In nomine Domini. Ego Poncio, et uxori sue Ermetruito, et Onofred et Madresinda vinditores sumus / vobis Reimundo (1) et Bernardo, sacer, entores. Per hanc scriptura vindicionis nostre / vindimus vobis alode nostrum, id sunt: kasas cum solos et super positos, et portichos, et curtes, et / foveas, terras et vineas, cultas vel ermas, cum omni genere arboribus qui ibidem sunt, qui nobis ad/venit de genitores nostros vel de donacione vel per ullasque voces. Et est ipsa hec omnia supra / scripta in chomitatum Minnorisa, in terminio de Artess, ad ipso Chanedo. Et afronta: de oriente / in vineas epischopales; et de meridie (sic) in rio Balcerubio. Quantum in istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis / ipsas chasas, et churtes, et terras et vineas, chultas vel ermas, cum arboribus, ab integrum, cum / exios et regresios suos, propter precium sextarios III de ordeo, et est manifestum. Quem vero predic/ta ipsa hec omnia de nostro iure in vestro tradimus dominio potestatem ad facere / que volueritis. Quod si nos vinditores ad ullusque omo inquietare voluerit, non hoc va/leat vindichare, sed chomponat in duplo cum sua inmelioracione,et ista vindiccio (2) fir/ma p(erma)neat omnique tempore.

/ Facta ista vindiccio XII kalendas aprelii anno vigesimo / III regnante Enricho rege.

S<ig>+<nu>m Poncio. S<ig>+<nu>m Ermetruito. S<ig>+<nu>m Onofred. / S<ig>+<nu>m Madresinda, qui ista vindicione fecimus et firmamus et firmare rogavi/mus. S<ig>+<nu>m Arnal Salamon. S<ig>+<nu>m Quifred. S<ig>+<nu>m Duran.

/ Guifredus, presbiter, qui ista charta scripsit cum literas damnadas in II verso et ✗ S die supraque anno.

Notes:
(1). Suprimit il.legible.
(2). Rascades dues lletres entre "vindic" i "cio".

1055, març 17.

FROTER VEN A GUADALL I A MAIASENDA UNES TERRES I CASES AL COMTAT DE MANRESA, AL CASTELL DE GAIÀ, AL LLOC DIT AD IPSO SOLER, PER 2 MANCUSOS D'OR.

(O). Original perdut. A) Còpia del segle XII sense autoritzar. (16'5 x 12 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 7. B) Còpia del s. XV. A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 8.

Al dors: Carta de Guaya (s. XII). Carta de la venda que Froter feu an Guadal e a sa muler Maiasend d.aquell alou que havia en lo comtat de Manresa, en lo terme del castel de Guaya, en lo loch que.s dit des Soler (s. XIV).
Nota: El pergamí és travessat de dalt a baix per un séc que ja hi era quan es va escriure el text, que queda partit pel mig.

In nomine Domini. Ego Froter vinditore sumus vobis Guadal et Magenssendis, / emtores. Per anc scriptura vindisscionis me vindo vobis casas, casalis, cum so/lo et superposito, ortis, ortalis, terras et vineas, cultas vel ermas, cum illorum / arboribus qui ibidem sunt; qui mihi advenit per parentorum ad per qualesque vosses; / et est ipsa ec omnia in comitatum Minorisa, in castrum Galla, in locum quod diccunt / ad ipso Soller. Et afrontad ipsa ec omnia supras scripta: de oriente ad ipsa Oliva, de m/eridie de ipso col (1) Castel, de o<c>ciduo in fonte de Loter, de circiter in / ter<r>a de nos comparatores. Quantum infra istas IIII afrontasscciones inclu-<d>unt sic vindo vobis / ipsa ec omnia supra scripta, totum ab integrum, cum exio vel regresscio earum, et propter / prescium mancosos II de aurro, et est manifestum. Quem vero predicta ec omnia de meo iure / in vestro tratdo dominio et potestate ad omnia fascere quod volueris. Quod si ego vindi/tore a<u>t nulus omo vel feminas qui contra ista carta vindiscionis venerit pro inrumpendum / non oc valea<t> vindicare quod requirit set componat ipsa ec omnia supras scripta in dup/lo cum sua inmeliorascione, et in antea ista carta vindiscionis firma permaneat (2) modo / vel omnique tempore.

Facta ista carta vindiscionis XVI kalendas aprelii an<n>o XXIIII / rege Egenriscii.

Sig+num Froter, qui ista carta rogavi scribere et firmare et ad tes/tes firmare rogavit. Arnall, sacer *. Ermengaus, sacer *. Sig+num Bonefilio.

/ Petrus, sacer, qui <i>sta carta scripsit die et anno quod sup sss ra.

Notes:

(1). Repetit: de ipso col.
(2). Repetit: perma.

- 32 -

1056, gener 13.

SENDRED I ÒRIA DONEN A SANT FELIU DE TERRASSOLA UNES TERRES AL COMTAT DE MANRESA; A DITA PARRÒQUIA; A LA VALL DE SEGALERS. ÒRIA SE LES RESERVA EN VIDA A CENS DE LA TASCA.

(0). Original perdut. A) Còpia feta el 1155 pel sacerdot Berenguer (28 x 12 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 181.
Aquest document va ésser escrit sobre el mateix pergamí que el número 215 de Ramon Berenguer I i avui són separats. Per llegir el text escrit al dors cal ajuntar les dues parts, és el següent: De alodiis Sancti Felicis. Ratione mansorum de Pla Teraciole et alium. Sancti felicis (s. XIV). Armario comitum Barchinone, sacco A, n. 83.

In nomine Domini. Ego Sendre et Oria donatores sumus Domino Deo et Sancti Felicis qui est fundatus in Teraciola. Manifestum est enim que placuit / animis nostris ut cartam donacionis facimus sicuti eam facimus, et donamus namque Domino Deo et Sancto Felice qui est fundatus intus in Teraciola / donamus teras et vineas, cultas vel ermas, cum arboribus pomiferis et clandiferis (1) et ee aliis frucibus bene francum, qui mihi advenit ad me Sendre per manumiserie de condam Eldrecont, ad me Oria per ienitorum et per manumiserie de Eldre/cont. Et est hec omnia in comitatu Minorise (2), in parochia Sancti Felicis Teraciola, in valle Segalerios. Et afrontat: de orient in / ipsa quadria de Ausona, et de meridie in strada publica, de occiduo in ipsas guardiolas, et de circii in Seredes sive in / Paredes Altes. Quantum in istas afrontaciones includunt, sic donamus Domino Deo et Sancto Felice ipsas teras et vineas cum / arboribus, ea videlicet racione ut ego Oria, femina, teneam in vita mea et donem ipsa tasca Sancto Felice vel suis sacer/dotibus et post obitum de me, Oria, solidum et liberum sit de Sancto Felice et suis sacerdotibus ab integrum, cum exiis et regresiis / earum, et est manifestum de nostro iure Sancto Felice tradimus dominio et potestate. Quod si nos donatores aut ullus homo / vel femina inquietare voluerit ira inveniat et cum Iuda Scariot participacionem habeat et ad diem iudi/cii excomunicatus siat, et in antea ista donacione firma permaneat modo vel omnique tempore.

/ Facta carta donacione idus ianuarii an<n>o XXV regni Henrici.

/Sig+num Sendre. / Sig+num Oria, femina, qui ista donacione fecimus et firmavimus et testes firmare / rogavimus.

Sig+num Reimun de Boions. Sig+num Arnali. Sig+num Prieesonegel, / Sig+num Guilabert.

/ Gauadamirus, sacer, scripsit S die et anno quod supra.

Berenga/rius, sacerdos, qui hoc translatum scripsit XI kalendas iulii an<n>o XV/II regnante Lodovici regis iunioris, die et anno quod supra.

Notes:
(1). Rascada una lletra entre "c" i "landiferis".
(2). Suprimida "o" entre "Minor" i "se" i sobreposada "i".

1057, desembre 30.

LOPARD DÓNA A SANT FELIU DE TERRASSOLA UNA VINYA SITUADA AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, AD IPSO PLANO. LA QUARTA PART LA TINDRÀ GILABERT A CENS DE LA TASCA.

(0). Original perdut. A) Còpia feta pel sacerdot Berenguer el 1155 (28'5 x 7'5 cm) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 215.
Aquest document va ésser escrit sobre el mateix pergamí que el número 181 de Ramon Berenguer I i avui són separats. Per llegir el text escrit al dors s'han d'ajuntar les dues parts, és el següent: De alodiis Sancti Ffelicis. Ratione mansorum de Pla Terraciole et alium. Sancti Felicis (s.XIV). Armario comitum Barchinone, sacco A, n. 87.

In nomine Domini. Ego Lopard donator sum tibi Domino Deo et Sancto Felice, qui est intus in Teraciola. Manifestum est enim quod placuit animis meis ut cartam / donacionem facio sicuti, et dono namque Sancti Felicis pecia una tera qui est ad ipsa Perera cunplantata vinea francum, qui mihi ad/venit pro genitores vel per ullasque voces, et est ipsa terracumplantata vinea in comitatu Minorise, in parochia Sancti Felicis Teraciola, / ad ipso Plano. Et afrontat: de orient in alod de Guilabert; de meridie, et de occiduo et de circii similiter. Quantum in istas afron/taciones includunt sic dono Domino Deo et Sancti Felicis, ipsa quarta parte de (1) terra complantata vinea cum arbores teneat Guilabert et donet ipsa tasca per singulos annos de ipsa espleta ab integrum, cum exios et regressios earum, et est manifestum. Quem / vero predicta omnia de meoiure in tuo trado dominio habeas firme potestatem. Ad quod quietare inquietare voluerit cum / Iuda Scariot participem habeat modo vel omnique tempore. Post obitum de Guilabert donet ipso quarto per singulos an<n>os.

/ Facta carta donacionis III kalendas ianuarii an<n>o XXVII rege Henrici.

Sig+num Lopard, qui ista donacione feci et / firmavi et testes firmarerogavi. Sig+num Guifre. Sig+num Guitardi.

Sig+num Guillelmi Guonalgot, sacer, qui hec scrip/sit S die et anno quod supra.

/ Berengarius, sacerdos, qui hec translatum scripsit cum literis fusis in VII linea an<n>o XVIII regnante Lodovici regis iunioris / et XI kalendas iulii die et S an<n>o quo supra.

Notes:

(1). Suprimides dues lletres.

1058, gener 25.

CONVINENÇA FETA ENTRE FOLC, FILL D'ERMENGOL, I BERENGUER LLOBET SOBRE EL CASTELL D'OLÓ I ALTRES BÉNS.

(0). Original perdut. A) CÖpia feta el 1278 per Pere d'Eres, canonge i notari de Vic (25'5 x 14'5 cm). A.C.B. 1-4-332. Al dors: De castro de Olo (s.XIII). n.199.

Hoc est translatum cuiusdam instrumenti quod sub istis continetur verbis: Hec est convenientia inter Fulconi, prolis Ermengaudi, et Berengarii Lobet. Talis est / comando tibi ipsum castrum de Olo et donotibi ipsa cavaleria de Fevevo, et ipsa cavaleria de Sancta Maria, et ipsum mansum de Amenola, et ipsum ¡mansum¡ de Borreles, et ipsum ortum quem solo tenere / castellanum, et terciam partem de ipsis placitis excepto de meas dominicaturas et de meos clericos et de meosbaiulos, et dono tibi erba sine tala et fexo I de paia in totos mansos / de mea onorem. Et propter hoc dono convenio tibi Berengarii Lobet ad seniori meo Fulconi Ermengaudi quod siat omo tuo et faciat fidelitatem sicut omo debent facere / ad suo melior seniori, et donet michi potestatem de castrum Olo quantasque vices ego requisero per me ut per nuncios, et ego Fulconis Ermengaudi facio staticam / in ipsum castrum quantum ego voluero, et quando ego Fulconis Ermengaudi non facio staticam recuperavit ipsum castrum Berengario Lobet et guardo bene sine / engan. Et ego Berengario Lobet convenio tibi Fulconi Ermengaudi quod tuum solium contra cunctas omines vel feminas et faciat tibi ostes de meum corpus, et cavalcadas, / et curtes, et placitos, et segumentos et presteds de cavallos et de mulos. Et de ista convenientia rem frangerit et non atenderit ut aliam mala facta fecerit in ipsa ono/rem restituam per directum ut per ladamentum bonorum omnium infra XXX diebus que seniori meo michi demandaverit.

Facta ista conveniencia VIII kalendas febroarii / anno XXVII regni Aianrici regi.

Sig+num Berengarii Lobet, qui ista convenientia fecit et firmavi et testes firmare rogavi. Sig+num Fulconis Ermengaudi. / Sig+num Guillelmo Bernardo. Sig+num Raimundi Isarni. Sig+num Arbertus Franconi.

Ego Petrus de Torrentibus, canonicus Vicensis et officiale et iudex ordinarius domini episcopi Vicensis, qui huic translato fideliter de suo originali sumpto pro auctoritate presto et firmo S *.

/ Sig sss num Petri de Ayreis, Vicensis canonici et publice ville Vici notarii *.

/ Sig+num Berengarii de Stagno, scriptoris iurati, qui hec translatum fecit fideliter translatari ac scribi et clausit

mandato Petri de Ayreis, publici Vicensis notarii, cum / dictione supra posita in II linea ubi dicitur mansum. VII idus septembris anno Domini MCCLXX octavo.

1058, juny 8.

ERIBALL VEN A PERE L'ALOU QUE TÉ AL COMTAT DE MANRESA, AL CASTELL D'AVINYÓ, AL LLOC DIT VILAR, PER 11 UNCES D'OR BARCELONESES.

0. Original (31 x 15 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 9. Al dors: Carta de venda que Eribal feu () l'alou seu que havia en lo comtat de Manresa, en lo castel d'Avinyó, en lo loch apelat Vilar. (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Eriball vendi(tore sum tibi) Pere, emptore. Per hanc sc(ripturam) vindicionis mee vindo tibi ipso meo alodio de Vila, cum ipso solario qui ibidem est / cum solo et super posito et ipsa casa cum solo et super posito et curte cum columbario et cum arboribus qui ibidem sunt; qui michi advenit per parentorum vel per qualicumque voces; et est / hec omnia in comitatum Minorisa, in castro Avinione, in locum que (vocant) Vila. Et (affrontat) ista hec omnia supra scripta: de oriente instrata puplica sive in / alodio qui est de Orucio vel de filiis suis, de meridie in ipsa strata qui pergit prope ipsas Maiolas, de occiduo in ipso trrent qui excurrit sive in ipsa fonte, / de circii in serra de Adalgardis sive in alodio de Bernardi Giscafre. Quantum infra istas affrontaciones includunt sic vindo vobis ista hec omnia sicut superius est scriptum / ab integrum, cum exiis et regressiis earum,in propter precium uncias XI de auro Barchinone optimo. Quem vero predicta ipsa hec omnia supra scripta de meo iure in tuo / trado dominio et potestate ad omnia facere que volueris, et est manifestum. Quod si ego vinditor aut ullusque homo qui contra hanc ista carta vinficione venerit / pro inrumpendum non hoc valeat vindicare sed componat in duplo cum omni sua inmelioracione, et in antea firma sit omnique tempore.

Facta ista karta vindicione / VI idus iunii anno XXVII regni Enricii rege.

Sig+num Eribal, qui ista carta vinditione mendavi scribere et firmavi et firmarique / rogavi. Sig+num Geral Morato. Sig+num Bernard Ermor.

/ Ermengaudus Guillelmii, diachoni, qui hoc scripsi sub S die et anno quo supra.

1059, gener 12.

OLIBA VEN AL SEU GERMÀ GUILLEM, JUTGE, ELS DRETS QUE TÉ EN L'ALOU QUE LI HA DE PERVENIR DELS SEUS PARES A GAIÀ, A PELOSES, TAL I COM EL TINGUÉ EL SEU AVI OLIBA I ELS SEUS FILLS, PEL PREU D'UN MANCÚS.

O. Original (32 x 10'5 cm). A,E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 11.
Sota la línia vuitena i barrejat amb les signatures hi ha escrit el document núm. 37 d'aquest diplomatari.

In nomine Domini. Ego Oliba venditor sum tibi frater mei Guilelmo, iudici, emptore. Per hanc mee venditionis scripturam vendo tibi / omne<m> meum directum et omnem meam vocem quam habeo et abere debeo in alodio quod mihi debet contingere per vocem parentorum meorum / in Galliano et in omnibus finibus eius, ¡videlicet in Pilosis et in aliis locis¡ in terris videlicet et in vineis, et in arboribus et in omnibus aliis rebus in quantum / mei iuris est et esse debet, cum terminis et affrontationibus suis, sicut Oliba, avus noster, et filii sui et alii parentes nostri illud ibi / tenuerunt et habuerunt, propter precium videlicet unum mancosum optimum, et est manifestum. Ideoque de meo iure in tuum trado / dominium et potestatem ad quod volueris faciendum ad tuum proprium. Et s(i)qui hoc tibi disrumpere voluerit nullo modo possit facere / sed in duplo tibi componat, et postea hec scriptura firma persistat.

Que est acta II idus ianuarii anno XXVIII regis / Henrici.

Sig+num Olibe, qui hanc cartam scribere iussit et firmavit et testes firmare rogavit. / Sig+num Ottoni. Sig+num Gerovardi.

/ Oliba, sacerdos, qui hoc scripsit et sub S die et anno quod (s)upra, cum litteris supra positis in tercia linea.

1059, gener 12.

OTÓ I GEROARD VENEN AL SEU GERMÀ GUILLEM, JUTGE, ELS DRETS QUE TENEN SOBRE L'ALOU QUE ELS HA DE PERVENIR DELS SEUS PARES A GAIÀ, A PELOSES, TAL I COM EL TINGUÉ EL SEU AVI OLIBA I ELS SEUS FILLS, PER 4 SOUS.

0. Original (32 x 10'5 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 11.
Aquest document és escrit al mateix pergamí que el núm. 36 d'aquest diplomatari i comença a la vuitena línia d'aquest, al mig de les seves signatures.

In nomine Domini. Ego Otto et Geroardus, nos ambo simili modo in supradicto die et anno vendimus tibi / fratri nostro Guillelmo, iudici, omnem directum et omnem vocem quam habemus et abere debemus in a/lodio quod nobis debet contingere per vocem omnium parentorum nostrorum in Galliano, videlicet in Pilosis / et in aliis locis, in terris et in vineis et in arboribus et in omnibus aliss rebus in quantum nostris iuris est et esse debet cum terminis et affrontacionibus, propter solidos IIII denariorum, et est manifestum. Ideoque de nostro iure in tuum tradimus dominium et potestatem ad tuum proprium. / Et siquis hoc tibi disrumpere voluerit / nullo modo possit facere sed per sola presumptione in duplo tibi componat, et postea hec scriptura firma persistat.

Que est facta II idus ianuarii / anno XXVIII regis Henrici.

Sig+num Ottonis. Sig+num Geroardi, qui ista carta scribere iussimus et omnem nostram / vocem in supradictis rebus ad opus supra dicti Guillelmi firmamus et firmare rogamus. Giscafredus, sacer S *. / Sig+num Eldrici.

/ Oliba, scerdos, qui hec scripsit et sub S die et anno quod supra.

- 38 -

1059, gener-febrer.

GUISCAFRÉ I LA SEVA ESPOSA ADALETO VENEN A BERARD, SACERDOT, I A EGRITUD UNA QUARTERA DE VINYA AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME D'ARTÈS, PER 2 SOUS.

O. Original (28'5 x 9'5 cm). A.C.B. 1-4-334.
Al dors: Compra Bernard Guifre. Loquitur de ca Rieria (s.XII).

In nomine Domini. Ego Gischafre et uxori sue Adaleto vinditores sumus vobis Berardo, sacer, et Egeritudo (), / emtores. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus vobis quartera I de vinea ab ipsa terra ubi est edifica/ta, qui nobis advenit de ienitores nostros vel comparacione vel per qualicumque voces, et est ipsa quartera I de vinea / ab ipsa terra in comitatum Minorissa, in terminio de Arteso. Affrontat ipsa vinea: de oriente in vinea / de vos, comparatores, de meridie in vinea de nos vinditores, de occiduo in terra de Riculfo vel in Riolato, de circii in / vinea de nos comparatores. Quantum in istas afrontaciones inclu(dunt) sic vindimus vobis ipsa quartera I de vinea / () est edificata ab integrum, cum exiis et regresiis earum, in propter precium solidos II de dinarios () / () et est manifestum. Quem vero hec omnia de nostro iuro in vobis tradimus dominio et potestatem ad faciendum / quod volueritis. Quod si nos vinditores aut ullusque omo inquietare voluerit non hoc valeat vindicare, set componat in ()/plo cum sua inmelioracione, et in antea ista carta vindicione firma estabilis modo omnique tempore.

Facta / ista carta vindicione VI idus kalendas februarii anno vicesimo VIII regnante Eunerricho rege.

S<ig>+<nu>m / Gischafre. S<ig>+num Adaleto, qui ista carta vindicione fecimus et firmare rogavimus. S<ig>+num Petro. S<ig>+num / Reimundo. S<ig>+num Joiefre.

/ Riculfus, sacer, scripsit S die supraque anno.

1059, desembre 29.

MARIA I EL SEU GENDRE GINARD I LA SEVA ESPOSA BUNIMIA VENEN A CRISPÍ I A LA SEVA ESPOSA SANÇA UNA PEÇA DE TERRA I DE VINYA ALS COMTATS D'OSONA O DE MANRESA, A MOIÀ. AL CASTELL DE CLARÀ O A LA VALL DE CLARÀ, PER 7 SOUS I 4 DINERS DE VIC.

O. Original (43'5 x 8'5 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 10.
Al dors: est alodium ecclesie. (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Maria, femina, et genero meo Ginardus et uxor eius Bunimia, vinditores sumus vobis Crispio et uxori tue Sancia, emptores. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus vobis petia I de terra et alia / de vinea cum ipsa terra ubi est fundata et arbores quod infra sunt; quod est ipsa omnia in comitatum Ausona vel de Minorisa, in Modeliano, in kastrum Clerano, in ipsa valle quod voccant de Clerano; quod nobis advenit per genitorum nostrorum ¡aut per ullas/que voces¡ Qui af/frontat: de orientis in via vel in terra de Reimundo Ricolfus, de meridie in terra de Reimundus Ricolfus vel in terra de nos vinditores, de occiduo in torrente quod excurrit per dies pluviarum, de circio in via vel in terra de vos, emptores. / Quantum infra istas IIII affrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa terra vel vinea supra scripta cum ipsos arbores quod infra sunt, totum ab integrum franchum, cum exios vel regressios earum, in propter precium solidos VII et / dinarios de mera moneta de Vigo, et nichil ex inde non remansit, et est manifestum. Quem vero predicta ipsa omnia supra scripta de nostro iure in vestro tradimus dominio et potestatem ad vestrum plenissimum proprium. Quod si nos vindito/res aut ullusque homo quod contra hanc ista carta vindicione venerit pro inrumpendum non hoc valeat disrumpere sed componamus vobis in duplo cum omnem suam inmelioracionem, et in antea ista carta vindicione fir/ma permaneat modo vel omnique tempore.

Facta ista carta vindicione IIII kalendas ianuarii anno XXVIII regnante Henrici rex.

Sig+num Maria. Sig+num Ginardus. Sig+num Bunimia, / nos quod ista carta vindicione fecimus et firmavimus et firmare rogavimus. Sig+num Guitardus Guifret. Sig+num Oliba Goltret. Sig+num Bonushomo Bernardus. Sig+num Girbertus Sabbato. / Sig+num Circulo. Sig+num Rodger.

/ Reamballus, presbiter, quod ista carta vindicione scripsit cum litteras super positas in verso II, ubi dicit aut per ullasque voces, et die et anno quod su sss pra.

- 40 -

1064, desembre 29.

GUIFRE I LA SEVA ESPOSA LEDCARDA VENEN A BERNAT, SACERDOT, UNES CASES I TERRES QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, A ARTÈS, A IPSA VALLE I UN CUP I UNA BOTA PER 12 SOUS.

O. Original (29'5 x 7'5 cm). A.C.B. 1-4-335.
Al dors: Compra de mansum de Valle que vocant Tiribola, en Artes (s.XIII), n. 138.

In nomine Domini. Ego Vvifredus, clericho, et uxori Ledcarda vinditores sumus tibi Bernardo, sacer, emtores. Per hanc scriptura / vindicionis nostre vindimus tibi chasas cum solos et super positos, et curte, et portichos et ortis ortalibus, et terras et / vineas, cultas et ermas, et fasente, et ficulneas, et boscacios et omnium ienere arboribus, qui nobis advenit de ienito/res nostros vel de comparacione vel per qualicumque voces. Et est ipsa hec omnia supra scripta in comitatu Minorisa, in / terminio de Artesso, in ipsa Valle, et affrontat: de orient<e> in vineas episcopales, de meridie in serra de Challario, de occiduo / in alode de Ermetructe vel suos eres, de circii in rio Balterubio. Quantum in istas afrontaciones includunt sic vindimus / tibi ipsa hec omnia supra scripta et barrilia I et cubo I, totum ab integrum, cum exiis et regresiis earum, in propter precium solidos XII / in rem valentem, et est manifestum. Quem vero predicta ipsa hec omnia de nostro iuro in tuo tradimus dominio potestate / a facere quod volueris. Quod si nos vinditores aut ullusque omo inquietare voluerit non hoc valeat vindicare set componat in / duplo cum sua inmelioracione, et in antea ista carta vindicione firma estabilis modo omnique tempore.

Facta ista carta vindi/cione IIII kalendas ienuarias anno V regnante Filipi rege.

Sig+num Vvifredus. Sig+num Ledcarda, qui ista vindicio/ne fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Arnallus. Sig+num Seniofred. Vvifredus, presbiter, et sub S *.

Et est ipsa ser/vicia quarteres III de ordio a domino Pontifice et per ipsa barrilia et cubo supra scripto precio quartera I de ordio.

Riculfus, sacer, / scripsit S die supra quod anno.

- 41 -

1065, maig 15.

AMAD I LA SEVA ESPOSA NEVIA VENEN A FOLCH GUILLEM UNES CASES I TERRES AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE SANT ANDREU, AL LLOC DIT AD IPSA RIERA, PER 8 MANCUSOS D'OR BARCELONESOS.

O. Original (23 x 17 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 12.
Al dors: Carta de la venda que Amad e sa muler feren an Folch Guillem e sa muler Sicards de aquelles vinyes, cases e casals, orts e ortals que havia en lo comtat d'Osona, en la parroquia de Sant Andreu, alou franch, en lo loch apelat Riera. Dit alou dexa () lo dit Folch en son testament a la esglesia de Senta Maria de Cestany (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Amad et uxor mea Nevia venditores sumus vobis Fulchoni Guillelmi et uxor / sue Sicards, emptores. Per anc scriptura vindicionis me vindo vobis terras et vineas, chasas, / chasalibus, ortis, ortalibus, vieductibus vel reductibus, petras mobiles vel i(n)mobiles, cultis et er/emis, silvis, pratis, pascuis, cum fonta() et ()tibus omnia et in omnibus et cum omnia genera ar/borum qui ibidem sunt, sine ulla retinencia, et est totum francum; et advenit nobis ad me Amad per / uxori me nomine Sicardis, et ad me Sicards per parentorum a<u>d per qualescumque voces; et est ec omnia in cho-/mitatum Ausona, in parochia Sancti Andree, in locum vocitatum in ipsa Riera. Et abet afrontacion(es) () / () supra scripta: a parte aurientis in ipsas archas, de meridie in strata publicha, et de occiduo () / () Gavarosa, de parte vero circii in ipso torrente qui discurrid per tempus pluviarum. Quan/tum ista afrontaciones et isti termini ambiunt et infra includunt sic vindo vobis ipsa omnia su/pra scripta, totum ab integrum, cum exiis et regresiis earum, in propter precium mancusos VIII de auro / ex monete Barchinone, et sunt obtimus, et est manifestum. Quem vero predicta de nostro iure in vestro / tradimus dominio potes(tatem ad) vestrum proprium. Quod si nos vinditores a<u>d ullusque omo qui / contra anc ista cha<r>ta vindicion(is ve)ne(rit) pro inrumpendum nil valeat vindicare sed compona/d in duplo cum omne sua inmelioraci(onem), et in antea ista carta vindicionis firma esta/bilis (1) permanead modo vel omnique tempore et non sid disrupta.

Facta ista vindicionis idus / madii an<n>o V regni Filipo rege.

Sig+num Amad Olaba, qui ista charta vindicionis / scribere et firmavi et testes f(irmare) rogavi. Sig+num Bernardi Guillelmi. Sig+/num Esteva Guillelmi. Sig+num

Guillelmi Petri. Sig+num Bernardi Galind.
/ Petrus, presbiter, sub S sid die et anno pprefixo.

Nota:

(1). Repetida la síl.laba bi de stabilis.

1066, març 25.

OLLOMAR I LA SEVA ESPOSA GUINEDELL VENEN A PERE, ARNAL I GUILLEM UN ALOU AL TERME DE CASTELLTERÇOL, AL LLOC ANOMENAT COMES, PER 6 SOUS DE VIC.

O. Original (46'5 x 5'5 cm). A.C.B. 1-4-237.
Al dors: Anticum est. Loquitur de aliquibus terris que sunt in termino Castri Terciolis (s.XIII).

In nomine Domini. Ego Ollomar et uxori sue Guinedel vinditores sumus vobis Pedro et Arnal et Guillelmus, emptores. Per hec scriptura vindiccionis nos sicut vindimus vobis ipsum nostrum alodium, id sunt terras et / vineas, cultas vel ermas et cum omnia ienera arboribus quod infra sunt, totum francum vel litium, quit nobis advenit ad me Ellemar per ienitores et ad me uxor per X vel per ullasque voces, et est hec omnia / in comitatum Ausona, in terminio de kastrum Terciol vel ubi dicunt ad ipses Comes. Et afrontad ipsas III pecias infra terras et vineas: de orientis in ipso marger de ipso Moscher, et de meridie in terra que fuit de Reimon / vel eres, de hocciduo in alode de nos comparatores, de circii in terra de filia de Reimon Mir. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis ista hec omnia supra scripta, totum ab integrum, cum exii/s vel regresiis earum, in propter prescium solidos VI, et est manifestum, de dinarios de Vicho. Quem vero predicta de nostros iuramus in vestros tradimus dominio a potestatem ad vestrum proprium alodem francum. Quod si nos / vinditores ad nullusque omo qui contra hac ista vindicione venerit ad inrump<e>ndum non hoc valead vindicaret set componamus vobis in duplo cum omnem suam inmelioracionem, et in ante ea ista vin/-diccione firma permansit modo vel omnique tempore.

Facta ista carta vindiccione hoctavo die kalendas aprelii annos VI regnante Filipii rex.

Sig+num Ellemar. Sig+num Guinedel, nos / quod ista vindiccione fecimus et cum testes firmare rogavimus. Sig+num Eribal. Sig+num Guillelmus. Sig+num Reimon.

/ Lubetuus, sacer, qui ista carta vindiccione scripsit die et anno quod supra.

1068, febrer 22.

BONADOMNA DÓNA A LA SEVA FILLA BONADOMNA L'ALOU QUE TÉ AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FRUITÓS DE GENEBREDA.

O. Original (33 x 11 cm). A.C.B. 1-4-347.
Al dors: Carta de kastel Tercol. Hec sunt IIII cartes de kastri Tercioli de alodium qui fuit Arnallus Sancti Minati (s.XIII).

In (n)omine Domini. Ego Bonadomna donatrice sum tibi Bonẽdomnẽ, filiẽ mee. Per hanc scripturam donacionis meẽ votive et potentialiter dono tibi alodium meum, / id sunt domos cum solo et supra positis, cum curtis, et ortis, et terris et vineis, cultis et eremis, et boscis, et silvis et garricis, pratis et pascuis, et molendinis cum deductio/nibus aquarum et cum omnia utensilia ad molendinis pertinentia, advenit autem mihi prefata omnia per largitionem viri mei et per omnes voces, est namque predicta omnia / in comitatu Ausone, intra parrochiam Sancti Fructuosii de Genebreda. Et afrontat iamdicta omnia: de parte orientis in speluncha Lobrega et in alodio Guillelmi, / de meridie in alodio de Oliba adroarii et suis heredibus, de occiduo in villa de Ulmos et in alodio Adalberti Godmari, de circio in ipsa rocha fundata. / Quantum intra predictos ¡terminos¡ habeo et habere debeo per omnes voces, totum tibi dono absque ulla reservatione ad tuum proprium et sic de meo iure in tuo trado dominio / ad tuum plenissimum proprium. Siquis autem hoc tibi disrumpere voluerit iamdictum alodium in duplo tibi componat et in super hẽc donatio firma persistat in ẽternum.
/ Que facta est VIII kalendas marcii anno VIII Philippi regis.
Sig+num Bonẽdomne, qui hanc donationem fecit et firmavit firmarique rogavit. / Sig+num Ugonis Guifredi. Sig+num Bernardi Guifredi. Sig+num (1) Eribal. Sig+num Bernard.
/ Benedictus, diaconus, qui hoc scripsit et sub S in prefato die et anno.

Nota:

(1) Repetit: Sig+num.

1068, juny 18.

ARNAU, FILL DE BROCARD, VEN A MIRÓ, CASTLÀ DEL CASTELL DE CALDERS, I A LA SEVA ESPOSA PERONEL.LA UNA SEMUIADA DE VINYA I UNA MUIADA DE TERRA CONREADA QUE TÉ EN ALOU DEL SEU SENYOR RAMON GUADALL AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DE DIT CASTELL, AD IPSO ANGULO, PER 4 MANCUSOS D'OR DE BARCELONA.

(0). Original perdut. A) Còpia del s.XII feta pel clergue Bernat (23 x 18 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 403.
Al dors: Armari de Sant Joan de les Abadesses, sac 2, núm.173.

In nomine Domini. Ego Arnaldus, proles Broccardi, venditor sum tibi Mirone, custos c(astri Cal)darii, et uxori tue (Pe)tro/nille, emptores. Per hanc scriptura venditionis mee vendo vobis semodiata de vinea ab ipsa terra ubi ipsa vinea est fudata et erradicata, et modiata I de terra culta, hec omnia mea francca meum proprium, qui mihi advenit per comparatione sive per solvimentum / et per alezeramentum de seniorem meum domno Raimundo Guadaldi ad facere quod voluero de predictum alodium sive per quacumque / voce. Qui est hec omnia predicta in comitatu Minorisa, infra terminos de castrum Caldario sive ad ipso Angulo. Qui affron/tat ipsa modiata de terra et semodiata de vinea ab terra ubi ipsa vinea est fudata et eradicata: de parte vero orientis / in vinea de Sancto Andreo et in via, de meridie in via et in torrente, de occiduo in torrente et in vinea de nostros emptores, / de circi in similiter in vinea de nostros emptores sive in vinea de Sancto Andreo. Quantum infra istas affrontationes abeo et abere / debeo atque icludunt, sic vindo vobis totum ab integre, cum exiis et regressis earum, in precium mancusos IIII de monete Barchi/none de auro optimo, quod vos emptores mihi dedisti et ego de vobis accepit; et de ipso precio apud vos comparatores nichil / remansit, et est manifestum. Quem vero predicta modiata de terra et semodiata de vinea ab terra quem ego vobis vendo / de meo iure in vestro trado dominio et potestatem ad vestrum proprium et ad omnia que volueritis facere. Quod si ego venditor, aut ullus homo vel ulla supposita persona sive sexu masculini et femenini contra ista carta vendicionis vene/rit aut venero pro inrumpoendum non hoc valeat vendicare, set componat aut componam vobis in duplo cum omnemm / suam inmeliorationem, et in antea ista vendicio firma permaneat modo vel omnique tempore.

Facta carta vendicionis / XIIII kalendas iulii anno VIII Philippi rege.

Sig+num Arnaldi, quod ista carta vendicionis fecit scribere, / firmare et testes firmari rogavi. Sig+num Frarmato. Sig+num Raimund Curbo. Geral/g Ermemir.

/ Andream, sacer, qui ista carta venditionis scripsit et sub S die et anno / quo supra.

Bernardus, clericus, qui hoc translatum scripsit die S / et anno quod supra.

1069, agost 31.

BERNAT ECI VEN A RAMON GUIFRED I A LA SEVA ESPOSA ADALAIDIS LA MEITAT DEL CENS QUE REP AL MAS RELAT I EL QUE REP DE LA MANSIÓ DE GUILLEM RADULF, SOBRE QUATRE PECES DE TERRA, PEL PREU DE 2 SOUS. TOT ÉS AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA EUGÈNIA (DE RELAT).

0. Original (25 x 12'5 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 14.
Al dors: Instrumentum de mansi de Solerio de Rilat (s.XIII). Carta de la venda que en Bernat Ecur feu an Ramon Guifre e a sa muler na Alen de tot aquel cens qui hes del mas de Rilat, ço es tascha e delme e servei per la meytat quin solia exir a el e a sos hereus, e les tres parts que tenia en lo mas de Guillem Radulf i IIII peces de vinya tascha i delma. Es tot aço en lo comtat de Manresa, an la parroquia de SAncta Eugenia (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Bernardus Ecius vinditor sum vobis Remun Gifredi et uxor tua Adalaidis, e<m>ptore. Per hanc pactum scripture / vindictionis mee vindo vobis mea hereditate de ipsum censum qui exiit de manso de Riolato, id est tasca et decima et servitium / de medietate qui inde debet exire ad me et aput meos heres, vindo vobis ad man/ssione de Guillēm Radulfi in quatuor pecias terre et vinee tascha et decima; et advenit mihi ipsa homnia supra scripta per pa/rentorum meorum vel per ullasque voces; est autem omnia prefata in chomitatu Minorise, in parohechie Sancte Eugenie. Afron/tad autem omnia prescripta: de oriente in ipsa Oliva, de meridie in ipso torrente vel in vineas de vos emptores, de occiduo in flumine / Riolato, de circii in ipsa strada qui pergit in villa Pudeda. Et alias pecias terre et vinee qui sunt ad mansione de supra ¡scripti¡ Guilielmi afron/tat in alaude Sancti Petri qui in circuitu eius est. Quantum istas totas afrontaciones includunt sic vindo vobis omnia supra scripta, to/tum ab integrum, cum exiis et regresiis earum, in propter precium solidos II, et de isto precio aput nos e<m>ptores nihil remansit, et / sic de meo iure in vestro trado dominio et potestate ad faciendum quodcumque volueritis. Quod si me vinditore a<u>d u<l>lusque homo vel femina / qui hanc ista vindictione venerit diminuere aut disrumpere nil hoc valeat vindicare quod requirit set compo/nat vobis in duplo cum omnia sua inmelioratione, et in antea ista pagina vindicione firma permaneat omnique tempore.

Facta / ista carta vindicione pridie kalendas setem-

bris anno X regnante Philipo regis.
Sig+num Bernardus Ecius, qui ist/a carta vindictione mandavit scribere et firmavit et ad testes firmareque rogavi. Sig+num Guillelm St<e>pha/no. Sig+num Donuz. Sig+num Oliba Ecius.
/ Berengarius, levita, qui hec scripsit sub die et anno quo S supra.

- 46 -

1074, març 30.

BERNAT I GUILLEM, FILLS D'ISARN IGELA, VENEN A ARBERT I A LA SEVA ESPOSA ARSENDA L'ALOU QUE FOU DEL SEU PARE, SITUAT AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL D'OLÓ, AL LLOC DIT TORROELLA.

O. Original (17 x 11'5 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 458.
Al dors: Terme d.Olo a Teraçola. Carta de diffinitio que en Bernat e en Guillem, fils que foren de n.Isern Igela, fere a n.Arbert e a sa muler Arsen d.aquel alou qui fo del dit Isern, pare lur, ço es cases e casals, orts e ortals, e terres laurades e hermes que son en lo comtat de MAnresa, en lko terme del catel d.Olo, en lo loch apelat Terraçola.

In nomine Domini. Ego Bernardus et Guillelmus, filios qui fuimus de Isarni Igela, exvacuatores / sumus nos vobis Arbertus et uxori tue Arsendis, em<ptores>. Per anc scriptura exvacuacionis / nostre exvacuamus nos de ipso alode que fuit de Isarni, predicti pater noster, id sunt casas, casalibus, ortis, / ortalibus, terras et vineas, cultas et eremas, linares et canamares, cum omnia ienera arborum / qui infra sunt; quod nobis advenit de parentorum sive per qualicumque voces. Et est hec omnia in comitatu Mi/norisa, infra terminum de castrum Oloni, in locum que vocant Torrezela. Affrontad predicta / hec omnia: de parte orientis in rivo de Gavaresa, et de meridie ad ipsa ecclesia Sancti Petri qui est in / valle Orriols, et de occiduo in ipso riu de Riolad, et de parte vero circiii ad ipso col de Cires. / Quantum infra istas affrontaciones includunt sic evacuamus nos in vestra potestate de quales vo/ces ibi abemus et abere debemus, totum ab integrum, cum exiis et regresiis earum, in propter precium (). / Quem vero predicta hec omnia de nostro iure in vestr tradimus dominio et potestate a<d> vestrum proprium, et est manifestum. / Quod si nos exvacuatores aut ullusque omo sexusque femina quod ista exvacuacione inquietare voluerit / in duplo eam componat aut componamus cum omne sua inmelioracione, et in antea firma estabilis perma/neat modo vel omnique tempore.

Facta ista exvacuacione III kalendas apreliianno XIIII regni Fi/lipo rege.

Sig+num Bernardus. Sig+num Guillelmus, nos qui ista exvacuacione fecimus scribere et manus nostras firmamus et a testes firmare rogavimus. Sig+num Aianrici / Durandi. Sig+num Reimundi Bernardi. Sig+num Reimundi Sanle. Sig+num Guillelmi /

Seniofredi.
/ Guillelmus, sacer, qui ista exvacuacione scripsit et sub sss die et anno quod supra.

1075, octubre 17.

BLINGARDS VEN A JOAN I A LA SEVA ESPOSA GUYIDENEL I AL FILL D'AQUESTS IOTRANT UN ALOU AL COMTAT DE MANRESA, (A RODORS I FERRERONS), AL LLOC DE IPSES COMES, PER 7 SOUS.

O. Original (28 x 11 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 481.
Al dors: Comes (s.XII). n.455.

In nomine Domini. Ego Blingards, femina, vinditrice sum vobis Ioan et uxori sue Quidnel et filio vestro Iotrant, emtri/ce. Per hanc scripture vindicionis me vindo vobis alodem meum proprium bene francum qui mihi advenit per compa/racione sive per ullasque voces ipsum meum alodem francum in cases et in suleri et in foveas et in solos et super positos, et cum limina/ribus et ortis, cum curt et orto, cum petras mobiles et inmobiles, cum arboribus fructuosis et infructuosis et cum marginibus, et cum / lacunas et meum directum de ipsa terra, et terra culta vel erma, et cum vieductibus et reductibus. Qui est ec omnia in comita/tum Minorisa, in loco vocitatur ad ipses Comes. Et afrontat: de orient in ipso torent ad ipsa ruira (), et de meri/die in torent et in termine de Fererons, de occiduo in aragalio et in termine de Rosdors, de circi in pug que vocant Embroim. Quan/tum in istas afrontaciones includunt sic vindo vobis ipsa omnia iam dicta ab integrum, cum exis et regresis earum, in sollidus VII / in rem valentem, et est manifestum. Quem vero predicta omnia iam dicta omnia de meo iure in vestro trdo dominio abeatis firmam po/testatem ad omnia facere quod volueritis. Quod si ego vinditrice aut ullusque homo qui contra hanc ista carta vin/dicione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vindikare set in duplo vobis componat cum omne suam inmelioracione, et / in antea ista vindicio firma permaneat modo vel omnique tempore.

Facta carta vindicione XVI kalendas novembris / anṁ o XVI Filipi regis.

Sig+num Blingards, femina, qui ista vindicione fecit et firmavit et test(es) firmare / rogavit. Sig+num Ermemir. Sig+num Reimun. Sig+num Esteva.

/ Ad te Ioan et uxor tua Quidenel ipsa medietate, aliam medietate ad filio nostro Io(trant)().

/ Guanalgaudus, sacer, scripsit S die et an(n)o quod supra.

- 48 -

1076, gener 21.

GILABERT ALARIC I LA SEVA ESPOSA ADALGARDIS VENEN A BERNAT GUIFRED UNA VINYA AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME D'ARTÈS, AL LLOC ANOMENAT SOCARRATS, PER 8 SOUS DE VIC.

O. Original (45 x 21 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 485.
Al dors: Socharrads (s.XII). Armari de Sant Joan de les Abadesses, sac B.

In nomine Domini. Ego Guilabertus Alarici et uxor mea Adalgardis venditores sumus tibi Bernardo Guifredi, emptori. Per hanc scripturam venditionis vendimus tibi peciam unam / terre que est vinea, que nobis advenit per emptionem et per omnes voces, est namque predicta terra cum vinea in comitatum Minorise, intra terminos de Arters, in loco vocato Socarrads. Et / affrontat: ab oriente, et meridie et circea in alodio Reimundi Godmari et suis heredibus, de occiduo in alodio Bernardi Adroarii et heredibus suis. Sicut predicti termini circum/eunt et includunt sic vendimus tibi predictam terram et vineam ab integro, cum exiis et regressiis suis, pro precio solidos VIII monete Vici, et est manifestum. Quam terram et vineam de nostro iure / in tuum tradimus dominium et potestatem. Si autem aliquis tibi disrumpere temptaverit predictam terram et vineam in duplum tibi componat cum sua melioratione et insuper hec scriptura / venditionis firma persistat in eternum.

Que facta est XII kalendas fabroarii anno XVI Philippi regis.

Sig+num Guyilaberti. Sig+num Adalgardis, nos hanc venditionem / fecimus et firmavimus firmarique rogavimus. S<ig>+<nu>m Raimundi (1) Petri. Ermengaudus, levita S. Umbertus Tozberti.

/ Et de supradicta vinea exiit censum minam unam vini ad mensuram quod transacto tempore corruit.

/ Benedictus, diaconus, scripsit et sub S in prefato die et anno.

Nota:

(1). Rascat i en blanc.

1076, gener 26.

EGRITUD VEN A BERNAT GUIFRE, SACERDOT, PER UNA PENYORA QUE LI I QUE NO POT REDIMIR, UN ALOU AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME D'ARTÈS, PROP DE CASTELLVELL.

O. Original (21 x 9 cm). A.C.B. 1-4-341.
Al dors: De Artes bona (s.XIII).

In nomine Domini. Ego Egritud, femina, venditrix sum tibi Bernardo Guifredi et sacer, emptor. Per anc mee venditionis scripturam / vendo tibi alodium meum quod tu tenes in pignus qui incurrit in tuam potestatem et non possum redimere hec omnia de tua / potestate, inde vendo tibi iamdicta omnia. Qui est ec omnia supra scripta in comitato Minorisae, in termine Artess, prope castrum / vetere, et advenit mihi iamdicta omnia per successionem parentorum et per emptionem atque per omnes voces. Qui afrontad hec omnia: / a parte orientis in serra de Callarios, a meridie in Matacanos, ab occiduo in alveo Gavarera, de septentrionali vero / perte desinit in Balcerubio. Quantum iamdicte afrontacio circummeunt et sicut afrontatur ab omnibus partibus sic vendo / tibi iamdicta omnia quantum ibi abeo per ullasque voces absque ulla reservacione, pro precio mitras tres ordei, et est manifestum. / Quem vero suprascripta omnia quod ego tibi vendo de meo iure in tuo trado dominio et potestatem ad omnia que volueris facere. / Siquis omo vel femina ex quacumque persona anc cartam vinditionis disrumpere voluerit nullo modo facere possit sed in / triplo hec omnia componat et in super hec scriptura suum robur ad implead.

Que est facta VII kalendas februarii anno XVI / regnante rege Philipo.

Sig+num Egritud, femina, qui hanc venditionem feci et firmavi firmarique rogavi. Sig+num / Raimundo Bernardi. Sig+num Bernardo Mir. Sig+num Bernardo Sendredi.

Que hec (1) omnia terras et vineas sunt cultas / vel eremas cum casas, solos et supra positos, ortis, ortalibus omnia que infra supra scripte afrontationes abeo, totum tibi vendo / absque ulla resservatione.

/ Ermengaudus, ypodiaconus, scripsit et sub S in prefato die vel anno.

Nota:

(1). Es llegeix literalment ehc.

- 50 -

1076, abril 30.

UMBERT, BISBE DE BARCELONA, CONVOCA AL BISBE BERENGUER DE GIRONA I JUNT AMB ELL, A PRECS DE GUILLEM BERNAT D'ÒDENA I DELS PARROQUIANS DE SANT FELIU D'ARRAONA, ACUT A CONSAGRAR L'ESGLÉSIA DE SANT SALVADOR, SITUADA DINS ELS TERMES DE L'ESMENTADA PARRÒQUIA. AMB AQUEST MOTIU LI CONCEDEIX LES 40 PASSES DEL CEMENTIRI I LI COFIRMA LES SEVES POSSESSIONS

O. Original (46 x 17 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 490. A) Còpia de l'original autoritzada el 1766 per A. Campillo. A.D.B. Registrum dotaliarum vol VII fol. 334 v- 335. B) Còpia de l'original feta s. XX. Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona ms. B-241 fol 15 v- 16

Cf a) ORDEIG i MATA, R. Les dotalies de les esglésies de Catalunya, II-2 núm. 234. b) Catalunya Romànica vol. XVIII p. 151.

- 51 -

1076, desembre 4.

RAMON ES DÓNA A SANT SALVADOR D'ARRAONA AMB ELS SEUS BÉNS PER SERVIR DÉU TOTA LA VIDA.

0. Original (28'5 x 11 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer II, núm. 10.
Al dors: De Arraona (s.XIV). Armari de BArcelona, sac () n. 730.

In Dei nomine. Ego Raimundus, indignus fragilisque peccator, donator sum Domino Deo Salvatori nostro. Cognoscens me macula bonustum compunctus divina / pietate ut pius et propicius sit Deus in delictis atque offensionibus meis, dono, trado atque consigno me ipsum tam anime quam corpus et omnes facultas quod / mihi pertinere possit Salvatori nostro Domino Ihesu Cristo, cuius ecclesia sita atque consecrata est in comitatu Barchinonense, in Vallense, infra ter/minos Arrahonense, ut ego ibi serviam diebus ac noctibus vite mee. Et proprietas mea vel que augmentare possim siat proprietas eisdem matris / ecclesie aput me ipsum. Et qui contra hanc donacionis largitatem ad inrumpendum venerit aut venero adnihiletur et in super componat aut com/ponam prephate matris ecclesie libras V ius ei habendas, et hoc suam obtineat firmitatem. Et in super vero qui hanc donacione ausus fuerit in/quietare ad disrumpendum ex parte Salvatori nostro Domino Ihesu Christo et apostolorum eius sit excomunicatus et a consorcio sanctorum vel limina ecclesie sepa/ratus et cum traditore Iuda seu eius sequaces in inferno dampnatus.

Actum est hoc II nonas december anno XVII regis Phylippi.

/ Sig+num Raimundus, sacerdos, nesciens scribere set puncti soliti hanc prescriptionem clarumque animo firmo et ad stantibus testes firmari / iubeo. Et in prephata donacione addo complantaciones vel edifitiis quod factas habeo infra terminos prescripti Arrahone, ita / ut seniores prephato castra habeant inde censum vel tascham quod eis pertinet. Fulconi, presbiter sss *.

/ Raimundus, sacerdos, qui hec scripsit sss die et anno quo supra.

1077, novembre 13.

BERTRAN VEN A UDALGUER L'HERETAT QUE TÉ AL COMTAT D'OSONA, AL TERME D'OLÓ, A TORROELLA, PER 4 MANCUSOS DE BARCELONA.

O. Original (20 x 10'5 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer II, núm. 24.
Al dors: Carta de venda (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Bertrandus vinditor sum tibi Udalgarii, emptore. Per hanc scriptura vendo tibi ipsa mea / hereditate que abeo in Torrezela, id sunt terris, et vineis, et casas cum solos et super positos, et omnes arbores diversisque / generis, vieductibus et reductibus, aquis aquarum et petris petrarum. Advenit mihi predicta omnia de patrona voce / vel per ullasque voces. Est autem predicta omnia in chomitatum Ausonensis, infra terminos de Auloni. Habet / etiam afrontaciones: a parte orientis in campum que vocant Lupum, de meridie ad ¡Sabadia¡ (1), de occiduo ad fonte de Geralle, de parte vero circi in alaudem de Donnucii. Quantum istas afrontaciones / ¡includunt¡ sic vindo tibi ipsas voces quas abeo vel abere debeo, totum ab integrum, cum exiis et egresiis earum, propter / precium mancosos IIII Barchinone, et est manifestum. Prefata quipe omnia de meo iure in tuo trado / dominio et potestate ad omnia facere que volueris. Quod si ego venditore aut utriusque sexus qui ista / in antea ista carta carta firma permaneat nunc et in eternum.

Actum est hoc idus novembris / anno XVIII regni regis Philipy.

Sig+num Bertrandi, qui ¡hoc¡ iussit scribere et firmavi / et iussi firmari testes. Sig+num Guillelmi Igela. Sig+num Arnalli. / Sig+num Olibani.

/ Gilaberti, presbiteri, qui hoc scripsit cum litteris et superpositis in multis locis / et S sub die et anno quo supra.

Nota:

(1). Suprimit: fonte que vocant de Geral/le.

1079, febrer 22.

BORRELL DELE I LA SEVA ESPOSA CUNIELLIS DONEN A LLURS FILLS GUILLEM I BERENGUER LA TORRE D'EURES AMB ELS SEUS BÉNS, SITUATS AL COMTAT DOSONA, A LES PARRÒQUIES DE SANTA MARIA DE VILALLEONS I DE SANTA EUGÈNIA DE BERGA.

0. Original (26 x 10'5 cm). A.C.B. 1-4-247.
Al dors: De Eures (s.XIV).

In Dei nomine. Ego Borrellus Delae et coniux mea, Chuniellis nomine, donamus vobis filiis nostris Guillelmo atque Berengario. In hac nostre donacionis scriptura / donamus vobis ipsam nostram municionem que dicitur Turris Edere cum omnibus alodiis et baguliis et utilitatibus cunctis iamdicti fortitudini pertinentibus quem ad modum / () municionem usque in presens intra terminum parroechie Sancte Marie Villeleonis et Sancte Eugenie de Berga tenuimus et cum eadem fortitudine possedimus. / Sunt autem prenominata omnia in Ausone comitatu. Advenit mihi iamdicto Borrello per vocem empcionis. Et sicut superius insertum est in vestro iure et dominacione / donamus et confirmamus. Et siquis hanc donationem vobis in aliquo infringere temptaverit in duplo vobis componat et insuper hec donacio plenum robur / obtineat.

Acta est hec donacio VIII kalendas marcii anno XVIIII regis Philipphy.

Sig+num Borrelli Dele. Sig+num Chuniellis, qui hanc / donacionem sponte fecimus et firmamus et firmari eam rogamus. Sig+num Poncii Bernardi. Sig+num Remun Crexelli. Sig+num Guil<l>e<l>mi Onofredi. Sig+num Berengarii Ermemiri.

/ Adabertus, sacerdos, scripsit S die et anno quod supra.

- 54-

1080, febrer 4.

GUILLEM RAMON DE TARADELL, CANONGE DE VIC, DÓNA A LA CANÒNICA DE VIC L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY I L'ALOU QUE TINGUE EL SEU AVI BERNAT SENDRÉ I LA SEVA MARE BELISENDA. SE'N RESERVA L'USDEFRUIT I LA BATLLIA PEL FILL DE LA SEVA GERMANA TRUDGARDS QUE SERÀ CLERGUE.

(O). Original perdut. A). M. E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 1, foli 3. B) Còpia del segle XVIII posada entre els folis de dit cartulari.
a) R(IPOLL) i V(ILAMAJOR), J. Consagración inédita de la iglesia de S. Maria del Estany... pp. 6-8.

In nomine Domini. Ego Guillelmus Raimundi de Taradellо, clericus atque canonicus Sancti Petri, / verus est satis et multis cognitum quod Sendredus de Gurbo dimisit Domino Deo et Sancto Petro eiusque / canonice ecclesiam Sancte Marie de Stagno et omnem dominicatura alodii quam tenebat et / possidebat predicto Sendredus in circuitu predicte ecclesie sive in diversis locis ad diem obito / sui. Que omnia Bernardus Sendredus, avus meus, et mater mea Belissendis prolixa tempora / tenuerunt et dum vivum fuerunt. Propterea ego prefatus Guillelmus, propter remedium anime matris mee / et per misericordiam magnam quam Sanctus Petrus habet in me factam, in presencia dompni Berengarii, Ausonen/sis episcopi, et canonicorum eius, dono Sancto Petro eiusdem canonice omnes alodios, terris scilicet domibus, baiuliis, / boscis, garricis, pratis et pascuis, quas ego hodie teneo et possideo aut alii per me infra parrochia Sancti / Felicis de Terraciola sive Sancte Marie de Olone et in parrochia Sancti Felicis de Rodors. Quantum infra predictarum / parrochiarum parentes mei tenuerunt et possederunt per proprietatem, totum concedo sive trado in dominio et / potestate Sancti Petri eiusque canonice. Tali modo et ordine ut predictam ecclesiam Sancte Marie que in predicto / alodio fundata est, cum omnibus suis directis quas hodie habet et in futuro tempore adquisitam fuerit ha/beat ipsum ospitalarium de Vico ad suam proprietatem et in servicio Sancti Petri eiusque canonice usque in finem secula. / Aliam omnem dominicaturam ego prefatus Guillelmus teneam et possideam per vocem Sancti Petri dum vivus fuero, et / ego aut baiulus meus demus per unumquemque annum pro censu eminam frumenti ad mensuram Vici ad ca/nonicam Sancti Petri de Vico intus in ipso capitulo et hoc sit factum in festivitate Sancte Marie mediante / augusto. Post obitum vero meum, solidum et liberum deveniat predictum alodium sicut superius est comprehensum / in potestate et dominio Sancti Petri

eiusque canonice, preter baiuliam quam habeat filium Teudgards, sororis mei, qui sit clerico et successores sui que sint clerici supradicte ecclesie Sancti Petri. Et ego, prefatus Berengarius, gratia Dev / Ausonensis episcopus, cum consilio et voluntate canonicorum meorum, prop<ter> beneficium quod ecclesia nostra recipit a vobis et / propter magnum servicium quod habeo ex vobis, dono tibi Guillelmo Raimundi de Taradello et successoribus / tuis unam salam que est in villa Vici, iuxta absidam Sancti Petri, cum orto et casales que ibidem sunt. Af/frontat autem hec omnia: ab oriente in calle qui vadit apud Quintanam, a meridie iuxta rivum Meritabilis, ab oc/ciduo iuxta ecclesia Sancti Petri supra dicti, a parte vero circii in domibus que fuerunt Adalberti, archidiachoni. / Quantum istas IIII afrontaciones includunt aut circumeunt sic dono vobis iamdicta omnia ex toto / et ab integro, cum exiis et regresiis suis, eo modo ut tu Guillelmo et successores tui habeas et pos/sideas ad omnem voluntatem tuam tuorum successorum in perpetuum per tuum franchum alodium sine blandimen/to nullius persone. Siquis hec scripturam in aliquo leserit et frangere voluerit nullo modo facere possit set / duplam composicione faciat et cum Iuda Domini proditore in inferno participacionem habeat, et insuper ana/thematis vinculo subiaceat usque ad satisfac<c>ionem veniat.

Actum est hoc II nonas febroarii anno / XX Filipi regis.

Berengarius, gratia Dei Ausonensis episcopus +. Guillelmus Raimundi, clericus +. Ricardus, / sacrista sss. Ego Bermundus, iudex, hec firmo S. Guilabertus, capud scolarium S. Sig+<num> Tedmarus. / Sig+<num> Bernardi Guillelmi. Heribaldus S. Ricardi sub S. Berengarius, parafonista S. Raimun/dus, subdiacono S. Sig+<num> Ermengaudi Guillelmus, diaconus.

S. Artallus, clericus, qui hec scripsit et sub in prefato / die vel anno S.

Nota:

Aquest document és el primer del ms. 283 del M.E.V., conegut com a Cartulari de l'Estany, i porta el títol de"fundatio et institutio abbatiatus Beatae Mariae de Stagno", escrit amb lletra moderna.

1080, març 5.

SUNYER VEN EN FRANC ALOU A JOAN I A LA SEVA ESPOSA I A MORGAND I A LA SEVA ESPOSA ADALGARDS LA TERRA QUE TÉ AL COMTAT DE MANRESA, A LES PARRÒQUIES DE SANT FELIU DE TERRASSOLA I DE RODORS, AD IPSAS VALADADES, AD IPSO STAGNO, PER 3 SOUS.

O. Original (11 x 24 cm). A.C.B. 1-4-340.
Al dors: Cartes de Iocard et suos fratres (s.XII). Valadades et de Stagno anticum est. Instrumenta antiqua castri de Olone et parrochie de Terraciola (s.XIV).

In Dei nomine. Ego Suner venditor sum vobis Ioan et uxor mee Q() et Morgando / (et uxor) sua Adalgards, emtores. Per hanc scriptura vindicio nostre vindimus vobis pe/() de terra culta et erma bene franche qui mihi advenit per genitores vel per ullasque voces; / est in comitatum Minorisa (1), in parochia Sancti Felicis Teraciola vel de Ros/dors, in ipsas Valadades, ad ipso Stagno. Et afrontat: de orient in pug(o), et de meridie in / terra ()ecen Espinalbosa, de occiduo in Crebatestes, et de circii in terra de nos comparatores. / Quantum in istas afrontaciones includunt, sic vindo vobis ipsas pecias () egr/esis et regresis earum, propter precium sollades III in rem valentem, et est manifestum. Quem ve/ro predicta omnia de meo iure in vestro trado dominio, abeatis firmam potestatem ad omnia / facere quod volueris. Quod si nos, venditores aut ullusque homo qui contra anc ista carta / vindicione venerit pro inrumpendum non hoc valeat vindikare set in duplo vobis compo/namus cum omne suam inmelioracione, et in antea ista vindicio firma permaneat mo/do vel omnique tempore.

Facta carta vindicione III nonas marci anno XX Filipi regi.

/ S<ig>+num Suner, qui ista vindicione fecit et firmavit et testes firmare / rogavit. S<ig>+num Petrus Compars. S<ig>+num Berenger. S<ig>+num Marci.

/ Guanalgaudus, sacer S scripsit die et anno quod supra.

Nota:

(1). Repetit: in comitatum Minorisa.

1080, desembre *11*.

ELS VESCOMTES RAMON I ERMESINDA DONEN A GOMBAL JOAN I A LA SEVA ESPOSA, A RAMON GUILLEM I A LA SEVA ESPOSA SICARDS I A RAMON I A LA SEVA ESPOSA ERMESINDA LA ROCA DE SANT LLORENÇ AMB LA SEVA QUADRA, SITUADES AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME D'AMALLÀ.

0. Original (25 x 30 cm) A.C.B. 1-4-335.
Al dors: Videtur ut hoc instrumentum sit de la quadra (s.XIV). n.139.

In Deo Omnipotenti nomine. Ego Reimundo, vicecomite () Ermesindis, vicecomitissa, donatores / sumus vobis Gonballus Iohanni et coniux tua ()is, et Regimundi Guillelmi et coniux tua Si/cardis et ()llus Reimundi et uxor tua Ermesindi. Per hac sciptura donationis nostre donamus vobis / ipsa rrocha qui nuncupant Sancti Laurencii cum sua quadra quod ei damus. Et habet afrontationes predicta / quadra: a parte orientis in ipsa Serra Corba qui descendit in ipsa vall () agud ipsos roures et trans /cedit ipsa valle et ascendit per ipsa quasta usque ad ipsa mata de ipsa Ol(); et de meridianam partem afron/ta in ipsa serra ante ipsa guardia de Niel, et venit per ipsas serras que ()ertit contra ipsa rocha Sancti / Laurentii, et descendit ad ipso puio Groso ubi terminatum est inter Amallanelo et Sancti Laurentii; et occiden/talem partem afronta in termine de Amallanello et discendit per ipso gual suptus ipso puio per ipsa Ollzina / qui ibi est, et transcendit ipsa valle ad ipsa petra foradada et ascendit per ipsa chosta ad ipsas pe/tras grossas, et transcendit ipsa serra usque in termine de Villamanaior; de parte vero circii afronta in ter/mine de Rochafort et in termine de Aimaleg et de Guimaram. Esta autem hec omnia in chomitatum Minorise, / in termine de Amallano in eius agacenciis, et advenit nobis per nostra () qualicumque voces. / Quantum inter iste suprascripte afrontationes includunt sic donamus vobis iamdicta rocha Sancti Laurentii cum ipsa qua/dra et suis terminis, cum montibus et valles, cum garricis et silcis, cum () pratis et pascuis, cum mandam() ctis et cum ingressibus / et exitibus suis quomodo ad usum hominum pertinet ad vestrum proprium alaude, exceptus medietate / de ipsa decima que nos ibi retinuimus, sub tali deliberatione que non eligatis inde alium seniore nec vos / nec posteritas vestra nisi nos et posteritas nostra. Et abeamus ibi intratu et exitu et guerregar, / exceptus potestate de ipso chastel et faciatis per nos guerram et pacem. / Quem vero predicta hec omnia de nostro iuro in vestro tradimus dominio et potestate. Quod si nos, donatores, aud / ullusque omo qui contra hanc ista carta donatione venerit ad

inrumpendum aut nos, vinditores, vene/rimus aut ullusque vivens non hoc valeat vendicare sed componat aut componamus vobis in iam meminata (sic) / omnia in duplo cum sua inmelioracione, et in antea ista carta donatione firma et stabilis per/maneat modo vel omnique tempore.

Facta ista carta donatione III idus decembris anno XXI / regni Philipi regi.

Sig+num (1), vicecomite. Sig+num Ermesindis, vicecomitissa, / nos qui ista carta donatione mandavimus scribere et firmavimus et ad testis firmare rogavimus. / Sig+num Bernardus Amandus. Sig+num Reimundus Amandus. Sig+num Berengarius Brocard. / reimundus Mir de Puigo Alto. Sig+num Tedballus Guifredo. / Raimundus, vicecomes + *.

/ Bernardus, sacer, qui scripsit die et anno sss quo supra.

Nota:

(1). Espai en blanc.

- 57 -

1080, desembre 10.

MIR I LA SEVA ESPOSA ELLIARDIS VENEN A SENDRÉ I A LA SEVA ESPOSA FLORÈNCIA UNA PEÇA DE TERRA EN FRANC ALOU A MOIÀ, A L'ESTANYOL. I VEN A DITS COMPRADORS I A RAMON I A LA SEVA ESPOSA SESNANA UNA PEÇA DE TERRA EN FRANC ALOU A MAGADINS, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE RODORS, I LA TERCERA PART DE LES QUE HI EDIFICAREN, PER 8 SOUS.

O. Original (21'5 x 18 cm). A.C.B. 1-4-339.
Al dors: Carta Magadins ubi stad Petrus Ramon (s.XIII).

In nomine Domini. Ego Mir et uxor mea Elliardis vinditores sumus tibi Sendre et / uxori tue Florencia, emptores. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus (1) vobis / pecia I de terra franca quod mihi advenit per parentorum sive per comparacionem ad me / Mir et ad me Elliards per meum decimum sive per qualicumque voce. Et nos supradicti / Miro et uxori mee vindimus ad predictum Sendredi et uxori sue et ad Raimundum / et uxori sue Sesnana, emptores. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus vobis alodium / nostrum francum, pecia I quod habemus in Magadino simul cum ipsa terciam partem domos / quos prius edificavimus cum solos et superpositos, simul cum ipsa area, totum nostru(m) di/rectum, cum exiis et regresiis earum. Est autem supradicta pecia terre in parrochia de Sanc/ta Maria Modeliano, prope ipso Estanol. Affrontat autem ipsam peciam terre: a par/te orientis in terra de nos vinditores, de meridie in terra de nos emptores, / et de occiduo in strata publica, de circii in terra de Guilelm Sinfre vel de suos / eredes. De domos et de aliam peciam ter(r)e affrontat: de oriente in font Espinalbosa, / de meridie in alode de Benedete, de occiduo in kaiola, de circii in alod(e) / de Nevolen. Est autem predictam peciam terre cum domos in parrochia Sancti Felicis de Rosdors. / Quantum isti termini vel affrontaciones includunt sic vindimus vobis totum ab / integrum, cum exiis et regresiis earum, propter precium solidos VIII denariorum, et nichil ex in/de non remansit est manifestum. Quem vero predicta omnia de nostro iure in vestrum tradi/mus dominium et potestatem, ad faciendum quecumque volueritis. Quod si nos vindito/res aut ullus omo qui contra istam cartam venerimus (2) aut venerit ad inrumpen/dum non hoc valeat vindicare sed componamus aut componat vobis in duplo / cum omne sua imelioracione, et in antea ista vindicio firma persistat modo / vel omnique tempore.

Actum est hoc IIII idus decembris anno XXI regnante Phyli/pi regis.

Sig+num Mir, qui ista vindicione fecimus et Elliards et firmavi/mus firmarique rogavimus. Sig+num Elliards. Sig+num Remon. Sig+num / Suniarii. Sig+num Poncii.

/ Bernardus, sacer, qui hoc scripsit S et sub in prefato die vel anno quo / supra.

Notes:

(1). Rascades les lletres ci entre vindi i mus.
(2). Rascades les lletres ne entre vene i rimus.

1083, gener 26.

BERNAT GUILLEM I LA SEVA ESPOSA MIGDÒNIA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY UNS ALOUS AL COMTAT D'OSONA, A LES PARRÒQUIES DE SANT FELIU DE SERRA I DE SANT AMAND DE PEDRÓS, A RELAT, PEL BÈ DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES DELS SEUS PARES I PEL SEU GERMÀ ARNAU GUILLEM, EL QUAL ENTRÀ A SERVIR DÉU EN AQUESTA ESGLÉSIA.

O. Original (31 x 12 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 15.
Al dors: Carta de la donacio que en Bernat Guillem e sa muler na Migdonia feren a la esgleya de Senta Maria de Cestany d.aquels alous que havien en Rilat, en diversos lochs separats (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Bernardus Guillelmi et coniux mea Migdonia (do)natores sumus Deo et Sancte Marie Stagnensis ecclesié. Per hoc (scrip)ture / pactum damus predicte ecclesię alodia nostra cum domibus in Rivo Lato quamvis in diversis locis sint separata; que omnia sunt in comi/tatu Ausonę, in parrochia Sancti Felicis de Serra sive Sancti Amancii de Petroso. Quantum infra prędictas parrochias tenemus et pos/sidemus per vocem Guillelmi Amalrici seu uxoris sue nomine Em, qui fuerunt genitores de me Bernardo et mihi prelibata omnia post illorum obitum / dimisere, totum ab integrum, sine ulla reservacione et que lex gottorum iubet ut de facultatibus genitorum habeant licenciam filii dandi / ęcclesiis vel cui voluerint. Propterea ego prelibatus Bernardus simul cum predicta coniuge mea, omnia alodia in predictis parrochiis persistencia tradi/mus atque concedimus in dominio et potestate predicte ecclesię Sancte Marie cum vineis et arboribus diversis generis et cum omnibus suis affrontacionibus et per/tinènciis et utilitatibus que ad eundem alodium pertinent vel pertinere debent, propter remedium animarum nostrarum et parentum nostrorum seu per Arnallum Guillelmi, / fratrem de me Bernardo, quem misi in predicta ęcclesia ut omnibus diebus vite sue in ibi Deo deserviret. / Et sic superius est comprehensum de nostro iure tradimus predicte ęcclesie in potestate et dominio at clericorum ibi Deo famulantium. Quisquis persona hominum hanc dona/cionem in aliquo frangere temptaverit, primum triplam compositionem prefate ęcclesię et suis clericis faciat et insuper aliminibus Sancte Dei Ecclesie alienis / existat et cum Iuda, Domini proditore,

igneis abhēnis nodatus fiat usque ad satisfaccionem veniat.

Hactum est hoc VII kalendas februarii anno XXII / regis Philipi.

Sig+num Bernardi Guillelmi. Sig+num Migdonie, / nos pariter qui hoc laudamus et puncto nostrarum manuum confirmamus et testes firmare precepimus. Bernardus, sacer S *. / Sig+num Petrus, sacer S *. Ramun Amalric, subdiacono *. / Andreas, sacer S *.

/ () qui hoc scripsit et sub in prefato die vel anno S.

1083, febrer 25.

ARNAU LANDRIC I LA SEVA ESPOSA LUCIANA *DONEN PEL* BÉ DE LA SEVA ÀNIMA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, SITUADA AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, JUNT L'ESTANY, UN ALOU VORA DIT ESTANY I AD IPSAS VALADADES.

O. original (24'5 x 8'5 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 3.
Al dors: Luciana () Stagni (s.XII). Instrumenta de alodiis de prato Stagni (s.XIII). Stagni (s.XIII). Instrumenta de alodiis de prato de Stagno et Valadades (s.XIV). n.395.

In nomine Domini. Ego Arnallus Landrici et uxor mea Luciana donatores sumus Domino Deo et Sancte Marie, cuius / basilica sita est in comittatu Minorise, intra parochiam Sancti Felicis Terratiola, iuxta stagnum. Per hanc / scripturam nostre donationis, votive et potentialiter propter remedium animarum nostrarum parentumque nostrorum, / donamus ad iamdictam ecclesiam Sancte Marie de Stagno alodium nostrum bene francum et nostrum proprium, scilicet / omnem nostram hereditatem et directum quam et quod habemus et habere debemus in iamdictum Stagnum, / qui nobis advenit per successionum parentum et per omnes voces. Quantum in predicto loco, scilicet stagno, et in / ipsas Valladaddas habemus, totum ab integro damus et confirmamus predicte ecclesie ad abendum et possi/dendum proprialiter in eternum. Siquis autem hanc scripturam donationis disrumpere temptaverit iram Dei incur/rat, et iamdictum alodium predicte ecclesie in duplum componat, et in super hec scriptura donationis firma / persistat.

Quo facta est V kalendas marcii anno XXIII regni regis Philippi.

Sig+num Arnalli. / Sig+num Lutiane, qui hanc donatione fecimus et firmavimus firmarique rogavimus. / Sig+num Bernard. Sig+num Ramon Arnal S *. / Sig S num Petrus, sacer *.

/ Alerandus, scolasticus, scripsit hoc et sub S in prefato die et anno. Andreas, sacer S *. / Remundus Amalrihis S *.

1083, abril 26.

CIXELA DÓNA PER REMEI DE LA SEVA ÀNIMA A L'ESGLÉSIA DE SANT FRUITÓS DE CASTELLTERÇOL UN ALOU SITUAT AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FRUITÓS DE CASTELLTERÇOL, AL LLOC DIT SOLÀ.

O. Original (42'5 x 7'5 cm). A.C.B. 1-4-285.

In nomine Domini. Ego Cixela donator sum a Domino Deo et SAncti Fructuosi de Chastrum Terceol de ipsum meum alaudium, id sunt chasals cum ipsos al<a>udios qui ibidem sunt et cum arbores de diversis / ieneribus. Per hanc scriptura donaci<o>-nis mee dono ipsum alaudem propter Deum et remedium anime mëë ad proprium, cum ingresis et exitibus earum, quod mihi advenit per com/paracione aud per qualicumque voces, et est hec omnia in chomitatu Minorisa, in parrochia SAncti Fructuosi supra scripto, ad ipso Sola. Et afrontat ipso alaudio supra scrip/to: a parte orientis ad ipso rio Chardones vel in ipso molino qui vocant Cuca, et de meridie in ipso rio iamdicto Chardones, et de occiduo in al(a)udio de me / domnatore, a parte vero circii in ipsa strada. Quantum iste quatuor affrontaciones includunt sic dona ipso alaudio supra scripto sicut superius resonad / ¡()¡, et est manifestum. Quem vero predicta omnia de meo iuro in tuo tradimus Domino Deo et suis sanctis ad proprium. Quod si ego donator aud ullusque omo au<t> qui contra hanc / ista charta donacione inquietare voluerit non hoc valeat vindichare set componat in duplo cum suam inmelioracione, et in antea ista carta dona/cio firma permaneat modo et omnique tempore.

Hactum est hoc VI kalendas mai anno XXIII regni Philipii regis.

Sig+num Ccixela, qui ista donacione / fecit scribere et firmavid et firmare rogavi. Sig+num Ioccfre. Sig+num Udalard. Sig+num Iovan. Sig+num Gerall, subcleromo/monio.

Reymundus, sacerdos., qui ista donacione scripsit in prefato die S vel anno in VI linea supra scr/iptas literas.

1083, novembre 7.

BERENGUER, BISBE DE VIC, DEFINEIX A DISPÒSIA I ALS SEUS FILLS GUADALL GUADALL I BERENGUER GUADALL L'ALOU QUE LI VA VENDRE ARSENDA, ESPOSA DE FOLC ERMENGOL D'OLÓ, SITUAT AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, PER 40 UNCES D'OR BARCELONESES.

(0). Original perdut. A) Còpia feta per Guillem, prior, el 1150 (32'5 x 12 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer II, núm. 10.
Al dors: De parrochia Sancti Felicis de Terraciola (s.XIV) n.440.

In nomine Domini. Ego Berengarius, episcopus, evacuator sive diffinitor sum vobis / Guadallo Guadalli et fratri tuo Berengario Guadalli et matri vestre Disposie. / Per hanc scripturam evacuacionis sive definicionis mee evacuo vel diffinio vobis ipsum alodium quod uxor Fulchonis Ermengaudi de Olono, nomine Arsendis, / et filius eius vendidere atque dedere mihi cum domibus et edificiis omnibus et vineis et arboribus et cum baiuliis et universis que pertinent ad eundem alo/dium; est autem predictum alodium in comitatu Ausone, in parrochia Sancti Felicis de Terraciola. Et habet affrontaciones: ab oriente in torrente qui discurrit ante / domum Guanalgodi, presbiteri; de meridie in alodio Guillelmi Raimundi de Taradello; de occiduo in Monte Frigido sive in fisco de Olono et pervadit usque in / ipsam aquam que perge subtus ecclesia Sancti Felicis; de circio in ipsa strata que vadit de ipsa G¡u¡ardia in Olono. Advenit quidem mihi per donacionem vel vendicionem sicut superius scriptum est sive per vocem Berengarii Lupecii et uxoris eiuus et per guadium quod ipse fece Berengarius inde Fulchoni Ermen/-gaudi et uxori sue predicte. Et propter hoc accipio a vobis XL uncias auri Barchinone in re valente. Que predicta omnia in vestrum trado / dominium et potestate ad faciendum quod volueritis. Et siquis hoc vobis voluerit disrumpere nullo modo po¡s¡sit facere set per sola presumpcione in duplo vobis / componat, et po¡s¡tea hec scriptura firma permaneat.

Quod est actum VII idus novembris anno XXIIII Filipo regis.

Berengarius, gratia Dei / Ausonensis episcopus S. Sig+num Mironis Guillelmi. Sig+num Bernardi Ermengaudi. Sig+num Dalmacii Ermengaudi. / Sig+num Bernardi Mironis. Sig+num Berengarii Guillelmi. Sig+num Bertranni Guilaberti. Sig+num Reimundi Arnalli.

/ Guillelmus, levita, qui hec scripsit et sub S.
Guillelmus, prior, qui hoc translatum scripsit XV$_{III}$ kalendas augusti anno XIII regnante / Leduvicho rege iuniore S.

- 62 -

1083, desembre 3.

EL BISBE DE VIC, BERENGUER, CONFIRMA L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY I ELS SEUS BÉNS ALS CLERGUES QUE HI VISQUIN SOTA LA REGLA DE SANT AGUSTÍ, JA QUE PER DRET PERTANYIA A LA SEU DE VIC.

O. Original (30 x 19'5 cm). A.C.B. 1-4-177.
Al dors: Carta Ausonensis episcopo (s.XII). Corroboratio bonorum ecclesie Stagnensis facta per episcopus Vicensis. Corroboratio tenorum huius ecclesie (s.XIV). n.211.

Sub Trinitatis nomine sacro. Ego Berengarius, gratia Dei Ausonensis episcopus, cum assensu canonicorum meorum, confirmo ecclesia Sancte Marie de Stagno / et clericos in ibi Deo degentibus sub regula Sancti Augustini quatenus ibi in perpetuum regulariter vivant. Et ad supradictos clericos qui in presenti ibi sunt / vel in futuro erunt qui firmiter tenuerint prelibatum ordinem sive ad eandem ecclesiam concedo atque confirmo hoc quod hodie tenet et possidet / sive quid possessura vel acquisitura est, preterea que ad ius nostre sedis pertinet vel pertinere debent. Siquis vero pretaxatam ecclesiam de suis / facultatibus ditaverit a Deo omnipotenti et ab eius genitrice et a Beato Petro, summo clavigero, et a me prelibato presule et / a grege mihi comisso benedictionem percipiant et in die magni iudicii sint abluti a sordibus suorum facinorum et / mereantur gaudere cum sanctis in regione vivorum. Quisquis namque tam maliciosus extiterit ut hec que superius pretaxavimus / destruere sive ea que ad ius prefate ecclesie pertinent aut pertinuerint auferre voluerit, a irrito iudice et a summo pastore et ab uni/verso agmine celesti et de me, predicto presule, set abenis ¡igneis¡ nodatum et vinculo anathematis alligatum et cum Iuda, Domini / proditore, in infernum sepultum usque quo fecerit ex inde iudicium rectum. Borrell, sacer S *.

/ Actum est hoc III nonas decembris anno XXIIII Philippi regis.

Berengarius, gratia Dei Ausonen/sis episcopus S *. / Bernardus, archidiachobus S. Oliba, sacerdos S *. / Testis Isarnus ad est confirmans scripta fidelis S. / Alamandus, levita S. Guyillelmus, diaconus S *.

/ Amatus, subdiaconus, qui hoc scripsit die vel anno S. / Heriballus, kannonicus S *. / Berengarius S *.

1084, març 2.

DISPÓSIA I ELS SEUS FILLS GUADALL I BERENGUER DONEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY UNA PEÇA DE TERRA QUE POSSEEIXEN SOBRE DITA ESGLÉSIA.

O. Original (38'5 x 9'5 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm.13.
Al dors: Guadal Guadal (s.XII). Per hoc instrumentum probatur quod parrochia Sancti Felicis Terraciola est in parte comitatu Ausonie (s.XIV). Per hec omnia instrumenta probatur quod parrochia Sancti Felicis de Terraciola est in comitatu Ausone (s.XV). Donacio feta al monastir del Stany de una pesa de terra que es prop lo monastir, en la parroquia de Terracola (s.XV). n.404. n.341.

Quem legibus nostris constat esse decretum ut res donate si in pressenti sunt tradite nullo modo repetantur a donatore. Ideoque ego Disposia, femina, una cum filiis meis Guadallus scilicet atque Berengarius nos simul in unum donatores sumus / Domino Deo et Sancte Marie de Stagno. Per hunc pactum scripture donamus ad predictum locum Sancte Marie unam peciam terre quam habemus supra domum predicte ecclesie; advenit nobis prefata omnia per ienitorum et per omnes voces; est autem in comitatu Ausone / et in parrochia Sancti Felicis et in prenominato loco de Stagno. Affrontat: a parte orientis prelibata omnia in terra Guilelmi Raimundi, de meridie in terra Sancte Marie predicte, de occiduo in podio Susanni, de circio etiam in Coma Crosa. Quantum / predicte affrontationes includunt sic donamus prefata omnia ad iamdictum locum pro anima genitoris nostri et pro redemptione animarum nostrarum. Siquis autem qui contra hanc donationem venerit ad irrumpendum non hoc valeat vendi/care sed componat predicta terra in duplo cum sua inmelioratione, et insuper hec donatio firma permaneat.

Actum est hoc VI nonas marcii anno XXIIII regni regis Philippi.

/ Sig+<num> Disposie. Sig+<num> Guadalli. Sig+<num> Berengarii, qui hanc donatione fecimus et firmavimus firmarique precepimus. Sig+<num> Bertrandi Guilaberti. Sig+<num> Guitardi. Sig+<num> Iohannis. / Alamandus, levita S *. Poncius, canonicus S*. Amatus, diaconus S *. Tedmarus, levita S*. Remundus, sacer S*.

/ Guillelmus, diaconus, qui hoc scripsit et sub S in prefato die vel anno.

1084, maig 1.

PERE GUIFRED I LA SEVA ESPOSA TRUDGARDIS DONEN PEL BÉ DE LA SEVA ÀNIMA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TENEN A LA PARRÒQUIA DE VIC, AL LLOC DIT PRAT NARBONÉS.

(0). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l' Estany, núm. 23, folis 13 i 13 v.

(I)n Christi nomine. Ego Petrus Guifredi et soror mea Trudgardis donatores sumus Domino Deo et Sancte / Marie Stagnensi alodium nostrum quod habemus in Prato Narbonense, quod emimus de Guifredo Er/memiri atque Seniofredus Ermemiri, frater eius, una cum uxoribus eorum, scilicet Gerberga et Ermetruit, et / fratribus eorum Guillelmo et Arnallo et nepoti eorum nomine Guifredo Danle. Per hanc scripturam nostre do/nationis donamus predicte ecclesie Sancte Marie et clericis eiusdem loci Deo famulantibus alodem nostrum proprium / iam dictum, id sunt casas cum solos et supra positis, ortis, ortalibus, cum kintanis, terras cultas vel ermas, / cum diversis arborum que ibidem sunt, cum pratis et pascuis decursionibusque aquarum. Quantum / ad nos pertinet advenit autem nobis per comparatione sicut supra dictum est per quacumque voce. Est / autem prefata res in comitatu Ausone et in parochia Sancti Petri sedis Vici, in loco qui dicitur Pratum / Narbonensem, iuxta ipsum puteum. Et affrontat: a parte orientis in terra qui fuit Mironis Onora/te sive in ipso puteo, et de meridie in terra vel in vineis que fuer<u>nt vicecomitis nomine Bernardi / Seniofredi, de occiduo in alode qui fuit Amati Eldrici, de circio in alode qui fuit Guiberti, gram /f matici. Quantum iste affrontationes includunt vel ambeunt sic donamus prefata omnia cum exitibus / vel regressibus suis, totum ab integro, predicte ecclesie Sancte Marie propter Deum et remedium anime nostre, / at vero prefata omnia de nostro iure tradimus in dominio et potestatem Sancte Marie prefate suorumque clericorum / ad proprium alodium. Siquis vero contra hanc nostre donationis scripturam venerit pro inrumpendum non hoc / valeat vendicare, sed ira Dei incurrat, et cum Iuda traditore in inferno participationem / abeat et sit excomunicatus quo usque ad satisfaccionem veniat, et postea hec sc<ri>ptura do/nationis firma et stabilis in omnibus et per omnia abeatur.

Actum est hoc kalendas maii anno XXIIII / regis Philipi.

Sig+num Petrus Guifredi. Sig+num Trudgardis, qui hanc dona/tionem fecimus et firmavimus firmarique rogavimus. Bernardus, sacer S. Andreas, sacer S. / Compan. levita S.

Raimundus Amalric S Subdiacon<u>s. Petrus, sacer S.
/ Artallus, clricus, qui hec scripsit et sub in prefato die vel anno S.

- 65 -

1085, febrer 2.

BERNAT, ARDIACA, I EL SEU GERMÀ RENARD DONEN AL SEU NEBOT BERENGUER DE MONTCADA LA TERCERA PART QUE TENEN DEL CASTELL DE MUNTANYOLA.

[0]. Original perdut. A) Còpia coetània sense autoritzar (36 x 15'5 cm) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 18. B) Còpia feta per Mir Donuci el segle XII. A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 18 bis.
Al dors de l'original: Monchada. Cum hac carta debemus habere duas partes in Muntaiola (s. XII). Per hec probatur quod dominus habet staticam in castro de Muntanyola (s. XIV).

Universitati presentium hominum sive venientium sit etiam manifestum. Qualiter inter Bernardus Guillelmi, archidiachonem, et Renardum Guillelmi, fratrem eius, atque Berengarium Reimundi de Montescatano fuerint / plurime et varie intenciones de alodio et castro Montaneole de quibus predictus Berengarius querelans erat hac de causa multociens quoque habuere inter se diversa placita et ad ultimum suadentibus illorum hominibus / atque consilium dantibus facere ex inde placitum atque concordamentum per donacionem atque reddicionem quam fecere predicto Berengario de suo directo que ita se incipit:

In Dei sempiterni regis nomine. Ego Bernardus archidia/chonus, et frater meus Renardus redditores hac donatores sumus tibi predicto Berengario de Montescatano. Notum sit etiam quia per hanc scripturam istius nostre reddicionis atque donationis damus et reddimus tibi prefato Beren/gario terciam partem in castro Montaneole et in eius terminis atque hedificiis sive in omnibus aliis rebus que ad predictum castrum pertinent seu per illud possunt obtineri, acclamari hac defendi ad tuum proprium alodium ex / certus alodium quod fuit Sendredi, diachoni, quod mihi Renardo per scripturam sue donationis dedit et ego ad meum opus delibere retineo. Hac quoque predictam terciam partem in tali modo et ordine reddimus tibi Berengario et damus / ut solide et quiete habeas eam et teneas dum vivus fueris et post te illa uxor tua cui tu eam dimiseris aut illi tui infantes qui ex te et illa uxore tua procreati sunt. Si vero te Berengarium contigerit mori absque predictis / infantibus, post obitum tuum habeat hanc predictam terciam partem illa uxor tua cui tu eam dimiseris in vita sua sine ullius rei diminutione, et post eius obitum veniat secure et redeat predicta tercia pars in iure et / potestate Renardi, predicti, seu filiorum eius. Si autem tibi Berengario vel uxori tue predicte aut infantibus tuis fuerit voluntas vendendi predictam terciam partem non sit tibi nec illis licitum vendendi vel inalienan/-di ulli alii homini vel femine nisi mihi predicto Renardo aut

infantibus meis. Et si ego prefatus Renardus aut mei infantes noluerimus emere predictam terciam partem sicut iuste fuerit apreciata intra XL dies / quibus a vobis ammoniti fuerimus per vos aut per vestros nuncios ut tibi predicto Berengario et coniugi tue aut infantibus tuis sit licitum ex inde faciendi et ordinandi quicquid vobis placuerit ad totam vestram voluntatem faciendam. / Simili quoque modo si ego prefatus Renardus obiero absque infantibus de mea coniuge, ut mea predicta tercia pars Montaneole redeat ad integrum et veniat in potestate et dominio prefati Berengarii seu de infantibus / suis, post obitum illius mee coniugis cui eam dimisero de vita sua. Et si mihi prtedicto Renardo aut infantibus meis predictis fuerit voluntas vendendi meam predictam terciam partem quod non sit mihi licitum nec illis vemdere aut in/alienare eam ulli () vel femine nisi tibi prefato Berengario aut infantibus tuis. Si autem tu, predictus Berengarius, aut infantes tui noluerit (1) emere hanc meam terciam partem predicta sicut iuste fuerit / apreciata intra XL dies quibus a me predicto Renardo vel ab infantibus meis licitum faciendi de ea quicquid voluerimus aut quisierimus omnibus mo/dis. In super quoque quod hedificium atque condirigimentum predicti castri de Montaneola habeamus eam in simul per tres partes et quod solum atque terminum eius sit bene divisum atque partitum sine engan per tres / partes et quod tu Berengarius habeas modo ex inde ipsam tuam terciam partem predictam integriter et staticam in ipso castro predicto terciam partem de unoquoque anno. Hanc () scripturam istius nostre do/nationis atque redditionis si nos donatores aut aliquis utriusque ordinis homo disrumpere vel infringere temptaverimus sive temptaverit componamus tibi, predicto Berengario, aut eius infanti/bus sive tue coniuge predicta omnia in triplum, et post modum hoc maneat semper firmum.

Quod fuit actum IIII nonas fabroarii anno XXV regni regis Philippy.

/ + Bernardus, archidiachonus S *. + Renardi Guillelmi, nos qui hanc scripturam fecimus et firmavimus atque testibus subscriptis ea firmari rogavimus. / S + Gerberti Sendredi. S + Guillelmi Reimundi. S + Reimundi Borrelli. S + Gerberti Reimundi. S + Arnalli Seniofredi. S + Ermengaudi Gillelmi. S + Reimundi Ollomar. / S + Bernardi Adalberti. S + Bernardi Bernardi. S + Reimundi Guillelmi.

Nota:
(1). Suprimit: eam.

- 66 -

1085, febrer 3.

CONVINENÇA ENTRE BERENGUER RAMON DE MONTCADA I ELS SEUS ONCLES BERNAT GUILLEM I RENARD GUILLEM DE LA ROCA PER LA QUAL ELS DÓNA EL CASTELL DE VACARISSES COM A GARANTIA DEL PACTE QUE VAN FER SOBRE EL CASTELL DE MUNTANYOLA.

[0]. Original perdut. A) Còpia coetània sense autoritzar (36 x 12'5 cm) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer II, núm. 19.
Al dors: n. 45. n. 455.

Hec est convenientia que est facta inter Berengarium Raimundi de Montescatano et Bernardum Guillelmi, archidiachonem, atque Renardum Guillelmi de ipsa Rocha. Impignorat quoque predictus Berengarius prefato Bernardo, / archidiachono, et Renardo Guillelmi, fratri suo, castrum de Vachericis cum omnibus suis hedificiis et terminis atque pertinenciis et comendat eis ipsum castellanum qui tenet prefatum castrum et mittit eis in hac ¡eadem¡ impignoratione ipsam suam / terciam partem quam habet in castro et alodio de Montaneola et totum ipsum suum alodium quod Berengarius predictus habet in Berga. Hoc vero totum in tali modo et ordine impignorat eis ut sit suus illorum fidelis amicus per directam fidem / sine engan, ita sicut homo debet esse de suo fideli amico, et quod predictus Berengarius adiuvet eos tenere, et habere atque defendere sive guerreiare totum illorum honorem quem hodie habent vel ab inceps dante Deo per consilium suum sine / eius engan adquisierint, exceptus duabus ecclesis de ipso archidiachonatum, scilicet ipsa ecclesia de Meserata et ipsa ecclesia de Platiolo, de quibus predictus Berengarius querelans est, quas in hac eadem impignorationem ¡de¡ predicti / honore mittit quisquis ex illas eas habere vel querire qualicumque modo aut voce potuerit per placitum et quod Berengarius sit eis adiutor comntra homnes homines sive feminas qui eis de illorum honore tollere velint, exceptus donum / Umberti, Barchinonensis episcopum, quem Berengarius in hac convenientia ab archidiachonem non mittit, et ullum alium episcopum successorem de predicto Umberto ad predictum archidiachonem de hac convenientia non eicit. Si vero pre/dictus Berengarius noluerit hec atendere et facere predicto Bernardo, archidiachono, et fratri suo Renardo, vel aliquid eis de hoc soras fecerit ut redirigat eis hoc totum inter triginta dies quibus illi commoverint / eam per se ipsos aut per illorum nuncios. Et si ille nolebat hoc facere nec redirigere prefato archidiachono et Renardo ut predictus castellanus aut castellani donent potestatem de predicto castro Vacceri/tis nominato eis et serviant eis ipsum fevum et habeant

per predictum archidiachonem et Renardum predictum castrum pariter et fevum donec prescriptus Berengarius sit redirctus eis de.hoc quod malo contra eos ha/buerit factum. Cum vero predictus Berengarius fuerit illis redirectus recuperet suum predictum castrum cum omnibus suis pertinenciis et terminis in hac eadem convenientia prescripta sicut superius predictum est prefato castro sic fac/tum et teneatur predicta tercia parte Montaneole et de alodio prefato Berengarii de Berga. Et si de predictis castellanis se desinebat ut alie castellani que predictum castrum de Vachericis habuerint in hac eandem con/venientia similiter sint. Hoc vero totum sic superius est infactum sic convene predictus Berengarius prefato archidiachono et Renardo (1) tenere et facere atque attendere et filiis prelocuti Renardi post eius obi/tum per directam finem sine ullo engan et quod filii predicti Renardi eodem modo teneant et atendant hoc totum superius nominatum prefato Berengario kastrum de ipsa Rocha quod Berengarius et Re/nardus habeant eum per medium et quod unusquisque ex ullis habeat ibi staticam medietatem ipsius anni et habeant atque teneant medietatem de ipsis franchedis que pertinent ad predictum / castrum et quod unusquisque ex illis adiuvet ad alium predictum adiuvet ad alium predictum castrum de ipsa Rocha tenere, et habere et defendere et similiter sicut predictum est incurrant predicta (2) pignora per kas/trum de ipsa Rocha si ullus exitibus qualicumque modo atque ingenio tollebat vel tollere volebat ad alium predictum castrum de ipsa Rocha.

Factum fuit hoc III nonas febroarii anno XXV regni regis / Philippy.

S + Berengarii Montescatani. S + Bernardi Adalberti. S + Guillelmi Reimundi. S + Petri Mironis. S Geriberti Sendredi. S<ig>+<nu>m Ermengaudi Guillelmi. / S + Arnalli Sinfredi. S + Renardi Mironis.

Notes:
(1). Repetida la síl.laba nar de Renardus.
(2). Repetit: predicta.

1085, febrer 5.

BERNAT GUILLEM, ARDIACA, I EL SEU GERMÀ RENARD DEFINEIXEN AL SEU NEBOT BERENGUER RAMON DE MONTCADA LA TERCERA PART DEL CASTELL DE MUNTANYOLA.

(0). Original perdut. A) Cò̀pia coetània sense autoritzar (54'5 x 9 cm). A.C.A. Cancelleria.. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 20. B) Cò̀pia del segle XII sense autoritzar. A.C.B. 1-4-331(b). La cò̀pia B és escrita al mateix pergamí que la d'un document de 1020.
Al dors de la cò̀pia B: Super facto castri de Muntanyola debemus habere in dicto castro soldum sive estadas () bonum instrumentum (s.XIV) n.69.

In Dei sempiterni regis nomine. Ego Bernardus Guillelmi, archidiachonus, et Renardus Guillelmi, frater meus, diffinitores atque evacuatores sive pacificatores sumus tibi Berengario Raimundi de Montescatani. Sit etiam manifestum quia per hanc scripturam istius nostre diffinicionis atque evacuationis / diffinimus pariter et evacuamus atque pacificamus tibi predicto Berengario ipsam terciam partem ipsius castri et alodii Montaneole cum omnibus suis terminis et pertinenciis sicut humano hore melius unquam potest dici vel nominare quolibet modo; exceptus alodium Sendredi, diachoni, quod mihi Renard / dedit per scripturam sue donacionis. Iterum ego, predictus Bernardus, archidiachonus, sic diffinio tibi, predicto Berengario, et evacuo (ad integrum) atque pacif(ice) medietatem tocius alodi de (Berga cum omni)bus suis terminis atque pertinentiis sive adiacentiis. Et ego, predictus Renardus, sic di/ffinio eam tibi et evacuo de vita tua. Item ego, predictus archidiachonus Bernardus, sic diffinio et evacuo simul ac pacifico tibi, predicto Berengario, ipsos molendinos qui s(unt ad radicem) ipsius (castri Montescat)ani cum omnibus eorum pertinenciis atque adiacenciis in cuncta ipsa alodia que ibi sunt, que tibi accla/mabam vel requirebam per ullum meum directum aut vocem; exceptis duabus petiis de vinea quas habeo ad ecclesiam Sancta Engratia. (Hoc vero totum sicut superius insertum est sic diffi)nimus et pacificamus atque etiam (evacuamus tibi, pre)dictoBerengario, solide et delibere, in tali quoquo modo et ordine ut nos nec ullus homo vel femina / per nos aut per nostram vocem amplius iam in predictis rebus partem nec directum non acclamemus nec acclamet nisi hoc solum quod mihi Renardo (solu modo convenis de tua pre)dicta tercia partem Montaneole et filiis m(eis in ipsa sc)riptura quam ex inde habes et hoc quo consequi ut habere in predicto alodio de Berga debeo, post / obitum tuum. Hanc igitur scripturam isrtoius evacuacionis

nostre atque diffinicionis si nos diffinitores aut aliquis utriusque sexus homo disrum(pere sive infringere temptaveri)mus sive temptaverit, componamus tibi predicto Berengario sive componat prelocuta omnia in duplum, quod post modum maneat hoc / semper firmum.

Quod fuit factum nonas febroarii anno XXV regni regis Filippy.

+ Bernardus, archidiachonus S. + Renardus Guillelmi, nos qui hanc diffinicionem et (evacuaci)onem fecimus et firmavimus et testibus eam firmari rogavimus. S<ig>+num Gerberti / Sendredi. S<ig>+num Bernardi Bernardi. S<ig>+num Raimundi Guillelmi. (1). S<ig>+num Guillelmi Raimundi. S<ig>+num Bernardi Adalberti. S<ig>+num Raimundi (Borrelli).

/ S Mirtonis Donucii, qui hoc (scripsit cum literis rasis et emendatis in linea IIII et suprapositis in linea VI) die et anno quo supra.

Nota:
(1). A la còpia B a més es llegeix: S<ig>+num Petri Mironis. S<ig>+num Bernardi Mironis.

1086, abril 7.

GUILLEM BERNAT I LA SEVA ESPOSA ERMENGARDA I LLURS FILLS RAMON I PERE DONEN PEL BÉ DE LA SEVA ÀNIMA A SANT PERE DELS ARQUELLS EL CASTELL DE LIMDARS I LES SEVES TERRES I LA MEITAT DEL SEU DELME I UNA PARRELADA EN FRANC ALOU I LA MEITAT DELS SERVEIS QUE PRESTEN ELS HOMES QUE LA TREBALLEN. TOTS AQUESTS BÉNS SÓN AL COMTAT DE MANRESA, AL TERME DEL CASTELL DE RUBINAT.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms 283. Cartulari de l'Estany, núm. 137, foli 81 v.
Al marge esquerre: Vide donationem factam de castro dels Lindars monasterio dels Arquells (s.XIV).

(I)n nomine Domini. Ego Guillelmus Bernardi et coniux mea Ermengardis et filios nostros / Raimundo et Petro, magnum nobis et satis licitum est domum Dei hedificare et de nostris / rebus honorare, audientes predicaciones et merita Sanctorum Patrum quod helemosina a mor/te liberat animam. Propterea donamus atque concedimus ad domum Sancti Petri qui est fundatus / in loco que vocant Archels, donamus namque ipsum kastrum de Limdars cum medietate de / ipsum decimum et cum omnibus suis terminis et pertinentiis qui infra sunt vel erunt cum terris / cultis et heremis, pronum et planum et cum omni genera arborum, pratis, pascuis, silvis, ga/rricis, aquis aquarum, omnia et in omnibus qui ad usum hominis pertinet, et ¡est¡ prenominata / omnia in comitatu Minorisa, in termino castro de Rabinad. Abet etiam affrontationes: / a parte orienti in ipsa Coma Grassa, et de meridie in termino de Argenciola ad ipsas Pert<e>gas, / et de occiduo in termino de Reger de ipsa Guardia Lada et sic pervadit ad termino Vilag/rassa, ex latus vero circii in termino de Montepao et sicut revertitur ad termino de Rabinad. Quantum / istas affrontationes includunt vel termini ambiunt sic donamus nos prefati Guillelmus et Er/mengardis ad domum Sancti Petri propter remedium animas nostras vel parentum nostrorum, in tali modo / ut teneamus nos Guillelmus et Ermengardis in vita nostra. Et habeat semper prefato loco Sancti Pe/tri per benevidii pariliada I de alod de ipsa medietate de servitium que faciunt vel fecerint / homines que ibi laboraverint, et post obitum de nos, ambos iamdictos, siat solide et libere de Sancto / Petro iamdicto ad alodium proprium et abeat Rabinad medietate de ipsum decimum et ipsa to/ta primicia, et est manifestum. Quem vero predicta hec omnia de nostro iuro tradimus in potestate Domino / Deo et Sancto Petro ad suum

proprium. Et qui hoc superius scriptum voluerit disrumpere nullo modo po/ssit facere, set per sola presumptione in duplo ec componat et cum Iuda traditore portionem / accipiat, et postea ista donatione firma permaneat nunc et in eternum.

Actum est hoc VII / idus aprilis anno XXVI regis Filipi.

Sig+num Guiullelmus Bernardi. Sig+num / Ermengardis. Sig+num Raimundus. Sig+num Petrus, nos simul in unum, qui ista car/ta donatione mandavimus scribere et manus nostras firmavimus et testes firmare rogavi/mus. Sig+num Ugo Bermundi. Petro Bernardi. Sig+num Bermon Duran. Sig+num / Dalmaz Gerovard. Ugo S. Bernardus, clericus S. Reimundus, levita. Ugone, clericus. / Sig+num Hodreme.

Guillel+mus, sacer, qui ista carta donatione rogatus scripsi die et / anno quo supra.

1086, abril 17.

BERNAT BERNAT EMPENYORA A FOLC AMALRIC I A LA SEVA ESPOSA BONADONNA I AL SEU FILL BERENGUER L'ALOU QUE TÉ A SANT JAUME D'OLZINELLES, EXCEPTE EL QUE VA DONAR A SANTA MARIA DEL ESTANY, PER 100 UNCES DE VALÈNCIA.

O. Original (30'5 x 20 cm) A.C.B. 1-4-350.
Al dors: Pignus de Ulzineles (s.XII).

In nomine Domini. Ego Bernardus Bernardi impignorator sum vobis Fulchone Amalrici et uxori tue Bonadonna et filio tuo Berengario. Mani/festum sit cunctis quod debituro sum vobis C uncias Valencie auri, propterea impignoro vobis omne alodium quod habeo in territorio Sancti Iacobi / de Ulzineles, exceptus hoc quod iam donavi per cartam donacionis ecclesie Sancte Marie Stagni, sicut ego habeo vel melius habere debeo. / Affrontat iam dicta omnia: a parte orientis in Pont de Lubricato, a meridie in strata publica qui perge ad Minorisa, de occiduo in ecclesia Sancte Marie / de Claret, a parte vero circii in strata qui perge de Collo Spine ad Minorisa. Quantum isti termini includunt sic impignoro vobis iam dicta omnia, / cum exiis et regressiis eorum, propter iamdictum debitum, eo modo et tenore uti vos prestitores habeatis et teneatis et expletetis iam dicta / omnia usque quo reddam vobis vel ad ipsos cui vos iusseritis nos vel ipsos cui nos iusserimus C uncias auri prescripta sine vestro engan, et ipso / auro fiat sic bonum ut per unumquemque numum possitis aprehendere IIII argenteos de plata pura et obtima. Et si supradictum / debitum non habeo vobis persolutum in festivitate Sanctum Pasce per omnes annos quandocumque postea reddiderimus vobis predictum debitum post istum / terminum illo anno vos expletetis iamdicta omnia integriter, et si aliquid edificium aberitis factum post quam ego reddidero vobis / vestro debitum, ego Bernard reddam vobis avere quod habetis in suis dictis edificiis vel plantis disposatum, manifestum est enim. / Quem vero predicta ¡omnia¡ de meo iure in vestrum trado sicut hic scriptum est, quod si ego impignorator aut ullusque homo vel femina qui hoc vobis / disrumpere voluerit in duplo vobis componat predicta omnia, et postea ista scriptura firma persistat in eternum.

Actum est hoc / XV kalendas maii anno XXVI Philipi regis regni.

Sig+num Bernardus Bernardi, qui ista impignoracione feci et firmavi / firmarique rogavi. Sig+num Arnallus Petri. Sig+num Petrus Arnalli. Sig+num Bernardus Geral. Sig+num Raimon / Gerbert. Sig+num Berenger Sinfre. Berengarius Eribali S.

Alamandus, levita S. Sig+num Adalet.
/ Raimundus, sacerdos, qui hoc scripsit die et anno quo supra.

1086, maig 4.

ERMENGARDIS, SICARDIS I EG VENEN A BERNAT BERNAT ELS ALOUS QUE TENEN AL COMTAT D'OSONA, A LES PARRÒQUIES DE SANT MARTÍ DE RIUDEPERES I DE SANTA MARIA DE VILALLEONS, AL LLOC ANOMENAT EURES.

(0). Original perdut. A) Còpia feta el s. XIII (21 x 7 cm).
A.C.A. pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 32.
Al dors: n.497.

In nomine Domini. Ego Ermengaudis femina et Sichardis et Ego nomine, venditrices sumus tibi Bernard Bernard, emptor. Per hanc scripturam vindicionis nostre / vindimus tibi alaudes nostros simul cum vinea et arboribus que infra sunt et casa cum solo et super posito et aquis ad regandum; advenit nobis per ienitores nostros aut / per ullasque voces; et est hec omnia in comitatu Ausona, in parrochia Sancti Martini de Rivideperes, in ipsa orta, et parrochia Sancta Maria de Vilaleonis, in locum que / vocant Edres. Item vero sic vendimus tibi in iamdicta omnia simul cum aquis ad regandum et cum suis terminis et affrontationibus ipsum nostrum directum quod ibi abemus vel abere / debemus, quod tenet Adalbert Bompar et Guillelmi Sendredi et tinere in iuste de Berengarii Bernardi, hoc totum sic tradimus tibi ab integre ad tuum proprium franchum ad omnia facere quod / volueris simul cum egresis et <r>egressiis earum, propter precium mancusos XX de auro monete Valentia, est namque manifestum. Quod si nos vinditrices aut ullusque / homo vel femina qui contra hac vendicionem venerat ad inrumpendum aut nos venerimus nil valeat et componat aut componamus tibi predicta omnia in duplo cum / omne sua melioracione, et in antea hanc vendicione firma permaneat modo vel amitus tempore.

Actum est hoc III nonas mai anno XXVI regna<n>te / regis Philipi.

Sig+num Ermeniardis. Sig+num Sicardis. Sig+num Eg, femine, nos qui hanc vindicionem faci<m>us, firmamus firmarique rogamus. / Sig+num Guillelmi Bernardi. Sig+num Guillelmi Olibane. Sig+num Guillelmi Gilabert. Sig+num Raimundi Olibane.

/ Isarnus, presbiter, qui hec scripsit die et anno S quod supra.

1087, gener 25.

GONDELGAUDUS, PREVERE DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, I EL SEU FILL RAMON I L'ESPOSA D'AQUEST EM DONEN A SANTA MARIA DEL ESTANY L'ALOU QUE TENEN A LES PARRÒQUIES DE SANT FELIU DE TERRASSOLA I DE SANT QUIRZE DE MUNTANYOLA.

O. Original (64'5 x 11 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 38.
Al dors: Donatio facta monasterii Stagni (s.XIV).

Auctoritates legum adocent ut res donate si tradite fuerint libenter per scripturam donacionis in manu accipientis et abuerint diem et annum evidente expressum omnino abebuntur stabili firmitate. Qua propter, in Dei nomine, ego Gondalgaudus, presbiter Sancti Felicis Terraciola, et ego Raimundus, filius prephati Gaundelgaudi, / et ego Em femina, uxor predicti Raimundi, voluntarie donatores sumus Domino Deo et Sancte Marie de Stagno omnia corpora nostra absque ulla reservatione. Et damus nos et tradimus in manibus domni Bernardi, prioris Sancte Marie predicte sive in manibus clericorum eius ut ibi maneamus et stemus omnibus diebus nostris nos predictos / secundum voluntatem et licentiam iamdicti prioris. Per hanc namque scripturam donacionis nos pariter, predicti donatores, damus corpora nostra sicut dictum est cum omni alodio francho quod hodie abemus et te¡ne¡mus tam francho quam alio in potestae Dei et Sancte Marie et abitatoribus eius, id sunt kasas cum solis et superpositis / in quatuor locis, cum curtis, et ortis et arboribus omnibus, cum omnibus utilitatibus ad iamdictum alodium pertinentibus et cum pertinentiis omnibus, cum omni nostro mobile, tam bubus quam capris et ovibus et asinis et ferramentis omnibus, et omne totum i<n>mobile quiquit dici vel nominari potest. Prephata autem hec (omnia est in Mino)/rise comitatum, infra terminos parrochia Sancti Felicis de Terraciola seu in parrochiam Sancti Quirici de Montaniola. Advenerit autem hec omnia ad nos per voces parentorum nostrorum seu per emtiones sive per quacumque voces. Predicta vero alodia habent affrontaciones: ab oriente in Guardiola sive in ipsa (), (de meri)/die in alodio Sancte Marie de Rivopollentis, de occiduo in alodio quod fuit de Gondeballo, milite, sive in alodio Guillelmi Raimundi de Taradello, de circio in Villa Seca sive in torrente de Isavel sive in ipso Gasarano. Quantum iste afrontaciones circumeunt vel ambiunt totum donamus () / Deo et Sancte Marie de Stagno cum omnibus utilitatibus et pertinentiis ad iamdictum alodium et cum omnibus vineis, et arboribus, et exitibus et regresibus, cum omni nostro mobile et inmobile et

corporibus nostris. Et sic de nostro iure tradimus et damus ad abendum, et tenendum et possidendum absque ulla retinentia infa() / et Sancte Marie prelibate de Stagno et clericorum eius et tam in vita quam in morte. Siquis venerit contra hanc scripturam donacionis ad irrumpendum non queat vendicare sed in tripplo predicta omnia cogatur ex solvere, et postea ex scriptura firma permaneat omni tempore.

/ Facta hanc cemodi firmitans VIII kalendas februarii anno XXVII regis Phylippi.

Guanalgaudi, sacerdos S *. Sig+<num> Raimundi, filius Guanalgaudi, predicti. Sig+<num> Em, femine, uxoris predicti Raimundi, nos donatores predicti, simul scribere precepimus / et coram nobis legere fecimus et auctoridavimus et libenti firmavimus et testes firmare rogavimus pro amore Dei et eius Genitricis et remedio animarum nostrarum. Sig+<num> Guitardi. SIg+<num> Guilaberti. Sig+<num> Bonefilii.Sig+<num> Ben<e>dicti. Sig+<num> Guanalgaude. / Sig+<num> Arnallus Guillelmus, sacerdos. Heriballus, sancte sedis Ausone kannonicus et Sancte Marie de Stagno clericus S *.

/ Tedmarus, diaconus, qui hoc scripsit et sub prephato die et S anno.

1087, novembre 27.

MIRÓ ERMEMIR I LA SEVA ESPOSA PROVESINDA, FILLA DE GONDALGAUD, PREVERE, RECONEIXEN HAVER RECLAMAT INJUSTAMENT PART DE L'ALOU QUE DIT GONDELGAUD HAVIA DONAT A SANTA MARIA DE L'ESTANY, SITUAT AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, A POSTIUS, PER HAVER PERDUT ELS SEUS DRETS EN NO COMPLIR LES CONDICIONS IMPOSADES PER ELL, I RENUNCIEN PER 12 SOUS DE VIC.

O. Original (27 x 13 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 44.
Al dors: Carta de Mir Erumir de () (s.XII). Loquitur de valle de Pusticis (s.XIV).

Sciatur a cunctis tam presentibus quam futuris. Qualiter ego Miro Ermemiri et ego Provesinda, coniux eius, filia que fui Gondalgaudi, presbiteri, / iniuste requirebamus partem in alodio quod fuit iamdicti Gondalgaudi quod habebat in comitatum Ausone, in parrochiam Sancti Felicis de Terraciola, / nominatim in Posticios, per vocem scripture (l) quam iamdictus Gondalgaudus nobis olim fecerat propter hoc ut semper cum illo habitassemus et omnem servitium quodcumque / facere potuissemus dum viveret illi fecissemus. Sed que nullo modo illi ad implere nequivimus et predictum alodium et vocem scripture quod et quam per culpam nostram / perdidimus, placuit ei ut iamdictum alodium tradidit atque donavit ecclesie Sancte Marie de Stagno per scripturam donationis propter remissionem sui peccati et parentum suorum. / Nunc autem que per directum nullo modo potuimus vendicare, evacuamus nos ut amplius umquam non repetamus nec nos nec ullus ex quamcumque personam. Et per consilium / bonorum virorum accipimus ex propriis causis iamdicte ecclesie Sancte Marie solidos XII optime monete Vici et facimus de iamdicto alodio quod iniuste petebamus / per iamdictam vocem et per vocem aviorum hanc scripturam evacuacionis et venditionis et confirmamus illud alodium in iure et proprietate iamdicte ecclesie ad habendum / proprialiter. Et si nos aut aliquis per nos hanc evacuationem et venditionem deincebs disrumpere temptaverimus nullo modo facere possimus sed iamdictum alodium / iamdicte ecclesie in triplum componamus, et in super hec scriptura evacuationis et venditionis firmam optineat valitudinem in perpetuum.

Que facta est V kalendas decembris / anno XXVIII

regni regis Philippi.
Sig+<num> Mironis Ermemiri. Sig+<num> Provesinde. Sig+<num> Guilelmi Mironis, filius nos iam dicti, / hec precium propriis manibus accipimus ab habitatoribus clericis predictum, et hanc scripturam evacuationis vel venditionis confirmavimus et tradidimus / in iure predicte ecclesie et in manibus clericorum in eodem loco Deo famulantium. Bernardo Companii atque Andree (2), sacerdotum, et testibus firmari rogavimus. Sig+<num> Guitardi Gerardi. Sig+<num> Guilelmi Companii. Sig+<num> Bernardi Olibe.
/ Benedictus, sacerdos, scripsit et sub S in prephato die et anno.

Notes:
(1). Rascat i en blanc.
(2). Rascat i en blanc.

1088, març 7.

FOLC GUILLEM I PONC GUILLEM DONEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, A VILACLARA, A DURBAN, I SE'L RESERVEN EN VIDA A CENS D'UNA GALLINA PER LES CASES I EL MENJAR DE DOS CLERGUES PER LES TENÈNCIES.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms.283. Cartulari de l'Estany, núm. 124, foli 70.
Al marge dret: Vide donationem de alodiis de Durban (s.XIV).

(I)n Christi nomine. Ego Ffulchoni Guillelmus atque Poncius Guillelmi nos in simul donatores / sumus Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni nostrum alodium proprium et franchum quod nos / abemus in Villaclara que appellatur Durban. In tali vdelicet pactu ut nos hab/eamus et teneamus omnibus diebus vite nostre et donemus supradicte ecclesie de ipsas domos qui / in ipsum alodium sunt par I gallinarum et de alodia refectionem duo clericis pro tenedonem pro / I quemque annum dum vixerimus, et post obitum nostrum solide et libere et quiete deveniat Sancte / Marie Stagni in ius et dominium et potestae ad suum proprium et fanchum alodium, cum exiis / et regressiis et affrontationibus eorum. Est autem hec omnia in comitatu Minorisa et in eius termino, / in prenominato loco.

Actum est hoc nonas martii anno XXVIII regis Philippi.

Sig+num / Fulchoni Guillelmus. Sig+num Pontius Guillelmi, nos qui hanc cartam donationis firmavimus / et firmare precepimus. Sig+num Ermengardis. Sig+num Gonsalbe. Sig+num / Seniofredi, nos simus testes.

/ Raimundus, subdiachonus, qui hec scripsit die et anno S quod supra.

1088, març 20.

JOCERAN I LA SEVA ESPOSA ADALGARDIS VENEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY TRES PECES DE TERRA EN FRANC ALOU AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, UNA VORA L'ESTANY I LES ALTRES AD IPSAS VALADADES, PER 15 SOUS DE VIC.

O. Original (28 x 12 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer II, núm.49.
Al dors: In plica ista sunt instrumenta de Terraciola et de Stagni (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Ioceran et uxor sua Adalgardis venditores sumus Domino Deo et Sancte Marie de Stagno. Per hanc scrip/turam venditionis nostre vendimus predicte ecclesie Sancte Marie alaudem nostrum proprium quod habemus in comitatu Minorise, infra / parrochiam Sancti Felicis de Terraciola, id sunt pecias tres de terra francha: pecia una est in caput stagno, alias duas / ad ipsas Valadades. Advenit nobis per comparacione vel per ullasque voces. Et affrontat hec omnia: De oriente in strata / publica, de meridie de nos venditores,de occiduo in monte Embrovino, de parte vero circii in alaudio de Guillelmi Raimundi, in caput stagnum. Quantum istas IIII affrontationes includunt sic vendimus predicte ecclesie et clericus / eiusdem loci, et hoc vendimus pro necessitate famis totum ab integrum quod ibi abemus vel habere debemus, cum exiis / vel regressiis earum, in propter precium solidos XV monete Vici obtime, et est manifestum. Quem omnia de nostro iure / iamdicte tradimus ecclesie ad suum proprium alaudium, sicut superius est scriptum. Quod si nos venditores aut ullusque / homo disrumpere voluerit nullo modo facere p<o>ssit set in duplo componat, et hec carta firma perma/neat.

Hactum est hoc XIII kalendas aprilis anno XXVIII regis Philipi.

Sig+num Ioceran. Sig+num Adalgardis., / nos qui hanc cartam venditionem scribere iussimus et firmavimus firmarique rogavimus. / Sig+num Guillem Iovan. Sig+num Guifre Iovan. Sig+num Guitar Gerard. Sig+num Guyillem Compan. / Sig+num Ramon Comnpan.
/ Berengarius, levita, S qui hoc scripsit die et anno quo supra.

1088, març 27.

GUILLEM JOVAN I LA SEVA ESPOSA BELEICA I GUIFRÉ JOVAN I LA SEVA ESPOSA GELSENA VENEN PER NECESSITAT DE FAM A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY I ALS SEUS CLERGUES TRES PECES DE TERRA EN FRANC ALOU AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, UNA AL COSTAT DE L'ESTANY I LES ALTRES DUES AD IPSAS VALADADES.

O. Original (40'5 x 9'5 cm). A.C.B. 1-4-180.
Al dors: Cartes de Iocaran Valadades (s. XII). De cumbis de Roudors de Terraciola. Vide hic quod Guillelmus Iobany vendidit priori Stagnensis alias peciolas terre in capud stagno (s.XIII). n. 62.

In nomine Domini. Ego Guillelm Iovan et uxor sua Beleica et Guifre Iovan et uxor sua Gelsena venditores sumus Domino Deo et Sancte Marie de Stagno. Per hanc scripturam ven/-ditionis nostre vendimus vobis, predicte ecclesie Sancte Marie, aloudium nostrum proprium quod habemus in comitatu Minorise, infra parrochiam Sancti Felicis de Terracola , id sunt pecias tres / de terra francha, pecia una est in caput stagno, alias duas ad ipsas Valadades; advenit nobis per comparatione vel per ullasque voces. Et affrontat hec omnia: de oriente / in strata publicha, de meridie de nos venditores (sic), de occiduo in monte Embrovino, de parte vero circii in alaudio de Guillelmi Raimundi, in caput stagnum. Quantum / istas quatuor affrontaciones includunt sic vendimus vobis, predicte ecclesie et clericis eiusdem loci, et hoc vendimus pro necessitate famis, totum ab integrum quod ibi abemus vel abere / debemus, cum exiis vel regressiis earum, in propter precium solidos XI monete Vici obtime, et est manifestum. Que omnia de nostro iure iamdicte tradimus ecclesie ad suum (1) / proprium alaudium tradimus sicut superius est scriptum. Quod si nos venditores aut ullusque homo disrumpere voluerit nullo modo facere possit set in duplo componat, et hec / carta firma permaneat.

Hactum est hoc VI kalendas aprilis anno XXVIII regis Philipi.

Sig+num Guillem Iovan. Sig+num Beleica, nos qui hanc cartam venditionem scribere iussimus et firmavimus firmarique rogavimus. Sig+num Goceran. Sig+num Guitard Gerard. / Sig+num Guillem Compan. Sig+num ramon Compan. Gerallus qui partem meam firmo Sig+num.

/ Berengarius, levita, S qui hoc scripsit die et anno quo supra.

Nota:

(1). Suprimit: tradimus.

1088 ,abril 10.

PUBLICACIÒ DEL TESTAMENT D'ADEMAR SANÇ, JURAT SOBRE L'ALTAR DE SANT PERE DE LA BASÍLICA DE SANT GENÍS DE TARADELL PELS SEUS MARMESSORS: EL SEU GERMÀ GUILLEM SANÇ I EL SEU NEBOT ADEMAR GUILLEM, EN PRESÈNCIA DEL JUTGE GUILLEM BORRELL I DEL SACERDOT GUILLEM SALOMÓ. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A LES SEVES FILLES ERMESSÈN, XÍXOL I MAIASSÈN L'ALOU QUE FOU DE LA FILLA DE BERMON I DE SANÇA, A CONDICIÓ QUE EL TINGUI ALSAVA DURANT LA SEVA VIDA. QUAN AQUESTA MORI SERÀ D'ELLES I PAGARAN UNA LLIURA DE CERA DE CENS ANYAL A SANTA MARIA DE L'ESTANY.

O. Original (24'5 x 30 cm). A.C.V. Calaix 6, núm. 322.
Al dors: Iudicii Ademar Sancii, qui dimisit alodium in Taradel (s.XII).

In Christi nomine. Haec est sacramentalis conditio seu publicatio ultime voluntatis cuiusdam / defuncti nomine Ademari Sancii quam testificant sui manumissores seu helemosinarii / ab eo electi, id sunt Guillelmus Sancii, frater eius, et Ademarus Guillelmi, nepos eius defuncti, / nos prescripti iurando testificamur supra altare Sancti Petri quod est situm intra basili/cam Sancti Genesii Teradellensis, assistente iudice domno Guillelmo Borrelli vel sacerdote / Guillelmo Salomonis, qui vidimus et audivimus quando prefatsu Ademarus iacebat in eg(ri)/tudine unde obiit. Precepit et iniunxit nobis ut si mors ei advenisset sicute et fecit qualiter eius / possessio dari posset sive distribui. In primis concessit Domino Deo et Sancto Genesio petiam I de terra / que est ad ipsam Montadam, que fuit de Isarno Guadamiri; et Guillelmo, sacerdoti, solidos II de / denarios et sellam I caballariciam; et Isarno, presbitero, solidos II de denarios; et Reimundo, levite, denarios XII. / Et iussit sepeliri corpus suum ad ecclesiam Sancti Petri Vici cum largitione duarum unciarum auri / Valentie, et exeant de precio caballi quem mandavit nundari. Et dimisit Bene/dicto, presbitero, solidos IIII denariorum; et Olibano, presbitero, simili modo; et Petro Sancte Eugenie, / presbitero, solidos III, et isti denarii exeant de precio caballi. Aliud autem quod remansisset de / precio caballi iussit pro anima sua dari. Et iussit remanere ipsum suum alodium, id sunt / case cum solis et suprapositis cum illorum arboribus, quod fuit de filia

Bremundi et de Sancia ad filias suas, id sunt / Ermessen, et Chixol et Maiasen in tali conventu ut tenuisset hoc / Alsava, femina, collateranea eius, in diebus vite sue, si non acciperet virum, et post obitum eius / remansisset filiabus prescriptis et dedissent Sancte Marie de Stagno per omnes annos pro recognitione / libram I cere. Aliud autem eius alodium quod fuit de Guadamiro Goltredi et alie alod quod fuit / Seniofredi Tudiscli, iussit remanere Guillelmo Sancii, fratri suo, in vita sua, eo quod dedisset / ipsa tascham canonice Sancti Petri tam de terris quam et vineis, et post obitum eius remansisset / ad filios suos, id sunt Admaro et Guillelmo Guillelmi et tribuant similiter ipsam tascam tam de / franco quam et de fisco, exceptus de ipso alod quod est ad ipsum aragal, quod ipse defunctus iam dede/rat filio suo Petro. Et dimisit eiusdem Petro, filio suo, cubum I et tonnam I. Et dimisit seniori / suo domno Guillelmo Reimundi et uxori sue equam I. Et veniente novo iussit remanere / tam de pane quam de vino ipsam medietatem in missis cantandis pro anima sua. Aliam autem medie/tatem Alsave, femine, cum filiabus suis, exceptis persolutis debitis eius. Et dimisit ipsum sacrarium / cum suo edificio quod ipse construxit Alsave et filiabus suis in servitio Sancti Salvatoris de Breda. Et / iussit vendere ipsam loricam quam habebant et dare precium in missis celebrandis pro anima sua. / Et hoc totum quod supra scriptum est reliquid in baiulia fratris sui domni Guillelmi Sancii et filiorum e(orum) / ut sic fuisset factu, id sunt Admari et Guillelmi.

/ Postquam autem hec omnia predictus auctor ordinavit adhuc loquela plena et memoria integra / ex hac infirmitate ab hoc seculo discessit immutata hac voluntate. Ideoque, nos, qui eius / manumissores ordinati fuimus, ab eo voluntatem ordinationis eius, promulgamus legaliter / infra sex mensium spacium post eius obitum coram sacerdote Guillelmo vel iudice Guillelmo Borrelli / nullam fraudem impressa scimus, sed sicut superius scriptum est ita ab eo iniunctum nobis fuit per scrip/turam sui testamenti quod ipse sua propria manu firmavit nosque firmare rogavit. Et nos presentem / conditionem corroboramus et manu iudicis et testium corroborari fecimus.

Late conditiones / IIII idus aprilis anno XXVIII Philippi rege.

Sig+num Guillelmi Sancii. Sig+num / Ademari Guillelmi. Sig+num Poncii. Sig+num Petri Reimundi. Sig+num reimundi Iusca/fredi, qui hoc vidimus et audivimus et iurando legaliter testificavimus et firma/tores accedere firmando rogavimus. Sig+num Ottonis Gulae. Sig+num Arnald(i) / Fabriferrarii. / Iudex Guillelmus S, hec confirmo legibus *.

/ Scrispit et hoc posit signum S qui dictus Isarnus.

1088, setembre 14.

ARSENDA I ELS SEUS FILLS RAMON I EERMENGOL DONEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA D'OLÓ, A TORREZELA.

O. Original (33'5 x 9 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Berenguer Ramon II, núm. 56.
Al dors: De la parroquia de Senta Maria d.Olo, a Torroela. Carta de la donatio que n.Arsen e sos fills en Ramon e n.Armengol feren a Nostre Senyor Deus e a Senta Maria de Cestany de tot l.alou lur que havien en lo comtat de Manresa, en la parroquia de Senta Maria d.Olo, en lo loch apelat Torrohela, ço es cases, terres e vinyes (s.XV). n.144. n.473.

Sub Trinitatis nomine sacro. Ego Arsendis et filiis meis, id sunt Raimundo atque Ermengaudo, ad noticiam cunctorum scire volentium deducere volumus quod donatores sumus Domino Deo Omnipotenti / et Sancte Marie de Stagno. Per hunc pactum scripture donamus et presentialiter tradimus libenti animo et nostra spontanea voluntate omne nostrum alodium quod habemus in Torrezela vel in parrochia / Sancte Marie de Olo in cunctis locis, id sunt: domibus, terris et vineis, cultis et ermis, ortis, ortalibus arboribusque diversi generis, vieductibus et reductibus et omnibus utilitatibus ad eundem alodium / pertinentibus. In tali videlicet ratione ut nos et successoribus nostris donemus per unumquemque annum de fructibus quod inde exierint fideliter ipsam tascam predicte ecclesie Sancte Marie vel eius clericis ibi / degentibus et Deo servientibus. Advenit nobis prelibata omnia ad me Arsen per comparatione et ad nos Raimundum vel Ermengaudum per paternam vel maternam vocem sive per quascunque voces. / Est autem predicta omnia in comitatu Minorise, in parrochia iamdicta Sancte Marie de Olo, in loco vocitato Torrezela. Affrontat autem predictum alodium: a parte orientis in campo Lupi, / et de occiduo in fonte Geraldi, de meridie in Abbadia, de circii in collo Donucii. Quantum infra istas quatuor affrontationes includunt sic donamus ex bona voluntate / ad predictum locum Sancte Marie, ad possidendum et ad habendum omni tempore sicut predictum est. Et qui hanc scripturam donationis disrumpere temptaverit nullo modo facere possit set in / triplo cogatur ex solvere et in super sit aliminibus Sancte Ecclesie segregatus et cum Iuda traditore in infernum deputatur, et in antea hec donatio firma permaneat in perpetuum.

/ Que facta est XVIII kalendas octobris anno XXVIIII Philippi regis.

/ Sig+num Arsen. Sig+num Raimundus. Sig+num Ermengaudus, qui hanc donationem fecimus et propriis manibus firmavimus allisque testibus firmare precepimus. / Bernardo, priori S *. Amatus S levita *. Guillelmus, lector S *. Berengarius, lector S *.

/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit S die et anno quo supra.

1088, octubre 21.

DONUCI I EL SEU GENDRE RAMON I LA SEVA ESPOSA ADALTRUD VENEN A ARBERT FRANCÓ I A LA SEVA ESPOSA ARSENDA LA MEITAT DE LA VINYA QUE TENEN AL COMTAT D'OSONA, AL TERME DEL CASTELL D'OLÓ, AL LLOC ANOMENAT AD IPSA FONT, PER 5 SOUS EN ESPÈCIE.

O. Original (32' 5 x 13'5 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer II, núm. 57.
Al dors: De la parroquia de Senta Maria de Olo. Carta de la venda que en Donucius e son germa e sa muler Adalend feren a n.Arbet Francho ea sa muler aquellas vinyes que havien en lo loch qui es dit aç Camp e co en lo comtat de Osona, en lo terme del castell de Olo, en la parroquia de Santa Maria de Olo. (s.XV).

In nomine Domini. Ego Donucius et Raimundus, ieneri meo, et Adaltrud, uxor mea, vinditores sumus nos simul in unum ad vobis Arbertus / Franchoni et uxori sue Arsendis. Per unc scriptureem vindicionis nostre vindimus nos vobis ipsa medietate de ipsas vineas / que nos edifichavimus super vos in locum que dicunt ad ipso Campo, et advenit quidem nobis ipsas vineas ipsa medietate per nostra / laboracione vel edifichacione, et est autem ipsa vinea in chomitatu Ausonee, in chastrum Oloni sive in pendicio Sancte Marie / de Oloni, in lo¡c¡um quod dicunt ad psa Font. Et abet affrontaciones iam nominata omnia: de parte orientis in Pudio Belot, et de / meridie in al<au>de de nos comparatores, et de occiduo in strada plupicha, et de parte vero circii in Peteregosas. Quantum infra istas / quatuor affrontaciones includunt sicut vindimus no<s> vobis ipsa medietate de ipsa vinea iam dicta, totum ab integrum / ipsas nostras vo/ces que nos abemus vel abere debemus totum ab integrum, simul cum ex¡i¡os et regress¡i¡os earum, in propter precio solidos V in rem valentem, / et est manifestum. Quem vero predicta hec (1) omnia de nostro iuramus in vestro tradimus dominio et potestate ad omnia faciatis que / volueritis. Quod si nos vinditores ad ullusque omo qui contra ista vindicione venerid pro inrumpendum non oc valead vindichare, sed / componad in duplo cum omne sua inmelioracione, et in antea ista vindicio firma sid omne percum.

Facta ista carta vindi/cio XII kalendas november an<n>o XX nono regni Philipo rege regnante.

S<ig>+num Donucius. S<ig>+num Raimundus Galin. S<ig>+num Adal/trud, nos qui ista vindicio fecimus scribbere et firmavi et testibus firmareque rogavi. S<ig>+num Pere Raimon. /

S<ig>+num M. S<ig>+num Guilabe<r>tus. S<ig>+num Guilielmus Ermesen. S<ig>+num Guifre Raidulf.
/ Raimundus, levita, qui ista carta vindicio scribsid et sub S die et an<n>o quod supra.

Nota:
(l) Literalment es llegeix ehc.

1088, novembre 5.

GUILLEM UMBERT I LA SEVA ESPOSA GUILLEMA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANT CELONI UN ALOU AL SEU ENTORN I ALTRES BÉNS I DRETS I HO DONEN TOT PLEGAT A SANTA MARIA DE L'ESTANY I AL SEU PRIOR BERNAT.

(O). Original perdut. (A) Còpia perduda feta el 22 de març de 1187 per Pere, sotsdiaca. B) Còpia d'A) feta l'ú de juliol de 1287 per Berenguer de Ribalta, sotsdiaca, notari públic de Sant Celoni (40 x 25 cm). A.H.C.A.M. Batllia d'Arenys i Sant Celoni, pergamí núm. 1. a) Circulars de l'Arxiu Històric "Fidel Fita" d'Arenys de Mar, circular núm. 22. b) PONS GURI, J. Recull d'estudis d'història jurídica catalana vol. III. Barcelona 1989 pp. 416-418.

Hoc est translatum ab alio translato sumptum cuius series talis est: Hoc est translatum fideliter translatum quod ita se continet: Quoniam ecclesiastica sive legalis sancxit auctoritas () in omnibus incurrans causis. Ideoque sub / sacrosancto nomine Trinitatis. Ego Guillelmus Umberti coniuxque mea Guillelma nos pariter concedimus Domino Deo et ecclesie sancti martiris Celedonii, scitam in pago Barchinone. Per hoc scriptu(ra) () damus prelibate ecclesie alodium ubi clericos que ibi / manebunt possint ad plenum contrahere domos ad habitandum ad meridianam partem sicut eis opus fuerit iuxta parietibus ecclesie, damus et prelibate ecclesie omne illud () de iuxta ecclesia habemus a circia parte, sicut / terminatur: ab oriente et occidente in alodium Sancti Cucuphatis et in ipsa riera que discurrit ab ecclesia Sancti Martini de Pertegacio usque in Tordera. Iuxta vero prefatam ecclesiam addimus in hoc dono eidem ecclesie ipsum / mansum de Bernardo SArtalli, et alium qui fuit de Oliba Ollesendi, et alium ubi habitat Miro Ellemarii, et illum videlicet de Ianuario cum omnibus illorum pertinenciis et affrontacionibus et exitibus et regressibus qui pertinent / vel pertinere debent ad iamdictos mansos. Concedimus etiam pretaxate ecclesie unam quarteradam terre abstractam de heremo in nostram dominicaturam propriam ad meridianam partem, et confirmamus eidem ecclesie in omnibus heremis / alodiis quos in franchitate nostri alodii ibi habemus quantum clerici qui in prelibate ecclesie Deo servierint quantum abstrahere de heremo poterint per illorum laboratores et homines. Insuper etiam confirmamus in hac donacione preliba/te ecclesie decimam partem ex omni dominicatura quam ibi ad nostrum opus retinemus ex omnibus expletis quod ex inde per quodcumque modum nobis exierint et decimam partem de toloneo,

de raffigis et de placitis. Concedimus etiam ad prefatam / ecclesiam ipsum alodium quod emimus de Arberto Ellemarii cum omnibus suis pertinenciis. Ponimus etiam in hac donacione hoc totum quod ecclesia iamdicta hodie habet et habere debet et in omni nostro honore in perpetuum adquirere / poterit qualicumque modo. Ponimus in hac donacione decimam partem de omnibus ipsis rebus quod per nostram galeram adquirere poterimus similiter et de aliis navis que per cuncta tempora constructe erunt in omni nostro honore. Iam/dicta vero omnia nostra spontanea voluntate damus et confirmamus iuri pretaxate ecclesie et in perpetuum libere, secure et quiete et cum omni franchitate teneat et possideat atque irrevocabiliter perfruatur. Nos pariter, / iamdicti Guillelmus et Guillelma, cum consilio et voluntate domne Sicardis et Raymundi atque Bernardi, archidiachoni, et aliorum bonorum hominum, tam clericorum quam laycorum, damus et ponimus iamdicta ecclesia cum omnibus suis di/rectis quod hodie habet et in perpetuum adquisitura est, Deo donamus in potestate Bernardi Companii Sancte Marie Stagno et canonicis sibi subiectis, ut ipsi et successores eorum canonicorum qui in locum iamdicte ecclesie Sancte Marie / regulariter vixerint per cuncta secula habeant, teneant atque sine ulla contrarietate possideant locum et ecclesiam prelibati Sancti Celedonii cum omnibus suis directis quos hodie habet et in perpetuum possessura est ut in ibi / sub regula sancti Augustini Deo famulentur, et nec nos nec aliquis de successoribus nostris de illorum potestate aufferre neque in alium ordinem et aliam personam transferre possit. Siquis autem contra hunc nostri privilegii / roborem ad irrumpendum venerit quadruplam composicionem iamdicte ecclesie suorum canonicorum faciat et in super cum Iuda, Domini proditore, igneis habenis in infernum nodatus existat, et postea hec donacio inconvulsa per/maneat.

Actum est hoc nonas november anno XXIX Philipi regis. / Guillelmus S. Sig+num Guillelma, nos qui hoc laudamus et confirmamus et in potestate iamdicti Bernardi, prioris, tradimus et testes firmare rogavimus. Bernardus / archidiaconus S. Gilabertus, clericus S. Sig+num Bernardum Guillelmi. Sig+num Guifredi Vives. Sig+num Raimundi Borel. Sig+num Arnalli Mir. Poncius Otonis S.

Berengarius qui hec scripsit die et anno S quod / supra.

Petrus, subdiachonus, qui hunc translatum scripsit XI kalendas aprili anno Domini MCLXXXVII, et cum literis rasis et supra positis die et anno S quod supra.

/ Sig+num Berengarii de Ribalta, subdiachoni, notarii publici Sancti Celedonii, qui hoc translatum fideliter sumptum ab alio translato scripsit et clausit cum quodam spacio dimisso in XIIII linea ubi nichil scribitur, kalendas iulii / anno Domini MCCLXXXVII, presentibus testibus Petro de Vilario et Guillelmo de Ribalta, presbiteris.

- 80 -

1091, agost 12.

CONVINENÇA PER LA QUAL GUILLEM RAMON DE TARADELL COMANA A GUILLEM BORRELL EL CASTELL DE TARADELL. ENTRE ELS PACTES S'ESTABLEIX QUE LA FORTALESA D'EURES AJUDI GUILLEM RAMON CONTRA QUI VAGI CONTRA ELS SEUS HONORS.

O. Original (27'5 x 20'5 cm). A.C.B. 1-4-308.

Hec est conveniencia quem facta est inter Gui<l>lelmum Reimundi de Taradello et Gui<l>lelmum Borrelli. Comendat namque Guillelmum / Reimundi Guillelmo Borrelli iamdictum kastrum de Taradello et donat ei fevuos pertinentes ad iamdictum kastrum / et terciam partem domibus, placitis scilicet de medietate quam iamdictus Guillelmus Raimundi tenet in dominio, / et in super paleas, et erbas, et ligna, et alia servicia que possit habere sine forcia, et unam civadam per messes / in singulis domibus, et staticam in iamdicto kastro per unumquemque annum unius menssis, videlicet in uno anno/ mensis augusti et in alio mensis decembris. Et donat iamdictus Guille<l>mus Raimundi eidem Guillelmo Borrelli de ipsis / fabricis de Tarradello tantum unde baiulus Guillelmi Borrelli habeat per unumquemque annum sex sestaria ordei et sex vini / ad ipsam mensuram unde datur ipsi locidi. Et ipsi kastellani qui sunt aut qui erunt in Taradello habeant ipsum kastrum de Tara/dello et ¡ipsum fevum¡ per Guillelmum Borrelli et Guillelmus Raimundi comendet eos Guillelmo Borrelli salva sua fidelitate. Et affident ipsum / kastrum et ipsum honorem Guillelmo Borrelli per sacramentum, et Guillelmus Borrelli affidet eum per sacramentum Guillelmo Raimundi. / Et si iamdictum kastrum venerit in adapertura de quocumque kastellano aut kastellanis et Guille<l>mus Raimundi acce/perit habere de hec Guillelmus Borrelli habeat terciam partem de ipso habere. Propter hec autem supradicta omnia que / Guillelmus Raimundi donat Guillelmo Borrelli convenit Guillelmus Borrelli eidem Guillelmo Raimundi ut sit suus / homo fidelis sicut homo debet esse de suo meliori seniori et sit ei adiutor ad tenere, et ad habere et ad de/fendere omnem honorem quem hodie habet et deincebs cum eius consilio adquirere poterit contra omnes homi/nes utriusque sexus, et ut ipsa fortitudo de Ederis sit adiutrix iamdicto Guillelmo Raimundi ad tenere, / et ad habere et ad defendere omnem honorem quem hodie habet et dincebs cum consilio Guillelmo Borrelli / adquirere poterit, et faciat ei ipsum adiutorium et cum Guillelmo Borrelli et sine Guillelmo quando ei opus fuerit. / Et hec sit factum ab utraque parte sine fraude et malo ingenio.

/ Actum est hoc II idus augusti anno XXII regni regis Filipi.

S Guillelmus Raimundi + *. Sig+/num Petri Raimundi. Sig+num Reimundi Bermundi. Sig+num Guadalli. Sig+num Guilaberti. Sig+num Petri Beren/garii. Sig+num Mironis. Sig+num Raimundi. Sig+num Tedmari. Sig+num Bernardi. Sig+num Poncii. / Sig+num Raimundi Raimundi.

/ Olibe, sacerdoti, qui hec scripsit sub S in prephato die et anno quod supra cum literis suprapositis in none linee.

1091, novembre 11.

EG I EL SEU GERMÀ GUILLEM GUITARD DONEN A SANTA MARIA DEL ESTANY UN ALOU A LA PARRÒQUIA DE VIC, AL LLOC ANOMENAT PRAT NARBONÉS, I SE'N RESERVEN L'USDEFRUIT A CENS DE LA TASCA, A CONDICIÒ QUE EL TINGUIN ELS FILLS DOMÈNEC I ERMESSENDA I ELS SEUS SUCCESSORS.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 22, foli 13.

<I>n nomine Domini. Ego Eg et fratri meo Guillelmo Guitardo donatores sumus Domino Deo et ecclesie Sancte / Marie Stagno peciam unam terre vel vinee. Per hunc pactum donacionis donamus predicta terra vel / vinea prelibate ecclesie Sancte Marie, tali deliberatione ut dum vivi fuerimus reddamus per unum/quemque annum de omni expleto quod Deus ibi dederit fideliter ipsam tascham predicte ecclesie vel eius clericis. Post / obitum vero nostrum teneant filii nostri Dominicum et Ermesindis et faciant similiter, et si habuerint filii / de legitimo coniugio predictum alodium teneant pro laboracione sicus mos est pro predictis clericis. Advenit nobis / predictum alodium per vocem parentorum nostrorum vel per qualicumque vocem. Est autem prelibatum alodium vel vinea in / comitatu Ausone, in parochia Sancti Petri Sedis Vici, in locum nominatum Prato Narbonensi. Affrontant / autem hec omnia: a parte orientis in alidio de Raimundi Guiberti, de meridie in Prato, de occiduo / in alodio de Ramon Adrover, de circii in alodio de Guillelmo Franch, qui est condam. Quantum infra is/tas quatuor affrontationes includunt sic tradimus in potestate Sancte Marie vel eius clericis, totum / ab integrum, cum exiis et regresiis earum. Siquis autem contra hanc cartam donacionis venerit ad inrumpe/ndum nullo modo facere possit set componamus aut componat in duplo cum omni sua melioratione, et / in antea hec donatio firma permaneat modo vel omnique tempore.

Actum est hoc III idus november anno XXX/II Philippi regis.

Sig+num Eg. Sig+num Guillelmus Guitardi, nos qui hanc donacionem / fecimus et firmavimus firmare rogavimus. Sig+num Gerall Berenger. Sig+num Petrus Ber/nardi. Sig+num Guillelmi Iserni.

Berengarius, levita, qui hoc scripsit S die et anno quo supra.

1092, març 2.

CONVINENCA FETA ENTRE TEDMAR MIR I RAMON GUILLEM PER LA QUAL TEDMAR ENCOMANA A RAMON EL CASTELL DE CASTELLTERÇOL TAL COM HO VA FER A MIRÓ ADALBERT.

(O). Original perdut. A) Còpia coetània sense autoritzar(17 x 20). A.C.B. 1-4-342.

Hec est convenientia que est facta inter Tedmarum Mironis et Raimundum Guilelmi. / Comendat namque predictus Tedmarus ad iamdictum Raimundum ¡psum castrum de Castel Tercol / et donat ei ipsum fevum de iamdicto castro sicut Mironis Adalberti ibi tenebat et donat / ei per fevum ipsos alaudes qui sunt de Salt Gilaran usque contra castellum suum directum, / exceptus ipsas plantas quas predictus Tedmarus habet ibi factas, et donat ei in predicto / honore acapte una vice in anno sine tolta et ut emendet iamdictus Tedmarus / ipsas plantas ad prefatum Raimundum in alio loco. / Et propter hoc quod superius est scriptum convene predictus Raimundus ad iamdictum Tedmarum, senio/rem suum, ut sit suus contra cunctos homines et feminas et sit ei adiutor ad tenere, / et abere et defendere omnem suum honorem quem hodie habet et in antea adquisierit / per suum consilium contra cunctos homine et feminas. Et donet ei potestatem de iamdicto / castro quantasque vices ei requisierit per se aut per suum nuncium, et guardet ei predictum / castrum sex menses quales ipse Tedmarus voluerit et faciat ei hostes et cavalcatas / et alios servitios quos homo debet facere suo seniori per se ipsum aut per unum de ipsis / castellanis, et ipsas hostes faciat ipse Raimundus cum suo conducto et donet ei Tedmarus / tribus asinis cum tribus hominibus. Et ad ipsas hostes, si Raimundus Guillelmi guardat iam/dictum castrum, prestet ad iamdictum Tedmarum unum mulum, si ipse Tedmarus voluerit. / Et ipse Raimundus habeat unum ex ipsis castellanis ad servitium de iamdicto Tedmaro / solidum sine suo engan. Et convenit Raimundus Guillelmi ad seniorem suum Tedmarum / ut ita sit de illo filio ¡aut filiis¡ de Tedmar qui habuerint iamdictum castrum sicut superius est scriptum. / Et si predictum castrum venerit in ad apertura de ipsis castellanis que sunt ibi per Raimundum Gui/lelmi mitat ibi Raimundus castellanum ad laudamentum de Tedmar, et si ullum avere / inde aprehensus fuerit habeat medietatem ipse Tedmarus et aliam iamdictis Raimundus. Et sicut superius est scriptum sit factum ex utraque parte per fidem rectam sine engan.

/ Actum est hoc VI nonas marcii anno XXXII regni regis Philippi.

Sig+num Ted/mari. Sig+num Guilelmi. Sig+num Mironis Guilelmi. Sig+num Guadalli / Guilaberti. Sig+num Bernardus Bertrandi.

1092, novembre 5.

BERENGUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA (I BISBE DE VIC), EMPENYORA A BERENGUER AMALRIC I A LA SEVA ESPOSA BEATRIU L'ALOU QUE PERMUTÀ AMB RAMON GUILLEM D'AVELANED A LA PARRÒQUIA DE SANT HIPÒLIT (DE VOLTREGÀ), AL LLOC ANOMENAT CORNUDELLS, I UN ALOU A SANT MARTÍ DE SOBREMUNT, PER 6 LLIURES.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms.283. Cartulari de l'Estany, s/n, foli 44.
Al marge dret del foli: De la parroquia de Sant Hipolit e de Sant Marti de Sobremunt (s.XIV).

<I>n Dei nomine. Ego Berengarius, gratia Dei Terragonensis ecclesie archiepiscopus, impignorator / sum tibi Berengario Amalrici et uxori tue Beatrici. Per hanc mee impignorationis / scripturam impignoro tibi alodium nostrum franchum qui mihi advenit per comutationem / Raimundi Guilllemi de Avelaned. Est autem unum mansum ipsius alodii in parrochia / Sancti Ypoliti, in locum que vocant Curnudels, terras scilicet et trilias, et cum omnibus suis / pertinentibus et affrontationibus. Et aliud alodium quod est in parrochia Sancti Martini de / Supramonte cum suis pertinentiis. Que omnia supra scripta sicut predictum est impignoro vobis / propter VI libras de plata pura que de foc se defendat sine enganno. Tali pacto ut / si ego non habuero vobis persolutas ipsas VI libras de plata sine enganno usque / ad festivitatem primam Pentecostes, habeas et teneas prefata omnia cum omni fructu / qui inde exierit usque ad aliam festivitatem sequentis anni Pentecostes, et sic fiat / omni tempore usque quo iamdictum debitum persolvat. Et sicut hic supra scriptum est de meo iure in / vestrum trado dominium et potestatem.

Actum est hoc nonas november XXXIII anno Phi/lippi regis.

Et in super impignoro tibi predictum pignus per XI uncias quas ego debe/bam Guillelmo Borrelli, quas tu ei reddidisti per me.

Berengarius, gratia Dei Ter<r>ag/onensis arc<h>iepiscopus S. Sig+num Arnalli Israni. Sig+num Arnali Petri. Sig+num / Berengarii Arnalli. Guillelmus Guisadi. Berengarius Eriballi. Ricardus S.

/ Alerandus, clericus, qui hoc scripsit et sub S in prefato die et anno.

1093, abril 12.

TEDMAR MIRÓ I LA SEVA ESPOSA ERMESSENDA DONEN A SANTA MARIA DEL ESTANY EL CASTELL DE CASTELLTERCOL I EL CASAL DE GARRIGA, I SE'LS RESERVEN EN VIDA A CERT CENS.

O. Original (47 x 27'5 cm). A.C.B. 1-4-246.
Al dors:Carta de Castello Terciolo (s.XII), n.146.

Cum legibus continetur ut quecumque res Sanctis Dei Basilicis aut per principum aut quorumlibet fideliumm donatione collate reperiuntur in earum iure irrevocabili modo legis aeternitate firmentur. Id circo, in Dei nomine, ego Tedmarus Mironis recog/noscens interventum gloriosissime Dei Genitricis Marie perpetue virginis nemine suadente neque cogente sed spontanea voluntate devotoque corde votive ac potentialiter don/tor sum Domino Deo et aecclesie Sancte Marie de Stagno inspirante Deo sub regulari tramite et clero in ibi constituto. Per hanc igitur donationis serie dono illi atque concedo meum castellum quod dicitur Castrum terciolum cum omnibus finibus et pertinentiis / suis et accipio eum per manum eiusdem loci prioris, ea scilicet deliberatione ut ego et posteri mei per omnes vices quascumque voluerint donemus inde potestatem Bernardo, priori, et successoribus suis qui in eodem loco vixerint institutione canoni/cali. Similiter, etiam ego Ermessindis, uxor iamdicti Tedmari, que in edificatione prefati castelli nimium insudavi, hoc donum facio pretaxate ecclesie cum viro meo libenti animo. In super autem infra terminos ante castellum in longe damus / ei in dominicum domum illam de Garriga cum tota ipsa condemina que adiacet predicte domui cum omnibus suis pertinentibus. Sub tali conventione ut ego, prelibatus Tedmarus, teneam predictam domum cum condemina in vita mea et donem inde annua/tim undecimam partem ex cunctis fructibus inde collectis ecclesie prefixe et clericis eius, et post meum discessum solide et libere deveniat in ius et proprietate eiusdem ecclesie, ideoque pro recognitione et censu eiusdem castelli et omnium alodiorum / et terminorum sibi pertinentium damus in victu canonicorum sepe dicte ecclesie in festivitate Paschali quot annis migeram frumenti, et duos sextariuos vini ad mensuram Vici, et tres optimos arietes cum duabus pernis optimis carnis suille / salse et tres agnos et ducenta ova gallinarum. Et hoc dabimus nos semper in vita nostra et cuncta nostra progenies simili modo post nos cuncto tempore, quod si filii mei vel posteri eorum defecerint sine legittima prole predictum castellum / cum universis rebus superius anotatis deveniat in dominium et potestatem memorate ecclesie

canonicorumque eius. At si, quod absit, filii nostri vel progenies eorum quibus hec successio legaliter debetur hoc totum superius insertum dare, facere / et adimplere fideliter destulerint, pro conspiratoribus habeantur et sine fide inter cognatos et affines in perpetuum nodati infamia deputentur et castellani qui tenuerint iamdictum castellum nullatenus prebeant eis assensum, / sed secundum posse suum adiuvent prelibatam ecclesiam et canonicus eius tenere et habere omne supradictum donum sine aliqua fraude et malo ingenio. Est autem prenominatum castellum in comitatu Minorise et omnia predicta in / parrochia Sancti Fructuosi de ipsa Genebreda vel in aliis parroechiis qui in circuitu eius sunt, advenerit mihi Tedmaro per parentum successionem et ad me Ermessindis per meum decimum sive per omnes voces. Et sicut superius compre/hensum est de nostro iure damus et tradimus in potestatem et dominium prenominate ecclesie suorumque cannonicorum ad suum proprium alodium. Quod si nos aut posteri nostri vel aliqua persona secularis vel ecclesiastica hoc donum supratáxatum volue/rit frangere et irritum facere vel in aliquo diminuere aut in alios usus transferre, in triplo componat et postea iram Dei incurrat et cum Iuda traditore abenis igneis religatur in perpetuum averni claustro /teneatur donec resipiscat et ecclesiè illi cui fraude fecerat satisfaciat. De hinc hec scriptura donationis rata consistat modo et ultra, verum si episcopus aut comes aut vicecomes vel vicarius, clericus aut / laicus de iure pretaxate ecclesie hoc totum superius anotatum aut aliquod inde voluerit tollere aut commutare, canonici qui in eadem ecclesia iuxta regulam Beati Augustini canonice vixerint non habeant potestatem con/querendi se inde nisi ad ipsum vicarium qui tenuerit castrum Taradelli nam ullus episcopus ut alicuius potestatis homo vel femina non habeant ullam potestatem vel dominationem in prefixo castello et in omni suprascripto dono nisi prior / (l) eiusdem Sancte Marie et canonici regulares qui in eodem loco vixerint iuxta regulam Beati Augustini.

/ Facta carta donationis anno millesimo XCIII Dominice Incarnationis, II idus aprilis anno scilicet XXXIII Philippi regis.

Sig+num Tedmari Mironis. Sig+num Ermessindis, uxoris eius, nos qui / hanc cartam donationis scribere fecimus et propriis manibus punctatim firmavimus firmarique rogavimus. Sig+num Rutilandi Guilelmi. Sig+num Mironis Adalberti. Sig+num Bernardi Mironis. / Sig+num Bernardi Guilelmi de Olost. Sig+num Raimundi Guilelmi de Vilanova. Sig+num Bernardi Bertrandi. Sig+num Guilelmi Bernardi. Sig+num Ermengaudi Guisadi. / Sig+num Udalgarii Petri. S Guillelmus Raimundi *. Sig+num Raimundi Bermundi. Sig+num Guilelmi Arnalli. Sig+num Raimundus Guifredi. / Sig+num Bernardi Tedmari. Sig+num Guillelmi Tedmari. Sig+num Genciana, uxor Guillelmus Tedmari. Sig+num Bernardi Tedmari, filius Guillelmi Tedmari.

/ Guillelmus, diaconus, qui hec scripsit et sub S in prefato die vel anno.

Nota:
(1). Linia afegida posteriorment.

1093, maig 10.

TESTAMENT DE BORRELL ADROER, CANONGE DE LA SEU DE VIC. NOMENA MARMESSORS GUILABERT GUIBERT; BORRELL SENIOFRED; RAMON ADROER I RAMON BORRELL. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY 2 SOUS I UNA MIGERA DE FORMENT.

O. Original (28'5 x 29 cm). A.C.V. Calaix 6, núm. 1513. A) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 54 v, 55 i 55v.
L'original té un gran forat al mig. Per reconstruir l'original utilitzem la còpia.

In Dei nomine. (Ego Borrellus) Adroarii, clericus et canonicus Sancti Petri, dum perfecta sanitas in me esse videatur et sensus integer in me esse conspiciatur quia even/tum repentine mortis pertimesco, meum testamentum facere cupio. Qua propter eligo amicos meos, id sunt Guilabertum Guiberti, et Borrellum Seniofredi, et Raimundum / Adroarii ac Raimundum Borrelli, quibus precipio ut si mors mihi advenerit ante quam aliud faciam testamentum ita distribuant omnes res meas sicut hac in pagina viderint / (sc)riptum. In primis dimitto Domino Deo et Sancto Petro, seniori meo, ad kanonicam ipsius XL solidos denariorum pro anima mea, cum tona meliore que est in domo mea de Vico. / (Et) Sancto Petro de Confesione dimito X solidos ad tabulam ipsius. Et inter altare Sancte Marie de Vico et clericum eius X solidos pro missis et lumine, eo modo ut corpus meum sepeliatur / iuxta patrem meum in eius cimitbterio. Et dimitto ad sacristanum, seniorem meum, II (solidos) et unam almocelliam optimam cum unu feletro cohoperto et unum plumacium. / Et ad suos clericos II solidos. Et Guitardo Ermemiri XII denarios pro missis. Et Raim(und)o Atile alios XII pro missis. Et ecclesie Sancte Marie de Stagno II solidos cum una / migera frumenti in novo. Et ad Amatum Guillelmi solidos II. Et denarios omnes supra(dictos s)unt ex medietate muli et unius tonne vino que est in mea domo. Et dimitto / ad Guilabertum, seniorem meum, meam equam cum V solidis denariorum, sub eo modo ut (Adiuvet Rai)mundum et bene faciat ei et sue coniugi. Et ad Petrum, capud scole, dimitto vello/sum I cum lentiolo et V solidos ut faciat retributionem Petro Borrelli, nepoti meo. (Et ad pontem Tez)arii II solidos. Et Sancte Marie de Mesleo alios II. Et isti denarii sint / ex patio I bovum accepti, et quod ex isto precio de bubus remanserit in of(ficio sepulture mee) expendatur aut in missis vel in quibus melius esse videatur. Et ad / Borrellum Seniofredi et ad coniugem suam dimito partem meam ex ipsa vin(ea qui est in Tabernul)is, simul

cum Petro, filio ipsorum, et cum sacrario et cubo et tonna que / ibi est et I barrilio. Et ad Raimundum Borrelli predictum dimito fasciam ter(re, illam scilicet quam em)i de Olibano, sacerdote, et heredibus suis, tali modo ut donet / inde ipsam taschamm canonice cum coniuge sua et filio omnibus diebus vite (sue, et post illorum obitum) eiusdem kanonice sit solidum. Et Sancto Laurentio de Boata dimit/to II meos libros: I officiarium et unum antifonarium cum martirol(ogio, cum peciola terre que est) ad ipsum podium ubi ulmus est pro lumine. Et ad Martinum, nepo/tem meum, dimitto peciam I terre quam commutavi cum Guillelmo (Guitardi et peciam vinee et)aliam peciam terre quam Guillelmus Olibe tenet, ut hoc totum ha/beat in servitio Sancti Petri pro anima mea. Et ad Sanctum Petrum de Rodis (dimitto I peciam terre complan)tatam que est in Tagnano, eo modo ut teneat eam Raimundus Borrelli / in vita sua et donet inde ipsam tascham, et post eius obitum Sancti Pe(tri sit solidum. Aliud autem omnem me)um alodium vel meas hereditates que in omnibus locis habeo / vel habere debeo, cum vineis que sunt in Gavarresa, Raimundo Bor(eli et coniugi eius et filio eius totum) dimito simul cum ipsis plantis que sunt in Casa Nova et cum / ipso manso sicut ei dederunt domnus Raimundus et domnus Guilab(ertus. Domos autem meas quam habe)o i nVico quas construxi a fundamento dimito Raimundo Borrelli / cum Martino, nepote meo, ut eas habeant in servitio Ra/imundi et (Guilaberti, sicut resonat in ca)rta quam ipse inde fecerunt mihi. Et ipsam lecticam que est ibi dimito / Petro Borrelli. Et aliam tonam minorem dimito domno (Guilaberto. Alia vero vascula que in ipsis dom)ibus sunt dimito Raimundo et Martino, prefatis. Et ad nepo/tes meos, filios Guifredi de Boata, iubeo eis redder(e archam I cum I guadinga et borratio et I stra)lio et II sextarios vini et cum I barrilio. Et dimitto ad Ada/ledem, puellam meam, que est in Casa Nova, I vic(ulum I cum VI ovibus et sextarium I annone cum guadin/ga et quato optimo, tali modo ut maneat semper cum / Raimundo et coniuge eius et copuletur ab eis viro. (Ipsum quoque vinum quod est in Casa Nova dimitto semod)ium I Raimundo Borrelli cum tonna in qua est. Et ex alio quod / remanserit dimito Raimundo Adroarii et ux(ori eius quarta I. Et Guillelmo Abbati et eius uxori) dimito unum sextarium cum pellicia mea. Et alium quod remanet / pro anima mea. Et ex omni laboratione qua(m habeo tam de pane quam de vino II partes Raim)undo et coniugi sue dimito. Terciam vero qui rem<an>et pro anima / mea. Tali modo i eminam dimito kanon(ice frumenti cum I sextario ordei et II sextarios vini, et quod remanet pro) anima mea. Et ad Guifredu, fratrem meum, dimito / asinam unam quam Guillelmus Olibe tenet (cum medietate ipsius pulli cum tunica mea et I minam annon)e inter ordeum et speltam. Et medietatem asini / pro debitis meis dimito. Et omnia vas(cula maiora vel minora que habeo in Casa Nova cum) kaldaria et sartagine et clamascles, totum / (dimitto Raim)undo, prefato, et uxori sue. Et unu(m parilium meliorem

bovum dimitto eidem Raimundo). Ea scilicet ratione ut pro hoc quod ei dimito / humiliter serviat mihi dum vixero et memor sit mei (cum obiero. Et sicut superius est prenota)tum, si antea aliud non fecero testamentum, volo / ut maneat firmum. Et omnem aliud meum avere (quod in omnibus locis remanserit dimitto pro) anima mea vel in quibus mei manumissores melius viderint.

/ (Quod) est actum XIII kalendas iulii anno XXVIII regnis Phi(lippi).

(Bo)rrellus, sacerdos , qui hunc testamentum scribere iussi et fir/mavi firmarique rogavi. Sig+num Borrelli Seniofredi. Sig+num Raimundi Adroarii. / (Sig+num Raim)undi Borrelli, nos sumus manumissores. Sig+num Seniofredi Sancii. Sig+num Guillelmi, quem vocant Abbad. Sig+num / (Adalnedis, uxoris sue). Sig+num Martinus. (Sig+num) Pere Ramun.

(Lex precipit ut scripta volunt quod) defuncti puplicet coram (sacerdote) et iudice et testibus infra spacium sex mensium, ideoque ¡nos¡ supras(cripti, testes voluntate) prefati defuncti, publicamus (infra / spacium sex mens)ium post eius obitum coram sacerdotibus et iudice et testibus (subterius anotati).

Actum est hoc VI idus maii an(no XXXIII regni r)egis Filippi.

Ego Ricardus, / sacrista et lator iuris, hoc corroboro S *. / (Olibe, sacer S. Gui)llelmus, sacerdos S *. Benedictus, sacerdos S *.

/ Amatus, diachonus, q)ui hoc scripsit die et anno / S quo supra.

1098, juliol 6.

BERENGUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA, ACUT A TERRASSOLA A PRECS DELS CLERGUES I DELS VEÍNS DEL LLOC I DEDICA L'ESGLÉSIA QUE HI HAN CONSTRUÍT EN HONOR DE SANT FELIU I SANT JOAN. AMB AQUEST MOTIU LO CONCEDEIX LES 30 PASSES PER AL CEMENTIRI, LI CONFIRMA LES PRIMICIES I LES OBLACIONS, LA SOTMET A LA SEU D'OSONA I DELIMITA EL SEU TERME PARROQUIAL.

(O). Original perdut. (A) Còpia perduda feta el 1204 pel sacerdot Pere. B) Còpia d'(A) feta el segle XVII. Arxiu parroquial de Sant Feliu de Terrassola. C) Còpia de B) feta el 1880 pel rector de Sant Feliu de Terrassola Joaquim Bartrolí.

Cf a) ORDEIG i MATA, R. Les dotalies de les esglésies de Catalunya vol II-2 núm. 267b) Catalunya romànica, vol. IX, p. 394

1093, juliol 15.

BERNAT GUILLEM DÓNA A ARNAU BONFILL I A LA SEVA ESPOSA EL MAS DE CICABEL, SITUAT AL COMTAT D'OSONA O DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE MOIÀ, AL LLOC DIT CAGALEL, I LA SEVA BARQUERA, A CENS DEL QUART O BRACATGE I A CENS D'UN PERNIL PER LA BARQUERA.

(O). Original perdut. A) Còpia feta el 28 de juny de 1216 per Constanci, sotsdiaca. A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 16.

In nomine Domini. Ego Berengarius Guillelmi dator sum tibi Arnallo Bonefilii et uxori tue Sicardis. Per hunc pactum scripturam / et donationis mee dono namque vobis mansum qui est in Cicabel cum casis et solis et supra positis, cum arboribus qui / inde sunt ex diversis generis, et cum sua barcherA qui est in circuita, et cum alaudis et privileciis quas modo tenes vel in / antea augmentari vobis potuero; et advenit mihi per voces parentorum meorum vel per utriusque voces. Est autem hec / omnia prephata in comitatu Ausone vel Minorise, et in parrochia Sancte Marie Modeliano, et in locum nominatum Cagalel. Et (habet) affrontationes: a parte orientis in casals de Lobs, de meridie in ipso Esdosal, de occiduo in Monte Vetulo, / de circi in Palomar. Quantum infra istas IIII affrontationes includunt sic dono vobis hec scripta omnia quo modo superius / insertum est, in tali namque pactu et racione vero bene laboretis et hedificetis et sterchora ut melius potueritis / intratque medietatem de ipso explet quod exierit de casal de Custa usque in Cagalel cum meam sementem quod ibi mi/tam. Et de aliis (l) alaudis qui sunt postea fideliter sine fraude quartam partem sive brazatico nobis reddatis, et de / ipsa barcera donetis perna I ublial. Quod si donator aut ullusque homo qui contra ista scriptura donatione / furgerit pro inrumpendum non temere audeat facere sed componam aut componant vobis in duplo libram I auri, et in an/tea ista donatio firma et stabilis persistat modo et omni tempore.

Facta ista carta donatione idus iulii anno XXX/III Filipy regis.

Sig+num Bernardus Guillelmi, qui ista donatione feci et firmavit et firmari rog(avi). / Sig+num Ermengaudus Guillelmi. Sig+num Reamballus. Sig+num Bastero. Sig+num Raim(undi).

/ Berengarius, sacer, qui hec rogatus scripsit in prefixo die (2) et anno ut supra.

/ Ego Ber(), Sancta Dei Genitricis Marie et eiusdem ecclesie Modeliani, ita vero in presenti scriptura / () et

roboro et firmo et adfirmo vero sicut superius scriptum est sic teneatis et habeatis vos lib() / edificatores Guillelmus Arnalli et uxori sue et Raimundus Bernardi et sue uxori necnon () /one per voce predicte ecclesie suisque successoribus S. Constantium, subdiachoni, qui / hec scripsit IIII kalendas iulii anno Domini MCCXVI die et anno (quod) S supra.

Notes:
(1). Repetit aliis.
(2). repetit die.

1093, agost 23.

RAMON AMAT I EL SEU FILL PONÇ DONEN SANTA MARIA DE MANRESA AL PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, BERNAT, PER QUÈ HI INTRODUEIXI LA REGLA DE SANT AGUSTÍ.

0. Original (46'5 x 10'5 cm) A.C.B. 1-4-352. Al dors: Carta de ecclesia de Minorisa (s.XII). n.384.

(C)um mos plerisque molevit fidelibus ut pro animarum suarum remedio ex his que temporaliter perfrui videntur aliquid conferant (1) omnipotanti Deo, quatenus per huiusmodi commercium consequi valeant eterne vite stipendium. Id circo, / (ego) Raimundus Amati cum fi̅lio me̅o Poncio, cum assensu atque consilio domni Berengarii, Terragonensis arciepiscopus, suorumque clericorum nec non et cum consilio Poncii Geralli atque Raimundi Guifredi, Raimundique Geriberti et Bernar/(di) Berengarii aliorumque multorum tam clericorum quam laicorum unanimiter in huiusmodi negocio favencium, trado atque mea electione commito ecclesiam Sancte Marie, intra Minorise civitatis menia constructe, tibi Be̅rnardo, / (prio)ri Sancte Marie de Stagno et clericis eiusdem loci Deo in ibi sub tuo̅ regimine famulantibus. Hoc autem ideo decrevi per agere quod prephatum locum secularibus actenus possessum clericis cupio sub Augustini regula ad iusticie / tramite missis ibi regularium clericis revocare. Ea scilicet condicione ut ipsum locum in quantum poteritis ad melius studeatis reformare et Sancte Augustini regulam ibi perpetuo indesinenter teneatis, et ut neque nos neque aliqua / secularis vel ecclesiastica (2) persona hoc vobis presumat aufferre neque ex his quod ibi a fidelibus conlata sunt, quicquam demere nec ipsum locum conetur destruere quandiu vos qui modo locum incolitis Sancte Marie de Stagno regulam Sancti Augusti-/ni in prefata ecclesia de Minorisae volueritis tenere. Ego igitur, Raimundu̅s prephatus, cum filio meo, concedimus prelibate ecclesie cunctaque ad presens noscitur abere vel in antea abuerit vel pe̅r quodlibet modum adquiserit cum capellanis / et ecclesiis et omnibus que ad prephatum locum pertinent vel pertinere debent, excepta ipsa dominicatura quam ex inde soliti sumus tenere. Tali videlicet racione ut hec omnia teneatis et vestro iure possideatis et tanquam fideles / dispensatores, secundum quod vestrum decet ordinem in Christe ecclesieque, ipsius necessitatibus negociemini ad libitum vestrum in omnibus quibus vobis melius visum fuerit erogetis. Hanc autem scripturam siquis destruere vel annullare temere / conatus fuerit vel

prephato priori clericisque ipsius sub Sancti Augustini regula Domino ibidem famulantibus aufferre vel iminuere prephatum locum presumpserit donec satisfaciat omnipotentis Dei iram incurrere se noverit et anatematis / nexibus constrictis perpetua mulctandus permanebit.

/ Acta huiusmodi conscripcio X kalendas septembris anno XXXIIII Philippi regis.

/ Sig+num Raimundus Amati. Poncius Raimundi S, nos qui hanc electionem faecimus et firmamus et firmare rogamus. Sig+num Raimundus / Guifredi. Sig+num Bernardus Ebrei. Sig+num Bernardus Berengarii. Sig+num Raimundus Geribert. Guilllemus, presbiter S.

/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit S die et anno quo supra.

Notes:
(1). Repetit conferant.
(2). Rascat i en blanc.

1093, agost 28.

TESTAMENT DE RAMON SUNYER. NOMENA MARMESSORS LA SEVA ESPOSA XIXOL, GUILLEM INGILBERT I BERNAT OLIBÀ. ENTRE ELS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY UN BOU I L'ALOU QUE TÉ A LES PARRÒQUIES DE RODORS I DE MOIÀ, A MAGADINS, I EN RESERVA L'USDEFRUIT ALS SEUS FILLS A CENS DE LA TASCA. DEIXA LA SEVA ESPOSA I ELS SEUS FILLS SOTA BATLLIA DE SANTA MARIA DEL ESTANY.

O. Original (22 x 20 cm.). A.C.B. 1-4-337.
Al dors: Testamentum Raimundi Suniarii de Magadins (s.XII). Testamentum Raimundi Suniarii, qui dimisit monasterio Stagni alodium quod habebat in omnibus locis in parrochie de Roudos et de Moya, i loco vocitato de Magadins (s.XIV).

In Christi nomine. Ego Raimundus Sun(iarii) pertimesco diem mortis et ideo facio hoc testamentum, / ut si obiero ex hac infirmitate aut ante quam alium testamentum faciat sicut scriptum hic (1) / viderint ita faciant pro anima mea mea. Distributores namque rerum mearum eligo hoc (2) Guillelmum In/gilberti et coniux mea Chixol et Bernardus Olibani. In primis dimitto ad Sancte Marie Modilia/nensi solidos I et ad suos presbiteros III solidos. Et dono Sancte Marie Stagno bovem I. Dono namque ei / ipsas meas domos cum solos et superpositos et alodium quod habeo in omnibus locis infra parrochia / Sancti Felicis de Rosdors et Sancte Marie Modilianensis, in loco vocitato Magadins. Eo modo / ut filii mei Sendredum et Guillelmum teneat omnibus diebus vite eorum et donent per unm/quemque annum de omne fructa quod ibi Deus dederit fideliter ipsam tascam ad iamdic/tum locum Sancte Marie de Stagno. Et ille qui primus obierit remaneat suum directum Sancte MArie / et de alio similiter. Et dimitto ad uxorem meam bovem I et asinam I et ad filium meum ma/iorem vacam I cum viculo. Et ad filium meum minorem pullinam asine. Et mulier mea et filiis / meis cum illorum directis dimitto in baiulia Sancte Marie et eius clericis.

/ Actum est hoc V kalendas septembris anno XXXIIII Philippi regis.

/ Sig+num Raimundus Suni/arii, qui hoc testamentum fecit et firmavit et testes firmare rogavit. Sig+num Guillelmus In/gilberti. Sig+num Chixol. Sig+num Bernardus Olibani. / Sig+num Guillelmus Isarni.

/ Guillelmus, lector, qui hoc scripsit S sub die et an/no quo supra.

Notes:
(1). Escrit sobre rascat: hic.
(2). Escrit sobre rascat: hoc.

1093, desembre 15.

COM EL FILL DE TEDBALL VA DEIXAR EL SEU ALOU A SANTA MARIA DEL ESTANY A CONDICIÓ QUE EL TINGUÉS LA SEVA ESPOSA MENTRE VISQUÉS VÍDUA, A CENS DE L'ONZENA PART, I VA DEIXAR EL SEU FILL PERQUÈ FÓS CLERGUE REGULAR DE DIT LLOC, EL BISBE DE VIC BERENGUER DECLARA QUE SANTA MARIA DE L'ESTANY TINGUI EN FRANC ALOU AQUESTS BÉNS I EXHORTA ELS FIDELS A FER-HI DONACIONS. I EL SACERDOT BERNAT GUIFRED, AMB EL CONSENTIMENT DEL BISBE, DÓNA A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL MAS QUE FOU DE TIRIBULL, SITUAT A LA VALL D'ARTÉS, A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA I EL BISBE EL DECLARA FRANC ALOU DEL MONESTIR.

O. Original (39 x 36 cm) A.C.B. 1-4-178.

In Dei eterni nomin(e). ()bus sit notum()is non sit incognitum ()ne, filius Tedballi M()s dimisit alodium suum ()e sicut habent ibi et contineri () pmnibus / in se abitis et ad se quocumque modo pertinentibus venerabili loco Sancte Marie qui vocitatur Stagnum, eo tenore ut coniux sua illut teneret et undecimam partem / prefate ecclesie fideliter exhiberet quamdiu in viduitate castissime maneret cum filio suo quem prefati loci regularem clericum esse precepi. Et iterim eadem coniux sua prebeat / victum et vestitum prefato puero in eodem loco sicut uni ex regularium clericorum. Si autem alterum virum duxerit statim veniat prefatum alodium in dominium eiusdem loci / ad suam proprietatem. Cuius alodii dimissionem ego, Berengarius, Sancte Tarrachonensis ecclesie archiepiscopus et Ausonensis, Dei nutu, episcopus, consensu et favore tocius cle/ri in episcopali sede Sancti Petri manentis, laudans et corroborans decerno sive constituo ut idem alodium semper sit solidum et liberum et ab omni inquietudine / omnium ominum ibi aliquid mali facere volencium vel quicquam ibi requirent vim securum, set iugint maneat sub dominio et iurem eiusdem venerabilis loco / sicut liberum et francum alodium nihilque functionis neque alicuius execucionis neque mihi neque alicui successorum meorum vel ulli vivencium egredia() / eodem alodio nisi Sancte Dei Genitrici Marie, cuius iuris et dominii est et erit in eternum.

Atque auctoritate Omnipotentis Dei Patris, et Filii et Spiritus Sancti quantum / mihi possibile est iuxta sacrorum canonum auctoritatem, absolvo et benedictionis copia repleo omnes ex propriis rebus eidem venerabili loco bona impen/dentes atque ut id facient amoneao et consulo et consulendo permitto. Et ego Bernardus Guifredi, clericus, permissione et voluntatem eiusdem domni Berengarii, archi/presulis, concedo sive trado prefato sanctissimo loco ipsum mansum qui fuit Tiribulli, cum terris et vineis eidem manso pertinentibus et cum omnibus que dici vel no/minari possunt et cum vasis vinariis sive cum ceteris rebus aliquam utilitatem tenentibus sive eciam cum aliis terris et vineis quas emi in eadem valle / circa ipsum mansum et cominus et eminus, qui mansus est positus in valle Artessi, in parroechia Sancte Marie. Quem mansum prefatus archiepiscopus ita decernit / atque consituit esse liberum et francum ut nihil census neque alicuius redibitionis ullo unquam tempore neque sibi neque alicui successorum suorum vel ulli viventi/um ex eodem manso egrediatur, sed semper sit in proprietate prefati loci sicut suum proprium alodium.

Acta scriptura huius libertatis atque donationis XVIII / kalendas ianuarii anno XXXIIII regni regis Philippi.

/ Berengarius, gratia Dei Tarrachonensis archyepiscopus + *. / Ricardus, sacrista S ✠. / qui hanc scripturam libertatis et donationis fieri iussi et proprie manus suscriptione firmavi testesque firm(a)re rogavi. / Et siquis hanc scripturam libertatis et donationis infringere temptaverit nullo modo facere possit, set ira Dei incurrat et (ana)thematis vinculo subi(a)/ceat. Raimundus, Gerundensis archidiachonus *. / Remundus Atoni, ¡sacerdos¡ S *. / Guillelmus Gidaldi *. Remundus, sacer S *. Guilabertus, canonicus S *. / Guillelmus, diaconus S *. Raimundus, sacerdos sss *. Ermengaudus, diaconus S *. Benedictus, sacerdos S *. / Artallus, qui hec confirmo S *. Ego Bernardus, sacerdos, qui sicut supra scriptum est ita confirmo S *.

/ Guillelmus, lector, qui hoc scripsit S sub in prephato die et anno quo supra.

1094, gener 1.

FOLC GUILLEM I LA SEVA ESPOSA SICARDIS DONEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL SEU FILL *BERENGUER* PERQUÈ *HI SIGUI* CLERGUE REGULAR I UNES CASES I TERRES I UN CELLER AL CASTELL DE VECIANA.

(0). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 109, foli 63 v.

(C)um legibus continetur ut quecumque res sanctis Dei basilicis aut principum aut quorumlibet fidelium / donatione collate reperiuntur in earum iure irrevocabili modo legum eternitate firme/tur. Id circo, in Dei nomine, ego Ffulconi Guillelmi et coniuge mea Sicardis donatores su/mus Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de Stagno. Per hunc pactum donationis scripture donamus om/ne alodium nostrum quod habemus in Viciana, una cum Berengario, filio nostro, ut ibi sit clericus reg/ularis secundum regulam Beati Augustini usque in perpetuum, id sunt: domos scilicet terras / cultas vel ermas, et vineas cum arboribus variis generibus in diversis locis separatim posi/tas cum ipso cellario de castro Viciana que ibi habemus cum tonna et cubo qui ibidem est. Est namque / prenominata omnia in comitatu Minorise, infra terminos de castro Viciana, in loco nominato Portela. / Advenit nobis iamdicta omnia ad me Fulco, supra scripto, per parentorum sive per successiones fratrum / meorum vel pro alio quocumque modo vel voce, et ad me Sicards per meum decimum sive pro qualicumque / voce. Et habet affrontationes predicta omnia : a parte orientis in terminum de Miralies; de meridie in / castro predicto, de occiduo in Cucono; a parte vero circii in Porta Espana. Quantum infra istas / quatuor afrontationes includunt sic donamus iamdicte ecclesie ad proprium alodium, et est bene / franchum, et hoc totum prescriptum alodium sic damus predicte ecclesie cum filio nostro Berengario pro sua here/ditate cum exiis et regresiis earum, et est manifestum. Quem vero predicta omnia de nostro iure in vestro tradimus / dominio et potestate ad proprietatem predicte ecclesie. Quod si nos donatores aut ullusque homo vel femina / venerimus vel venerit ad irumpendum nullo modo facere possit, sed in triplo componat et ira Dei / incurrat et anathematis vinculo subiaceat usque quo ad satisfactionem veniat, et in antea hec / donatio firma persistat in eternum.

Actum est hoc kalendas ianuarii anno XXXIIII Philipi regis.

/ Sig+num Fulconi Guillelmi. Sig+num Sicardis, nos qui hanc donationem fecimus et fir/mavimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Ramon Fulco. Sig+num Gerall. Sig+num

Berenger Amalrig. Sig+num Iovan Bligger. Sig+num / Ramon Bernard. Berengarius, subdiaconus, S qui hanc scriptura donationis laudo et / confirmo.
/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit S die et anno quo supra.

1094, gener 18.

UZALGUER DEFINEIX AL SEU GERMÀ ERMENGOL LA PART QUE RECLAMAVA A L'ALOU DE TORROELLA I SOBRE EL DELME QUE LA SEVA MARE TENIA A ORRIOLS.

O. Original (29 x 11'5 cm). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Beremguer III, núm. 17.
Al dors: De l.alou de Torrohela e del delma de Orriols. Carta de diffinicio feta per Uzalguer a n.Armengau, son frare, de la demanda que li feyaa de la part que queria de l.alou de Torroela e del delma d.Orriols. (s.XIV).

Notum sit omnibus hominibus presentibus et futuris. Qualiter ego Uzalgarius multociens altercatus fui cum fratri meo Ermengaudo de partem quam requirebam / in alodio de Torrezela et de decimum de Urrriols, et postea veni ad concordia cum illo ad laudamentum suis amicis et meis, id sunt: Raimundus Ar/berti atque Gerallo Bernardi et aliis bonis hominibus. Igitur, in Dei nomine, ego predictus Uzalgarius per hunc namque scripture difinio et evacuo omnem partem / quod requirebam in alodio de Torrezela et decimum quod fuit mater mea in Urriols ut ab hodierno die et deincebs nullo modo repetam neque ego neque / ullus homo vel femina pro me, set sit solidum et liberum predicto Ermengaudo sine ulla reservatione. Siquis autem contra hanc scripturam difinitionis vel eva/cuationis venerit ad inrumpendum nullo modo facere possit set componam aut componat in duplo cum sua melioratione, et in antea ista difinitio / firma permaneat modo vel omni tempore.

Actum est hoc XV kalendas febroarii anno XXXIIII Philippi regis.

Sig+num Uzalger, qui ista difinitione feci et firmavi / et firmare rogavi. Sig+num Ramon Arbert. Sig+num Gerall Bernard. Sig+num Guillem Pere. Sig+num Guillem Magre. Sig+num Guifre Radolf. Sig+num Guillem Radolf. Sig+num Guilabert.

/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit S die et anno quo supra.

1094, març 22.

GUILLEM NEULEN I RAMON NEULEN I LES SEVES RESPECTIVES ESPOSES, ANOMENADES ERMENGARDA, VENEN A MIRÓ CITARD I A LA SEVA ESPOSA SANCA UN ALOU AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE RODORS, AL LLOC DIT COMES, PER 9 SOUS.

(O). Original perdut. A) Còpia feta per Eribert, levita, el 1143 ó 1144. (22'5 x 15 cm.) A.C.B. 1-4-338.
Al mateix pergamí hi ha copiat altre document de 1053.

In nomine Domini. Ego Guielmus Neulen et Raimon Neulen et uxores illius nominibus Ermengardis vinditores sumus vobis Mironi Cihtard et uxori tue Sancia, emptores. Per hanc / scripturam vinditionis nostre vindimus vobis in kases in solos et in supra positis et terris cultis et eremis, et arboribus pomiferis et glandiferis sive de qualeque generis, oc est totum / francum, advene nobis per paterna voce et per materna et ad uxores nostras per X sive per ullasque voces. Et est hec omnia in comitatu Minorisa, in parrocia Sancti Felix de / Rosdors, in loco quod nominatur Comes, et sic vindimus nos vobis totas nostras hereditates que habemus in ipso mansiones et in terris cultis et eremis sicut / scriptum est de super, totum ab integrum. Et abet affrontationes: a parte orientis in torrent qui discurrit per tempus pluviarum, de meridie in fonte Oriola, de / occiduo in ruvira de fevo de Rosdors et de vicarios, de circi in alod<io> de Sancta Maria Stagno. Quantum istas IIII affrontationes includunt et ambiunt / sic vindimus nos vobis ipsas voces quod ibi abemus vel abere debemus, totas ab integrum, cum exis et regressis earum, in propter precium solidos VIIII de <Vi>c et per pastum / migera I de vi et II focaces et qua<r>ter I de molto, et est manifestum. Quem vero predicta omnia esse de nostro iure in vestro tradimus dominio et potestate vestrum proprium / alodium ad faciendum quod volueris, et si est nullus omo vel femina qui disrumpere voluerit ista carta vindicio in duplo componat vel componamus, in antea ista / carta firma permaneat modo vel omnique tempore.

Facta ista karta die XI kalendas aprili an<n>o XXXIIII regni Filipo rege.

Sig+num Guielmus Neulen. / Sig+num Reimon. Sig+num E<r>mengars. Sig+num Ermengars. Sig+num Raimon Erumir. Sig+num Bernard Erumir. / Sig+num Mir Geribert, nos qui ista fecimus scribere et firmavimus et ad testes frimare rogavimus.

Berengarius, diaconus, qui / hoc scripsit die et

an<n>o quod supra.
/ Sig+num Eriberti, levita, qui has duas cartas transmutavit VII regni anno Ludovici iunioris.

- 94 -

1094, abril 6.

ARSENDA I ELS SEUS FILLS ERMENGOL I RAMON DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY UN ALOU QUE TENEN A TORROELLA I A ORRIOLS, AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA D'OLÓ, I DUES PARTS DEL MAS CASTELLÓ, SITUART AL COMTAT DE BERGA, A LA PARRÒQUIA DE SANT ANDREU DE SAGÀS.

(O). Original perdut. A) Còpia del segle XII autoritzada pel levita Martí (29' 5 x 10'5 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 22.
Al dors: De Torroela. (s.XIII). Carta de la donatio per na Arsen e sos fills n.Armengo⁄u e en Ramon e en Arbert feren a la esgleya de Senta Maria de Cestany del alou lur que havien a Torroela e ha Orriols en lo comtat d.Osona, en la parroquia de SAnta Maria d.Olo, e de les dues parts del mas de Castello, del comtat de Berga, en la parroquia de Sant Andreu de Sagas. (s,XV).

In nomine Domini. Ego Arsendis et filius meis Ermengaudo atque Raimundo, nos simul in unum donatores sumus Domino Deo et ecclesie Sancte Marie / Stagno. Per hanc namque scriptu-re dona¡c¡ionis donamus omnem aloduum nostrum quod habemus in Torrezela vel in Urriols, cum duabus partes de man/so Castellione, id sunt domibus scili¡c¡et terris et vineis et arboribus de diversis generibus, glandiferis !vel pomiferis¡ et omnes sacrarios quod habemus iuxta ecclesia Beati Petri / de Urriols, cum omnibus utilitatibus ad eundem alodium pertinentibus. Advenit nobis iamdicta omnia ad me Arsendis per emptionem sive per meum decimum / et ad nos Ermengaudus atque Raimundus per vocem paternam vel maternam sive per ullasque voces. Est autem iamdicta omnia alodium de Torrezela et de Urri/ols in comit(a)tu Ausone, in parrochia Sancte Marie de Olone, et alium alodium de Castellione in comitatu Berchitano, in parrochia Sancti Andree de Sagass. / Affrontat autem iamdicta omnia et alodium de Torrezela vel ¡de¡ Urriols: ab oriente in campo Lupi, de meridie in Abadia, de occiduo in fonte Gerallo, de / circi in collo de Lang¡u¡ard. Quantum infra iste afrontaciones includunt vel (1) circumeunt sic donamus predicte ecclesie Sancte Marie, exceptus / alodium quod vocant Vinea Bela quod ego predictus Raimundus habeo in Urriols, totum ab integrum, cum exiis et regressiis earum. Et ego predictus / Raimundus accipio predictum alodium (2) de CAstellione pro ecclesie Sancte Marie suorumque clericorum et reddam pro censu per unumquemque annum ipsum /

porchum qui exiit de ipso manso, et post obitum meum sit solidus et libere predicte ecclesie. Et dono de predicte vinee que vocant Bela per unumquem/que annum de fructu quod ibi Deus dederit ipsam tascam Sancte MArie. Et qui hanc scripturam donacionis disrumpoere temtaverit nullo modo facere / possit set in triplo cogatur ex solvere et in super sit aliminibus Sancte Ecclesie segregatus et cum Iuda traditore in infernum deputatus, / et in antea hec donacio firma permaneat in perpetuum.

Que facta est VIII idus aprilis anno XXXIIII Philipi regis.

Sig+num Arsendis. Sig+num Ermengaudus. Sig+num Ramon Arbert, nos qui hanc donacionem fecimus et firmavimus et testes / firmare rogavimus. Sig+num Berenger Amalrig. Sig+num Pere Mir. Sig+num Ramon Corona.

/ Berengarius, levita, qui hec scripsit die et anno quod supra.

/ Martinus, levita, qui hec tran<s>latum scripsit cum litte<ris> / suprapositis die et anno quod S supra.

1094, abril 12.

ARUMÍ ARGEMIR, LA SEVA ESPOSA LEDGARDA, LA SEVA FILLA SANÇA I LA SEVA GERMANA SANÇA VENEN A UDALGUER RAMON I A LA SEVA ESPOSA MAIASENDA UN ALOU AL COMTAT D'OSONA, AL TERME DEL CASTELL D'OLÓ O AL TERME DE SANTA MARIA D'OLÓ, AL LLOC ANOMENAT TORRENT D'ERUMIR, PER 6 SOUS DE VIC.

O. Original (26'5 x 14'5 cm.). A.C.A. Cancellerias. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 23.
Al dors: Del terme del castel d.Olo e de la parroquia de Santa MAria. Carta de la venda que n.Erumir Argemir e na Ledgarda, sa muller, e lurs fills feren a n.Udalguer Ramon e sa muler na Maiassen de una peça de terra, alou lur franch la qual havien en lo comntat d.Osona, en lo terma del castel d.Olo, en la parroquia de Senta Maria, en lo loch qui es dit aç Torrent. (s.XIV). n. 516.

In nomine Domini. Ego Orumir Argemir et uxor () Ledgarda et filia nostra Sancia, in simul cum alia Sancia, sorori Orumir iamdicti, / per hanc (1) scripturee nostre nos simul in unum vinditores sumus Udalgeris Raimundi etuxori sue Maiasindis, emptores. Per hunc (2) scripturee vindicionis nostre vindimus nos vobis peciam unam de alode nostrum proprium qui est bene / franchum vel legitimum, et advenid quidem nobis iamdicto alodio per parentorum nostrum et per omnesque voces, et est / iamdicto alode in chomitatu Ausonee, in terminio kastrum Oloni sive in apendicio Sancte Marie de Olone, in locum que di/chunt ad ipso torente de Erumir. Et abet affrontaciones iamdicto alode a parte orientis in torente qui eschuri ind<e> / per tempus pluviarum, et de meridie in alodem de Petrus Fulchoni, et de occiduo in via qui vadid ad mansio/nes de nos vinditores, et parte vero circio in Pugolar. Quantum infra istas quatuor affrontaciones inclu/dunt et isti termini ambiun<t> sic vindimus nos vobis iamdicto alodem cum ipsos pruners et ipsas nostras vo/ces que nos abemus vel abere debemus, totum ab integrum, cum exios et regresios earum, in propter precio soli/dos VI de moneta Vicho bona et obtima, et est manifestum. Quem vero predicta omnia de nostro (3) iu/ree in vestro tradimus dominio et potestate, quod si nos vinditores ad ullusque omo vel femina / qui ista vindicio inquietare et disruppere voluerid componad vobis in duplo cum omni suo inmeliora/cione, et in antea ista vindicio firma sid omnique tenirem (sic).

Facta ista carta vindicio pridie idus / aprelii an<n>o XXX quarto regnante Filipo rege.

/ S<ig>+num Erumir. S<ig>+num Ledgarda. S<ig>+num Sancia. S<ig>+num alia Sancia, nos qui ista carta vindicio fecimus scribbere et firmavi et testibus firmareque / rogavi. S<ig>+num Guilielmi Raimundi. S<ig>+num Berengarii Raimundi. S<ig>+num Ermesindis. S<ig>+num Ricol. / S<ig>+num Guilabertus. S<ig>+num Guilielmus (4) Berterandi. S<ig>+num Reimundi Guilie<l>mi.

/ Raimundus, ipo/diachonus, scribsid et sub S die et anno quod supra.

Notes:
(1). Literalment es llegeix: ahnc.
(2). Literalment es llegeix: uhnc.
(3). Literalment es llegeix: nrosto.
(4). Repetida la síl.laba li de Guilielmus.

1094, novembre 15.

TESTAMENT D'ARTALL JOCBERT, CANONGE DE LA SEU DE VIC. NOMENA MARMESSORS ELS SEUS ONCLES RAMON I GILABERT, EL PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, RAMON LLOBATÓ I GUILLEM MIRÓ DE SENTFORES. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TÉ A LES PARRÒQUIES DE SANT FELIU DE TERRASSOLA I DE SANTA MARIA D'OLÓ I LA PECA DE TERRA QUE TÉ A LA PARRÒQUIA DE VIC I L'ALOU DE SEGARRA. TAMBÉ LI DEIXA UNA SELLA, LA SOTSELLA, EL FRE I UN MORTER.

O. Original (53 x 23'5 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 1118.
Al dors: Testamentum Arnaldi Iocberti. (s.XII).

In nomine Domini et Salvatoris Nostri Ihesuchristi. Ego Artallus Iocberti, ¡cannonicus Sancti Petri Sedis Vici¡, iaceo in lectulo meo in egritudine et sum in mea plena loquella et memoria integra, timeo non subveniat repentina chasu mortis mee / et iubeo atque discerno amici mei karissimi Raimundo et Guilaberto, avunculus mei; et Bernardus, priori Sancte Marie de Stagno; et Raimundus Lobatoni et Guillelmus Mironi de Sallifo-ras. Propterea precor vos / amici mei ut si mors michi advenit de ista egritudine aut ante quam alium testamentum fatiam, po-testatem habeatis avere meum dare et distribuere pro anima mea sicut ego vobis iniungo.In primis / dimitto Domino Deo et Sanc-te Marie de Stagmno omnem meum alodium, et domos, et vineas et arboribus diversis ieneribus simul cum ipsas ruviras quod habeo infra parrochia Sancti Felicis de Terraciola et Sancta Maria / de Olon solide et libere, simul cum ipsam peciam terre quod habeo infra parrochia Sancti Petri Sedis Vici ad ipsam Turrem, quam peciam teneant avunculi mei prephati dum vivunt, simul cum mea paria bovum. Et concedo / ad Sancti Iohannis Rivismeritabi-lis ipsum clausum que iuxta est, ¡et¡ omnem meum directum quod habeo in ipso campo quod est super aecclesiam, quod terminatur usque in torrentem; et ipsam meam partem de coma quod dicitur Rosta / et clauso qui sunt subtus domos Lupetii, simul cum ipsa terra qui vocant Trilia et omnes sacrarios qui in circui-tum ecclesie sunt. Et prephata ecclesia simul cum hoc totum quod ei dimitto et cum omnibus suis aliis / directis relincho in potestatem channonice Sedis Sancti Petri et de avunculis meis prephatis dum vi<v>unt , Raimundo atque Gilaberto, ut

decantare et inluminare faciant prephatam aecclesiam sicut / melius poturint facere, et post eorum obitum simili modo hoc adimpleant channonice prephate Sedis. Domos in quibus habito ad ecclesiam Sancti Iohannis sive cum aliis domibus cum universis alodis cultis et incultis / vineisque, cum arboribus diversis ieneris, cum molendinis et molendinaribus quod habeo et teneo et possideo infra parrochiam Sancte Eulalie Rivismeritabilis, simul cum alodio quod fuit Raimundi Guifredi, / totum ab integrum relincho ad cannonicam Sancti Petri Sedis VVici, sub eo modo ut avunculi mei Raimundo atque Guilaberto utrique fratres hoc totum teneant dum vivunt, et si unus obierit alius hoc / totum habeat et possideat et tam de pane quam de vino donent ex inde ipsam tascham ad iamdictam cannonicam; post amborum obitum omnia deveniant solide et libere in iure et dominio iamdicte cannonice, / preter unam domum ubi Nevia habitat. Et ipsum alodium quod pertinet ad iamdictas domos, simul cum alodium quod emit de Guillelm Andries, hoc totum remaneat ad iamdictam Neviam et suos heredes, simul / cum orto qui iuxta est, sub baiolia Raimundi atque Guilaberti et de prelibate cannonice; post eorum obitum remaneat ad iamdictam channonicam. Et iubeo tam avunculi mei quam ipsi cannonici donent victum / et vestitum ad Raimundum, fratrem meum, quandiu vixerit, et obsecro ut faciant michi obsequium per unumquemque annum in die obitus mei et genitoribus meis et fratri meo Guillelmo, cui sit requies. Alodium / meum de Fontecooperto ad ipsam Albergeriam ¡de Vico¡ pauperum relincho. Alodium meum de Segarra et de Bages Sancte Marie de Stagno relincho. Mulum meum Sancte Marie Rivipullo dimitto, simul cum domibus / et trilias; et alodium quod habeo in Mocons ubi solitus sum dare ipsam tascham ad prelibatum cenobium, et hoc habeat solidum post obitum Raimundi Arnalli et matris eius. Omnia vascula mea maiora vel minora / avunculis meis prephatis et cannonice Sancti Petri relincho, simul cum ipso vino quod habeo in Mocons. Ipsum debitum quod Arnallus Isarn michi debet et quinque untias auri unde michi est fideiussor Bertran Raimbal / Guillelmi Mironi et Raimon Lobaton dimitto. Omne chot meum meliorem et guadengam meliorem ad ipsam Albergeriam de Vico dimitto. Alium meum cotum cum guadengam Neviam dimitto. Et concedo / Ricardus, sacrista, almuceliam meam. Alios meos pannos Raimon Iocbert dimitto. Et concedo ad Sancta Maria Stagno sella I cum sotsellas et frenum simul cum meo mortario de loton. Et concedo Albergeria / de Vico sestarium I de annona, et Sancti Thome apostoli asina I et sestarium I de spelta. Et concedo ad Sancti Iohannis alium sextarium pro lumine. Et concedo ad Sanctam Eulaliam et Raimundus, sacerdotem, sestarium I. Et concedo ad Nevia sestarios II / de blad et sestarios II de vino. Alium qui super est tam de pane quam de vino, sestarium I dimitto ad pont de Tezer. Vinum meum quod habeo in Veltregano, exceptus meliorem, Richel et filio suo dimitto. Aliam annonam

qui / super est dimitto in missi canendis. Et concedo Nevia vitula I. Et illut alodium unde ego et avunculi mei fecimus placitum cum cenobio Sancti Petri Puellarum Barchinonensis cenobii, habeat eum ipsum cenobium, / ita sicut scriptura testatur quam fuit facta inter nos et ipsum cenobium. Baiulias meas channonice Sancti Petri et avunculis meis relincho Raimundo atque Guilaberto. / Et dimitto Bellisen, soror mea, XXXII solidos quod michi debet de monete Vici.

/ Actum est hoc XVII kalendas decimber anno XXXV Philippi regis regni.

Artallus Gocberti, clericus et chanonicus, qui hoc laudo et confirmo et testes firmare preci!pio S! *. / Sig+num Raimon Lobaton. Sig+num Guillelmi Mironis. Reimundus Guiberti S *. / Sig+num Arnallus Suniarii. Sig+num Raimon, frater eius.. Sig+num Galin Iocfre. Sig+num Arnallus Ellemari. Sig+num Lobet. Sig+num Nevia.

/ Raimundus, sacerdos, qui hoc scripsit cum litteras suprapositas in verso XVI die et anno S quo supra.

1095, gener 13.

CONVINENÇA ENTRE BERENGUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA I BISBE DE VIC, I PONÇ RAMON PER LA QUAL L'ARQUEBISBE ESCOLLEIX AQUEST PER ABAT DE SANTA MARIA DE MANRESA AMB LA CONDICIÓ QUE ES SEGUEIXI LA REGLA DE SANT AGUSTÍ TAL COM ABANS S'HAVIA ACORDAT AMB EL PRIOR DE L'ESTANY.

(O). Original perdut. A) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, foli 2 v.

Hec est convenientia facta inter dompnum Berengarium, / Terrachonensis archiepiscopum, et Poncium Raimundi, clericus. / Iamdictus namque archiepiscopus eliget iamdictum Poncium / ad habendam abbatiam Sancte Marie de Minorisa, et / donat ei ipsum fevum laicale Sancti Petri. Tali si/quidem deliberatione ut prefatam ecclesiam Sancte Marie / semper habeant et teneant clerici regulares que Deo ibi iuxta Sancti Augustini regula militaverint, et prefatus / Poncius non destruat ipsam canonicam nec ex his / que huc usque noscitur habuisse vel habet vel / habere debet vel deinceps poterit Deo favente / adquirere quicquam presumat auferre. Set omnia / que iurius sunt ipsius canonice inviolabili permaneat se/curitate sicut continetur in carta quam Raimundus Amati / iubente et consentiente dompno Berengario, prefato archiepiscopo, / Bernardo, priori et sociis eius noscitur fecisse. Ita / videlicet ut prelibatus prior eunde loco teneat et / cum sociis suis ad religionis perfectionem perpetim / concedente Domino perducat. Prelibatus itaque Poncius / convenit propter hoc Berengario, prescripto archiepiscopo ut sit so/lidus clericus et canonicus Sancti Petri et ipsius archiepiscopus et serviat ei et suddessoribus eius episcopis Sancti Petri ipsum ho/norem sicut homo debet servire suo meliori seniori. / Et faciat ei hostes et cavalgatas et curtes / et placitum et seguimentum quando idem archiepiscopus iusserit et ei opus fuerit. Et adiuvet eum ad tenere et / ad habere suum omnem honorem et deffendere et guerreiare que hodie habet et in antea adquirere poterit. Et / habeat optimum clericum statorem in Sede Sancti Petri presbiterum sicut habuerit antecessores eius. Prescripta anc ecclesia de / Minorisa cum canonica ipsius semper sit in iussione et subiectione Sancti Petri Sedis Vici et ipsius episcopi et canoni/corum eius et quia iuris Sancti Petri noscitur esse clerici ipsius loci semper faciant Sancto Petro curtes et sinodalia obsequia et / quecumque debent facere.

Acta convenientia idus ianuarii anno XXXV regis

Philippi.

Poncius, ab<b>as +. / Berengarius, gratia Dei Terraconensis archiepiscopus S. Sig+num Gerbertis Ugonis. Sig+num Raimundi Ge/riberti. Sig+num Raimundi Guifredi.

Amatus, diaconus, qui hoc scripsit die vel anno S quo supra.

1095, febrer 22.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT D'ARTALL JOCBERT, CANONGE DE VIC. DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TÉ A LES PARRÒQUIES DE SANT FELIU DE TERRASSOLA I DE SANTA MARIA D'OLÓ, LA PEÇA DE TERRA QUE TÉ A LA PARRÒQUIA DE VIC, AD IPSAM TURREM, I L'ALOU DE SEGARRA DE BAGES. TAMBÉ HI DEIXA UNA SELLA, LA SOTSELLA I EL FRE.

(O). Original perdut. A) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 24, 24v, 25 i 25 v.
Al marge esquerra del foli 25; Per alodiis Sancti Iohannis Meritabilis (s.XIV).

Iudicium et testamentum / Artalli Iocberti, clerici et canonici Sancti Petri.

/ In Christi nomine. Hec est sacramentalis con/ditio ultime voluntatis cuiusdam defunc/ti nomine Artallus Iocberti, canonicus Sancti / Petri Sedis Vici. Est autem facta secundum / ordinationem Ricardi, sacriste et iudi/cis, atque secundum modum legis libri iu/dicialis in qua decretum est qualiter / confici et confirmari debeant ultime / voluntates moriencium hominum. / Ideoque nos testes Arnallus Suniarii et / Raimundi, frater eius, et Nevia, qui iussu / prephati defuncti in suo testamento ad / confirmandam eius voluntatem firmato/res accessimus intra spacium VI mensium / post prenotati defuncti obitum iurando / super altare Sancti Iohannis, qui est fundatus / intra ecclesia Sancti Petri Sedis Vici, quia / vidimus et audivimus quando predictus auc/tor huius scripture volumptatis iacet in / egritu[f]ine detentus unde obiit / suum testamentum scribere iussit quod ore / proprio dictavit et conlaudavit atque ma/nu propria firmavit distributoribus / suarum rerum Raimundo atque Guila/berto, avunculi sui; et Bernardus, priori Sancte Marie de Stagno; et Raimundi / Lobatoni et Guillelmus Mironi de Sallifo/ras precepit atque instituit taliter / res suas distribuere. In primis di/misit Domino Deo et Sancte Marie de Stagno omnem suum alodium et domos, et vineas et arboribus de diversis ge/neribus simul cum ipsas ruviras quod / habebat innfra parrochia Sancti Felicis / de Terraciola et Sancta MAria de Olon<e>, / solide et libere, simul cum ipsam peciam / terre quam habebat infra parrochia / Sancti Petri Sedis Vici, ad ipsam Turrem, / quam peciam teneant avinculi sui pre/phati dum vivunt, simul cum / sua paria bovum. Et dimisit Sancti / Iohannis Rivus Meritabilis ipsum clausum / qui iuxta est et omnem suum directum / que habebat in campum quod est super / ecclesiam, quod terminatur usque in / torrentem, et ipsam suam partem de Cu/ma quod dicitur Rosta et clausos qui / sunt subtus

domos Lupecii, simul cum /f hoc totum quo ei dimisit et cum om/nibus suis aliis directis, reliquit / in potestatem canonice Sedis Sancti Petri / et de avunculis suis prephatis dum /vivunt Raimundo atque Guilaberto / ut decantare et inluminare faciant / prephatam ecclesiam sicut melius potuerint / facere, et post eorum obitum simi/li modo hoc adimpleat canonice / prephate Sedis. Domos in quibus ha/bitabat ad ecclesiam Sancti Iohannis sive / cum aliis domibus et cum universis alo/diis cultis et incultis vineisque cum / arboribus diversis generis, cum molen/dinis et moilendinaribus quod habebat / et tenebat et possidebat infra parrochiam Sancte Eulalie Rivis Meritabilis, simul cum alodio quod fuit Raimun/di Guifredi, totum ab integrum dimi/sit ad canonicam Sancti Petri Sedis Vici, / sub eo modo ut avunculi sui Rai/mundo atque Guilaberto utrique fratres, / hoc totum teneant dum vivunt, et si unus / obierit alius hoc totum habeat et pos/sideat et tam de pane quam de vino / donent ex inde ipsam tascham ad iam/dictam canonicam; post amborum / obitum omnia deveniant solide et / libere in iure et dominio iamdicte canonice. Preter I domum ubi Nevia / habitat et ipsum alodium quod pertinet / ad iamdictas domos simul cum alo/dium quod emit de Guillelmum Andri/es, hoc totum dimisit ad iamdictum / Naviam et suos heredes simul cum or/to qui iuxta est sub baiolia Rai//mundi atque Guilaberti et de preliabte / canonice; post eorum obitum remaneat / ad iamdictam canonicam. Et iussit tam / avunculi sui quam ipsi canonici do/nent victum et vestitu'm ad Raimundum, / fratrem suum, quandiu vixerit. Et roga/vit ut faciant ei obsequium per unumquemque / annum in die obitus sui et genitoribus / suis et fratri suo Guillelmo, cui sit requies. Alodium suum de Fontequooperto ad ipsam / Albergeriam de Vico pauperum relinquit. / Alodium suum de Segarra de BAges Sancte / Marie de Stagno dimisit. Mulum / suum Sancte Marie Rivipullo dimisit / simul cum domibus et trilias et alodium / quod habebat in Mocons ubi solebat / dare ipsam tascham ad prelibatum ceno/bium; et hoc habeat solidum post obi/tum Raimundi Arnalli et matris eius. / Omnia vascula sua maiora vel mi/nora avunculis suis prephatis et / canonice Sancti Petri relinquit simul cum / ipso vino que habebat in Mocons. / Ipsum debitum quod Arnallus Isarn / debebat ei et quinque uncias auri un/de esrat ei fideiussor Bertran Reim/bal, Guillelmi Mironi et Raimon Lo/baton dimisit. Omne cote suum me/liorem et gudengam meliorem ad ipsam / Albergeriam de Vico dimisit. Alium / chotum cum gudengam Neviam / dimisit. Et dimisit Ricardus, / sacrista, suam almuceliam. Alios pan/nos suos Ramon Iocbert dimisit. / Et dimisit Sancta Maria de Stagno / sella I cum sotsellas et frenum vel / cum ipso mortario de loton. Et / dimisit ad Albergeria de Vico sex/tarium I de annona. Et Sancti Tho /f me apostoli asina et sextarium I de spel/ta. Et dimisit ad / Sanctam Eulaliam et Raimundum, sacer/dotem, sextarium I. Et dimisit ad / Nevia sextarios II de blad et sex/tarios II de

vino. Alium que super est, / tam de pane quam de vino, sextarium / unum dimisit ad pont de Tezere. Vi/num que habebat in Veltregano, excep/tus meliorem, Richel et filio suo dimi/-sit. Aliam annonam qui super est dimi/sit in missis canendis. Et dimisit Nevia vitula I. Et illut alo/dium unde ille et avunculi sui fece/runt placitum cum cenobio Sancti Petri / Puellarum Barchinonensis cenobii / habeat eum cum ipsum ceno-bium, ita sicut / scriptura testatur quam fuit facta in/ter nos et ipsum cenobium. Baioi/lias suas canonice Sancti Petri et avuncu/lis sui dimisit Raimundo atque Gui/laberto. Et dimisit Belissen, sororem / suam, XXXII solidos denariorum de / monete Vici. Postquam autem hec om/nia a prephato conditore ita ordi/-nata fuit per scripturam sui testament/ti sicut superius inser-ta est venit domp/nus Berengarius, archiepiscopus, ad eum / causa visitationis et ipse Artallus / dedit ei suam confessio-nem de suis pro/priis peccatis et per consilium dompni / archi-episcopi et ceteris fratribus qui ibidem / aderant, dimisit suam propriam volun/tatem, et omnem seculum et omnibus pom/pis eius et mutavit ex parte suam / voluntatem ex suo alodio quam antea / ordinaverat per scripturam seu testamen/ti videlicet ex omne suum alodium // quod habebat infra parrochiam Sancte / Eulalie Rivis Meritabilis, id est ecclesi/am Sancti Iohannis Rivis Meritabilis et do/mibus et sacrariis qui in circuitu sunt / cum aliis domibus et alodis cultis et in/cultis et molendinis et molendinaribus / et vineis et arboribus, quod habebat pro / qualicumque modo vel voce, quantum / infra predicta parrochia habebat / et tenebat, totum ab integrum tradidit, donavit atque dimisit in manu / Berengarii, dompni archiepiscopi, ad opus ca/nonice Sancti Petri Sedis Vici per suis so/lum modo verbis. Et sub tali modo / et ordine ut prelibati avunculis suis / Raimundus atque Guilabertus sint ex inde / prepositi et baiuli per vocem canonice; / et expleta que inde exierit haberet / iamdicta canonica ipsam medieta/tem et prelibati Raimundus atque Guila/bertus haberent aliam medieta/tem. / Post amborum obitum omne hoc alodium / deveniret in iure et dominio preli/-bate canonice. Et hoc fecit iamdic/tus Artallus in presencia Ricardi, / sacriste, et Bernardus Guifredi de Ar/tes et Beren-garii Tedbaldi et Rai/mundi Geraldi de Bans et Guilaberti, avunculi sui. Ex omnibus suis aliis / rebus tam mobilibus quam inmobilibus / iussit stare suum testamentum prelibatus / Arta-llus, clericus atque canonicus, quam / suo proprio ore dicta-vit, laudavit atque / sua manu confirmavit. Ideoque nos, / pre-dicti Bernardus et Guilabertus, qui / hoc vidimus et iniunctum habuimus a pre/fato conditore per suis solumodo ver/bis volun-tate ordinationis eius in/fra spacium sex mensium post eius obi /f tum promulgamus et coram dompno Ri/cardo, sacriste et legislatore, et testibus / subterius annotati. Et ut indubi/-tanter a cunctis credatur nostris propriis / manibus supra-scripta firmare Sancti Iohannis in Sede / Vici iuramus, et tam nostra quam iudicis / manu ettestium corroboramus seu corro/borari

fecimus. Post quam vero / hec omnia / ordinata sunt a prephato auctor in / ebdomada III mensis ianuarii / die dominica, non inmutata hac vo/luntate feria IIII post preliabta / die dominica ab hoc seculo dicessit.

Late / conditionis VIII kalendas marcii anno / XXXV regnante Philippo rege.

/ Ego Ricardus, sacrista et lator iu/ris, corroboro S. Bernar/do S priori. Bernardus, sacer / S. Guilabertus, cannonicus S. Reimudnus Guiberti S. / Sig+num Arnallo Sunia/rii. Sig+num Raimun/dus Suniarii. Sig+num / Nevia, nos huius rei testes sumus et / iuratores. Sig+num Lupe/cii. Sig+num Galin Iocfre. / Berengarius + levita. Benedictus, / sacerdos.

Raimundus, / scaerdos, qui hoc scripsit cum litte/ris suprapositas in verso I et emen/ditas ss die et anno quo / supra.

1095. juliol 25.

ARSENDA DÓNA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY EL MAS ALOU, SITUAT AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FRUITÓS DE GENEBREDA, AL LLOC ANOMENAT RICARDONES.

O. Original (16 x 16 cm.). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 35.
Al dors: Carte de com n.Arcen don a Santa Maria del Stany aquell mas que ha en la parroquia de Sent Fructuos de Ginebreda, cases, terres, vinyes e boschs. (s.XIV).

Cum legibus nostris co<n>stat esse decretum ut res donate si in presenti sunt tradite / nullo modo reperantur a donatore, ideoque ego Arsen per anc scrip/turam donacionis mee volo ad (1) noticiam deducere quod elegero de rebus meis / mea propria voluntate absque ullius ominis vi metu vel sufgestione. Et ideo, sub / Sancte Trinitatis Sacratisimo nomine, ego supra dicta, per seriem huius spontanee scripture dono et presencialiter trado Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de / Stagno ipsum mansum de Alodium quod abeo et abere debeo intra parrochia Sancti Fruc/tuosi de Genebreda, id sunt domibus, et terres, et vineis, et boscis atque garri/cis, pascuis atque utilitatibus omnibus; advenit mihi prenominata omnia per ma/ternam vocem. Et ista omnia sunt in comitatu Ausona, in locho que vocant / Ricardones. Quantum denique in supradicta parrochia et in eius terminis supradic/tum rerum habeo et abere debeo qualicumque modo cum omni integritate abs/que aliqua disminucione ego, iam dicta, predicte ecclesie sinceriter dono atque / confirmo. Et cum ac scriptura de meo iure in presenti in dominium predicte ecclesie / trado ad suum alodium et ad quod voluerit faciendum cum omnibus pertinentibus ad / utilitatem earundem rerum, tali deliberacione ut siquis hoc voluerit disrumpe/re totum vel ex parte nullo modo possit facere sed quod abstulerit (2) vel volue/rit auferre componat prescripte ecclesie dupla satisfactione, et in super ec volun/taria et legalis donacio firma et stabilis maneat omni tempore.

Qua facta est / VIII kalendas augusti anno XXXV Philipi regis.

Sig+num Arsen, qui / anc scripturam libens fieri iussu et manu propi firmavi et a testibus firma/ri rogavi. Sig+num Guilem Guifre. Sig+num Guilem Arnad. / Sig+num Ramon Giribert. Sig+num Bernard Ramon.

/ Amatus, sacer, qui anc S donacionem sscripsit cum

¡(3)¡ literas fusas / die et anno quod supra.

Notes:

(1). Suprimit: to.
(2). Suprimit que entre abs i tulerit.
(3). Suprimit: aus.

1095, novembre 4.

RICARD, SAGRISTÀ DE VIC, I EL SEU GERMÀ BERENGUER AMALRIC ES PRESENTAREN DAVANT DE BERENGUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA, I LI PREGAREN QUE ANÉS A CONSAGRAR L'ESGLÉSIA QUE HAVIEN EDIFICAT EN HONOR DE SANT TOMÀS AL COSTAT DEL RIU DE PERES, AL LLOC DIT PUIG-ORIOL. ARA, AMB EL CONSENTIMENT DELS CANONGES DE SANT PERE I DE JOAN, PRIOR DE L'ESMENTAT LLOC DE SANT TOMÀS, L'ARQUEBISBE ACUT A SADICAR-LA I DIPOSITA RELIQUIES ENS ELS ALTARS DE SANT tOMÀS, DE SANTA MARIA I DE SANT PAU. AMB AQUEST MOTIU CONCEDEIX ALS CANONGES AUGUSTINIANS QUE EN TENEN CURA EL DRET DE BATEJAR-HI I DOTA KÑ ESGLÉSIA AMB LES 30 PASSES PER AL CEMENTIRI.

(O). Original perdut.

Cf a) RIPOLL i VILAMAJOR, Jaume. Documento inédito con que puede ilustrarse la historia del monasterio de canónigos reglares de San Agustín de Santo Tomás de Riudeperas junto a la ciudad de Vich y la de los mismos canónigos de Cataluña. Vic 1833. b) ORDEIG i MATA, r. Les dotalies de les esglésies de Catalunya viol. II-2 núm. 263. c) Catalunya Romànica, vol. II p. 75.

Signa " Bernardus Compar, prior Sancte Marie Stagno".

1096, gener 15.

PERE AMALRIC I LA SEVA ESPOSA GUILIA DONEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TENEN A LA PARRÒQUIA DE SANTA EULÀLIA (DE RIUPRIMER), AL LLOC DIT CAMP I UN SAGRER. I HO RETENEN EN VIDA A CENS DE LA TASCA.

(O). Original perdut. A) M.E.V, Ms 283. Cartulari de l'Estany, s/n, foli 45.
Al marge dret: De Sancta Eulalia de Rivo Primo (s.XIV).

<I>n nomine Domini. Ego Petrus Amalrici et uxor mea Guilia donatores sumus Domino / Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni. Per hunc pactum scripture donationis donamus / alodem nostrum quod habemus in parrochia Sancte Eulalie, in locum que vocant Campum, id sunt / domos cum solos et super positos, cum curtis, et ortis (l) sive cum molendino cum / aquarum decursionibus et omnia utensilia que ad molendinum pertinent simul cum / trileis et vineis et arboribus de diversis generibus, alode cultum vel incultum, vieductibus et reductibus in omnibus locis ubicumque invenire potest de predicto mansi; / advenerunt nobis hec omnia ad me Petrum per maternam vocem sive per meliorratione et / ad me Guilia per meum X sive per omnesque voces; est autem predicta omnia in Ausone co/mitatu, in parrochia Sancte Eulalie, in loco prenominato Campo. Affrontat autem prenominata / omnia: a parte orientis in alodio Sancti Petri sive in domibus ¡eius¡, de meridie (2) in To/rrezela, de occiduo in domo Saulans Guifredi, a parte vero circii in collo qui pergit / ad Sanctum Iohannem. Quantum infra iste afrontationes includunt sic damus predicte Sancte Marie / ecclesie simul cum sacrario qui est iusta ecclesiam Sancte Eulalie pro remissione omnium peccatorum / nostrorum, eo modo vel tenore ut nos teneamus per manu prioris eiusdem ecclesie dum / vivimus, et reddamus per unumquemque an<n>um ipsam taschan de omnibus fructis quod / Deus ibi dederit; post obitum vero nostrum solidus et libere deveniat in potestate et nil (sic) predicte ecclesie suorumque clericorum. Siquis contra hanc donatione venerit ad inrumpoendum / anathematis vinculo subiaceat et cum Iuda traditore in infernum partticipatio/nem habeat, et in super hec donatio stabilis et firma persistat modo vel omni¡que¡ tempore.

/ Actum est hoc XVIII kalendas februarii anno XXXVI Philippi regis.

Sig+num / Petrus Amalrici. Sig+num Guilia, nos qui hanc donationem facimus firmari/que rogamus et firmamus. Sig+num Uzalguer. Sig+num Pontius. Sig+num / Arnallus Petri.

Sig+num Rodlan. Sig+num Oliver. Sig+num Bertin. / Sig+num Bernard. Sig+num Ramon Gondeball. Berengarius, iudex atque / sacrista, qui oc confirmo S.
/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit cum literis rasis in prima linea sive in nona S / die et anno quo supra.

Notes:

(1). Repetit: et ortis.
(2). Repetit: de meridie.

1096, juny 1.

BERENGUER BERNAT DÓNA A SANTA MARIA DE L'ESTANY, D'ON ÉS PROFÈS O CLERGUE, LES CASES I TERRES QUE EL SEU PARE LLIURÀ AMB ELL A DITA ESGLESIA: UNS ALOUS QUE SÓN AL COMTAT DE MANRESA, A ODENA, A RIUDELLINARS I A VILADORDIS.

O. Original (32'5 x 10 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, pergamí núm. 17.
Al dors: Karta de Vakerices et de Odena et de Villa Ordeis (s.XII). De Odena e de Riudelinars e de Vaquarices (s.XIV). Odena (s,XIV). Carta de donacio que en Berenguer Bernat, clergue profes en lo monestir de Cestayn feu al dit monestir de tots aquells alous que son pare li havia leixat en son testament que son en lo comtat de Manresa, en la parroquia de Sant Pere d.Odena o en la parroquia de Sant pere de Riudellinars e en la parroquia de Santa Maria de Viladordis. (s,XV).

Sub Trinitatis nomine sacro. Ego Berengarius Bernardi ad noticiam cunctorum scire volentium deducere volo quod donator sum Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de Stagno, / unde professus sum vel clericus. Dono namque ipsa alodia, domos scilicet terris et vineis quas dedit vel tradidit cum me ipso pater meus infra annos predicte ecclesie Sancte Marie. Ego, iam/dictus Berengarius, in vicesimo anno mee etatis et eo amplius, ita laudo et auctorido et confirmo sicut resonat in testamento patris mei. Sunt autem iamdicta alodia in Oti/na ve in Rivo de Linars et in Vila de Ordiis. Quantum in prenominati locis tradidit vel dedidit pater meus et hodie tenent predicte ecclesie, ita dono et trado in potestate predicte / ecclesie suorumque clericorum. Advenerit mihi iamdicta omnia per paternam vel maternam vocem vel pro me hereditate sive per quascumque voces. Sunt autem predicta alodia in com/mitatu Minorise, in parrochia Sancti Petri de Odena et in parrochia Sancti Petri de Rivodelinars vel in parrochia Sancte MArie de Villa de Ordiis. Quantum infra istarum / parroechiarum habeo vel habere debeo, non coactus set spontanea voluntate, dono et confirmo predicte ecclesie ad habe<n>dum et poossidendum omni tempore. Et qui hanc scripturam / donationis disrumpere temptaverit nullo modo facere possit set in triplo componat, et in super sit aliminibus Sancte Ecclesie segregatus et cum Iuda traditore in infernum deputatur, et in / antea hec donatio firma permaneat in perpetuum.

Actum est hoc kalendas iunii (1) anno XXXVI Philipi regis.

Berengarius, diaconis, qui hanc cartam laudo et confirmo S *. / Sig+num Petri Enardi. Sig+num Raimundi Suniarii. Sig+num Guillelmi Isarni. Geraldus Guiguelm S *. / Bernardus S prior *. Gerallus Raimundus, scolasticus S *.

Pontius, clericus, qui hec scripsit die et anno quo supra S. / Guillelmus, lector S *.

Nota.

(l). Suprimit: Actum est.

1096, agost 10. - 103 -

TESTAMENT DE PERE RAMON. NOMENA MARMESSORS LA SEVA ESPOSA ERMEIARDA; EL PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY; RAMON SENDRED I ARNAU ERMENGOL. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY LA TERCERA PART DEL CAMP QUE LI VA DEIXAR EL SEU PARE I UNS BÉNS, DESPRÈS DE LA MORT DE LA SEVA ESPOSA, LA MEITAT DE L'EUGA QUE TÉ AMB RAMON VIVES I UNA DE LES QUE DEIXA A LA SEVA ESPOSA.

O. Original (41 x 18 cm) A.C.V. Calaix 6, núm.39.
Al dors: Testamentum Petri Raimundi (s.XII).

In nomine Domini. Ego Petrus Raimunddi cupiens adire limina Sepulcri Domini hunc meum cupio facere testamentum, quatinus si in hoc itinere obiero res mee ita distribuantur sic supterius precepero. Qua propter meos elīgo manu/missores domnum priorem Sancte Marie de Stagno, nomine Bernardum; et Raimundum Sendredi; et Arnāllum Ermengaudi et uxorem meam Ermeiardem, quibus precipio ut si antea quam revertar obiero vel ante quam / aliud faciam testamentum omnia mea tali modo distribuantur sicut hic iniungo. In primis dimitto Domino Deo et Sancto Petro, seniori meo, de Vico medietatem ipsius campi qui fuit Raimundi Cuzulini, ut / uxor mea prefata teneat eam in vita sua, et post obitum suum kanonice Sancti Petri sit solitum. Et ipsam meam terciam partem dimitto uxori mee dumvixerit, et post eius obitum Sancte Marie / de Stagno. Aliām autem terciam partem quam habeo in campo quem pater meus mihi dimisit dimitto Sancte Marie / de Stagno, aliam autem terciam partem quam habeo in pignus pro sorore mea, dimitto ei solide et libere, sed predictam primam terciam partem dimitto uxori mee dum vixerit, et post eius obitum Sancte Marie predicte. / Illud vero alodium de Soccarrads, qui fuit Raimundi Cuzulini, quod habeo cum Raimundo Vives, dimitto uxori mee ipsam medietatem in vita sua. Duas quoque fascias terre que sunt taschales Sancti Iohannis de Rivo/pullo ipsam meam medietatem dimitto uxori Petri Iohannis, nepti mee. Alodia me et pignora que habeo in parrochia SAncti Andree de Gurbo dimitto alodia Bernardo, nepoti meo, pignora / quod est ospicio Sancti Petri de Vico. Illud pignus de Soccarrads, quod habeo cum Raimundo Vives de Guillelmo Barrad, dimitto alio nepoti meo Bernardo, filio Raimundi Sendredi. Domos autem meas de Vico, que / fuerunt patris mei, dimitto uxori mee, et post suum obitum (l)

Berengarie, nepoti mee, eas dimitto cum ortis sibi pertinentibus. Domos que fuerunt Bernardi Olibe Ermetruit, qui eas habitat, / eas dimitto. Et ipsam triliam Bernardi Ysarni, quam teneo in pignus per XX et VI solidos denariorum, qui sunt VIIII solidos plate, minus XII denariis dimitto (2) Ermisindi, mee babtizate. Domos que sunt supra / Gurbum, qui fuerunt Bernardi Sagi, dimitto Petro Bernardi, nepoti meo; et operatorium quod est iuxta castrum, quod habeo cum Raimundo Vives, meam medietatem Erm<e>sindi, mee babtizate; et operatorium ubi / Tasurel habitat dimitto ei ipsam meam medietatem. Et medietatem unius eque quam habeo cum Raimundo Vives, quam Arnallus Isarni tenet, dimitto Sancte Marie de Stagno. Meas equas alias VIIII / dimitto uxori mee predicte in vita sua, ita tamen ut Guillelmus Mironis, cognatus meus, habeat inde unam optimam, et Sancte Marie de Stagno aliam. Et de aliis que remanent meam medietatem pro am() / et duos meos mulos et I muxillam uxori mee concedo. Sed post me medietatem meam dimitto solidos X plate Sancto Petro de Vico, ad kanonicam, et alios X Guillelmo Mironis et meas () / quas tenet Caramella ex ipso meo directo dimitto I ad Petrum Adelium. Iterum dimitto uxori mee II libras plate. Et de ipsis vobus quos habeo cum Raimundo Vives dimitto nutrito meo Rai/mundo et uxori mee XX et IIII sextarios annone, et si ego obiero meam partem ipsius annone (3) inter orfilam, et nutritum et babtizatam. Omnes meos pannos et omnia mea vascula uxori mee. / Et mando uxori mee ut VII annos me expectet donec sciat quod ego sim mortus, ita ut interea nulla operetur nefandam turpidem cum aliquo viro neque accipiat virum. Quod si fecerit nihil in predictis / omnibus rebus habeat nisi suum tantummodo directum. Et si ipsa interea obierit, exceptis his que pro anima sua dimiserit, omnes res alias illesas dimittat mihi. Quod si in aliquo nefando stupro / capta fuerit nihil in predictis omnibus habeat.

Factum testamentum IIII idus augusti anno XXXVII regni rege Philippi.

Sig+num Petri, qui hoc testamentum feci firmarique rogavi. / Sig+num Raimundi Sendredi.

Et predicti mei manumissores habeant licentiam dividendi omnia pro anima mea in quod melius viderint.

/ Bernardus, priori * (4).

/ Amat, diaconus, qui hec scripsit die vel anno quo supra.

Notes:
(1). Suprimit: nepotibus mei.
(2). Primera t de dimitto escrita sobre s.
(3). Ipsius annone és escrit sobre rascat entre meam i partem.
(4). Il.legible.

1095, setembre 17.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DE DISPÒSIA JURAT PELS TESTIMONIS SOBRE L'ALTAR DE SANTA ANASTÀSIA DE LA SEU DE GIRONA SOTS ORDINACIÓ DEL JUTGE BERNAT GUIFRED. NOMENA MARMESSORS ELS SEUS FILLS GUADALL GUADALL I BERENGUER, L'ABAT BENET, L'ARQUILEVITA RAMON GUISAD, BERNAT GUILLEM I BERENGUER SENIOFRED DE CAMONS. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TÉ A TERRASSOLA DESPRÉS DE LA MORT DEL SEU FILL GUADALL.

(O). Original perdut. A) Còpia feta per Guillem levita, el 1116 (65 x 33'5 cm). A,C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 39.

Hec sunt conditiones sacramentorum facte ordinate Bernardo Guifredi, iudice, coram sacerdotibus Petro Raimundi () / Berengarii Raimundi et aliorum hominum testificatis testes his nominibus Arnallus Bernardi et Guilabertus Gaucfredi, nos prelibati testes unum dante testimonium iuramus in / Deum et super altare Sancte Anastasie quod situm est in ecclesia Sancte Marie Sedis Gerunde quod nos vidimus et audivimus et presentes ibi eramus quando quedam Disposia iacens in domo sua que est / iuxta castrum Cornellano, detenta ab egritudine qua obiit, dum adhuc esset in sua plena memoria ac loquela ordinavit suam extremam voluntatem et ordinationem suarum / rerum per suum firmum testamentum. Per quod constituit ut essent sui elemosinaris ac manumissores, his sunt Guadallus Guadaldi et Berengarius, fratres et filius suus; et Benedictus, abbas; / et Raimundus Guisadi, archilevita; et Bernardus Guillelmi et Berengarius Seniofredi de Camons, quibus iniunxit distribuere omnia que habebat per ordinationem prefati testamenti sicut hic / scripture. In primis dimisit corpus sui ad Sanctum Stephanum, protomartirem Christi, et cenobio Balneolas et in cimiterio eiusdem loci precepit collocari, si potuit fieri. Si vero non posset / fieri ubicumque quicuisset in ipsius sancti loci mee quiescere cupivit. Dimisit etiam iamdicti Sancti Stephani ipsum suum alaudium quod habebat in Montesigno et possidebat et homines per eam / incirised, toto ab integre, cum pertinentiis et affrontationibus suis, propter remedium anime sue. Item dimisit ad Sancte Marie Sedis Gerunde ipsum suum alodium quod

habebat in parroechia Sancti / Petri de Uyano ad ipsa canonica. Ad Sancti Petri Gallicantum dimisit ipsam hereditatem terciam partem de ipsum suum alodium quod habebat in Armentaria de Sancto Gregorio, ut teneat / cum Guadallus, filius suus, dum vivit, et post obitum suum siat proprium Sancti Petri. Ad Sancta Maria que dicitur de Stagno dimisit ipsum suum alodium de Terracola ipsam terciam partem et pos/sideat cum Guadallus, filius suus, dum vivit, et post obitum suum siat proprium Sancte Marie predicte. Et ipsum suum alodium quod habebat de Villa Torta et ipsum de Planedes et ipsum de Sancti Petri / de Castaniedel et ubi virus suus Guadallus et ipsa emerunt de Umbertus, episcopus Barchinone, et Girbertus, frater suus, de Gelida, dimisit Sancti Petri sedis de Vico ad ipsam canonicam. Et ipsum alodium / abstulit ei Ermengaudus Arnalli et Garsendis, uxor, et habent suas scripturas quod ipsa eis querelavit et querelabat per toltam. Et dimisit ipsum alodium quod habebat ad ipsas Ollas, in par/roechia Sancti Andree de Tona, qui ei adveniebat per vocem maternam et per sua compra ubique in ipso loco ad Sancti Stephani de Montar, sub tali conventu quod si filius suus mitterent presbiterum in ecclesia / predicta, ipsum presbiter habeat et teneat predictum alodium ad servicium Dei et Sancti Stephani. Et si presbiter ille non movetur stare et missa pro anima sua cum ebdomadis unam Deo reddere predictum / alodium et suo esplet mittant predicti filii sui ad lumen et restaurationem eiusdem ecclesie fideliter. Ad Sancta Maria de Pudolos dimisit I quarteradam de suo alodio prope ipsa ecclesia in opor/tuno loco de ipsa medietate de Petri Bernardi ipsa fexia quod Petrus Ademar laborabat. Et dimisit ad Sancti Petri de Corneiano de suo alodio campum Redonel, qui fui de Petrus Bernardi, / sub tali conventu quod Guillelmus Bernardi, filium suum, teneat eum dum vivit et donet inde Sancti Petri unam libram cere cunctis festivitatibus, et post obitum eius siat predictum campum proprium / Sancti Petri iamdictum. Et dimisit ad Bernardum Guillelmi de Pinals, suo elemosinario, ipsum ferragenal quod tenebat per eam ad suum proprium alodium et ipsam terram quem Guillelmus Iohannes solebat la/borare per eam de ipsa cariera que vadit ad ecclesiam Sancte Eulalie et alia via que pergit ad ipsam fontem et usque ad ortum quo pica nullum erit tonori, tota ab integre ad suum proprium, sub tali conve/nientia quod si filius suus Guillelmus Bernardi ut Berengarius volebant sibi demandare predictum alodium per ullius voces emenda sibi fecissent in duplo, in tali loco quod obtime predictus Bernardus / paccatus inde fuisset. Item dimisit ad filium suum Guillelmum Bernardi medietatem de suo alodio quod ipse habebat et tenebat ipsum qui fuit de Petrus Bernardi de Corneliano, qui ei adveniebat per do/num quod Guillelmi Bernardi dedit ei per scripturam quod Bernardus, iudex, ditavit et roboravit de alodiis qui sunt in territorio Bisullunensi et in Pudolos cum omnibus suis affrontationibus sicut predicta scriptu/ra resonat, scilicet in comitatu Gerundensis et in

parrochiarum de Puials et de Surds, cum omnibus pertinentiis suis sive laboratum sive cultum et eremum et aquis et molendinis et arboribus / et boscos diversi generis et omnibus suis pertinitionibus, exceptus ipsum quod superius dimisit in presenti testamento fiat suum proprium. Item dimisit ad Guadallum, filium suum, ipsum kastrum de Montar quod habebat / in comitatu Ausone ad suum proprium simul et ipsos alodios quod ipsa et Guadallus, virum suum, emeret de Poncius de Barchinone, et sic in scriptura ipsa resonat unde predictus Poncius de suo iure in / illorum tradidit potestate cum pertinentiis quod ad predictos alodios pertinet, exceptis ipsa comba quod Berengarius Guitardi laborabat extra ecclesiam Sancti Stephani et ipsum alodium quod ipsa emit / de Guillelmo Raimundo ad ipsa Rocha qui fuit de Ramon Goltre; sub tali conventu quod si Guadallus, predictus, obierit similiter dimisit ipsum castrum et alodios ad Guilaberto, quod voccant (),/ si vivum fuerit, aut si non esset vivum alio suo germano a cui Guadallus predictus dimitat. Et dimisit ad Guilla, uxor Guadalli, ipsum mansum ad ipso Vilar, ubi habitat Guillelmus (Ermen)gaud, cum suis pertinentiis et affrontationibus et ipsa comba extra ecclesiam Sancti Stephani et ipsum campum qui fuit de Odgitter, et alio campo qui est iuxta casam de Petrus Arnalli, quod ipsum / emit de Savarig de Terrers, ad suum proprium alodium. Item dimisit ad Berengario, filio suo, quatuor mansis in parroechia Sancti Stephani de suo alodio, unus mansum ubi Guillelmus Gen() / habitat, et alius qui fuit de Oliba Bernard, et alium de Guillelmum Seniofredi de Bagues et alium ad ipsa Romegera que fuit de Gaucfre Guillem. Hos mansi cum suis pertinentiis et afron/tationibus siant suum proprium alodiis. Alios alodios que habebat ad ipsa Montada et in Terers, et ipsum qui fuit de Ponc del Portel, et ipsum qui fuit de Inel et filio suo Ponc, / quod habebat in cunctis locis quod superius scriptum est ubi ullam compram fecit que eis tenebat, dimisit inter Guadallum et Berengarius, filius suus, ad eorum proprio solide et libere. Ad Si/cards, filia sua, dimisit in Clerano () alodio () hereditate qui ei adveniebat de paterna et matherna dimissionem, suum proprium alodium. Et dimisit eam similiter ipsam here/ditatem in Perduds, sub tali conventu quod predictam hereditatem in Perduds teneat dum vivat predicta Sicards, et post eius obitum revertatur predicta hereditate de Perduds ad Sancti Mi/chaelis de Crudilias, et sub tali conventu quod Guadallus, filius suus, habeat ipsam hereditatem quod Gaucfredus, frater suus, dimisit ei dum vixit, et post eius obitum predictum alodium de Perduds / solide et libere revertatur ad Sancti Michaelis ad suum proprium. Et si Guadallus aut Berengarius, fratres, et filiis suis et Guillelmus Bernardo volebat contrarietatem facere de ipsas hereditates de ipsis alodis / quod dimisit predicte Sicardis, filia sua, in illis alodiis quos ipsis filiis suis dimisit, prehendisset et habuisset suam hereditatem sive Guillelmo equaliter in cunctis locis. Et dimisit pro / anima sua ipsa sua

mula, et rogavit ut ipsi sui elemosinarii vendidissent eam ut melius potuissent et dividissent ipsum precium sicut ipsa iuncxit. Et dilexit pro anima sua ad Sancta Ma/ria Rivipullenti I libram platee et mapes meliores, ad Sancti Stephani de Baloles alia libra et alia mapes ad caritatem monachus in ibi manentibus, ut orent pro anima sua. Ad Sancti Danielis alia propter re/medium anime sue, et qui remanet de ipsum precium dimisit due uncias ad Sancti Petri de Rodes. Ad Sancti Petri de Corneiano alias duas uncias ex auro Valentie. Ad Sancti Petri de Rodes alia uncia quod sibi debe/bat per Guillelmi Bernardi. Ad dompnus episcopo Bernardo Gerunde dimisit ipsum suum pulinum ut cantet missam pro anima sua si Deus voluntatem et mercedem suam placet. Ad Sancta ¡Eulalia¡ (1) de Puials / VII solidos. Ad alia Sancta Eulalia V quod ipsa eos debebat per Petrus Bernardi. Et dimisit ad iamdicta Sancta Eulalia VII solidos, et alia Sancta Eulalia IIII denariorum Bisulduni. Ad / Sancti Stephani de Surds IIII solidos. Ad Sancti Petri Gallicantum II uncias in rem valentem. Ad Sancti Stephani de Montar alie II. Ad Petrus Suniarii, presbiter, dimisit parilio II de suos bobus melio/re cum suo aper. Et unam equam salvam ad Guillelmus Bernardi, filio suo. Et una pulina que abuit ipsam equam dimisit eam ad Bernardum Guillelmi. Ad Berengarium / Seniofredi ipsam equam serranam et ipsa pulina qui est filia sua de ipsa equa. Ad Berengarium, filio suos, dimisit ipsa equa salva. Ad Guad/-dallum ipsam equam que abebat per eam. Et ipsam tinam et ipsam tonam que habebat in Iuliano dimisit ad Sancte Marie de Villa Bertrandi. Et dimisit ad / Guadallum, filium suum ipsa sua vexela quod abebat in Montar, tota ab integre. Et donasset ad Raimundi, archilevita, X sollidos de denarios. / Et misisset eos in dispensa clericorum ante quam sepultura fuiset ¡facta¡ de ea, ad si non ad ipsa confratria. Alio suo mobile de pane et vino, / boves et porchos, et omnia sua vascula maiore vel minore quod abebat a die qua obiit misit in Deo baiulia et de suos elemosinarios et roga/vit eos per Deum misericordie et mercedem eorum ut duabus dies tenuissent eam et non sepelissent eam neque sepelire dimisisset usque ad tercium diem, et ipsi presbiteri sive monachi et clerici / predictis tribus diebus in ansistent super eam et rededidissent missas et orationes et officiis pro anima sua et pro omnibus fidelibus defunctis. Et que remansit super hac dispensa ipsi sui elemosinarii dividissent / inter ipsis presbiteris quod ibi fuerint. Et cui ipsi sui elemosinarii ad servitium Dei et pro remissione anime sue reddere voluerint et precavit uniuscuisque dimisit suo alodio et reddidissent / XXX missas pro anima sua. Item dimisit ad Sancto Stephani cenobii unum modium de furment et medium ordei. Et ad Sancti Stephani et ad ipsi sacrista in potestate Bonushomo di/misit quarta I de forment et alia ordei ad luminaria eiusdem loco. Et ipsum suum mulum dimisit per suos debitos, et mandavit de ipsum precium de predicto mul reddidissent sui / elemosinarii XXX¡III¡ solidos de plata ad Dalmacium Gaucbert.

Et ad Iohan Radulf XIIII solidos de diners de Bisulduno. Ad Guillelmum Bernardi, filium suum, dimisit midio modio fru/menti et ipso ordeo que habebat in ipsa archa de ecclesia que erat plena. Et de alio ordeo que erat in alia archa dimisit III sextarios ad Ermengaudi et truga I, et alios III ad Gilabert, et I / truga. Ad Petrus Suniarii una truga que fuit de Guillelm Fels. Et dimisit ad monachis Sancti Stephani per receptionem I modium ordei et III ansunius, sub tali conventu quod a die XXX post obi/tum suum fuissent de predicto ordeo et ansunie bene et honorificem educati in eiusdem refretorio de pulmentis et piscibus. Et unqua in alienarem fuisset donatum neque liberatum nisi in eius / rceptum. Ad ipsa confradria ad octobris VI bacons et II lads et I perna que est in kasa de Alaman, et medium modium frumenti qui est in ipsa kasa de Guillelmus Seniulli de Rovodons, / et bacon maior et vinum qui erat in sacrario de Petrus Dominico in Rovodons, et ipsum bacon maior fuisset datum per moltons ad ipsa confradria. A Guillelmus Seniulli sextarios II de furment. / A Guillelmum Ademar, presbiter, sextario I de furment et I porchet . A Bernard Poncio, presbiter, sextario I de furment et porch qui fuit de Bonadona. Et a Bonadona truga I qui sibi nutrium. Ad Petrus Guillelmi, ca/pellano, sextarios I de forment et alium ordei. Ad Ansulf, presbiter, sextario I de forment et I truga qui erat pregnans. Ad Petrum Gaucbert sextario I de forment et alium ordei. Et istum frumentum et or/deum fuisset eis datum in Crudilias. Et ad Sancti Petri Vice Sedis dimisit ipsum vinum qui erat in ipso vexel in solario de Montar, uxta tonna de Guadal, filium suum. Et dimisit IIII / uncias ad Bernard Guillem, quas sibi debebat per unum kavallum quo vendidit ei, et mandavit reddere eas de suos bobus et vaccas. Et debebat in Pugals et in Clerano predictas IIII un/cias et III solidos nug de plata a Guillelm Guillelm et X solidos de diners a Ramon Lobaton; et VIII ad Arnal Adalbert. Et suum enselament a Bernard Guillelm. Ad Petrus Vallofre, presbiter, sextario I / de forment et I viculum. Et de ipsis bobus de Clarano unum ad Berengarium Saniofredi et suum vinum que habebat in Ausona dimisit eum per suos debitos. Et hoc quod habebat in Cle/rano et donasset Guillelm Fels a Guilabert sextarios II de vino et III quarteria de ordei. Et inter Bonadona et filio sextario I de ordei et emina de espelta. Et dimisit in Ioannet et in Macolem ad Sancti Petri Gal/licantu ipsas suas hereditates que ibi habebat per suum alodium. Ad Guillelmus Fels dimisit quarteras III de forment et emina I de ordei. Ad Benedictus, abbas, I gaudenga et feltre cum suo lane et plu/maca de brosde. Ad Petrus Suniarii I gaudenga cum listas blavas. Ad Ermengaud et Guilabert II quarteras de forment in Ausone. Ad Sancti Sepulcri de Girunda dimisit ipsum alodium qui emit de filiis / Mariniano Adriodavite. Ad Guitardus, presbiter, sextario I de forment et emina I ordei. Ad Petrus Suniarii ipsum vinum qui est in sacrario Arnalli Adalberti et III sextarios de forment.

Et suas pelle grisas dimi/sit eam ad Berengario Seniofredi et vendisset eas, et de ipso precio quod prehenderit de eas vixisset inde in suo loco pro anima sua usque pervenisset ante altare Sancti Petri apostoli romandisset de ipsum precium / mediam libram platee predictum Sanctum petrum XXX missas. Et sua pellicia vero dimisit eam ad Guilam, uxor Guadaldi, et fecisset missas XXX facere de ipsas pro anima sua. Ad Sancti Michaelis de / Crudilis sextarios II de furment et III ordei. Ad Sancta Eulalia sextarios III inter ordum et frumentum. Ad Guillelmum Bernardi, presbiter et capellanum, similiter. Et ad alios clericos eiusdem ecclesie eminas III inter ordeum et for/ment. Et qui remansit in Crudilias de suo blad fuisset ad suos debitos. Ad Petrus Seger quarteria I de ordei. Ad filium suum Guillelmum Bernardi dimissit ipsum alodium que habebat in Rovodons de vita sua, / sub tali conventu quod si de sua elemosina quod dimisit pro anima sua voluerit ei tollere neque inquietare, hoc alodium et mobile sine ulla reservatione totum quod ipsa dimisit / ei, revertisset Deo et Sancte Marie Sedis proprialiter ad ipsa canonica et dompno episcopo Bernardo centis canonicis excomunicassent eum et cuncta vero honoris sue, et de Guadallo Beren/gario similiter, si ullam rem abstulissent ei de sua helemosina tantum ut redirexissent sine engan in potestate sui elemosinarii sua elemosina per Deum.

Fuit factum prescriptum testamen/tum XV kalendas octobris anno XXXVI regni Filippi regis.

Firmatum fuit a supradicta conditrice Disposia signo punti ex a reliquis firmatoribus scilicet Raimundo, ar/chilevita, et Benedicto, abbate, et Berengario atque Arnallo et Guilaberti atque Ermengaudo et Arnalli Adalberti, scriptor. Petrus, presbiter, nos supradicti testes testificamur / et iuramus in Deum et supra dicto iuramenti et sicut superius scriptum est ut a supra nominata testatrice Disposia ordinatum est, et firmamus nobis audientibus et videntibus per extre/mam voluntatem suam infra prima sex menses post obitum predicte testatricis.

Late conditiones II kalendas septembris anno XXXVII regni Filipi rege.

Sig+num Arnallus / Bernardi. Sig+num Guilaberti Gaucfredi, qui supradictum testimonium vidimus et iurando firmavimus. Sig+num Poncii Guillelmi. sss Poncius, presbiter. Mar/tinus, presbiter +. + Bernardus, iudex et caput scole *.

+ Arnallus, levita, qui hec rogatus scripsit.

/ Guillelmus, levita, qui hec translatum scripsit XVIII kalendas augusti anno VIII regnante Leduvico rege.

Nota:

(1). Suprimit: Maria.

1097, febrer 22.

GILABERT GUBERT DÓNA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ESGLÈSIA DE SANT LLORENÇ DE BOADA, I LES SEVES CASES, MOLÍ, COLOMER I ALOU I UNES VINYES ENTRE DOS AIGUES. S'HO RESERVA EN USDEFRUIT A CENS D'UNA MITGERA DE FORMENT I UN SESTARI DE VI A SANTA MARIA DE L'ESTANY EN RECONEIXEMENT DE DOMINI.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms.283. Cartulari de l'Estany, núm. 31, foli 18 v.

<I>n nomine Domini. Ego Guilabertus Guberti donator sum Domino Deo et Sancte Marie de Stagno. Per hoc scriptu/re pactum dono ad iamdictam ecclesiam Sancti Laurentii, cum domibus et molendino et / columbario et alodia culta et inculta. Sunt autem hec omnia in Ausone comitatu, in parrochia Sancti Petri / Vicensis Sedis, in loco qui nuncupatur Boada. Advenerunt (1) mihi hec omnia per vocem ienitorum meorum et / per emtionem et per comutationem sive per omnes voces. Et afrontat: a parte orientis in alodio / nostro et in alodio quod fuit Isarni Bonucii; a meridie vero in strada publica sive in alodis Fulconis / Amalricii; ab occiduo vero in ipsa Riera; a parte vero circii similiter in ipsa Riera. Quantum infra ist/as IIII afrontationes abeo et per quodcumque modum abere debeo, totum ab integrum dono atque confir/mo ad suum proprium alodium iamdicte Sancte Marie ecclesie de Stagno suisque clericis ibi secundum regulam /Sancti Augustini Deo servientibus. Similiter etiam addo iamdicte ecclesie omnes meas vineas quas habeo inter / Duas Aquas, qui vocant Maiolas, cum domo et alodia quod Petrus Raimundi tenet pro labora/tionem, cum omnibus illorum afrontationibus et pertinentiis et exitibus et regressibus. Prelibata vero / omnia dono ad prenotatam ecclesia Sancte Marie sub tali modo et hordine ut ego iamdictus Guilabertus, / per vocem et donum iamdicte Sancte Marie et per manus suis prioris, hec totum teneam et possideam et per unumquemque / annum unam migeram frumenti et unum sestarium vini ad mensuram Vici per sensum persolvam ad preli/batum locum Sancte Marie. Si vero regularem clericum me fecero aut obiero, omnia que superius sunt comprehensa / domibus, alodiis et vineis, totum ab integrum sine ulla contrarietate deveniant in iure et domi/nio iamdicte Sancte Marie suique prioris et canonicorum ibi Deum famulantium, ut ipsa Genitrix sucurrat / mihi et animabus ienitorum meorum. Obsecro vero ut ecclesiam Sancti Laurentii que ibi con¡s¡truxii et abitatores / Sancte Marie cum honore

teneant in divinis oficiis et luminaribus et in ecclesiastico obsequio. Siquis autem / hec donum infringere voluerit quadruplam composicionem iamdicte SAncte Marie de Stagno faciet et in super / anatematis vinculo subiaceat et cum Iuda, Domini proditore, in infernum damnatus existat, et postea / hec donum firmum persistat.

Actum est hoc VIII kalendas martii anno XXXVII regnante Philippo rege.

/ Guilabertus, canonicus, qui hec laudo et confirmo S. Sig+num Guillelmus, que vocant Andreut. / Sig+num Geralli. Sig+num Guillelmus Amalrici. Sig+num Suniarii.

/ Arnallus, levita, qui hec scripsit sub die et anno quod su S pra.

Raimundus, levita, qui hec scripsit cum literis supra/positis in V linea, scilicet ubi dicitur sub tali modo et hordine vero Guillelmo iamdictus Guilabertus per vocem et do/num iamdicte Sancte Marie, die et anno quo su S pra.

Nota:

(1). Repetida la síl,laba ne d'advenerunt.

1097, maig.

CONVINENÇA ENTRE BERNAT GUILLEM DE GURB I ELS GERMANS PERE FOLC I RAMON FOLC, PER LA QUAL BERNAT GUILLEM ELS ENCOMANA EL CASTELL D'OLÓ.

(O). Original perdut. A) Còpia feta el 1128. A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 46.
Al dors: Convenientia qui est facta inter dominus Bernardus Guillelmus de Gurbo et Petrus Fulcone et fratrem eius Raimundus. Dictus Bernardus comendavit castrum de Olone dictis fratribus (s. XIV). n. 458.

Cf a) BENET i CLARÀ, A. La família Gurb-Queralt (956-1276) pp. 266-267.

1097, agost 28.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DEL SACERDOT ERMEMIR, JURAT PELS SEUS MARMESSORS GUILLEM SANLA, PERE GUILABERT I ARNAU LANGUORD SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN DE LA SEU DE VIC, EN PRESÈNCIA DEL SAGRISTA RICARD. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY UNA EMINA D'ESPELTA I UNA DE VI.

O. Original (41 x 21 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 1119.

In nomine Domini. Hec est sacramentalis condicio et ultime voluntatis puplicacio cuiusdam Ermemirus, sacer, defuncto, que facta est secundum ordinacionem Richardus, sacriste, / in cuius presencia presentibus aliis testibus Guielmus Sanlani, et Petrus Guilaberti et Arnallus Languordi iurando testificamus supra altare Sancti Ioanis Sede Vicii / quia vidimus et presentes eramus quando prefato Erumirus, sacer, defuncto, iacens in infirmitate unde obiit, secundum suum testtamentum quod nobis presentibus ante se scribere / fecit et postea manibus propriis firmavit. Instituit et ordinavit qualiter per manumissores suos, videl¡i¡ecet istos suprascriptos omnis eius possessio post mortem suam distri/bueretur. In primis dimisit pro anima sua ad Domino Deo et ad chanonicam Sancti Petri Sedis Vici omnem suum alodium, id sunt ter<r>is, et vineis, casas, casalibus, ortis, ortalibus suum direc!tum! / qui est legitimum et franchum, arboribus ex diversis generibus que est in locum que dicunt Chastellum vel in eius terminis; et in alio loco sua (1) porcione qui ad ille (2) contigit de ipsa vinea / qui est de Solaneles, ad Suribas, cum ipsas comparaciones quas illut feci de Berengarius Guilaberti in cunctisque locis simul cum asina I maiore (3). Hoc totum dimito in tali con/ventu ut teneat frater eius Guielmus in vita sua, et donent per unumquemque annum libram I ceree; post obitum suum (4) remaneat ad eiusdem canonice solidum et liberum. / Et dimisit ipsas plantes quod ipse (5) tenebat (6) vel que abebat (7) factas super canonice Sancti Petri vel super arhciepiscopo aut eius predicto. Et sua (8) porcione de ipsum molendinum que dicunt / Solela dimisit (9) ad fratre suo (10) iamdicto. Et dimisit (11) ad ar<c>hiepiscopo sextario I expeltee cum emina I ordei et emines III vini pro anima eius. Et ad Sancta Maria Rio/pullenti cenobi sextario I expelte, et alium de vino pro anima sua (12). Et ad

Sancta Cecilia dimisit (13) emina I ordei cum sextario I expelte, et sextario I vini et barila I qui fuit de Gui/labertus Isarni. Et dimisit (14) ad Sancti Iacobi Fruntiiani sextarios II inter panem et vinum. Et ad opera Sancti Martini de Veltragani similiter, et ad Sancta Maria (15) Stagnum emina / I expletee cum alia vini. Et dimisit ad Sancti Petri Castrumseree cenobii migera I ordei et alia expeltee et eminiam I vini; et ad Sancti Tome, apostoli migera I anonee; et ad opera de pontum de Tedzer inter panem et vinum migera I; et ad Sancti Iacobi Fruntiiano pecia I terre complantata vinea sicut in scriptura sua resonat cum barilo I; et ad Gui/elmus, fraterem suum, (16) Tona I cum barilo I quod vocant camel; et ad Bernardus Guifredi barila I qui fuit de Guilaberti; et ad Sancta Cecilia sacrario I qui est subtus / alium qui Ihclanum, fratre suum, dimisit, ut teneat sacerdos qui misam canet et supra altare Sancta Cecilia. Et alios sac<ra>rios qui remanent dimisit ad filiolo meo nomine Berengarius / Geralli atque Petrus, fratri suo; et ad Berengarium, prescriptum, medietatem de unum pullino asino; et ad Berengarius, sacerdos, emina I ordei et alia vini; et ad Arnallus / Petroni solido I denariorum; et ad Guielmus, fratri suo, asina I cum escono I cum ipsa tabula I et arhca I, tam in lectili quam in superlectili vel cum ipsa ferramenta, / exceptus hoc quos superius inscriptum est. Et dimisit hoc qui remanent manumisores meos donent pro anima mea ubi melius viderint (17). Post quam autem hec ordinavit inmutata (18) hac voluntate ab hoc seculo discessit, transhacto mense marcii (19).

Hactum est / hoc V kalendas september anno XXXVIII Filipi regis.

Sig+num Guielmus Sanlani. Sig+num Peroni Guilaberti. / Sig+num Arnallus Languordi, nos huius rei testes sumus et ut credatur sic nos vidise et audise manibus propriis iuramus coram iudice / et testibus quia vidimus et audimus quando prefatus autor ordinavit prescripturam sui testamenti, quam ipse proprio / ore dictavit et more solito suam subscripcione propria manu firmavit.

/ Ego Ricardus, sacrist() cor/roboro S *. Petrus Arnal S *.

Notes:
(1). Escrit sobre rascat: sua.
(2). Escrit sobre rascat: qui ad illi.
(3). Escrit sobre rascat: maiore.
(4). Escrit sobre rascat: suum.
(5). Escrit sobre rascat: ipse.
(6). Escrit sobre rascat: bat.
(7). Escrit sobre rascat: abebat.
(8). Escrit sobre rascat: su.
(9). Escrit sobre rascat: sit.

(10). Escrit sobre rascat: su.
(11). Escrit sobre rascat: sit.
(12). Escrit sobre rascat: sua.
(13). Escrit sobre rascat: sit.
(14). Escrit sobre rascat: sit.
(15). Rascat i en blanc.
(16). Rascat i en blanc.
(17). Rascat i en blanc.
(18). Escrit sobre lletres suprimides: a.
(19). Escrit sobre rascat: marcii.

1098, abril 7.

TEDMAR MIR I LA SEVA ESPOSA ERMESSENDA I LLURS FILLS BERNAT, GUILLEM I BERENGUER VENEN A ROTLAN GUILLEM L'ALOU QUE TENEN AL MAS QUE FOU D'ADROER, AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FRUITÓS (DE CASTELLTERÇOL), AL LLOC DE CERDANELL., PER 20 UNCES.

O. Original (45 x 7 cm.) A.C.B. 1-4-353.

In nomine Domini. Ego Tedmarus Mironi et uxori mee Ermesindis et filiis nostris Bernardus atque Guiullelmus et Berengarius venditores sumus tibi Rutilando Guillelmi, nostro milite. Per hanc scripturam vindicionis noſstre / vendimus tibi alodium nostrum francum ipsum mansum qui fuit de Adroarii cum domibus et terris et vineis, planis et pronis, cum arboribus diversis generis, cum exitis et regressibus omnibus. Advenere nobis hec omnia / venditores per benevidium aut per omnes voces, et est hec omnia in comitatum Minorise, in parochiam Sancti Fructuosi, in locum que vocant Cerdanel. Et affrontat ipsum mansum: a parte orientis in alodio de nos / venditores sive in collo de Cardona, de meridie in alodio de Arluvino qui est ad ipso monte, de occiduo in collo Mascarone, de circii in plano de Losa. Quantum infra istas IIII affrontaciones includunt / sic vendimus tibi alodium predictum, totum ab integrum, cum exitibus et regressibus, omnibus quantum ibi habemus vel habere debemus per omnes voces, pro precium XX uncias auri Valencie, et est manifestum et de ipsum precium nihil e(x) i(nde) non / remansit. Quod alium de nostro iure in tuum trado dominium et potestatem ad tuum plenissimum proprium ad faciendam quod omnique volueris. Siquis autem hoc tibi disrumpere voluerit in duplum tibi componat, et in super hec vendicio /firma persistat.

Que facta est nonas aprilis anno XXXVIII rege Philippi.

Sig+num Tedmari Mironis. Sig+num Erme(si)ndis. Sig+num Bernardi Tedmari. Sig+num Guillelmi. Sig+num Berengarii, nos simul in / unum, qui hanc vendicionem feci et firmavit firmarique rogavit. Sig+num Mir Ozina. Sig+num Raimundi Lupeti. Sig+num Guillelmi Bernardi.

/ Merandus, clericus, qui hoc scripsit et sub (1) S in prefato die et anno. Sig+num Umber. Sig+num Raimon Mager.

Nota:
(1). Repetit: et sub.

1098, juliol 4.

ESTADIL DÓNA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY UN ALOU SITUAT AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE TERRASSOLA, VORA DITA ESGLÉSIA.

O. Original (27 x 10 cm.). A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm.56.
Al dors: Carta alodium super ecclesia Stagni (s.XIII). Donatio facte monasterii de Puig Susany, iuxta area monasterii (s.XIV). De Puig (s.XIV). n.505.

In Christi nomine. ego Estadil donatrix sum Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagni. Per hunc namque modum donacionis, dono et presencialiter trado predicte ecclesie / Sancte Marie ipsud meum alodium quod habeo super ipsam ecclesiam, iuxta collum de Condamina Crosa, sunt autem hec omnia terre culte et inculte / cum parvo angulo vinee; que omnia michi advenere per vocem parentorum meorum sive per omnes voces; et est hoc alodium in comitatu Mino/rise, in parrochia Sancti Felicis de Terracola, iuxta predictam ecclesiam Sancte Marie. Et habet affrontaciones: a parte orientis ad ipsas eras, de meridie / in ipsa ecclesia Sancte Marie, de occiduo in podio Susan, de circi in Condamina Crosa. Quantum predicte affrontaciones includunt vel circumeunt, / cum exiis et regressis eius, predictum alodium de meo iure in dominium et potestatem iamdicte ecclesie trado ad suum proprium alodium francum. Quod si / ego donatrix aut ullus homo vel femina contra istam cartam donacionis venerit ad inrumpendum non hoc valeat vendicare set componat / vel componam vobis predictum alodium cum omni sua (1) melioracione, et deincebs hec donacionis carta firma permaneat modo vel omni / tempore.

Actum est hoc IIII nonas iulii anno XXXVIII Philippi regis.

Sig+num Estadil, que hanc cartam donacionis feci et firmavi / et testes firmare rogavi. Sig+num Guilaberti Bonifilii. Sig+num Guifredi Bonifilii. Sig+num Bernardi Bonifilii. / Sig+num Raimundi Bonifilii. Sig+num Ermeniardis. Sig+num Raimundi Ermemiri.
/ Gerallus Raimundi, scolasticus, qui hoc scripsit die et anno S quo supra.

Nota:
(1). Repetit: sua.

- 110 -

1098, octubre 31.

L'ARQUEBISBE DE TARRAGONA I BISBE DE VIC, BERENGUER SENIOFRED DE LLUÇÀ POSA EN POTESTAT DEL PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE MANRESA PERQUÈ LA REGEIXI SEGONS LA REGLA DE SANT AGUSTÍ.

(O). Original perdut. A) Còpia del segle XII A.M.E.V., lligall 11, núm. 37. B) Còpia fragmentària del segle XII A.C.V. Calaix 9, Episcopologi II, núm. 68. C) Còpia del segle XII. Biblioteca del Sant Esperit de Terrassa, Textum Argenti, folis 87 v i 88. D) Còpia del segle XII. A. S. M., núm. 2. E) Còpia del segle XV A:M:E:V. lligall 964. F) Còpia d'A) Biblioteca de Catalunya, ms. 729 folis 407-407 v. G) Còpia d'A) del segle XVIII A.C.V. Calaix 8, núm. 1022. H) Còpia d'A) del segle XVIII. A.M.E.V. lligall 964.
a) ROIG i JALPÍ. Epítome... pp. 158-159 (Publicació parcial de C). b) FLOREZ. España Sagrada, vol. XXVIII ap. 20 (Publicació d'A). c) TAMARO. Monografia... ap. 5.

Nota: La còpia A), que és la transcrita a continuació, va quedar deformada i partida per l'incendi del Palau Episcopal de Vic el 1936.

Anno Incarnacionis Domini Nostri MXCVIIII. Ad fuit domnus, Berengarius Tarraconensis archiepiscopus presulque Ausonensis, in civitate Minorisa convenerunt ante eius presentiam (multitudo) virorum nobilium clericorum seu laicorum obsecraveruntque eum ut ecclesia Sancte Marie ibi constructam que ad/iacet Ausonensis Sedis per prolixa tempora erat destituta ab obsequio religiosorum clericorum ut eam tradidisset in potestate kanonicorum regulariter ibi degentium. Qua (propter e)go prelibatus presul, obediens precibus predictorum, cum consilio kanonicorum eorum intromisi in prelibatam ecclesiam / kanonicos kanonice ibi absque proprio viventibus secundum regulam Beati Augustini. Locumque prefixum kanonicos que presentes ibi se introeuntes et qui hac regula (seu in hoc loco) venturi sunt commendo sub potestate prioris de Stagno ut ipse eos et qui venturi sunt regat atque / custodiat sub prenotato ordine et tenore. Postquam idem prior ab hac luce substractus fuerit si in congregatione eiusdem ecclesie talis esse videtur qui in hoc officio dig(ne possi)t eligere eligatur cum consensu Ausonensis presulis suorumque kanonicorum. Si autem in eadem ecclesia talis / inventus non fuerit qui dignus

possit fore in prioris regimine, ab assensu presulis Ausonensis suorumque kanonicorum atque fratrum prenotate ecclesie Beate Marie eliga(tur quem vide)rint esse dignum ex alia congregacione secundum regulam Sanctorum Patrum. Ego vero Berengarius, Tarragonensis / archiepiscopus, cum omni cetu clericorum Sancti Petri confirmo et corroboro ut eadem ecclesia non possit transverti ab hoc ordine et quicquid nunc habet vel postea adquisitura f(uerit in)convulsa permaneat ei in perpetuum. Et qui hoc namque comprehensum in aliquo aut ex toto confringere / temptaverit ex parte Dei Omnipotentis auctoritate Apostolorum Petri et Pauli successorumque eorum et nostra sit maledictus et excomunicatus et aliminibus Ecc(lesie sit) sequestratus usque quo redigatur ad satisfactionem.

Actum est hoc II kalendas novembris anno XL Philippo / rege regnante.

Berengarius, gratia Dei Terragonensis archiepiscopus +. Poncius, levita S. Berengarius, paraphonista, hic adsunt sua scripta S. (Raimun)dus Atoni S. Guilabertus, canonicus. Berengarius Eriballi, clericus Sancti Petri. Seniofredus S. / Raimundus Petri, kanonicus. Bernardus, archidiaconus S. Guillelmus Raimundi +. Alamandus, levita.

/ Raimundus, sacerdos, qui cartam illam scripsit vocita(tus cuius translatum est istud).

- 111 -

1098, novembre 6.

PONÇ RAMON, AMB EL CONSENTIMENT DE L'ARQUEBISBE DE TARRAGONA I BISBE DE VIC, BERENGUER, DE PONÇ GERALL I DE RAMON GUIFRED, DE RAMON GERIBERT, DE BERNAT BERENGUER I D'ALTRES, DÓNA L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE MANRESA A BERNAT, PRIOR (DE SANTA MARIA DE L'ESTANY) PERQUÈ HI INTRODUEIXI LA REGLA DE SANT AGUSTÍ.

(O). Original perdut. A) Còpia de principis del s. XII. Biblioteca del Sant Esperit de Terrassa. Textum Argenti, folis 87 v i 88.
a) VILLANUEVA, J. Viage Literario..., vol. 7, ap. 10, pp. 272-274. b) ROIG JALPÍ. Epítome... pp. 157-158 (Còpia parcial). c) TAMARO. Monografia de la seo de Manresa, ap. 4.

Quoniam mos plerisque inolevit fidelibus, ut pro animarum / suarum remedio, ex his, que temporaliter perfrui videntur, / aliquid conferant omnipotenti Deo, quatenus per huiusmodi / comercium consequi valeant eterne vite stipendium. / Id circo ego Poncius Raimundi, cum assensu atque con/silio domni Berengarii Terragonensis archiepiscopus, suorumque / clericorum, nec non et cum consilio Poncii Geralli, atque / Raimundi Guifredi, Raimundi Geriberti, et Bernardi / Berengarii, aliorumque multorum, tam clericorum quam laicorum, / unanimiter in huiusmodi negocio favencium, trado / atque mea electione committo ecclesia Sancte Marie intra / Minorisam civitatis menia constructe, tibi Bernardo, / priori, et Arnallo Bonifilii, sacerdoti predicte ecclesie, et cleri/cis eiusdem loci, cum ceteris qui ibi venerint Deo sub tuo re/gimine regulariter famulantibus. Tali modo ut tu, prephatus / Bernardus, fias prior istius loci omnibus diebus vite tue, post / tuum obitum ipsi clerici prescripte ecclesie ¡Minorise¡ eligant prior de / illius congregacione aut aliunde cum consilio domni archi/episcopi Terragonensis. Ea scilicet condicione ut ipsum / locum in quantum poteritis aut melius studeatis reformare / et Sancti Augustini regula ibi perpetuo indesinentur tenea/tis et ut neque aliqua secularis vel ecclesiastica / persona hec vobis presumat auferre neque ex his que ibi / a fidelibus collata sunt quicquam demere nec ipsum locum /f conetur destruere. Ego igitur Poncius, prephatus, concedo / prelibate ecclesie cuncta-que aut presens nocitur habere vel / in antea abuerit vel per quodlibet modum adquisierit / cum capellaniis et ecclesiis et omnibus quod ad prephatum locum / pertinent vel pertinere debent, excepta ipsa dominicatura / quam ex inde solitus sum tenere. Tali videlicet racione / ut hec omnia teneatis et

vestro iure possideatis et tanquam / fideles dispensatores secundum quod vestrum decet ordinem / in Christi ecclesieque ipsius necessitatibus negociemini ad / libitum vestrum in omnibus quibus vobis melius visum fuerit ero/getis. Hanc autem scriptura siquis destruere vel anul/lare temere conatus fuerit vel prephato priori et / clerici ipsius sub Sancti Augustini regula Domino ibidem famulan/tibus auferre vel iminuere prephatum locum presumpserit / donec satisfaciat Omnipotentis Dei iram incurrere se / noverit et anathematis nexibus constrictus perpetua / pena multandus permanebit.

/ Acta huiusmodi conscriptio VIII idus novembris / anno XXXVIIII regis Philipphi.

Poncius, abba, / S ego qui hanc electionem facio et firmo et fir/mare rogo. Sig+num Guifredi. / Sig+num Bernardi Berengarii. Sig+num Bernardi / Uzalardi. Sig+num Petri Bermundi. Sig+num Arnalli Raimundi.

/ Bernardus, clericus, qui cartam illam scripsit vocitatus cuius translatum.

1099, gener 7.

TESTAMENT DE BERENGUER, ARQUEBISBE DE TARRAGONA I BISBE DE VIC, NOMENA MARMESSORS L'ABAT DE RIPOLL, EL PRIOR DE L'ESTANY, GUILLEM GUISAD, RAMON ATÓ, BERNAT GUIFRED, PERE AMALRIC I BERENGUER SENIOFRED D'ARTÈS. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL QUE VA COMPRARÀ A RELAT I L'ALOU DE CORNUDELLS, QUE HAVIA EMPENYORAT A BERENGUER AMALRIC I HAURÀ DE DESEMPENYORAR DITA ESGLÉSIA.

(O). Original perdut. A) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 13 v i 14.

In nomine sancte et individue Trini/tatis. Ego Berengarius, archiepiscopus Tar/ragonensis, nimio langore preventus / timeo repentine mortis interitum, ideoque / dum plenum habeo sensum et memoriam / integram hunc testamentum scribere fa/cio ne in ordinatis meis rebus aut an/te quam aliud testamentum faciam ultimum / diem claudam. Qua propter mamndo atque cons/tituo ut sint distributores rerum mea/rum Bernardus, Rivipollensis abba, et Bernardus, prior / Stagni, et Guillelmus Guisadi, et Reimundus / Attonis, et Bernardus Guifredi, et Petrus / Amalrici et Berengarius Seniofredi de Ar/tess, quibus precipio ut si ex hac infirmitate humanis rebus excesse/ro ita distribuant omnes facultates me/as sicut in hoc testamento subterius or/dinavero. In primid dimitto Domino Deo / et canonice Sancti Petri Sedis Vici castrum / illud quod dicitur Cher, cum omnibus sibi per/tinentibus que ad usum hominum dici vel / nominari possunt, tam illud quod michi / contigit ex parentum successione quam / illut quod postea ibi augmentavi vel / in circuitu eius emi. Iterum dimitto eidem / canonice castrum quod dicunt Turricella / cum ecclesia Sancte Eulalie cum decimis et / primiciis et oblationibus et cumalodiis et suis / omnibus directis et cum omnibus baiuliis / quas in circuitu eius habeo, ut redimant / canonici eius medietatem decimarum / X libras argenti de potestate Guillel/mi Borrelli. Adhuc etiam ei dimitto omnes / alodios quos habeo infra tgerminos cas/tri Luciani nominati illut quod dicunt de / Ulzina simul cum aliis, et in super ipsam / turrem de Fredario cum om nibus sibi pertinen/tibus, et iupsum quod dicunt Garrigos quod / frater meus michi dimiserat in vita mea. / Dimitto quoque ei omnes baiulias meas / quas habeo infra terminos castri Veltre/gani cum alodiis

et omnibus pertinentiis, / sicut resonat in illa carta quam ego feci / et firmavi iamdicte canonice. Adhuc / etiam eidem canonice dimito omnem meum / mobilem ubicumque ego habeo vel habere / debeo ut Omnipotens Deus et apostolus Petrus propicius / sit omnibus peccatis meis. Dimitto namque / cenobio Sancte Marie Rivipollentis il/lud alodium quod frater meus Gaudcerandus / michi dimissit in Rivolato. Et concedo Sancte / Marie de Stagno ipsas comparationes quas / emi in Rivolato cum vineis que ibi / sunt, cum alodio paroiter de Curnudel/lis quod fuit de Raimundo Guillelmi de / Eveg, et redimat illut de potestate Beren/garii Amalrici, tantum quantum resonat / in scriptura impignorationis eius, et /f predicta ecclesia Sancte Marie teneat / et habeat illut quod ego ibi teneo et ha/beo donec aliut redimat de hinc totum / possideat. Et Sancte Marie de Artesso / unum tapetum cum duabus almozelus / et unam turibulum argentum dimito. Per cussura quoque Vicensis ville numismatis / quam actenus habui dimito canonice / Sancti Petri, sicut resonat in suo privilegio et / in carta. Castra autem, et alodia, et baiuli/as, et mobile et omnia que superius dimito, / Sancto Petro Sedis Vici et canonice ipsius / dimito in baiulia Dei et eiusdem apostoli et om/nium sanctorum et sedem et omnem episcopatum et omnia / que ad eum pertinent et in baiulia domni / Raimundi Berengarii, comitis Barchino/nensis, ut ipse deffendat et adiuvet te/nere et habere et possidere hoc totum pre/fate canonice. Siquis autem huius testa/menti temere violator extiterit ut / sacrilegus et devastator ecclesie habeatur, / et cum Iuda traditore participatus abenis / igneis in inferno constrictus per omnia / secula crucietur et tamdiu anathema ma/ranaca siat donec resipiscat et Ausonens/sis ecclesie satisfaciat. Omne autem meum / mobile quod superius dimito, precipio meis / elemosinariis ut sicut melius viderint ita / pro anima mea distribuant.

Factum / istum testamentum VII idus ianuarii / anno XXXVIIII regis Filippi.

/ Sig+num Berengarii, Terra/chonensis archiepiscopi, qui obnixa egri/tudine scribere nomen meum non potui / propria manu, set punctatim firmavi et / testes firmare rogavi. Sig+num / Petri Amalrici. Sig+num Be/rengarii Seniofredi. Sig+num / Udalcherii Petri. Reimundus Atoni, / sacer S. Ermengaudus, dia/conus S. Bernardus, sacer / S. Sig+num Petri Olibe. Ber/nardus, abbas S. Petrus, abbas / Aggerensis S. Bernardus, prior S. Sig+num / Raimundi Guitardi. Sig+num / Rufe. Petrus Arnali S. Beren/garius Eriballi, clericus et canonicus Sancti / Petri +. Bernardus, archidiaconus. / S. Guillelmus Guisadi. Sig+num / Bernardi Guillelmi, filii eius. Sig+num / Petri Raimundi de Taradel. Sig+num / Berengarii Ermengaudi. Sig+num / Raimundi Arnalli de Veltregano. / Sig+num Bernardi Bernardi. / Sig+num Dalmacii Ermengau/di. Sig+num Bernardi Be/renger. Sig+num Bernardi. / Sig+num Ennegoni. Sig+num / Bernardi

Dalmacii. S Guilielmus / Guifredi S. Sig+num / Arnalli.
/ Ermengaudus Guillelmis, qui hec scrip/sit et sub s
prefato die vel an/no cum litteris suprapositis in III / linea.

1100, gener 23.

CONVINENÇA ENTRE BERNAT DALMAU I RAMON GUILLEM D'ÒDENA SOBRE SANT PERE DELS ARQUELLS.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, s/n, foli 88 v.

<I>n nomine Domini. Hec est carta donationis pariter et convenientia quam facer Bernardus Dalmatii ceno/bio Sancti Petri quod dicitur de Archellis, quod est sub castro de Rabinada. Dono namque ego iamdictus Bernardus / prephate ecclesie Sancti Petri omne meum alodium, videlicet domos, terras, et vineas et molendina, / cultum, vel incultum, et omne quod dici potest vel nomineri ad usum hominum, quicquid mihi pater meus / dimisit sive in castro de Timor vel in omni Marchia sive in Ausona, hec est ecclesia Sancti Michaelis de Postis / cum omnibus alodiis mihi pertinentibus, sicut pater meus in suo testamento mihi dimisit ibi, et in Sancto Quirico de / Faia cum aliis duobus mansibus que sunt infra terminos Castricirivi. Ea deliberatione facio ei hoc do/num ut dum advixero hoc totum teneam in eius servicio, et donem ei petisionem quot annis XI pa/rtem omnium frugum que exierint ex alodio et fisc¡h¡o quod ego modo habveo vel in antea Deo dante ad/quisiero a flumine Cardesnerii usque ad flumen Sigeris, et de ipso de Posis unum mansum modo in do/minicam, donec post finem meum aliut totum habeat supra scriptum secundum cartam quam pater meus fece mecum / Sancto Petro quando me dedit ibi. Iterum convenio eidem ecclesie ut usque ad hanc primam festivitatem / Sancti Michaelis, que erit quadragesimo primo anno Philippi regis, emendem ipsum alodium quod / vendidi in Sanauia, quod ego et pater meus iam dederamus Sancto Petro, et hanc emendationem faciam ei / in Timore vel in Posis secundum laudamentum prioris et clericorum Sancti Petri prephati. Item ipsam abbatiam vel prelati/onem iamdicti cenobii Sancti Petri dimitto et definio clericis ibi canonice viventibus secundum regulam Sancti / Augustini et domino Raimundo Guillelmi, ut ibi non queram aut habeam aliquam donationem, ex/cepto quod ad meum laudamentum prior regularis sit ibi electus, qui faciat ibi clericos regulari/ter vivere. Omnes clerici Sancti Petri, cum assensu domini Raimundi, prephati, et uxoris sue, dimittunt / et assensunt Bernardo, pretaxato, in vita sua castrum quod dicitur de Limdars cum suis terminis atque pertinentiis, excepto XI parte et tertiam partem servitii quod ex pagensibus

ibi laborantibus ipse / habere potuerit, quod retinet idem cenobium ad suum opus. Eo modo ut post mortem eius hoc / totum supra scriptum revertatur ad Sanctum Petrum predictum, quod si ego Bernardus aliquando inspirante / Deo regularis effectus fuero, prelationem vel abbatiam prelibati cenobii regulariter habeam. / Et ego Raimundus Guillelmi de Odena et uxor mea donamus ecclesie Sancti Petri pretaxati, omnem / X ex cunctis rebus que ab odierno die et deincebs ubicumque adquirere poterimus. Iterum / convenimus tibi Bernardo, memorato, ego Raimundus, supranotatus, et uxor mea ut adiuvemus / te tenere et defendere et guerreiare omnem honorem quod hodie habes et in antea per nostrum con/silium adquisieris per fidem rectam sine tuo engan. Quod si non fecerimus, sit nobis contra te in / tradictionem et in bauzia. Et ego Bernardus similiter convenio vobis ut sine vestro engan per fidem / rectam adiuvem vos ex omni vestro honore sicut meis melioribus senioribus, et si non fecero si/militer sit mihi contra vos in tradictione et bauzia.

Quod est actum X kalendas februarii anno XL Phili/pi regis.

S Bernardi Dalmatii. Petrus, abbas Aggerensis S. Sig+num Raimundi / Guillelmi. Sig+num Petri Guillelmi. Sig+num Petri Sendredi. Ugo, preposite S. / Sig+num Ermengardis, uxoris eius.

/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit die et anno quo supra S.

1100, abril 19.

GILABERT, CABISCOL DE LA SEU DE VIC, DÓNA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ESGLÉSIA DE SANT LLORENÇ (DE BOADA) I L'ALOU I LES CASES QUE TÉ BERNAT GODAL, EL COLOMER, EL MOLÍ I L'ILLA QUE ÉS AL COSTAT, L'ALOU, LA VINYA QUE TÉ ENTRE AMBDUES AIGUES I ALTRES BÉNS.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 32, folis 18 v i 19.

<R>es donate si in presenti sunt tradite nullo modo repetantur a donatore. Igitur, in Dei nomine, / ego Guilabertus, capud scole Sedis Sancti Petri, donator sum Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de / Stagno et ad priorem atque clericos qui ibi Deo desservierint ecclesiam Sancti Laurentii et alodium et domos quod / Bernardus Godal tenebat per laboracionem, cum columbario, et molendino et insula que iuxta est, / que omnia dono at proprium alodium Sancte Marie ut ab odierno die et deincebs secure et quiete / teneant et possideant. Addo etiam huic dono alodium et vineas quod abeo inter Ambas Aquas, post / discessum meum. In super etiam dono iamdictis ecclesiis ipsum solarium de Buada, cum condamina qui subtus / est et cum campo qui est super viam qui pergit ad Pratum, sicut advenit mihi per vocem genitorum meorum /f sub eo modo ut domos iusta ecclesiam Sancti Laurentii faciant et ipsam ecclesiam cum honore teneant, / que omnia advenerunt mihi per vocem genitorum meorum et per emtionem sive per omnes voces. Et sicut / superius resonat dono atque trado iuri ecclesie Sancte Marie iamdicte suisque chanonicis regula/ribus cum omnibus illorum affrontationibus, et pertinentiis, et utilitatibus, et exitibus et regressibus. Siquis / hoc donum infringere temptaverit in ira Dei incurrat et aliminibus Sancte Ecclesie alienus existat, et / postea hec scriptura inconvulsa permaneat.

Actum est hoc XIII kalendas madii anno XL Phi/lippi regis.

Guilabertus, caput scole, qui hec laudo et confirmo. Guillelmus Raimundi S. Beren/garius, paraphonista S.

S Iohannis, subdiaconus, qui hec scripsit sub die et anno quod supra.

1100, maig 11.

COM PER LES DEMANDES DE GERALL FERRER NO ES POGUÉ COMPLIR LA DONACIÓ QUE GARSENDA VA FER A SANTA MARIA DE L'ESTANY DEL SEU FILL BERENGUER I D'UNS ALOUS AL CONGOST I A SANT FELIU DE PLANESES, EL SEU FILL BERENGUER ERMENGOL I L'ESPOSA D'AQUEST ERMESSENDA PERMUTEN AMB DITA ESGLÉSIA EL MAS QUE TÉ ESTEVE PER UNA VINYA A LA PARRÒQUIA DE SANT FRUITÓS DE BALENYÀ, A PRAT ESTEVANELL.

(O). Original perdut. A) M.E.V. ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 57, foli 29 v.

<M>anifestum sit omnibus hominibus tam futuris quam presentibus. Quo modo Garsindis devo/vit se Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagno in manu Bernardi, prioris, et dedit pre/dicte ecclesie cum filio suo Berengario ipsum mansum in quo habitabat Gerallo Ferrar/rio et unam modiatam vinee quod est super domum qui fuit Mironi Rigualli, iuxta via qui / pergit ad Congusto, et ipsum mansum in Planicies, in quo habitat Bernar Torconos, et quar/teratam unam vinee qui est super ecclesiam Sancti Ffelicis de Planicies. Et pro variis chausis atque / contrariis et perturbationibus quod evenerunt nobis de predicto Gerallo Ferrario, dixit nobis / Berengario, iamdicto, et rogavit ut predicto manso Gerallo eum dedissemus ad laudamentum bonis / hominibus propter mansum quod tenet Stefanus sicuti et fecimus et res donate si / in presenti sunt tradite nullo modo repetantur a donatore. Ideo ergo, in Dei nomine, ego Berengarius / Ermengaudi et uxori mee Ermissindis donatores vel comutatores sumus ecclesie Sancte / Marie Stagno et clericis eiusdem loci. Donamus namque et commutamus ipsum mansum quod tenet / Stefanus per laborationem cum suos homines, sicut pidovavi ego, iamdicto Berenga/rio, vel terminavi Bernardo, priori, et Tedmarus Mironi aliorumque bonorum hominum / cum quarteratam unam vinee quod tenet vel plantavit iamdictus Stefanus setus stratam qui / pergit per pontem Stefanello cum suis affrontationibus. Advenit autem mihi ad me Berengario, iam/dicto, prelibata omnia per genitorum meorum et ad me Ermesindis per meum decimum sive per ul/lasque voces. Est autem iamdicto manso vel alodia in chomitatu Ausone, in parrochia Sancti / Fructuosi de Balaiano, setus Prato Stefanello, super stratam qui pergit Barchinone. Affron/tat autem predicto manso

et alodia: a parte orientis in predicto Prato Stefanello, de meridie in terra / Sancti Petri de Castrum Serris vel in ipso aragallo qui discurrit per tempus pluviale, de occiduo in / ipsum mansum ubi solebat abitare Gerallo vel in alodio Sancti Fructuosii, de circi in alodio Sancte / Sancte Marie de Seva. Quante iste affrontationes includunt vel circumeunt sic trado in potestate pre/dicte ecclesie suorumque clericorum ad suum proprium alodium, cum exitibus et regressibus et omnibus utilita/tibus ad eundem alodium pertinentibus, et aliut alium alodium quod ego, iamdictus Berengarius, / et mater mea donamus predicte ecclesie. In hoc donum firmamus exceptus ipsum mansum in quo abita/bat Gerallus, que accepimus pro comutatione. Et quicumque ex persona hominum utriusque sexus / hanc scripturam comutationis vel donationis venerit ad inrumpendum non hoc valeat vindica/re set componat in triplo.

Actum est hoc V idus maii anno XL regnante Filipo rege.

/ Sig+num Berengarius Ermengaudi. Sig+num Ermesindis, qui istam cartam dona/tionis vel comutationis firmamus testibusque firmare rogamus. Sig+num Guielmi / Guifredi. Sig+num Raimundi Guifredi. Sig+num Stefanus. Si+num / Isovard Bunucii. Sig+num Petri Bernardi. Petrus, levite S. Petrus S sacer.

/ Gerallus, scolasticus, qui hoc scripsit die et anno S quo supra.

1100.

RAMON GUILLEM D'ÒDENA I LA SEVA ESPOSA ERMENGARDA, AMB EL CONSELL DE BERNAT DALMAU, ARQUILEVITA DE TARRAGONA, DONEN PEL BÉ DE LA SEVA ÀNIMA AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, EN MANS DEL PRIOR BERNAT, L'ESGLÉSIA DE SANT PERE, QUE DIT RAMON GUILLEM I EL SEU PARE GUILLEM FUNDAREN AL TERME DEL CASTELL DE RUBINAT, AL LLOC DIT ARQUELLS, ON RESIDIRÀ UNA COMUNITAT DE CANONGES AGUSTINIANS.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, s/n, foli 81.
Al marge superior, a l'esquerra: Ecclesia Sancti Petri de Archellis (s.XIV). Al màrge superior, a la dreta: Vide fundationem monasterii Sancti Petri dels Arquells (s.XIV). I al marge dret del foli: Prepositus Sancti Petri de Arquellis annuatim in festo Assumptionis tenere facere provissionem omnibus de monasterio Stagnensi.

<C>um a Sanctis Patribus ratum esse comperimus ut hesse que per se ecclesie videntur rectores / habere non posse maioribus et utilioribus subiciantur ut earum patricinoio suffra/gante in Dei cultu robustius valeant permanere. Id circho, sub sacro nomine Trinitatis, ego / Raimundus Guillelmi Odenensis et copniux mea Ermengardis, cum consilio et assensu Bernar/di Dalmatii, archilevite Terragonensis, nullo ingenio seducti neque alicuis excepto Dei / terrore coacti spontanea voluntate, propter spem retributionis eterne et animarum nostrarum et / parentum nostrorum absolutione, votive ac potentialiter dantes, offerimus Domino Deo et cenobio (1) / Sancte Dei Genitricis et perpetue virginis Marie de Stagno, in manu domini Bernardi, prioris / eiusdem, in presentia testium in margine annotatorum, canonicalem ecclesiam Sancti Petri quam ego / Raimundus prefatus et pater meus dominus Guillelmus, bone recordationis, hedificavimus a fundamen/tis et proposse ditavimus altrinsecus honore et instrinsecus libris et ornamentis genitrice / mea Fautrice infra terminos castri quod dicitur Rabinad, in loco v<o>citato Archellis. Hoc faciumus su/b deliberatione tali ut eadem ecclesia SAncti Petri persolvat quot annis iamdicto cenobio matris Dei, / die Assumptionis eiusdem, unde honorifice vivant clerici omnes et familia illius refectionem / et ut prior prefatus et successores eius habeant

potestatem et subiectionem prelibate ecclesie in/troducendi vel eiecendi regularem priorem secundum iustum consilium Bernardi, archilevite iamdicti, et / nostrum, qui secundum possibilitatem loci debeat ibi tenere kanonicam vitam a sanctis appostolis preceptam / et a Beato Augustino constitutam, nam ut prior pretaxatus et sequentes eius eandem sollicitudinem / gernat de loco illo sicut de ipso (2) Stagno intromittentes se secundum suum posse quatenus / clericis ibi manentibus ad servitium Dei valeant in omnibus ministrare et ecclesia sepe dicta Sancti Petri suam / habeat dignitatem, et quodcumque adquisierit nulla careat fraude. Ac si, quod absit, regularis / institutio a memorato cenobio Sancte Marie quoquo modo desierit, pretextata ecclesia Sancti Petri, / recuperata propria libertate singularem, per se habeat ultra priorem vel, si fieri potest, abbatem qui, ex/cepta pontificali, auctoritate libere possit communi vita subditos regere iuvante Deo per / se. Rursus si clerici sepe dicte ecclesie Sancte Marie aliqua insistente persecutione non possent in proprio loco ma/nere, canonica Beati Petri prefixi sit eis refugium et ante murale quo valeat ibi quantum/cumque voluerit regulariter ulterius premane.

Facta carta donationis anno ab Incarnatione Christi / M centesimo et Philipi regis XL.

Sig+num Bernardi Dalmatii. Sig+num Raimundi Guillelmi. / Sig+num Ermengardis, uxor eius, nos pariter qui hanc cartam donationis scribere fecimus et firmavi/mus et testes firmare rogavimus. Siquis autem hanc cartam donationis preditus ecclesiastica auc/toritate vel secularia potestate maioris aut nferioris ordinis temerario ausu violare / presumpserit iram Dei incurrat et ab ipso apostolorum principe anathematizatus et a centis sanctois omnibus / cum Iuda traditore igneis loris constrictus in perpetuum crucietur in inferno nisi forte resipuerit / et ecclesie premisse Sancte Marie in triplo secundum legem satisfecerit et iusta cannones sacrileg/ium emendaverit.

Petrus, abbas Aggerensis, ad est testis S. Sig+num Petri Guillelmi. / Sig+num Arnalli Ogerii. Sig+num Guillelmi Brocardi. Sig+num Iozferedi Seni/fredi.

/ Berengarius, levita, qui hoc scripsit cum literis fusis in XII linea S die et anno quo supra.

Notes:

(1). Suprimit: S.
(2). repetit: de ipso.

1101, març 2.

TESTAMENT D'ALAMAND, LEVITA I CANONGE DE LA SEU DE VIC. NOMENA MARMESSORS RAMON FOLC, RAMON BRADILA, PONÇ BERNAT I GERALD BORRELL. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY UNA LLIURA DE PLATA QUE LI DEU, EL VI QUE TÉ A ARTÉS I 18 SEXTARIS D'ESPELTA I DOS D'ORDI DE MESURA DE VIC.

(O). Original perdut. A) A,C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 34, 34 v i 35.
Al marge esquerre del foli 34 v: Alou de Matha. A Sancta Eugenia de Berga. Tavernoles. (s.XIV). I al marge dret: Dels puig de Mata (s.XIV).

Hoc est testamentum Alamandi, / levite et canonici. / In nomine Domini. Ego Alaman/dus, levita et canonicus Sancti Petri / Sedis Vici, volo pergere ad Sanctum Pe/trum Romam et ideo fatio hoc testamen/tum, ut si obiero antequam alium / faciam sicut hic ordinavero ita dis/tribuant amici mei pro anima mea, /f Distributores autem mearum rerum / eligo domnum Reimundum Fulchonem, / et Raimundus Bradila, et Poncius Bernar/di, et Petrus Borrelli et Geraldus Borrelli. / In primis dimito Domino Deo et Sancto / Petro Apostolo videlicet et canonicam eius / ipsum alodium meum de Ma, sive molen/dinis et omnibus edificiis, exceptus / ipsum campum de Penedico et ipsam / triliam quem benefacta tenet, et precor / seniori meo Sancto Petro et omnes canonicos, / seniores et fratres, ut Guillelmus Bonifilii te/neat iamdictum alodium pro laboratione in / vita sua in servitio Sancti Petri et prefate /canonice. Et ipsum alodium quod habeo / intra parrochiam Sancte Eugenie, in Reger / et in Berga, dimitto ad Guillelmum Boni/filium in vita sua; post obitum eius / remaneat ad iamdictam canonicam. Et illud / alodium quod habeo in Artesso, qui fuit / Bonifilius Tedbaldi et Guillelmus Olive, simi/liter relinquo Guillelmus Bonifilii; post / obitum eius ad prefatam canonicam. / Et ispum campum de Peneditio ad Rei/mumdum Isarnum dimito, et donet tas/cham Sancte Eulalie; et post eius obitum re/maneat Guillelmus Bonifilii, et similiter / donet ipsam tascham Sancte Eulalie; post / eius obitum remaneat uni ex clericis nostre / proienie, qui similiter donet prefatam / tascham, et sic vadat de uno in alio / usque in secula. Et ipsa trilia quem tenet / benefacta pro laboratione remaneat Petrus Ollomari, et donet tascham ad ca/nonicam Sancti Petri; post eius obitum / remaneat prefate canonice. Et ipsum / campum de Guardiola, qui est in

parro/chiam Sancti Stephani de Tavernolis / dimito ad Raimundum Berengarium, et do/net tascham ad iamdictam canonicam; post / eius obitum remaneat prefate canonice. / Alodium vero quod habeo intra parro/chiam Sancti Iuliani de Villatorta et in / Ezeris, in parrochia Sancte Marie Ville Leo/nis, dimito Petrus Borrelli et Gerallus Borrel/li, exceptus ipsam quartam partem de ipso / alodio de Ezdris, quem dimito ad Engel/sia sicut resonat in testamento de patre / suo Bonifilii Tedballi. Et illud alodium quod fratribus / meis relinco, sub tali conditione eis/ dimito ut donent ad canonicam Sancti Petri / ipsam tascham omnibus diebus vite sue, et si / unus obierit remaneat ad alium; post / obitum vero amborum remaneat ad filium / Petrus Borrelli maiorem, qui similiter donet / tascham prefate canonice, post eius / obitum solide et libere remaneat iamdic/te canonice. Et illas vineas quas ha/beo subtus podios de Mata dimito Gui/llelmus Bonifilii. Et campum quod habeo in / Montedellis ad Petrum, meum fratrem, relin/co. Et ipsas meas domos quas habeo / in Vico, in quo nunc habito, et ferrage-/nale, et domibus et ortis sicut ¡ad¡ eundem clausum / pertinent, dimito ad Guillelmum Bonifilium. / Et ipsas domos quas tenet Raimundus / Bradila cum ipso orto, illi dimito ad ser/vicium Guillelmus Bonifilii; et post obitum / Reimundus Bradile remaneant prefa/tas domos Raimundus Berengarii ad / servicium Guillelmi, iamdicti. Et in ip/sum meum mulum dimito ad Sanctam Ma/riam de Vico libram unam argenti unde / precipio calicem facere; et aliam libram / argenti ad canonicam Sancti Petri; et aliam / libram argenti ad Sanctam Mariam Stagni / pro debito quem illi debeo. Et ipsa mea /f muleta dimito per meos debitos per unam / libram plate quam Raimundus Bradila de/beo; et ad Poncium Bernardi decem solidos plate; / et ipsum meum bovem meliorem Reimundus / Berengarii dimito per suo insellamen/to; et alium bovem ad crucem maiorem Sancti Ni/cholai. Et pullum asine quod habeo in Ar/tess dimito ad Raimundum Ysarni / et Arbertus, sacerdotes, pro anima mea. / Et dimito ad canonicam Sancti Petri III / sextarios tritici et ipsum vinum / quod habeo in tonna maiore in meas / domos in Vico. Et ad Sanctum Petrum / Castrumserris sextarium frumenti / dimito. Et ad Sanctum Thomam migeres / III tritici dimito et meas mapas / meliores pro anima mea; et ad Sanctam Ma/riam de Mesleo eminas III ordei. Et ad / Sanctam Mariam de Stagno dimito vinum / quod habeo in Artess, et decem et octo sex/tarios spelte et sextarios II frumen/ti, et hoc totum ad mensuram ipsius lo/ci. Et ad neptem meam Engelsia barrilium / unum cum vino dimito. Et ad novo venien/te sextarium unum frumenti et alium or/dei. Et ad Mariam dimito sextarium / unum frumenti et alium ordei de vetere, / et cotum unum et guadenga obtimam grossam et ar/cham novam. Et ad Arbertus, sacer, gua/dengam obtimam dimito; et unum cotum / et almocelliam ad Sanctam Mariam de Vico. / Et de mea laboratione de Mata dimito / ad Bernardus Durandi sextarium unum / ordei; et ad Petrus Durandi alium; et ad Ber/nardus

Gotarre emina una ordei; et / ad Berengarius, alium. Alium autem quod / remanet ad canonicam Sancti Petri. Omnia / mea vero vascula maiore vel minore / quod habeo in Vico et Artesso Guillelmus / Bonifilii dimito.

Actum est hoc VI / nonas marcii anno XLI Filipi /regis.

Alamandus, levita + qui / hoc laudo et confirmo. Raimundus / Berengarii S.' Arbertus, sacerdos / et canonicus, qui hoc scripsi sub die et / anno S quo supra.

1101, març 5.

BERMON MIRÓ DÓNA A SANTA MARIA DE L'ESTANY PEL BÉ DE LA SEVA ÀNIMA EL SERVEI QUE TENIA PEL FEU DE GERALD DE CERVERA AL SOLAR DE COMES A CANVI DE 10 SOUS DE PLATA.

O. Original (32'5 x 12 cm.) A.C.B. 1-5-422.
Al dors: Carta de Bermon Mir (s.XII). Donacio facta monasterio de manso de Cumbis. Instrumentum precarium est intus (s.XIV). Comes 20 (s.XVI). n.28.

Ecclesia equidem catolica per mundi quadripartiti dimata pro generis humane salute diffusa ubique terrarum esse debet libera ut leccio testatur apostolicha libera est que est mater nostra, / cuius igitur res et honores unde eiusdem spiritualis matris Ecclesie substentatur servitores nemo debet factus eius filius aufferrere nec inquietare, cum per eius aminicula ad regna / ascendimus celestia. Ego, igitur, Bermundus Mironis in feodo quem de Poncio Geralli de Cerveria dum vivebat tenebam aput solarium de Comes totum servicium quod ibi abeo / et abere debeo dono ecclesie Sancte Marie de Stagno et eius servitoribus in tota vita mea, ut eius abitatores deprecentur Deum pro salute anime mee. Et propter hoc donum / ego, suprascriptus Bermundus, accipio de rebus Sancte Marie decem solidos plate in causa valenti quod donum firmius teneatur. Et hoc donum per talem vocem facio / quod si aliquis homo vel femina per hanc vocem post me in hoc dono suprascripto anparare ¡aliquid¡ voluerit, precium supradictum ecclesie suprascripte et eius servitoribus ad integrum / sine enganno reddat ante quam in hoc dono aliquid accipere presumat. Si ego Bermundus hoc donum aufferre voluero tali voce facio quod precium ad integrum reddam / et donum dupliciter emendem.

Hoc scriptum factum est de dono supradicto tercio nonas marcii anno quadragesimo primo regnante rege Filipo.

/ Sig+num Bermundus Mironi, qui hanc cartam donavit, firmavit et firmare rogavit. Sig+num Mironi Guielmi. Sig+num Petrus / Mironi. Sig+num Renardus Mironi. Sig+num Gerovard Bermundus. Sig+num Bernardus Bermundi. Sig+num Raimundus / Lobera. Sig+num Poncius Lobera. Sig+num Guitardus Gerardi. Sig+num Raimundus Arbert.

/ Gerallus Raimundi, scolasticus, qui hoc scripsit cum literis suprapositis in VI linea S die et anno quo supra.

1101, abril 22.

RAMON BERENGUER VEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY I ALS SEUS CLERGUES L'ALOU QUE TÉ AL COMTAT D'OSONA, AL TERME D'OLÓ, A TORROELLA, PER 5 SOUS DE PLATA.

O. Original (30 x 11 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 69.
Al dors: Del terme d.Olo. De l.alou de Torroela. Carta de la venda que en Ramon Berenguer feu a Nostre Senyor Deus e a la esgleya de Senta Maria de Cestany e a sos clergues de l.alou seu que havia en lo comtat d. Osona, entre los termes del castel d.Olo, en lo loch apelat Torroela (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Raimundus Berengarii venditor sum Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de Stagno et clericis eius. Per hanc scripturam vendicionis mee / vendo ecclesie prescripte eiusque clericis alodium meum quod ego abeo vel in antea abere debeo per parentes vel per quo emciones vel per qualescumque voces. Et hoc alodium / quod sic vendo est in comitatum Ausone, infra terminos de Olon, in locum que vocant Torrezela. Et affrontat hec omnia supra scripta: a parte / orientis in campo Lupi, et de meridie in Abadia, et de occiduo in fonte Geralli, a parte vero circii in collo Donucii. Quantum infra istas / quatuor affrontationes includunt sic vendo ecclesie suprascripte et clericis eiusdem, et casas, casalibus, ortis, ortalibus, terras vel vineas, cultas vel eremas, / cum omni genera arborum et cum exiis et regressis earum, propter precium V solidos plate in rem valentem, et est manifestum. Quod si ego venditor aut ullusque / omo vel femina inquietare voluerit nullo modo facere possit set in triplo componat cum sua melioracione, et in antea firma permaneat modo / omnique tempore.

Actum est hoc X kalemndas maii anno XLI regnante rege Filippo.

Sig+num Raimundus Berengarii, qui hoc iussi scribere / et testibus firmare rogavi. Sig+num Pere Berenger. Sig+num Bonadonna. Sig+num Arbert. Sig+num Guilabert de / Torrezela. Sig+num Guielmus Isarni.

/ Gerallus Raimundi, scolasticus, qui hoc scripsit die et anno S quo supra.

1102, juliol 17.

TESTAMENT DE GUILABERT, CABISCOL DE LA SEU DE VIC. NOMENA MARMESSORS BERNAT, PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY; EL SEU GERMÀ RAMON; BERENGUER CAPISCOL; I RAMON GERALD, CANONGE. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ESGLÉSIA DE SANT LLORENC (DE BOADA) AMB ELS SEUS ALOUS I CASES, EL SOLÀ DE BOADA I LA SEVA PART DE COROMINA, EL CAMP DE SOBRE EL CAMÍ I LA MEITAT DELS SEUS BÉNS MOBLES, BESTIAR I LLENCOLS.

(O). Original perdut. (A) Còpia feta pel levita Pere. Perduda. B) Còpiad'A). M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 19, folis 10, 10 v i 11.

<H>oc est exemplar testamenti sive iudicii Guilaberti, clerici, quod fideliter translatum est / in presentia testium supterius anotatorum sicut iubetur in Lege Gotorum cuius ita incipit cu/ius sic incipit et finitur series ordinationis. Sub sacro nomine Sancte Trinitatis. Ego Guilaber/tus, capitis scolarum Sedis Sancti Petri Ausone, volens pergere Romam, facio hunc testamentum, / ut si evenerit mihi finem vite mee distribuant omnes res meas Bernardus, prior de Stagno; et / Reimundus, frater meus; et Berengarius, caput scole; et Reimundus Geraldi, canonicus, qui universi pre/cipio eis ut fideliter donent omnes res meas atque dividant sicut subterius iniuncxero. Primo siqui/dem Sancte Marie de Stagno relinquo ecclesia Sancti Laurentii cum omnibus suis alodiis et directis / quas hodie habet et in perpetuum adquisitura est. Et sicut scriptura testatur quam in presenti eidem ecclesie face / obsecro namque priorem Sancte Marie et suos clericos, ut ipsam ecclesiam cum honore teneant et decantent / et inluminent sicut melius potuerint et convenientur fuerit atque in presenti teneant ad proprietatem ipsius / ecclesie ipsum alodium quod in circuitu eiusdem ecclesie abeo et teneo, sicut terminatum habeo astrata que perge / ad Mulierem Mortuam, et terminatur in alodium Fulconis Amalrici et sicut desinit in rivo que venit / de Sancta Eulalia cum columbario et cum molendino, simul cum ipsa insula que ibidem est. Post dicessum / vero meum habeat iamdicta ecclesia alodia et vineas quod genitores mei emerunt inter Duas Aquas / ex comite. Post mortem meam fratrisque mei Raimundi dono a<t>que dimito ad prelibatam ecclesiam do/mos cum solario de ipsa Buata, cum meam partem ipsius condamine qui

iuxta est et cum campo qui est super viam, /sicut advenit mihi per vocem genitorum meorum. Condaminam Eradlli Riculfi et domos in quo habitat Raim/undus Borrelli et omnia alodia culta et inculta et alia quod habeo non longe ab ipsa Buada, preter alodia iam / superius nominata, et mansum de Casanova cum omnibus sibi pertinentibus, et mansum de Rrusis cum suis / pertinentiis, et ecclesiam Sancti Iohannis Rivimeritabilis cum sacrariis qui in circuitu sunt et cum mansibus / et alodiis quod ibidem abeo per vocem nepotum eorum et cum omnia alodia et vineas quod abeo in comitatu Mi/norise, totum ab integrum fratri meo Reimundo relinquo; et donet per unumquemque annum ad cannoni/cam Sancti Petri unum porcum et unum sextarium vini cum eminam frumenti quam in presenti eidem canonice / damus ex alodio Rivi Meritabilis. Post discessum vero eius universa deveniat in iure et dominio iam/dicte cannonice. Mansos de Taradello cum omnibus suis alodiis et pertinentiis dimito Sancto Sepulcro de / Vico cum libris quod ibi feci et cum sua ornamenta, et teneat hoc alodium frater meus Reimundus, et / donet per unumquemque annum in Pascha Domini mediam quarteriam olei. Post eius obitum teneat hec totum / Berengarius, caput scole, qui hec servitium adimpleat iamdicto Sepulcro. Post obitum similiter hec abeat /f et adimpleat Ermengaudus, clericus, nepos meus. Post eius discessum cuncta deveniant ad proprietatem / iamdicti Sepulcri cum ipsa trilia de Bugo, quam teneat Berengarius, caput scole, dum vivit. Post / eius mortem predictus Ermengaudus abeat eam. Deinde revertatur ad Sanctum Sepulcrum, et sic va/dat in perpetuum de uno clerico in alio qui locum iamdictum Sancti sepulcri cum religione teneant et inlumi/nent et decantent. Mansum de Tabernulis cum sacrariis, cum omnibus illorum pertinentiis, quod Raim/undus Berengarius tenet atque laborat, Raimundo, fratri meo, dimito, et donet per unumquemque / annum Sancte Marie Rivipollentis libram piperis; post eius obitum abeat hec Berengario Reiamballi, nepos meus, qui donet ipsam tascham ex pane et vino ad prefatum cenobium; post finem eius / habeat hec ad proprietatem prelibatus cenobii. Domos et alodium quod habeo infra terminum Sancti Petri / Savasone habeat Raimundus, frater meus, dum vivit. Post eius obitum cuncta deveniat ad Sanctum Pe/trum de Castroserris, sed Gerallus, nutritus meus, teneat ipsum mansum de Bonariga per predictum / locum dum vive cum suis pertinentiis, et donet ipsum quartum ex vino. Domos de Vico in quibus habitat / frater meus et triliam qui iuxta est, sicut fuit de genitoribus nostris, cum manso de Taiano, ubi abitat / Azemarius, fratri meo iamdicto relinquo. Post eius obitum habeat hec filius Guifredi Isarni, nepotis / mei, si clericus fuerit, post eius obitum unus de filiis Arnaldi Seniofredi, qui sit clericus, in service ca/nonice; post finem eius cannonica iamdicta hec habeat. Domos quod tenet Berengarius, capud scole, cum / sufraganeis domibus ipśi Berengario dimito in servicio fratris mei et Sancti Sepulcri hac Sancti Laurentii. Post / eius

dicessum similiter Erm<e>ngaudus, nepos meus; abeat post Ermengaudum prior S ncte Marie de Sta/gno ad servitium iamdictorum has abeat. Domos que fuer<u>nt Arnaldi Leupardi, cum clauso qui iux/ta usque in ipsa trilia et sicut desinit in domibus Ricardi cum manso de Prato Narbonensi, cum omnibus / alodiis sibi pertinentibus cum ecclesia Sancti Aciscli et cum omnibus illis alodis que adveniunt mihi per vocem / fratris mei Borrelli, tam in Taiano quam infra parochiam Sancte Eulalie cum sacrariis quos habeo ad ipsam / ecclesiam per proprietate Petro Puero dimito. Et Raimundus, frater meus, et Bernardus, prior, atque Berenga/rius hoc totum teneant cum ipso et nutriant eum et erudiant ad clericatum et quando ipsi melius / viderint intromitant eum in loco Sancte Marie de Stagno, ut ibi teneat ordinem Sancti Augustini. Do/mos et clausum quos habeo in Vico per vocem Borrelli, fratris mei, Reimundo Geraldi, chanonico, / dimito, ut abeat hec in servitio fratris mei et sit ex inde suus homo comendatus et serviat ei cum humili/tate. Alodium quod habeo inter Duas Aquas, subtus domus que fuerunt Reimundi Aureoli, in ospic<io> / pauperum de Vico relinquo cum comutta-tione alodii / quod feci cum Berengario Amalrici braciaticum quod / Gerallus, nutritus meus, tenet ex meis alodiis cum domibus ubi nunc abitat illi dimito in servicio / fratris mei et omnium predictorum. Iubeo ut omnem expletam et censum quod exierit et exire debet ad meum / opus ex omni mea honore et ex omnibus meis alodiis, ut faciant iamdicti amici mei et frater meus devenire / in domibus quas nunc tenet Berengarius, caput scola, per meam vocem et fideliter ibi omnia recondatur et ipse / Berengarius, sit mihi ex inde fidelis, simul cum fratre meo et cum priore, et si me contigerit me mori primitus / iamdicti, manumissores mei persolvantur ad iamdictium Berengarium illud debitum quod mihi prestat in hec itinere. / Illud vero quod super erit cum omnibus meis vasculis et cum alias res meas mobiles vobis invenire potue/rint manumissores mei faciant duas partes: unam canonice Sancti Petri et Sancto Sepulcro de Vico dimi/to, aliam Sancte Marie de Stagno et Sancti Laurentii. Relinquo pannos meos lecteos ad Petrum Puerum. Dim/ito lecticam meam ad Ermengaudum. Qui hec superius resonat aliter mutare voluerit extraneus ab / omni christianitate existat et cum Iuda in inferno socius in sua pena deveniat. Relinquo fratrem meum / et Berengarium Seniofredi et hominem meum honorem in baiulia Dei Omnipotentis et Sancti Sepulcri et Beati /f Petri, senioris mei, cuius sum provennarius, et obsecro Ausonensem episcopum ut eos et omnia qui in presenti tem/pore mea vice tenuerint sit adiutor et defensor eis in quantum poturit tam in vita meam quam / in morte. Simili modo rogo omnes socios meos cannonichos ut succurrant illis et mihi sicut bo/ni fratres. Insuper postulo fratrum meum ut honore teneat Berengarium, caput scole, et sit memor anime / mee et genitorum nostrorum et Guillelmi et Artalli, nepotum nostrorum, et Petri Pueri.

Actum est hoc / XVI kalendas mai anno XL Filippi

regis.

Guilabertus, caput scole, qui hec testamentum laudo atque / confirmo et precipio ut persolvatur due libre plate, hec sunt XL solidos grosos ad Berengarium, capiti scole, et / Berenardus omni tempore abitet in domibus meis.

Anno XLII regni supradicti regis iuxta con/fectione primi ordinis acta est publicatio testationis Guilaberti ante hostium Sancte Eugenie / virginis, coram sacerdote et testibus, ordinatione Guillelmi, iudicis, iuxta decretum utriusque /legis infra tempus constitutum in eis. Quod est actum XVI kalendas augusti.

Sig+num Petri Borrelli. / Sig+num Amati. Sig+num Guilaberti. Sig+num Petri Durandi. Petrus, sacer, / S qui huic publicationi presentes adfuimus. Guilllemus, clericus S. Iudex Guil/lelmus S hec confirmo legibus. + Arnaldus, gratia Dei Ausonensis episcopus. Guerallus, / clericus S. Bernardus, archidianus S. Berengarius, iudex atque sacrista. +.

Ar/bertus, sacerdos, qui hec scripsit cum literis super positis in III et VI versis su<b> die et anno / S quo supra.

Petrus, levita, qui hac translationem scripsit die et anno quod S supra.

1103, novembre 21.

TESTAMENT DE RAMON BERMON, DIT D'AGUILAR. NOMENA MARMESSORS MIRÓ GUILLEM, PERE MIRÓ I BERMON MIRÓ. ENTRE ELS LLEGATS QUE FA. DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU QUE TÉ A MUNTANYOLA, LA MEITAT DEL PREU DEL SEU CAVALL, LA SELLA, EL FRE I TRES EMINES D'ORDI.

O. Original (36 x 18 cm). A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 18.
Al dors: Testament fet per en Ramon Bernat d.Aguilar, qui dexa a Santa Maria de Cestany lo seu alou que havia en los termes de Muntanyola e aquel alou que havia en Salent e altres bens mobles. De Salent (s.XIV).

Quia per primi parentis gustus mors universum sibi sub() humanum. Id circo, ego Raimundus Bermundi, que nuncupant de Achilar, perpetue mortis casus effugere gestiens, / dum sum sanus et incolomis, facio hunc testamentum, ut si mors mihi advenerit ante quam alium testamentum faciam eligo manumissores mei Mironi Guillelmi, et Petrus Mironi atque / Bermundus Mironi, ut sic distribuant res meas scilicet subterius iniunxero. In primis dimito Domino Deo et Sancto Petro Sedis Vicho et eius cannonice ipsum meum alodium quod abeo in / Gurbitano, in villa Sennan. Et ad Sanctam Mariam Stagni ipsum meum alodium quod abeo infra terminos de Montagola, et dum vixero donem ei pro censu per unumquemque annum libram unam cere. Et meum / kavallum dimito inter kannonicam Sancti Petri et Sancte Marie Stagni, et persolvant de ipso precitio tredecim solidos (l) Bernardo Ermengaudo. Et meum enselament cum freno dimito Sancte Mari¡e¡ / Stagni. Insuper etiam dimito predicte ecclesie Sancte Marie Stagni ipsum meum alodium quod abeo in Salent, post obitum matris mee. Et ad tabulam Sancti Petri Confessionis dimito VIIII solidos plate: VII / quos debet mihi Raimundus Bonifilii et II quos debet Petrus Olibani. Et de iamdicto equo solidos duos plate ad opus ospit_alem Vici, et ad sacriste et eius clericis sestarium ordei, et iamdicte Sancte Marie emines tres de ordii, et ad Sanctum Genesium Taradelli eminam ordei ad calicem. Et relinquo Petro Mironi et Bermundo, fratri eius, omnes meos fevos de Achilar, cum / ipsos fevos qui mihi pertinent de predicto kastro, exceptus hoc quod iniuste tenebam in mansum de Rippa, quod tenet Salamonem, quod olim reddidi predicte Sancte Marie et priori, et ipsum / campum quod teneo per Petrum Amalrici et alium de Berengarium Ermengaudi, et

ipsum fevum quod teneo de Sancto Cucufati et de Segarello, predictis fratris Petroni et Bermundo et / filiis eorum quos ipsi elegerint post se dimito omnes fevos sicut superius annotatum est.

Factum est autem hunc testamentum XI kalendas decembris / anno XLIIII regnante rege Filippo.

Sig+num Raimundus Bermundi, qui hunc testamentum scribere iussi et firmavi et testes / firmare rogavi. Sig+num Petrus Bernardi. Sig+num Bernardus Petri. Raimundus Bernardi S *.

/ Gerallus, (le)vita, qui hoc scripsit die et anno S quo supra.

Nota:

(1) Espai en blanc.

1104, febrer 18.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DE RAMON GUIBERT, CANONGE DE LA SEU DE VIC, JURAT SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN PER GUITART I BERENGUER GUITART DAVANT EL JUTGE GUILLEM I EL SACERDOT ARNAU. NOMENA MARMESSORS EL SEU NEBOT PERE GUILLEM, EL PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY BERNAT, I BERENGUER CABISCOL. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ESGLÉSIA DE SANT ISCLE, EL MAS PRAT NARBONÉS, EL MAS QUE EL SEU GERMÀ BORRELL COMPRÀ A TANYÀ, LES CASES I CLOS QUE FOREN D'ARNAU LLEOPART I 5 SOUS. DESPRÉS DE LA MORT DEL SEU NEBOT PERE DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'ALOU DE BOADA I L'ESGLÉSIA DE SANT LLORENC.

(O). Original perdut. A) Còpia del s.XII feta per Ponç (45 x 65 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 1115. B) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 14, 14 v, 15, 15 v. 16 i 16 v. C) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 19, folis 11 v, 12 i 12 v.

Anno XLVI regis Philipi V idus febroarii. Ad comprobandam et legaliter publicandam ultimam voluntatem cuiusdam defuncti / ordinacione iudicis Guillelmi modo primi ordinis et secundi nos testes Guitardus Raimundus et Berengarius Guitardi, his condicionibus editis iuramus mani/bus nostris coram Arnallo, sacerdote, et testibus, super altari Sancti Iohannis nos vidisse et audisse quando et qualiter dictus auctor huius testacionis suam ultimam volun/tatem coram se legere fecit, et audiens laudavit laudatamque propria manu subscriptam a nobis firmari rogavit et post mortem ita publicari precepit, quam inusque / postea mutavit quamdiu in hoc seculo vixit. Ideoque, ut verius credatur a cunctis ante VI menses iuxta decretum utriusque legis, hanc publicacionem perfecimus nostram / et testium subsignacione et dictis iudicis subscripcione sicut dictum est superius confirmando subterius ipsius autem testacionis textus hic fideliter trans/latus talis extat et tantus propria dictacione servatus.

Postquam ob culpam prevaricacionis protoplastus eiectus est de Paradisi gaudiis licet diu vix<e>/rit in labore huius vite, tandem fatigatus multus sudore mortem corporis incurrit et anime cum universa de se orta proienie, quarum unamque nemo / potest evadere interveniente Filii Dei nativitate temporale procul dubio potest talia devitari. Igitur, in Dei nomine, ego Raimundus Guiberti, clericus et canonicus Sancti / Petri, post carnis defectum cupiens animam eternaliter vivere in beata requie cum superius civibus celi, sanus in Dei gratia et me moria integra, ne in ordinatis meis rebus / subito substraar ab hac luce, meum facio testamentum. Et ideo meos manumissores hec est mearum rerum eligo distributores Petrum Guillelmum, filum mee soro/ris; et Bernardus, priorem Stagni; et Berengarium, caput scole; (1) quibus precipio ut si ante quam aliud testamentum faciam / letali sorte preventus fuero, plenariam habeant potestatem sitribuere omnem meam facultatem sicut ego subterius eis ordinavero. Primitus Domino Deo et Sancto Petro, seniori meo, illiusque canonice dimitto mansum de Pratello, ubi Raimundus Borrelli abitat, cum omni alodio quod pertinet ad eundem mansum quem ipse / laborat; excepto campo quod nepos meus Artallus dimisit Sancte Marie de Stagno. Insuper dimitto illi ipsum alodium quod ego et frater meus Guilabertus emimus ab / Erallo Riculfo nominatim ab ipsa canonicam Sancti Petri, ut clerici eius cunctis diebus orent pro genitoribus meis et fratribus et per me; ea recione ut predictus / Petrus, nepos meus, sit inde prepositus, et Raimundus Borrelli prephatus, qui hec tenet pro baiulia, semper habeat inde braciaticum. Alodium autem omne de Boata cum solario / et domibus que ibi sunt, quod pater meus et mater mea emerint, et ecclesiam Sancti Laurentii cum cuncto alodio quod pater meus et mater mea ibi tenuerint et habuerint et ego tenui et teneo ad / proprium, post mortem eorum, et columbarium et insulam et molendinum et cum adiectione comparacionis quam feci cum fratre meo de Berengario Escot, dimito Petro, iamfasso, / filio sororis mee, cum meas vincula et omnibus vineis que sunt inter Duas Aquas et alodio quod ibi emerint genitores mei. Post mortem autem eius deveniat hec in ius et proprietate Sancte Marie / de Stagno, ut ipsi clerici qui unquam ibi steterit frequanter intercedant pro animabus genitorum meorum et fratrum et mea omnibus diebus. Ecclesiam quoque Sancti Aciscli cum alodiis que sunt in / circuiti eius, que frater meus Borrellus quod in Rivo Meritabile emit, dimitto Sancte Marie de Stagno. Manso etiam de Prato Narbonensi, quod pater meus et mater mea emerint / ccum omni alodio quod ad eundem mansum pertinent, nostro premisso nepoti meo dimitto; ut similiter post eum habeat ecclesia iamdicte Sancte Marie. Dimitto namque Sancto Sepulcro, quod est edifi/catum intre ecclesiam Sancti Petri Sedis Vici, ipsorum alodium quod habeo in Taradello, cum trilia de Bugo, ut teneat Berengarius, capesole, et post eum Ermen-

gaudus, nepos meus; eo pacto / ut bene illuminent et decantent sepulcrum et intercedant pro me et parentibus meis, et ipse post se eligant qui similiter hec teneant et cum religione faciant predictum servicium. Omne autem / benficium quod comes Barchinonensis et episcopus Ausonensis dederunt patri meo et matri mee, sic resonat in scriptura quam inde eis fecerunt ubicumque et progeniei eorum post se, derelinquo iterum / Petro, filio sororis mee premisso, ut post eius obitum remaneat totum canonice Sancti Petri de Vico. Cunctum quoque alodium quod per vocem nepotum meorum et per comparacionem habeo in Rivo Merita/bili, dimitto etiam Sancto Petro eiusque canonice ut mei reminiscatur eiusdem clerici. Universum vero fiscum, quod ego teneo per episcopum, dimitto Isarno, filio Guifredi Isarni, clerico. Alodium autem cunctum / quod habeo intra parrochia Sancti Petri de Savasona, Sancto Petro de Castroserris dimitto, ut predictus filius Guifredi teneam dum vivit et donet tascam eidem loco. Baiuliam quoque et braciati/cum Gerallo, nutrito meo, dimitto in vita sua. Mansum quippe et alodium quod habeo in parrochia Sancti Stephani de Tabernolis, quod tenet Raimundus Berengarii, dimitto Sancte Marie de Rivopullo, / ut cunctis diebus intercedant pro parentibus meis et pro me monaci Sancte Marie. Mansum etiam de Tannano, quem Ademarus tenet, relinquo filio Guifredi Isarni qui sit clericus, post mortem eius deveniat ad canonicam Sancti / Petri de Vico. Illiud quoque alodium quod Borrellus, frater meus, emit in Tannano dimitto Sancte Marie de Stagno baiuliam et braciaticum, et de manso Ademari et de hec alodio Berengario, nutrito / meo, dimitto. Mansum namque quem Gerallus Sendredi tenet, dimitto Sancto Sepulcro, ut dum vixerit teneat cum Ermengaudus, nepos meus, ad servicium ipsius Sepulcri, et post eius mortem soli/dum sit Sancti Sepulcri et similiter habeat inde baiuliam et braciaticum predictus Berengarius. Domos etiam et alodium quod fuit de Seniofredo Petri, quod est in Boata, quod est mei iuris sicut / resonat in scriptura quam ipse inde mihi firmavit, et alodium quod emi de Guillelmo, nepoti suo, et Raimundi qui dicitur Oler Petro, memorator nepoti meo dimitto, ut teneat dum vixerit, / et postea quod defecerit sit canonice Sancti petri Vicensi. Fasciam autem terre quam habeo ad Mulierem Mortuam dimitto Berengario, nutrito meo. Aliud quoque alodium quod ego et frater meus emimus / inter Duos Rivos ad Fontem Coopertum et comutacionem quam fecimus cum Berengario Amalrici in Boata, dimitto ad Ospitale Vici in victu pauperum; baiuliam vero et braciaticum Gui/tardo Geralli. Illam autem vineam quam tenet per laboracionem Guillelmi dimitto (2) ei in vita sua; post mortem eius revertatur ad Petrum sepe dictum, si vivus fuerit, si non autem ad Sanctam Mariam de Stagno. / Ipsa quoque baiulia totam quam idem Guitardus et Lupetis tenent per me in Rivo Meritabili dimitto eius dum vivunt in servicio canonice. Volo etiam ¡ut Raimundus Borrelli¡, baiulus meus et clientuli teneat / ex alodio et vineis quas dimitto superius

Sancte Marie de Stagno et Petro, nepoti meo, pariter ipsam baiuliam sicut ipse nunc tenet per me. Domos meas in quibus ego habito in Vico Petrum iterum, nepoti / meo, filio mee sororis, dimitto cum clauso et trilia que est iuxta; et post eius obitum Isarno, filio Guifredi, si clericus fuerit, et Petrus adiuvet eum nutrire et docere in servicio Sancti Petri. / Gerallo etiam predicto meo vernule / domos quas iuxta tenet dimitto in servicium eorum. Et si, quod absit, Isarnus superstite Petro obierit aud clericus non fuerit, ipe Petrus eligat ex pa/rentella mea clericum post se qui eas habeat in servicio Sancti Petri. Domos autem que fueri<n>t Arnalli Leopardi cum claudo qui fuit eiusdem Arnalli dimitto Sancte Marie de Stagno, et Raimundus / Borrelli teneat in servicio eius sicut tenet per me. Domos quoque cum clauso et arboribus cum aliis domibus que in capite ipsius clausi ante portam palacii, dimitto Guitardo Geralli / et uxori eius et filiis et filiabus suis sicut resonat in scripturam quam eis inde feci in servicio Petri, iamdicti; quo deturam quam eis inde feci in servicio Petri, iamdicti; quo defuncto ispsi, eligant clericum de mea prosapia per quam similiter habeant in servi/cio Sancti Petri. Et alias domos ubi habitat Berengarius, capescole, dimitto ei ipsus cum Ermengaudo, ut eo modo habeant eas sicut frater meus Guilabertus dimisit in suo testamento ad servicium Sancti Sepulcri et Sancti / Laurenti; post Ermengaudum habeat eas prior Sancte Marie supradicte et Petrus Borrelli, consanguineus meus, filius Borrelli Mironis habeat eas et serviant ei sufraganee domus sicut et mihi quas tenet Poncius / Bernardi et Martinus, clerici, et ipse Petrus teneat eas in servicio Sancti Petri et predictorum sanctorum. Illa quoque domum quam tenet Bernardus Ermengaudi de Chintana per me similiter teneat per supradictum / Petrum, filium sororis mee, ad suum servicium. Totum igitur meum mobile quod ubicumque habeo vel quod mihi debet episcopus nominati III libras argenti et Iohannis Monetarius et Gaucbertus Rodelini unam et / aliam libram quam habeo in ipso mulo quod habeo cum Martino, clerico, in sper medietatem in hec quod plus ipse mulus valueri et equam I et mulum meum et I par bovum et annonam et vinum et carnem, / congregent hec omnia pariter manumissores mei iamdicti et aprecientur et vendantur et dividantur tali modo: Primum ad canonicam Sancti Petri solidos X plate, et ad Sanctam Mariam de Ricopullo solidos V. Et / Sancto Petro de Rodes similiter dimitto. Et Sancto Cucuphati Vallensis similiter. Et Sancto Benedicto de Bages similiter. Et Sancto Petro de CAstroserris similiter. Et Sancte MArie de Stagno similiter. Et item Sanctam Mariam de Mau/seolo. Et Sanctum Thome de Rivodepiris solidos X. Et episcopo Ausonensi solidos X plate. Et sacristia V. Et ad (mino)res sacristanos qui cantent assidue missas III solidos. Et de meis pannis lecteis faciant mei manu/missores talis divisionem: In primis ad ospitalem II pannos in Vico, alios II Sancte Marie de

Stagno. Ad Sanctum Thomam I. Et ad Sanctam Mariam de Mauseolo I. Et ad meam sepulturam almocelliam cum ploma/cio. Mando etiam ut mea sarracena baptizetur, et donent ei II solidos or et I pannum lecteum et vestiatur cum filia sua. Et iterum ad meam sepulturam I superlecteum de castanea. Et Berengario, meo nutrito, / pannum I ubi iaceat bonum et III <e>minas annone. Et Petro, bubulco meo, I solido. Et Mironi, meo prebendario, similiter. Et ad presbiterum Sancte Marie de Vico II solidos plate. Et Raimundo Atile I. Et monacho / Sancti Petri I. Hoc autem quod super fuerit detur in elemosina et in missis ad sacerdotes qui missas cantent fideliter. Et Sancto Andree de Gurbo V solidos plate ad mendum missale. Vascula quoque mea que est in domibus / meis universa reliquo Petro, suprataxato filiop sororis mee; et post eius obitum Isarno, predicto. Rogo quoque manumissores meos per Deum et sanctos eius ut ita fideliter distribuant omnes res meas sicut ego superius in hac pagina ordinavi, et recipient de mea substancia pro sua fatigacione XV solidos plate, et quod remanserit in missis dividatur fideliter pro anima mea. Omnes pannos meos alios, exceptis supradictis, donent manumissores mei pro / anima mea. Omnes insuper meos libros dimitto Sancto Laurencio de Boata, ut semepr ibi maneant fideliter ad cantandum ipsam ecclesiam. Et prephatam ecclesiam Sancti Laurencii dimitto in tutela et baiulia et ordinamento / Petri Guillelmi, nepotis meis, cum universis suis directis in servicio Dei Omnipotentis et Salvatoris mei. Aeccleiterum Sancti Aciscli, quem supra dimitebam Sancte Marie de Stagno, cum suis alodiis dimito / Petro Guillelmi, filio sororis mee, ut teneat in vita sua et ecclesiam onoret et domos ibi ad habitandum edificet, et post eius obitum redeant eidem Sancte Marie. Et sicut superius est scriptum volo et mando ut ultra / maneat inconvulsum quo usque Deo propicio vitam comite faciam aliud. Quod si forte non licuerit mihi condere aliud, precipio ut hec in perpetuum maneat firmum.

/ Quod est actum XII kalendas marcii anno XLIIII / regni regis Philipi.

Raimundi Guiberti, qui hec confirmo propria manu S et laudo et testes firmare precipio. Sig+num Raimundi Borrelli de Casanova. Sig+num alius Raimundi Borrelli de Pra/dellis. Sig+num Guirtardi Geralli. Sig+num Berengarii. Sig+num Geralli. Sig+num Petri. Bernardus S, prior. Gerallus Raimundi, levita S. / Berengariuss Eriballi, clericus Sancti Petri S. / Poncyus, S sacriscrinius. Arnallus, presbiter S. Guillelmus S. Alernadus, clericus. Fulcho, clericus S. / Arnallus, gratia Dei Ausonensis episcopus.

/ Petrus, abbas Agerensis, qui hec scripsit cum litteris suprapositis in linea VIII, et in XVI, et in XXII et in XXXIII S die et anno quo supra (3). Bernardus, archidiaconus S.

/ Ut res monstravi S sic Poncius ista notavit cum litteris suprapositis in XXXVIIII linea et in VII rasis. Berengarius, parafonista hic ad sunt sua scripta S *.

Notes:

(1). Espai en blanc.
(2). Entre línies G.
(3). A la còpia C s'especifica quines són les lletres sobreposades.

1104, novembre 5.

RAMON GUILLEM I GUIA, ESPOSA DEL DIFUNT ERMENGOL GUILLEM, VENEN A UZALGUER I A LA SEVA ESPOSA MAIASENDA EL SEU ALOU DE RELAT, SITUAT AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA EUGÈNIA DE RELAT, ALS LLOC ANOMENATS RIERA I OLIVA, PER 6 UNCES D'OR DE VALÈNCIA.

O. Original (35 x 15 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 19.
Al dors: Carta de manso Riera de Rilato (s.XII). Carta de la venda que en Ramon Guillem e na Guia, qui era stada muler de n.Ermengol, feren a n.Uzalguer e na Maiasen, sa muler, de aquel alou que havien en Rilat, en la parroquia de Santa Eugenia de Rilat, a ça Riera e a ça Oliva e en altres lochs on se puscha trobar dins la dita parroquia (s.XIV). n.7.

In nomine Domini. Ego Raimu<n>dus Gui<le>lmi et Guia, uxor cuiusdam defuncti nomine Ermengaudus Guilelmi, venditores sumus tibi Uzalgarii et uxori tue Maia/sendis, emptore. Per hanc scripturam vendicionis nostre vendimus vobis alodium nostrum quod habemus in Rivolato, id sunt terras, vineas, cultum vel incultum, casas, casalibus, / ortis, ortalibus et arboribus de diversis generibus cum omnibus affrontacionibus suis et censum et omnibus utilitatibus que pertinent vel pertinere debent ad eundem alodium. / Advenerunt autem mihi Raimundo Guillelmi iamdicta omnia per paternam vel maternam vocem, et ad me Giuia per meos infantes sive per meum decimum vel per qualicumque / voce. Est autem iamdicta omnia in comitatu Minorise, in parrochia Sancte Eugenie de Rivolato, in Riera et in Oliva vel in aliis locis ubicumque invenire potue/-ritis in iamdicta parrochia. Et hec omnia prenominata vendimus vobis ego Raimundus, iamdictus, et Giuia, iamdicta, pro precio sex uncias auri Valencie, quod nos a vobis / accepimus in rem valentem, vobis autem emptoribus nichil rema<n>sit ex dicto precio, et est manifestum. Que vero predicta omnia de nostro iure in vestro tradimus / dominio et potestate ad faciendum quodcumque volueritis sine alico blandimento ullius hominis vel femine. Et ego Giuia, predicta, volo ut sciatum a cunctis / quo modo agareni interfecerunt virum meum, predictum Ermengaudum, et ego persolvi debitos eius et remansi in magna penuria et tribulacione ad nutrien/dos filios ipsius et meos, et ideo vendidi predicta alodia cum assensu et consilio cognatorum

meorum Raimundo scilicet atque Bernardo. Quod si nos vendi/-tores aut ullus homo vel femina contra hanc kartam vendicionis venerit ad disrumpendum nullo modo possit facere se<d> componat in triplo cum omni / sua melioracione, et postea hec scriptura vendicionis firma permaneat modo vel omni tempore.

Quod est hactum nonas novembris anno XLV / regnante rege Philippo.

Sig+num Raimundi Guilelmi. Sig+num Giuia, nos qui hanc cartam vendicionis scribere iussimus testibusque firmare / rogavimus et per nos med ipsos firmavimus. Sig+num Carbonel, qui vocatur Raimundi Ermengaudi *. Sig+num Berengarius Raimundii *. / Bernardus Guillelmi, clericus et canonicus Sancti Petri Sedis Vici S *.

/ Berengarius Fulconi, levita, qui hoc scribsit die vel anno S quo supra.

1106, gener 7.

CONVINENÇA ENTRE ELS CASTLANS DEL CASTELL D'OLÓ PERE FOLC I LA SEVA ESPOSA ADALGARDIS, I RAMON BERNAT SOBRE DIT CASTELL.

O. Original (23 x 33'5 cm.).A.E.V. Pergamins de l'Estany, núm.1.
Al dors: Convenientia facta inter Petrum Fulconis, dominus castri de Olone, et Raymundus Bernardi, milite, de castlania castri de Olone (s.XIII). Concordia de dos particulars (s.XV).

Convenientia que est facta inter Petrum Fulchoni et uxorem suam Adalgardis nomine, / et Raymundum Bernardi talis est. Primitus convenit eis ut sit illorum homo et fatiat eis fidelita/tem sicut homo debet facere suos seniores, et propter comendat predictus Petrus et uxor eius Adalgards iam/dicto Raimundo ipsum castrum de Olo et donant ei ipsos feuvos quos castellani soliti sunt tenere per patrem / de supradicto Petro et milites in predicto honore, excepto ipsa terra et ipsa dominicatura unde predictus / Petrus conqueritur de predictis castellanis et suos milites de quo Raimundus suprascriptus convenit ei facere / directum. Et propter hec donum convenio ego Raimundus tibi Petro, seniori meo, et uxori tue Adalgards / ut sim vester fidelis sicut homo debet esse suos bonos seniores per fidem rectam sine engan. Iterum convenit / eis (l) Raimundus, suprascriptus, predictis suis senioribus ut fatiat eis ostes, et cavalgades, et cur/tes, et platitos, et seguimentos et posdes de ipsis castellanis qui hodie sunt in suprascripto castro de Olo / et in antea erunt. Convenit igitur Raimundus suis senioribus ut mandet suis castellanis ut totum servi/cium que faciunt vel facere debent faciant a supradictos seniores suos et de aliis militibus qui sunt / logads de ipso honore faciant servitium que facere solebant et ille habere potuerit. Iterum con/venit predictus Raimundus suprascriptis senioribus ut sit eis adiutor ad tenere, et habere, et guerre/iare et platitare contra cunctos homines vel feminas omne illorum honorem que hodie habent et in / antea adquisierint cum meo consilio qui eis tulerint aud tollere voluerint. Insuper iamdictus Rai/mundus convenit suprascriptis senioribus ut donet ei potestatem de iamdicto castro de Olo / per quantasque vices ipsi michi requisierint per se ipsos vel per suum nuncium vel nuncios, et hec faciat per / rectam fidem sine illorum engan. Iterum convenit premissus Raimundus sepe dictis senioribus ut com/mendet eis suos castellanos manibus propriis qui hodie sunt vel in antea erunt. Et ipsi castel/lani conveniunt iamdicto Petro et uxori sue ut sint illis fideles et donent potestatem eis de / ipso castro de Olo si Raimundus non fuerit de ipso Castro Fulit

usque ad causam aut pater eius. / Iterum convenit eis Raimundus senioribus suis ut habeant staticam in ipso castro de Olo et teneant / ipsam turrem tribus mensibus si ipsi voluerint, et transactis mensibus castellani recuperent / ipsam turrem et predictis seniores stent in alium castrum quantum voluerint. Iterum convenit / Raimundus, supradictus, suis senioribus ut hec que superius sunt scripta atendat eius, si autem infrege/-rit aud aliqua malefacta fecerit ipse aud sui castellani in predicto honore resti/tuad per directum aud per laudamentum bonorum hominum infra quinquaginta dies quando / seniores sui ei requiserint.

Actum est hoc VII idus ianuarii XLVI anno Philipi / regis.

Sig+num Raimundi Bernardi, qui ista convenientia fecit et firmavit testesque / firmare rogavit. Sig+num Arnalli Berengarii. Sig+num Guadalli. / Sig+num Poncii Bernardi. Sig+num Petri Poncii. Sig+num Petri Fulchonis. / Guillelmus Guisadi *.

Et Petrus, supradictus, convenit Raimundo Bernardi et suis castellanis ut faciat eis adiutorium / ad ostes et caval-gades de asinis et hominibus sicut facere debet.

Ut res monstravit S sic Pontius ista notavit.

Nota:

(1). Suprimit: ut fatiat.

- 125 -

1106, febrer 26.

GUILLEM GUISAD DE LLUÇÀ, LA SEVA ESPOSA GUILIA I LLUR FILL BERNAT GUILLEM DONENA SANTA MARIA DE L'ESTANY UNA PEÇA DE TERRA QUE HAVIEN COMPRAT A UDALGUER D'AVINYÓ A LA PARRÒQUIA DE SANTA EUGÈNIA DE RELAT.

O. Original (26 x 17 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 20.
Al dors: Carta de diffinicio que en Guillem Gusat de Luçanes e sa muler na Guisa e en Bernat Guillem, fill lur, feren a la esgleya de Santa Maria de Cestany a la batllia de la parroquia de Santa Eugenia de Relat per alou, la qual havien comprada a Udalguer d.Avinyo e sa muler () de Santa Maria de Sestany (s.XIV). n.179 i 19.

Universis chompertum ominibus. Quem ego Guillelmus Guisadi Lucianensis hactenus abebel() (a)lodio () Guilelmi / Belliti, quod est infra parroexiam Sancte Eugenie de Rivolato, quod emit Udalcherus de Avinione () filius Petr(i) Amalrici / et filiis eiusdem Guillelmi et nuru illius, et ego non adquiescebam neceo spacie bar()re prop(ter) baiuliam () requirebam / unde postquam innotuit mihi quod prefati emptores, videlicet Petrus et nurus eius, vellent hoc dare Beate Virginis Marie de Stagno / pro animam Udalcheri propter Deum et remedium anime mee omnibusque ibi requirebam () mea voce renunciavi. Nunc autem propter amorem / Dei Genitricis cui datum est et eiusdem Petri, prompto corde ac spontanea voluntate, dimitto supradictam baiuliam et evacuo me / inde omnino in potestate eiusdem perpetue Virginis Marie et in manu prioris ipsius, Bernardi, una cum uxore mea Guilia / et filio nostro Bernardo eadem liberatione, ut nos aut posteri nostri nichil amplius in perpetuum per ullam vocem requirere / possimus in omni premisso alodio Sancte Marie sed ulterius maneat francum ummune sine alicui inquietudine. / Et ut hec evacuacionis scriptura semper maneat inconvulsa sicut supratаxatum est per solitum signum inferius / propriis manibus pariter corroboramus.

Quod est actum IIII kalendas marcii anno XLVI regis Filiphi.

/ Guillelmus Guisadi *. Sig+num Guilie. Sig+num Bernardus Guillelmi, / nos qui hanc evacuacionem fecimus et firmavimus et testes firmare rogamus. / Sig+num Berenger Sinfre *. Sig+num Ramon Agbert *. / Sig+num Bertran Petrils *.

/ Petrus, levita, qui hec scripsit sub in prephato / die et anno S quod supra.

1106, març 13.

CONVINENCA ENTRE EL BISBE DE VIC ARNAU I PONC RAMON PER LA QUAL EL BISBE ESCOLLEIX PONC RAMON PER ABAT DE SANTA MARIA DE MANRESA AMB LA CONDICIÓ QUE ES SEGUEIXI LA REGLA DE SANT AGUSTÍ, TAL COM ABANS S'HAVIA ACORDAT AMB EL PRIOR DE L'ESTANY.

(O). Original perdut. A) Còpia del segle XV en paper. A.M.E.V. lligall 964 núm. 55.

Hec est convenientia facta inter do/minum Arnaldum, Ausonensis episcopum, et / Poncium Raymundi, clericum. Iamdictus / namque episcopus elegit iamdictum Poncium ad / habendam abbatiam Sancte Marie de Mi/norisa et donat ei ipsum fevum laycale Sancti / Petri. Tali siquidem delliberatione ut / prefatam ecclesiam Sancte Marie semper habe/ant et teneant clerici regulares qui Deo / ibi iuxta Sancti Augustini regulam mili/ta verint, et prefatus Poncius non destruat / ipsam canonicam nec ex his que huc usque / noscitur habuisse vel habet vel habere debet / vel deinceps poterit Deo favente adquirere / quidquam presumat auferre. Sed omnia/que iuris sunt ipsi canonice inviolabili / permaneant securitate sicut continetur in / (1) carta quam Raymundus Amari iubenti / et consenciente domino Berengario, archiepiscopo, /f Bernardo, priori, et sociis eius noscitur fecisse. Ita videlicet ut prelibatus prior / eundem locum teneat et cum sociis / suis ad religionis perfectionem perpetim concedente Domino perducat. Prelibatus / itaque Poncius convenit propter hoc do/num prescripto episcopo ut sit solidus (2) clericus / et canonicus Sancti Petri et ipsi episcopi et (3) ser/viat ei et successoribus eius episcopis Sancti Petri / et ipsum honorem sicut homo debet servi/re suo meliori seniori, et faciat ei / hostes, et cavalcatas, et curtes, et pla/citum et seguramentum (sic) quando / idem episcopus iuserit et ei opus fuerit, et / adiuvet eum ad tenere et ad habere omnem / suum honorem et defendere et guarre/gare quem hodie habet et in antea adquire/re poterit. Et habeat optimum clericum stato/frem in Sede Sancti Petri presbiterum sicut / habuerunt antecessores eius. Preliba/ta autem ecclesia de Minorisa cum ca/nonica ipsis sit in visione et subiectione / Sancti Petri Sedis Vici et ipsis episcopi et canoni/corum eius et qui iuris Sancti Petri noscitur / esse clerici ipsius loci semper faciant Sancto / Petro curtes et sinodalia obsequia / et quecumque debeant facere.

Acta convenientia III idus marcii anno / XL sexto regis Philipi.

/ + Poncius, abbas. Willelmus, presbiter ss. / S+ Petri, presbiteri, et Petri Nu/cherii. Berengarii Eriballi, clerici Sancti / Petri.

+ Bernardus, subdiaconus, qui hec / scripsit sub esse prefato die et anno.

Notes:

(1). Suprimit: quod.
(2). Suprimit: dominus.
(3). Suprimit: de.

1106, juliol 31.

BERNAT GILABERT, EL SEU GERMÀ GERALD, AGNÈS I MAISSEN VENEN A RAMON MIRÓ I A LA SEVA ESPOSA GARSENDA I A BERTRAN, A MITGES, LES HERETATS QUE TENEN AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANT FRUITÓS DE GENEBREDA, AL LLOC ANOMENAT GIRONÈS, PER 11 SOUS DE PLATA DE VIC.

O. Original (21'5 x 17 cm.) A.C.B. 1-5-421.
Al dors: Manso Gerunda (s.XIII). Anticum est (1) dicto mansi de Gerones (s.XIV). Mas de Gerunda est in parrochia Sancti Fructuosi in comitatu Minorise (s.XVI). n.137.

In Dei nomine. Ego Bernardus Guilabertus et Gerallus, fratres, et Agnes et Maisen venditores sumus ¡vobis¡ Raimundus / Mironi et uxor eius Garsendis ipsam medietate, aliam medietate ad Bertrandus, et sic vendimus (2) ipsas nostras / ereditates quas abemus in Gerundense, in cassas cum solos et superpositos, terris et veneis, cultum vel eremum, / francum vel feum, cum omni ienera arborum pomiferis vel gladiferis, vieductutibus vel reductibus, qui / nobis advenit per parentorum nostrorum aut per ullasque voces; et est (3) hec omnia in comitatu Minorisa sive / in parochoia Sancti Fructuosii de Ienebreda, in locum que dicunt Ierundensem. Et abet afrontaciones: a parte orientis in villa Ollomos, et de meridie in Cassal Silvam, de hocciduo in alodio Sinfre Godmar, de circi / in ipsa Riera vel in alodio de Ierbertus Chriag. Quantum in istis terminis includunt sic vendimus vobis /totum ab integrum, quantum ibi abemus vel abere debemus, cum exiis et regressis earum, in propter precium / solidos XI de plata de Vici obtime, et est manifestum. Quod vero predicta omnia de nostro iure in vestra potestatem / tradimus et confirmamus absque ulla resrvacione. Quod si nos venditores aut ullusque omo vel femina / qui contra anc ista vendicione disrumpere volueris non hoc valeat vindicare set componat / ipsa omnia in duplo cum omni sua inmelioracione, et in antea ista venditio firma et stabilis per/manet omnique tempore.

Actum est hoc pridie kalendas augustas anno XLVI regis Philipi.

Sig+num / Bernardus Guilabertus. Sig+num Gerallus. Sig+num Agnes. Sig+num Maiasen, qui ista vendicione / fecimus et firmavimus et firmarique rogavimus. Sig+num Berengarius

Ermengaudi. / Sig+num Bernardus Bonipar. Sig+num Pere Bernardi. / Petrus, levita S *. Dominicus, presbiter S *.
/ Raimundus, sacerdos,qui hoc scripsit cum literas rasas in secunda linea die et anno / quod ss supra.

Notes:

(1). Repetit: est.
(2). Rascat i en blanc.
(3). Lletra suprimida.

1107, desembre 17.

CONCÒRDIA ENTRE UZALGUER I ELS SEUS FILLS I SANTA MARIA DE L'ESTANY PER LA QÚESTIÓ SOBRE L'ALOU DE TORROELLA, QUE HAVIA ESTAT DE GUANALGAUD, PER LA QUAL UZALGUER I ELS SEUS FILLS DEFINEIXEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY LA PART QUE RECLAMAVEN DE DIT ALOU I PART DEL DELME D'ORRIOLS..

O. Original (35 x 20'5 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III núm. 108.
Al dors: Del alou de Torroela, parroquia de (). Carta de diffinitio que n.Uzalgart e sos fills feren al prior de Senta Maria de Cestany del alou de Toorezla (s.XIV).

Notum sit omnibus hominibus presentibus et futuris. Qualiter Uzalgarius et filiis suis querelebant ipsum alodium de Torrezela quod pater eius sive mater emerunt de Guanal/gaudo et dicentes quod prior Sancte Marie et clerici eiusdem loci iniuste auferebant supradictum alodium. Ideo autem firmavit iamdictus prior in potestate Petri Fulconi per viginti / uncias ut fecisset eis prior directum et recipissit ab eis. Petrus vero iamdictus mandavit eis placitum ad ecclesiam Sancti petri de Urriols. Ibique adfuerunt nobiles viri, id sunt / Petrus Amalrrici, atque Bermundus Aianrici sive Bertrandus Ungberti, atque Raimundus ¡Arberti¡, seu Petrus Fulconi et aliorum bonorum hominum. Ibi vero hostendit eis prior voces quas / habebeat ex predicto alodio sicut ipse prelibatus Uzalgarius actenus vendiderat Arbertus Franco uxorique eius Arsindis ipsamque din-fin<i>cionem sive evacuacionem quam fecerat / Ermengaudo, fratri suo, ex predicto alodio sive de omnibus querimoniis quas de ipso habebat. Quas videntes Petrus Amalrici atque Berytrandus Ungberti iudicaverunt quod ipse / deberent facere ipsam composici¡o¡nem quam in scripturis resonabat. Quod audiens predictus Uzalgarius quia tam gravia iudicia veniebant super eum, noluit facere / directum neque recipere, sed incitavit filios suos ut depredarent domos Sancte Marie sive alodium eiusdem ecclesie sicuti et fecerunt. Prop ter fractinem vero domorum et pre() / quam fecerat Guillelmus Guisalli, qui erat ex inde baiulus, adiuncxit placitum cum Bermundo Aianrici ad ecclesiam Sancti Petri de Urriols et ibi interfuerunt nobiles viri () / id est supradictus Guillelmi Guisaldi, atque Bermundus Aianrici, sive Petrus Fulconi, seu Bertrandus Ungberti fratresque eis Raimundus atque Bernardus, que audientes voces Sancte Marie intelle-

xerunt quod non potest facer(e) directum prelibatus Uzalgarius () / () predicto malefacto. Rogaverunt etiam omnes qui ibi aderant donum ¡puore¡ ut ad pacifi¡ca¡cionem veniset cum eis dediset eis ipsum sacrarium quod tenebat Guadallus / et alius eisdem finis et sicuti et fecit illique reddisent mediante de ipsa preda que secum abebant ita sicut ipse Guilabertus averaset per sacramentum.

/ Igitur, in Dei nomine, ego predictus Uzalgarius (1) cum filiis et filiabus meis per hunc namque pactum scripture difinimus et evacuamus Domino Deo et ecclesie / Sancte Marie de Stagno et clericis eiusdem loci omnem partem quam requirebam in alodio prelibato de Torredela cum comutatione que fecimus cum Ermengaudo ex decimo de Urriol, / ut ab hodierno die et deincebs nullo modo repetamus neque nos neque homo pro nobis, sed sit solidum et liberum predicte ecclesie Sancte Marie eiusque clericis sine ulla / reservatione. Siquis autem contra hanc scripturam difinicionis vel evacuationis venerit ab inrumpendum nullo modo facere possit sed componat aut compona/mus in duplo cum omni sua melioracione, et in antea ista difinicio firma permaneat modo vel omni tempore.

Actum est hoc XVI kalendas ianuarii anno XLVIII Phil<i>pi rege.

/ Sig+num Uzalger. Sig+num Ramon Udalger. Sig+num Bernati Udalger. Sig+num Pere Udalger. Sig+num Arsen. Sig+num Ermesen. Sig+num Adalez. Sig+num Ermengards, nos qui istam difinicionem fecimus et firmavimus testibusque firmare / rogavimus. Sig+num Guilelmus Guisaldi. Sig+num Ramon Arbert. Sig+num Guilabert. Sig+num Guia Guilabert.

/ Berengarius, sacerdos, qui hoc scripsit cum literis superpositis in IIII linea sive fusis in XIIII linea S die et anno quo supra.

Nota:

(1). Suprimit: per hunc namque pactum.

1108, gener.

BERNAT GUILLEM DÓNA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE MOIÀ ELS MASOS DE CAGALEL I DE SERRA RICELLA, SITUATS AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE MOIÀ.

O. original (23 x 9'5 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 13.
Al dors: Credo super XIII (). (s.XIII).

Sub Trinitatis sacro nomine. Ego Bernardus Guillelmi sponte et propria voluptate donator sum Domino Deo et / ecclesie Sancte Marie Modelliani ipsum meum mansum de Cagalela, simul cum meoi manso de Serra de Ricelle, cum omnibus / illorum pertinenciis vel affrontationibus, undee exiit tascam et servicium comiti et vicariis suis; id sunt terris et /vineas, cultis vel eremis; adveni mihi per ienitorum vel per qualescumque voces. Sunt namque predicti mansi in co/mitatu Minorise, in parrocia Sancte Marie Modelliani in supranominatis locis. Et abet affrontationes ipsum / mansum de Cagalela: a parte orientius in SAncta Eugenia; de meridie in ipsa Cela; de circi in tor<r>ente qui dis/currit propeia ipsa ecclesia Sancte Marie; de occiduo in Paloma. Et ipsum de Serra de Ricelle: a parte orientis in prato / de ipsa Franceda; de meridie in alodio qui fuit de Alba; de circi in ipsa Caderita; ab occiduo in alveo Marfani. / Quantum supranominate affrontationes includunt sic votive et potencialiter trado ut abeat et possid<e>at semper / predicta ecclesia et eius clerici persecula cuncta. Siquis autem hanc carta donacionis venerit ad inrumpendum / nullo mod<o> facere possint sed componat in duplo cum omni sua melioratione, hec autem firma permaneat / modo vel omni tempore.

Actum est hoc VII X kalendas februarii anno XLVIII Philippi regis.

Sig+num Bernardus / Guillelmi, qui hac carta scribere iussit et firmavit testibusque firmare rogavit. Sig+num Bertran Folc. / Sig+num Pere Bernard. Sig+num Guiamtrarn. Sig+num Bernardus, prior.

/ Raaxon, levita, S qui hoc scripsit die et anno quod supra.

1108, febrer 9.

TESTAMENT D'ARNAU, SACERDOT. NOMENA MARMESSORS PONC RAMON, BERENGUER RAMON, RAMON ERROMIR I GUILLEM BERNAT. ENTRE ELS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL MAS PLA (DE TERRASSOLA), QUE HAVIA ESTAT DEL SEU PARE, DESPRÉS DE LA MORT DE LA SEVA MARE.

O. Original (44'5 x 19 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 109.
Al dors: Bonas Kartas (s.XII). De manso de Plano (s.XIII). Ab aquest testament apar com lo mas Pla de Terrasola es estat lexat al monestir del Stany. Instrumentum antiqua () de donatio facta monasterii de manso de Plano (s.XIV).

In Dei nomine Sancte Salvatoris. Ego Arnadlus, sacer, iaceo in egritudine in lectulo meo, timeo et expaveo de penas inferni et sum cupidus pervenire ad gaudia / Paradissi, ideo iubeo atque discerne averem meum, ut si mors mihi advenerit ante quam alium testamentum faciam istum abeat firmitatem. Et eligo meos manumissores Poncius Raimundi, et Berengarius / Raimundi, et Raimundus Erromir et Willelmus Bernardi. Precor vos, amicis meis, ut si mors mihi advenerit licencia abeatis apreendere meum avere mobile, dare et distribuere pro anima mea sicut / ego in hoc testamentum iniungo. In primis mando vobis solvere ad Sancte Andree medietatem de libram unam platee quod abuerit Girardus et Aianriicii, medicus, et aliam medietatem qui fuit illis conventatam ad resurrecio/ne Domini dimitto ad Sancte Andree propter (1) Deum et remedium anime mee. Ad suum sacerdotem (2) qui tenebat sacerdotium quod ego tenuit in vita mea dimito letico una et quadenges II et capa I de nadivo et pelles / unes de agnos; ad Petrus, levita, solidos III de plata; ad cannonicam de Sancto Petro Sedis Vico baco I obtimo; ad Sancta Maria de Rivipullo tona I; et ad Berengarius, nepoti meo, barrilli II et archa et vascula / maiore vel minore. Et Berengarius, nutrii meo, remanent in baiulia de Sancte Andree et de suos parochianos. Et alium qui remanet de ¡a¡vere / est libero vobis, amicis meis, in memoria et loquela plena. Et ipsas meas ereditates que abeo in par<ro>chia de Sancti Ienesii de Oris ubique invenire potueritis et alias que abeo in Sancti Feliciis Terraciola vel in eis / terminis, exceptum ipsum mansum qui fuit de patre meo, remaneat ad canonicam de Sancto petro Sedis Vico, de post obitum mater mea. Et ipsas meas ereditates de mansum que dicunt Pla, quyi fuit de patre meo, / et post obitum mater mea remaneat ad Sancta Maria de Extagno.

Hactum est hoc V idus febroarii anno XLVIII regnante Filipo rege.

/ Sig+num Arnaldus, sacerdos, qui istum testamentum mandavit scribere et manus propria firmavi et a testes firmare rogavi. Sig+num Poncius Raimundi. Sig+num Bere<n>ga/rius Raimundi. Sig+num Raimundus Erromir. Sig+num Willelmus Bernardus, id est manumissores. Sig+num Guifre Erromir. Sig+num Ramon Guifre. Sig+num / Per Iovan.

/ Petrus, levita, qui hoc rogatus scripsi die et ann sss quod supra.

Notes:

(1). Suprimit il.legible.
(2). t de sacerdotem escrita sobre a.

- 131 -

1108, agost 15.

TEDMAR MIR I LA SEVA ESPOSA ERMESSENDA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY TRES MASOS QUE COMPRAREN A RAMON MIR DE PUIG-ALT AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE MOÌA, A L'APENDICI DEL CASTELL DE CLARÀ, PROP DIT CASTELL, AL LLOC DIT FORNELLS. SE'N RESERVEN L'USDEFRUIT A CENS D'UNA QUARTERA DE FORMENT EN RECONEIXEMENT DE DOMINI.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 99, foli 57 v.

<C>um legibus constat esse decretum ut res a fidelibus ecclesiis tradite nullo modo repentatur / a donatore. Quia nimirum oblationes prediorum et possessionum que a fidelibus sacris altari/bus in ecclesiis Dei oblate fuerint magis obtant oferri ob salutem animarum et remedium peccatorum / suorum quam parentorum successorumque suorum usibus corporum retineri. Igitur, in Dei nomine, ego X/edmarius Mironi uxorque mea nomine Ermesindis donatores sumus Domino Deo et ecclesie / Sancte Marie de Stagno. Nullius tamen cogentis imperio nec suadentis ingenio, sed nostra propria / et spontanea volumptate donamus prefate ecclesie pro animabus nostris ipsos tres mansos quos compa/ravimus de Raimundo Mironis de Pugo Alto, id sunt casis, casalibus, ortis, ortalibus, terris et vineis, cultis et eremis, arboribus pomiferis dediversis generibus; advenit / nobis iamdicta omnia per comparationem sive per ulklasque voces; est autem prelibata omnia in comitatu / Minorise, in parrochia Sancte Marie Modellinensis, in apenditio kastelli Clerani, prope ipsum / kastellum, in loco vocitato Fornels. Habet namque affrontationes prenominata omnia: a parte orien/tis in ipso Bugatello; a parte vero occidentali in Riballo; de meridie in ipsa ruvira que vo/cant Condal; a circiale namque parte in pugo que vocant Aguilar. Quantum iste quatuor / affrontationes includunt vel ad ipsos mansos pertinet et pertinere debent, quantum ibi habemus vel ha/bere debemus, totum donamus prelibate ecclesie. Tali convenenientia ut teneamus nos, iam dicti, in vita / nostra et donemus prenominate ecclesie suorumque clericorum pro recognitione per unumquemque annum quarte/ram unam frumenti ad mensuram Vicensem dum vixerimus, post obitum nostrum remaneat ecclesie / prefate sine bladimento alicuius hominis vel femine. Et de nostro iure in dominio tradimus et potesta/te prelibate eccleie Genitricis Dei Marie suorumque clericorum ibi degentium per secula, ut habeat et te/neat sicut

superius resonat, et est manifestum. Quicumque autem hanc donationem disrumpere voluerit, non / valeat vindicare, sed duplam compositionem prelibate ecclesie faciat et insuper cum Iuda traditore / suisque similibas in dampnatione perpetua deputetur, et nunc et in antea hec scriptura donatio/nis firma et stabilis permaneat modo omnique tempore.

Actum est hoc cum literis superpositis in VII, / et in X et XII linea XVIII kalendas september anno primo Leduvici regis francorum.

Sig+num / Xedmar Mir. Sig+num Ermesen, nos qui hanc scripturm donationis iusimus scribere et / firmavimus testibusque firmare rogavimus. Sig+num Bernard Xedmar. Sig+num / Guillelmus Xedmar, qui hec laudamus et manibus propriis firmamus. Sig+num Rodlan. Sig+num / Ramon Estevan. Sig+num Arnall Estevan. Sig+num Pere Bernard. Sig+num / Ramon Amad.

/ Berengarius, sacerdos, qui hoc scripsit die et anno S quo supra.

1108, octubre 28.

UZALGUER I ELS SEUS FILLS DEFINEIXEN A SANTA MARIA DE L'ESTANY LA PART QUE RECLAMAVEN DE L'ALOU DE TORROELLA, QUE HAVIA ESTAT DE GUANALGAUD, PER 10 SOUS DE PLATA.

O. Original (30 x 7'5 cm.) A.C.A. Cancelleria. pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 115.
Al dors: Del alou de Torroella. Carta de la definicio que n.Ualguer e sos fills e ses files a la esgleya de Senta Maria de Cestayn, per alou franch, de tota la part que demanaven en l.alou de Torroela, qui fo de Guanalgaudo (s.XIV).

Notum sit omnibus hominibus presentibus et futuris. Qualiter ego Uzalgarius cum filiis filiabusque meis multocies altercati fuimus cum clericis Sancte Marie de Stagnmo de parte / quam requirebamus in alodio de Torrezela quod fuit de Guanalgaudo, et postea venimus ad concordiam in presencia sive laudamentu (l) suorum amicorum vel noistrorum, id sunt: Petri / Fulconi, atque Raimundi Arberti, sive Raimundi Berengarii de Olo, matrisque ipsius, et Bertrandi Fulconi atque Geralli Arbe¡r¡ti aliorumque bonorum hominum. Igitur ego predictus Uzalga/rius cum filiis filiabusque meis per hoc namque pactum scripture difinimus et evacuamus omnem quam requirebamus in alodio de Torrezela, quod fuit de Guanalgaudo, ut ab hodierno die / et deincebs nullo modo repetamus neque nos neque ullus homo vel femina pro nobis, sed sit solidum et liberum predicte ecclesie suorumque clericorum sine ullo tenore atque reservacione. Ideoque / accipimus de mobile predicte ecclesie X solidos plate. Siquis autem contra hanc cartam difinicionis vel evacuacionis venerit ad inrumpendum nullo modo facere possit, sed componat aut componamus in duplo cum omni sua melioracione, et in antea ista difinicio firma permaneat modo vel omni tempore.

Actum est hoc V kalendas novembris anno primo / Leudoici regis francorum.

Sig+num Uzalger. Sig+num Ramon Uzalger. Sig+num Bernard Uzalger. Sig+num Pere Uzalger. / Sig+num Ermengod Uzalger. Sig+num Arsen. Sig+num Ermesen. Sig+num Adalez. Sig+num Ermengars, nos omnes qui istam difinicionem facimus et firmamus testibusque / firmare rogamus. Sig+num Pere Folc. Sig+num Ramon Arbert. Sig+num Bertran Folc. Sig+num Ramon Berenger. Sig+num Gerall Arbert. Sig+num Ermesen de !Olon!. Sig+num Guadall Be¡r¡nard *.

/ Berengarius, sacerdos, qui hec scripsit S die et anno quod supra. Villelmus, sacer *.

Nota:
(1). Rascat i en blanc entre lau i damentum.

1108, novembre 29.

TESTAMENT D'ARNAU BONFILL. NOMENA MARMESSORS EL SEU FILL ARNAU I REAMBALL. FA DEIXES A DIVERSES ESGLÉSIES ENTRE LES QUALS HI HA SANTA MARIA DE L'ESTANY. TAMBÉ FA DEIXES A LA SEVA ESPOSA SICARDS I ALS SEUS FILLS.

O. Original (19 x 28 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, pergamí solt i sense número.

() Ego Arnal Bonefilii iaceo in magna egritudine unde modo sunt a() / ()inam cusu mortis ne super venia mihi. Ideo quod iubeo atque discerno ut si mors adve() / () testamentum licencia abeat istis meis amicus quos modo eligo, id sunt: () / ()nalli, filium meum, et Reamballus aprehe<n>dere meum avere dare et distribuere a () / () iniunxero. In primis concedo Domino Deo et Sancte Marie Modeliano et suis clericis () / () vas et capras VI, et Sancto Petro Vici solidos II, et Sancto Petro Fererons denarios XII, et Sancte Marie Stag(ni) () / () Martino Pug Erme<n>gaudi XII denarios, et ad pontum de Lubrichato XII denarios et ad suum placitum () / ()ras vini et porcs II et migera I frumenti et quarteras III ordei. Et relinquo ad Guillelmum, filium meum, medietate / () bovi et medietatem de una asina quod habemus simul et bestias VIII, et exata I, et reia I, et tona I, / ()de cort ipso cortal et ipsa cudina in sceleraio supirano, et medietatem de () / () exitu pro melioracione et pro sua ereditate de ipsas casas. Et dimito ad Gillelmus () / () quarterada I te<r>re infra ipsam planam ad capud de ipsa era et ipsas fexas quod tenet Galber de / () somoiadas I vinee ad Pugiol per melioracione et ipsas vineas quosdam Bernard et Berengariio de / () quod tenemus remaneat ad Guillem, filium nostrum, ipsum nostrum directum et somoiada I () / () (sc)ripte descendit de alodio de Ferrero<n>s in ipso torrent et ipsas casas qui remanent () / () ad Raimun Arnal et ad Bernard Arnal et ad Ermeniards similiter et () / () uxor mea Sicards omnem meum alodem quod habeo in cuntisque lociis, scilicet terris et () / () domnibus cum (l) solis et cum omni vascula minora ¡vel maiora duabus partiis tercias de mea¡ cum om() / ()m pectuli dono ut illo teneat et possideat homnibus diebus vite me sine b(lan)/dimentum ullius homini vel femine. Siquis autem ex filiis frangere voluerit / () extraneum fuiset ab omni sue hereditate; et dimito ad filia nostra Chic() / pecia I terre qui est ad ipsos Evols et aliis alodiis quod habemus ad ipsos Prads per sua ereditate, post hobitum nostrum,

et aliis alodiis qui remaneant sine () / coma de P¡a¡lladol fuisent equaliter Raimundus Arnallus et Guillelmus / Arnallus et Bernardus Arnallus et Ermeniards, et ipsa choma () /ta remaneat ad Guillem, filium nostrum, et sue proieniei, ut faciant / unumquemque annum aniversarium. Et dimito a novo venienti () / tertiam partem de pane et vino quod Deus dederit. Et de predicta tertia parte / relinquo ad Berengarium, sacerdote, magistro () et alia () et Sancte Marie () / quamlibet fratrum et aliam (). Et concedo ut aliud qui remanet donent meos / manumissores in misas et in pauperibus pro anima mea.

Facto istum / testamentum II kalendas december anno XLVII regni regis Phili/ppus.

Sig+num Arnallo Bonefilium, qui istum testamentum scribe/re iussit et firmavit et prephatis testibus firmare rogavit. / Sig+num Sicards. Sig+num Guiullelmo Arnalli. / Sig+num Reamballus, nos qui hoc audimus et vidimus et / ab ipso conditore rogati extitimus.

/ Petrus Bernardii, subdiachonus, qui hunc testamenti / scripsit cum literis supra positis in X et nona linea die / et anno quod su S pra.

Nota:

(1). Suprimit: do.

1109, febrer 21.

BERNAT BERENGUER, GUILLEM BERENGUER I PERE BERENGUER DEFINEIXEN PER UN MORABATÍ PEL BÉ DE LA SEVA ÀNIMA A SANTA MARIA DE L'ESTANY I AL SEU PRIOR BERNAT L'ALOU DE TORROELLA, QUE HAVIA ESTAT DEL DIFUNT GUANALGAUD, SITUAT A LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA D'OLÓ.

(O). Original perdut. A) Còpia coetània sense autoritzar (36 x 11'5 cm) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 117.
Al dors: Hec sunt evacuaciones cartas de Toorezla (s.XIII). De alodio de Turricella. De la parroquia de Senta Maria d.Olo. Carta de diffinitio que en Bernat Berenguer feren a Senta Maria de Cestany e al prior e als clergues d.aquell lochh de totes aqueles heretats e drets que havien e demanaven en aquell alou qui fo d.en Guanalgaudi, ça atras e lur mara havia dat a la dita Senta Maria ab carta, lo qual alou es en lo comtat de MAnresa, en la parroquia de Senta Maria d.Olo, en lo loch apelat Torrodella (s.XIV).

Notum sit omnibus hominibus, presentibus et futuris. Qualiter nos (1) Berenardus Berengarii, et Guillelmus (2) Berengarii atque (3) Petrus Berengarii evacuamus, difinimus sive donamus / Domino Deo eiusque Genitrici Beatissime et Gloriosissime Virgini Marie de Stagno et domno Bernardo, priori, ceterisque ibi Deo degentibus clericis, illud alodium quod dicitur de Torrodella, / quod fuit Guanalgaudi, condam defuncti, quod et mater nostra Domino Deo et predicte Sancte MArie per firmam scripturam vendicionis vendidit et nos illud conquerebamus. Diffinimus autem / sive evacuando donamus in prefato alodio omnes nostras hereditates cum universis illarum pertinenciis et affrontacionibus, sicut in carta resonat quam mater nostra Deo et Beate Marie fecit, / sicuti nos ibi illas aliquo modo vel hereditario iure habere debemus per fidem rectam sine ullo malo ingenio vel retentu. Et accipimus inde a predicto priore et eius clericis morabetinum unum, / et hoc facimus pro redempcione animarum nostrarum et ut semper simus participes in oracionibus ibi Deo et eius Genitricis a prescriptis clericis factis. Est autem prefatum alodium in comitatu / Minorise, sive in parroechia Beate Marie de Olon vel in loco

vocitato Torrodella. Siquis vero, quod absit, temerario hore hanc scripturam evacuacionis, difinicionis sive dona/cionis disrumpere vel inquietare presumpserit nullo modo facere valeat sed quod temptaverit in duplum componat, et postea hec scriptura firma permaneat omne per eternum.

Actum ets hoc VIIII kalendas / marcii anno primo Ludoici rege francorum.

Sig+num Bernardi Berengarii. Sig+num Guillelmi (4) Berengarii. Sig+num Petri Berengarii, nos qui hanc scripturam evacuacionis, / difinicionis sive donacionis facimus fieri, firmamus et testes firmare rogamus. Sig+num Berengarii Guillelmi. Sig+num Raimundi Uzalgarii. Sig+num Bernardi / Uzalgarii. Sig+num Guillelmi Isarni. Sig+num Arnalli Gommari Castriincisi. Guillelmus, levita Roturensis sss *

Notes:

(1). Rascat i en blanc.
(2). Suprimit: Raimundi.
(3). Rascat i en blanc.
(4). Suprimit: Raimundi.

1109, març 30.

SESNANA, ENGÚNCIA I AUSÍLIA VENEN AL SACERDOT FRUIA UNA CASA I TERRES AL COMTAT DE MANRESA, AL CASTELL D'OLÓ, A TERRASSOLA, A LA VALL DE POSTIUS, PER 6 SOUS.

O. Original (33'5 x 5'5 cm). A,C.A. Cancelleria. pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 120.
Al dors: Loquitur de la vayll de Pustivo (s. XIII).

In nomine Domini. Ego Sesnana, et Enguncia et Ausilia, feminas, vinditrices sumus tibi Fruia, sacer, emtore. per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus tibi casa cum solo / et superposito, et terras cultas et ermas et arboribus totis que ibi sunt, quod nobis advenit per genitores nostros vel per quacumque voce; et est hec omnia in comitatum Men/resam, in castrum Olone, in Terrasola, in valle Posticios. Et afrontat hec omnia: de orientis in terra de Lopardo; et de meridie in ipso rio vel in casas de te, comparatore, vel eres; / et de occiduo in ipso alio rio vel in terra de Lopardo vel de te, comparatore; et de circi in ipso torente de Rando, vel in vinea de Lopardo, vel in rio vel in ipsa era de te, compa/ratore. Quantum infra istas IIII afrontaciones includunt in ipsa era et in ipsas ribas cultas et ermas ipsas nostras ereditates et in arbores. Et ego Sesnana () / () ipsa mea ereditate ab integrum, simul cum ipsa riba erma et arbores usque ad ipsa era de te, com,paratore; et ego Ausilia in ipsa casa et in ipsos II ortos et in ipsas / () vel ad ipso torente de Rando et in ipsa riba quod est ad ipsa era de te, comparatore, vel in omnique loco ubi invenire potueris ipsa mea ereditatem ab integrum, cum exio et re/gresio earum, in precium solidos VI in rem valentem, et nihil ex inde non remansit est manifestum. Quem vero predicta omnia de nostro iuro in tuo tradimus dominio abeas firmam potestatem, / et si nos vinditores aut ullusque homo que contra hanc ista scriptura venerit pro irrumpendum non hoc valeat vindicare set in duplo componamus ipsa omnia quod superius scripta, et / in antea ista vindicione firma estabilis permaneat omni tempore.
Facta ista scriptura III kalendas aprilis an<n>o I regnante Leudevico rege
Sig+num Sesnana. Sig+num Enguncia. / Sig+num Ausilia, quod ista vindicione fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Oliba. Sig+num Oldemare. Sig+num Salamone.
/ Bonusomo, presbiter, scripsit et sub sss die et anno quod supra.

1109, maig 14.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DE GUILLEM, JURAT PELS TESTIMONIS MARTÍ, GUILLEM RAMON, PERE RAMON I BERENGUER GUADALL SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN DE LA SEU DE VIC, SOTS L'ORDENACIÓ DEL JUTGE BERENGUER. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY L'HERETAT DE PUIG SAVAGOD.

O. Original (38 x 42 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 1560.

()iterni nomine regis. Hes est scriptura puplicationis ultime voluntatis cuiusdam Guillelmi morientis / () primi et secundi ordinis ex decreto gotice legis ordinatione Berengarii, iudicis, ideoque nos testes Martinus / (), Guillelmus Raimundi, et Petrus Raimundi et Berengarius Guadalli, ordinatione dicti iudicis iuramus manibus / () conditionibus editis super altare Sancti Iohannis coram sacerdote et testibus plurimis nos vidisse et audisse / () (q)ualiter dictus Guillelmus suam ultimam voluntatem ante se fecit scribere et mandavit et pleno sensu et memoria ita perfici rogavit / ()ationis testus hic sine fraude translatus abetur et tutus sua dictatione servat. / () latis humane conditionis ab ortu semper defluit ad terminum defectionis. Propterea ego Guillelmus, timens eventum / ()tionis volo disponere Deo et domui mee de facultatibus meis, ut quando venerit super me dies ultī/() fiat ex omnibus rebus meis sicut hic iniungo amicis meis, scilicet Raimundo Martino atque Petro / ()sit a Domino Deo et Sancto Petro solidos X plate et sestarios VIII de vino. Et unam peciam terre quem tenet Maria per XVII / ()adium et aliam peciam quem Guillelmus habuit per II untias de auro bosomarived ¡di¡missit canonicam Sancti / () Vici. Et unam condaminam quem tenet Geraldus Guitardi de Qaudres dimisit filio suo Ademaro, ut habe/() tenebat omnibus diebus vite sue et donet tascam per unumquemque annum ad canonicam Sancti Petri, et ipsi Ademarus / () canonicam SAncti Petri, post eius obitum solide et libere revertatur ad ipsa canonica Sedis Vici. Et ipsam suam hereditatem quam / ()ebat per qualicumque voces et quod tenet Maria per pignora quod vocatur Pug de Savagod, Beate Marie de Stagno / () pro anima sua. Et alium suum alodium quam ille abebat per emptione sive per qualicumque voces ad ipsum Col / () ipsum alodium quam abebat per ipsam canonicam et aliam peciam terre quam habebat per emptione de Seniofre/ () filii. Et ipsum alodium de Spadamala quam abebat per emptione et illud quem est

infra parrochiam Sancte Andree / () abebat per comparationem et ipsas domos quas tenet Vidal, totum dimisit filio suo Bernardo ad suam / () alia alodia que fuerunt genitori sui quam habebat in Gurbo et Miralplano et alium de Spada/() as domos que fuerunt Amati Guifredi et alias domos unde censum abebat vel abere debebat, excep/() dimisit filios suos vel filias equaliter, et ipsa pignora que tenet Iohan Pipo Agnes, filia sua, / ()misit. Et ipsum alodium de Quadros Bernardo atque Sicardi dimisit, excepto iamdicto. Et duas equas opti/() Bernardo, filio suo, dimisit. Et ipse Bernardus pro hoc donavi ipsi patri suo ad suam voluntatem equum unum / () ipsas domos vel ipsum ortum quod tenet Marti habeat ad suam proprietatem et posteritati sue, ¡et donent paria caponibus¡ (1). Et dimi/() Paschali, presbiter, ipsas domos que fuerunt de genitor sui cum orto, et alias quod Pascalis abet factas et ipsum / ()sum vel ipsum directum ad suam voluntatem ille et posteritati sue quas ipse volo elegeris. Et ipsas domos de / () Raimundo Giraldo et alias de Petro Vives dimisit Raimundo Guillelmo propter eas quas tenet Iohan Pipon, qua sibi / (0 non potuit. Et uni filio Rodlandi que ipse elegerit ad clericatum et alio filio suo clerico ipsas () quod tenet Iohan Pipo et alias de Guillelmo Adel dimisit equaliter. Et domos ubi ille abitabat Bernardo / ()gneti et ipsas quas habet Florenca dimisit. Et filios suos vel filias cum ereditates illorum veniant in /(po)testate Bernardi atque Rodlandi, ut adiuvent eos nutriri et faciant bene quiquid melius potuerit usque / ad X annis, et post X annos reddetis hereditates illorum tam mobile vel immobile. Et ipsum alodium de / Castelet dimisit filii sui Petri. Et ipsa vascula maiora vel minore terciam partem filio suo Bernardo di/misit, et II partes Ademaro et filie mee Sicardi dimisit. Et equa I filio suo Petro dimisit. Et ad filios suos / masculos asina I dimisit.

Actum est hoc VII kalendas decembris anno XLVIIII regni regis Philipi.

Guillelmus, qui hoc laudavit / et ditavit et propria manu sua firmavit. Sig+num Marti. Sig+num Petri. Sig+num Rodaldi. Sig+num Guillelmi. Sig+num / Berengarii. Sig+num Bernardi.

Pascalis, presbiter, qui hec iam est dictum scripsit.

/ () autem supradicti testatoris ultima veraxque voluntas qua non mutata discessit ab hoc seculo V / () pre-terito () has legaliter conditiones ipse constituto legibus sicut / () est superius dicti () ac testium subsignatione confir/mando subterius II idus madi () Philipi.

Sig+num Martini. / Sig+num Guillelmi. Sig+num () duplicando ad plenum perduximus / effectum. / Berengarius.

Nota:

(1). Afegit posteriorment: et donent paria caponibus.

1109, maig 16.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DE MIRÓ GUITART, JURAT SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN DE LA SEU DE VIC PELS SEUS MARMESSORS: RAMON ERMEMIR, ARNAU MIRÓ, RENARD MIRÓ I RAMON ISARN, EN PRESÈNCIA DEL SAGRISTÀ I JUTGE BERENGUER. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY 3 SOUS DE PLATA.

(O). Original perdut. A) Còpia feta el 1180 pel sacerdot Ponç (41 x 15 cm.). A.C.V. Calaix 6, núm. 2218. B) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 33, 33 v i s4. Al dors de A): Testamentum Miro Guitardio qui dimisit Sancto Petro Vicensis et canonice eiusdem omne alodium quod habebat in omnis locis infra parroechia Sancti Hilarii de Calmo et Sancte Marie Maculinensi et Hospitali Vicensis quodquo lucri erat die et nocte feriae sexta cuius adque hebdomada in molendino vocato Forton (s.XVI). A la còpia B), al marge esquerre del foli 33: A Sent Ylari ça Calm et Sancte Marie Mazulum suos (s.XIV).

Condiciones sacramentorum ultime voluntatis cuiusdam defuncti nomine Miro Guitardi editae secundum modum quarti ordinis (ante presenciam Bere)ngarii, sacriste et iudicis, et aliorum hominum qui ibi aderant clericorum sive laicorum testificant testes / prelati Raimundi Ermemiri, sacerdos; et Arnallus Mironis; atque Renardus Mironis et Raimundus Isarni, monachus, qualiter eius possessio di(stribueretur post) mortem eius. Nos, supradicti testes, iurando testificamus supra altare Sancti Iohannis, quod est situm in Ausonensi Sede, / nostris propriis manibus quia nos vidimus et audivimus et ab eo iniunctum abuimus suis solummodo verbis ut si mors advenisset de predicta egri(tudine qua de)tenebatur, sicuti et feci, potestate dedit nobis distribuere omnia sua bona sicut incertum est hic. In primis dimisit / Domino Deo et Sancto Petro eiusdemque canonice omne suum alodium quod abebat et abere debebat in omnibus locis infra parrochiam Sancti Ylarii de Calmo ac Sancte Marie Maculinensium, sicut resonat in ipsa scriptura quod ipse (l) iussit facere intus in claustro ante presenciam Arnalli, / episcopi, et eius canonicorum. Iterum dimisit IIII solidos plate predicte canonice, et Sancte Marie Stagno solidos III plate dimisit. Et Sancto Petro Vilar Danielis campum dimisit quem vocant Choral cum chasas sive cum omnibus arboribus que in predicto campo sunt, et / solidos III plate et cum I anulo aureo; et ad Reimundo, sacerdoti, solidum I plate; et Bermundo,

sacerdoti, atque Bertrando, sacerdoti, solidum I plate. Et Raimundo Ysarni, monacho, dimisit vioneam unam que est ad ipsa Artiga, ut teneat in vita sua; post / obitum eius iussit remanere Renardo, filio suo. Et ad Ospitalem de Vico iussit remanere de ipso molino suo quem vocant Forton semper in omnibus ebdomadibus sexta feria omnia expleta que inde exierit die et nocte. Et iussit remanere / neptis suis, filiis Guillelmi Mironis, filio suo, totum ipsum alodium quod dedit (2) predicto filio suo, sicut resonat in ipsa scriptura quod ei fecit. Tali modo ut sint in baiulia de Poncio Mironi, et Arnalli Mironis et Renardo usque quo abeat etatem / et bene foveant illos. Et dimisit Poncio, filio suo, omne suum alodium quod abebat in Vilar Danieli vel abere debebat, preter ipsum quod Sancto Petro dimisit, cum omnibus suis pertinentiis que infra ¡predicta¡ parroechia sunt extra duobus sortis, una vinee / et aliam que non est complantatam, quas dimisit filie sue Guilie. Et Arnallo, filio suo, dimisit omnem suum alodium quod abebat in Valle Charchera vel abere debebat extra medietatem unius mansi quod filie sue Adaledis dimisit; et post / obitum eius iamdicto Arnallo reliquit. Et de medietate de molendino de Forton tercia parte iamdicto Arnallo relinquit; alias II partes Poncio, fratri suo, relinquit extra die et nocte quod Ospitale dimisit. Alium molendinum quod est / in predicto casale Renardo relinquit. Omne suum alodium quod abebat in Vinoles et in Montem Equis, cum omnibus suis baiuliis et pertinentiis Renardo relinquit II partes; tercia vero pars Raimundo dimisit, extra mansum de Cintol, quod Rudrigo / dimisit, et ilut sit in baiulia Renardo. Et ex omnibus suis expletis, tam alodiis quam fi<s>cis tercia pars pro anima sua dimisit. Baiuliam quod per Raimundum Bermundum Poncio, filio suo, dimisit. Iterum dimisit I baconem cum / ipssa ansuia cum duobus pernis et migera frumenti ad suam sepulturam. Medietatem unius pullini Raimundo, sacerdoti, dimisit. Postquam autem predictus auctor hec omnia ordinavit et nobis iniuncxit, non mutata ac voluntate, ab hoc seculo discessit / per kalendas madii, que superius sunt inserta nos corroboramus et firmamus esse vera (3).

Actum est hoc anno XLVIIII regni regis Philipi VIX kalendas iunii.

Sig+num Arnalli Mironis. Sig+num renardi Mironis. / Sig+num ¡Raimundi¡ Isarni, monachi. Raimundus, sacerdos, nos huius rei testes sumus S. Et hoc fuit factum in presentia Iohannis atque Martini, et Bernardus atque Petrus, nec non quedam omnibus hominibus Vicensis ville. / Raimundus Berengarii S. Sig+num Iohannis. Sig+num Martini Pelegri. Sig+num Bernardus Alfarig. Sig+num Petrus Seniofredi. Petrus Bernardi S. S Paschali, presbiter S. / Berengarius, iudex atque sacrista +.

Alerandus, clericus, hoc scripsit celerius S quod dictum est superius.

/ Poncius, sacerdos, qui hoc scripsit translatum idus iulii anni Domini MCLXXXI, anno II regni Philipi, die et anno sss quo supra.

Notes:
(1). Repetit: ipse.
(2). Rascat i en blanc.
(3). Suprimit: anno.

1109-1132, juliol 18.

GUILLEM MANDRI I LA SEVA ESPOSA GARSENDIS DEFINEIXEN A GUILLEM TOTA DEMANDA QUE PUGUIN FER-LI PER UN HONOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, PER 5 SOUS.

(O). Original perdut. A) Còpia coetània sense autoritzar.(14'5 x 11 cm.). A.C.V. Calaix 6, núm. 2231.

In Chrisiti nomine. Ego Guillelmus et uxori me nomine Garsendis per hanc scrip/turam definitores sumus tibi Guillelmus, in presencia de Guillelmus, / baiulo de Sancta Maria Stagno; et de Berengario, presbiter Sancti Saturnini; / et de Guillelmus de Sancti Felicis, baiulo; de Gillelmus de Meda et aliis ominis / qui fuerunt ad ecclesiam Sancti Iuliani de Villa Tor(ta), illos insimi/les viderunt et audierunt qui venerunt ad concordiam et ad difinicionem / ipsius honorem ab integra Sancte Marie Stagno que nos neque / per noss non faciemus nulla querelam, set semper vos stque proienie vestre / abeatis vos ipsa honore et donetis tibi Guillelmus ad nos sol(idos) / V Barchinonense per ista definiccione. Quod si nullus omo vel f(emine) / quod ista definiccione voluerit frangere de nobis donet ad ali() / morabetinis in auro.

Actum est hoc VX kalendas augiustas anno () / regni regis Loduico.

Sig+num Guillelmus Mandri, qui hec lau(do) / et firmo. Sig+num Garsendis, qui nos aprehendimus ipso / per ista definiccione. Sig+num Guillelmus, baiulus. Sig(+num) / Guillelmus de Sancti Felicis.

1110, abril 24.

PUBLICACIÓ SACRAMENTAL DEL TESTAMENT DE MARIA, JURAT PELS SEUS MARMESSORS PERE BERNAT, RAMON SENDRED I PERE GUIOLLEM SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN DE LA SEU DE VIC, EN PRESÈNCIA DEL JUTGE I SAGRISTÀ DE VIC BERENGUER. ENTRE ELS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY 2 SOUS.

O. Original (49 x 23 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 2234.

Origo humane nature propter primi ordinis culpam ita mortalis facta est, ut nullus sit qui mortem evadere possit. Qua propter ego Marie iaceo in magna egritudine, spero in (misericordia) Dei et timeo ut non superveniat repentine casu / mortis mee; ideo eligo manumissores meos Petrus Bernardi et Raimundus Sendredi atque Petrus Guillelmi, ut si mors mihi advenerit ante quam alium testamentum faciam, prendant omnem meum avere et dare pro anima mea / sicut ego vobis dispono. In primis dimito Domino Deo et Sancto Petro et eius clericis cum kanonica solidos X denariorum pro anima mea; et Sancte Marie Sedis Vici et sui presbiteri denarios XVIII pro anima mea; et Sancte Marie Stagno solidos II denariorum; / et Sancto Petro Castriserrensis denarios XII; et Petri Guillelmi (1), presbiteri, denarios VI. Dimito ipsam meam terciam partem de anone ad novo veniente pro anima mea. Dimito ad Berengarii, filii mei, ipsam triliam qui est ad Collo ab inte/grum o medietatem de ipsa trilia qui est in villa Vici, inter ambas qualiter se voluit ¡per melioracionem¡. Aliut meum alodium, tam fevum quam francum, cum domibus, quantum abeo vel abere debeo in cunctis locis seu mobile et inmobile, concedo filio meo / Berengario atque (2) filia mea Luciana, que vocant Karbo, equaliter.

/ Actum est hoc III idus ianuarii anno II regni regis Loduvici.

Sig+num Maria, qui hec testamentum (2) facio, et firmo et testes firmare rogo. Sig+num Petri Bernardi. Sig+num Raimundi Sendredi. / Sig+num Petri Guillelmi Adeig.

/ Hec que superius sunt scripta, subterius sunt corroborata coram quolibet sacerdote vel iudice, ideoque ego Raimundus Sendredi et Petrus Guillelmi nos, utrique nostris propriis manibus, iurando testificamus supra altare Sancti Iohannis quod est situm infra ianuas Ausonensis / Sedis, ante presentiam Berengarii, iudicis et sacriste, et aliorum hominum clericorum seu laicorum que ibi aderant, quod nos vidimus et audivimus et presentes eramus quando prefata auctrix fecit hunc

testamentum scribere et laudavit et firmavit sua propria manu et iussit / suis manumissoribus firmare, et nos ita asserimus esse verum infra spacium sex mensium anno II Ludovici regis edita modum secundi et terci ordinis non mutata ac voluntate ab hoc seculo discessit in predicto anno III idus ianuarii. Hec sunt corroborata VIII / kalendas mai in supradicto anno.

Sig+num Raimundi Sendredi. Sig+num Petri Guillelmi. / Iudex Guillelmus S hec confirmo legibus *. / Berengarius, iudex atque sacrista + *. Berengarius Eriballi + *. Poncyus S sacriscrinius *. Petrus, sacerdos *. / Paschalis, presbiter S *. Alamandus, levita + *. Ermengaudus (4), clericus *.
/ Petrus, qui hec scripsit cum lit<er>is superpositis in V linea et in IIII fusis sub in prefato die et an<n>o S quod supra.

Notes:

(1). Repetit: Guillelmi.
(2). Suprimit il.legible.
(3). Rascat i espai en blanc entre testa i mentum.
(4). Suprimida lletra e entre Ermeng i audus.

1110, juliol 10.

TEDMAR MIRÓ DÓNA A LA SEVA ESPOSA ERMESSENDA L'ALOU QUE COMPRAREN A RAMON MIRÓ DE PUIG-ALT AL COMTAT D'OSONA, A LA PARRÒQUIA DE MOIÀ, A TORRE QUEROSA, I L'ALOU DE FORNELLS, AL TERME DEL CASTELL DE CLARÀ. AQUEST L'HAVIEN DONAT A SANTA MARIA DE L'ESTANY PERÒ ERMESSENDA EL TINDRÀ EN VIDA A CENS D'UNA QUARTERA D'ORDI EN RECONEIXEMENT DE DOMINI.

O. Original (25 x 19'5 cm.) A,C.B. 1-5-441.
Al dors: Loquitur de manso de Puygalt (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Tedmarus Mironi donator sum tibi coniugi mee E<r>missindis. Per hanc scripturam donacionis dono namque / tibi iilud alodium quod tecum emmi de Raimundo Mironi de Puio Alt, id sunt domos, cum solos et superpositos, cum curtis / et ortis, terris et vineis, et arboribus de viversis (1) generibus pomiferis et glandiferis cum omnibus utilitatibus que ad / eundem alodium pertinent. Asdvenerunt namque mihi Tedmaro hec omnia per co<m>paracionem sive per vocem genitorum meorum, et ad / te Ermessindis per emptionem atque per tuum decimum. Est autem iamdictum alodium in comitatu Ausone, in parrochia Sancte / Marie de Modeiano ad ipsa turre que vocant Cherosa. Affrontat autem predictum alodium de Turre (2) in Torrent Mal, / de meridie in ipsa Frabega, ab occiduo in molendinum que vocant Pillar, a parte vero circi in Monte Bruno. Item aliu alodium quod est intra kastrum Clererano (sicO, que nuncupant Fornels, abet affrontacionem orientis in Monte Vilio, / demeridie in strata publica que pergit ad Minorisa, de oc<c>iduo in valle de Butfania vel in ruira comitale, / a parte vero (3) circi in termine de Olon vel de Rosdors. Quantum isti termini circumeunt ¡vel¡ includunt sic dono tibi, tali videlicet / racione et tenore (40 ut (5) abeas et possideas in vita tua sinbe blandimento ullius hominis vel femine. Illut autem / iamdictum alodium de Clerano vocant Fornels unde fecimus cartam Sancte Marie de Stagno reddas ei annuatim, / pro censo, quarteram unam frumenti in vita tua, post tuum vero dicessum solide et libere deveniat in potestate iamdicte / ecclesie Sancte Marie. Alium mansum de Cherosa teneas et possideas quiete dum vivis sine blandimento ullius hominis vel / femine, post obitum vero tuum remaneat ad ipsum

tu<u>m filium quem tu elegeris et que melior tibi fuerit. Quod alodium de meo / iure in tua potestae trado et confirmo ab¡sque ulla¡ servacione. Quod si (6) aliquis homo vel femina / contra hanc cartam donacionis venerit ad disrumpendum non hoc valeat sed componat in duplo cum sua meliora/cione, et in antea hec donacio firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Actum est hoc III nonas iulii anno / (7) secundo regni Leudoici regis.

Sig+num tedmari Mironi, qui istam donacionem facio et confirmo testibusque fi<r>ma/re prrecipio. Sig+num Bernardus Tedamari. Sig+num Guillelmus Raimundi. Sig+num Aguio. Sig+num Arnall Guifre.

/ Berengarius, sacerdos, qui hec scripsit cum literis superpositis et rasis in X et XVI linea die et anno quo supra.

Notes:

(1). Suprimit: d.
(2). o de torre convertida en u.
(3). Escrit sobre rascat: circi in termine.
(4). Repetida la síl.laba no de tenore.
(5). Suprimit: p.
(6). Rascat i en blanc.
(7). Rascat i en blanc.

1110, juliol 26.

BERNAT MIRÓ DÓNA EN FRANC ALOU A SANTA MARIA DE L'ESTANY UNA PEÇA DE TERRA QUE HAVIA ESTAT DEL SEU DIFUNT GERMÀ PERE MIRÓ, SITUADA A SANT FRUITÓS DE BALENYÀ, A PUJOL REIG.

O. Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany, núm. 58, folis 29 v i 30.

<I>n nomine Domini. Ego Bernardus Mironi donator sum Domino Deo et Sancta Maria Stagni. Per ha/nc scriptura donationis mee dono namque predicte ecclesie pecia I de terra franca mea propria. Ad/venit mihi per laxationem frater meus Petrus Mironi, qui est condam; et est predicta <pecia> de / terra in comittatu Ausone, in parrochiam Sancti Fructuosii de Balannano, ad ipso Pugolo / Regi. Sunt namque affrontationes in iamdicta petia de terra: de oriente in alodio vicechomita/le sive in alodio de homines de Valle Orsera; de meridie in ipsa via et in alodio Sancti Petri / Vico; de occiduo in strata publica, de circio in ipsa vinea qui fuit Mironi Rigualli. Quan/tum iste affrontationes includunt sic dono prephate ecclesie Sancte Marie supranominata petia de / terra ab integrum, cum omnibus ingressibus et exitibus earum, et est manifestum/. Predicta autem hec omnia / sic de meo iure in potestate predicte Sancte Marie trado ad suum proprium alodium francum / dominia potestate. Siquis autem contra hanc cartam donationis inquietare aut disrumpere voluerit / non hoc valeat vindicare, set componat predicte ecclesie in duplo cum omni sua melioratione, / et deincebs ista scriptura firma et stabilis permaneat modo et omnique tempore.

Actum est hoc VII / kalendas augusti anno II Leodico rege.

Ego Bernardus Mirionis, subdiachonus, S qui / istam kartam donationis iussi scribere et firmavi et aliis firmare rogavi. S<ig>+num / Bermundi Mirioni. Sig+num Petri Bernardi. S Pontius, abbas. Bernar/dus, presbiter S.

Berengarius, subdiachonus, qui hoc scripsit cum litteris fusis in II linea et in XI sub / S prephato die et anno.

1110, octubre 16.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DE PERE ARNALL, JURAT PELS TESTIMONIS PERE GALL I ARNAU VIVES SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN DE LA SEU DE VIC. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY DUES PECES DE TERRA QUE SÓN SOBRE EL CAMÍ QUE VA A SANT JULIÀ, LA MEITAT D'UN ASE I D'UN POLLÍ, DOS SAGRERS, LA MEITAT D'UNA TONNA DE VI QUE TENIA A RIUDEPERES, UTILLATGE I 4 SESTARIS DE GRA. COMPLERTES LES DEIXES, ELS BÉNS QUE SOBRIN SERAN REPARTITS ENTRE SACERDOTS I POBRES PER UNS MARMESSORS, ENTRE ELS QUALS FIGURA EL PRIOR BERNAT.

O. Original (71 x 24 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 2239. A) A.C.V., armari 37, Liber dotationum antiquarum, folis 29, 29 v, 30 i 30 v.
Al dors d'O: Factum est istud (s.XII). Testamentum petri Arnalli (s.XIII). A A), al marge dret del foli 29: Es de alou anomenat del mas Caller (s.XVI) Al marge esquerre del foli 29 v: Pro manso de Furmigons, pro quodam alodio (s.XIV). Al marge dret del foli 29 v; Sancte Columbe et de Aquafrigida (s.XIV).

Sanctorum Patrum constitucionibus et mundane legis probatissimis sanctionibus quem decretum est de colllatis ecclesiasticis rebus ut in earum iure persistant eternis firmitatibus. Propterea nos testes Petrus Galli et Arnallus Vives (1), ultime voluntatis Petrus Arnalli morientis / verissime cognitores ipsius testacionis ordinacione supterius adnotati udicis cporam sacerdote et testibus testificamur iurando manibus propriis super altari Sancti Iohannis quod est situm in Vicensi sede Sancti petri, nos vidisse et audisse quando et quomodo idem Petrus, infirmitate detentus mente tamen sanus, suam voluntatem scribere fecit secundi et tercii ordinis modo alligari precepit quia per se omnino nequivit. Set quia ab his quibus hoc iniuncxit faciendum videtur esse qualibet arte neglectum illius legis ordinem non valentes vel nolentes sollempniter ad inmplere. / Nos ideo ne illorum calliditate vel impossibilitate ius depereat Sancte Matris Ecclesie sicut precipitur in alia lege scriptam voluntatem illius defuncti quo modo continetur in eius testatione veraciter hic facimus inserere legali auctoritate qualiter ipse contulit Sedis Sancti Petri eccle-

sie victui eiusdem / cannonice et ecclesie Sancte Marie Stagnensi, atque Sancte Marie Rivipollentis cenobii necnon et suis parentibus. In primis dimisit Domino Deo et channonice Sancti Petri et Sancte Marie cenobii Rivipollenti ipsum suum mansum de Callero quod tenent Poncius Bernardi et Berengarius Eriballi in pignore; et Sancte Marie / Stagni ipsas duas pecias terre quas tenet Maria per laboracionem, que sunt super viam que pergit ad Sanctum Iulianum. Et Sancto Martino de Riopetrensi dimisit ipsum sacrarium quod tenet Ansulfus, sacerdos, cum duabus peciis terre que sunt iuxta ipsum sacrarium. Et alia duo sacraria in quibus pater suus / abitat predicte ecclesie dimisit; tali videlicet modo ut teneat ipse sacerdos in servicio Sancti Martini, qui ipsam cantaverit ecclesiam. Et alias suas domos quas ibi habebat, simul cum orto, / Arnallo Petri, nepoti suo, dimisit. Et ipsum suum mansum de Furmigons cum suis pertinenciis predicto Arnallo Petri dimisit; tali videlicet modo ut teneat in diebus vite sue et reddat censuatim per unumquemque annum porcum unum cannonice Sancti Petri; post mortem vero Arnalli Petri, si filium clericum ex legitimo coniugio teneat iamdictum mansum pro laboracione et reddat de ipso expleto quod inde exierit per unum/quemque annum fideliter quartam partem predicte cannonice. Et ipsum suum mansum quod tenet Bernardus Guillelmi per laboracionem Bernardo Berengarii, nepoti suo, dimisit, et reddat censuatim cannonice Sancti Petri per unumquemque annum porcum I; post discessum vero / ipsius, si abuerit alium fratrem qui sit clericus, cimiliter teneat in servicio Sancti Petri. Et reliquid Bernardum, nepotem suum, in baiulia Arnalli Petri, ut sit clericus, cum medietate fisci de Cerdans, et redimat iamdictus Arnallus predictum mansum de Berengario Amalrici; et tantum teneat quo usque iamdictus Bernardus sit in aetate XV annorum et tunc reddat ei / XXIIII solidos plate fine et adiuvet ei servire fiscum de Cerdans. Et si interea obierit ipse Bernardus vel frater eius qui fuit clericus et non abuerint persolutos ipsos XXIIII solidos, reddant eos canonice Sancti Petri et postea deveniat iamdictum mansum in dominio predicte cannonice. Et reddidit Sancto sepulcro de Rivipollenti quod tenebat iniuste per lergicionem / Poncii Arnalli. Ipsam triliam vel terram quam tenet Poncius Guillelmi et ipsas suas domos de Vico cum orto Bernardo, nepoti suo dimisit qui sit clericus vel in baiula Arnalli Petri; post mortem vero illorum propinquis clericis quos ipsi elegerint in servicio Sancti Petri dimisit. Et ipsum mansum quod Berengarius Amalrici tenet in pignora redimat Arnallus / Petri sicut resonat in suo pignore. Et iussit manumissores suos ut venderet mulum suum et redierent ipsum alodium de Valle Ursera, quod est infra parrochiam Sancte Columbe et Sancti Martini de Aquafrigida vel in Fitor et in aliis locis, quam recognosco me esse culpabilem secundum testacionem avi mei Petri, et si alīquīd remanserit de

ipso precio / persolvatur Poncio Bernardi. Et ipsum suum alodium quod tunc tenebat in Artess et omnes suos fiscos quos tenebat per vocem Sancti Petri vel Petri Ecardi, Arnallo Petri dimisit. Vineas quas plantaverunt Bonefilius, sacerdos, et Ansulfus, dimisit eis in vita illorum, et donent tascham.Et meam medietatem de asina et medietatem pullinum Sancte Marie Stagno dimitto. / Ex supradictis autem rebus predictus auctor postquam autem hec omnia superius ordinavit mutavit ex aliquantis rebus suam voluntatem, videlicet de ipso alodio quod Berengarius Amalrici tenet in pignore de Riba, in quo abitat Arnallus, et iussit redimere alodium Sancti Petri de Valle Orsera qui est impignore. Et iussit redi.mere ex XX morabetinos quos debet Ermengaudus Ebriniunde sunt fideiussores Poncius Bernardi ac Berengarius Eriballi. Domos autem quas abebat in Vico dimisit Berengario, sacriste, nepoti suo, cum supradicto alodio de Riba quod supradictus Berengarius tenet in pignore pro XXX solidos plate unde redimat predictus sacri/sta; post ¡oditum¡ predicti sacriste remaneant predictas domos de Vico Bernardo Berengari, nepoti suo. De manso autem de Callero iussit remanere medietatem quam redemit Sancte Marie Rivipollenti cenobii. Alia autem medietas canonicis Sancti Petri redimere, et donent porcum unum Poncio Bernardi / et Berengario Eriballi; si vero canonici noluerint redimere donent predictus Poncius et Berengarius porcum unum per unumquemque annum. Mansum autem quod superius dimiserat Bernardo Berengarii, nepoti suo, quod tenet Bernardus Guillelmi ad laborandum, precepit post obitum suum solide et libere remanere / predicte canonice, et donet predicte canonice annuatim porcum unum; ¡post obitum illorum supradicte canonice revertatur¡. Mutavit autem suam voluntatem ex duobus sacrariis quod superius dimiserat Sancto Martino, videlicet illum quod tenet Guillelmus Renalli cum alio ubi abitat Dazile, quos nunc dimisit SAncte Marie Stagno. Et laudavit omnes scripturas / quas supradicte ecclesie fecerat. Iterum dimisit cannonice Sancti petri unum casalam destructum qui est supra Sancti Martini, cum exitibus suis. Alodium quod abebat in caput Davanal cenobium Sancte Marie Rivipollenti dimisit. Aecclesiam Sancti Iuliani, quod Berengarius Seniofredi misit in pignore Berengario Amalrici pro LX solidos plate, quos supradictus / auctor redemit, dimisit Sancte Marie et Sancto Petro et Raimundo, electo, ut tantum teneant supra dictum cum decimis usque quo filius Berengarii seniofredi de Artess veniat ad etatem; et si venerit ad etatem reddantur ei sine aliqua retinencia. Unam tonam vini qui abebat in Rivodiperis dimisit Sancte Marie Stagno medietatem; alia autem medie/tas canonice Sancti Petri dimisit ad dispensandum in mense iulii. Tonam unam cum cubo Arnallo Petri dimisit. Omnia autem vascula Sancte Marie Stagno dimisit. Et dimisit Petro Galli duobus morabetinis quos debet ei Berengarius Eriballi, et ex sua annona donare precepit unum morabetinum Sancto Petro Castrumserris, et alium

Sancti Martini de Rivodeperis. / Quatuor autem sextarios annone Sancte Marie Stagno dimisit. Alia autem annona quod abebat precepit reddere suos debitos. Alia que remanserit sacerdotibus et pauperibus. Ex omnibua autem supradictis rebus iussit esse manumissores atque distributores Bernardus, prior; et Arnallus Petri; et Poncius Bernardi ac Berengarius, sacriste. Et dimisit Bernardo Adalberti fiscum de Ca/baters. Medietatem ex fisco Cerdans Bernardo, nepoti suo, ¡clerico¡ supradicto dimisit.

Hec que superius sunt comprehensa legaliter intra spacium sex mensium sunt corroborata secundum modum tercii et quarti ordinis ante presenciam Berengarii, iudicis. Postquam autem hec omnia ordinavit non mutata ac voluntate ab hoc seculo discessit anno III / regnante Ludovico rege XV kalendas novembris.

Sig+num Petri Galli. Sig+num Arnalli Vives, nos huius rei testes sumus atque iuratores. Sig+num Arnalli Petri. Sig+num Renalli. Sig+num Berengarii. Sig+num Petri Adalberti. Petrus Borrelli, clericus S. Bernardus, prior S. / Berengarius, iudex atque sacrista, qui hoc confirmo + *. Hoc signavit ita Bernardus et archilevita S *. Poncius S sacriscrinius *.

1111, gener 21.

PUBLICACIÓ SACRAMENTAL DEL TESTAMENT DE TEDMAR DE CASTELLTERÇOL JURAT SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN DE LA SEU DE VIC PELS SEUS MARMESSORS: BERNAT, PRIOR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY; GUIFRED FAVA I ARNAU GUIFRED. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL CASTELL DE CASTELLTERÇOL PERÒ LA SEVA ESPOSA REBRÀ EL CASTELL DE MANS DEL PRIOR I EL TINDRÀ A CERT CENS MENTRE VISQUI. QUAN AQUESTA MORI EL REBRAN ELS SEUS FILLS BERNAT I GUILLEM. TAMBÉ EL REBRAN DE MANS DEL PRIOR ELS CASTLANS ROTLAN I RAMON GUILLEM. TAMBÈ DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL MAS VERDAGUER DESPRÉS DE LA MORT DEL SEU FILL BERNAT I 20 UNCES I FA DEIXA A L'OBRA DE DITA ESGLÈSIA.

O. Original (40 x 47 cm.) A.C.V. Calaix 6, núm. 1125. A) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 60 v, 61 i 61 v. Al dors de l'original: Factum est istus (s.XII).

In Dei nomine. Hec est sacramentalis conditio ultiume voluntatis cuiusdam defunctus nomine homo Tedmarus, cuius ordo actum est secundum ordinacionem / Guillelmus Borrelli, iudice, in cuius presentia cernentibus aliis testibus: Bernardus, priori Sancte Marie Stagno; et Guifredi Fava et Arnallus Guifredi, / iurando testificamus supra altare Sancti Iohannis qui est situs in ecclesiam Sancti Petri Sedis Vico, quia vidimus et audivimus et presentes eramus quando supra/dictus homo ambulabat ad Sepulcrum Domini, nobis audientibus et presentibus secundum testamentum quod ille nobus comendavit et ordinavit qualiter eius / possessio post mortem suam distribueretur. Primitus namque Domino Deo et ecclesie Sancte Marie Stagno dimisit Kastrum Terciol cum omnibus alodii / et terminis et aiacentiis sibi pertinentibus sicut scriptura testatur quam ex inde habet iamdicta ecclesia, ut sicut scriptum est habet censum inde / et ut coniux sua accipiat kastrum iamdictum per manu prioris iamdicte Sancte Marie, et teneat eum in vita sua sine blandimento filiis suis / si virum non acceperit. Similiter accipiant kastellani qui eum tenent, Rodlandum atque Raimun-

dum Guillelmi, per eam et numquam ad alium donent / potestatem ea vivente, si sine marito permanserit, nisi ad illa. Quod si obierit illa aut virum acceperit, similiter accipiant per manu iam/dicte ecclesie suorumque clericorum filiis meis Bernardum atque Guillelmum iamdictum kastrum. Et iterum dimisit coniugi sue ipsum kastrum de Argemon / cum omnem suam honorem, ut teneat quiete dum vixerit; post eius obitum dimisit similiter Bernardo atque Guillelmo, filiis suis, exceptus ipso fevo quem / per comitem tenebat de Congusto, quod dimisit Bernardo, filio suo, pro melioratione. Dimisit namque Guillelmo, filio, filios suos, ipso fevo quem tenebat per Guillabertum Guadalli post obitum mater illorum. Alodium vero suum de Congusto, et alium de Villa et alium quem tenebat per Guillelmum Fulconi in Seva / sive cum ipso manso de Verdeger, coniugi sue dimisit cum viro aut faciendum quod voluerit dum vixerit; post obitum suum / remaneat ad filiis suis Bernardo et Guillelmo, excepto manso de Verdeger, quod dimisit Berengario, filio suo, simul cum manso de / Colel. Et si obierit Bernardus atque Guillelmus sine infante de legitimo coniugio, hereditatem morientis habeat alium filium suum; et si ambo / obierint ad Berengarium, filium suum. Et si omnes filii mei sine legitimo infante obierint, kastrum terciol cum alodio sibi pertinente dimisit Sancte Marie / iamdicte Stagno. Mandavit autem atque rogavit ut ecclesiam Sancti Michaelis, sitam in iamdicto castro, ut inluminassent et fecissent cantare / ipsi qui iamdictam honorem abuerit et faciat dedicare. Alodium vero suum quod habebat in Ausona, si filii sui sicut dictum est obierint sine / infante, excepto ipso de Villa Nova quod Raimundo Guillelmi dum vixerit dimisit, Sancti Petri, seniori suo, dimisit. Et ipsum alodium quod / abebat in Villa Nova de Castel Tertiol, post obitum uxori sue, Sancto Benedicto dimisit. Et ipsum iamdictum mansum de Cholel, post / obitum Berengarii, solide et libere dimisit chanonice Sancti Petri. Et ipsum mansum de Verdeger, similiter post obitum Berengarii iamdicti, / dimisit Sancte Marie iamdicte de Stagno. Et ipsum suum alodium quod abebat in Subiradels, quod tenet Raimundus Oliba, dimisit Guillelmo Bo¡r¡relli. Omnem suum honorem quod abebat in cunctis locis, sive fevo sive alodio, sine blandimento filiis suis, teneat coniux sua dum vixerit sine / marito; et abeat potestatem prenominata coniux sua ex alodio quod ei relinquid ipsum suum filium qui melius servierit ad volumptatem suam / abeat potestatem meliorandi. Omnem suum mobile dimisit terciam partem fideliter, ut accepissent manumissores sui et donassent ad kannonicam / Sancti Petri uncias X pro anima sua. Et ad episcopum Sancti Petri libram I platee. Et debebat ad Guillelmum Borrelli, consubrinum suum, uncias / XXIIII in avere ad precium. Et ad Sanctum Fructuosum de Genebreda relinquid ut emissent ei de suo mobile unum austurinum. Et ad Sancte / Marie de Seva dimisit X solidos plate. Aequum suum balzanum, qui remansit in potestate Guillelmi, filii sui,

veniat in potestate manu/missores sui. Et si voluissent emere filiis suis Guillelmum ad Bernardum abuissent per minus precio quam aliis hominibus. Et mandavit manu/missores sui ut reddissent ad Guillelmum, iamdictum, unum mulum de precio XX uncias; aliud quod remanet donassent manumissores sui / ad opera Sancte Marie de Stagno fideliter. / Et Bernardus, filius suus, qui ambulabat cum illo in ea peregrinatione, relinquid unum kavallum ad fratrem suum Guillelmum, in tali modo ut ipse / redemisset XL uncias et donasset ad Sancte Marie de Stagno XX uncias; et ad chanonicam Sancti Petri uncias X; et ad Berengarium, / nepoti sui, uncias X. Et relinquid defunctus suprascriptus, nomine Tedmar, omnem suum honorem in manu Dei Omnipotentis et Sepulcrum eius et / Genitricis eius Beate Marie et Sancto Petro, cum filiis suis et in guarda de suos homines, scilicet de Raimundo Amati, et de Raimundo / Xedballi, et Raimundo Guillelmi et Bonifilio Guillelmi de Pubalo et in defensione et in baiulia et in guarda de seniori suo Petro Raimundi, / filios suos et homines et omnem suum honorem. Et ipsa sua lorica quod abebat Raimundus Adalbert de Vila Torta per IIII uncias, mandavit / ut redemisset eam Guillelmus, filius suus. Et mandavit filiis suis ut si necesse fuerit Guillelmo Borrelli adiuvent ei contra cunctos homines / vel feminas et donent ei suos directos ubicumque contigerint. / Et postquam hec omnia ordinavit et mandavit, non mutata hac volumptatem ab hoc seculo discessit in mense december.

Late conditionis XII / kalendas fabruarii anno III regni regis Leudovico.

/ Sig+num Bernardus S prior. Sig+num Guifredi. Sig+num Arnallus, qui hoc iurando testificamus infra / spatium VI mensium post quam audivimus de morte ipsius defuncti. Sig+num Arnallus, prepositus. Sig+num Raimon Guillelmi. / Sig+num Berengarius, subdiahconus *. Sig+num Bertran *. Sig+num Raimundi Bernardi. Sig+num Rodlandi. / Iudex Guillelmus S hoc confirmo legibus.

/ Berengarius, presbiter, qui hoc sacramentalis scripsit et sub S in prephato anno vel die.

1111, març 28.

RAMON BERENGUER DE PALOL I EL SEU GERMÀ DALMAU DEFINEIXEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY I AL SEU PRIOR BERNAT EL MOLÍ QUE RECLAMAVEN INJUSTAMENT AL COMTAT DE BARCELONA, A LA PARRÒQUIA DE SANT JULIÀ DE SOBRE EL CASTELL DE PALOL, I DONEN A DITA ESGLÉSIA UNA FEIXA AL COSTAT DE DIT MOLÍ.

O. Original (31 x 19 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 139.
Al dors: Karta de Ramon Berenguer de Paladol (s.XII).

In Dei nomine. Ego Raimundus Berengarii de Palaciolo et frater meus Dalmacius evacuatores et pacificadores sive difinitores sumus Domino Deo / et aecclesie Sancte Marie de Stagno priorique videlicet eiusdem loci, Bernardo nomine, et successoribus eius cunctisque ibi nunc ¡com¡morantibus sive his qui dein/cebs venturi sunt, ipsum molendinum quem iniuste requirebamus predicto priori. Et post quod vidimus et cognovimus nos non posse consequi aliquod directum in / iamdicto molendino, evacuamus et pacificamus atque definimus predictum molendinum per fidem rectam sine enganno sicut dictum est superius et dici potest / melius prephato Bernardo, priori illiusque loci Sancte Marie, videlicet congregacioni cum ¡a¡quarum discursibus sive cum rego et capite rego atque / cum arboribus que ibi sunt et subtus rego. Haec quippe evacio sive firma difinicio fuit facta in presencia uxoris Raimundi Renardi / sive Geralli Odgerii, et Gaucfredi Ermengaudi, et Bermundi Mironis sive Raimundi Gaucberti aliorumque proborum virorum. Insuper etiam / nos Raimundus atque Dalmacius, iamdicte fratres, donamus iamdicte aecclesie Sancte Marie suorum clericorum fasciam unam terre qui est iuxta ipsum reg / qui pergit ad istum molendinum, ut habeant et teneant atque possideant solide et libere sine ulla diminucione et sine aliqua retinencia / in suo iure perpetuo. Haec vero fascia habetur contra solis ortum. Sunt autem haec omnia superius scripta in Barchinone comita/tu, in parroechia Sancti Iuliani de supra ipsum castrum de Palaciolo. Quisquis vero huius evacuacionis atque firme difinicionis in/fractor vel disrruptor aut etiam transmutator esse voluerit, non hoc valeat set dupla composicione componat, et in/super hec scriptura firmum et perpetuum obtineat robur.

Actum est hoc V kalendas april is anno III regnante Lodoico rege.

/ Sig+num Berengarii. Sig+num Dalmacii, qui hanc evacuacionem et definicionem facimus et firma/mus testesque firmare rogamus. Sig+num Raimundi Geralli. Sig+num Guillel/mi Guiriberti (l). / Gerallus *.

/ Ut res monstravit S sic Poncius ista notavit in die et anno quo supra cum litteris fusis in ¡X¡VI linea.

Nota:

(l). Suprimit entre Gui i riberti: tardi.

1111, maig 12.

PERE MIRÓ I LA SEVA ESPOSA DONEN LLUR FILL GUILLEM PERE A SANTA MARIA DE L'ESTANY PERQUÈ S'HI FACI CLERGUE I EL MAS VILASEINA I LA ROVIRA DEL MAS CASTAN. AQUESTS BÈNS ROMANDRAN DE SANTA MARIA DE L'ESTANY ENCARA QUE DIT GUILLEM PERE DEIXI EL MONESTIR.

(O). Original perdut. A) M.E.V. Ms. 283. Cartulari de l'Estany s/n, foli 38 v.

<C>um legaliter sanctitum antiquitus teneatur et cautum cum ablationibus Domino parentes suos / tradere filios in templo Domini serviturus procul dubio hoc de nostris faciendis nobis / salubriter prebetur exemplo, e quo enim iudicio creatore nostro de nobis redditur fructibus. / Id circo, in Dei nomine, ego Petrus Mironi, ex simul cum uxore mea, tradimus filium / nostrum Guillelm Petri cum manso de Vilaseisena simul cum ipsa ruvira que est prope mansum de / Castan, in monasterio Sancte Marie qui vel situs est in comitatu Minorisense, in loco voci/tato Stagno vel in manu Bernardi, prioris, qui videtur preesse ¡in¡ prefato monasterio cum predicta / oblatione coram testibus regulariter mansuris, ita ut ab hac die non liceat collu de sub/iugo excutere regule feliciter se cognoscat instituta servare et Domino cum suis / ceteris servis gratanti animo militare. Quod vero predictum mansum cum prefata ruvira tali modo / sive tenore trado pretaxate ecclesie Sancte Marie, ut si ipse predictus Guillelmus, filius meus, / quod absit, a norma regulari, unquam licentiam non abeat, discedere voluerit, iamdictum alaudium / prefata ecclesia Sancte Marie non perdat. Et ut hec mea traditio inconvulsa permaneat / nunquam per me aut per suspectam personam nec quolibet modum per rerum mearum facultates aliquando / egrediendi de monasterio tribuam occassionem. Et ut hec petitio firma permaneat ma/nu mea propria subtus firmavi et bonis viris firmare rogavi.

Facta hec petitio IIII / idus maii anno III Leudovici regis francorum.

Sig+num Petrus Mironi, cum uxore / mea, qui ista traditionem fecimus et firmavimus de filio nostro Guillelmo et firmare roga/vimus. S<ig>+num Maiasendis. S<ig>+num Arnalli Petri. S<ig>+num Bernardi Petri. S<ig>+num Be/rengarii Bernardi. S<ig>+num Guillelmi Raimundi.

/ Berengarius, sacerdos, qui hoc scripsit cum literis supra positis in X linea, sie et anno S quo / supra.

1111, juny 30.

PUBLICACIÓ SAGRAMENTAL DEL TESTAMENT DE RAMON FOLC, JURAT PELS TESTIMONIS BERNAT, PRIOR: PONC BERNAT: BERTRAN, CLERGUE: I ACULELL SOBRE L'ALTAR DE SANT JOAN, SOTS ORDENACIÓ DEL JUTGE GUILLEM. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE FA, DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY EL MAS PUIG, QUE TINDRAN ELS SEUS NEBOTS BERENGUER I BERTRAN MENTRE VISQUIN A CENS D'UNA QUARTERA DE FORMENT.

O. Original (55 x 22 cm.) A.C.V. Cala ix 6, extra inventari. A) A.C.V. Armari 37. Liber dotationum antiquarum, folis 33 v i 34. Al dors d'O: Factum est istud testamentum Raimundi Fulchonis (s.XIII).

In nomine sumi et incomutabilis regis. Hec est scriptura publicacionis ultime voluntatis cuiusdam Raimundi Fulchonis edita ex parte auctoritate legis modo primi ordinis et in ultima parte ipsius actionis veraciter addita et mutata ad modum quarti ordinis / causa legitime probacionis. Igitur textus ipsius voluntatis hic fideliter subscriptus talis habetur et tantus namque nos testes prime condicionis: Bernardus, prior; et Poncius Bernardi, electi; ad disposicionem ipsius rei in discripcione supradicte testacionis, atque Bertrandus, / clericus, et Aculellus testes alii, dicte adicionis et mutacionis in itinere ipsius peregrinacionis ordinacione Guillelmi, iudicis, iuramus coram eo manibus propriis super altari Sancti Iohannis nos vidisse et audisse qualiter et quando supradictus auctor huius testacionis ita / disposuit ex omnibus rebus suis sicut scriptum invenitur condicionibus istis. Primitus igitur dimisit dictus Raimundus Deo et Sancte Marie Rivipollensis aecclesie mansum de Nogariis, tali modo ut Berengarius, nepos eius, atque Bertrandus tenerent ipsum mansum dum viverent et darent / libram cere omnibus annis dicto cenobio; post obitum vero illorum solide reverteretur ad ius Sancte Marie. Iterum dimissit ecclesie Sancte Marie de Stagno mansum de Podio, ut idem Berengarius atque Bertrandus tenerent ipsum in vita eorum et darent omnibus annis mediam quarta/riam frumenti ad mensuram Vici ipsi ecclesie, et post obitum illorum solide reverteretur ipsi ecclesie. Omne autem suum alodium quod habebat in parrochia Sancte Marie de Seva dimisit Sancto Petro Sedis Vici, seniori suo, et cannonice eius; tali condicione ut Berengarius, nepos illius, / et Bertrandus, eiusdem auctoris nutritus, cle-

ricus, tenerent et haberent dum viverent, quorum si alter obierit alteri ad integrum remaneret, et darent prephate cannonice Sancti Petri sextarium I vini et quarteriam frumenti per unumquemque annum. Iterum autem dimisit Guillelmo / Thedmari vineas de Prato. Vicecomiti quoque dimisit ipsum mansum de Brugfet; tali condicione ut post illius ab hac luce exitum ut vinee de Prato et mansus de Brugfet reverterentur in iure Sancti Petri. Rursus vero Berengario atque Bertrando iamdictis dimisit insimul / ipsas baiulias quas habebat in parrochia Sancte Marie de Seva. Baiulias quoque quas habebat in Valle Orsera, cum manso de Fitor et molendinos, Bernardo Tedmari, nepoti suo, concessit. Domos etiam quas habebat *in*villa Vici dimisit nec minus Berengario atque / Bertrando sepe dictis cum vasibus et cum ceteris domorum utensilibus; eo tenore ut ipsi possessores rederent annuatim Sancte Marie Rotunde Vici quartanum olei. Sacrarios autem suos quos habebat apud Sevam, cum vasibus et vasculis maioribus ac minoribus et aliis utensilibus, dimisit Berengario atque Bertrando. Habet etiam par bovum quorum meliorem dimisit canonice Sancti Petri, unde redimatur alodium Sancte Bausilii. Alterum vero altari Sancte Marie de Seva dimisit. / Hec est autem supradicti testatoris ultime veraxque voluntas qua non mutata neque viciata discessit ab hoc seculo rediens a Sancto Domini Sepulcro, et nos supradicti testes perfecimus has legaliter condiciones iurando manibus nostris sicut dictum est / superius et hanc eandem condicionem nostra et testium subsignacione atque iudicis subscriptione tempore constituto legibus confirmando subterius.

Quod est actum et legaliter perfectum II kalendas iulii anno III regni regis Lodoici.

/ Bernardus, prior S *. Poncius S sacriscrinius +. S<ig>+num Berengarii Tedmari *. Sig+num Aculelli *. Bertandus S *, / qui hec legaliter publicando ad plenum perduximus effectum ex hoc quod nobis presentibus est actum, / qui ea sunt addita et mutata a supradicto testatore iniunctum habuimus solummodo verbis deficiente presencia scriptoris ita dispositum in manibus nostris. / Iudex Guillelmus S hoc confirmo legibus *.

/ Ut res monstravit S sic Poncius ita notavit die et anno quo supra.

1112, juny 15.

TESTAMENT DE GUILLEM RAMON, CLERGUE. NOMENA MARMESSORS L'ABAT DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, BERNAT: GUILLEM BORRELL: BERENGUER XEDMAR I BERENGUER SEGON. ENTRE ELS LLEGATS QUE FA, DEIXA A LA CANÒNICA DE SANT PERE DE VIC L'ALOU QUE TÉ A LES PARRÒQUIES DE SANT FELIU DE TERRASSOLA I DE SANT FELIU DE RODORS I EL QUE TÉ A LA DE SANT PERE DE FERRERONS, AMB LA CONDICIÓ QUE SANTA MARIA DE L'ESTANY HI TINGUI DRET DE LLENYAR. DEIXA A SANTA MARIA DE L'ESTANY UN BOU I LA MEITAT DELS EXPLETS NOUS I VELLS RECARDATS A LA SEVA BATLLIA, LA QUAL DEIXA AL SEU NEBOT GUILLEM.

(O). Original perdut. (A) Còpia perduda, feta el 1178 pel sacerdot Ramon. B) Còpia d'(A) feta pel levita Ramon el 1202. (35 x 12'5 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 154.

In nomine Sancte et Individ(ue) Trinitatis. Ego Guillelmus Raimundi, clericus, nimio langore preventus timeo repentine mortis intentum, ideo / dum plenum sensum et memoriam integram hunc testamentum scribere facio ne in ordinatis ¡meis¡ rebus ¡aut¡ ante quam aliud testamentum facio / ultimum diem claudam. Qua propter mando atque constituo ut sint distributores rerum mearum Bernardus, abba Stagni; et Guillelmus Borrelli; et Beren/garius Xedmari et Berengarius Secundi, quibus precipio ut, si ex hac infirmitate humanis rebus excessero, ita distribuant omnes facultates meas sicut / in hoc testamento subterius ordinavero. In primis dimito Domino Deo et canonice Sancti Petri omne meum alodium quod habeo intra parrochiam Sancti / Felicis de Terraciola et Sancti Felicis Roturensis, et ipsum quod habeo in parrochia Sancti Petri de Ferrerons; tali quidem pacto ut filii ecclesie Sancte Marie / de St(agn)o semper habeant in ipso universo alodio pale(a)re et lignare et usus rerum omnium necessarios ad emprent sine cuiuslibet / perso(ne) blandimento. Siquid autem vos predecessorum vel parentum meorum aliquid eidem ecclesie unaquam collatum fuit, solide et libere corroboracionis / me naculo in perpetum obtineat baiuliam quoque ()tius prefati alodii dimito Guillelmo, nepoti meo; tali sancione ut Pascale / nu() meus habeat ipsam baiuliam per

Guillelm prefatum () te¡ne¡at eam omnibus diebus vite sue. Siquis vero clericorum Sancti Petri vel episcoporum ipsam / baiuliam prenominato Pascali auferre temptaverit Gui(lelmo) sit in medio et faciat directum Deo. Si autem rectum per eum accipere noluerint / et in ()gatione directi ipse Guillelmus X diebus extite () et ipsi iniuste ipsam baiuliam subrimpe voluerit XI die sit facultas / ipsi (Guill)elmo vendicare sibi ipsum alodium et tamdiu te() e donec prefato Paschali baiulia redderetur. Domos autem meas universas quas habeo / in m()a cum vascule maioribus atque minoribus, pann() et omnibus utensilibus domus mee dimito Guillelmo Geraldi, nepoti meo, ut habeat / ips() teneat semper sicut ego teneo eas et habeo ad ser(vi)cium Sancti Petri. Mulam autem meam cum bove I et VIIII morabetinos de / X () quos sacrista devet mihi et medietatem de expletis (q)ue hec primo anno collecturus eram et medietatem de veteribus eidem Guillelmo dimito. / Alium (b)ovem cum assella et cum alia medietate expletorum (ve)terum atque novorum, Sancte Marie de Stagno dimito. Alios V morabatinos dimito / (1) cano(nice) Sancti Petri de prenominatis XIIII. Istius autem t()tum testamenti Guillelmus Borrelli semper teneas dum superstes fuerit, eo deficiente abas (S)tagnensis semper per ipsum observet.

Actum est hoc XVII kalendas iulii anno IIII regni regis Ludovici.

/ Guillelmus Raimundi, clericus S, qui hec testamentum manu propria confirmo. Sig+num Bernardi, abatis S. Sig+num Bernardus Guilaberti. Sig+num Pacsal. / Artallus Iohannes S. Petrus Bernardi, levita S. Iudex Guillelmus S hec firmo legibus hanc supradicti tes(ta)toris ultimam voluntatem legaliter confecto / ante sex menses publicatam manifestius sicut constitutum est legibus.

Berengarius, sacerdos, qui hec scripsit die et anno S quo supra.

Raimundus, sacerdos, qui hec fideliter transtu/lit XVI kalendas augusti anno XL regni regis Lodovici iunioris S.

Raimundus, levita, qui hec translatum iterum transtulit cum literis suprapo/sitis in II, et in VIII et in X, scilicet ubi dicitur meis, vel (2) voce, vel ne; et in VIII X rasis et emendatis ubi dicitur Sancti Petri canonice de prenominatis. / VX kalendas iulii et anno Domini MCCIII die et anno.

Notes;
(1). Escrit sobre rascat: canonice Sancti Petri de prenominatis.
(2). Repetit: aut.

1112, setembre 29.

PERE FOLC DÓNA A LA SEVA ESPOSA ADALGARDIS EL CASTELL D'AGUILÓ AMB TOTES LES SEVES POSSESSIONS, AMB LA CONDICIÓ QUE QUAN ELLA MORI SERÀ D'UN DELS FILLS QUE HAURAN TINGUT.

O. Original (29 x 11'5 cm.) A.C.A. Cancelleria. Pergamins de Ramon Berenguer III, núm. 157.
Al dors: Loquitur de castro de Aquilone qui fuit domine Adalgardis, uxor Petri Fulconi. De castro de Aquilone (s.XIV).

In nomine Domini. Ego Petrus Fulconi certum est enim quia placuit animis meis nullius tamen cogentis imperio nec suadentis ingenio sed propria et spontanea / mea elegit volumptas ut cartam doncionis faciam tibi Adalgardis, uxori mee, de ipsum kastrum de Aquilone cum omnibus pertinenciis et terminibus suis, / et kastellanis et pagenssibus atque censis sive forciis atque accaptis ad eundem kastrum pertinentibus. Tali etiam conventu dono tibi prenominata omnia / ut post obitum meum habeas et teneas in vita tua cum marito et sine marito, et post obitum tuum (1) remaneat uni ex filiis qui de (2) me in te / fuerint procreati qui tu dimitere volueris. Quantum ibi habere debeo totum tibi dono et de meo iure in tuo trado dominio et potestate ut habeas / teneas sine blandimento alicuius hominis vel femine sicut superius resonat, et est manifestum. Quo si ego donator aut aliquis homo vel femina hanc / scripturam donacionis disrumpere voluerit componam aut componat in duplo cum omni sua melioracione, et nunc et in antea hec scriptura do/nationis firma et stabilis perm(aneat).

/ Actum est hoc III kalendas octobris anno V Leudovici regis francorum.

Sig+<num> Petrus Fulconi, qui istam cartam donacionis feci scribere et firmavi / testibusque firmare rogavi. Sig+<num> Bernard Bermon. Sig+num Guillelm Bermon. Sig+num Ramon Bernard. Sig+num Arbert.

/ Willelmus, sacer, qui hec scripsit in prefato die et anno S quo supra.

Notes:

(1). Meum convertit en tuum.
(2). Suprimit: et,

1113, abril 19.

BERNAT RAMON I LA SEVA ESPOSA EG VENEN PER NECESSITAT DE FAM A BERNAT, ABAT DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, I A TOT EL CONVENT L'ALOU SITUAT AL COMTAT DE MANRESA, A LA PARRÒQUIA DE SANTA EUGÈNIA DE RELAT, AL LLOC DIT RIERA, PER 11 SOUS.

O. Original (22 x 19 cm.) A.E.V. Cambreria de l'Estany, núm. 21.
Al dors: De Relat (s.XIV), nº 17.

In nomine Domini. Ego Bernardus Reimundi et uxor mea Eg venditores sumus tibi Bernardo, abbati / Sancte Marie Stagni, et clericus eiusdem loci sive ad eandem canonicam. Per hanc pactum venditio/nis nostre vendimus vobis alodium nostrum francum quod abemus infra parroeciam Sancte Eugenie de Rilato, id est domos et casales cum solis et supraposítis, terris hac vineis, cultis et eremis, et arboribus / de diversis generibus; exceptus ipsa vinea quam vendidi fratri meo et omnes utilitates quas / ego ibi abeo vel abere debeo que pertinent ad eundem mansum de Riera ipsam meam terciam partem. / Est autem predictum alodium in comitatu Minorise, in parrocia Sancte Eugenie de Rilato, in lo(co) / supra nominatum de Riera. Et abet affrontationes: a parte orientis in ipsa Oliva; de me(ridie) in ipso manso de Soler, quod fuit Petri Amalrici; de circi in alodio Sancti Petri; de occid(uo in) / ipsa Bonesma. Quantum infra istas quatuor affrontaciones includunt sic vin(dimus tibi), / totum ab integrum, cum exiis et regressis earum, propter precium undecim solidos de p(late) () / propter necessitatem famis. Quod si nos venditores aut ullus homo vel femina contra ista ka(rta) / vendicionis venerit ad irrumpendum non facere possit sed componamus vobis in duplo / cum omni sua melioracione et nisi resipuerit cum Iuda traditore in inferno damnetur / et in super ista karta venditionis firmitatem obtineat nunc et in eternum.

/ Actum est hoc IIII kalendas madii anno V regnante Ludoico rege.

Sig+num Bernardus / Raimundi. Sig+num Eg, femina, uxor eius, nos qui ista karta venditionis fecimus et / firmavimus et firmare rogavimus. Sig+num Berenger Raimon *. / Sig+num Bernard Pere *. Sig+num Arnal Ioves *. / Sig+num Guifre Porcher *.

/ Berengarius, sacerdos, qui hoc scripsit S die et anno quo supra.